

Β. ΜΠΙΕΛΑΣ - Α. ΜΠΙΕΛΑΣ

ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΡ ΜΑΧΝΟ

Α΄ ΤΟΜΟΣ

ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ

Β. ΜΠΙΕΛΑΣ – Α. ΜΠΙΕΛΑΣ

ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΡ ΜΑΧΝΟ

Α' ΤΟΜΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2007

Οι δρόμοι του Νέστορ Μαχνό

(α' έκδοση: Ουκρανία 1992)

Μετάφραση: Ζήσης Παπαδάκης

Επιμέλεια κειμένου: Φανή Τσιουμπέκου, Γιώργος Παπαδόπουλος για την Αντιεξουσιαστική
Εφημερίδα Βαβυλωνία, Οκτώβριος 2007

2^η ηλεκτρονική έκδοση, Απρίλιος 2019

Τυπογραφικός έλεγχος επί της ηλεκτρονικής έκδοσης: Ιωάννα-Μαρία Μαραβελίδη

periodikobabylonia@gmail.com

www.babylonia.gr

ΠΡΟΛΟΓΟΣ¹

Η αντιεξουσιαστική εφημερίδα «ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ» παρουσιάζει την έκδοση «Οι δρόμοι του Νέστορ Μαχνό» των Β. Μπιελάς και Α. Μπιέλας, η οποία ολοκληρώνεται σε δυο τόμους. Τα γεγονότα που παρατίθενται στο σύγγραμμα είναι στο μεγαλύτερο μέρος τους άγνωστα στο ελληνικό κοινό και αφορούν στην ιστορική περίοδο του Ρωσικού Εμφυλίου Πολέμου κατά τα έτη 1917-1921, που διαδραματίστηκαν στην περιοχή δράσης των μαχνοβιτών στη Νότιο Ουκρανία.

Στα 80 χρόνια της Σοβιετικής Εξουσίας, η λέξη «μαχνοβτσινα» έγινε συνώνυμη του ληστοσυμμορίτη, του αντισημίτη και του εγκληματία. Με την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και το άνοιγμα των κρατικών αρχείων αποκτήθηκε πρόσβαση σε επίσημο υλικό, που αποτελεί τη βάση για την αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας.

Πρέπει να τονίσουμε ότι ήταν ανέφικτη η αντικειμενική μελέτη του μαχνοβίτικου κινήματος κατά την περίοδο της κυριαρχίας του Μαρξισμού-Λενινισμού στην επιστήμη της ιστοριογραφίας, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα πολλά κενά αλλά και ηθελημένες αλλοιώσεις στην επίσημη βιβλιογραφία αυτής της ιστορικής περιόδου. Μέχρι πρόσφατα, μεγάλο μέρος των ιστορικών πηγών ήταν απαγορευμένες και πολύ δύσκολα έφταναν στα χέρια του αναγνώστη, αφού η παρέμβαση του Κόμματος ήταν διαρκής.

Το μεγαλύτερο μέρος του υλικού, που αφορά στο μαχνοβίτικο κίνημα, βρίσκεται στα κρατικά αρχεία της Ρωσίας και της Ουκρανίας. Μερικά ενδιαφέροντα αρχεία φυλάσσονται στο Ινστιτούτο Κοινωνικών Μελετών Ιστορίας στο Άμστερνταμ, ενώ κάποια ντοκουμέντα είχαν δημοσιευθεί από τους μαχνοβίτες. Επίσης έχει διατηρηθεί μέρος των εφημερίδων που εκδίδονταν από το Κίνημα.

Σημαντική πηγή για την Ιστορία του μαχνοβίτικου κινήματος αποτελούν τα απομνημονεύματα των αγωνιστών που συμμετείχαν στη μαχνοβτσινα, όπως του Ν.

¹ Για τη σύνταξη του προλόγου χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από τη μελέτη του Α. Σούμπιν, «Αναρχικό Κοινωνικό Πείραμα. Ουκρανία και Ισπανία 1917-1939», Ρωσική Ακαδημία Επιστημών, Ινστιτούτο Παγκόσμιας Ιστορίας, 1998.

Μαχνό, του Α. Τσουμπένκο, Β. Μπέλας, καθώς επίσης οι εργασίες του Β. Βόλιν και του Π. Αρσίνοφ. Σχετικά με το μαχνοβίτικο κίνημα υπάρχουν καταγραφές και από τους μπολσεβίκους που συμμετείχαν στον Εμφύλιο Πόλεμο.

Τα απομνημονεύματα του Α. Τσουμπένκο και του Β. Μπελάς γράφονταν υπό τον έλεγχο της Γκε-Πε-Ού. Η έκδοσή τους δεν πραγματοποιήθηκε, μάλλον επειδή δεν ικανοποιούσε τις απαιτήσεις της λογοκρισίας. Ο Β. Μπελάς δημιούργησε ολόκληρη πραγματεία, καταγράφοντας με λεπτομέρειες τις στρατιωτικές ενέργειες τις οποίες καθοδηγούσε ο ίδιος. Στην εργασία του Μπελάς χαράσσεται ξεκάθαρη γραμμή, με την οποία ο συγγραφέας προσπαθεί να ξεγελάσει τους λογοκριτές κριτικάροντας το Μαχνό, με στόχο να δικαιολογήσει το κίνημα. Το κομμάτι της εργασίας του Μπελάς που αφορά στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, επιβεβαιώνεται εξ' ολοκλήρου από τα στρατιωτικά αρχεία της εποχής. Αν εξαιρέσουμε μερικά αποσπάσματα, στα οποία η παρέμβαση της λογοκρισίας είναι εμφανής, μπορούμε να πούμε ότι ο Μπελάς κινείται σε ικανοποιητικά επίπεδα ιστορικής αντικειμενικότητας.

Τα απομνημονεύματα που εκδόθηκαν και αποτελούν μαρτυρίες μπολσεβίκων, είναι σε μεγάλο βαθμό αμφιλεγόμενα ως προς το κίνημα. Σ' αυτές συναντούμε από αποκάλυπτη εχθρότητα και διαστρέβλωση γεγονότων, απλό ενδιαφέρον στο στρατιωτικό σκέλος της υπόθεσης, όπου αναγνωρίζεται η στρατιωτική τέχνη του Μαχνό, μέχρι και κάποια συμπάθεια, που διαφαίνεται κυρίως στα έργα του Β. Αντόνοφ-Οφσέγιενκο και του Α. Σκάτσκο.

Στα όρια της αντικειμενικότητας της σοβιετικής ιστοριογραφίας κινείται το σύγγραμμα του Μ. Κουμπάνιν, υπό τον τίτλο «Μαχνοβτοίνα», που κυκλοφόρησε το 1927. Αυτή η εργασία ίσως αποτελεί τη θεμελιώδη μελέτη για το Κίνημα μέσα στα πλαίσια της Μαρξιστικής-Λενινιστικής σχολής. Το ενδιαφέρον υλικό, το οποίο άντλησε ο Κουμπάνιν από δυσπρόσιτα κρατικά αρχεία, μας βοηθάει να λύσουμε πολλά από τα αινίγματα του Κινήματος. Όμως η εργασία αυτή φέρει πάνω της τη σφραγίδα της κομματικής παραγγελίας, καθώς βρίθει από διαστρεβλώσεις γεγονότων και ιδεολογικοποιημένες εκτιμήσεις, οι οποίες πέρασαν στις επόμενες φιλομπολσεβίκικες εργασίες.

Στην ιστοριογραφία της μαχνοβτοίνας ξεχωρίζει έντονα η φιλομπολσεβίκικη γραμμή καταστροφάντησης του Κινήματος, το ξεπέραςμα της οποίας άρχισε μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης. Είναι φανερό ότι η κυριαρχία παρόμοιων ψευδο-επιστημονικών προσεγγίσεων στην ιστοριογραφία θα μπορούσε να συνεχιστεί μόνο υπό τις συνθήκες τεχνητής υποστήριξης από το μονοπώλιο της Μαρξιστο-Λενινιστικής ιδεολογίας.

Τέλος και σε ό,τι αφορά στην παρούσα έκδοση, πρέπει να πούμε ότι χρήζει κριτικής αντιμετώπισης, καθώς ο αναγνώστης πρέπει να ξεχωρίσει τον ιστορικό πυρήνα του έργου και να απομονώσει την τεχνητή αλληλεπίδραση του συγγραφέα με τις αρχές της κομματικής λογοκρισίας.

Η επιλογή μας να εκδώσουμε στα ελληνικά αυτό το έργο, έγκειται στο γεγονός ότι το πρωτότυπο αποτελεί μια προσπάθεια επιστημονικής ανάλυσης των πεπραγμένων

εκείνης της περιόδου. Το σύγγραμμα έχει αναφορές σε μεγάλο όγκο επίσημων εγγράφων και επιστολών, ενώ επίσης συμπληρώνεται με προσωπικές μαρτυρίες ανθρώπων που συμμετείχαν στα γεγονότα.

Το κίνητρο του Α. Μπελάς σε μεγάλο βαθμό ήταν να αποκαταστήσει τη μνήμη του πατέρα του, Β. Μπελάς, που εκτελέστηκε από τη Γκε-Πε-Ού το 1938, όπως και οι περισσότεροι πρωταγωνιστές των γεγονότων, είτε αυτοί ήταν μπολσεβίκοι είτε αντίπαλοί τους. Δυστυχώς δεν στάθηκε δυνατόν να συναντηθούμε με τον Α. Μπελάς, καθώς απεβίωσε το 1994, δυο χρόνια μετά την έκδοση του βιβλίου του στην Ουκρανία.

Στόχος αυτής της έκδοσης της εφημερίδας «Βαβυλωνία» είναι, ακριβώς, να επαναπροσδιορίσει σημαντικά γεγονότα που αφορούν τους κοινωνικούς αγώνες του παρελθόντος, κρατώντας αποστάσεις από ιδεολογίες και ιδεολογήματα κάθε απόχρωσης, που αποτελούν ανάχωμα για τους κοινωνικούς αγώνες του μέλλοντος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	9
<i>Κεφάλαιο 1ο: Μάρτης 1917 - Νοέμβρης 1918</i>	13
<i>Κεφάλαιο 2ο: Νοέμβρης 1918 - Γενάρης 1919</i>	43
<i>Κεφάλαιο 3ο: Γενάρης - Μάρτης 1919</i>	85
<i>Κεφάλαιο 4ο: Μάρτης - Μάης 1919</i>	149
<i>Κεφάλαιο 5ο: Μάης 1919</i>	203
<i>Κεφάλαιο 6ο: Μάης - Ιούλης 1919</i>	271
Επίλογος.....	327
Λημματολόγιο.....	329
Χάρτης της περιοχής	352
Φωτογραφικό παράρτημα.....	354
Βιβλιογραφία - πηγές.....	366

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τότε που, στις 16 Δεκέμβρη 1937, ο πατέρας μου, Μπιελάς Βίκτορ Φεντόροβιτς⁽¹⁾ συνελήφθη στην πόλη Κρασνοντάρ από υπαλλήλους της Γκε-Πε-Ου⁽²⁾, εξαφανίστηκε χωρίς ν' αφήσει ίχνη. Από το σπίτι κατασχέθηκαν όλα τα αντικείμενα που είχανε κάποια αξία: γράμματα, χειρόγραφα, βιβλία, τα πάντα... Εμείς -η μητέρα, ο αδερφός μου κι εγώ- καθώς είχαμε μείνει χωρίς μέσα για επιβίωση, αναγκαστήκαμε να μετακομίσουμε στη γιαγιά στο Γκουλάι Πόλε⁽³⁾, της περιοχής του Ζαπορόζιε.

Έτσι, σε ηλικία επτά ετών βρέθηκα στο κέντρο της, κάποτε, ιδιόμορφης περιοχής, όπου πέρασα την παιδική μου ηλικία και την εφηβεία μου. Έζησα στιγματισμένος ως γιος ενός "εχθρού του λαού" και συνακόλουθα μεγάλωνα ως "ανάξιος" πολίτης της πατρίδας μου.

Η μοίρα του πατέρα μου, τα γεγονότα που συνέβαιναν γύρω μου, όταν οι χθεσινοί ηγέτες εκτελούνταν στο όνομα του λαού κάτω από γενική αγαλλίαση, θρέψανε μέσα μου αισθήματα απέχθειας προς την αδικία. Ζούσα ανάμεσα σε ανθρώπους, οι οποίοι βίωσαν ή συμμετείχαν άμεσα στο επαναστατικό παρελθόν του Γκουλάι Πόλε.

Έχοντας ακούσει αρκετά για το κίνημα της μαχνοβτοΐνας από διάφορες σκοπιές και πολιτικές καταβολές, από αμερόληπτους αυτόπτες μάρτυρες και βετεράνους του κινήματος, δεν μπορούσα να μην εκφράσω τη δική μου γνώμη και άποψη για όσα διαδραματίστηκαν εδώ στα έτη 1917-1921. Ιδιαίτερα αφού ο πατέρας μου συμμετείχε στο αντάρτικο κίνημα και είχε γράψει τρία χειρόγραφα με τον τίτλο "Μαχνοβτοΐνα". Το ένα το έγραψε όταν βρισκόταν στο κελί μελλοθάνατων της φυλακής του Χαρκόβου πάνω από δύο χρόνια. Το δεύτερο το 1928, απόσπασμα του οποίου δημοσιεύθηκε στο όργανο της "Ουκρανικής Επιτροπής για τη συλλογή και μελέτη του υλικού της ιστορίας της Οκτωβριανής Επανάστασης και της ιστορίας του Κομμουνιστικού Κόμματος" ("Λέτοπις Ρεβολιούτου": "Ανθολογία της Επανάστασης", 1928, τεύχος 3). Το τρίτο το 1930 το οποίο εκδόθηκε από τις εκδόσεις "Προλετάρι" στο Χάρκοβο, όμως δεν βγήκε ποτέ στο φως. Όλα τα χειρόγραφα, οι σημειώσεις, τα ημερολόγια κατασχέθηκαν κατά τη σύλληψή του και εξαφανίστηκαν.

Η μελέτη της μαχνοβοΐνας, η αναζήτηση των χειρογράφων του πατέρα στα κρατικά αρχεία με φέρανε μπροστά σε επίσημα ντοκουμέντα, τα οποία ρίχνουν άπλετο φως στα γεγονότα εκείνου του καιρού. Στα αρχεία βρέθηκαν 393 σελίδες του δεύτερου χειρόγραφου, το οποίο όμως άρχιζε από τη σελίδα 206. Ευτυχώς όμως τα δημοσιευμένα στο περιοδικό αποσπάσματα συμπληρώνανε την αρχή που έλειπε.

Θεωρούσα απαραίτητο να επανασυνδέσω τα χειρόγραφα και να τα ενισχύσω με το υλικό στο οποίο είχα πρόσβαση. Δεν μπορούσα να συμφιλιωθώ με εκτιμήσεις γεγονότων του εμφύλιου πολέμου στην αριστερή ακτή της Ουκρανίας, ώστε να μην ταραξώ την επίσημη άποψη που διαμορφώθηκε από αυτόκλητους "προστάτες του λαού" για το αντάρτικο κίνημα, να περάσω αδιάφορα μπροστά από το ψέμα, το οποίο είχε επαναληφθεί τόσες πολλές φορές που ηχούσε πια σαν αλήθεια...

Κείμενα τα οποία εκδόθηκαν στο εξωτερικό, δημοσιοποιημένα από συμμετέχοντες στο μαχνοβίτικο κίνημα (Ν. Μαχνόⁱ, Π. Αρσίνοφⁱⁱ κ.ά.) θεωρούνται μη αμερόληπτα. Όμως τα κείμενα που έχουν γραφτεί κατά τα έτη 1920-21 από τον Ντ. Λέμππετⁱⁱⁱ, τον Ιά. Ιάκοβλεφ (Εμπσεϊν^{iv}), τον Ρ. Έιντεμαν^v, τον Μπ. Βασιλιεφ^{vi}, τον Μ. Ράβιτς-Τσερκάσκι^{vii} είναι όχι λιγότερο αμερόληπτα, καθώς εκείνη την περίοδο δίνονταν στον Κόκκινο Στρατό οδηγίες να εξαλείψει την μαχνοβοΐνα, φυσικά, ενώ στον κομματικό μηχανισμό να καταστήσει ανυπόληπτη την ιδέα της. Με τα μετέπειτα κείμενα επιδιωκόταν ο ίδιος στόχος.

Πώς αλλιώς θα μπορούσε να γράφει έτσι, για παράδειγμα, ο Ισαάκ Τέπερ⁽⁴⁾ (Γορντέγιεφ^{viii}); Αν και πρώην ιδεολόγος του αναρχισμού στη μαχνοβοΐνα, αργότερα, όταν μπήκε στην Τσε-Κα, ξαφνικά άρχισε να κατακρίνει αυτό που χτες διακήρυττε;

Αυτοί οι άνθρωποι δεν έγραφαν ιστορία. Διεξήγαγαν ιδεολογική, επιστημονικά τεκμηριωμένη επεξεργασία των μαζών με σκοπό το διασυρμό του μαχνοβίτικου αναρχοκομμουνισμού. Σχεδόν όλοι τους βρίσκονταν υπό την καθοδήγηση του κομμουνιστικού κόμματος και, φυσικά, συνέχιζαν τον αγώνα τους, φτάνοντας κάποιες φορές με τις αποδείξεις τους σε αίσχη. Στη σοβιετική ιστοριογραφία τα βιβλία τους θεωρούνται ακόμη και σήμερα [αναφέρεται στην περίοδο της Σοβιετικής Ένωσης - σμ] τα πιο έγκυρα, όμως ακόμα κι αυτά γίνανε βιβλιογραφικές σπανιότητες. Στα επόμενα χρόνια, μέχρι και το 1966, δεν δημοσιεύθηκε κανένα ειδικό κείμενο για τη μαχνοβοΐνα.

ⁱ Μαχνό, Νέστορ, «Η Ρωσική Επανάσταση στην Ουκρανία (Μάρτης 1917-Απριλίου 1918)», Παρίσι, 1929, σελ. 214 • Μαχνό, Νέστορ, «Κάτω από τα Χτυπήματα της Αντεπανάστασης» (Απριλίου-Ιούνης 1918), Παρίσι, 1936, σελ. 162 • Μαχνό, Νέστορ, «Ουκρανική Επανάσταση (Ιούνης-Δεκέμβρης 1918)», Παρίσι, 1937.

ⁱⁱ Αρσίνοφ, Πιότρ, «Ιστορία του Μαχνοβίτικου Κινήματος (1918-1921)», Βερολίνο, 1923, σελ. 258

ⁱⁱⁱ Λέμππετ, Ντ. Ζ., «Συμπεράσματα και Μαθήματα Τριών Ετών Αναρχομαχνοβοΐνας», Χάρκοβο 1921, σελ. 54.

^{iv} Ιάκοβλεφ, Ιά., «Ο Ρωσικός Αναρχισμός στη Μεγάλη Ρωσική Επανάσταση», Πετρούπολη, 1921.

^v Έιντεμαν, Ρ., «Η Πάλη με τον Κουλάκικο Ανταρτισμό και Ληητοσομμωριστικό», Χάρκοβο, 1921.

^{vi} Βασιλιεφ, Μπ., «Ποιοι είναι οι Μαχνοβίτες», Λουγκάνσκ, 1920.

^{vii} Ράβιτς Τσερκάσκι, Μ., «Μαχνό και Μαχνοβοΐνα», Αικατερινοσλάφ, 1920.

^{viii} Τέπερ (Γκορντέγιεφ), «Ι. Μαχνό. Από τον "Ενιαίο Αναρχισμό" στο Κατώφλι του Ρουμάνου Βασιλιά», Κίεβο, 1924.

Η ιστοριογραφία του εμφύλιου πολέμου στην Ουκρανία είναι πολύ φτωχή και βασίζεται κυρίως σε κακόβουλες μονόπλευρες αναμνήσεις. Από τα δημοσιοποιημένα αποσπασματικά αφηγήματα είναι αδύνατο να σχηματίσει κανείς μια ακριβή εικόνα για το κίνημα του 1917-1921, το οποίο καταγράφηκε στην ιστορία με την ονομασία "Μαχνοβτσιάνα". Η ανασύσταση της εικόνας του παρελθόντος είναι δυνατή μόνο αν μελετηθεί κι ενωθεί το υπάρχον αποσπασματικό υλικό.

Η παρούσα εργασία βασίστηκε σε μέρος του δεύτερου χειρόγραφου του πατέρα, για το οποίο δινόταν η πληροφορία ότι: «Οι πλήρεις αναμνήσεις του Β. Μπελάς θα εκδοθούν σε χωριστό βιβλίο»¹. Εκεί που γίνεται αφήγηση σε πρώτο πρόσωπο, αναμφισβήτητα το υλικό έχει παρθεί από αυτό το χειρόγραφο. Το χειρόγραφο γραφόταν με νωπές αναμνήσεις και με τη συμμετοχή ευρύ κύκλου ατόμων και υπάλληλων των εκδόσεων "Προλετάρι", που συμμετείχαν άμεσα στα γεγονότα.

Από αυτό μπορούμε να κρίνουμε ότι είχε γραφτεί αντικειμενικά, χωρίς όμως να κατορθώσει να βγει στο φως. Αρχισε η περίοδος προσωπολατρίας...

Η πραγματικότητα αντικατοπτρίζεται στα ντοκουμέντα. Στα αρχεία υπάρχουν ολόκληροι σωροί από αυτά, όμως σε πολλά δεν υπάρχει ακόμα πρόσβαση.

Για την εκτίμηση όσων γίνανε, για τη δράση αυθεντικών προσώπων, βασίστηκε σε επίσημο υλικό εκείνου του καιρού: στρατιωτικές διαταγές μαχών, κομματικά έγγραφα, αναφορές, εφημερίδες, τηλεγραφήματα, τηλεφωνικές συνομιλίες, αναμνήσεις και διηγήσεις στρατιωτικών και πολιτικών ηγετών οι οποίοι συμμετείχαν άμεσα στα γεγονότα κλπ.

Πολλά στη μαχνοβτσιάνα είναι συνήθως αμφισβητούμενα ή απορρίπτονται εντελώς. Γι' αυτό αυτή η εργασία είναι τόσο κορεσμένη από επίσημο υλικό που διαψεύδει την επίσημη άποψη για τα γεγονότα εκείνων των χρόνων.

Όλα όσα συνέβαιναν στην αριστερή ακτή της Ουκρανίας τα έτη 1917-'21 δεν είχαν καμιά δυτική επιρροή, ήταν μια ολαβική πραγματικότητα.

Το ελάχιστο μελετημένο θέμα της αναρχο-μαχνοβτσιάνας περιμένει ακόμα την αμερόληπτη ανάλυσή του. Για πολύ καιρό οι σοβιετικοί ιστορικοί αποσιωπούσαν συνειδητά τη δράση του Τρότσκι⁽⁵⁾ στη θέση του Προέδρου του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας. Για το θέμα αυτό μπορούν και πρέπει να ειπωθούν πολλά. Φαίνεται ότι την επίσημη επιστήμη μας μέχρι και πριν λίγο καιρό την βόλευε η υπάρχουσα διαστρεβλωμένη θέση αυτού του θέματος στην ιστορία.

Όμως είναι φυσιολογικό ακόμα και σήμερα να κάνουμε εμπόριο με γεγονότα της ιστορίας; Είναι φυσιολογικό για τη διατήρηση της υπόληψης δεκάδων πρώην κομματικών λειτουργών να διασύρονται εκατοντάδες χιλιάδες αθώα θύματα από την πλαστογράφηση της ιστορίας; Θεωρώ ότι παρόμοιες προσπάθειες διαλεύκανσης ιστορικών γεγονότων είναι όχι μόνο μη αντικειμενικές, αλλά και ψυχολογικά οι συνέπειες τους είναι βλαβερές.

¹ Ανθολογία της Επανάστασης, 1928, τ. 3 (30), σελ. 231.

Δεν πρόκειται για μακρινό παρελθόν, είναι η ιστορία μας. Και εάν ο ερευνητής-συγγραφέας εισήγαγε μέσα της ψήγματα αλήθειας, τότε μάλλον φαίνεται ότι δεν πέρασαν άδικα χρόνια σκληρού κόπου για την αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας.

Α. ΜΠΙΕΛΑΣ
Κισινιόφ-Κιέβο, 1966-1990

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Μάρτης 1917 - Νοέμβρης 1918

Έτος 1914. Σ' όλο τον κόσμο διαδόθηκε η είδηση έναρξης πολέμου. Στο ματωμένο του καζάνι οι κυβερνήσεις 28 κρατών έριξαν περίπου 74 εκ. ανθρώπους.

Ήδη από τα τέλη του πρώτου χρόνου του πολέμου ο υποσιτιζόμενος, κακά εξοπλισμένος ρωσικός στρατός, επικεφαλής του οποίου σε αρκετές περιπτώσεις βρίσκονταν ανίκανοι εγκάθετοι του τσάρου, άρχισε να δέχεται τη μια ήττα μετά την άλλη.

Ο πόλεμος έπεσε βαρύν φορτίο στις πλάτες των εργατών και των αγροτών, προκαλώντας καταστροφές και φτώχεια.

Το μαζικό επαναστατικό κίνημα έληξε με τη νίκη της αστικο-δημοκρατικής επανάστασης του Φεβρουαρίου. Ο τσάρος παραιτήθηκε από το θρόνο. Στην εξουσία ανέβηκε η Προσωρινή Κυβέρνηση με επικεφαλής τον Κερένσκι⁽⁶⁾.

Στην Ουκρανία η νίκη της επανάστασης του Φλεβάρη προκάλεσε την ανάπτυξη εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων. Στις πολυάριθμες συνελεύσεις, συνδιασκέψεις και συλλαλητήρια οι Ουκρανοί αγρότες, εργάτες, φαντάροι και διανοούμενοι, παράλληλα με τα συνθήματα «γη», «ειρήνη», «ψωμί», «οχτώωρη εργάσιμη ημέρα» και άλλα περί πολιτικών ελευθεριών, απαιτούσαν την εθνική ελευθερία του ουκρανικού λαού.

Στις 4 Μάρτη 1917 δημιουργήθηκε το Ενιαίο Εθνικό Πανουκρανικό Κέντρο, η Ουκρανική Κεντρική Ράντα⁽⁷⁾, με επικεφαλής το Μ. Γκρουσέφσκι⁽⁸⁾ στη σύνθεση του οποίου μπήκαν όλα τα κόμματα. Το Κογκρέσο και η εκλεγμένη σ' αυτό Κεντρική Ράντα δήλωσαν την αλληλεγγύη τους προς την Προσωρινή Κυβέρνηση με αίτημα την εθνική και εδαφική αυτονομία της Ουκρανίας στα πλαίσια της ομοσπονδιακής αστικοδημοκρατικής Ρωσίας. Τα αριστερά κόμματα και το κόμμα των μπολοσεβίκων τάχθηκαν υπέρ της πάλης για την παραπέρα εξέλιξη της επανάστασης.

Στις 11 Μάη 1917 στην εφημερίδα «Προλετάρι» της πόλης Χάρκοβο δημοσιεύθηκε το "Σχέδιο Εκλογής στα Σοβιέτ⁽⁹⁾ Εργατών και Στρατιωτών Αντιπροσώπων", επεξεργασμένο από επιτροπή του Ρωσικού Σοσιαλ-Δημοκρατικού Εργατικού Κόμματος (μπολοσεβίκων) της Πετρούπολης, Στο σχέδιο αναφερόταν ότι ο εργάτης ή ο

στρατιώτης αντιπρόσωπος πρέπει να προπαγανδίζει τα ακόλουθα: ο τερματισμός του ληστρικού πολέμου με δίκαια ειρήνη είναι εφικτός μόνο ενάντια στη θέληση της σημερινής κυβέρνησης, καταργώντας την εξουσία των μεγαλοαγιοκτημόνων και των καπιταλιστών. Όλη η γη της χώρας πρέπει να μεταβεί χωρίς χρήματα στους αγρότες, τη γη αυτή οι αγρότες πρέπει να την πάρουν αμέσως. Πρέπει επίσης να εδραιωθεί ο εργατικός έλεγχος στην παραγωγή, να καθιερωθεί το οχτάωρο, όλη η εξουσία στη χώρα να ανήκει μόνο στα σοβιέτ των εργατών, στρατιωτών και αγροτών αντιπροσώπων, να μην υπάρχει καμιά εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση των καπιταλιστών, καμιά εμπιστοσύνη στα «αμυντικά» κόμματα, ενώ ο λαός να εξοπλιστεί καθολικά.

Οι μπολσεβίκικες οργανώσεις της Ουκρανίας διέδιδαν ευρέως το σχέδιο αυτό ανάμεσα στους εργάτες, τους αγρότες και τους στρατιώτες. Η Κεντρική Ράντα απ' τη μεριά της δήλωνε αόριστα ότι, μόλις καταφέρει να αποκτήσει την αυτονομία της Ουκρανίας, θα δώσει γη στους αγρότες, θα καθιερώσει το οχτάωρο στα εργοστάσια, θα ανακόψει την απληστία των αφεντικών, θα συμπράξει για την άμεση λήξη του πολέμου.

Όσο κανένας δεν ξεπουλήθηκε στις υποσχέσεις.

Κατά το Μάη και τον Ιούνη στην Ουκρανία διεξάγονταν εκλογές στα Σοβιέτ, ήταν περίοδος ανακατανομής δυνάμεων.

Το κάλεσμα των μπολσεβίκων για την άμεση οργανωμένη κατάληψη της γης των μεγαλοαγιοκτημόνων, ξεσήκωσε τους αγρότες για έναν αποφασιστικό αγώνα. Η Κεντρική Ράντα, μετά από το πρώτο σοβαρό επεισόδιο με την Προσωρινή Κυβέρνηση (άρνηση αναγνώρισης της αυτονομίας της Ουκρανίας) δημοσιοποίησε την 1^η της διακήρυξη και σχημάτισε κυβέρνηση.

Όμως η ασυνεπής δειλή στάση της Κεντρικής Ράντα σχετικά με την Προσωρινή Κυβέρνηση του Κερένσκι προκάλεσε τη δυσπιστία των εργαζομένων. Η ενωμένη όμως μπουρζουαζία συνέχιζε την επίθεση κατά των επαναστατικών δυνάμεων, και ετοιμαζόταν για την εδραίωση στρατιωτικής δικτατορίας με επικεφαλής τον στρατηγό Κορνίλοφ.

Βρισκόμενη στο Κίεβο, η Κεντρική Ράντα προσπαθούσε να διευρύνει την επιρροή της σε όλη την Ουκρανία. Επιδιώκοντας το διαχωρισμό της από την εξουσία των Σοβιέτ στη Ρωσία και μη αναγνωρίζοντας την εργατο-αγροτική της κυβέρνηση, η Κεντρική Ράντα εξέδωσε στις 7 Νοέμβρη του 1917 την 3^η της Διακήρυξη, η οποία κήρυττε την ίδρυση της «Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας». Στην 3^η της Διακήρυξη η Κεντρική Ράντα υποσχόταν να δώσει γη στους αγρότες, να καθιερώσει το οχτάωρο για τους εργάτες και να εισάγει τον κρατικό έλεγχο στην παραγωγή.

Η Σοβιετική Κυβέρνηση δεν είχε τη διάθεση να συμφωνήσει με τις ενέργειες της Κεντρικής Ράντας και στις 3 Δεκέμβρη του 1917 εξέδωσε μανιφέστο με το οποίο καταδίκασε την αντεπαναστατική πολιτική της Κεντρικής Ράντα.

Το Σοβιέτ Λαϊκών Επιτρόπων απαίτησε από τη Ράντα με τελεσίγραφο να σταματήσει την αποδιοργάνωση του ενιαίου επαναστατικού μετώπου, να σταματήσει να επιτρέπει την είσοδο αντεπαναστατικών στρατευμάτων στην περιοχή του Ντον και τον αφοπλισμό σοβιετικών συνταγμάτων και της Κόκκινης Φρουράς. Η Κεντρική Ράντα

είχε προειδοποιηθεί, ότι σε περίπτωση μη λήψης μιας ικανοποιητικής απάντησης εντός 48 ωρών, θα θεωρηθεί εμπλεκόμενη σε κατάσταση ανοιχτού πολέμου με τη Σοβιετική Εξουσία στη Ρωσία και στην Ουκρανία.

Στην απάντησή της στο τελεσίγραφο η Κεντρική Ράντα αναφέρθηκε στην απαραίτητη προσβολή των δικαιωμάτων του ουκρανικού λαού από τη Σοβιετική Κυβέρνηση της Ρωσίας και στην ανάμιξή της στην εσωτερική πολιτική της κυρίαρχης Ουκρανίας. Πάλι τότε, στις 4 Δεκέμβρη 1917, η Εενική Γραμματεία έστειλε σε όλες τις επαρχιακές επιτροπές τροφίμων Ουκρανίας διαταγή απαγόρευσης αποστολής σίτου προς την Πετρούπολη, τη Μόσχα, τις βόρειες επαρχίες, το βόρειο και το δυτικό μέτωπο. Οι διπλωματικές σχέσεις επιδεινώθηκαν ραγδαία.

Από τις 3 έως τις 5 Δεκέμβρη πραγματοποιήθηκε στο Κίεβο συνέδριο του κόμματος των μπολσεβίκων των νοτιοδυτικών περιοχών. Σ' αυτό έλαβαν μέρος 47 αντιπρόσωποι από τις επαρχίες Κιέβου, Πολτάβας, Τσερνίκοφ, Ποντόλοκ, Βολίνσκ, Αικατερινοσλάφ και Χερσόνας.

Στις 4 Δεκέμβρη στο Κίεβο άρχισε το Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, στο οποίο συμμετείχαν περίπου 2.000 αντιπρόσωποι. Το μέλος της οργανωτικής επιτροπής του συνεδρίου Β. Π. Ζατόνσκι έγραφε στα απομνημονεύματά του:

«Στην προκαθορισμένη (για την έναρξη του συνεδρίου) ώρα η ομάδα μας (των μποσεβίκων) πλησίασε την έδρα του προεδρείου, η οποία βρισκόταν δίπλα στην κολώνα. Εμένα μου είχε ανατεθεί η αναγγελία έναρξης του συνεδρίου. Βλέποντας την κίνησή μας, οι αρχηγοί των Ουκρανών σοσιαλεπαναστατών όρμησαν προς το τραπέζι. Πλησίασαν ακριβώς τη στιγμή που εγώ ανέφερα τη λέξη "σύντροφοι" ... Ο Αρκάντι Στεπανένκο, πλησιάζοντας από τα αριστερά, με πίεσε με τον αγκώνα στο στήθος, ενώ ο Στασιούκ την ίδια στιγμή με έπιασε από πίσω και με τα δυο του χέρια απ' το λαιμό και με κατέβασε με αυτό τον τρόπο από την έδρα. Την ίδια στιγμή ο όχλος των αντιπροσώπων εκνευρισμένος και πιωμένος άρχισε να ξυλοκοπά τους μπολσεβίκους. Κάπως έτσι όλοι μας αρπάξαμε από λίγο ξύλοⁱ».

Το συνέδριο άρχισε με κραυγές «Δόξα στην Κεντρική Ράντα!» και το τραγούδι « Η Ουκρανία ποτέ δεν πεθαίνει». Το συνέδριο στήριξε τις ενέργειες της Κεντρικής Ράντα και την εξουσιοδότησε να συνεχίσει να «υπερασιπίζει τα συμφέροντα της Ουκρανίας», επικύρωσε κάποιες απευθύνσεις και καλέσματα προσανατολισμένα ενάντια στους μπολσεβίκους και τη Σοβιετική Κυβέρνηση. Οι μπολσεβίκοι, οι εκπρόσωποι των αριστερών σοσιαλεπαναστατών και οι σοσιαλδημοκράτες αποχώρησαν από την αίθουσα.

Από τις 11 έως τις 12 Δεκέμβρη στο Χάρκοβο πραγματοποιήθηκε το 1^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, το οποίο οργανώθηκε από τους μπολσεβίκους ως αντίβαρο

ⁱ «Ανθολογία της Επανάστασης», 1924, τ.4, σελ. 168.

στο συνέδριο του Κιέβου το οποίο είχε οργανωθεί από την Κεντρική Ράντα. Σ' αυτό έλαβαν μέρος 130 αντιπρόσωποι από τα σοβιέτ της Ουκρανίας. Τα θέματα του συνεδρίου ήταν: α) η παρούσα κατάσταση, β) η αυτονόμηση της Ουκρανίας, γ) η οργάνωση της εξουσίας στην Ουκρανία, δ) η Δημοκρατία του Λεκανοπεδίου του Ντονέτοκ-Κριβορόγκ, ε) η εκλογή Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής του Σοβιέτ Ουκρανίας. Υπέρ της απόφασης -να οριστεί δηλαδή η Ουκρανία ομοσπονδιακό μέλος της Ρωσικής Δημοκρατίας- ψήφισαν 106 αντιπρόσωποι. Υπέρ της κήρυξης της Κεντρικής Ράντας εκτός νόμου, της αφαίρεσης από αυτήν κάθε εξουσίας και του να ιδρυθεί, αμέσως, σοβιετικό κέντρο στο πρόσωπο της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής των Σοβιέτ της Ουκρανίας και την ανάθεση σ' αυτήν διοικητικών λειτουργιών, ψήφισαν 110 αντιπρόσωποι. Με τη λήξη των εργασιών του συνεδρίου είχε εκλεγεί η Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή των Σοβιέτ Ουκρανίας, στην οποία μετείχαν 35 μπολσεβίκοι, 4 αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες, ένας Ουκρανός αριστερός σοσιαλδημοκράτης και ένας μενσεβίκος διεθνιστήςⁱ.

Στις 14 Δεκέμβρη η Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή των Σοβιέτ Ουκρανίας έστειλε επιστολή προς το Σοβιέτ Λαϊκών Επιτροπών, με την οποία σημείωνε ότι η απάντηση της Κεντρικής Ράντα στις 4 Δεκέμβρη προς το τελεσίγραφο του Σοβιέτ Λαϊκών Επιτροπών είχε δοθεί όχι από τον ουκρανικό λαό, αλλά από τους σκοτεινούς κύκλους της ουκρανικής μπουρζουαζίας, τα συμφέροντα των οποίων προάσπιζε η Κεντρική Ράντα.

Στις 17 Δεκέμβρη η Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή εξέλεξε τη Σοβιετική Κυβέρνηση της Ουκρανίας.

Στρατιωτική βοήθεια προς τους μπολσεβίκους της Ουκρανίας έφτανε και πριν το συνέδριο. Έτσι, στις 7 Δεκέμβρη έφτασαν στο Χάρκοβο τα αποσπάσματα του Μ. Σίβερς και του Μ. Χόρβιν, αποτελούμενα και τα δύο από 1.500 άτομα, έχοντας 6 κανόνια και ένα τεθωρακισμένο τρένο, το απόσπασμα του Β. Εγκόροφ κ.ά. Συνολικά από την κεντρική Ρωσία και τα στρατιωτικά μέτωπα έφτασαν στην Ουκρανία για την πάλη με τους αστικοδημοκράτες και την Κεντρική Ράντα, περίπου 20 χιλιάδες στρατιώτες.ⁱⁱ

Στη χώρα η κατάσταση με τα τρόφιμα δυσκόλεψε. Άρχισε η πείνα. Στις 15 Γενάρη ο Λένιν τηλεγραφούσε στον έκτακτο επίτροπο της Ουκρανίας Ορντζενικίτζε: «Προς Θεού, λάβετε τα πιο ενεργητικά επαναστατικά μέτρα για την προμήθεια ψωμιού, ψωμιού και ψωμιού!!! Αλλιώς η Πετρούπολη θα παραλύσει. Να χρησιμοποιηθούν ειδικά τρένα και αποσπάσματα, να γίνει συλλογή και συγκέντρωση τροφίμων, τα τρένα να συνοδεύονται. Να γίνεται καθημερινή ενημέρωση. Λένινⁱⁱⁱ».

Στη συλλογή του σταριού δινόταν μεγάλο βάρος στις επαρχίες Πολτάβας, Χερσώνας, και Αικατερινοσλάφ.

i «Μπολσεβίκικες Οργανώσεις στην Ουκρανία (Νοέμβρης 1917 - Απρίλης 1918): Συλλογή Ντοκουμέντων και Υλικού», Κιέβο, 1962, σελ. 18.

ii «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου 1917-1920», Κιέβο, 1967, τ. 1, σελ. 177.

iii «Συλλογή Λένιν», τ. 34, σελ. 13.

Ο Ορντζενικίτζε αποκρίθηκε λέγοντας ότι στο συνέδριο της επαρχίας της Χερσώνας πέρασε την απόφαση, με την οποία οριζόταν ότι όσοι αγρότες είχαν αποθέματα σίτου, ήταν υποχρεωμένοι να τα μεταφέρουν στις κεντρικές αποθήκες. Τα άτομα τα οποία δεν θα συμμορφωνόταν με αυτό, θα παραπέμπονταν στο λαϊκό επαναστατικό δικαστήριο, ενώ το σιτάρι θα κατασχόταν. Το ίδιο συνέβη και στις επαρχίες Πολτάβας και Αικατερινοσλάφ.

Η Σοβιετική Κυβέρνηση κήρυξε την εκστρατεία των εργατών στα χωριά. Χιλιάδες εργάτες της Πετρούπολης, της Μόσχας και άλλων πόλεων οργανώθηκαν σε στρατιωτικά αποσπάσματα συλλογής τροφίμων. Εν τω μεταξύ η κατάσταση με τα τρόφιμα χειροτέρευε και στην Ουκρανία. Στο Χάρκοβο έδιναν 1/2 πούντι⁽¹⁰⁾ ψωμιού ανά άτομο και αυτό όχι πάντα. Στο Αικατερινοσλάφ και στη Μαριούπολη 1 πούντι. Ανάλογη κατάσταση επικρατούσε και σε άλλες πόλεις της Ουκρανίαςⁱ.

Την 1^η Φλεβάρη ιδρύεται το Σοβιέτ Λαϊκών Επιτροπών της Δημοκρατίας του Ντονέτς-Κριβορόγκ. Έτσι, στις αρχές του 1918, ως αποτέλεσμα της πολιτικής διαμάχης είχαν δημιουργηθεί τρεις νόμιμες κυβερνήσεις. Η πρώτη εθνικιστική, η δεύτερη μπολσεβίκικη και η τρίτη του Ντονέτς-Κριβορόγκ, η οποία είχε επικεφαλής της μπολσεβίκους.

Λόγω της επανάστασης στη Ρωσία και της παύσης των στρατιωτικών της ενεργειών κατά της Τετραπλής Συμμαχίας (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Βουλγαρία και Τουρκία), οι δυνάμεις της Αντάντ βρέθηκαν σε πολύ δύσκολη θέση, καθώς δεν θέλανε να χάσουν την υποστήριξη του ρώσικου στρατού, ο οποίος απασχολούσε μεγάλο τμήμα των δυνάμεων της Γερμανίας και της Αυστρίας. Αλλά η Ρωσία είχε τα δικά της προβλήματα, στο εσωτερικό της ρημαγμένης από τον τετραετή πόλεμο χώρας, διεξαγόταν εμφύλιος πόλεμος. Η υπογραφή της συνθήκης ειρήνης καθόριζε τη θέση της στον πόλεμο. Γι' αυτό η Αντάντ έπαιρνε το μέρος των οπαδών του παλιού καθεστώτος επιδιώκοντας την αποκατάστασή του.

Στις 9 Δεκέμβρη η σοβιετική αντιπροσωπεία στο Μπρεστ-Λιτόφσκ άρχιζε ειρηνευτικές συνομιλίες. Στις 11 Δεκέμβρη η Κεντρική Ράντα έστειλε εκεί τη δική της αντιπροσωπεία. Η γενική γραμματεία της Κεντρικής Ράντα κατηγόρησε τη Σοβιετική Κυβέρνηση για την υπογραφή της συνθήκης χωρίς τη δική της συγκατάθεση και ανακοίνωσε ότι στο εξής αναλαμβάνει μονάχη της την εξωτερική πολιτική της χώρας, όπως και οι αντιπροσωπείες των άλλων χωρών. Την 1^η Γενάρη η Κεντρική Ράντα εξέδωσε την 4^η διακήρυξή της στην οποία κήρυξε την Ουκρανική Λαϊκή Δημοκρατία "ανεξάρτητο κυρίαρχο κράτος του ουκρανικού λαού". Στις 9 Φλεβάρη υπογράφηκε ειρηνευτική συμφωνία μεταξύ της Γερμανίας, της Αυστροουγγαρίας, της Βουλγαρίας και της Τουρκίας από τη μια πλευρά και της Κεντρικής Ράντα από την άλλη.

Στις 28 Γενάρη στη σοβιετική αντιπροσωπεία επιδόθηκε το εξής τελεσίγραφο: ή ειρήνη με όρους προσάρτησης εδαφών ή πόλεμος. Ο επικεφαλής της σοβιετικής αντιπροσωπείας Λεβ Τρότσκι δήλωσε την άρνηση υπογραφής της συνθήκης υπό

i «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου 1917-1920», Κίεβο, 1967, τ. 1, σελ. 251-252.

αυτούς τους όρους, τη μονομερή παύση του πολέμου και την αποστράτευση του Κόκκινου Στρατού. Στις 18 Φλεβάρη οι συνομιλίες διακόπηκαν και σε μερικές μέρες είχαν καταληφθεί η Λιθουανία, η Λετονία, η Εσθονία και οι πόλεις: Μινσκ, Ντβινσκ, Πολότσκ και Πσκοφ.

Τελικά, στις 3 Μάρτη, η σοβιετική αντιπροσωπεία υπέγραψε την ειρηνευτική συμφωνία με τη Γερμανία και τους συμμάχους της. Η Κεντρική Ράντα, μην έχοντας αρκετές δυνάμεις για τη διοίκηση της Ουκρανίας, απευθύνθηκε στη Γερμανία με επίσημη έκκληση για ένοπλη βοήθεια κατά των μπολσεβίκων. Οι Γερμανο-Αυστρο-Ούγγροι ιμπεριαλιστές δεν αργοπόρησαν και πολύ. Η Γερμανία έστειλε την 21^η Μεραρχία Πεζικού, δυο μεραρχίες ιππικού, και μία ταξιαρχία ιππικού, ενώ η Αυστροουγγαρία 8 μεραρχίες πεζικού και 2 ιππικού.

Η Σοβιετική Διοίκηση στην Ουκρανία μπορούσε να αντιπαραθέσει σ' αυτές τις δυνάμεις όχι πάνω από 3.000 στρατιώτες στις κατευθύνσεις Οδησσού και Κιέβουⁱ.

Από τα τέλη Φλεβάρη ως τις αρχές Μάρτη όλη η περιοχή της Ουκρανίας είχε χωριστεί από τους Γερμανούς σε σφαίρες επιρροής.

Στην προσπάθειά της να καθησυχάσει την κοινή γνώμη, η Κεντρική Ράντα έγραφε στο μήνυμά της προς τον ουκρανικό λαό:

«από τώρα οι Γερμανοί δεν είναι πια εχθροί μας, κι εμείς καλούμε όλους τους πολίτες της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ουκρανίας να υποδέχονται ήρεμα και με εμπιστοσύνη τα γερμανικά στρατεύματαⁱⁱ».

Σε άλλο μήνυμά της αναφερόταν:

« Όλες οι ελευθερίες οι οποίες έχουν θεσπιστεί με την 3^η και την 4^η Διακήρυξη παραμένουν σε ισχύ. Οι επαγγελματικές ενώσεις και τα Σοβιέτ Εργατών και Αγροτών πρέπει να συνεχίσουν τις εργασίες τους. Οι Γερμανοί δεν αναμειγνύονται σε όλα αυτά και δεν μπορούν να επιφέρουν καμιά αλλαγή. Έρχονται σαν φίλοι και υποστηρικτές μας, για να μας βοηθήσουν σε αυτή την τόσο δύσκολη στιγμή της ζωής μας, και δεν έχουν πρόθεση να κάνουν αλλαγές στους νόμους και στους κανόνες μας, να περιορίζουν την ανεξαρτησία και την κυριαρχία της δημοκρατίας μαςⁱⁱⁱ».

Στο τηλεγράφημα του Γερμανού Καγκελάριου Γκέρτλινγκερ προς τον Πρωθυπουργό της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ουκρανίας, Γκολούμποβιτς, αναφερόταν:

«Τα γερμανικά στρατεύματα βρίσκονται στη χώρα σας. Όμως, παίρνω το θάρρος να δηλώσω, ότι μόλις πειστείτε πως η αποστολή των γερμανικών

i «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου 1917-1920», Κίεβο, 1967, τ. 1, σελ. 275.

ii Κεντρικό Κρατικό Ιστορικό Αρχείο της Ουκρανίας (εφεξής Κ.Κ.Ι.Α.Ου.)

iii «Σκέψη του Κιέβου», 1918, 13 Μάρτη.

στρατευμάτων έχει ολοκληρωθεί, η διαταγή για την αποχώρησή τους θα δοθεί αμέσως»ⁱ.

Στο Κιέβο εμφανίστηκαν διπλωματικοί αντιπρόσωποι: ο Γερμανός αντιπρόσωπος βάρωνος Μουμ και ο αντιπρόσωπος της Αυστροουγγαρίας κόμης Φόργκατς. Έτσι τονίζοταν η αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας και η νομιμότητα της κυβέρνησής της. Ο Γερμανός στρατηγός φον Φλάουζις έγραφε στο διάγγελμά του προς τον ουκρανικό λαό:

«Ερχόμαστε σαν φίλοι και όχι σαν εχθροί του ουκρανικού λαού. Οι ήσυχτοι πολίτες και χωρικοί που αγαπούν την τάξη μπορούν να είναι σίγουροι ότι οι Γερμανοί στρατιώτες θα τους βοηθήσουν»ⁱⁱ.

Ο επικεφαλής γερμανικής μεραρχίας κόμης Γκολτς έγραφε:

«Τα στρατεύματά μας ήρθαν να σας προστατέψουν. Επιθυμούμε να επαναφέρουμε την ελευθερία και την ανεξαρτησία»ⁱⁱⁱ.

Στην πράξη όμως, οι αυstro-γερμανικές αρχές επέβαλαν καθεστώς κατοχής, το οποίο υπότασσε πλήρως την οικονομική και την πολιτική ζωή της χώρας στα συμφέροντα των "απελευθερωτών". Οι κατακτητές περιφρονούσαν επιδεικτικά τα ήθη και τα έθιμα του ουκρανικού λαού και αποσπούσαν με τον πιο στυγνό τρόπο τρόφιμα και καύσιμα. Η Κεντρική Ράντα αντέδρασε στην πολιτική που διεξήγαγαν οι Αυστρο-γερμανοί στην Ουκρανία.

Και ήδη στις 24 Απρίλη ο Γερμανός απεσταλμένος Μουμ είχε αναγγείλει στο Υπουργείο Εξωτερικών:

«Η συνεργασία με τη σημερινή κυβέρνηση, λαμβάνοντας υπόψη τις ενστάσεις της, είναι αδύνατη... Η Ουκρανική Κυβέρνηση δεν πρέπει να αντιτίθεται στα στρατιωτικά και στα οικονομικά μέτρα των γερμανικών αρχών. Ειδικότερα, είναι απαραίτητη η επείγουσα παράδοση των ακόλουθων αιτημάτων στην Ουκρανική Κυβέρνηση...»^{iv}.

Και απαρίθμησε σειρά απαιτήσεων, που στην ουσία καθιστούσαν την Ουκρανική Κυβέρνηση μαριονέτα. Η Κεντρική Ράντα αντέδρασε στις πιέσεις και στις 28 Απρίλη διαλύθηκε από απόσπασμα Γερμανών στρατιωτών. Την επόμενη μέρα, στο χώρο του τσίρκου του Κιέβου, υπό την επίβλεψη γερμανικών στρατευμάτων, «γκέτμαν⁽¹¹⁾ πάσης Ουκρανίας» ανακηρύχθηκε ο Σκοροπάντσκι⁽¹²⁾. «...Η νέα κυβέρνηση θα κάνει αυτό που εμείς θεωρούμε αναγκαίο», έλεγε μεταξύ άλλων στην αναφορά του που έστειλε το επιτελείο των γερμανικών στρατευμάτων της Ουκρανίας προς το Γενικό Διοικητή του

i «Απελευθερωτικός Πόλεμος του Ουκρανικού Λαού Εναντίον των Γερμανών Κατακτητών», Κιέβο, 1938, σελ. 19.

ii «Σκέψη του Κιέβου», 1918, 5 Μάρτη.

iii «Σκέψη του Κιέβου», 1918, 6 Μάρτη.

iv «Η Αποτυχία της Γερμανικής Κατοχής στην Ουκρανία», Μόσχα, 1936, σελ. 49-50.

Ανατολικού Μετώπου. Στην Ουκρανία επιβλήθηκε το καθεστώς των γερμανικών έκτακτων στρατοδικείων, των δημόσιων εκτελέσεων, των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων, των συλλήψεων ομήρων κ.ά.

Τον Μάη του 1918 ιδρύθηκε το νέο εκτελεστικό-αστυνομικό όργανο του γκέτμαν, η Κρατική Βάρτα (φρουρά στα ουκρανικά, στμ). Η γη και τα εργοστάσια επιστράφηκαν στους παλιούς κατόχους τους, τους μεγαλογαιοκτήμονες και τους εργοστασιάρχες. Το δικαίωμα της ιδιοκτησίας αποκαταστάθηκε πλήρως.

Στη διαταγή του διοικητή των γερμανικών στρατευμάτων στην Ουκρανία, Ειχγκορν, στις 22 Μάη 1918, αναφερόταν:

«[...] όποιας φύσης και να είναι η προπαγάνδα, ειδικά αν προέρχεται από την πλευρά του κόμματος των σοσιαλεπαναστατών και της προηγούμενης κυβέρνησης, η οποία θα μπορούσε να επιφέρει νέες ταραχές στη χώρα και να πλήξει το κύρος της νέας κυβέρνησης, θα πρέπει να παταχθεί αποφασιστικά με τη δύναμη των όπλων. Είναι απαραίτητο να χρησιμοποιούνται τα πιο ανελέητα μέσα για να πνιγεί το επαναστατικό κίνημα στη γέννησή του»¹.

Οι πλατιές μάζες εργατών και αγροτών αντέδρασαν με μίσος στην ανατροπή που έκανε ο γκέτμαν και αντιτάχθηκαν δυναμικά στην αναγέννηση του καθεστώτος της μπουρζουαζίας και των μεγαλοτσιφλικάδων.

Αυτή την περίοδο η πολιτική κατάσταση χαρακτηριζόταν από την ενδυνάμωση της αντεπανάστασης από τη μια πλευρά και την ανάπτυξη της επαναστατικής πάλης των εργαζόμενων μαζών από την άλλη. Οι αρχές είχαν απαγορεύσει διαδηλώσεις, συνέδρια, συγκεντρώσεις, ενώ η αντικαθεστωτική σκέψη και δράση δεχόταν σκληρές κυρώσεις. Έτσι, για παράδειγμα, ο Υπεύθυνος της Επαρχίας του Αικατερινοσλάφ έστειλε την αναφορά του στο ειδικό τμήμα της Κρατικής Βάρτα:

«Στις 16 Ιούνη, στο χωριό Λοζοβάγια, το αυστριακό απόσπασμα του Κριβορόγκ τουφέκισε 10 κι έσφαξε 9 ντόπιους κατοίκους που ήταν ύποπτοι για λεηλασίες και για τη συμμετοχή τους στο κίνημα των μπολσεβίκων.

Στις 17 Ιούνη στο χωριό Βλαντιμίροφκα της περιφέρειας του Βερχεντνεπρόφσκ παραδόθηκαν στο συγγαρέζικο απόσπασμα, μετά από απαίτησή του, 16 άτομα τα οποία συμμετείχαν σε λεηλασίες και δολοφονίες, ενώ επίσης και στην εξόντωση αυστρουγγαρέζικου αποσπάσματος. Και τα 16 άτομα εκτελέστηκαν μετά από απόφαση του έκτακτου στρατοδικείου, ενώ τα σπίτια τους πυρπολήθηκαν.

¹ «Η Αποτυχία της Γερμανικής Κατοχής στην Ουκρανία», Μόσχα, 1936, σελ. 66-67.

Στις 19 Ιούνη το ίδιο απόσπασμα εκτέλεσε στο Γκουλάι Πόλε 14 άτομα και έστειλε 5 στη φυλακή του Βερχεννενπρόφσκ... Στο Κράσι Κουτ 4 άτομα μαστιγώθηκαν και ορίστηκε πρόστιμο 5.000 ρουβλίων στο καθένα.

Το βόρειο τμήμα του συγγρικού αποσπάσματος έφτασε στις 21 Ιούνη στο Μισούριν Ρογκ. Άτομα αναμεμιγμένα σε εγκλήματα εξαφανίστηκαν, όπλα δεν βρέθηκαν. Ορίστηκε πρόστιμο 20.000 ρουβλίων και κατασχέθηκαν 4 άλογα μπολσεβίκων. Στο Κουτσέλοφκα κατασχέθηκαν 88 τουφέκια, 4 σπαθιά, 850 σφαίρες και 1 πολυβόλο. Ορίστηκε διορία 8 ημερών για την έκδοση όσων συμμετείχαν σε εγκληματικές ενέργειες¹. Στο χωριό Μπολοάγια Μιχάιλοφκα, στην περιφέρεια του Αλεξάντροφσκ αυστριακό απόσπασμα διεξήγαγε αφοπλισμό του χωριού και μερικά άτομα εκτελέστηκαν ως ύποπτοι για την ένοπλη επίθεση στο 5^ο Τμήμα Βάρτας. Στο χωριό Τέμροφκα το ίδιο απόσπασμα εκτέλεσε 7 άτομα και στο χωριό Αλεξέγιεφκα ένα»ⁱⁱ.

Οι απεργίες και οι άλλες μορφές αντίστασης κατά της βίας και της καταπίεσης, και ειδικά η δράση των ανταρτών, πήραν τη μορφή μαζικού αγώνα των εργαζομένων για τα δικαιώματά τους. Η μαζικοποίηση του αγώνα έδειχνε την αποφασιστικότητα του πληθυσμού της Ουκρανίας να διώξει τους κατακτητές, να ανατρέψει την εξουσία του γκέτμαν και να αποκαταστήσει τις κατακτήσεις της επανάστασης.

Η αντίσταση μεγάλωνε και δυνάμωνε. Οι μεμονωμένες απειλοποιημένες εκδηλώσεις εξελίχθηκαν σε οργανωμένο ένοπλο κίνημα. Οι διακηρύξεις για τη γη και την ειρήνη ήταν ζωντανές.

Για τη συγκέντρωση και την οργάνωση ένοπλης δύναμης, απαραίτητη στον απελευθερωτικό αγώνα ενάντια στους κατακτητές, στο νότο της Ουκρανίας η ομάδα αναρχικών του χωριού Νοβοσπάσοφκα αποφάσισε να προετοιμάσει εξέγερση. Να οπλίσει αντάρτες, να οργανώσει στρατιωτικές μονάδες, να οργανώσει τη διοίκηση σε κεντρικό επίπεδο, να καταστρώσει στρατηγικό σχέδιο του αγώνα και να διεξάγει αντάρτικο ή εργατο-αγροτικό συνέδριο.

Στις αρχές του Ιούνη στάλθηκαν ξανά σε αποστολή στον Καύκασο. Στόχοι μας ήταν, κάνοντας χρήση των παλιών επαφών που είχαμε στο Έισκ, Νοβοροσισκ και Τουάπσε, να βρω όπλα και εθελοντές και να ξετάσω τη δυνατότητα αποβίβασης ενόπλων στην περιοχή της Μαριούπολης. Όλα πήγαιναν περίφημα. Παντού συναντούσα κατανόηση και υποστήριξη, παρόλο που πολλοί ήταν απογοητευμένοι από τον άδικο χαμό μεγάλης ένοπλης ομάδας που αποβιβάστηκε στην περιοχή του Ταγκάν Ρογκ.

Είχαμε όπλα και εθελοντές. Αλλά υπήρχε και η διαταγή:

«Στις 10 Ιούνη 1918 οι γερμανικές αρχές ειδοποίησαν τη σοβιετική στρατιωτική διοίκηση της πόλης Έισκ ότι ένοπλα σώματα από το Έισκ πραγ-

¹ Κεντρικό Κρατικό Αρχείο της Οκτωβριανής Επανάστασης στην Ουκρανία (εφεξής Κ.Κ.Α.Ο.Ε.Ου.)

ⁱⁱ Κ.Κ.Α.Ο.Ε.Ου.

ματοποιούν επιθέσεις σε περιοχές που έχουν καταληφθεί από τα γερμανικά στρατεύματα. Προειδοποιούμε ότι η συμφωνημένη οριοθετημένη γραμμή σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να παραβιαστεί. Οι παραβάτες θα λογοδοτήσουν στο επαναστατικό στρατοδικείο (Λένιν)»¹.

Η μεταφορά με πλωτά μέσα από το Έισκ ήταν αδύνατη. Εκτός αυτού, τη νύχτα της 24^{ης} Ιούνη πλησίασαν 3 πλοία με 150 αντάρτες από το Έισκ προς στα παράλια της Μαριούπολης. Ενωμένοι με ντόπους, οι αντάρτες μπήκαν τη νύχτα στην πόλη. Η εξέγερση άρχισε ταυτόχρονα σε διάφορες περιοχές. Μέρος των εξεγερμένων επιτέθηκε στο στρατόπεδο και το επιτελείο του αυστρουγγρικού συντάγματος και αφόπλισε τη φρουρά, κατέλαβε τις εγκαταστάσεις της Κρατικής Βάρτας αφοπλίζοντάς την, παράλληλα διέλυσε τη φρουρά του εργοστασίου "Νικομαριούπολσκοϊ Ντρούζμπι", αφόπλισε τη φρουρά του λιμανιού και από τα προάστια του Σλομπονόφκα και Πετσάνοφκα άρχισε να κινείται προς το κέντρο. Η γερμανική διοίκηση έστειλε επειγόντως στη Μαριούπολη στρατιώτες της Βαυαρικής Μεραρχίας και της Ουγγρικής Ταξιαρχίας. Μετά από μάχες δύο ημερών η εξέγερση είχε πια κατασταλεί. Η απόβαση ήταν ατυχής και τελευταία.

Στα μέσα Νοέμβρη του 1918 εγώ κι ο φίλος μου από τον Καύκασο, Ι. Ντολζένκο⁽¹³⁾, επιβιβαστήκαμε σε μια ψαράδικη βάρκα στο Έισκ και κατευθυνθήκαμε προς την Ουκρανία. Φέρνοντας σε πέρας τις δυσκολίες στα παράλια, στις αρχές Δεκέμβρη φτάσαμε στη Μαριούπολη. Αφού ρίξαμε στις πλάτες μας ψαράδικα δίχτυα, κατευθυνθήκαμε προς την παράγκα του γέρου που ήδη μας περίμενε. Εκτός από τη γριά και τους δύο γιους τους, που δούλευαν σιδηρουργοί στο εργοστάσιο "Ρούσκι Πρόβιντανς" πριν κλείσει, στην παράγκα δεν υπήρχε κανείς άλλος.

Τον Ιβάν και το Φεντόρ τους ήξερα ήδη από το 1915. Ο μεγαλύτερος, ο Ιβάν, ήταν κομμουνιστής και ο μικρότερος, ο Φεντόρ, αναρχικός. Μας καλοδέχτηκαν, και μετά από σύντομη συζήτηση, κι αφού φάγαμε κάτι, πέσαμε να κοιμηθούμε κι αυτοί έφυγαν.

Κατά το βραδάκι ξύπνησα. Ο γέρος καθόταν στο τραπέζι και γυρνούσε στο χέρι του ένα μπουκάλι αλκοόλ. «Σηκωθείτε σύντροφοι, σε λίγο θα έχουμε επισκέπτες! Ήρθε απεσταλμένος από τον Μαχνό», είπε.

Δεν χρειάστηκε να περιμένουμε για πολύ. Δεν πρόφτασαν τα φανάρια να φωτίσουν τον δρόμο, όταν συνοδεία του Φεντόρ τρεις άγνωστοι μπήκαν στο δωμάτιο. Ένας από αυτούς ήταν ο Ζουιτσένκο⁽¹⁴⁾ και οι άλλοι ντόπιοι αναρχικοί. Σε λίγο ήρθε κι ο Ιβάν με δύο ομοϊδεάτες του.

Ενδιαφερθήκαμε πολύ για την προσωπικότητα του Μαχνό, θέλαμε να μάθουμε περισσότερα από αυτά που μαθαίναμε από τον τοπικό τύπο. Όπως, για παράδειγμα, λεπτομέρειες για τη δημιουργία της οργάνωσης και τη σημερινή της κατάσταση.

¹ «Συλλογή Λένιν».

Ο Ζουιτσένκο άρχισε να διηγείται:

«Ήταν αρχές του 1904. Δούλευα στο εργοστάσιο του Κέρνερ και ήμουν μέλος της θεατρικής ομάδας. Μια μέρα με πλησιάζει ο Νέστορ Μάχνο και μου ζητάει να τον δεχτώ ανάμεσα στους ηθοποιούς. Δεν χρειάστηκε και πολλή σκέψη, αφού ήθελε να διασκεδάσει το κοινό, ας το έκανε. Αυτός μέχρι τη μέση μου ήταν, μισή μερίδα, αλλά τον πήραμε»

- «Και το έτος γεννήσεως; Οι γονείς του ζουν;» διέκοψε ο γέρος.

- «Ο Νέστορ Ιβάνοβιτς Μαχνό», συνέχισε ο Ζουιτσένκο, «γεννήθηκε το 1888, στις 26 Οκτώβρη, στο χωριό Γκουλάι Πόλε, της επαρχίας του Αικατερινοσλάφ, λίγο μετά που ο πατέρας του, πρώην δουλοπάροικος στον τσιφλικά Σιάμπελσκ, έπιασε δουλειά στον Κέρνερ ως αμαξάς. Σύντομα ο πατέρας του Νέστορ πέθανε και η μάνα του, μη έχοντας τίποτα άλλο, με ένα μεροκάματο έτρεφε τους πέντε γιους της (Σαβέλι, Καρπ, Εμελιάν, Γκριγκόρι και ο μικρότερος Νέστορ).

»Δεκατεσσάρων ετών, αφού τελείωσε το δημοτικό, ο Νέστορ πήγε ως μαθητευόμενος μπογιατζής στο συνεργείο του Μπούτκο. Τα κόλπα του βαψίματος τα 'πιάνε εύκολα, έτσι στο δεύτερο έτος μπορούσε να θεωρεί τον εαυτό του μάστορα.

»Στα 1905 στο Γκουλάι Πόλε ωρίμαζε η επανάσταση. Η διάθεση ήταν επαναστατική και μαχητική. Εμάς μας άρεσε πολύ το πρόγραμμα των αναρχοκομμουνιστών επειδή επιτίθονταν ενεργά στο καπιταλιστικό σύστημα, ξεπερνώντας τις απλές μεταρρυθμίσεις και την αστική επανάσταση και υποσχόταν σε σύντομο χρονικό διάστημα ελευθερία, ισότητα, εξάλειψη εξουσίας (απουσία παρασιτικών στρωμάτων) και αυτοδιαχείριση. Και για την επιτυχία του προγράμματος διακήρυτταν την τρομοκρατία ενάντια στους κρατικούς λειτουργούς, του τσαρικού κρατικού μηχανισμού και στους εκμεταλλευτές, τη βίαιη κοινωνική επανάσταση, το ανώτερο σκαλί της οποίας θα είναι ο αναρχοκομμουνισμός.

»Το 1904 ο Α. Κ. Σεμενιούτα⁽¹⁵⁾ έκανε την εμφάνισή του στο Γκουλάι Πόλε. Αρχισε την οργανωτική δουλειά για τη δημιουργία ενός ανατρεπτικού οχήματος. Μετά τη "Ματωμένη Κυριακή"⁽¹⁶⁾ (9 Γενάρη 1905), ήρθε στο Γκουλάι Πόλε ο συγχωριανός μας Βάλντεμαρ Αντονί⁽¹⁷⁾. Περίφημος προπαγανδιστής, που έλαβε ευρεία αναγνώριση από γνωστούς και φίλους. Προπαγάνδιζε την κοινωνική επανάσταση και τύπωνε στον πολύγραφο προκηρύξεις με την υπογραφή "Ένωση Φτωχών Γεωργών", το όνομα της ομάδας μας έγινε δεκτό παμπηφεί. Ηγέτης της ομάδας ήταν ο Β. Αντονί και αντικαταστάτες οι αδελφοί Σεμενιούτα, Αλεξάντερ και Προκόφι. Η ομάδα αποτελούνταν από πενήντα ενεργά μέλη, το καθένα από τα οποία είχε επαφή με 4-5 συμπαθούντες.

»Η ομάδα μας είχε επικοινωνία με άλλες ομάδες από το Νοβοσιπάσοφκα, Αικατερινοσλάφ, Αλεξαντρόφσκ, Νικολάεφσκ κ.ά., ανάμεσα στις οποίες ήμασταν γνωστοί ως "Ομάδα αναρχικών-κομμουνιστών-σιτοπαραγωγών του Γκουλάι Πόλε". Ο Αντονί μάς έφερνε από τη Μόσχα και το Αικατερινοσλάφ προκηρύξεις, αναρχικά βιβλία και όπλα.

»Συνελεύσεις είχαμε σχεδόν κάθε μέρα στις οποίες ο Αντονί και άλλοι μας ανέλυαν τα έργα των Προυντόν, Στίρνερ, Μπακούνιν, Κροπότκιν, την πολιτική οικονομία, την ιστορία της τέχνης, την παγκόσμια ιστορία, την αστρονομία, τη δημιουργία της γης, της ζωής σ' αυτή κ.ά. Ακούσαμε κριτική στην αγροτική μεταρρύθμιση του Στολίπιν, η οποία καταργούσε τα τελευταία απομεινάρια κοινοτικού τρόπου ζωής στους αγρότες. Τα συνθήματα που μας αγγίζανε πιο πολύ ήταν τα ακόλουθα: "Κάτω η μονοκρατορία!" και "Αρχοντας του κόσμου θα γίνει η εργατιά!".

»Στο Γκουλάι Πόλε υπήρχε άριστη θεατρική ομάδα, η οποία εντάχθηκε ολόκληρη στην οργάνωση και λάμβανε τακτικά μέρος στις συνελεύσεις. Μαζί με τη θεατρική ομάδα στην οργάνωση μπήκε και ο Μαχνό. Η κύρια δραστηριότητά μας ήταν το μίρασμα προκηρύξεων, που τύπωναν ο Αντονί και οι αδελφοί Σεμενιούτα, καθώς και η προσέλκυση καινούργιων μελών. Σύντροφοι μεγαλύτεροι από μας έφερναν συχνά χρήματα, όπλα, βόμβες και δυναμίτη, άγνωστης προέλευσης.

»Στον αντίποδα των δραστηριοτήτων μας άρχισαν να δραστηριοποιούνται και οι μεγαλογαιοκτήμονές και οι κουλάκοι⁽¹⁸⁾, ιδρύοντας την ένωση των "Γνήσιων Ρώσων" (Ένωση του Αρχάγγελου Γαβριήλ), υπό την αρχηγία του υπαστυνόμου Καράντσεφ και είχαν κάποιες επιτυχίες. Μέχρι και στα εργοστάσια, μεταξύ εργατών, βρέθηκαν "Γνήσιοι Ρώσοι". Το κύριο σύνθημά τους ήταν "Χτύπα τους Εβραίους, σώσε τη Ρωσία!". Διεξήγαγαν και μερικά πογκρόμ.

»Μαζευτήκαμε και αποφασίσαμε, ότι όσο είναι καιρός, πρέπει να τους διαλύσουμε και να τους εξουδετερώσουμε. Βγάλαμε προκήρυξη, στην οποία ανακοινώναμε, με την υπογραφή της "Ένωσης Φτωχών Γεωργών", ότι «θα σας πολεμήσουμε με φωτιά και ατσάλι». Πρώτα, τα παιδιά πυρπόλησαν την περιουσία της μεγαλογαιοκτήμονα Τσερνογκλάζοβα, που ήταν η πιο φανατική, καθώς έπαιξε τον πρώτο ρόλο στη συμμαχία τους. Στη συνέχεια χτυπήθηκαν τα γύρω αγροκτήματα κι έτσι οι φωτιές ξεχύθηκαν σ' όλες τις μεριές. Οι "Γνήσιοι Ρώσοι" έγιναν καπνός. Η νίκη ήταν δική μας.

»Το Γκουλάι Πόλε από το 1905 μέχρι το 1907 είχε κηρυχθεί σε κατάσταση πολέμου. Αυτές οι συνθήκες δυσκόλευαν πολύ τη δράση μας, αφού στα ανήσυχια χωριά και στα μεγάλα αγροκτήματα περιπολούσαν Κοζάκοι. Περιοδικά το Γκουλάι Πόλε πλημμύριζε από Κοζάκους, προβοκάτορες και χαφιέδες. Νιώθαμε ότι αγγίζουν τα ίχνη μας. Γι' αυτό στο τέλος του 1907 τα μισά μέλη πέρασαν στην παρανομία και οι άλλοι μισοί επέλεξαν το δρόμο της ένοπλης δράσης εξοντώνοντας χαφιέδες, αστυνόμους και απαλλοτριώνοντας τα απαραίτητα από τη ντόπια μπουρζουαζία.

»Για τον εντοπισμό των μελών της ομάδας η αστυνομία έβαλε σε λειτουργία το παλιό ρώσικο όπλο, την προβοκάτσια. Ανάμεσά μας υπήρχαν πληροφοριοδότες, αλλά το να παρουσιάζουν στοιχεία στην αστυνομία τούς ήταν επικίνδυνο κι ασύμφορο. Παρ' όλα αυτά ο υπαστυνόμος Καράντσεφ -συνέχιζε ο Ζουιτσένκο- στις αρχές του 1908 συνέλαβε τους Αντονί, Έγκορ και Αντόν Μπονταρένκο, Σεργκέι Ζομπλότσκι, Πέτρο Ονισένκο⁽¹⁹⁾, Κλιμ Κιριτσένκο κι εμένα και με τις κατηγορίες της διακίνησης προκηρύξεων, εμπρησμών κι επιθέσεων σε φυλακές, μας έστειλε εξορία ανατολικά. Τον Αντονί μετά από κράτηση ενός μήνα τον άφησαν. Εμένα με εξόρισαν στο Τσελιάμπινσκ. Δραπέτευσα. Μ' έπιασαν, μ' εξόρισαν, δραπέτευσα ξανά.

»Για τον εντοπισμό της ομάδας ένοχος αποδείχθηκε ο πληροφοριοδότης Αντρέι Γκούρα, ο οποίος εκτελέστηκε για την παράβαση του όρκου από τον Π. Σεμενιούτα. Η αστυνομία εξαπέλυσε κυνηγητό εναντίον των μελών της οργάνωσης. Είχαν τοιχοκολληθεί ανακοινώσεις, στις οποίες περιγράφονταν τα χαρακτηριστικά των Αντονί και Α. Σεμενιούτα. Για τη σύλληψη του τελευταίου προσφερόταν μεγάλη αμοιβή. Αρχίσαμε να γινόμαστε πιο προσεχτικοί κι ασχοληθήκαμε μ' επιδρομές, για τις οποίες είχαν οριστεί κατ' άτομο συγκεκριμένες υποχρεώσεις. Στο Ν. Μαχνό είχε ανατεθεί η κατασκευή καλουπιών για βόμβες στο εργοστάσιο του Κέρνερ, όπου προσλήφθηκε στην αρχή ως ανειδίκευτος εργάτης και κατόπιν έγινε χύτης. Ταυτόχρονα, διακινούσε προκηρύξεις και συμμετείχε σε μικρές επιδρομές.

»Στις αρχές του Ιούλη του 1908 είχαμε μαζευτεί σε συνέλευση στο σπίτι του Λεβάντι(20). Εξετάσαμε το ζήτημα της οργάνωσης τυπογραφείου και μιας περιοδικής έκδοσης. Χρήματα είχαμε μπόλικά. Από το Αικατερινουσλάφ πήραμε δέκα χιλιάρικα, στο Αλεξαντρόφσκ μια πεντάρα, ο Α. Σεμενιούτα πήγε στο Νογκάισκ και στη Μελιτόπολη, έριξε μια ματιά και πήρε κι από εκεί γύρω στο εικοσάρικο. Στείλαμε ένα παλικάρι στη Βιέννη για όπλα και βιβλία, αποκτήσαμε επαφές με συντρόφους στη Μόσχα και στη Πετρούπολη. Όλους μπορείτε να τους βοηθήσετε όταν έχετε χρήματα!

»Τη νύχτα της 28^{ης} Ιούλη μαζευτήκαμε ξανά στο σπίτι του Λεβάντι. Στη συνέλευση συμμετείχαν 17 άτομα και καθίσαμε μέχρι αργά. Αλλά μας ρουφιάνεψαν. Γύρω στις τρεις μετά τα μεσάνυχτα το σπίτι περικυκλώθηκε από την αστυνομία. «Ανοίξτε!». Ανοίξαμε. Πέσαν πυροβολισμοί. Ο Προκόφι Σεμενιούτα τραυματίστηκε βαριά στη λεκάνη. Ο υπαξιωματικός Λεπετσένκο που εισέβαλε στο σπίτι τραυματίστηκε κι αυτός, και πάνω στην έξαρση της μάχης ο Λεβάντι τον αποτέλειωσε. Κατά την ανταλλαγή πυροβολισμών επιτεθήκαμε, άλλες φορές με πιστόλια και άλλες με βόμβες ανοίγοντας το δρόμο. Προσπαθήσαμε να ζέψουμε τα άλογα στο κάρο, αλλά στάθηκε αδύνατο. Αποφασίσαμε να σκορπιστούμε και κάποιοι πήραν τον Προκόφι στα χέρια, καθώς τους καταδίωκε η αστυνομία. Αρχίζε να χαράζει... Ο Προκόφι επέμενε: «Μ' εμένα δεν θα μπορέσετε να ξεφύγετε, φύγετε μόνοι σας. Αφήστε με, γιατί θα χαθείτε κι εσείς» και τον αφήσανε. Το πρωί τον περιτριγύρισαν χωρικοί. Τους διηγήθηκε τι έγινε τη νύχτα, τους είπε ότι πάλευε ενάντια στους εκμεταλλευτές, στον Τσάρο και τους υποστηρικτές του, για την ελευθερία και τον κομμουνισμό. Ζήτησε από τους αγρότες να απομακρυνθούν και αυτοκτόνησε.

»Ο Κουσονίρ αποδείχθηκε πράκτορας της αστυνομίας και καταδότης και μερικές μέρες αργότερα εκτελέστηκε από την ομάδα.

»Αρχισαν οι συλλήψεις.

»Αποφασίστηκε ν' αφήσουμε το Γκουλάι Πόλε και να φύγουμε στις πόλεις. Ένα κομμάτι όμως, έμεινε παρ' όλα αυτά στο Γκουλάι Πόλε. Οι άλλοι φύγανε όπου βρήκανε (στο Πολόγκι, στο Μπερναντιάσκ, στο Αλεξαντρόφσκ, στο Αικατερινουσλάφ, και αλλού).

»Η αστυνομία όμως απαιτούσε την εξόντωση της ομάδας κι έτσι κίνησαν γη και ουρανό για τη διάλυσή της. Στα μέσα Αυγούστου ο Καράντσεφ έμαθε ότι στο Αικατερινοσλάφ, σε διαμέρισμα-γιαφκα⁽²¹⁾, βρίσκεται ο Α. Σεμενιούτα με το ψευδώνυμο Πέτρος Κορόμπκι.

»Στις 24 Αυγούστου σε προάστιο του Αικατερινοσλάφ, στο Αμούρ, συνελήφθη ο Σμέρκο Χσίβα, στην κατοχή του οποίου βρέθηκε το ρεβόλβερ του υπαστυνόμου που σκότωσε ο Λεπετσένκο. Την επόμενη μέρα, πάλι στο Αμούρ, στο διαμέρισμα του Λεσόφσκι και της Μαρτινοβα συνελήφθησαν οι Σεφτσένκο, Λεβάντνι, Αλτγκάουζεν⁽²²⁾ κι εγώ.

»Η αστυνομία ήταν τυχερή, αφού τα όπλα μας τα είχε πάρει ο Α. Σεμενιούτα, για διεξαγωγή επιχείρησης στο Αλεξάντροφσκ. Τότε, μετά από τηλεγράφημα του Καράντσεφ από το Αικατερινοσλάφ στο Γκουλάι Πόλε, συνελήφθησαν οι Γκορέλικ, Τσερνιάφσκι, Μαχνό, Όλχοφ και Ονισένκο.

»Άρχισαν ανακρίσεις. Χρησιμοποιήθηκαν ξυλοδαρμοί, πείνα, εκφοβισμοί, προβοκάτσιες, ψεύτικες καταθέσεις, αναγνωρίσεις κλπ. Ο Λεβάντνι αράδιαζε στον ανακριτή ό,τι ήξερε. Ήμασταν εντελώς απροετοίμαστοι για τέτοιες καταστάσεις, δεν ξέραμε πώς να συμπεριφερθούμε σε μια ανάκριση και κάναμε πολλά λάθη. Μας ανάμιζαν όλους και μόνο αργότερα αρχίσαμε να τα διορθώνουμε».

Αυτά μας διηγήθηκε ο Ζουιτσένκο.

Σχεδόν όλα όσα διηγήθηκε ο Ζουιτσένκο μου ήταν γνωστά. Ήδη από το 1907 ήξερα ότι η δική μας ομάδα αναρχοκομμουνιστών του Νοβοσιπάσοφκα είχε σχέσεις με το Γκουλάι Πόλε και οργανωτικά και ιδεολογικά και στρατηγικά. Ταυτόχρονα με τη διάδοση των αναρχικών ιδεών, έδειξαν στο λαό και δρόμους πρακτικής δράσης. Με ένοπλη δράση και απαλλοτριώσεις ήθελαν να παρατείνουν την επανάσταση του 1905, που έσβηνε.

Πολύ αργότερα, όταν αποκτήθηκε πρόσβαση στα αρχεία (στο κατηγορητήριο της 14^{ης} Δεκεμβρίου του 1909), μπορούσαμε να διαβάσουμε:

"[...] τα παρακάτω πρόσωπα μη αποδεχόμενα την ενοχή τους, σχετικά με τις κατηγορίες που τους απαγγέλθηκαν, δήλωσαν:

- Ναζάρι Ζουιτσένκο: ότι η αρχική κατάθεση ομολογίας τού αποσπαστηκε με εκφοβισμούς και ξυλοδαρμούς από την αστυνομία.
- Ιβάν Σεφτσένκο: ότι δεν συμμετείχε σε καμιά συμμορία και δεν διέπραξε κανένα αδίκημα. Στην ανάκριση δεν παραδέχτηκε τίποτα.
- Σμέρκο Χσίβα: ότι στην ανάκριση ύστερα από ξυλοδαρμούς της αστυνομίας κατέθεσε αυτό που του υπαγόρευσε ο υπαστυνόμος.
- Νέστορ Μαχνό: ότι δεν άνηκε σε καμιά συμμορία..."ⁱ

ⁱ Κεντρικό Κρατικό Στρατιωτικό Ιστορικό Αρχείο (εφεξής Κ.Κ.Σ.Ι.Α.)

Σχεδόν όλοι αναίρεσαν τις αρχικές τους καταθέσεις. Δύο από τους κατηγορούμένους, ο Α. Σεμενιούτα και ο Β. Αντονί, που διέφυγαν στο εξωτερικό, δεν ανακρίθηκαν.

«Από τα γράμματα που έστειλαν στο Γκουλάι Πόλε γινόταν φανερό ότι ο Σεμενιούτα διέμενε στο Βέλγιο και ο Αντονί στη Γαλλία. Ο Άζικ Όλχοφ, που αφέθηκε προσωρινά ελεύθερος και τέθηκε υπό την επίβλεψη της αστυνομίας, εξαφανίστηκε στο εξωτερικό και από τα γράμματα του φαίνεται να διαμένει στην Αργεντινή. Ο Ιβάν Λεβάντνι πέθανε από τύφο στις φυλακές του Αικατερινοσλάφ, στις 30 Μάη. Ο Σμέρκο Χοίβα καταδικάστηκε από το Προσωρινό Στρατοδικείο του Αικατερινοσλάφ σε θανατική ποινή. Η απόφαση εκτελέστηκε στις 17 Ιούνη [...]».ⁱ

Την περίοδο που διεξάγονταν οι έρευνες, στις 30 Απρίλη του 1909, ο υπαστυνόμος Καράντσεφ έλαβε γράμμα από το Βέλγιο με το εξής περιεχόμενο:

«Κυρ-υπαστυνόμε άκουσα ότι με ψάχνετε πολύ και θέλετε να με δείτε. Άμα είναι αλήθεια, τότε ελάτε στο Βέλγιο. Εδώ η ελευθερία δεν είναι μόνο λέξη και μπορούμε ήσυχα να συζητήσουμε.

Α. Σεμενιούτα, αναρχικός του Γκουλάι Πόλε».ⁱⁱ

Οι κρατούμενοι στις φυλακές του Αικατερινοσλάφ ετοιμάζαν απόδραση. Το Προσωρινό Στρατοδικείο του Αικατερινοσλάφ συνεδρίασε κεκλεισμένων των θυρών στις 20 και 22 Μάρτη του 1910, με κατηγορητήριο 8 τόμων και καταδίκασε τους:

«[...] Έγκορ Μπονταρένκο, Κλιμ Κιριτσένκο, Εφίμ Ορλόφ, Νέστορ Μαχνό και Ναούμ Αλτγκάουζεν σε θάνατο δια απαγχονισμού. Τον Σεργκέι Ζαμπλότοκι και Καζιμίρ Λισόφσκι σε 6ετή φυλάκιση και τη Μαρία Μαρτίνοβα σε 5ετή. Η υπόθεση διαχωρίστηκε για τον Ζουιτσένκο λόγω ασθενείας, για τους Τσερνιάφσκι, Φιλίπ και Πέτρο Ονισένκο λόγω γραφειοκρατικών κωλυμάτων και για τους Α. Μπονταρένκο και Λ. Γκορέλικ λόγω απουσίας. Ν°91, 23 Μάρτη 1910. Αικατερινοσλάφ.»ⁱⁱⁱ

Ένα χρόνο αργότερα, το Προσωρινό Στρατοδικείο του Αικατερινοσλάφ στις 18 και 19 Μάρτη 1911, καταδίκασε κεκλεισμένων των θυρών τους:

«[...] Ζουιτσένκο και Τσερνιάφσκι σε θάνατο δια απαγχονισμού, τους Αλτγκάουζεν (μετά την επανεξέταση της ποινής) και Μποταρένκο σε 6ετή φυλάκιση. Ο Ρ. Ονισένκο αθωώθηκε στις 20 Μάρτη του 1911[...]».^{iv}

ⁱ Κ.Κ.Σ.Ι.Α.

ⁱⁱ Κ.Κ.Σ.Ι.Α.

ⁱⁱⁱ Κ.Κ.Σ.Ι.Α.

^{iv} Κ.Κ.Σ.Ι.Α.

Και ο Ζουιτσένκο συνεχίζει:

«Τα μέλη της ομάδας που γλίτωσαν τη φυλακή συνέχισαν να ζούνε τη μιζέρια τους, καθώς είχαν χάσει το βασικό πυρήνα δράσης τους. Η οργάνωσή μας άρχισε να διαλύεται, λόγω παρεϊσφρησης στις γραμμές της στοιχείων ξένων προς τον αναρχισμό, άτομα που απλά ήθελαν να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση. Η κάποτε ενιαία ομάδα του 1908-1909 διαιρέθηκε σε υποομάδες. Η πρώτη βιάδιζε στην ορθή αναρχική οδό, ενώ η δεύτερη ακροβατούσε μεταξύ της πρώτης και της αστυνομίας. Η τρίτη ομάδα -πασιφιστική- μην έχοντας επαφή ούτε με την πρώτη ούτε με τη δεύτερη ζούσε στη μιζέρια της.

»Ήδη από το 1905 η ομάδα είχε πάρει την εξής απόφαση: ...ας μας συλλαμβάνουν, ας μας δικάζουν, ας μας κρεμούν, αλλά χωρίς βασανιστήρια. Για τους ξυλοδαρμούς και τα βασανιστήρια αυτοί που θα μείνουν ελεύθεροι πρέπει να εκδικηθούν με θάνατο...

»Έτσι, το Φλεβάρη του 1909, ήρθαν στη Ρωσία από το Παρίσι οι Β. Αντονί και Α. Σεμενιούτα με βαλίτσες γεμάτες βιβλία. Στόχος της επιστροφής τους ήταν η συνέχιση της επαναστατικής πάλης και η εκδίκηση για τους βασανισμούς των φυλακισμένων. Μετά από πολλές δυσκολίες φτάσανε επιτέλους στο Γκουλάι Πόλε και βρήκανε συνεργό τη Μαροούσια Προντάν. Η δεκαεφτάχρονη κοπέλα συμφώνησε να είναι ο πληροφοριοδότης και σύντομα έμαθε ότι το θέατρο Κολοσσαίο θα είχε παράσταση και ο Κάραντσεφ θα την παρακολουθούσε σίγουρα. Ο Α. Σεμενιούτα ανέλαβε τον υπαστυνόμο και ο Αντονί με τον Π. Ονισένκο φύγανε στο Γιούζοφκα για την εξόντωση του υπαστυνόμου της κρατικής υπηρεσίας, του βασανιστή Μιχαλόφσκι. Ο Μιχαλόφσκι έφαγε δύο σφαίρες και ο Κάραντσεφ εκτελέστηκε από τον Σεμενιούτα κατά την έξοδο του από το θέατρο.

»Οι Αντονί, Σεμενιούτα και Ονισένκο ξειπήρωσαν το χρέος τους στους φυλακισμένους και στο τέλος του 1909 ο Αντονί και ο Ονισένκο περνώντας τα σύνορα παράνομα φύγανε στο Παρίσι.

»Ο Σεμενιούτα έμεινε και συνέχιζε τον αγώνα. Ήταν ασύλληπτος σαν φάντασμα. Έτσι για παράδειγμα, στο Αικατερινοσλάφ, μέρα μεσημέρι, σε πολυσύχναστο δρόμο, μαζί με τον Ιάκοφ Μπονταρένκο⁽²³⁾ εκτέλεσε το βοηθό του υπαστυνόμου, το δήμιο Μπράτσεκ. Ο καιρός πέρασε και την εποχή του θερισμού ο Αλεξάντερ με τη συναγωνίστρια και γυναίκα του Μάρφα Πιβνεβία⁽²⁴⁾ ήρθαν στο Γκουλάι Πόλε. Σταμάτησαν στην οικία των Σαρόφσκι⁽²⁵⁾, αλλά τους ρουφιάνεψαν. Το σπίτι περικυκλώθηκε από αστυνομία και Κοζάκους κι άρχισε ανταλλαγή πυροβολισμών. Οι αστυνομικοί πυρπόλησαν το σπίτι και απαίτησαν την παράδοση όσων βρίσκονταν μέσα σ' αυτό. Ο Αλεξάντερ μ' ένα μάουζερ στο χέρι βγήκε στην πόρτα, έριξε μια ματιά στους Κοζάκους, στους αστυνομικούς και στους χωρικούς που στέκονταν πιο πέρα, εκτίμησε την αδιέξοδη κατάσταση και γύρισε μέσα στο σπίτι. Αποχαιρέτησε τη Μάρφα. Την πυροβόλησε και μετά αυτοκτόνησε. Αλλά η Μάρφα απλά τραυματίστηκε και την έσωσε ένας Κοζάκος, που την έβγαλε από το φλεγόμενο σπίτι. Τραυματισμένη τη μεταφέρανε στο νοσοκομείο και σύντομα, όταν ανάρρωσε, δραπέτευσε...». Ο Ζουιτσένκο σταμάτησε την αφήγηση ταραγμένος από τις αναμνήσεις.

Σ' εμάς στο Νοβοσπάσοφκα⁽²⁶⁾ (επαρχία Μαριούπολης) το 1905-1910 τα γεγονότα εξελίσσονταν το ίδιο. Υπήρξε αυθαίρετη αναδιανομή της γης, η αντίδραση θέριευε, είχαμε συλληφθέντες και ξυλοδαρμούς, τη νύχτα καίγονταν αγροκτήματα, θημωνίες, μύλοι. Είχαμε προκηρύξεις, όνειρα κι ελπίδες. Το 1908 στη θέση της εκατονταρχίας Κοζάκων για την τήρηση πιο αυστηρής τάξης, έφτασε ένα απόσπασμα Ινγκουσετιών⁽²⁷⁾, που έμεινε εκεί ως το 1910.

Πολλοί εξαιρετοι σύντροφοι που ίδρυσαν την αναρχική ομάδα του Νοβοσπάσοφκα, όπως οι Μπελόους⁽²⁸⁾, Χολοντάι⁽²⁹⁾, Σερέντα⁽³⁰⁾, Κράσικοφ⁽³¹⁾, Λεντένσκι⁽³²⁾, Ντομπροβόλοκι⁽³³⁾ κ.ά. χάθηκαν, αλλά τα διδάγματα για την επανάσταση που είχαν δοθεί από τους μεγαλύτερους συντρόφους έμεναν ζωντανά. Η νεότερη γενιά είχε μάθει ότι η λέξη "αναρχία" υπήρχε από την εποχή του Προυντόν και χρησιμοποιούνταν για τον ορισμό μιας κοινωνικής οργάνωσης κατά την οποία ο αυτοκαθορισμός του ατόμου φτάνει στο ανώτερο στάδιο, ενώ ο καταναγκασμός στο κατώτερο. Η ομάδα μας των αναρχικών-κομμουνιστών του Νοβοσπάσοφκα στα 1910 αποτελούνταν από 20-25 άτομα. Στις γραμμές της βρίσκονταν οι: Βντοβιτσένκο⁽³⁴⁾, Κουριλένκο⁽³⁵⁾, Τ. Προτσένκο⁽³⁶⁾, Λ. Μπονταρέτς⁽³⁷⁾, Μ. Φομένκο⁽³⁸⁾, Φ. Γκοντοαρένκο⁽³⁹⁾, Α. Ματροσένκο⁽⁴⁰⁾, ο Β. Μπιελάς (δηλ. εγώ) και άλλοι σύντροφοι.

Ο Ζουιτσένκο συνέχιζε ξανά:

«Η θανατική καταδίκη του Μαχνό μετατράπηκε σε ισόβιο εγκλεισμό σε κάτεργα, επειδή ήταν ανήλικος. Από τις φυλακές του Αικατερινοσλάφ μεταφέρθηκε στα κεντρικά κάτεργα "Μπουτίρκα" στη Μόσχα. Στο ίδιο κελί μ' αυτόν βρισκόταν ο αρκετά γνωστός ανάμεσα στους αναρχικούς Πιότρ Μαρίν (Αρσίνοφ)⁽⁴¹⁾, ο οποίος έγινε δάσκαλος και ιδεολογικός σύμβουλος του Νέστορ και καλλιέργησε σ' αυτόν τις απόψεις και τις αντιλήψεις του αναρχισμού.

»Στη φυλακή ο Μαχνό ήταν ανήσυχος. Διαφωνούσε μονίμως, ρωτούσε, βομβάρδιζε κυριολεκτικά τη φυλακή με αλληλογραφία. Διακρινόταν για τη μεγάλη του φιλομάθεια και την επιμονή του στην αυτοδιδασκαλία, σ' αυτό είχε μεγάλη επιτυχία. Θεωρούσε ότι δεν υπήρχε τίποτα πιο όμορφο από το όραμα ενός αναρχικού κόσμου. Τον "τίτλο" του αναρχικού τον εκτιμούσε και ήταν περήφανος γι' αυτόν. Αλύγιστος, υπερήφανος, μη αποδεχόμενος την απόλυτη στέρηση δικαιωμάτων, με αλυσίδες στα πόδια και στα χέρια, ερχόταν συχνά σε σύγκρουση με τη διεύθυνση των φυλακών, εκφράζοντας ανοιχτά την περιφρόνησή του. Οι φύλακες επιθυμώντας να "τον σπάσουν", τον ρίχνανε στην απομόνωση, όπου κι έπαθε φυματίωση.

»Σ' αυτή τη μάχη θα νικούσαν σίγουρα οι αρχές, αλλά μετά από οχτώ χρόνια και οχτώ μήνες, στις 2 Μάρτη του 1917, ο Μαχνό αποφυλακίστηκε. Βγαίνοντας από τις πύλες της φυλακής φόρεσε μαύρα γυαλιά, επειδή δεν μπορούσε να συνηθίσει το φως της μέρας και κατευθύνθηκε προς το Γκουλάι Πόλε.

»Γυρίζοντας στο σπίτι ξανάπιασε δουλειά στο εργοστάσιο του Κέρνερ. Πίσω του ακολούθησαν κι άλλοι επιζήσαντες από τα κάτεργα, ο Κιριτσένκο, ο Τσερνιάνσκι, εγώ και μερικοί ακόμα. Τον Νέστορ τον υποδέχθηκαν ως πρώην πολιτικό κρατούμενο, που υπέφερε από τους τσαρικούς για την υπόθεση του λαού, του απένειμαν τιμές και του έδειξαν εμπιστοσύνη. Σ' αυτό ανταποκρίθηκε με έντονες δραστηριότητες. Συγκροούταν διαρκώς με την μπουρζουαζία, έβγαζε συχνά λόγους σε εκδηλώσεις, τύπωνε προκηρύξεις, οργάνωνε κοινωνικές οργανώσεις, προπαγάνδιζε τα "Ελεύθερα Σοβιέτ", την "τοπική αυτοδιοίκηση", τη μη αναγνώριση της εξουσίας του Κερένσκι.

»Αυτή την περίοδο στην ομάδα αναρχικών-κομμουνιστών του Γκουλάι Πόλε μπήκαν οι: Σάββα Μαχνό, Αντρέι Σεμενιούτα, Μοϊσέι Καλιτσένκο, τα αδέρφια Γκριγκόρι και Προκόφι Σαρόφσκι, Φίλιπ Κρατ, Λεβ Σνένιντερ, Πάβελ Κοροσίλεφ, Πάβελ Σοκρούτα, Αλεξέι Μαρτσένκο, Ισιντόρ Λιούτι κ.ά. Σε 11 χρόνια η οργάνωση έφτασε τα 80 μέλη. Στις εργασίες της μπήκε και ο Νέστορ Μαχνό. Αρχίσαμε την οργάνωση της λέσχης μας, συσπειρώσαμε γύρω απ' αυτή τη νεολαία, προπαγανδιζαμε τις ιδέες μας.

»Εκείνο τον καιρό η ομάδα προετοιμάζε τους αγρότες για την οργάνωση της Αγροτικής Ένωσης, της οποίας ετοιμάζε τη διακήρυξη. Στα τέλη του Μάρτη άρχισαν οι εργασίες για την οργάνωση της Αγροτικής Ένωσης του Γκουλάι Πόλε. Στην Επιτροπή της Ένωσης εκλέξαμε 28 αγρότες, ανάμεσά τους και μέλη της ομάδας μας. Οι αγρότες έρχονταν πρόθυμα στην Αγροτική Ένωση και πρόεδρος της εκλέχθηκε ο Νέστορ Μαχνό.

»Στέλνοντας τα μέλη της στις κοινωνικές, κρατικές και σοβιετικές οργανώσεις, η ομάδα αναρχικών-κομμουνιστών του Γκουλάι Πόλε επιδίωξε να γίνει αποδεκτή από τον εργαζόμενο πληθυσμό με τις ιδέες της και να αποτραπεί έτσι η δράση των εξουσιαστικών κομμάτων στην περιοχή· να πείσει την αγροτιά ότι γη και δικαίωμα στην αυτοδιαχείριση μπορούν να αποκτήσουν μόνο με δικές τους προσπάθειες, αν λειτουργήσουν σύμφωνα με τις επαναστατικές-αναρχικές αρχές. Σ' αυτά είχαμε επιτυχία και κατανόηση κι έξω από την περιοχή μας.

»Οργάνωσαμε επιτροπή εργατών γης στα Σοβιέτ των Εργατών και Αγροτών Αντιπροσώπων και δημιουργήσαμε κίνημα εναντίον των τσιφλικάδων και των κουλάκων. Οι εργάτες μετάλλου, οι οποίοι εξέλεξαν το Μαχνό γραμματέα τους, ενώθηκαν με την ένωση ξυλουργών και τον εξέλεξαν κι αυτοί πρόεδρο.

»Αφού πήρε τη θέση του Προέδρου του Σοβιέτ των Εργατικών Ενώσεων, ο Μαχνό, κήρυξε την έναρξη του συνεδρίου κι απαίτησε από τα αφεντικά την αύξηση των εργατικών μισθών. Οι ιδιοκτήτες διαφωνούσαν κάθετα. Τότε ο Μαχνό ανακοίνωσε: «Δεν θέλετε να ικανοποιήσετε τις νόμιμες απαιτήσεις μας; Μην το κάνετε! Λύεται η συνεδρίαση. Αλλά για σας κύριοι θα βρούμε αρκετό σκοινί και σαπούνι». Μετά απ' αυτό όλες οι απαιτήσεις ικανοποιήθηκαν.

»Τον Ιούλη του 1917 καταφέραμε να αναδιοργανώσουμε την τοπική επιτροπή γης σε επιτροπή όλης της περιοχής και να εκλέξουμε τον Μαχνό για πρόεδρο. Η επιτροπή αυτή, κάτω από την άμεση καθοδήγηση και πρωτοβουλία του Μαχνό, προετοιμάζε την άμεση ανακατανομή της γης και της ακίνητης περιουσίας των μεγαλογαιοκτημόνων στους αγρότες. Στα χωριά οργανώθηκαν επιτροπές ανά εκατό

άτομα για την αναδιανομή και την παράδοση στα καθορισμένα μερίδια των κατασχεθέντων περιουσιών που ανήκαν στους μεγαλογαιοκτήμονες και στους ισχυρούς κουλάκους. Αυτές οι επιχειρήσεις διεξάγονταν με μεγάλο ενθουσιασμό. Εκτός απ' αυτά, δημιουργήσαμε ασφαλιστικό ταμείο και πάλι πρόεδρος εκλέχθηκε ο Μαχνό.

»Όταν αποκτήσαμε πρόσβαση στα αρχεία της αστυνομίας, δεν πιστεύαμε στα μάτια μας μαθαίνοντας τα ονόματα των προβοκατόρων και πρακτόρων της Βάρτας, της τσαρικής αστυνομίας, που ήταν άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενοι στον εντοπισμό της "Ενώσης Φτωχών Γεωργών" το 1908 και που έστειλαν τους συντρόφους μας στα κάτεργα και στις κρεμάλες. Στους πολύ δραστήριους επιβλήθηκαν κυρώσεις.

»Πρέπει να πω ότι ο Μαχνό δεν είχε οργανωτικές ικανότητες. Χανόταν χωρίς νόημα σε λεπτομέρειες και γι' αυτό το θέμα είχαμε αρκετούς τσακωμούς. Σταμάτησε να υπακούει τη γραμματεία της ομάδας μας, της οποίας παρέμεινε μέλος και χρειαζόταν πολύς κόπος για να καταφέρουμε να τον επηρεάσουμε.

»Θυμάμαι κάποτε στη λέσχη να μαλώνουμε για το αν θα παραμείνει ή όχι ο Μαχνό επικεφαλής των οργανώσεων του Γκουλάι Πόλε. Ξαφνικά μπαίνει η Μαρούσια Νικιφόροβα⁽⁴²⁾ με τρεις αναρχικούς ακόμα. Επιτέθηκε ενάντια στην ομάδα και τον Μαχνό κατηγορώντας μας ότι θέλαμε να διευθύνουμε το χωριό, δεν διαδίδαμε αρκετά τις αναρχικές ιδέες κι ότι δεν χτυπούσαμε τους τσιφλικάδες και τους εμπόρους.

»Ανακοίνωσε ότι η ομάδα μας μεταμορφώθηκε σε πολιτικό κόμμα και απομακρύνθηκε από τους εξεγερτικούς της στόχους, ότι τα ουκρανικά κόμματα ενώθηκαν και δημιούργησαν εθνικιστική πανουκρανική κυβέρνηση, την Ουκρανική Κεντρική Ράντα. Ότι ένας από τους κυρίαρχους στόχους της οργάνωσης αυτής ήταν η ενίσχυση της αστικής τάξης και κυριαρχίας σε Ρωσία και Ουκρανία. Ότι ήθελαν να υποτάξουν ξανά το λαό σε μια οικονομική και πολιτική σκλαβιά. Ότι η ρωσική πραγματικότητα όχι απλώς δεν ανταποκρίνεται στους πόθους του λαού, αλλά ούτε καν μπορεί πια να τους εκφράσει. Ότι η αστική επανάσταση δεν άλλαξε σχεδόν τίποτα, ιδίως στη βάση.

»Πρέπει να θέσουμε κάποιους άμεσους στόχους -έλεγε η Μαρούσια- να ελευθερώσουμε το λαό από το ζυγό του σύγχρονου κράτους, να πραγματοποιήσουμε πολιτική ανατροπή με στόχο τη μετάδοση των διοικητικών λειτουργιών στο λαό και να εξασφαλίσουμε την κοινωνική επανάσταση. Η αδράνειά μας ενισχύει το κεφάλαιο και, αν συνεχίσουμε έτσι, κινδυνεύουμε να ξεχάσουμε το γνήσιο προορισμό μας.

»Επί τριακόσια χρόνια υπήρχε η δυναστεία των Ρομανόφ, -συνέχιζε η Μαρούσια- τριακόσια χρόνια τυραννίας, κατά τα οποία το σκυλί είχε μεγαλύτερη αξία από άνθρωπο. Κι όλα αυτά νομιμοποιήθηκαν από τα καθάρματα. Τριακόσια χρόνια κρατούσαμε μέσα μας την οργή, εκατομμύρια αγωνιστών δώσανε τη ζωή τους για ένα φωτεινό μέλλον, το ιερό μίσος, μίσος μέχρι το θάνατο προς τη σκλαβιά και την καταπίεση, επαναστατικό λάθος, απεριόριστη πίστη στις δημιουργικές δυνάμεις των μαζών· αυτή είναι η κινητήρια δύναμη που δεν πρέπει να μας αφήνει σε ησυχία. Η πρόθεσή μας είναι να προετοιμάσουμε τις μάζες για την πλατιά λαϊκή εξέγερση και να κάνουμε την επανάσταση, όχι στη θέση του λαού, αλλά μαζί με το λαό.

»Πρέπει με βίαιο τρόπο να καταστρέψουμε τα θεμέλια της αστικής επανάστασης και να αγωνιστούμε ενάντια στον ουκρανικό σοβινισμό, -έλεγε η Μαρούσια- χρειάζεται η προμήθεια μέσων για την οργάνωση τυπογραφείου, πρέπει να οπλιστούμε.

» -Και πού να βρούμε όπλα; - ρωτήσαμε.

»Η Μαρούσια πρότεινε να αφοπλίσουμε το Σώμα του Συντάγματος του Πρεομπραζένσκ, που στρατοπέδευε έξω από το Γκουλάι Πόλε. Συμφωνήσαμε όλοι.

»Στις 10 Σεπτέμβρη του 1917, ξεκινήσαμε 200 άτομα περίπου με τρένο για το Ορέχοβο. Όπλα δεν είχαμε, εκτός από καμιά δεκαριά τουφέκια κι άλλα τόσα περιστροφή, τα οποία κατασχέσαμε από την αστυνομία. Στο σταθμό του Ορέχοβο περικυκλώσαμε τις αποθήκες του συντάγματος και βρήκαμε όπλα στο οπλοστάσιο. Μετά περικυκλώσαμε το αρχηγείο. Ο επικεφαλής κατάφερε να διαφύγει, αλλά τους άλλους αξιωματικούς η Μαρούσια τους εκτέλεσε η ίδια. Οι στρατιώτες παραδίδονταν χωρίς μάχη, παρέδιδαν πρόθυμα τα όπλα τους κι έφευγαν για τα σπίτια τους.

»Η Μαρούσια έφυγε στο Αλεξαντρόφσκ, ενώ εμείς με τα όπλα στο Γκουλάι Πόλε. Τώρα δεν φοβόμασταν τίποτα.

»Στη μαζική συνέλευση του Αγροτικού Σοβιέτ και της ομάδας των αναρχικών-κομμουνιστών του Γκουλάι Πόλε δημιουργήθηκε η "Επιτροπή Υπεράσπισης της Επανάστασης", πρόεδρος της οποίας εκλέχθηκε ο Μαχνό.

»Στις 25 Σεπτέμβρη συγκαλέσαμε επαρχιακό συνέδριο και εκθέσαμε τις αποφάσεις μας σχετικά με την κατάσχεση της γης των τσιφλικάδων προς όφελος της κοινότητας. Μετά από αυτό οι τσιφλικάδες εξαφανίστηκαν και οι μεγαλοαστοί του Γκουλάι Πόλε πλήρωσαν πρόστιμο.

»Μετά από ένα μήνα ήδη λειτουργούσε τυπογραφείο, στο οποίο τυπώνονταν καλέσματα κατά του Κερένσκι, τώρα πια υπήρχε πραγματική αυτοδιαχείριση.

»Μερικοί σύντροφοι οργάνωσαν αγροτικές κομμούνες στα κτήματα του Νέιφελντ και του Κλάσεν και μια βιομηχανική κομμούνα - μηχανολογικό εργαστήριο. Στην αγροτική αναρχική κομμούνα, η οποία είχε οργανωθεί το 1917 στο κτήμα του Κλάσεν, 7 βέροτσια⁽⁴³⁾ νότια του Γκουλάι Πόλε εργάζονταν οι: Ρουβίμ Μπάσκιμ, Φεοφάν Σκόμοκι, Αλεξέι Μαρτσένκο⁽⁴⁴⁾, Αλεξάντρ Λεπετσένκο⁽⁴⁵⁾, Γκριγκόρι Βασιλέφσκι⁽⁴⁶⁾, Β. Αντόνοφ, Σεμιόν Καρένικοφ⁽⁴⁷⁾, Ν. Βορομπιόφ⁽⁴⁸⁾, Καλάσνικοφ⁽⁴⁹⁾, Σούσουρα, Ι. Κοστένκο, εγώ και άλλοι. Γενικά, οι φτωχοί έρχονταν πρόθυμα στην κομμούνα, θέτανε μόνο τον ορο να δουλεύουν όλοι ανεξαιρέτως. Λέγανε: «τα πολύ γραμματιζούμενα παράσιτα δεν μας χρειάζονται, θα τα καταφέρουμε και χωρίς αυτούς».

»Κατά τις αρχές του Οκτώβρη του 1917 εμείς είχαμε οργανώσει στα κτήματα των τσιφλικάδων και των κουλάκων, στην περιοχή του Γκουλάι Πόλε, τέσσερις αγροτικές κομμούνες από εργάτες γης και φτωχούς αγρότες που αριθμούσαν συνολικά πάνω από 700 άτομα¹. Η δραστηριότητα των κομμουνάριων ήταν εξαιρετικά υψηλή, προετοιμαζόμασταν για την άνοιξη: επισκευάζαμε τον εξοπλισμό μας, καθαρίζαμε το

¹ Ρουμπάτς, Μ. Α., «Αναφορές στην Ιστορία της Επαναστατικής Αναδιάρθρωσης των Αγροτικών Σχέσεων στην Ουκρανία».

σπόρο, ετοιμαζόμασταν για την επερχόμενη σιορά, φτιάχναμε τις κατοικίες των κομμουνάριων κτλ. Στις κομμούνες είχε οργανωθεί κοινή σίτιση. Τη γη οι κομμουνάριοι τη μοίρασαν σύμφωνα με εργασιακές νόρμες.

»Στα τέλη του Νοέμβρη του 1917 ο Μαχνό παντρεύτηκε την καλλονή από το Μποτοάν (ανατολικό τμήμα του Γκουλάι Πόλε) Αναστασία Βασεντοκάγια κι εγκαταστάθηκε στην κομμούνα.

»Όλα πήγαιναν ρολόι.

»Ένας σύντροφος μας -δεν θυμάμαι το όνομά του- φτάνει αναπάντεχα από το Αλεξάντροφσκ και λέει ότι προ ημερών η Μ. Νικιφόροβα είχε συλληφθεί από τον Επαρχιακό Επίτροπο Μιχνό⁽⁵⁰⁾. Εμείς του τηλεφωνήσαμε χωρίς να το σκεφτούμε πολύ, και τον ρωτήσαμε αν είναι αλήθεια. Αυτός απάντησε ότι τη συνέλαβε επειδή αυτή απαίτησε πληρωμή προστίμου από τον εργοστασιάρχη Μπαντόφσκι, και δήλωσε ότι εάν δεν συμμορφωθούμε, θα συλλάβει κι εμάς.

»-Αχ, κάθαρμα, να θυμάσαι ότι εάν δεν την απελευθερώσεις αμέσως, θα σου κάψουμε το σπίτι την ίδια νύχτα!-, του είπε ο Μαχνό.

»Φαινόταν ότι ο Μιχνό δεν ήταν διατεθειμένος να απελευθερώσει τη Νικιφόροβα. Έπρεπε να τον αναγκάσουμε με το ζόρι.

»Πρέπει να πούμε ότι δεν είχαμε ακόμα στρατιωτική μονάδα. Τα τουφέκια τα οποία πάρθηκαν από τη μεραρχία του Πρεομπραζένσκ, βρισκόνταν στην κατοχή των συντρόφων, που συμμετείχαν μαζί μας στην επιχείρηση. Όταν εμείς αρχίσαμε να τους καλούμε σε συνέλευση, αυτοί δεν δέχτηκαν και λέγανε ότι τα τουφέκια ανήκουν μόνο σ' αυτούς και σε κανέναν άλλον.

»Βρήκαμε λύση. Μια νύχτα, μετά από συνέλευση στη λέσχη, συμφωνήσαμε να πάμε στο σπίτι του καθενός από αυτούς και να τους αφοπλίσουμε, ενώ σε περίπτωση που κάποιος αντισταθεί, να τον συλλάβουμε.

»Τη νύχτα τους αφοπλίσαμε όλους και συλλάβαμε καμιά εικοσαριά και το πρωί ανακοινώσαμε την εθελοντική εγγραφή στη "Μαύρη Φρουρά". Η φτωχή νεολαία ανταποκρίθηκε πρώτη και ακολούθησαν τα παιδιά των κουλάκων.

»Δεν πρόλαβε η "Μαύρη Φρουρά" μας (σχεδόν 60 άτομα) να επιβιβαστεί στο τρένο, όταν ο διευθυντής του σταθμού του Πολόγκι μάς έδειξε τηλεγράφημα από τη Μόσχα, το οποίο έλεγε, ότι η προσωρινή κυβέρνηση του Κερένσκι ανατράπηκε κι έχει συλληφθεί από το Σοβιέτ της Πετρούπολης. Οι πανηγυρισμοί δεν είχαν όρια. Οι σιδηροδρομικοί σπεύδανε στο συλλαλητήριο μας, το οποίο αποφάσισε τη δημιουργία επαναστατικής επιτροπής του Πολόγκι.

»Μόλις έμαθε ο Μιχνό ότι κινούμαστε προς το Αλεξάντροφσκ, ελευθέρωσε τη Νικιφόροβα και μας ειδοποίησε γι' αυτό με τηλεγράφημα.

»Αφού επιστρέψαμε στο Γκουλάι Πόλε, λάβαμε τηλεγράφημα από το Σινέλνικοβο:

«Στις 27 Οκτωβρίου το Ντονίτικο Σώμα του Στρατηγού Κράσονοφ⁽⁵¹⁾ με τον Κερένσκι βαδίζει προς την Πετρούπολη για να καταστείλει τους μπολσεβίκους...».

» -*Να στριμώξουμε και να καταπνίξουμε την μπουρζουαζία και τους αξιωματικούς!* - αντήχησε στο Γκουλάι Πόλε. Η φρουρά μας άρχισε τη συλλογή όπλων, προμηθειών και χρημάτων από τους πλούσιους. Ξέραμε ότι θα χρειαστεί να πολεμήσουμε και προετοιμαζόμασταν γι' αυτό.

»Όταν στις 24 Οκτώβρη του 1917 ο Λένιν έγραφε σε επιστολή του στα μέλη της ΚΕ για άμεση κατάληψη της εξουσίας, στο Γκουλάι Πόλε η μπουρζουαζία είχε ήδη εξουδετερωθεί, οι φορείς της εξουσίας του Κερένσκι έλειπαν, διεξάγονταν εργασίες αναδιανομής της γης, δημιουργίας κομμούνων, τη δημιουργία κι ενίσχυση κοινωνικών οργανώσεων και στρατιωτικών δυνάμεων. Στην περιοχή του Γκουλάι Πόλε δεν είχαμε να ασχοληθούμε με πολλά πράγματα, γι' αυτό στη συνέλευση της ομάδας προτάθηκε να απλώσουμε τη σφαίρα επιρροής μας προς την πλευρά του Ροστόφ. Αλλά ο Μαχνό επέμενε στο δικό του: *«Κοιτάξτε κάτω από τη μύτη σας, υπάρχουν ακόμη φορείς της Κεντρικής Ράντα, πρώτα πρέπει να διώξουμε αυτούς από το Αλεξάντροφσκ και μετά να μιλάμε για το Ροστόφ»*.

»Αρχίσαμε τις προετοιμασίες για την εκστρατεία. Στην Ουκρανία άρχισε να μυρίζει μπαρούτι. Οι εργάτες οργάνωναν αποσπάσματα. Στις αρχές του 1918 ο διοικητής αυτών των αποσπασμάτων στο Αλεξάντροφσκ, Μπογκντάνοφ, έκανε έκκληση για βοήθεια προς τους κοκκινοφρουρούς.

»Μέρος της "Μαύρης Φρουράς", αφού εξέλεξε τον Σάββα Μαχνό (αδερφός του Νέστορ Μαχνό) διοικητή, υπό τη γενική διοίκηση του Νέστορ, αναχώρησε στις 4 Γενάρη για την ενίσχυση των εργατών του Αλεξάντροφσκ και του αναρχικού αποσπάσματος της Μαρούσιας Νικιφόροβα. Η Μαρούσια δούλευε τότε με τους μπολσεβίκους στο επαναστατικό επιτελείο, το οποίο αποτελούνταν από αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες και μπολσεβίκους, εκεί κάλεσαν και τον Ν. Μαχνό και τον εξέλεξαν πρόεδρο της στρατο-επαναστατικής ερευνητικής επιτροπής.

»Εμείς δεν ανακατευόμασταν στις υποθέσεις της πόλης, αλλά υπό τη διοίκηση του Σ. Μαχνό καταλάβαμε τη γέφυρα του Κιτσκάς στο Δνείπερο και αφοπλίζαμε τους Κοζάκους, οι οποίοι είχαν εγκαταλείψει το εξωτερικό μέτωπο και με πλήρη εξάρτηση βιάδιζαν προς το Ντον, ο οποίος είχε μεταμορφωθεί από τους συνεργάτες και τους στρατηγούς του τσάρου, Καλέντιν, Κορνίλοφ, και Αλεξέγιεφ σε προπόργιο της αντεπανάστασης, η οποία έθετε ως στόχο της την κατάπνιξη της επανάστασης και την αποκατάσταση της μοναρχίας και των παλιών κοζάκικων προνομίων.

»Οι απλοί Κοζάκοι παρέδιδαν πρόθυμα τα όπλα τους, όμως ζητούσαν να κρατήσουν τα αλόγα και τις σέλες. Οι αξιωματικοί, όμως, το αντίθετο, τα άλογα τα έδιναν, αλλά τα γαλόνια και τα όπλα με τίποτα. Τι να τους κάνουμε; Στην αρχή τους το ζητούσαμε με το καλό, τους παρακαλούσαμε, μετά όμως βαρεθήκαμε. Μόλις πείσμωνε κάποιος, τον αρπάζαμε χέρια-πόδια και... πλαφ στο Δνείπερο. Πόσοι ήταν εκεί κάτω... αμέτρητοι.

»Έτσι πέρασε ο Γενάρης και άρχισε ο Φλεβάρης του δεκαοκτώ.

»Η Ουκρανία άρχισε να καταλαμβάνεται από τους Γερμανούς. Καταλήφθηκε σειρά μεγάλων πόλεων. Ο εχθρός πλησίαζε στο Αικατερινοσλάφ, ο κίνδυνος μας απειλούσε.

Η "Μαύρη Φρουρά" ήταν ανίκανη για οποιαδήποτε αντίσταση. Από τον ίδιο τον Διοικητή Μαχνό μέχρι και τους φρουρούς, κανείς στην ουσία δεν ήξερε πώς να χρησιμοποιεί ένα τουφέκι. Η όψη όμως των μαυροφρουρών ήταν φοβερή και τρομερή: δεσμίδες με σφαίρες πολυβόλου στους ώμους, στη ζώνη από δύο περιστροφά και χειροβομβίδες, από τις μπότες προεξείχαν τσετσένικα μαχαίρια. Η ουσία όμως λίγη. Όλοι ήταν ανεκπαιδευτοί. Όλοι όσοι ήξεραν την τέχνη του πολέμου, αφού επέστρεψαν από το μέτωπο, κάθονταν σπίτια τους.

»Αποφασίσαμε να γυρίσουμε στο Γκουλάι Πόλε κι εκεί να αναδιοργανωθούμε. Στο σταθμό του Πολόγκι λάβαμε από τον κομμουνιστή-μπολοσεβίκο Μπελενκέβιτς⁽⁵²⁾ 3.000 τουφέκια, δύο βαγόνια σφαίρες, τρία βαγόνια οβίδες και έξι κανόνια.

»Το ηθικό στο Γκουλάι Πόλε ανέβηκε απίστευτα. Διοργανώσαμε καθημερινά συλλαλητήρια στα οποία έβγαζαν λόγους με καλέσματα για "εξοπλισμό για την υπεράσπιση της ελευθερίας", ο Μπ. Βερετέλνικοφ⁽⁵³⁾, ο Ν. Μαχνό, ο Πολόνσκι⁽⁵⁴⁾ και πολλοί άλλοι. Άρχισε η συνένωση των επαναστατικών δυνάμεων. Είχε οργανωθεί σύνταγμα αυτοάμυνας, περίπου 5.000 καλά οπλισμένων αντρών, πρώην στρατιωτών, διοικητής του οποίου ορίστηκε ο Απόλον Βολόχ. Τα όπλα δίνονταν σε κάθε ενδιαφερόμενο. Μικροί-μεγάλοι άρχισαν να εξοπλίζονται. Γύρω από το χωριό ετοιμαζόταν γραμμή άμυνας.

»Ιδιαίτερα δραστήρια ήταν τα εύπορα στρώματα του πληθυσμού (αργότερα η ενεργητικότητά τους εκφράστηκε με το πέρασμά τους στην πλευρά των επιτιθέμενων Γερμανών και των συνεργατών τους), οι οποίοι μετά τη λεηλασία των περιουσιών των τσιφλικάδων, φοβούνταν ότι πίσω από τους Γερμανούς ακολουθούσαν οι μεγαλογαιοκτήμονες.

»Η "Μαύρη Φρουρά" διαλύθηκε και τη θέση της πήρε η οργάνωση των φαντάρων, ενιαία και πειθαρχημένη.

»Πλησίαζε η μοιραία για μας στιγμή. Στις 4 Απρίλη έπεσε το Αικατερινοσλάφ, στις 8 το Χάρκοβο. Οι Γερμανοί κατευθύνονταν προς το Ροστόφ, προσπερνώντας το Γκουλάι Πόλε σα να μην υπήρχε. Επωφελούμενοι από την απουσία από το Γκουλάι Πόλε του αναρχικού αποσπάσματος, το οποίο στάλθηκε στο μέτωπο του Τσάπλινο, οι πρώην αξιωματικοί Α. Βολόχ, Λ. Σαχνό-Πριχόντκο, Η. Βολκόφ, Πιντόιμα, Β. Σαρόφσκι⁽⁵⁵⁾, Γ. Μπικ και ο αγρονόμος Ι. Ντομασένκο, βρήκαν συνεργάτες, ηγήθηκαν ανατροπής κι ετοίμαζαν την υποδοχή των Γερμανο-αυστροουγγικών και των στρατευμάτων της Κεντρικής Ράντας.

»Μόλις τα εχθρικά στρατεύματα πλησίασαν στο Γκουλάι Πόλε, οι συνωμότες άλλαξαν το λόγο της φρουράς με λόγο Εβραίων, ο οποίος επηρεάστηκε από την εκφοβισμένη από τους εθνικιστές εβραϊκή κοινότητα. Αυτός ήταν που έπαιξε τον κύριο ρόλο, συλλαμβάνοντας μέλη της επαναστατικής επιτροπής, του Σοβιέτ Εργατών και Αγροτών αντιπροσώπων και δραστήρια μέλη της ομάδας αναρχικών-κομμουνιστών. Κατά το βράδυ, μπαίνει στο επιτελείο ο Βασίλι Σαρόφσκι και λέει: «Οι φαντάροι δεν πρόκειται να πολεμήσουν και θέλουν να σας συλλάβουν όλους. Επέμεναν να στρέψω τα κανόνια στο επιτελείο και να σας εκτελέσω. Ήρθα να σας ειδοποιήσω».

»Ο Λεβ Σνέιντερ, πρώην μέλος της ομάδας μας, μπήκε πρώτος στο χώρο των γραφείων της ομάδας, όπου άρχισε να σκίζει τις σημαίες, να κατεβάζει από τους τοίχους και να τσαλαπατάει τα πορτραίτα του Μπακούνιν, του Κροπότκιν και του νεκρού συντρόφου μας Α. Σεμενιούτα.

»Οι συνωμότες πρόσφεραν στους κατακτητές τα κανόνια, τα πολυβόλα, μερικές εκατοντάδες τουφέκια και στο συλλαλητήριο πάλι, ο Λεβ Σνέιντερ, έβγαλε έναν αισχρό λόγο. Όμως οι εθνικιστές δεν ικανοποιήθηκαν ούτε μ' αυτό και πάλι ηχούσαν συνθήματα: "Χτύπα τους Εβραίους, σώσε την Ουκρανία".

»Ο Μαχνό δεν ήταν με μας εκείνη την ώρα· βρισκόταν στο επιτελείο του διοικητή Εγκόροφ των αποσπασμάτων της Κόκκινης Φρουράς.

»Το απόσπασμα κομμουνάριων και μερικοί μαυροφρουροί πρόλαβαν να φτάσουν στο Πολόγκι και να υποχωρήσουν στο Ταγκάν Ρογκ μέσω σιδηρόδρομου.

»Στα τέλη του Απριλίου του 1918 στο Ταγκάν Ρογκ στα γραφεία της ομοσπονδίας αναρχικών του Ταγκάν Ρογκ, διεξήχθη διάσκεψη της ομάδας αναρχικών του Γκουλάι Πόλε, στην οποία πάρθηκε σειρά αποφάσεων. Μια απ' αυτές ήταν να βρεθούμε όλοι στις αρχές Ιούλη στο Γκουλάι Πόλε και να παλέψουμε ενάντια στους κατακτητές για τις ιδέες της επανάστασης. Εκεί αναγκαστήκαμε να διαλύσουμε το απόσπασμα.

»Μέρος των μαχητών μπήκε στο μεγάλο αναρχικό απόσπασμα της Μαρούσια Νικηφόροβα, το οποίο ακολουθώντας τα παράλια της Αζοφικής θάλασσας υποχωρούσε μέσω Μπερντιάνσκ, Μαριούπολης, Νοβο-Αζόφσκ, Ταγκάν Ρογκ, προς το Ροστόφ, συγκρατώντας το μέτωπο. Εγώ, από το Ταγκάν Ρογκ, γύρισα πίσω και κρυβόμουν μέχρι την αρχή της εξέγερσης.

»Ο Μαχνό βλέποντας την απόλυτη ασυμφωνία μεταξύ των κομμάτων, αποφάσισε να φτάσει στη Μόσχα για να συναντήσει επιφανείς αναρχικούς, για την επεξεργασία του προγράμματος της παραπέρα δράσης. Πέρασε από τις πόλεις του Βόλγα, συναντούσε ανθρώπους, περπατούσε, άκουγε, έβλεπε, σύγκρινε, έβγαζε συμπεράσματα. Στη Μόσχα συναντιέται με εκπροσώπους διαφόρων αναρχικών ρευμάτων, τον Α. Μπομπρόφ, τον Λ. Τσιόρνι, τον Π. Αρσίνοφ, τον Ν. Γκρόσμαν και συμμετέχει σε συζητήσεις, επισκέπτεται τον θεωρητικό του αναρχο-κομμουνισμού Π. Α. Κροπότκιν. Μέσω του Ια. Μ. Σβερνιλόφ συναντήθηκε και συζήτησε με το Β. Ι. Λένιν¹.

»Αποτέλεσμα των συναντήσεων και των συζητήσεων ήταν ο Μαχνό να φτάσει στο συμπέρασμα ότι ο συνασπισμός των κομμάτων των μπολσεβίκων και των αριστερών σοσιαλεπαναστατών, που είχε πάρει την εξουσία στα χέρια, του δεν ήταν η συμμαχία που χρειαζόταν η επανάσταση τη στιγμή της σύγκρουσης της εργατιάς με το κεφάλαιο και του κρατικού ελέγχου με την ελευθερία της αυτοδιεύθυνσης. Στην επανάσταση παρατηρούνταν μια στασιμότητα. Όλα τα πολιτικά κόμματα προσπαθούσαν να της βάλουν το λουρί. Η επανάσταση έπεσε στην παγίδα του κρατισμού και μη μπορώντας να βγει, σβήνει και, καθώς έχασε την αξιοπιστία της, έγινε αδιάφορη.

»Η επανάσταση που έκανε ο λαός είχε μέσα της εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά: είχε μέσα της το δικαίωμα στην ελευθερία και την ελεύθερη εργασία,

¹ Μαχνό, Ν., «Κάτω από τα Χτυπήματα της Αντεπανάστασης», Παρίσι, 1936, τ. 2, σελ. 119-135.

ξερίζωνε κάθε ίχνος εξουσίας που ασκούσαν κατά των εργαζομένων. Κατάλαβε ότι ελευθερία απολάμβανε όχι ο λαός, αλλά τα κόμματα. Τα κόμματα δεν υπηρετούσαν το λαό αλλά το αντίθετο. Τώρα πια στις υποθέσεις του λαού απλά αναφέρεται το όνομά του, ενώ αποφασίζουν τα κόμματα. Η εξουσία ανέλαβε να καθορίσει τον βαθμό επαναστατικότητας και νομιμότητας, όχι μόνο για τα άτομα, αλλά για ολόκληρη την εργατική τάξη, το δικαίωμα της έκφρασης της γνώμης της, των επιθυμιών της, τη συμμετοχή της στην υπόθεση της επανάστασης.

»Ο Μαχνό έγραφε από τη Μόσχα στους συντρόφους του στο Γκουλάι Πόλε:

«Με κοινές προσπάθειες θα δουλέψουμε για την καταστροφή του καθεστώτος της σκλαβιάς, για να μπούμε οι ίδιοι και να συμπαρασούρουμε και τ' άλλα αδέρφια μας στον δρόμο του νέου συστήματος. Θα το οργανώσουμε στις αρχές της ελεύθερης κοινότητας, το περιεχόμενο της οποίας θα επιτρέπει σ' όλους να ζουν μη εκμεταλλεμένοι την εργασία του άλλου, ανεξάρτητοι από το κράτος και τους υπαλλήλους του, ακόμα και κόκκινους, και να οικοδομούν όλη την κοινωνική τους ζωή αυτόνομα ο καθένας στον τόπο του.

Ζήτω η αγροτική και εργατική ένωση!

Ζήτω η βοηθητική μας δύναμη - η εξωκομματική εργαζόμενη διανόηση!

Ζήτω η Ουκρανική κοινωνική επανάσταση!

Ο δικός σας Νέστορ Ιβάνοβιτς, 4 Ιούλη 1918».

»Αυτό που συνέβαινε στους υψηλούς κύκλους της ηγεσίας στη Μόσχα, δηλαδή των θεωρητικών και των προπαγανδιστών, δεν συμβάδιζε με τις πρακτικές κινήσεις που είχε στο μυαλό του.

»Θεωρητικοί υπήρχανε, συμβουλές δίνανε, καμία φορά απέκλειαν ο ένας τον άλλο, αλλά άτομα τα οποία θα μπορούσαν να κάνουν την αρχή για την πρακτική εφαρμογή του οράματος του αναρχο-κομμουνισμού, δεν υπήρχαν. Η διαδικασία της πρακτικής εφαρμογής πρέπει να επιφέρει διορθώσεις στη θεωρία, και όλα αυτά για πρώτη φορά στην ιστορία, όμως ο δρόμος είναι ανεξερεύνητος. Χρειάζεται αυθορμητισμός, χρειάζεται η ιδέα που θα συγκινήσει όλο τον κόσμο και θα προτείνει αυτό που δεν είχε ξαναυπάρξει, που θα εγγυηθεί την πολιτική και την οικονομική απελευθέρωση, που θα είναι απλή και κατανοητή σ' όλους και η εφαρμογή της θα γίνει όχι στον μεταθανάτιο κόσμο, αλλά τώρα.

»Ο Μαχνό έφτασε στο συμπέρασμα ότι η παγκόσμια επανάσταση ίσως να μην ήταν εφικτή, αλλά η οικοδόμηση του αναρχο-κομμουνισμού στην παρούσα περιοχή μπορούσε να πραγματοποιηθεί.

¹ Μαχνό, Ν., «Η Ουκρανική Επανάσταση», Παρίσι 1937, τ. 3, σελ. 8.

»Εντωμεταξύ το Γκουλάι Πόλε από τις 22 Απρίλη είχε καταληφθεί από τις δυνάμεις κατοχής. Οι προδότες υπηρετούσαν δουλικά τους κατακτητές, παραδίδοντας καταλόγους με τα ονόματα όσων συμμετείχαν στην οργάνωση της άμυνας και στη "Μαύρη Φρουρά", των κατοχών όπλων και όσων συμμετείχαν στην αναδιανομή της γης και της περιουσίας των μεγαλογαιοκτημόνων.

»Οργανώθηκε η διοίκηση της περιοχής, η Κρατική Βάρτα κτλ. Οι κατακτητές διέταξαν την παράδοση εντός 24 ωρών όλων των όπλων και απαίτησαν την επιστροφή της λεηλατημένης περιουσίας των μεγαλογαιοκτημόνων. Αυτή τη διαταγή βάλθηκαν να εκτελούν με χαρά οι λακέδες των Γερμανών. Αρχισαν οι τιμωρίες, οι συλλήψεις, τα πρόστιμα, οι κατασχέσεις περιουσιών, οι συλλήψεις ομήρων, τα μαστιγώματα. Έξω από το κτίριο της Περιφερειακής Διοίκησης, στα δέντρα και στους στύλους, κρέμονταν επτά άνθρωποι, ανάμεσά τους ήταν ο Σεμιόν Νικουσένκο, ο Βασίλι Ποχίλα, ο Ιλιά Κουσιμένκο. Η ταφή τους απαγορεύτηκε και τους θάψανε οι ίδιοι οι κατακτητές μερικές μέρες αργότερα σε άγνωστη τοποθεσία. Είχαν τουφεκιστεί οι: Μοϊσέι Καλινιτσένκο, Πάβελ Κουζιμένκο, Ιβάν Μαχνό, Μ. Κιριτσένκο, Ν. Κουλιμπάνι και πολλοί άλλοι. Τότε ήταν που κάψανε το σπίτι του Νέστορ Μαχνό και τουφέκισαν τον αδερφό του, Εμιλιάν. Πολλοί άνθρωποι είχαν εκτελεστεί και στα γύρω χωριά.

»Η φρουρά του Γκουλάι Πόλε στην αρχή αποτελούνταν από Τσέχους και Σλοβάκους, οι οποίοι καταλάβαιναν τη γλώσσα και συνεννοούνταν με τους κατοίκους, αλλά αργότερα αντικαταστάθηκε από απόσπασμα Μαγυάρων με αυστριακή διοίκηση. Οι κτηνωδίες αυτού του αποσπάσματος δεν είχαν όρια.

»Αυτά...», τελείωσε με αναστεναγμό ο Ζουιτσένκο, «άρχισε να μπερδεύεται η γλώσσα.»

Έξω άρχιζε να χαράζει, στην πόλη έσβηναν τα φωτα των δρόμων. Οι ακροατές κουράστηκαν και κάτω από χασμουρητά βρίζανε τους συνεργάτες των κατακτητών. Πέσαμε για ύπνο.

«Λοιπόν, πάμε μαζί;» με ρώτησε ο Ζουιτσένκο όταν ξυπνήσαμε.

«Πάμε μαζί!» Του απάντησα εγώ, έχοντας το όνειρο να μπω ολόψυχα στο μαχνοβίτικο κίνημα.

Σύμφωνα με τη διήγηση του Ζουιτσένκο, φανταζόμουν τη μαχνοβίτσινα σαν ένα αναρχο-συμβουλευτικό κίνημα, στο οποίο, φυσικά θα υπήρχαν πολιτικές, στρατιωτικές και κοινωνικές οργανώσεις, ικανές να δίνουν κατεύθυνση στον εξεγερμένο λαό.

Όταν τύχαινε απλοί άνθρωποι, οι οποίοι περνούσαν από τη μαχνοβίτικη περιοχή, να διηγούνται ότι ο Μαχνό είναι ασύλληπτος και ανίκητος δήμιος της μπουρζουαζίας και ευεργέτης του προλεταριάτου ή ότι είναι τρομερός, ανελέητος δέσποτας, δολοφόνος και καταστροφέας, ότι έχοντας υποτάξει τα χωριά, καταστρέφει τους

σιδηρόδρομους, ληστεύει τις εργατικές οργανώσεις και τις κοοπερατίβες, εγώ μπερδεύομαι. Αλλά κάτι ψιθύριζε μέσα μου: «μην πιστεύεις τίποτα, πήγαινε και θα δεις μόνος σου...».

Ξεκινήσαμε...

Πλησιάζοντας τον σταθμό Βολνοβάχα, το τρένο μας σταμάτησε στο σηματοδότη.

Ξαφνικά από τα δεξιά του αναχώματος αντήχησε πυροβολισμός, και μετά κι άλλος... κι άλλος... «Τι γίνεται;» ρωτούσαν οι επιβάτες κοιτάζοντας από το παράθυρο.

Στα μάτια μου παρουσιάστηκε ένα μακάβριο θέαμα. Πέντε άγνωστοι, με τα εσώρουχά τους, κείτονταν τουφεκισμένοι...

Πλησιάζαμε το μέτωπο. Στο σταθμό Ρόζοφκα συνωστιζόταν κάποιο στρατιωτικό απόσπασμα. Κρίνοντας από την ενδυμασία τους μπορούσε να σκεφτεί κανείς, ότι είναι κάποιος περιοδεύων θίασος. Εδώ υπήρχαν φρουροί της ουκρανικής Βάρτας, γέροι με κόκκινα ζωνάρια από το Ντον, Γερμανοί από τις κοντινές αποικίες, η κρατική φρουρά του Ντενίκιν και Αυστριακοί. Πέρα από το φωτεινό σηματοδότη ήταν σταματημένο ένα θωρακισμένο τρένο και πάνω του ένας Ρώσος αξιωματικός εξέταζε με τα κιάλια του το μακρινό ορίζοντα. Στην αποβάθρα Αυστριακοί αξιωματικοί διαφωνούσαν έντονα για κάτι. Από τις γερμανικές αποικίες έφταναν κάρα με προμήθειες.

Όπως έμαθα, ήταν το μικτό απόσπασμα υπό τη διοίκηση του στρατηγού Μάι-Μάγιεφσκι⁽⁵⁶⁾. Οι Αυστριακοί ετοιμάζονταν να φύγουν για το Βολνοβάχα και στη θέση τους αναμενόταν ο ερχομός μιας τσετσένικης μεραρχίας. Όπως και στο Βολνοβάχα, το τρένο ερευνήθηκε, έγινε έλεγχος στοιχείων και μετά συνεχίσαμε τον δρόμο μας.

Καθώς απομακρυνόμασταν, κοίταξα από το παράθυρο τον δρόμο που ένωνε τον σταθμό με την κοντινή γερμανική αποικία. Στα δέντρα κατά μήκος του δρόμου κρέμονταν ξεχαρβαλωμένα ανθρώπινα σώματα, δίπλα υπήρχαν κάποιοι στρατιώτες. Οι κρεμασμένοι ήταν αιχμάλωτοι μαχνοβίτες.

Και από τις δύο πλευρές του δρόμου είχαν ανοιχτεί χαρακώματα, στα οποία κοιμόνταν φαντάροι. Πιο πέρα υπήρχε κι άλλη γραμμή οχυρώσεων, φραγμένη με αγκαθωτό συρματόπλεγμα. Μπροστά περνούσε έφιππη περιπολία Λευκοφρουρών. Η περιπολία σταμάτησε το τρένο και σύστησε να αναρτηθεί σ' αυτό λευκή σημαία. Μπαίναμε στην κατελημμένη από τον Μαχνό περιοχή...

Μια προωθημένη ομάδα μαχνοβιτών, μάλλον προκεχωρημένο φυλάκιο, σταμάτησε το τρένο έχοντας βγει από τα χαρακώματα. Όπως και οι Λευκοφρουροί, έτσι κι αυτοί πέρασαν από τα βαγόνια, κοίταξαν τις αποσκευές, έλεγξαν τα στοιχεία και μας αφήσαν όλους εκτός από τρεις Γερμανούς.

«Εδώ, παιδιά... από τη Ρόζοφκα είναι!... Τα ξέρω όλα αυτά τα τομάρια!» φώναζε ένας ψηλόλιγνος μαχνοβίτης καθώς έσερνε από το τρένο τους τρεις Γερμανούς. Εκείνοι αντιστέκονταν. Ομάδα μαχνοβιτών πλησίασε τρέχοντας με φωνές: «Α, να τα πουλάκια μας! Για ανιχνευσούλα ήρθατε; Έλα, Κρέιτσερ, λέγε, πού είναι οι γιοι σου; Στο εκκαθαριστικό απόσπασμα; Θυμάσαι που δούλευα σε σένα; Θυμάσαι που είχα γραφτεί στην Κόκκινη Φρουρά; Και θυμάσαι τότε που οι γιοι σου φέρανε το

εκκαθαριστικό απόσπασμα και μου κάψανε το σπίτι στο Τεμρί;», ρωτούσε ένας μεσήλικας γεροδεμένος άνδρας. Ο Γερμανός σήκωνε τους ώμους του κι έκλαιγε.

«Έλα, βγάξε τα ρούχα σου, βλέπεις, ο κόσμος είναι γυμνός, κουνήσου πιο γρήγορα!», είπε ο διοικητής. «Πάρτε τους παιδιά, στο επιτελείο του Ντουχόνιν!», διέταξε και, γυρίζοντας, έδωσε εντολή στο μηχανοδηγό να ξεκινήσει.

Έβλεπα πώς τους σκουντούσαν με τις λόγχες και τους χτυπούσαν με τα κοντάκια, πώς εκείνοι τρέχανε στα χωράφια σκουντουφλώντας, και πώς οι μαχνοβίτες τους φτάνανε και τους χτυπούσαν ξανά...

Εμείς κατευθυνθήκαμε προς το σηματοδότη, οι γραμμές ήταν κατελημμένες, κι έπρεπε να περιμένουμε. Εγώ βγήκα από το βαγόνι και κοκάλωσα: ολόκληρη αγέλη σκύλων που έμοιαζαν με λύκους, τρώγονταν μεταξύ τους στο λατομείο δίπλα από τις γραμμές. Ο ένας απ' αυτούς προσπαθούσε να περάσει κάτι από τις γραμμές. Πλησιάζοντας διαπίστωσα με τρόμο, ότι ήταν ένα ανθρώπινο πόδι με μπότα.

Από τις γραμμές φαινόταν καθαρά το βάθος του λατομείου, όπου ο μεγαλύτερος σκύλος καθόταν στα πίσω πόδια, σαν να φύλαγε ένα σωρό πτώματων, τα οποία, όπως μάθαμε αργότερα, ήταν διακόσια.

Καμιά εικοσαριά μικρότερα σκυλιά κάθονταν σε απόσταση γύρω του κι έσκουζαν σαν να παρακαλούσαν τον αρχηγό να τ' αφήσει να πλησιάσουν. Όμως εκείνος τους έδειχνε τα δόντια του. Τελικά, μάλλον βαρέθηκε. Σηκώθηκε, πέρασε πάνω από τα πτώματα, απομακρύνθηκε λίγο κι άρχισε να ουρλιάζει. Τα άλλα σκυλιά ρίχτηκαν στα πτώματα κι άρχισαν να τα ξεσκίζουν.

Δεν άντεχα να βλέπω αυτό το θέαμα. Έριξα στα σκυλιά μια πέτρα. Αυτά άρχισαν να ουρλιάζουν δυνατά όλα μαζί. Τα σκυλιά είχαν αποκτήσει ένστικτα λύκων. Ενώ οι άνθρωποι -σκέφτηκα- σε τι διαφέρουν από τους λύκους;

Τα αντίπαλα στρατόπεδα εξόντωναν το ένα το άλλο και βασάνιζαν τους αιχμαλώτους. Είτε ήταν εθελοντές, είτε βίαια επιστρατευμένοι, κανένας αιχμάλωτος δεν έμενε ζωντανός. Άμα ήταν κανείς μαχνοβίτης, οι Λευκοφρουροί τον καίγανε στην πυρά ή τον κρεμούσαν μετά από βασανιστήρια. Άμα ήταν Λευκοφρουρός, οι μαχνοβίτες τον τεμάχιζαν με τα σπαθιά ή τον σούβλιζαν με τις ξιφολόγχες κι άφηναν το πτώμα στα σκυλιά...

«Γεια σου Βίκτορ! Από πού έρχεσαι; Ζεις;», με πλησίασε τρέχοντας μια ομάδα ανταρτών. Αναγνώρισα τους μοϊδεάτες συγχωριανούς μου από την ομάδα του Νοβοσπάσοφκα. Αρχίσαμε κουβέντα κάτω από εκρήξεις βλημάτων.

Το απόσπασμα από το Νοβοσπάσοφκα, υπό τη διοίκηση του Κουριλένκο και του Μπονταρέτς, αποτελούμενο από 700 άτομα, κρατούσε την περιοχή του Τσαρεκοσταντίνοφκα.

Ένα μήνα πριν, το Νοβοσπάσοφκα εξεγέρθηκε υπό την καθοδήγηση της τοπικής αναρχικής ομάδας και μετά τη διάλυσή του από τους Αυστρο - Γερμανούς, το διασωθέν απόσπασμα έφυγε στα δάση της Αζοφικής, ενώ μετά ενώθηκε με τον Μαχνό.

Ο Κουριλένκο ήταν Διευθυντής της Φρουράς και στη διοίκησή του βρίσκονταν όλα τα αποσπάσματα που ήταν στην περιοχή: του Ραζντόρι, του Βοσκρασένσκ, του

Ποπόβο και του Πολόγκι. Τη νύχτα που πέρασε, οι Λευκοφρουροί έκαναν επίθεση από την πλευρά του σταθμού Ρόζοφκα προς το Τσαρεκοσταντίνοφκα, θέλοντας να το καταλάβουν ως κεντρικό σταθμό. Όμως μετά από τετράωρη μάχη τρέξαν πίσω πανικόβλητοι πετώντας τα όπλα του και αφήνοντας 200 αιχμαλώτους, οι οποίοι οδηγήθηκαν στο λατομείο και σφαγιασθηκαν.

Μπήκαμε στο επιτελείο και καθίσαμε στο τραπέζι, όπου εμφανίστηκε ουκρανικό μπουρς (ουκρανική παραδοσιακή σούπα με λάχανο και κρέας - στυμ) και αυστριακό ρούμι.

Το βράδυ έγινε συνέλευση της αναρχικής ομάδας του Νοβοσπάσοφκα και των διοικητών των αποσπασμάτων, τα οποία ήταν στις διαταγές του Κουριλένκο. Αφού εξετάσαμε την παρούσα κατάσταση, πήρα το λόγο εγώ εκφράζοντας την απόφαση της ομάδας. Μίλησα για την προηγούμενη απόφαση της ομάδας σχετικά με την προετοιμασία της εξέγερσης, τον εξοπλισμό των εξεγερμένων, την οργάνωση στρατιωτικών μονάδων, τη συγκέντρωση της στρατιωτικής διοίκησης, την αναγκαιότητα διεξαγωγής συνεδρίου ανταρτών ή αγροτών και εργατών. Επίσης, έδωσα αναφορά για την αποστολή στον Καύκασο.

Εν κατακλείδι είπα ότι το σύστημα των αποσπασμάτων είναι απαρχαιωμένο, ότι έχει ως αποτέλεσμα περισσότερες απώλειες και δυσκολίες, ότι δε μας δίνει τη δυνατότητα να προωθούμαστε πέρα από τα χωριά μας, σημαίνει επίσης ότι δεν μπορούμε να έχουμε μετόπισθεν, προμήθειες, ιατρεία, ενισχύσεις, εφεδρείες κτλ. Τα τακτικά στρατεύματα του εχθρού μπορούμε να τα νικάμε μόνο με καλά οργανωμένα, εξοπλισμένα, πειθαρχημένα, διοικούμενα από επιτελεία στρατεύματα. Όλοι ήταν "υπέρ".

Μ' αυτή την απόφαση, μου ανατέθηκε η προετοιμασία στρατιωτικού συνεδρίου της νότιας περιοχής του μετώπου, όπου θα λύνονταν όλα τα ζητήματα. Για την υλοποίηση της απόφασης έπρεπε να βρισκομαι στις 25 Δεκέμβρη του 1918 στο Γκουλάι Πόλε, στο γενικό επιτελείο του μπάτκο⁽⁵⁷⁾ Μαχνό με σκοπό να συντονίσουμε τις κινήσεις μας και για να ενημερωθώ για την κατάσταση στο μέτωπο.

Από τον Κουριλένκο έμαθα πως υποφέρει η οικογένειά μου και δεν ήξερα πού να πάω πρώτα, στο Γκουλάι Πόλε ή στο σπίτι στο Νοβοσπάσοφκα. Θυμήθηκα αυτά που υπέφερε η οικογένειά μου τέλη του Μάρτη του 1918. Τα πράγματα συνέβησαν ως εξής:

Προετοιμάζοντας το έδαφος για την απόβαση στο Έισκ, είχα αναχωρήσει για την περιφέρεια της Μαριούπολης. Για να εξετάσουμε το ζήτημα της εξέγερσης, όρισα για τις 15 Μάρτη συνέλευση στο Πολόγκι. Περνώντας από το Αικατερινοσλάφ και το Αλεξαντρόφσκ και στις συναντήσεις μου με πολλούς συντρόφους, τους ζήτησα να στείλουν αντιπροσώπους τους στη συνέλευση.

Έπρεπε να βιαστώ, επειδή η απόβαση του Έισκ ήταν έτοιμη και οι σύντροφοι περιμεναν την επιστροφή μου.

Είχαμε δώσει όρκο ν' αρχίσουμε τον αγώνα. Και πράγματι ξεκίνησε στις 21 Μάη του 1918. Εγώ βιαζόμουν να φτάσω στο Νοβοσπάσοφκα. Με τη βοήθεια του πατέρα μου βρήκα τ' άλλα μέλη της ομάδας μου.

Τη νύχτα της 25^{ης} Μάη ξεκινήσαμε με τρία κάρα προς την πλευρά της Μαριούπολης. Ήμασταν 20 άτομα με 5 τουφέκια και 10 περίστροφα.

Καταφέραμε να αποπλίσουμε τους Αυστριακούς και τους βαρτοβίτες (μέλη της κρατικής φρουράς - στυ) που περνούσαν τη στέπα. Απ' αυτούς μάθαμε ότι λόχος Αυστριακών κινείται από τη Μαριούπολη προς το Νοβοσπάσοφκα. Κρυφτήκαμε στο χορτάρι και περιμέναμε.

Μόλις πλησίασε ο λόχος, εγώ σηκώθηκα και διέταξα: «Η πρώτη σειρά επίθεση, η δεύτερη στις θέσεις της!» (παρ'όλο που είχαμε μόνο μία).

Οι Αυστριακοί παραδόθηκαν κι εμείς τους αποπλίσσαμε.

Αυτοί φύγανε για το Νοβοσπάσοφκα, ενώ εμείς κρυφτήκαμε στα αγροκτήματα του Νικολάγιεφσκ.

Αποφασίστηκε να μαζέψουμε δικούς μας ανθρώπους, να τους δώσουμε όπλα και να αναμένουμε τον ερχομό της απόβασης στο χωριό Ουρζούφ.

Ανάμεσά μας βρέθηκε προβοκάτορας. Άρχισαν οι συλλήψεις, έφτασε η σειρά του διπλανού μας σπιτικού.

Αυτή την ώρα στους θάμνους του κήπου του πατέρα μου κρυβόταν ο Βλαντίμιρ Προτσένκο. Βλέποντας το απόσπασμα Αυστριακών να πλησιάζει, αυτός άρπαξε το τουφέκι του και με την πρώτη βολή ξάπλωσε έναν από τους ανώτερους αξιωματικούς. Τότε έφτασε όλη η τοπική φρουρά. Οι στρατιώτες περικύκλωσαν το σπίτι του πατέρα κι άρχισαν να βγάζουν έξω όσους ζούσαν σ' αυτό. Στην αρχή έφεραν τον παππού μου, έναν εβδομηντάχρονο γέρο, μετά τον πατέρα μου. Αυτός στεκόταν παγωμένος στον τοίχο, δίπλα στον παππού, που έριχνε αμήχανα βλέμματα γύρω του. Ύστερα φάνηκε το τρίτο θύμα, ο δεύτερος ξάδερφος Πιότρ⁽⁵⁸⁾. Δόθηκε η διαταγή: «Πυρ!».

Όμως δεν ακούστηκε ήχος. Οι στρατιώτες αρνήθηκαν να εκτελέσουν τη διαταγή. Μάλλον τους σταμάτησαν τα παιδιά. Ο πατέρας κρατούσε στα χέρια του την τριχρονη κόρη του, ενώ ο παππούς τον εξάχρονο εγγονό του.

Οι οργισμένοι αξιωματικοί δεν πτοήθηκαν από την άρνηση των στρατιωτών τους. Βρόντηξαν πυροβολισμοί από τα περίστροφά τους. Όμως οι αξιωματικοί δεν ικανοποιήθηκαν ούτε μ' αυτό. Έβγαζαν από το σπίτι πράγματα, έφερναν άχυρο κι έβαλαν φωτιά¹.

«Το Νοβοσπάσοφκα έδωσε μόνο 700 άτομα;», ρώτησα τον Κουριλένκο, «Αχ, αδερφέ, όλοι μαζί πρέπει να τραβάμε το κουπί».

Με συνοδεία 15 έφιππων αναχώρησα για εκεί.

¹ Κρατικό Αρχείο της Περιφέρειας του Ζαπορόζιε.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Νοέμβρης 1918 – Γενάρης 1919

Οι μπολσεβίκοι της Ουκρανίας διεξήγαγαν το πρώτο τους Ενοποιητικό Συνέδριο στη Μόσχα, στις 5-12 Ιούλη 1918, υπό την καθοδήγηση του Β. Ι. Λένιν και με την ενεργητική υποστήριξη της ΚΕ του Ρ.Κ.Κ. (μπ.). Συμμετείχαν 65 αντιπρόσωποι με δικαίωμα ψήφου, οι οποίοι εκπροσωπούσαν 45 κομματικές οργανώσεις που αριθμούσαν συνολικά 4.364 μέλη.

Το Πρώτο Συνέδριο του Κ.Κ.Ου.(μπ.) έθεσε πρωταρχικούς στόχους και έλαβε σειρά αποφάσεων. Ανάμεσα στα άλλα, στις αποφάσεις του Συνεδρίου λεγόταν ότι:

«[...] 2) Λόγω συνθηκών, την περίοδο του εμφυλίου πολέμου στην Ουκρανία η Λαϊκή Γραμματεία δεν μπόρεσε να γίνει το οργανωτικό του κέντρο, το λάβαρο πίσω από το οποίο θα μπορούσαν να βαδίσουν οι μάζες...

[...] 6) Το κόμμα πρέπει να επιδιώκει τον έλεγχο όλων των επαναστατικών οργάνων και των οργάνων της εξέγερσης ειδικότερα και να απομακρύνει από αυτά όλα εκείνα τα στοιχεία, τα οποία στάθηκαν στο πλευρό της εξέγερσης με σκοπό όχι την εγκαθίδρυση στην Ουκρανία της δικτατορίας του προλεταριάτου, αλλά τη χρησιμοποίηση της εξέγερσης, είτε για τα συμφέροντα της συμμαχίας των ιμπεριαλιστών, είτε για την ενίσχυση της Αυστρίας κατά της Γερμανίας, είτε για την εγκαθίδρυση της εξουσίας της μικροαστικής αντεπανάστασης...

Κάθε είδους συμφωνίες με σοσιαλεπαναστάτες, με μενσεβίκους, με Ουκρανούς σοσιαλεπαναστάτες, με Ουκρανούς σοσιαλδημοκράτες είναι ανεπιτρεπτες. Οι συμφωνίες με τις αναρχικές οργανώσεις είναι και αυτές ανεπιτρεπτες».¹

¹ «Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Ουκρανίας μέσα από τις Αποφάσεις Συνεδρίων και Ολομελειών της ΚΕ», Κίεβο, 1976.

Στις 8-9 Σεπτέμβρη 1918 στο Οριόλ, συνήλθε η Ολομέλεια της ΚΕ του Κ.Κ.Ου. (Μπ.), η οποία αποφάσισε:

«Οι κομματικές οργανώσεις πρέπει να συμμετάσχουν με τον πιο ενεργό τρόπο στον αναπτυσσόμενο αντάρτικο πόλεμο».ⁱ

Στις 17-20 Οκτώβρη 1918, στη Μόσχα διεξήχθη το 2° Συνέδριο του Κ.Κ.Ου.(μπ.). Σ' αυτό ήταν παρόντες 125 αντιπρόσωποι, που εκπροσωπούσαν εννιά χιλιάδες μέλη του Κόμματος.

«Το Συνέδριο επισήμανε τις αστοχίες και τις ελλείψεις της δράσης του κατά την περίοδο ανάμεσα στο 1° και στο 2° Συνέδριο, ειδικότερα το πρόωρο κάλεσμα υπό την επιρροή των "αριστερών κομμουνιστών" (Πιατακόφ, Μπουμπνόφ), σε καθολική ένοπλη εξέγερση στην Ουκρανία, σε συνθήκες που δεν ήταν ακόμα ώριμες. Το Συνέδριο επισήμανε τη λανθασμένη πολιτική κατεύθυνση της ΚΕ και τη μη ικανοποιητική πολιτική δραστηριότητα».

Αυτή την περίοδο, οι ατελείωτες ιμπεριαλιστικές συγκρούσεις, η ερήμωση, η πείνα, η αβάσταχτη εκμετάλλευση, οι ήττες στα μέτωπα, η επαναστατική επιρροή των γεγονότων στη Ρωσία, προκάλεσαν τη διάβρωση των στρατευμάτων, την ανυπακοή και τις εξεγέρσεις των στρατιωτών της Τετραπλής Συμμαχίας. Όλα αυτά ευνοούσαν το απελευθερωτικό κίνημα στην Ουκρανία και δημιουργούσαν τις συνθήκες για την αναθεώρηση της συνθήκης του Μπρεστ-Λιτόφσκ.

«[...] Όλες οι υποχρεώσεις που περιλαμβάνονται στη συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ, οι οποίες αφορούν πληρωμές αποζημιώσεων ή παραχωρήσεις εκτάσεων και περιοχών, κηρύσσονται άκυρες...».ⁱⁱ

Η διεθνής και η εσωτερική κατάσταση που είχε δημιουργηθεί στα μέσα του Νοέμβρη, μαρτυρούσε την πλήρη αποτυχία της αυστρο-γερμανικής κατοχής στην Ουκρανία. Κατά τον Νοέμβρη, όλη η Ουκρανία έβραζε από κόμα εξεγέρσεων. Το κίνημα ήταν ιδιαίτερα δυνατό και οργανωμένο στην επαρχία του Αικατερινοσλάφ. Ο υπεύθυνος της επαρχίας Αικατερινοσλάφ ενημέρωνε με τηλεγράφημά του, στις 19 Νοέμβρη 1918:

«Η κατάσταση της επαρχίας είναι κρίσιμη, η εξάλειψη των αντάρτικων αποσπασμάτων, τα οποία όλο και πληθαίνουν, δεν είναι εφικτή με τοπικές δυνάμεις...».ⁱⁱⁱ

ⁱ «Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Ουκρανίας μέσα από τις Αποφάσεις Συνεδρίων και Ολομελειών της ΚΕ», Κιέβο, 1976.

ⁱⁱ «Νέα της Πανρωσικής Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής», 14 Νοέμβρη 1918.

ⁱⁱⁱ Κ.Κ.Α.Ο.Ε.Ου.

Στα μέσα του Νοέμβρη, ιδρύθηκε στη Μόσχα η Προσωρινή Εργατοαγροτική Κυβέρνηση της Ουκρανίας, η οποία αποτελούνταν κυρίως από μέλη της ΚΕ του Κ.Κ.(μπ.)Ου., Φ. Σεργκέγιεφ (Αρτιόμ), Κ. Βοροσίλοφ, Ε. Κβιρίγκιν, Β. Αβέριν, Β. Ζατόνσκι, Γ. Κοτσουμπίνσκι, με επικεφαλής τον Γ. Πιατακόφ. Τότε είχε δημιουργηθεί και πάλι το Στρατιωτικό Σοβιέτ Ουκρανίας. Σ' αυτό συμμετείχαν ο Β. Αντόνοφ-Οφσέγιενκο⁽⁵⁹⁾, ο Β. Ζατόνσκι, ο Φ. Σεργκέγιεφ.

Στις 19 Νοέμβρη 1918, τα μέλη του Σοβιέτ έφτασαν στην πόλη Κουρσκ και ξεκίνησαν την οργάνωση των στρατευμάτων κατεύθυνσης Κουρσκ. Στις δραστηριότητές τους ήρθαν αντιμέτωποι με δυσκολίες γεννημένες από τη δύσκολη κατάσταση στο Νότιο Μέτωπο. Οι Λευκοφρουροί διέσπασαν με μεγάλες μάζες ιππικού το μέτωπο της 8ης Στρατιάς, η οποία έχασε την επαφή με τη Διοίκηση, κατέλαβαν τον σταθμό Λίσκι, κοντά στο Βορόνεζ, δυσκολεύοντας την κατάσταση της 9ης Στρατιάς, η οποία αναγκάστηκε να υποχωρήσει και αυτή.

Στη ντιρεκτίβα της Γενικής Διοίκησης προς τη Διοίκηση της 8ης Στρατιάς, της 26ης Νοέμβρη 1918, γραφόταν:

«Το τελευταίο διάστημα, η 8η Στρατιά έχει κηλιδώσει τον εαυτό της με αδιάκοπη, εξευτελιστική υποχώρηση. Μια χούφτα εχθρών διαλύει συντάγματα. Επαναστάτες στρατιώτες τρέπονται σε φυγή από ασήμαντες εμπροσθοφυλακές Κοζάκων. Χιλιάδες κόκκινων φαντάρων εγκαταλείπουν αμαχητί σημαντικές στρατιωτικές θέσεις σε εκατονταρχίες Κοζάκων του στρατηγού Κράσονοφ και μόνο που αυτοί πλησιάζουν. Δεν υπάρχει μεγαλύτερη ντροπή απ' αυτήν. Είναι, επιτέλους, καιρός να θέσουμε τέλος στα ανεπίτρεπτα αίσχη, στη δειλία και στη φυγοπονία...»¹

Γι' αυτό το λόγο, αρκετά στρατιωτικά τμήματα, τα οποία έμπαιναν στη σύνθεση της Ομάδας Στρατιών κατεύθυνσης Κουρσκ, είχαν ανακληθεί για το Νότιο Μέτωπο. Οι στρατιωτικοί διοικητές ήταν κατηγορηματικά αντίθετοι στη δημιουργία και άλλου Ουκρανικού Μετώπου, καθώς τα κατάφερναν με δυσκολία μ' αυτά που υπήρχαν ήδη.

Στις 29 Νοέμβρη 1918, ήρθε στο όνομα του Β. Ι. Λένιν, γράμμα από το Διοικητή της Ομάδας Στρατιών κατεύθυνσης Κουρσκ, Β. Α. Αντόνοφ-Οφσέγιενκο:

«Σύντροφε Βλαδίμιρ Ιλίτς Λένιν. Αγαπητέ Βλαδίμιρ Ιλίτς. Το Σοβιέτ Λαϊκών Επιτροπών και, με την υπόδειξή του, η Επαναστατική Στρατιωτική Επιτροπή, αποφάσισαν να ξεκινήσουν άμεσα δραστηριες επιχειρήσεις στην Ουκρανία. Στις 17 Νοέμβρη, δημιουργήθηκε το Σοβιέτ του Ουκρανικού Μετώπου, το οποίο, για κάλυψη, ονομάστηκε Σοβιέτ Ομάδας κατεύθυνσης Κουρσκ. Η σύνθεσή της: Εγώ, ο Στάλιν και ο σύντροφος Ζατόνσκι.

Ο Βατσέτις υπέδειξε να πάρουμε στη δικαιοδοσία μας: α) στο Βορόνεζ, το 43° Σύνταγμα Εργατών, τη 2η Μεραρχία Ιππικού του Οριόλ (βο-

¹ Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού (1917-1920): Συλλογή Ντοκουμέντων.

ηθώντας στη συγκρότησή της), β) τη Μοσχοβίτικη Μερραρχία Εργατών, η οποία, σύμφωνα με το Επιτελείο του Γενικού Διοικητή, έπρεπε να βρίσκεται ήδη στο Βορόνεζ, γ) τα τμήματα ανταρτών στην Ουκρανία, δ) το απόσπασμα του Κοζέβνικοφ από το Ουφά, ε) τεθωρακισμένο τρένο από τη Μόσχα.

Στο Βορόνεζ βρήκαμε: το 43^ο Σύνταγμα σε μάχη, δεν μπορούμε να το πάρουμε, η 2^η Μερραρχία του Οριόλ σχεδόν δεν έχει αρχίσει τη συγκρότησή της, είναι χωρίς καταλύματα, χωρίς εφόδια, η Μοσχοβίτικη Μερραρχία Εργατών είναι ακόμα στη Μόσχα, δεν έχει καθόλου πυροβολικό και δεν είναι απόλυτα έμπιστη πολιτικά.

Στο σιδηροδρομικό σταθμό Γιαροσλάφσκι, στη Μόσχα, υπήρχε τεθωρακισμένο τρένο, το οποίο δεν μου το έδωσαν, παρά την έκκληση στο Βατσέτις. Για το άλλο τεθωρακισμένο τρένο που μου υποσχέθηκαν για τις 20 Νοέμβρη, δεν έχουμε κανένα νέο. Το ίδιο και για τα τρία τεθωρακισμένα οχήματα. Έτσι, υπό τη διοίκησή μου έχουν περάσει μόνο δυο μεραρχίες ανταρτών, που αριθμούν 4.000 άτομα, κακά εφοδιασμένα, ανοργάνωτα, μη πειθαρχημένα και διάσπαρτα σε απόσταση 300 βερστίων. Στο Κουρσκ και στο Οριόλ δημιουργούνται τμήματα της 4^{ης} και της 9^{ης} Μερραρχίας και Εφεδρικό Σύνταγμα, όμως λόγω απουσίας εφοδίων δεν μπορεί να βγει τίποτα ουσιαστικό από αυτό. Η περιφέρεια του Οριόλ δεν έχει τίποτα και κανένας δεν δίνει τίποτα σ' αυτήν. Απευθύνθηκα σ' όλους τους αρμόδιους και τώρα εκλιπαρώ εσάς. ΒΟΗΘΗΣΤΕ!

Βλαδίμιρ Ιλίτς, μας καλούν από την Ουκρανία. Παντού οι εργάτες χαιρετίζουν τους μπολσεβίκους, καταριούνται τη Ράντα, ενώ οι ραντοβίτες πανηγυρίζουν, χάρη στην απραξία μας και οργανώνονται βιαστικά. Στο Κίεβο πλησιάζουν Γερμανοί, στο Αικατερινοσλάφ (σύμφωνα με φήμες) βρίσκονται "Εθελοντές" και στο λεκανοπέδιο του Ντονέσκ κατευθύνονται Κοζάκοι. Υπό αυτές τις συνθήκες, αποφάσισα να προχωρήσω μπροστά. Αυτή τη στιγμή μπορούμε με γυμνά χέρια να πάρουμε αυτό για το οποίο αργότερα θα χρειαστεί να χύσουμε αίμα.

Με εγκάρδιο σεβασμό, Αντόνοφ.»¹

Στις 29 Νοέμβρη, το Συμβούλιο Υπουργών του γκέτμαν, εξετάζοντας τα «ζητήματα σχετικά με την πιο στενή συνένωση της Ουκρανικής Κυβέρνησης με τη Γενική Διοίκηση του Στρατού Εθελοντών» αποφάσισε:

«Την παράδοση από το Κρατικό Ταμείο 10 εκατ. ρουβλίων στον εκπρόσωπο της Στρατιάς Εθελοντών, για την ικανοποίηση των αναγκών της· ο Υπουργός Εξωτερικών Γ. Ε. Αφανάσιεφ να συνομιλήσει με τον Γενικό

¹ Κεντρικό Κρατικό Αρχείο Κοινωνικών Ενώσεων Ουκρανίας (εφεξής Κ.Κ.Α.Κ.Ε.Ου.).

Διοικητή για το ζήτημα του καλέσματος τμημάτων του Στρατού Εθελοντών να πολεμήσουν με τους μπολσεβίκους, κυρίως στις επαρχίες του Αικατερινοσλάφ και του Χαρκόβου...».ⁱ

Στις 14 Νοέμβρη, το "Διευθυντήριο"⁽⁶⁰⁾, το οποίο βρισκόταν στο Μπέλαγια Τσέρκοφ, κάλεσε τον λαό σε εξέγερση κατά του Σκοροπάνσκι. Την ίδια μέρα, ο Σ. Πετλιούρα εξέδωσε διαταγή, στην οποία έλεγε ότι εάν οι Γερμανοί δεν διατηρήσουν την ουδετερότητά τους, τότε θα αφοπλίζονται και θα εμποδίζεται η έξοδος τους προς τη Γερμανία κι αμέσως έστρεψε τα στρατεύματά του προς το Κίεβο. Οι δυνάμεις της Αντάντ υπόσχονταν στο Σκοροπάνσκι κάθε είδους στήριξη, ασκώντας ταυτόχρονα πίεση στον Πετλιούρα. Η Γερμανική Διοίκηση ανακοίνωσε ότι δεν θα επιτρέψει την είσοδο των πετλιουροβίτικων στρατευμάτων στο Κίεβο κι έστειλε εναντίον τους στρατεύματα, τα οποία διαλύθηκαν από τους πετλιουροβίτες στο χωριό Μοτοβίλοφκα.ⁱⁱ

Έξω από το Κίεβο έγινε μάχη μεταξύ των στρατευμάτων του "Διευθυντηρίου" και των στρατευμάτων του γκέτμαν. Στις 14 Δεκέμβρη, το Κίεβο καταλήφθηκε από στρατεύματα του Διευθυντηρίου. Την ίδια μέρα, ο Σκοροπάνσκι τηλεγραφούσε:

«Εγώ, ο γκέτμαν πάσης Ουκρανίας, κατά τη διάρκεια 7 ½ μηνών κατέβαλα όλες τις δυνάμεις μου για να βγάλω τη χώρα από τη δύσκολη κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει. Ο Θεός δεν μου έδωσε τη δύναμη να τα καταφέρω. Τώρα, λόγω των συνθηκών, πράττοντας αποκλειστικά για το καλό της Ουκρανίας, παραιτούμαι από κάθε εξουσία.

Πάβλο Σκοροπάνσκι».ⁱⁱⁱ

Στις 19 Δεκέμβρη, το Διευθυντήριο δημοσιοποίησε διάγγελμα, που απευθυνόταν στα κράτη-μέλη της Αντάντ, με το οποίο δήλωνε ότι δεν έχει καλέσει τα στρατεύματά τους στην Ουκρανία και ζητούσε εξηγήσεις για την παραμονή τους εκεί. Σε απάντηση, αποβιβάστηκαν στην Οδησό νέα στρατεύματα, δύναμης 8.000 ανδρών. Στο λιμάνι άραξαν τα πλοία των Συμμάχων. Ύστερα από δυνατή μάχη, οι δυνάμεις του Πετλιούρα εκτοπίστηκαν από την Οδησό, μετά από κοινές προσπάθειες των Συμμάχων και των Λευκοφρουρών. Οι παραθαλάσσιες περιοχές -Οδησός, Μπερντιάνσκ, Μαριούπολη, Κριμαία- είχαν καταληφθεί από τμήματα "Εθελοντών"⁽⁶¹⁾, τα οποία υποστηρίζονταν από στόλο και στρατό της Αντάντ.

Κατά τον Δεκέμβρη του 1918, στην Ουκρανία υπήρχαν 36.000 πεζικάριοι και 200 κανόνια των γερμανικών κατοχικών στρατευμάτων, καθώς και 20.000 του γκέτμαν. Ο πετλιουροβίτικος στρατός είχε 40.000 πεζικό, 3.000 ιππικό και 50 κανόνια. Στο Αικατερινοσλάφ βρισκόταν απόσπασμα 2.000 Εθελοντών με 20 κανόνια, στο

ⁱ Κ.Κ.Α.Ο.Ε.Ου.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Ορφέγιενκο, Β.Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ.3, σελ.90.

ⁱⁱⁱ «Ο Απελευθερωτικός Πόλεμος του Ουκρανικού Λαού κατά των Γερμανών Κατακτητών: Συλλογή Ντοκουμέντων»

Ντονμπάς 5.000, στην Κριμαία 3.000 με πυροβολικό, τεθωρακισμένα οχήματα, τρένα, αεροπλάνα. Αναμενόταν η απόβαση τριών γαλλικών και τριών ελληνικών μεραρχιών⁽⁶²⁾.

Ενάντια σ' αυτά τα άρτια εξοπλισμένα και εφοδιασμένα στρατεύματα, οι μπολσεβίκοι της Ουκρανίας μπορούσαν να αντιπαραθέσουν μόνο 4.000 αντάρτες, που ήταν κρυμμένοι στην ουδέτερη ζώνη, ανάμεσα στα σύνορα της Ουκρανίας και της Ρωσίας. Οι αντάρτες αυτοί ήταν κακά εξοπλισμένοι, χωρίς εφόδια, πολιτικά ασταθείς (στην πλειοψηφία τους) εξεγερμένοι αγρότες, που περήφανα ονομάζονταν δυο μεραρχίες.

Στις 7 Δεκέμβρη 1918, ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο έστειλε την αναφορά του στον Γενικό Διοικητή Βατσέτις:

«[...] Η προσπάθεια να συγκεντρώσουμε τα πιο μάχιμα τμήματα αυτών των δυνάμεων στην κατεύθυνση του Κουρσκ-Μπέλγκοροντ, δεν απέδωσε σχεδόν τίποτα. Τα τμήματα που αποτελούνταν από αντάρτες της περιοχής του Τσερνίγκοφ, αρνήθηκαν στην πλειοψηφία τους να υπακούσουν στη διαταγή να κατευθυνθούν στην περιοχή που είχε οριστεί. Διεξάγεται έρευνα για το συγκεκριμένο συμβάν. Ο Διοικητής της 1^{ης} Αντάρτικης Μεραρχίας απομακρύνθηκε και ο πολιτικός επίτροπος δικάζεται... Στις διαταγές μου έχω τα τμήματα της επονομαζόμενης 2^{ης} Αντάρτικης Μεραρχίας... Είναι όλοι τους από το Χάρκοβο και μόνο εκεί θα βαδίσουν πρόθυμα.[...]»ⁱ

Όμως όλη η Ουκρανία ήταν ένα ανήσυχο μελίσσι. Το αντάρτικο κίνημα ήταν μαζικό, βαθιά λαϊκό, πατριωτικό. Ποθούσε κοινωνικές αλλαγές, ελευθερία, δημοκρατία, γη. Έτσι, λοιπόν, όταν αυτές οι 4 χιλιάδες κινήθηκαν προς τα βάθη της Ουκρανίας, μαζί τους ενώθηκαν δεκάδες χιλιάδες ανταρτών.

Όταν φτάσαμε στο σταθμό του Γκουλάι Πόλε ένας σωματώδης, νυσταγμένος, πωμένος Γεωργιανός σταθμάρχης, ντυμένος στην τρίχα, μας ρώτησε πού πηγαίνουμε και αφού του απαντήσαμε μας υπέδειξε: «Εκεί, στις άμαξες!».

Στο μονώροφο κτίριο του σταθμού ήταν βρώμικα, αλλά ζεστά. Ο αέρας μύριζε μούχλα. Οι αντάρτες, ημίγυμνοι και βρώμικοι, σωριασμένοι στο τοιμεντένιο πάτωμα, φρόντιζαν ο ένας τις πληγές του άλλου. Από το γραφείο του επιστάτη, ακουγόταν τραγούδι από αντρικό ντουέτο. Ξαφνικά, το ακορντεόν άρχισε να παίζει το "Μηλαράκι". Όλοι ζωντάνεψαν αμέσως, ακόμα και οι τραυματισμένοι στο κεφάλι μπήκαν στον χορό. Τα στιχάκια δεν είχαν τέλος. Η προφορική λαϊκή δημιουργία εξέφραζε σ' αυτά τις αγωνίες του λαού, δόξαζε τους ήρωες και σάρκαζε ειρωνικά τους δειλούς και τους εχθρούς του.

ⁱ «Ο Απελευθερωτικός Πόλεμος του Ουκρανικού Λαού κατά των Γερμανών Κατακτητών: Συλλογή Ντοκουμέντων»

*Αχ! Το μηλαράκι ωριμάζει,
Και οι μαχνοβίτες τραβάνε μπρος,
Αχ! Μηλαράκι που κυλάς,
Εάν στους μαχνοβίτες πέσεις, πίσω δε γυρνάς.
Αχ! Μηλαράκι μικρό,
Και ο μπάτκο μας ο Μαχνό,
Παλικαράκι πρώτο*

*Αχ! Λοχαγέ μην παντρευτείς,
Σα 'ρθούν οι μαχνοβίτες
Πού θα κρυφτείς;...*

Αφού ζεσταθήκαμε, επιβιβαστήκαμε σε άμαξα, στην πλατεία μπροστά από τον σταθμό, και κατευθυνθήκαμε προς το Γκουλάι Πόλε, που φαινόταν από μακριά. Στην περιφραξη, δεξιά και αριστερά, υπήρχαν χαρακώματα γεμάτα με άχυρο. Κάποτε εδώ οι χωρικοί ετοίμαζαν την άμυνά τους κατά των Γερμανών. Το χωριό είχε ευθείες, πλατιές οδούς. Κοντότερα στο κέντρο υπήρχαν μονώροφα και διώροφα τούβλινα κτίρια και δημοτικός κήπος. Δεν ήταν ένα επαρχιακό χωριό, αλλά μια ζωντανή κωμόπολη. Πριν φτάσουμε στην πλατεία της αγοράς, στην οποία υπήρχαν μια αρκετά μεγάλη εκκλησία με πέντε τρούλους και σειρά καταστημάτων και πάγκων, σταματήσαμε.

Το Επιτελείο βρισκόταν σε ένα όμορφο διώροφο τούβλινο κτίριο με μπαλκόνια. Στην πρόσοψή του κρέμονταν βαριά, μαύρα λάβαρα με συνθήματα: «Ειρήνη στις καλύβες, πόλεμο στα παλάτια!», «Με τους καταπιεζόμενους ενάντια στους καταπιεστές, για πάντα!», «Η απελευθέρωση των εργατών είναι υπόθεση των ιδίων!». Πιο πέρα, διακρίνονταν κόκκινα λάβαρα ανακατεμένα με μαύρα, κρεμασμένα στο κτίριο οργανώσεων των πολιτών. Δίπλα στο Επιτελείο, στην είσοδο του «Κοινοτικού Σοβιέτ Εργατών, Αγροτών και Ανταρτών Αντιπροσώπων», κρέμονταν δυο σημαίες, η μια μαύρη με την επιγραφή: «Η εξουσία γεννά παράσιτα, ζήτω η αναρχία!» και η άλλη κόκκινη, με το σύνθημα: «Όλη η εξουσία στα τοπικά σοβιέτ!».

Μπροστά μας πέρασε μια άμαξα με πολυβόλο. Οι μακρυμάλληδες νεαροί, μεθυσμένοι πολυβολητές, τραγουδούσαν, φωνάζοντας παράφωνα, κάποιο τραγούδι, ενώ οι μαζεμένες δίπλα στο Επιτελείο κοπέλες κουνούσαν τα μαντιλάκια κατόπι τους.

Η τεράστια αίθουσα του Επιτελείου ήταν γεμάτη κόσμο. Εδώ συνωσιζόταν και η φρουρά του Επιτελείου και ντόπιοι κάτοικοι, κυρίως γυναίκες που παρακαλούσαν να φέρουν τα παιδιά τους από το μέτωπο και αντιπρόσωποι από τα γύρω χωριά. Σε μια απόμακρη γωνιά, στο τραπέζι, υπήρχε ένα τηλέφωνο. Ο τηλεφωνητής φώναζε στο ακουστικό με όλη του τη δύναμη. Τα παράθυρα του μικρού κτιρίου έβλεπαν στην κεντρική οδό, την επονομαζόμενη οδό του σταθμού. Στα δεξιά υπήρχαν πόρτες με επιγραφές γραμμένες με κιμωλία: "Διευθυντής Εφοδιασμού", "Μέλη του Επιτελείου", "Διευθυντής του Επιτελείου".

Ο Γκόρεφ⁽⁶³⁾, μέλος του Επιτελείου, μας είπε ότι ο Μαχνό έφυγε, για να επιτεθεί στο Αικατερινοσλάφ και τον αντικαθιστά ο Διευθυντής του Επιτελείου, Τσουμπένκο⁽⁶⁴⁾. Εμένα με ενδιέφερε να μάθω ποιος διοικεί το μέτωπο, ποιος και πώς οργάνωσε τους αντάρτες γύρω από το Γκουλάι Πόλε. Ο Τσουμπένκο μάς αφηγήθηκε πρόθυμα την ιστορία της δημιουργίας της μαχνοβτσίνας το 1918.

«Όταν οι Γερμανοί κατέλαβαν την Ουκρανία και στον ουκρανικό θρόνο έβαλαν τον γκέτμαν Σκοροπάνσκι, όταν το πρώτο κύμα των αγροτικών αναταραχών (Μάης-Ιούνης) και οι εργατικές απεργίες καταπινίγηκαν βίαια, όταν στην επαρχία Αικατερινοσλάφ άνθιξε η αντίδραση και τα αποσπάσματα των ανταρτών ήταν πια διαλυμένα, τότε εμφανίστηκε ο Μαχνό.

»Πηγαίνοντας από τη Μόσχα προς το Γκουλάι Πόλε, περνώντας από το Κουρσκ, συναντήθηκε μαζί μου στον σταθμό. Χαρήκαμε για τη συνάντησή μας. Αποφάσισα να παρατήσω τη δουλειά στον σιδηρόδρομο του Κουρσκ, όπου είχα πάρει μετάθεση και να φύγω μαζί με το Νέστορ στη γενέτειρα Γκουλάι Πόλε, για την οργάνωση του αγώνα κατά του γκέτμαν. Ετοιμάσαμε χαρτιά, βρήκαμε στολές αξιωματικών, γαλόνια και περνώντας από το Μπέλγκοροντ, το Λοζοβάγια, το Σινέλνικοβο, πηδήξαμε από το τρένο πριν από τον σταθμό Γκαϊτούρ. Φτάσαμε πεζοί ως το χωριό Ροζντεστβένκα, και από εκεί με αγροτικό κάρο ως το Τέρνοφκα κι εγκατασταθήκαμε στο σπίτι του θείου του Νέστορ, Ισιντόρ Περεντέρια.

»Σχεδόν ένα μήνα κρυβόμασταν από τη Βάρτα και τους Αυστριακούς. Με πολλή προσοχή, στα τέλη Αυγούστου, φτάσαμε στο Γκουλάι Πόλε. Σταματήσαμε στο Νικίτα Λιούτι, ο οποίος μας ενημέρωσε ότι οι Γκουλαϊπολίτες αναρχικοί και οι ανένταχτοι που συμμετείχαν κάποτε στις κομμούνες και στη "Μαύρη Φρουρά", κρύβονται όπως κι εμείς και προσφέρθηκε να καλέσει όποιον μπορεί. Δεν καθόμασταν κι εμείς. Μόνο κατά τα τέλη του Σεπτεμβρίου μαζευτήκαμε στην πρώτη συνέλευση. Εδώ ήταν ο Μαχνό, εγώ, οι Παντελεί και Σεμίον Καρένικοφ, ο Μαρτσένκο, ο Ισιντόρ Λιούτι⁽⁶⁵⁾ και ο Ζαχάρι Γκουσάρ. Καθόμασταν στη σοφίτα του Σεμενιούτα και συζητούσαμε πώς να οργανώσουμε ένοπλη ομάδα και να αρχίσουμε την εξέγερση. Στην αυλή ήταν σκοτεινά και αισθανόμασταν ασφαλείς.

»Ξαφνικά, πήρε φωτιά το γειτονικό σπίτι. Μείναμε σαστισμένοι, μην ξέροντας τι να κάνουμε. Να βγούμε στην αυλή, μπορεί να μας αναγνωρίσουν και να το αναφέρουν. Να κάτσουμε μέσα, μπορεί να πάρει φωτιά και το δικό μας σπίτι. Καθόμαστε και σκεφτόμαστε, ενώ έξω γινόταν φασαρία, ήρθαν και οι Αυστριακοί να βάλουν τάξη. Επέστρεψε ο Γκουσάρ, ο οποίος μισή ώρα πριν είχε πάει κάπου και λέει: «Του πυρπόλησα το σπίτι αυτού του ιδιοκτήτη, για να μη ρουφιανεύει, το κάθαρμα!» Εμείς πέσαμε πάνω του, βρίζοντάς τον. Όμως, ό,τι έγινε, έγινε.

»Το βασικό ζήτημα που είχαμε μπροστά μας ήταν τα όπλα. Τελικά βρήκαμε χρήματα, αγοράσαμε πολυβόλο, κάναμε επιδρομή στο σπίτι του πρώην υπαστυνόμου, αρπάξαμε έξι άλογα και δυο άμαξες. Τότε ήμασταν οχτώ άτομα, ένα πολυβόλο με τρεις δεσμίδες, ένα πιστόλι μπράουνινγκ και οχτώ τουφέκια. Το βράδυ φύγαμε από το

Γκουλάι Πόλε και το πρωί χτυπήσαμε την τράπεζα του Ζερεμπέτς, απ' όπου πήραμε 38.000 ρούβλια. Ήμασταν τυχεροί!

»Στην εφημερίδα "Πριντνεπρόφσκι Κράι" (14/09/1918), που έπεσε στα χέρια μας, διαβάσαμε:

«Η περιφερειακή Βάρτα του Αλεξάντροφσκ συνέλαβε το ναύτη Σιους⁽⁶⁶⁾, ο οποίος μετά τη δολοφονία του συμμορίτη Γκοντς (Μπρόβα), τέθηκε επικεφαλής της συμμορίας του, που δρούσε στην περιοχή του Μπολοσάγια Μιχάιλοφκα. Ο Σιους έχει παραδοθεί στις αυστριακές αρχές».

»Αποφασίστηκε να σώσουμε τον Σιους και να ενωθούμε μαζί του. Ενωθήκαμε στις 20 Σεπτέμβρη στο δάσος του χωριού Ντιμπρίφκι (Μπολοσάγια Μιχάιλοφκα). Η ομάδα μας έφτασε τα 15 άτομα. Κάτοσαμε ήσυχα στο δάσος περίπου τρεις μέρες.

»Μεγαλώσαμε την κρυψώνα του Σιους και μετά αποφασίσαμε να πάμε στο Γκουλάι Πόλε. Όμως επειδή εκεί υπήρχαν πολλοί Αυστριακοί, οι οποίοι συνέλεγαν το σιτάρι, η παραμονή σ' αυτό ήταν επικίνδυνη. Τότε αποφασίσαμε να πάμε στο χωριό Σανγκάροβο και να μαζέψουμε από εκεί τα παιδιά που κρύβονταν από τους Αυστριακούς.

»Ο Μαχνό τότε δεν ξεχώριζε σε τίποτα. Ήταν όπως όλοι, μικρός και όμοιος με τους άλλους. Μέχρι τότε, εκτιμούσαμε περισσότερο τον Σιους, λόγω της προηγούμενης εμπειρίας του σε επιδρομές. Παρόλ' αυτά, δεν είχε καμιά εξουσία πάνω μας κι εάν έπρεπε να πάμε κάπου, παίρναμε την απόφαση όλοι μαζί.

»Στο Σανγκάροβο ήταν ήσυχα. Αυστριακοί δεν υπήρχαν, κι εμείς, σαν να μη συνέβαινε τίποτα, εγκατασταθήκαμε στα σπιτία. Ξαφνικά, ο νοικοκύρης του σπιτιού φωνάζει από το παράθυρο: «Γρήγορα, Αυστριακοί!» Εμείς πεταχτήκαμε σαν τρελοί έξω από το σπίτι, αρπάξαμε το πολυβόλο, το σύραμε ως το φράχτη και περιμέναμε. Τους αφήσαμε να πλησιάσουν και χτυπήσαμε με το πολυβόλο. Ο Διευθυντής της Βάρτας και ο βοηθός του έπεσαν επί τόπου, ενώ οι Αυστριακοί κρύφτηκαν στις αυλές. Τους αποπλίοσαμε και τους αφήσαμε.

»Τουφέκια πήραμε αρκετά, αλλά εθελοντές μόνο τρία άτομα. Το πολυβόλο που πήραμε στη μάχη, το στερεώσαμε σε άμαξα. Νομίζαμε ότι δεν υπάρχει κίνδυνος. Όμως οι Αυστριακοί, έχοντας ακούσει τους πυροβολισμούς, ήδη έρχονταν με κέρα από το Γκουλάι Πόλε. Εμείς φύγαμε σιγά-σιγά 25 βέροτσια μέχρι το Ουσπένοφκα.

»Ταΐσαμε τα άλογα, διανυκτερεύσαμε και κινήσαμε για το Γκουλάι Πόλε. Στη διδρομή ενώθηκαν μαζί μας άλλα τρία άτομα. Μπήκαμε στο Γκουλάι Πόλε, όπου τα πράγματα ήταν πολύ ανήσυχα. Οι Αυστριακοί έδιωχναν κέρα, η Βάρτα έκανε περιπολίες γύρω από το χωριό. Έπρεπε να φύγουμε γρήγορα, μακριά από το κακό, σκεφτόμασταν. Αλλά μετά αποφασίσαμε πάνω στην ταραχή, να χτυπήσουμε την κρατική Βάρτα, να της πάρουμε τα όπλα και να τη διαλύσουμε. Ορίσαμε το τι θα κάνει ο καθένας.

»Στον χώρο της Διεύθυνσης της Βάρτα, ο νέος Διευθυντής βρισκόταν στο γραφείο του. Εκεί και εκτελέστηκε. Χάρη στον αιφνιδιασμό, δεν αντιστάθηκε κανένας. Πήραμε

γύρω στα 20 τουφέκια και ένα πολυβόλο "Μαξιμ", δεσμίδες πολυβόλου και σφαίρες. Μόλις ετοιμαζόμασταν να φύγουμε, ξαφνικά από τη γωνία εμφανίστηκε άλλο απόσπασμα της Βάρτα. Τους αφήσαμε να πλησιάσουν και χτυπήσαμε με τρία πολυβόλα. Αυτοί, όπου φύγει-φύγει, παράτησαν όπλα και άλογα. Όλα αυτά τα μαζέψαμε.

«Εσού, Παντιούσα, μείνε μ' αυτούς εδώ πέρα και βρες κι άλλα παιδιά, να είναι έτοιμοι», πρόσταξε ο Μαχνό στον Τιουτιούνικ⁽⁶⁷⁾. Τρεις εξαιρετοι νέοι έμειναν, όμως πήραμε δέκα καινούριους. Στο κέντρο ρίξαμε από μια ριπή με τα πολυβόλα και πεταχτήκαμε 35 βέροτσια βόρεια στο χωριό Ποκρόφσκογιε. Η ομάδα μας μεγάλωνε συνέχεια, τα όπλα όμως πάλι δεν ήταν αρκετά. Μακάρι να ήμασταν τυχεροί στο Γκουλάι Πόλε.

»Το επόμενο πρωί λάβαμε νέα από τον Παντιούσα. Κατάφερε να βρει κάποιους από τους δικούς μας, αλλά και οι χωρικοί ήταν αρκετά εχθρικοί προς τους Αυστριακούς και περίμεναν την κατάλληλη στιγμή για να τους "ευχαριστήσουν". Πρώτα στείλαμε ένα ντόπιο αγρότη, ο οποίος θα έπρεπε να βρει τον Παντιούσα και να τον ενημερώσει για τις διαθέσεις μας. Μόλις θα ξεκινούσαμε τη μάχη, ο φύλακας της εκκλησίας θα έπρεπε να αρχίσει να χτυπά τις καμπάνες, ενώ οι αγρότες θα επιτίθονταν στους Αυστριακούς από τα νότα. Η αυστριακή φρουρά έλεγχε μόνο τις κύριες εισόδους του Γκουλάι Πόλε, ενώ οι άλλοι δρόμοι ήταν ελεύθεροι.

»Πλησιάσαμε σιγά-σιγά και αφού ρωτήσαμε πώς και τι, κατευθυνθήκαμε προς την πλατεία της αγοράς. Αυτό συνέβη στα μέσα Σεπτέμβρη, με το παλιό ημερολόγιο. Η αγορά ήταν ανοιχτή. Απέναντί της, στο εργοστάσιο του Βετολίνσκι, υπήρχαν Αυστριακοί που φρουρούσαν συλληφθέντες χωρικούς. Τους κυκλώσαμε αμέσως, χτυπήσαμε με τα πολυβόλα και ορμήσαμε. Οι καμπάνες ηχούσαν ήδη. Σηκώνοντας τα χέρια ψηλά, οι τρομαγμένοι Αυστριακοί φώναζαν: «Ζήτω Μαχνό!».

»Οι Αυστριακοί κατέθεσαν τα όπλα. Επί τόπου, χωρίς να κατεβούμε από τα άλογα, εκλέξαμε Επαναστατική Επιτροπή και ο Μαχνό έγραψε τηλεγράφημα με το ακόλουθο περιεχόμενο περίπου:

«Προς όλους, προς όλους! Η Επαναστατική Επιτροπή της περιοχής του Γκουλάι Πόλε ενημερώνει για την κατάληψη του Γκουλάι Πόλε από τους αντάρτες, όπου εγκαθιδρύθηκε η Σοβιετική Εξουσία. Κηρύσσουμε την κοινή εξέγερση των εργατών και των αγροτών κατά των δήμιων της Ουκρανικής Επανάστασης, τους Αυστρο-γερμανο-βαρτοβίτες.

Επαναστατική Επιτροπή Περιοχής Γκουλάι Πόλε».

»Το τηλεγράφημα στάλθηκε στο ταχυδρομείο, απ' όπου έφτασε σ' όλες τις άκρες της Ουκρανίας. Ο Μαχνό κάλεσε συλλαλητήριο. Μαζεύτηκε μια λαοθάλασσα. Αυτός καλούσε τους Αυστριακούς να μην πιστεύουν τους αξιωματικούς τους, οι οποίοι τους καθοδηγούν με ψέματα, αλλά να γυρίσουν στα σπίτια τους κι εκεί να παλέψουν για την επανάσταση. Το ντόπιο πληθυσμό τον καλούσε να αρνείται τα πάντα στους γκετμανίτες και να μην υπακούει στην εξουσία τους.

»Μετά το συλλαλητήριο, έχοντας πάρει το ταμείο της ομάδας, μοιράσαμε στους Αυστριακούς στρατιώτες από ένα μπουκάλι βότκα και από 50 ρούβλια. Οι Αυστριακοί ενθουσιάστηκαν, αγκάλιαζαν τους αντάρτες και φώναζαν "Ζήτω!". Ήταν υπέρ της Επανάστασης και ζητούσαν να τους πάρουμε μαζί μας. Η εφημερίδα "Κιέφσκαγια Μισλ" (Η Σκέψη του Κιέβου - σμ) έγραφε σχετικά:

«[...]Διευκρινίστηκαν οι ακόλουθες λεπτομέρειες σχετικά με την απόπειρα μπολσεβίκικης ανατροπής στο Γκουλάι Πόλε:

Σύμφωνα με τις τελευταίες πληροφορίες, τα αυστριακά τμήματα, τα οποία βρίσκονται στις περιφέρειες της επαρχίας Αικατερινοσλάφ, άρχισαν να αποτραβιούνται στην πόλη. Πολλές μεγάλες κατοικημένες περιοχές έμειναν εντελώς αψύλακτες. Σε αυτή την κατάσταση βρέθηκε το τεράστιο χωριό Γκουλάι Πόλε.

Το βράδυ, μετά την αποχώρηση των Αυστριακών, έκανε την εμφάνισή της κάτω από κωδωνοκρουσίες και σειρήνες των εργοστασίων, ομάδα οπλισμένη με τουφέκια και πολυβόλα. Μετά από σποραδικούς πυροβολισμούς και λεηλασίες στην πλατεία, καλέστηκε συλλαλητήριο. Εμφανίστηκαν μαύρες σημαίες και ομιλητές. Οι αποτρόπαιες ομιλίες τελείωναν με την κήρυξη "κατάστασης πολιορκίας".[...]

Επικεφαλής του επαναδημιουργημένου "Στρατιωτικο-Επαναστατικού Επιτελείου", μπήκε ο πρώην συνεργάτης της Μαρούσια Νικιφόροβα, Μαχνό. Οι κομμουνάριοι, έχοντας καταλάβει κοντινά σημεία, άρχισαν να επιβάλουν την τάξη... Μετά από δυο μέρες έφτασαν αποσπάσματα από την πόλη και κατέλαβαν χωρίς μάχη το Γκουλάι Πόλε. Τουφεκίστηκαν 11, συνελήφθησαν 100. Ο Μαχνό διέφυγε».¹

»Στο Γκουλάι Πόλε δεν κάτσαμε πάνω από ένα εικοσιτετράωρο. Το απόσπασμά μας μεγάλωνε και στα όπλα ήταν ήδη πάνω από 100 άτομα.

»Εκείνο τον καιρό, ο Ερμοκράτιεφ⁽⁶⁸⁾, ο οποίος είχε οργανώσει αποσπάσματα στους παραδνεπέρσιους οικισμούς, βρισκόταν μεταξύ του Αλεξάντροφσκ και του Αικατερινοσλάφ. Για να ενωθούμε το γρηγορότερο μαζί του, κατευθυνθήκαμε προς το Δνείπερο. Περάσαμε περίπου 70 βέρστια, ρωτώντας πού υπάρχουν ντόπιοι αντάρτες, όμως δεν συναντήσαμε κανέναν.

»Τελικά φτάσαμε στο χωριό Μιχάιλοβο-Λουκάσεβο. Εδώ οι χωρικοί κήδευαν αντάρτες από το απόσπασμα του Ερμοκράτιεφ, που είχαν εκτελεστεί. Δυο μέρες πριν, οι Αυστριακοί διέλυσαν το απόσπασμα του Ερμοκράτιεφ και κρέμασαν όλους τους αιχμάλωτους αντάρτες. Το κτηνώδες ξεκαθάρισμα διεύθυνε ο Διοικητής της περιφερειακής Βάρτα, λοχαγός Μαζούχιν. Ο Ερμοκράτιεφ με άλλους επτά αντάρτες βρισκόταν σε κοντινό αγρόκτημα. Παιρνοντάς τον μαζί μας, κατευθυνθήκαμε προς το Γκουλάι Πόλε.

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

»Κατά το βράδυ, η ομάδα μας πλησίασε τη γερμανική αποικία Ν°2. Εκεί σκεφτόμασταν να αλλάξουμε άλογα και να βρούμε άμαξες. Ξαφνικά, έπεσαν πυροβολισμοί μέσα από τους λαχανόκηπους. Οι ανιχνευτές εξακρίβωσαν ότι πυροβολούσαν Γερμανοί έποικοι. Εμείς σκορπίσαμε κι αρχίσαμε να πυροβολούμε. Τους ζετρωπώσαμε από τους λαχανόκηπους. Αυτοί οχυρώθηκαν στις αυλές. Τους βγάλαμε και από εκεί. Μπήκαν στα σπίτια και συνέχισαν να μας πυροβολούν. Καθίσαμε, το σκεφτήκαμε κι αποφασίσαμε να τους ζετρωπώσουμε με τη φωτιά. Στη στιγμή, φέραμε φωτιά κι αρχίσαμε να καίμε. Οι σωροί από άχυρο και τα σπίτια καίγονταν τόσο φωτεινά, που έξω έφεγγεσαν να 'ταν μέρα. Οι Γερμανοί σταμάτησαν να πυροβολούν και πετάγονταν έξω από τα σπίτια, όμως οι δικοί μας πυροβολούσαν όλους τους άντρες επί τόπου. Οι γυναίκες και τα παιδιά πιάνονταν αιχμάλωτοι. Το πρωί, έχοντας πάρει από τη φωτιά κάποια ρούχα, άμαξες και άλογα, συνεχίσαμε το δρόμο μας. Η αποικία είχε 20 σπίτια, από τα οποία μόνο δυο διασώθηκαν. Τα υπόλοιπα κάηκαν εντελώς.

»Έχοντας απομακρυνθεί 15 βέρστια, συναντήσαμε στρατιωτικούς, οι οποίοι συνοδεύονταν από έφιππη φρουρά. «*Σταμάτα! Ποιος είσαι; Από που έρχεσαι;*» ρωτήσαμε εμείς. «*Ποιος διοικεί το απόσπασμα;*» ακούστηκε σε απάντηση. «*Είμαι ο λοχαγός Μαζούχιν, Διοικητής της Βάρτα της περιοχής του Αλεξάντροφσκ. Ρώτησα ποιο απόσπασμα είστε!*», φώναξε όρθιος με προστακτικό τόνο, ο Μαζούχιν. Όμως, αντί για απάντηση άκουσε ένα ξερό «*Ψηλά τα χέρια!*». Τον γδύσαμε τελειώς, μαζί και τον γραμματέα του, για παρέα. Τον αμαξά, τον βαρτοβίτη και τους τέσσερις έφιππους, απλά τους αφοπλίσαμε.

«*Και αυτό τι γράμμα είναι;*», ρώτησε ο Μαχνό τον Μαζούχιν, δείχνοντάς του ένα φάκελο. Εκείνος δεν απαντούσε, μόνο σήκωνε τους ώμους του και παρακαλούσε να του χαρίσουμε τη ζωή του. Αλλά πού!... Ο Ερμοκράτιεφ τον βασάνισε για τη σφαγή του Μιχάιλοβο - Λουκάσεβο. Έπειτα έδωσε στην κοιλιά του χειροβομβίδα και τον ανατίναξε, ενώ τον γραμματέα του τον τουφέκισε.

»Ο φάκελος περιείχε πρόσκληση του μεγαλογαιοκτήμονα Μιργκορότσκι, για την ονομαστική του εορτή. Αν και ήταν πάνω από τις δυνατότητές μας, αποφασίσαμε να πάμε. Ο Μαχνό φόρεσε τη στολή του Μαζούχιν, ενώ ο Σιους τα ρούχα του γραμματέα. Τα γαλόνια έλαμπαν επάνω τους... Στην οικία του Μιργκορότσκι, η δεξίωση ήταν σε πλήρη εξέλιξη. Από το παράθυρο έφταναν τραγούδια μεθυσμένων.

»Ο Μαχνό, ο Σιους και ο Λεπετσένικο πέρασαν το κατώφλι και ανακοίνωσαν στον οικοδεσπότη ότι ήρθαν με τον Μαζούχιν, ο οποίος καθυστέρησε λίγο στον δρόμο. Ο Μαχνό συστήθηκε ως βοηθός του Μαζούχιν, ο Σιους ως διοικητής εκκαθαριστικού αποσπάσματος. Ο οικοδεσπότης ενθουσιάστηκε... Όταν οι μαχνοβίτες μπήκαν στην αίθουσα, οι καλεσμένοι που βρίσκονταν σε κατάσταση μέθης, φώναξαν: "Ζήτω στους Ρώσους αξιωματικούς!".

»Οι δικοί μας κάθισαν δίπλα στον στρατηγό εν αποστρατεία, στο μακρύ δρόνιο τραπέζι. Στο ίδιο τραπέζι κάθονταν ο οικοδεσπότης, τρεις Αυστριακοί αξιωματικοί, ένας αντισυνταγματάρχης, δυο γείτονες γαιοκτήμονες, κυρίες και δεσποινίδες. Μόλις ο οικοδεσπότης σήκωσε το ποτήρι του, οι καλεσμένοι τον μιμήθηκαν.

«Στην υγεία του οικοδεσπότη, των αξιωματικών, στην αναγέννηση της Μεγάλης Ρωσίας, και σε σας, κύριοι γαιοκτήμονες!...», άρχισε την πρόποση ο στρατηγός εν αποστρατεία. «Να σας βοηθήσει ο Θεός να ελευθερώσετε τη Χριστιανική Εκκλησία από τους αντίχριστους μπολσεβίκους!»

«Να σας βοηθήσει να συλλάβετε τον συμμορίτη Μαχνό!», είπε ένας από τους καλεσμένους.

»Ο Μαχνό έπιασε τη βόμβα στην τσέπη του.

«Τιμώρησέ τον αγία...»

»Ο Μαχνό σηκώθηκε έξαλλος.

»Ο στρατηγός κοκάλωσε, τα ποτήρια έπεσαν από τα χέρια των έντρομων καλεσμένων. «Εγώ είμαι ο Μαχνό... μπουρζουάδες!» φώναξε ο Νέστορ, σήκωσε τη βόμβα και την πέταξε αναμμένη στο κρυστάλλινο βάζο. Τα φώτα έσβησαν. Έγινε εκκωφαντική έκρηξη, πίσω της άλλες δυο.

»Εμείς καθόμασταν στα παράθυρα και περιμέναμε αν κάποιος από αυτούς θα τρέξει. Αλλά δεν βγήκε κανείς. Όταν φωτίσαμε την αίθουσα, στα μάτια μας παρουσιάστηκε η εξής εικόνα: Ο συνταγματάρχης πνιγόταν στο αίμα του, ανέπνεε με δυσκολία. Ο οικοδεσπότης, χωρίς χέρι, σφάδαζε με σπασμούς, οι υπόλοιποι δεν έδιναν κανένα σημάδι ζωής. Τα λάφυρά μας ήταν πέντε περιστροφή, δεκαπέντε τουφέκια, πολλές σφαίρες, καμιά δεκαριά άλογα και σέλες. Τα παιδιά άνοιξαν αμέσως τις αποθήκες, βρήκαν ποτά και μεζέδες. Αφού τοιμήσαμε λίγο και πήραμε τα περισσότερο αναγκαία, βάλουμε φωτιά στο αρχοντικό. Τι όμορφα που καιγόταν...

»Είμαστε στο Γκουλάι Πόλε. Αυστριακοί δεν υπάρχουν. Μάλλον πήγαν να ψάξουν για μας. Κάτσαμε τρεις μέρες και κάναμε συλλαλητήρια, καλώντας τη νεολαία να ενταχθεί στα αποσπάσματά μας. Ξαναστείλαμε το τηλεγράφημα: «Προς όλους, προς όλους!», το οποίο διαδόθηκε σ' όλη την Ουκρανία. Την τέταρτη μέρα, η ησυχία μας διακόπηκε από ένα αυστριακό απόσπασμα. Αφού οπλίσαμε άλλα σαράντα άτομα, τα οποία ενώθηκαν μαζί μας, γαζώσαμε τους Αυστριακούς με πολυβόλα και κατευθυνθήκαμε προς το Μπολσάγια Μιχάλοφκα. Στο Ουσπένοφκα μπήκαν στο απόσπασμα άλλα δεκαπέντε άτομα, με δικά τους άλογα.

»Στο Μπολσάγια Μιχάλοφκα σταθμεύσαμε στο κέντρο του χωριού. Το Επιτελείο εγκαταστάθηκε στο κτίριο της Κοινοτικής Διοίκησης, ενώ οι αντάρτες στα χωριατόσπιτα. Σύμφωνα με τα στοιχεία που μας έδωσαν οι χωρικοί, δεν υπήρχε εχθρική παρουσία στη γύρω περιοχή. Χωρίς να βάλουμε σκοπιές, πέσαμε σε βαθύ ύπνο. Ξαφνικά, από την πλευρά του Ποκρόφκαγια ήρθαν Αυστριακοί. Δεισδυσαν στο κέντρο και άρχισαν να πυροβολούν. Αναγκαστήκαμε να τρέξουμε στο δάσος, παρατώντας άλογα και άμαξες με πολυβόλα. Όμως το χειρότερο ήταν ότι χάσαμε το απόσπασμα, το οποίο δεν πρόλαβε να οπισθοχωρήσει.

»Το πρωί, αφού μετρήσαμε τις δυνάμεις του εχθρού, αποφασίσαμε να επιτεθούμε, ελπίζοντας ότι όσοι δεν πρόλαβαν να υποχωρήσουν θα μας βοηθούσαν. Τα ζημερώματα, η εικοσαμελής ομάδα μας επιτέθηκε στις θέσεις των Αυστριακών. Αρχισαν να βράν τα πολυβόλα. Οι Αυστριακοί διαλύθηκαν, αφήνοντάς μας λάφυρα δυο κάρα με σφαίρες, τέσσερα πολυβόλα και ογδόντα αιχμαλώτους. Οπισθοχώρησαν έξω από το

χωριό και οχυρώθηκαν, ενώ εμείς, έχοντας συγκεντρώσει τους υπόλοιπους συντρόφους μας, κρυφτήκαμε στο δάσος.

»Καθόμασταν ήσυχα, χωρίς να σκεφτούμε ότι πρέπει να στείλουμε ανιχνευτές. Ο εχθρός όμως ήταν πιο έξυπνος και τις επόμενες δυο μέρες περικύκλωνε το δάσος. Ο ποταμός Βόλτσια, που το περιέκλειε από την ανατολική και νότια πλευρά, ήταν βαθύς. Σ' αυτή την περιοχή (3-4 βέρστια) πήρε θέσεις γερμανικό απόσπασμα, τοποθετώντας κανόνια στο πιο ψηλό σημείο. Τη βόρεια παρυφή του δάσους, από τον ποταμό ως το χωριό, την κατέλαβε αυστριακή ταξιαρχία πεζικού, χωρίς πυροβολικό. Τη δυτική παρυφή, περίπου 2 βέρστια, την κατέλαβε έφιππο απόσπασμα επαρχιακής βάρτας, η οποία αριθμούσε 200 άντρες.

»Εμείς ήμασταν 36 άτομα στη μέση του δάσους και δεν ξέραμε πώς να ξεφύγουμε από τον κλοιό. Τι να κάνουμε, να μείνουμε εδώ ή να σχεδιάσουμε την έξοδό μας; Ήμασταν σε δίλημμα. Ο Σιους, που έχασε το θάρρος του, υποστήριζε να μείνουμε και να πεθάνουμε στο δάσος. Αντίθετα, ο Μαχνό, έβγαλε λόγο και κάλεσε τους άντρες του Σιους να ακολουθήσουν τους Γκουλαϊπολίτες, που ήταν υπέρ της εξόδου. Οι άντρες του Σιους επηρεάστηκαν και είπαν: «Από εδώ και εμπρός να 'σαι ο "μπάτκο" μας, πήγαινέ μας όπου καταλαβαίνεις». Και ο Μαχνό άρχισε να προετοιμάζει την έξοδο.

»Ήταν 10 Οκτώβρη. Τα ξημερώματα πέσαμε στην περιοχή που κρατούσε η Βάρτα και σπάζοντας τις γραμμές της, μπήκαμε από τα μετόπισθόν της. Μέσα στο δάσος ξεκίνησε έντονη ανταλλαγή πυροβολισμών. Το απόσπασμα έφτασε στο χωριό και άρπαξε τα πολυβόλα και τα σελωμένα άλογα. Τα εικοσιεφτά άτομα πήδηξαν στα άλογα, ενώ οι υπόλοιποι εννιά φόρτωσαν τα πολυβόλα στις άμαξες και ετοιμάστηκαν για μάχη.

»Στο κέντρο του χωριού υπήρχαν Αυστριακοί, που φρουρούσαν ομήρους στην αυλή της εκκλησίας. Μπήκαμε στην πλατεία κι αρχίσαμε να πυροβολούμε τους Αυστριακούς που βλέπαμε μπροστά μας. Οι Αυστριακοί κλονίστηκαν και υποχώρησαν στη δυτική πλευρά του χωριού. Οπισθοχωρώντας, πυρπόλησαν τα σπίτια. Εκτελώντας τους χωρικούς που έτρεχαν να σβήσουν τις φωτιές, δεν έδειχναν έλεος ούτε σε γυναικόπαιδα. Πάνω από 40 σπίτια κάηκαν, δύσκολο να υπολογίσουμε αυτούς που εκτελέστηκαν.

»Ο Μαχνό κάλεσε τους χωρικούς σε συλλαλητήριο στην πλατεία, οι οποίοι, για την εξαιρετική του γενναιότητα, τον ηρωισμό και την ικανότητα που αυτός έδειξε στη μάχη, του απένειμαν τον τίτλο του "Μπάτκο". Του φώναζαν: «*Γίνε ο μπάτκο μας, ελευθέρωσε μας από τον ζυγό των τυράνων!*». Όμως, σύντομα οι Αυστριακοί μας περικύκλωσαν ξανά.

»Περάσαμε με μάχη τη γέφυρα στη νότια πλευρά του χωριού. Μας ακολουθούσαν οι κραυγές των χωρικών, που βασανίζονταν από τους αξιωματικούς. Ακούγαμε καθαρά το θόρυβο των σπιτιών που κατέρρεαν πυρπολημένα. Από τον λόφο βλέπαμε τον καπνό και τις φλόγες των πυρκαγιών, αλλά δεν μπορούσαμε να βοηθήσουμε σε τίποτα.

»Έχοντας απομακρυνθεί 50 βέρστια στα βάθη της στέπας, ήμασταν σιωπηλοί, καταπτοημένοι από τα γεγονότα. Σε αντίθεση με μας, ο Μαχνό ήταν ιδιαίτερα

κεφάλτος και φλυαρούσε για παλλαϊκή εξέγερση.

«Αμα συνέβαινε σ' όλα τα χωριά, τις κωμοπόλεις, τις πόλεις αυτό που έγινε στο Ντιμπρίφκι», έλεγε, «η εξέγερση θα ήταν αναπόφευκτη. Αυτός πρέπει να είναι και ο στόχος μας τη σήμερον ημέρα, να ξεσηκώσουμε όσο το δυνατόν πιο γρήγορα τα χωριά κατά της βίας του γκέτμαν. Οδηγός και σωτήρας μας είναι μόνο η ένοπλη πάλη, μόνο η εξάλειψη όλης της τάξης των ευγενών και των μεγαλοτσιφλικάδων».

«Όλο το απόσπασμα, που πριν ήταν υπό την επιρροή του Σιους, αναγνώρισε τον Μαχνό. Από δω και μπρος έγινε «μπάτκο», πολιτικός και στρατιωτικός οργανωτής του αποσπάσματος και της ομοσπονδίας αναρχικών ομάδων, που ονομάζονταν "Ένωση Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε". Στην ένωση συμμετείχαν οι ομάδες του Ντιμπρίφκι, του Ποκρόφσκ και του Γκουλάι Πόλε. Αυτή την περίοδο, ο αταμάνος⁽⁶⁹⁾ Κράσονοφ είχε συνάψει ειρήνη με τον Ουκρανό γκέτμαν. Το ιππικό και το πεζικό των ουκρανικών στρατευμάτων, άρχισαν σταδιακά να αφήνουν τον Ντον και να αποτραβιούνται στην Ουκρανία με τρένα.

«Μια από τις πρώτες αμαξοστοιχίες αυτού του είδους είχε πέσει στα χέρια μας, στον σταθμό Τσαρεκονοσταντίνοφκα και είχε αφοπλιστεί. Τέσσερις αξιωματικούς τους εκτέλεσε ο ίδιος ο μπάτκο, ενώ τους στρατιώτες τους αποβίβάσαμε από τα βαγόνια και τους κατευθύνσαμε προς το Αλεξάντροφσκ. Εμείς, αφού θάψαμε τα όπλα σε κρυψώνες, κατευθυνθήκαμε βόρεια και χτυπήσαμε τον σταθμό Γκαϊτσούρ.

«Στον σταθμό πλησίαζε τρένο από το Πολόγκι. Το κυκλώσαμε. Μέσα του ανακαλύψαμε 9 βαρτοβίτες, οι οποίοι συνόδευαν τα μέλη της ειρηνευτικής αποστολής, για την υπογραφή συνθήκης μεταξύ του Ντον και της Ουκρανίας και τέσσερις αξιωματικούς. Οι αξιωματικοί ήταν επίσημοι εκπρόσωποι του Κράσονοφ στην Ουκρανία και περιόδευαν, με σκοπό να γνωρίσουν την κατάσταση. Τους σφάξαμε, μαζί και τους βαρτοβίτες.

«Η τελευταία επιδρομή έγινε αμέσως γνωστή στη φρουρά του Γκουλάι Πόλε, η οποία επιβιβάστηκε σε κάρα και κατευθύνθηκε προς το Γκαϊτσούρ. Την ώρα που αυτή πλησίαζε τον σταθμό, εμείς μπαίναμε στο Γκουλάι Πόλε από την πλευρά του Τουρκένοφκα. Μερικοί βαρτοβίτες που είχαν πιαστεί, σφάχτηκαν κι έμειναν στην πλατεία τρεις μέρες.

«Ο τηλεγράφος δούλεψε τέλεια. Σύντομα συντάξαμε το τηλεγράφημα "Προς όλους, προς όλους!" και με την υπογραφή του "Επαναστατικού Επιτελείου Εκστρατείας", το στείλαμε σ' όλη την Ουκρανία. Το τηλεγράφημα αναφερόταν στο μεγαλείο της εξέγερσης στο Γκουλάι Πόλε, στην εξάλειψη των κατακτητών και των εγκάθετων του γκέτμαν. Τελείωνε με κάλεσμα σε εξέγερση. Η παραμονή μας στο Γκουλάι Πόλε έφτανε στο τέλος της. Από το Πολόγκι έφτασαν Γερμανοί, οι οποίοι κύκλωσαν το χωριό. Όμως ο κλοιός ήταν τόσο αδύναμος, που, αφού δώσαμε μάχη στο κέντρο, βγήκαμε στη στέπα χωρίς να μας δουν.

»Η Υπηρεσία Πληροφοριών της Κρατικής Βάρτα ενημέρωνε τον Υπουργό Εξωτερικών:

«[...] Περιφέρεια Αλεξάντροφσκ: Με την αποχώρηση των αυστριακών στρατευμάτων από το Γκουλάι Πόλε, η συμμορία αναρχικών Μαχνό

τρομοκρατούσε τον πληθυσμό. Στις 16 Οκτώβρη η συμμορία αυτή, που αριθμεί 200 άτομα, 4 πολυβόλα και άλλο οπλισμό, κατέλαβε το χωριό και συγκρούστηκε με τη Βάρτα. Αυτή τη στιγμή, η συμμορία κρύβεται. Πάρθηκαν μέτρα για τη σύλληψή της. Το Γκουλάι Πόλε φρουρείται από αυστριακό απόσπασμα. Στις άλλες περιφέρειες είναι ήσυχα. Οι λεηλασίες συνεχίζονται [...]».¹

»Στο χωριό, Νοβονικολάγιεφκα (50 βέροστια βορειοδυτικά του Γκουλάι Πόλε), ενώθηκα με την ομάδα του Βίλγκελμ⁽⁷⁰⁾, που αριθμούσε 200 άτομα. Αποφασίσαμε να κατευθυνθούμε μαζί στο Ντιμπρίφκι. Έχοντας περάσει από τον σταθμό Μετοσίτναγια, έχοντας καταστρέψει τις γραμμές και διαλύοντας τη Βάρτα, μπήκαμε στο Ντιμπρίφκι.

»Έτσι δρούσαμε στην αριστερή ακτή της επαρχίας του Αικατερινοσλάφ. Κάναμε πολλές επιδρομές, μάχες, συλλαλητήρια. Στα χωριά που αναγκαζόμασταν να σταματήσουμε έστω και για λίγες μέρες, οργανώνονταν συλλαλητήρια, που καλούσαν σε εξέγερση ενάντια στους κατακτητές, στο Σκοροπάνοκι και στους οπαδούς τους, για μια καλύτερη ζωή, για την ελευθερία. Ο αγώνας ενάντια στα τακτικά, πειθαρχημένα, πολυάριθμα και καλά εξοπλισμένα στρατεύματα του εχθρού δεν ήταν εύκολος. Οι δυσκολίες μάς ανάγκαζαν να χρησιμοποιούμε διάφορες πονηριές. Η βασική αρχή, στην οποία στηριζόταν η μαχητική μας πρακτική ήταν ο αιφνιδιασμός. Οι ξαφνικές ενέργειες ήταν εγγύηση επιτυχίας και ελάχιστων απωλειών.

»Για παράδειγμα, επιτυχώς εφαρμοζόταν το παρακάτω τέχνασμα. Το σκεπασμένο από το χιόνι χωριό φυλάσσεται από μεγάλες εχθρικές δυνάμεις. Οι δρόμοι φρουρούνται από σκοπούς. Στο χωριό δεν μπορείς ούτε να μπεις ούτε να βγεις. Και ξαφνικά, μέρα μεσημέρι, πλησιάζει γαμήλια πομπή. Στο πρώτο έλκηθρο κάθεται ένας πιτσιρικάς με εικόνα, γαμπρός και νύφη. Πίσω ακολουθούν τα φιλαράκια, οι συγγενείς, οι καλεσμένοι. Ακορντεόν, ντέφι, γιορτινά ρούχα, χαρούμενα πρόσωπα. Τραγούδια με κραυγές και σφυριγματα. Ο φρουρός δεν τους σταματάει, ενώ αν έχει κάποια αντίρρηση, τον παίρνουν χωρίς θόρυβο μαζί τους. Η πομπή πλησιάζει το αρχηγείο του εχθρού. Οι επιβάτες πηδάνε εν κινήσει από το έλκηθρο και εισβάλλουν στο επιτελείο. Μετά το σύνθημα, στο χωριό μπαίνουν οι κύριες δυνάμεις. Έχοντας χάσει τη διοίκηση και την καθοδήγησή του, ο εχθρός σπάνια πρόβαλλε αντίσταση.

»Νύφη, ντυνόταν συνήθως ο Μαχνό. Για μας, κυκλοφορούσαν κάθε είδους θρύλοι και φήμες. Υπήρχε τέτοια πληθώρα τεχνασμάτων, που ήταν δύσκολο να ξεχωρίσεις την πραγματικότητα από τα δημιουργήματα της φαντασίας. Όμως όλα αυτά μας έκαναν δημοφιλείς και μας προσέδιδαν κύρος αγωνιστών για την υπόθεση του λαού και μας εξασφάλιζαν κάθε είδους υποστήριξη από τον πληθυσμό.

»Οι Αυστριακοί ακολουθούσαν τα ίχνη μας και ήδη έπαιρναν θέσεις έξω από το χωριό. Ο Μαχνό ήταν μεθυσμένος. Στο κέφι ήταν και οι αντάρτες. Ωστόσο, συνήλαμα γρήγορα και χωρίς να δώσουμε μάχη, βγήκαμε νότια.

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Θυ.

»Στις 8 Νοέμβρη, έχοντας διαλύσει τη Βάρτα, καταλάβαμε το χωριό Τεμίροφκα (35 βέρστια βορειοανατολικά του Γκουλάι Πόλε), όπου σταματήσαμε για ανάπαυση. Όμως ξαφνικά πάνω μας έπεσαν Αυστριακοί. Περικύκλωσαν το χωριό και ξεκίνησαν σφοδρή επίθεση, χωρίς να λυπούνται ούτε σφαίρες, ούτε ανθρώπους. Οι Αυστριακοί διείσδυσαν στο κέντρο και μάχονταν στις αυλές, στα χωριατόσπιτα. Είχαν αρπάξει ήδη 10 άμαξες. Η μάχη ήταν θερμή, οι αντάρτες μάχονταν έξοχα, όμως οι δυνάμεις ήταν άνισες.

»Ο Μαχνό στεκόταν στην αυλή και πυροβολούσε με το περίστροφο τους Αυστριακούς, που έτρεχαν στον δρόμο, όταν τον πληροφόρησαν ότι ο Σιους έχει τραυματιστεί βαριά. Βλέποντας το αδιέξοδο της κατάστασης, ο Μαχνό θέλησε να αυτοκτονήσει, όμως εκείνη τη στιγμή μια άμαξα έκανε αναστροφή στην αυλή και πολυβολητές άρχισαν να εκτελούν σχεδόν εξ επαφής τον εχθρό. Εμείς επωφεληθήκαμε από την ανακατωσούρα. Οι απώλειες ήταν μεγάλες. 170 αντάρτες είχαν χαθεί. Ενώ εμείς, με 180 μαχητές, οι οποίοι πρόλαβαν να βγουν από το χωριό, με πληγωμένους τον Σιους και τη δεύτερη γυναίκα του Μαχνό, Τίνα⁽⁷¹⁾, εξαφανιστήκαμε στη στέπα. Για τον θάνατο των συντρόφων μας, κατηγορήσαμε όλοι μας το Μαχνό. Με κατεβασμένα τα κεφάλια μας, κινούμασταν προς το Δνείπερο, για να ενωθούμε με τους αντάρτες των χωριών Μιχάλοβο, Λουκάσεβο και Ζερεμπέτς. Εκεί ελπίζαμε να βρούμε ενισχύσεις και να καταδιώξουμε τοιφλικάδες.

»Η Υπηρεσία Πληροφοριών της Κρατικής Βάρτα ενημέρωνε τον Υπουργό Εσωτερικών:

«Στις 5 μμ της 10^{ης} Νοέμβρη, στον σταθμό Γκαϊτσούρ και στον σηματοδότη προς την πλευρά του Γκουλάι Πόλε, αποσυναρμολογήθηκαν οι γραμμές από τη συμμαχία Μαχνό, ενώ μετά αποσύνδεσαν ατμομηχανή με 12 βαγόνια. Η ατμομηχανή ανατράπηκε και 4 βαγόνια διαλύθηκαν. Οι γραμμές έχουν καταστραφεί σε μήκος 50 βερστίων. Φεύγοντας, η συμμαχία άρπαξε μια τηλεφωνική συσκευή και εκτέλεσε 5 άγνωστους επιβάτες, που στέκονταν στον σταθμό.

Τη νύχτα προς την 11^η Νοέμβρη, το τρένο Ν^ο3, το οποίο ερχόταν από το Μπερντιάνσκ, εξαναγκάστηκε να σταματήσει μεταξύ του Γκαϊτσούρ και του Γκουλάι Πόλε. Αρπάχτηκαν 52.839 ρούβλια από τον σιδηροδρομικό ταμιά. Ο Κοζάκος που συνόδευε τον ταμιά και τρεις αξιωματικοί τουφεκίστηκαν. Σύμφωνα με στοιχεία, δράστες είναι η συμμαχία Μαχνό, η οποία ληστεύει τρένα κοντά στον σταθμό Πολόγκι».¹

»Τη νύχτα της 20^{ης} Νοέμβρη, χτυπώντας τον σταθμό Ζερεμπέτς, αποφίσαμε απόσπασμα της Κρατικής Βάρτας. Οι βαρτοβίτες κατέθεσαν χωρίς μάχη τα όπλα τους και πέρασαν στο πλευρό μας.

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

»Στις 27 Νοέμβρη 1918, καταλάβαμε οριστικά το Γκουλάι Πόλε. Η περιοχή του Γκουλάι Πόλε, η οποία μέχρι τότε ήταν γεμάτη στρατεύματα, στις αρχές Δεκεμβρη ήταν σχεδόν ελεύθερη απ' αυτά. Το Γκουλάι Πόλε, το Ντιμπρίφκι και το Ζερεμπέτς, είχαν αφεθεί στην τύχη τους. Οι κατακτητές συγκεντρώνονταν κυρίως στους σιδηροδρομικούς κόμβους Πολόγκι, Τσάπλινο, Βολνοβάχα, Σινέλνικοβο, Παβλογκράντ, Λοζοβάγια, Γκρίσινο και εάν δεν τους ενοχλούσες, δεν εκδηλώνονταν επιθετικά.

»Οι Αυστρογερμανοί φαντάροι δεν σκέφτονταν τίποτα άλλο, εκτός από την επιστροφή στα σπίτια τους. Ακόμα και τα γερμανικά στρατιωτικά τμήματα αρνούσαν να εκτελούν διαταγές, καταλάμβαναν αμαξοστοιχίες και δεν αποβιβάζονταν με τίποτα.

»Έτσι, το 1^ο Τάγμα του 424^{ου} Συντάγματος και η Πυροβολαρχία του 98^{ου} Συντάγματος, που είχαν επιφορτιστεί με τη φρούρηση του σιδηρόδρομου στα περίχωρα του Αλεξάντροφσκ, κατάφεραν να πετύχουν την επιστροφή τους στη Γερμανία, σαν αποτέλεσμα ένοπλης στάσης, κατά τη διάρκεια της οποίας έγινε χρήση χειροβομβίδων. «Περίπου 300.000 στρατιώτες», έγραφε ο Γερμανός αξιωματικός Γ. Φραντς, «μην υπακούοντας στις διαταγές των διοικητών τους, κατευθύνθηκαν στην πατρίδα μέσω της χώρας, η οποία είχε εξεγερθεί, όπου δεν υπήρχε πια ούτε τάξη ούτε ασφάλεια, βασιλευε η αυθαιρεσία και ο αντάρτικος πόλεμος. Μπροστά μας είχαμε τον βαρύ ρωσικό χειμώνα και παντού γύρω μας εχθρούς».ⁱ

»Από τους υποχωρούντες, μολυσμένους από το μικρόβιο της επανάστασης φαντάρους, οι οποίοι ένιωθαν ενοχή για τις κτηνωδίες τους, μπορούσες να αγοράσεις με χρήματα ή να ανταλλάξεις με τρόφιμα τα πάντα, μέχρι και τον οπλισμό τους. Και από αυτό επωφελούνταν πολύ ο πληθυσμός, οπλιζοντας τον εαυτό του για παν ενδεχόμενο. Σταδιακά, οι κατοικημένες περιοχές που άδειαζαν από Γερμανούς, καταλαμβάνονταν από εξεγερμένους αντάρτες, από πετλιουροβίτες, από γκετμανίτες και από Λευκοφρουρούς. Η αγροτική νεολαία έπαιρνε τα όπλα.

»Οι σταθμοί Τσάπλινο και Πολόγκι, στις 10 Σεπτεμβρη, είχαν καταληφθεί από τις δυνάμεις μας. Η κατάληψη του Παβλογκράντ και του Λοζοβάγια δεν επιτεύχθηκε, επειδή εκεί βρίσκονταν ισχυρές δυνάμεις Γερμανών και Κρατικής Βάρτας του 2^{ου} Συντάγματος του Παβλογκράντ, της Μεραρχίας του Ζαπορόζιε. Κατά τις 11 Δεκεμβρη, τα αποσπάσματά μας, φράζοντας τη σιδηροδρομική γραμμή Λοζοβάγια - Μερέφα, πήραν θέσεις βόρεια του σταθμού Λοζοβάγια, στον σταθμό Κρασνοπαβλόφκα.ⁱⁱ

»Με δημοκρατικές διαδικασίες εκλέχθηκε το "Επαναστατικό Επιτελείο", στη σύσταση του οποίου ο Μαχνό οριζόταν Διοικητής των αποσπασμάτων. Εγώ (ο Τσουμπένκο - στο), ήμουν Διοικητής του Επιτελείου, μέλη ήταν ο κομμουνιστής-μπολσεβίκος (αριστερός) Χερσόνσκι, ο αριστερός σοσιαλεπαναστάτης Μιργκορόντσκι⁽⁷²⁾ και ο αναρχικός Γκόρεφ. Ήταν το Πρώτο Επιτελείο Συνασπισμού των Ανταρτών της περιοχής του Γκουλάι Πόλε. Είχαν οργανωθεί Σοβιέτ Εργατών, Αγροτών και Ανταρτών αντιπροσώπων και άρχισε η λειτουργία επαγγελματικών ενώσεων. Η δικιά μας λέσχη

ⁱ «Η Αποτυχία της Γερμανικής Κατοχής στην Ουκρανία».

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α: «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 83.

αναρχικών και η γραμματεία της "Ένωσης", άρχισαν την έκδοση προκηρύξεων, οι οποίες καλούσαν τον πληθυσμό σε πάλη κατά της αντίδρασης.

»Κατά τις 12 Δεκέμβρη, στείλαμε το απόσπασμα του Κράσικοφ⁽⁷³⁾ για κατάληψη του Τσαρεκονοσταντινοφκα. Ο Κράσικοφ σκοτώθηκε στη μάχη και τη διοίκηση ανέλαβε ο Κουριλένκο. Εγώ, με απόσπασμα 100 ατόμων, κατέλαβα το Ορέχοβο. Αγρότες κάθε ομάδας και βαθμίδας έσπευδαν να μπουν στα αποσπάσματά μας. Μια φορά, με κάλεσε από το Αικατερινοσλάφ ο Επίτροπος του Γενικού Επιτελείου του Πετλιούρα, ο "παλιός μας γνώριμος", Γκόρομπets⁽⁷⁴⁾ και πρότεινε να συνενώσουμε τις δυνάμεις μας κατά των Λευκών.

»Το Επιτελείο αποφάσισε να του αποσπαστούν όπλα. Ορίστηκε αντιπροσωπεία, που αποτελούνταν από εμένα, τον Γκόρεφ, το Χερσόνσκι και το Μιργκορόντσκι. Στις 15 Δεκέμβρη φτάσαμε στο Αικατερινοσλάφ. Συμφωνήθηκε το πλαίσιο της συνθήκης, η οποία περιείχε περίπου τα ακόλουθα:

«Και οι δυο πλευρές συνάπτουν συμμαχία κατά των Λευκών. Ο μαχνοβίτικος στρατός λαμβάνει οπλισμό, ρουχισμό και εφόδια από τον πετλιουροβίτικο. Σε αντάλλαγμα δίνεται το δικαίωμα στους πετλιουροβίτες να επιστρατεύουν άτομα στην περιοχή των μαχνοβιτών.»

»Ο Γκόρομπets μάς παραχώρησε ένα βαγόνι σφαίρες και μισό βαγόνι τουφέκια. Εκτός από αυτά, με μια καλή μίζα, καταφέραμε να βρούμε μέσω ανεπίσημης οδού, βόμβες και εκρηκτικά.

»Εμείς πανηγυρίζαμε. Επιβιβαστήκαμε στο τρένο και ετοιμαζόμασταν να φύγουμε. Ξαφνικά, το τρένο κυκλώθηκε. Μας συνέλαβαν και μας πήγαν στον Γκόρομπets. Αυτός μας έδειξε αγανακτισμένος ένα τηλεγράφημα από το Σινέλνικοβο, το οποίο ενημέρωνε ότι ο Μαχνό κατέλαβε το Σινέλνικοβο κι έσφαξε λόχο πετλιουροβιτών. Πείσαμε τον Γκόρομπets ότι πρόκειται για προβοκάτσια κι εκείνος μας άφησε.

»Έχοντας περάσει τη γέφυρα, σταματήσαμε στο Νιζεντνεπρόφσκ. Σε μας ήρθαν ντόπιοι μπολοσεβίκοι από την Επαναστατική Επιτροπή κι άρχισαν να ρωτούν για τον σκοπό της επίσκεψής μας στους πετλιουροβίτες. Εμείς τους ενημερώσαμε για τις διαθέσεις μας, όμως εκείνοι μας αντιμετώπισαν με δυσπιστία. Για να τους πείσουμε, υποσχεθήκαμε να στείλουμε δικό μας αντιπρόσωπο στην Επαναστατική Επιτροπή τους. Αντιπρόσωπο στο Νιζεντνεπρόφσκ στείλαμε τον Μαρτσένκο.

»Φτάσαμε στο Γκουλάι Πόλε και δώσαμε αναφορά για τα αποτελέσματα της αποστολής. Ο Μαχνό και η γραμματεία της "Ένωσης Αναρχικών" τάχθηκαν ομόφωνα υπέρ της κατάληψης του Αικατερινοσλάφ, με σκοπό την αρπαγή του οπλοστασίου του. Και να που τώρα πήρανε την πόλη και τέταρτη ημέρα αντέχουν στις εχθρικές επιθέσεις».

Ο Τσουμπένκο διακόπηκε από την αφήγησή του, τον κάλεσαν επειγόντως στο τηλέφωνο. Σύντομα επέστρεψε ανήσυχος και μας ενημέρωσε ότι ο Μαχνό έρχεται πίσω και ο τόνος της φωνής του έδειχνε ότι οι δικοί μας έχουν προβλήματα. Επιτέλους σήμερα θα τον δω, σκέφτηκα, ξυπνώντας το πρωί. Στον δρόμο υπήρχε κάποια κινητικότητα. Ακούγονταν συνομιλίες, καλπασμός αλόγων και θόρυβος διερχόμενων κάρων.

Είδα τον Μαχνό και τον Σιους να προχωρούν με τη συνοδεία τους μπροστά από την αποστολή. Ο Μαχνό φαινόταν κουρασμένος. Πήδηξε τεμπέλικα από το άλογο του και αφήνοντας τα κάρνα να περάσουν, μπήκε στο ξενοδοχείο. «Τι κάθεστε εδώ πέρα ρεμάλια, τα πίνετε μάλλον, ενώ εμάς μας βαράνε εκεί πέρα!» έφτασε στα αυτιά μου μια ψιλή, σχεδόν γυναικεία φωνή.

Έσπευσα να βγω στον διάδρομο. Εκεί ήταν ο Τσουμπένκο, ο Μαχνό, ο Σιους και οι άλλοι. Ο Μαχνό, βρίζοντας αδιάκοπα τα μέλη του Επιτελείου, μπήκε στο γραφείο του. Ο Σιους με είδε και χαιρετώντας με, με τράβηξε από το χέρι. «Μπάτκο, να και αυτός που υποσχόταν την απόβαση από το Κουμπάν!», είπε. «Α, πολυλογά, μας γέλασες!» είπε ο Μαχνό, απλώνοντας το χέρι του. Εγώ εξήγησα εν συντομία την ιστορία με την απόβαση και τα γεγονότα στο Κουμπάν. Ο Μαχνό με διέκοπτε συνέχεια με τις φωνές του στα μέλη του Επιτελείου που μπαινόβγαιναν και τελείωνα με δυσκολία την αναφορά μου. Τότε αυτός άρχισε να μιλά για την αποτυχία της αποστολής του Αικατερινοσλάφ. Όλοι ησώχασαν αμέσως κι άρχισαν να ακούν προσεκτικά.

Ο Μαχνό έμοιαζε με στολισμένη κούκλα. Πιο κοντός από το μέσο ύψος, πολύ κινητικός, με μικρό πρόσωπο, ανασηκωμένη μύτη, ζωηρά καστανά μάτια και μακριά μαλλιά που έπεφταν στον αυχένα και στους ώμους του. Φαινόταν σαν αγοράκι. Φορούσε μικρές μπότες αξιωματικού, με χιτώνιο δραγόνου με θηλιές, φοιτητική τραγιάσκα. Στον ώμο του είχε περασμένο ένα μάουζερ. Τίναξε το κεφάλι του, έβρισε δυνατά και άρχισε να λέει:

«Μα γινόταν να πάμε στο Αικατερινοσλάφ μ' αυτούς τους ηλίθιους; Εκεί τα πράγματα έγιναν έτσι: Το πρώτο μισό του Δεκέμβρη, με απόφαση της συνδιάσκεψης του Κ.Κ.Ου. (μπ.) της πόλης, έγιναν εκλογές για το Σοβιέτ Εργατών Αντιπροσώπων του Αικατερινοσλάφ. Η πρώτη συνεδρίαση του Σοβιέτ άρχισε στις 21 Δεκέμβρη, στο Χειμερινό Θέατρο, αλλά διαλύθηκε από τους πετλιουροβίτες. Σε απάντηση, οι μπολσεβίκοι κάλεσαν απεργία. Οι πετλιουροβίτες, με τη σειρά τους, διέλυσαν την επιτροπή τους, το επιτελείο και τις άλλες οργανώσεις, διώχνοντάς τους όλους από την πόλη. Οι μαζεμένοι στο Νιζεντνεπρόφσκ μπολσεβίκοι ήθελαν να πάρουν τη ρεβάνς, αλλά επειδή δεν είχαν τις δυνάμεις γι' αυτό, ζήτησαν τη συμμαχία μας. Στη διάθεσή μου είχα το Απόσπασμα του Καρένικοφ και το Τάγμα του Γκουλάι Πόλε. Και χωρίς τη συμμαχία των μπολσεβίκων, τη μάχη θα την κέρδιζα, αλλά το να εδραιωθώ στην πόλη δεν θα το συμφωνούσα με τίποτα», έλεγε ο Μαχνό, κουνώντας το χέρι του.

¹ «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία κατά την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου (1917- 1920)»

»Ξεκίνησα από το Γκουλάι Πόλε με το Τάγμα και στο Σινέλνικοβο πήρα και το Απόσπασμα του Καρέτνικοφ. Έχοντας φτάσει στο Νιζνεντνεπρόφσκ, συνάντησα τον Μαρτσένκο, ο οποίος με ενημέρωσε για την κατάσταση. Αυτός έλεγε ότι στο Αικατερινοσλάφ υπάρχουν μυστικές μπολσεβίκικες οργανώσεις, που θα μας στηρίξουν. Επίσης, μια εβδομάδα πριν, οι πετλιουροβίτες αφόπλισαν τους Γερμανούς και έδωξαν το 8^ο Σώμα Λευκοφρουρών. Οι δυνάμεις των πετλιουροβιτών είναι ασήμαντες, μόνο 3 με 4 χιλιάδες άτομα, διασκορπισμένα στην πόλη. Αυτοί πολεμούν με τους ντόπιους μπολσεβίκους, οι οποίοι έχουν σ' όλη την περιοχή, μαζί με το Νοβομοσκόφσκ, το Νιζνεντνεπρόφσκ και το Κάμενσκογιε, μέχρι 500 ενόπλους. Από αυτούς, ο ένας λόχος βρίσκεται στο Νοβομοσκόφσκ, οι δυο στάλθηκαν σήμερα στο Κάμενσκογιε, για να ενισχύσουν την εξουσία της Επαναστατικής Επιτροπής. Ο πρώτος και ο δεύτερος λόχος βρίσκονται εδώ στο Νιζνεντνεπρόφσκ.

»Επίσης, έχει φτάσει απόσπασμα σοσιαλεπαναστατών, το οποίο φτάνει τα 200 άτομα. Γενικά, ο Μαρτσένκο ήταν της γνώμης ότι οι δυνάμεις μας ήταν αρκετές για να αντλήσουμε όπλα από την πόλη και να αποτραβηχτούμε πάλι πίσω από το Δνείπερο. Το να μείνουμε στην πόλη μάς ήταν αδύνατο, επειδή ισχυρή εχθρική ομάδα οπλιτών του συνταγματάρχη Σαμοκίς, κινείται προς το Αικατερινοσλάφ, για να ενισχύσει τη φρουρά του. Έτσι με πληροφόρησε ο Μαρτσένκο, έτσι αποφάσισα να πράξω κι εγώ.

»Ξαφνικά, έρχονται οι μπολσεβίκοι και με καλούν στη συνεδρίαση της Επαρχιακής Επαναστατικής Επιτροπής, στην οποία συμμετείχε και ο δικός μας Μαρτσένκο. Μου ανέθεσαν τη διοίκηση όλων των τμημάτων τους, τα οποία έφταναν τα 400 άτομα.

»Στις 27 Δεκέμβρη, στις 5 πμ ακριβώς, από το Νιζνεντνεπρόφσκ ξεκίνησε απόσπασμα προσποιούμενο τους εργάτες, για την κατάληψη του σταθμού και του λιμανιού. Το Τάγμα του Γκουλάι Πόλε το φόρτωσα σε εργατικό τρένο, ενώ το Απόσπασμα του Καρέτνικοφ θα έπρεπε να μετακινηθεί με δικά του μέσα. Η αποστολή τους ήταν να περάσουν τη γέφυρα, προσποιούμενα τους εργάτες και να καταλάβουν τον σταθμό και το λιμάνι.

»Στον Διοικητή του 1^{ου} Λόχου του Σοβιετικού Συντάγματος, Σοκόλοφ και στον Διοικητή του 2^{ου} Λόχου, Παντσένκο, ανέθεσα την αποστολή, ταυτόχρονα με το πέρασμα της γέφυρας από τις αμαξοστοιχίες, να περάσουν σε επίθεση κατά μήκος του σιδηρόδρομου προς την πλευρά του Καϊντακί.

»Ξεκινήσαμε. Η φρουρά στη γέφυρα λαγοκοιμόταν και την πρώτη μέρα των Χριστουγέννων, γενικά όλα τα πετλιουροβίτικα στρατεύματα στην πόλη κοιμούνταν. Η πρώτη αμαξοστοιχία πέρασε τη γέφυρα και ταυτόχρονα οι σοβιετικοί λόχοι αφόπλισαν χωρίς πυροβολισμό τη νυσταγμένη σκοπιά. Έχοντας περάσει τη γέφυρα, τα επιτιθέμενα τμήματα κατευθύνθηκαν στην οδό Προβιάντοκαγια, κατέλαβαν τον σταθμό και το λιμάνι. Στον σταθμό, οι εξεγερμένοι πήραν στα χέρια τους 20 πολυβόλα και 4 κανόνια. Στα μάτια μας παρουσιάστηκε μια ζωντανή εικόνα. Όλη η αποβάθρα ήταν σπαρμένη με όπλα, χλαίνες και άλλο στρατιωτικό εξοπλισμό. Οι άοπλοι, μισόγυμνοι πετλιουροβίτες έτρεχαν να κρυφτούν.

»Μετά το σήμα που δώσαμε με τη φωτοβολίδα, στη μάχη μπήκαν και τα υπόλοιπα τμήματα. Οι αμαξοστοιχίες ξεφόρτωναν εν κινήσει τα τμήματα, τα οποία διείσδυαν στην πόλη. Οι δυο μπολσεβίκικοι λόχοι άρχισαν επίθεση στο Καϊντακί. Στον σταθμό υπήρχε μονάδα πυροβολικού με δυο κανόνια, ο διοικητής της μου προσέφερε τις υπηρεσίες του. Ξεκίνησε εικοσάωρη μάχη. Οι πετλιουροβίτες δεν προέβαλαν μεγάλη αντίσταση σε καμιά από τις περιοχές, εκτός από το κτίριο του Γενικού Επιτελείου τους, στην οδό Προβιάντσκογια 10. Εκεί οι πετλιουροβίτες μάχονταν σκληρά, έχοντας οχυρωθεί στο κτίριο. Μ' ένα από τα κανόνια χτύπησα το κτίριο με ευθεία βολή. Η δουλειά προχώρησε πιο γρήγορα. Ο εχθρός υποχώρησε κι εμείς καταλάβαμε την πόλη. Διέταξα τον Καρένικοφ να στείλει στο Καϊντακί το Τάγμα του Γκουλάι Πόλε, ενώ το δικό του σύνταγμα να μείνει στην εφεδρεία. Καταλάβαμε το αεροδρόμιο, απ' όπου πήραμε εφτά αεροπλάνα.

»Επειδή η επίθεση δεν ήταν αναμενόμενη, οι τράπεζες και οι άλλες κρατικές υπηρεσίες δεν είχαν εκκενωθεί. Απ' όλες τις φυλακές και τα σωφρονιστικά ιδρύματα, απελευθερώσαμε τους έγκλειστους, νομίζοντας ότι τα παιδιά ήταν δικά μας, όμως μετά από μια μέρα αναγκαστήκαμε οι ίδιοι να εκτελέσουμε τρεις κακοποιούς για λεηλασίες. Έχοντας επωφεληθεί από την κατάσταση, οι εγκληματίες πυρπόλησαν καταστήματα στην αγορά Οζέρνι και άρχισαν να λεηλατούν. Η μισή αγορά κήκε. Σχετικά μ' αυτό διακινήσαμε το παρακάτω κείμενο».

Ο Μαχνό πήρε την προκήρυξη και άρχισε να διαβάζει:

«Κάλεσμα προς τους κατοίκους της πόλης και της επαρχίας του Αικατερινοσλάφ:

Πολίτες! Μετά την κατάληψη του Αικατερινοσλάφ από τα ένδοξα αντάρτικα επαναστατικά στρατεύματα, σε πολλά σημεία της πόλης σημειώθηκαν λεηλασίες, ληστείες και βιαιοπραγίες, που συχνά διαπράττονται στο όνομα των μαχνοβιτών-ανταρτών, οι οποίοι αγωνίζονται για μια ανεξάρτητη, ευτυχισμένη ζωή όλου του προλεταριάτου και της εργαζόμενης αγροτιάς.

Για να πάψει αυτή η χυδαιότητα, η οποία διαπράττεται από ανέντιμους ανθρώπους, που ντροπιάζουν όλους τους τίμιους επαναστάτες και που αμαυρώνουν τις λαμπρές κατακτήσεις του επαναστατημένου λαού, ΕΓΩ, ΕΞ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΩΝ, υπεύθυνος απέναντι στην επανάσταση, ΔΗΛΩΝΩ, ότι οι κάθε είδους λεηλασίες, ληστείες και βιαιοπραγίες ΔΕ ΘΑ ΕΠΙΤΡΕΠΟΝΤΑΙ και στο εξής ΘΑ ΚΟΒΟΝΤΑΙ ΑΠ' ΤΗ ΡΙΖΑ. Ο κάθε εγκληματίας που θα διαπράττει εγκλήματα υπό την ταυτότητα των μαχνοβιτών ή άλλων επαναστατικών αποσπασμάτων, ΘΑ ΕΚΤΕΛΕΙΤΑΙ ΧΩΡΙΣ ΕΛΕΟΣ. Αυτό το δηλώνω σ' όλους τους πολίτες, καλώντας και αυτούς να παλέψουν ενάντια σ' αυτό το κακό, το οποίο υποσκάπτει όχι μόνο τα κεκτημένα της επανάστασης, αλλά και γενικά τη ζωή των τίμιων πολιτών.

«Η αγορά Οζέρνι, η οποία είχε πληγεί από την πυρκαγιά, επιτάχθηκε από μένα όλη και έγινε η βάση προμηθειών μας. Κατά το βράδυ, οι πετλιουροβίτες πέρασαν σε αντεπίθεση και άρχισαν να μας χτυπούν με το πυροβολικό από την πλευρά των στρατώνων πυροβολικού. Ριχτήκαμε προς τα 'κει και μείναμε έκπληκτοι: το πετλιουροβίτικο πυροβολικό (16 κανόνια), σήκωσε λευκή σημαία και άρχισε να χτυπά τους δικούς του. Ο διοικητής του, ο Μαρτίνοφ, πέρασε στο πλευρό μας και τα πετλιουροβίτικα συντάγματα έτρεξαν πίσω στο Ντίεφκα.

»Έγινε σχετική ησυχία. Τα δικά μας παλικάρια φόρτωναν πολεμοφόδια στο τρένο και φρουρούσαν με βάρδιες τη δυτική περιοχή. Όπλα υπήρχαν πολλά και με την παράκληση της Επαναστατικής Επιτροπής, της παραχωρήσαμε πάνω από χίλια τουφέκια. Μετά από εντολή της Επαναστατικής Επιτροπής, οι επαγγελματικές ενώσεις ξεκίνησαν εγγραφή εθελοντών στα εργοστάσια και ήδη υπήρχαν αρκετά σεβαστά αποσπάσματα. Η Επαναστατική Επιτροπή τα εξόπλισε και τα υποχρέωσε να εκτελούν υπηρεσία περιφρούρησης.

»Στις 30 Δεκέμβρη, η Επαναστατική Επιτροπή της επαρχίας εξέδωσε τη διαταγή Ν°2:

«Με σκοπό την αποκατάσταση της φυσιολογικής ζωής στην πόλη, η Στρατο-Επαναστατική Επιτροπή της επαρχίας, διορίζει προσωρινά μέχρι την επικύρωσή τους από το Σοβιέτ Εργατών και Στρατιωτών Αντιπροσώπων:

Γενικό Διοικητή του Σοβιετικού Επαναστατικού Εργατοαγροτικού στρατού της περιοχής του Αικατερινοσλάφ, τον σύντροφο Νέστορ Μαχνό. Στρατιωτικός Επίτροπος διορίζεται ο σύντροφος Γκριγκόρι Μαρτινένκο. Διοικητής Φρουράς της πόλης του Αικατερινοσλάφ, ο σύντροφος Νικολάι Χάβσκι.

Επίτροπος Σιδηροδρόμων του Αικατερινοσλάφ, ο σύντροφος Νικολάι Στάμο.

Διοικητής Φρουράς του σταθμού του Αικατερινοσλάφ, ο σύντροφος Φεντόρ Ορντελιάν.

Επίτροπος Ταχυδρομείων και Τηλεγράφου, ο σύντροφος Βίκτορ Περένσκι (Πούλμαν).

Επίτροπος Οικονομίας, ο σύντροφος Ισαάκ Κρένισμπεργκ (Γκεόργκι).

Επίτροπος Τροφίμων, ο σύντροφος Φεοντόσι Μππονταρτσούκ.

Επίτροπος Εργασίας, ο σύντροφος Βλαντιμίρ Κλότσκο (Κόσκο).

Επίτροπος Φυλακών, ο σύντροφος Λεονίντ Στεπάνοφ.

Επίτροπος Τυπογραφείων, ο σύντροφος Μιχαΐλ Κολτούν.

Επίτροπος Κεντρικού Τηλεγραφείου του σταθμού του Αικατερινοσλάφ, ο σύντροφος Πολτοράτσκι.

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Θυ.

Έχοντας διορίσει έμπειρους και τίμιους επαναστάτες σε υπεύθυνα πόστα, η Στρατο-Επαναστατική Επιτροπή της επαρχίας, είναι πεπεισμένη ότι οι παραπάνω σύντροφοι θα υπερασπίσουν με πυγμή την υπόθεση της Επανάστασης και διατάσσει όλα τα άτομα και τις υπηρεσίες, να εκτελούν αδιαμαρτύρητα όλες τις διαταγές τους».¹

»Η Επαναστατική Επιτροπή ανακήρυξε τον εαυτό της μοναδική εξουσία και ξεκίνησε την οργάνωση κρατικών υπηρεσιών, χωρίς να αφήνει σχεδόν καθόλου το δικό μας Μαρτσένκο να συμμετάσχει στις εργασίες. Τους σοσιαλεπαναστάτες δεν τους αναγνώριζαν καθόλου κι εκείνοι μου ζητούσαν να επέμβω, για να οργανώσουμε νέα Επαναστατική Επιτροπή, πάνω σε ισότιμες βάσεις.

»Την τρίτη μέρα της παραμονής μας στην πόλη, πήγα μαζί με τους σοσιαλεπαναστάτες στην Επαναστατική Επιτροπή της επαρχίας, με πρόταση να την αναδιοργανώσουμε ή να την επανδρώσουμε με πέντε άτομα από κάθε οργάνωση. Δηλαδή τη δικιά μας, των μπολσεβίκων και των σοσιαλεπαναστατών. Όμως αυτοί δε συμφώνησαν και συνέχισαν την εντατική οργάνωση στρατιωτικών δυνάμεων στην πόλη. Προσωπικά, η Επαναστατική Επιτροπή μάς ήταν άχρηστη. Δε θα την υπακούαμε ποτέ, γι' αυτό δεν επέμενα και πολύ.

»Οι φήμες για την ασυμφωνία των ηγεσιών, επηρέαζαν τις μάζες των στρατιωτών και λειτουργούσαν διαλυτικά, βάζοντάς τους σε ηλίθια θέση. Και πραγματικά. Τι φόρμουλα είναι αυτή; Άλλοι θα πολεμούν κι άλλοι θα διευθύνουν;

»Εγώ έσπευσα να φορτώσω τα όπλα που είχαμε αποσπάσει κι ετοιμαζόμενοι να αφήσω την πόλη, ξέροντας ότι η φυγή δε θα μπορούσε να αποφευχθεί, λόγω της μικρής μας δύναμης και της διαμάχης μεταξύ των κομμάτων για την εξουσία στην πόλη.

»Έτσι κι έγινε. Την 1η Γενάρη μπαίνει στη συνέλευσή μας τρέχοντας ο υπολοχαγός Τοσίνκι, διοικητής ενός μπολσεβίκικου αποσπάσματος και ουρλιάζει υστερικά, ότι έρχονται πετλιουροβίτες, πλήθος αμέτρητο και οι δικοί μας έχουν τραπέι σε φυγή. Εγώ πήγα στο μέτωπο και τρόμαξα από το πλήθος του εχθρού. Άρχισα να τακτοποιώ τους δικούς μου και να αποτραβιέμαι προς τη γέφυρα, όταν ξαφνικά οι ομάδες που οργάνωσε η Επαναστατική Επιτροπή για την περιφρούρηση της πόλης από την εγκληματικότητα, στράφηκαν εναντίον μας. «Τουλάχιστον να πάρουμε την αμαξοστοιχία με τα όπλα», σκέφτηκα εγώ κι έστειλα το Λιούτι στον σταθμό. Όμως παντού υπήρχε προδοσία. Οι μεταμφιεσμένοι σε νοσοκόμους Λευκοφρουροί και Πετλιουροβίτες και τα αποσπάσματα που είχε οργανώσει η Επαναστατική Επιτροπή, μας χτυπούσαν πίσωπλατα.

»Εγώ, με ομάδα δικών μας, απώθησα τον εχθρό από τη γέφυρα και την πέρασα από το πάνω μέρος της με ιππικό και με άμαξες. Από το κάτω μέρος της κατάφερα να βγάλω δυο αμαξοστοιχίες με πεζικό. Οι υπόλοιποι ήταν αποκομμένοι από τη γέφυρα και συγκρατούσαν τον εχθρό στην πόλη. Οπισθοχωρώντας στην αριστερή όχθη του Δνείπερου, πάνω από τους πάγους, έπεφταν μέσα στις τρύπες που άνοιγαν οι οβίδες

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

και ο εχθρός τους εκτελούσε σαν πάπιες. Έχασα εξακόσια άτομα κι έσωσα τετρακόσια. Την αμαξοστοιχία με τα όπλα, οι σιδηροδρομικοί την κατεύθυναν σκόπιμα σε αδιέξοδο. Έτσι λοιπόν, επέστρεψα με δυο κανόνια, με άδεια χέρια στην ουσία.

»Οι πετλιουροβίτες πέρασαν τη γέφυρα και άλλαξαν την πορεία μας προς το Νιζενεντεπρόφσκ. Εκεί έγινε σύσκεψη, όπου οι μπολσεβίκοι πρότειναν να συνεχιστεί η συνεργασία μας. Εμείς όμως αρνηθήκαμε για τους γνωστούς λόγους. Έτσι, αποφάσισα να πάω στο Σινέλνικοβο, όπου απαιτήσα να βρίσκεται από τα πριν το απόσπασμα του Πετρένκο. Η Επαναστατική Επιτροπή, με τους επίσης μισοδιαλυμένους λόχους του Συντάγματος του Νοβομοσκόφσκ, υποχώρησε προς το Νοβομοσκόφσκ, αλλά δε θα κρατήσει ούτε εκεί.

»Τώρα θα πρέπει να προσέχουμε να μη μας χτυπήσουν στο Σινέλνικοβο. Εσύ, Τσουμπένκο, ντύσου αμέσως και πήγαινε εκεί κι εάν αυτοί δε θα προχωρήσουν πέρα του Νιζενεντεπρόφσκ, εμείς θα πρέπει να πάρουμε το Παβλογκράντ και το Λοζοβάγια. Ίσως καταφέρουμε να ενωθούμε με τον Κόκκινο Στρατό, ο οποίος, σύμφωνα με φήμες, κατέλαβε το Μπέλγκοροντ κι έχει περάσει σε επίθεση σ' όλο το ουκρανικό μέτωπο. Αμα συναντηθείς μ' αυτόν, τότε να συνάψεις στρατιωτική συμφωνία».

«Συμφωνείτε, παιδιά;» μας ρώτησε ο Μαχνό. Ήμασταν όλοι σύμφωνοι.

Μας κάλεσαν στην τραπεζαρία και ακολουθήσαμε τον Μαχνό. Αυτός γέμισε ένα ποτήρι αλκοόλ κι έκανε πρόποση: «Στο μέλλον της εξέγερσης!» Αφού ήπα λίγο, άρχισα να λέω στο Μαχνό σχετικά με το Συνέδριο Αγροτών και Ανταρτών, το οποίο από τη μια θα συνενώσει όλα τα αποσπάσματα σε αξιουσέβαστες στρατιωτικές μονάδες και από την άλλη θα δημιουργήσει εκτελεστικό όργανο στο πρόσωπο του Σοβιέτ. Συμφώνησαν όλοι. Επί τόπου, μου ανατέθηκε να καλέσω συνέδριο του Μετώπου σε μέρος της προτίμησής μου, ενώ στον Γκολόφκο⁽⁷⁵⁾ ανατέθηκε το κάλεσμα συνεδρίου αγροτών, εργατών και στρατιωτών. Έσπευσα να ενημερώσω όλα τα αποσπάσματα να στείλουν στις 3 Γενάρη τους αντιπροσώπους τους, στο συνέδριο στο Πολόγκι.

Καθώς πλησιάζαμε το Επιτελείο, είδαμε γυναίκες που ρωτούσαν επίμονα κάτι τους αντάρτες. Ακούσαμε κάποιες ξεκομμένες φράσεις: «Ο σκύλας γιος κατέστρεψε τα παιδιά, ενώ ο ίδιος, σώος και αβλαβής γύρισε». Κατάλαβα ότι έβριζαν τον Μαχνό για την αποτυχημένη επιχείρηση του Αικατερινοσλάφ.

Ο δρόμος ήταν γεμάτος από κάθε είδους ανθρώπους. Υπήρχαν γενειοφόροι με ξεθωριασμένα παλτό και τουφέκια στους ώμους κι ένας πιτσιρικάς, που στο ένα του χέρι κρατούσε τουφέκι με κομμένη κάνη και στο άλλο τσαλάκωνε την τραγιάσκα του, ενώ στριφογύριζε στον κύκλο χορεύοντας. Το ακορντεόν έδινε φάλτσο στα δυνατά χέρια ενός νέου και αυτός το σκέπαζε με νέους στίχους για το "Μηλαράκι":

*...Μαχνοβιτάκια,
πρώτα παλικαράκια,
πνίγηκαν στο Δνείπερο,
όλα τα φερετράκια...*

Εδώ οι κουλάκοι, οι μέσοι αγρότες, οι κολίγοι και οι εργάτες είχαν ανακατευτεί σε μια κοινή μάζα. Εγώ με τον Ντολζένκο πήγαινα προς τον σταθμό, όταν άρχισαν να χτυπούν οι καμπάνες. Μάλλον καλούσαν συλλαλητήριο. «Θα την έχει άσχημα ο Μαχνό για το Αικατερινοσλάφ», είπε ο Ντολζένκο.

Στο Πολόγκι, εκτός από το ντόπιο απόσπασμα του Νεστερένκο⁽⁷⁶⁾, υπήρχαν κι άλλα δυο, του Κιρίλοβο και του Σεμιόνοβο. Αυτά τα δυο αποσπάσματα αριθμούσαν περίπου 700 άτομα, τα μισά εξοπλισμένα με δικράνια και αυτοσχέδια δόρατα. Το άλλο μισό είχε επαναληπτικά τουφέκια, κοντόκανα και μονόβολα. Οι κάτοχοι τους θεωρούνταν τυχεροί άνθρωποι, παρόλο που σφαίρες υπήρχαν μόνο 5-10 για τον καθένα.

Εκεί με συνάντησαν οι διοικητές: ο ένας καμιά πενήνταριά χρονών, ο άλλος νέος. Ζητούσαν βοήθεια. Τους πρότεινα να εκλέξουν αντιπροσώπους από τα αποσπάσματά τους για το συνέδριο. Αυτό τους έκανε να χαρούν και μου υποσχέθηκαν ότι μόλις πάνε πίσω τα χωριά τους, θα τρέξουν όλους τους άντρες στον στρατό.

Στον κεντρικό σταθμό Νόβο-Κάρλοφκα, συνάντησα νέα αποσπάσματα: του Μπασάν (μέχρι 500 άτομα) υπό τη διοίκηση του αταμάνου "μπάτκο" Ζβέρεφ⁽⁷⁷⁾, του Πετροπαβλόφσκ (μέχρι 400 άτομα), υπό τη διοίκηση του Κολιάντα⁽⁷⁸⁾ και του Βερμποβόγιε (μέχρι 300 άτομα), με διοικητή τον Παταλάχα⁽⁷⁹⁾. Αυτά ήταν οπλισμένα όπως και τα δυο προηγούμενα, όμως οι διοικητές διαφορετικοί. Άλλοι ήθελαν απλά να ενσωματωθούν κάπου, αρκεί να πάρουν πίσω τα χωριά τους, άλλοι όχι, φοβούμενοι μη χάσουν την αρχηγία.

Κάλεσα συνέλευση διοικητών. Οι περισσότεροι από αυτούς φορούσαν ακριβές γερμανικές γούνες, γούνινα καπέλα και δερμάτινες μπότες. Όμως υπήρχαν και πιο φτωχοί. Κάποιοι είχαν από δυο ως τρία περιστροφά στις ζώνες τους, κάποιοι άλλοι παλιά τουφέκια. Τους μίλησα για τους σκοπούς του Συνεδρίου και τους κάλεσα να εκλέξουν εξουσιοδοτημένους αντιπροσώπους στις γενικές συνελεύσεις των ανταρτών. Κατά αυτού, τάχθηκε ο Παταλάχα, όμως ο Κολιάντα με υποστήριξε.

«Πρέπει να επιτεθούμε επειδή, διάβολε, και τα διαμερίσματα δεν είναι αρκετά, και τα τρόφιμα τελειώνουν», έλεγαν οι αντάρτες αυτών των αποσπασμάτων. Κάλεσαν συλλαλητήριο και με ψηφοφορία αποφάσισαν για το πού θα επιτεθούν: στο Μπασάν, στο Πετροπαβλόφκα ή στο Βερμποβάγια. Φαίνεται ότι οι "μπάτκο" τους το συνεννοήθηκαν από τα πριν, και μόλις τελειώσαμε τη συζήτηση, οι επικεφαλής επιβιβάστηκαν στις πομπώδεις, σκεπασμένες με περσικά χαλιά και γερμανικά πουπουλένια στρώματα, άμαξες. Τετράδες δυνατών αλόγων τις τράβηξαν από το τρένο προς τα αποσπάσματά τους.

Εγώ συνέχισα πιο πέρα. Στο χωριό Μάλαγια Τοκμάτσκα υπήρχε το απόσπασμα που διοικούσε ο Ισένκο⁽⁸⁰⁾, ένας δυνατός, όμορφος νέος με γερμανική γούνα και μεγάλο γούνινο σκούφο. Η σκεπασμένη με χαλιά άμαξά του, με τέσσερα άλογα ζωσμένα σε καινούργιες γερμανικές ζωστήρες με δικτυωτά φάλαρα, θύμιζε έξοδο παλιού τσιφλικά. Η έφιππη συνοδεία του δεν πήγαινε πίσω: στους ώμους τους κρέμονταν από λουριά σπαθιά και από τα κόκκινα ζωνάρια εξείχαν δυο περιστροφά και κρέμονταν χειρο-

βομβίδες. Το απόσπασμα είχε 400 άτομα. Ο μπάτκο του αποσπάσματος υποσχέθηκε πρόθυμα να εκλέξει αντιπρόσωπο για το συνέδριο.

Επόμενη στάση ήταν το Ορέχοβο. Στο σταθμό τριγυρνούσαν αντάρτες σε πλήρη ετοιμότητα. Ενάμισι χιλιόμετρο πιο πέρα, στη νότια πλευρά, φαινόταν στα χαρακώματα οι δικοί μας, που πυροβολούσαν πότε-πότε τον εχθρό (Γερμανοί έποικοι) που πλησίαζε. Πίσω από το κτίριο του σταθμού έπαιζε ένα ακορντεόν και ακούγονταν κομψαστικά στιχάκια: «Αχ, μηλαράκι που κυλάς, αν πέσεις στον Ντερμεντζί⁽⁸¹⁾ πίσω δε γυρνάς».

Πήγαμε να δούμε. Περίπου 200 άτομα κάθονταν σε κύκλο. Στη μέση του κύκλου χόρευε ένας άντρας μέσης ηλικίας. Μακριά μαύρα μαλλιά έπεφταν στους ώμους και μπροστά στα μάτια του. «Σκόρπισαν λεμόνια στους καθαρούς αγρούς, φύγετε καντέδες⁽⁸²⁾, δώστε μας τη λευτεριά μας!» φώναζε. «Είναι ο μπάτκο μας, ο Ντερμεντζί», με διαφώτισε ένας αντάρτης.

Ξαφνικά, στο μέτωπο άρχισαν να χτυπούν τα πολυβόλα και τα τουφέκια. Δύο έφιπποι κάλπαζαν με όλη τους τη δύναμη και φώναζαν:

«Οι Γερμανοί επιτίθενται!» Ο "μπάτκο" φώναζε: «Ετοιμαστείτε παιδιά!», «Στο μέτωπο, στο μέτωπο με τη μουσική!» ούρλιαξε το πλήθος. Κι έτρεξαν στις θέσεις τους, σκουντουφλώνοντας ο ένας πάνω στον άλλον. Ο εχθρός δεν ήταν σημαντικός και οι πυροβολισμοί σταμάτησαν σύντομα. Ο Ντερμεντζί εμφανίστηκε πάλι στον σταθμό. Του συστήθηκα και του εξήγησα τους λόγους της επίσκεψής μου. Αυτός αποκρίθηκε πρόθυμα.

Μας κάλεσαν και τους δυο στο τηλέφωνο. Ήταν ο Μαχνό, που ρωτούσε αν είναι αλήθεια ότι οι Γερμανοί της αποικίας Μπλούμενταλ οπλίστηκαν και κάνουν επιδρομές στα κοντινά χωριά μας και ότι ήδη έχουν κάψει το κοντινό χωριό Κοπάνι. Έχοντας πάρει καταφατική απάντηση, ζήτησε από τον Ντερμεντζί να του ετοιμάσει απόσπασμα, με το οποίο θα μπορούσε να επιτεθεί στη γερμανική αποικία. Όταν ο Μαχνό, μαζί με το δεύτερο γκουλαίπολιτικο Τάγμα ξεκινούσε από τον σταθμό Πολόγκι, εγώ έφευγα από το Ορέχοβο για να πάω στο Ζερεμπέτς.

Ο σταθμός ήταν κατειλημμένος από τη φρουρά του ντόπιου αποσπάσματος, το οποίο είχε ενωθεί με το απόσπασμα του Ροζντεστβένσκ και με άλλα μικρότερα. Επικεφαλής τους ήταν ο Πραβντά⁽⁸³⁾.

Μέσα στο χωριό μού έκανε εντύπωση η όψη των μεθυσμένων ανταρτών, που έκαναν βόλτες πάνω σε σκεπασμένες με χαλιά άμαξες. Το χωριό έμοιαζε με κάποιο πολυσύχναστο καπηλειό. Στην εκκλησία χτυπούσαν οι καμπάνες. Οι χωρικοί έσπευδαν στο συλλαλητήριο. Πήγαμε κι εμείς. Περιμέναμε, περιμέναμε μα οι οργανωτές δεν έρχονταν.

Σηκώθηκα κι έβγαλα λόγο για την παρούσα κατάσταση και έθεσα το ζήτημα της οργάνωσης των Σοβιέτ. Ξαφνικά, βλέπω να πλησιάζει στην πλατεία μια ομάδα έφιππων με άμαξα. Πάνω στην άμαξα καθόταν χωμένος στα μαξιλάρια με τις πατερίτσες του σηκωμένες ο μπάτκο Πραβντά, που του έλειπαν και τα δύο πόδια.

«Ποιος ήρθε και τι θέλει; Εγώ είμαι μπάτκο από μόνος μου. Έχουμε το δικό μας Επιτελείο. Τι μου είναι ο Μαχνό;», ωρούσαν ο Πραβντά, κουνώντας τις πατερίτσες του.

Εγώ κατάλαβα ότι έχω να κάνω με άτομο που όμοιό του δεν είχα συναντήσει ακόμα και φώναξα: «Ζήτη ο μπάτκο Πραβντά!». Το πλήθος ούρλιαξε και ο Πραβντά χαμήλωσε τον τόνο του ενθουσιασμένος.

Στάθηκε στα γόνατά του και κουνώντας τις πατερίτσες του απευθύνθηκε στους πιο εύπορους χωρικούς:

«Ακούστε μπάρμπες! Θα κάτσουμε στον λαϊμό σας μέχρι να μας ταΐσετε και να μας ποτίσετε όπως πρέπει. Θα ανεβούμε στην πλάτη σας και θα ροκανίσουμε τον λαϊμό σας. Γρήγορα, κάντε μας 2 βαρέλια σαμογκόν⁽⁸⁴⁾ και αύριο θα δούμε».

Χωρίς να ελέγχω τον εαυτό μου από θυμό, τον πλησίασα, βγάζοντας από τη θήκη το μάουζερ. Ανέβηκα στην αμαξά του και του εξέφρασα κοφτά την αγανάκτησή μου για τη συμπεριφορά του. Μετά διέταξα τον αμαξά να μας πάει στον σταθμό, για να μιλήσουμε στο τηλέφωνο με τον Μαχνό. Στη διαδρομή, όταν θυμήθηκε ότι για μια παρόμοια ιστορία ήδη τον είχαν πυροβολήσει μια φορά, ο "μπάτκο" μετάνιωσε και άρχισε να με παρακαλάει. «*Να, τράβα μια τζούρα!*» έλεγε βγάζοντας ένα μπουκάλι αλκοόλ από τα παπλώματα.

Δεν μπορέσαμε να επικοινωνήσουμε με τον Μαχνό στο τηλέφωνο. Ο Πραβντά υποσχόταν να μην επαναληφθεί ξανά το ίδιο κι έδωσε το λόγο του ότι θα πάει το απόσπασμά του (300 άτομα) στο Αλεξάντροφσκ. Όταν γύρισε στο απόσπασμα, έστειλε αμέσως αντιπρόσωπο στο Συνέδριο. Στο χωριό Καμισεβάτκα, όπου ετοιμαζόταν να πάει ο Πραβντά, βρισκόταν το τοπικό απόσπασμα, το οποίο έφτανε τα 200 άτομα. Στο διοικητή του άφησα σημείωμα, που έλεγε ότι το Επιτελείο του Μαχνό επιθυμεί να καταληφθεί το Αλεξάντροφσκ και, εάν αυτό είναι εφικτό, να το κάνει έχοντας ενώσει τις δυνάμεις του με τον Πραβντά κι επίσης να στείλει αντιπρόσωπο στο Συνέδριο. Φύγαμε πίσω για το Ορέχοβο. Μας ενδιέφερε να μάθουμε το αποτέλεσμα της μάχης στο Μπλούμενταλ.

Ο σταθμός ήταν γεμάτος με τραυματίες που βογκούσαν αβοήθητοι, δένοντας ο ένας τις πληγές του άλλου με βρώμικα κουρέλια. Εκείνο τον καιρό, δεν υπήρχε ακόμα νοσηλευτικό προσωπικό. Το τρένο του Μαχνό ήταν σταματημένο στην αποβάθρα. Μπροστά από την ατμομηχανή είχε μαζευτεί κόσμος. Ο Μαχνό φώναζε: «Ρίχτε στο καμίνι αυτό τον διάβολο! Παραχόντρνε το παράσιτο!»

Πήγαμε προς τὰ κει και είδαμε πως ο Σιους, ο Μαχνό, ο Λιούτι και ο Λεπετσένκο τραβολογούσαν έναν εξαιρετικά χοντρό, μαυροντυμένο γέρο με γένια. Εκείνος, είχε γονατίσει μπροστά από το καμίνι. Ο Σιους άνοιξε την πόρτα και φώναξε: «Λοιπόν, παράσιτο, δουλεύεις για τους εχθρούς μας, λες στον λαό ότι θα καεί στην κόλαση στον άλλο κόσμο. Ε, κι εσύ θα καείς σ' αυτόν!»

Όλοι σώπασαν. Ο παπάς αντιστεκόταν, όμως τον ακινητοποίησαν δυνατά χέρια. Πρώτα μπήκε το κεφάλι. Τα χέρια του άρχισαν να τρέμουν. Σε μια στιγμή εξαφανίστηκαν και τα πόδια. Μαύρος καπνός ξεχύθηκε από το φουγάρο κι άρχισε να μυρίζει καμένο κρέας. Ο κόσμος απομακρύνθηκε σιωπηλός, φτύνοντας.

Είχε εξακριβωθεί ότι ο παπάς έκανε κήρυγμα στους αντάρτες να σταματήσουν τον πόλεμο κατά των Γερμανών, εν ονόματι του Θεού και της ανθρωπότητας. Οι Γερμανοί είναι έθνος έξυπνο, πολιτισμένο, μορφωμένο και μας έφερε τάξη και πολιτισμό, αυτό

που μας έλειπε πάντα. Φοβέριζε τους τραυματίες, ότι εάν δεν τον υπακούουν θα καούν στην κόλαση.

Τον Μαχνό τον ειδοποίησαν ότι στον σταθμό υπάρχει κάποιος, πιθανώς πράκτορας, ο οποίος κάνει προπαγάνδα υπέρ των Γερμανών. Του έδωσαν αναφορά για τις λεπτομέρειες. Τότε, στενοχωρημένος από τις μεγάλες απώλειες που τους κόστισε η ήττα, ο Μαχνό διέταξε να καεί ο παπάς στην ατμομηχανή.

Τη μάχη στο Μπιλούμενταλ ο Μαχνό την έχασε. Πρόφτασε μόνο να κάψει μερικά σπίτια, παίρνοντας άλογα και ρούχα. Ήταν σιωπηλός, με το κεφάλι κατεβασμένο σ' όλη τη διαδρομή ως το Πολόγκι, πίνοντας ποτέ-ποτέ από λίγο αλκοόλ. Στο Πολόγκι χωρίσαμε: αυτός πήγε στο Γκουλάι Πόλε, ενώ εγώ στο Τσαρεκονσταντίνοφκα. Σύντομα κάναμε συνέντευξη, η οποία εξέλεξε για το Συνέδριο τον Κουριλένκο, τον Βντοβι-τοένκο και μένα.

Στις 3 Γενάρη 1919, στο κτίριο του σταθμού Πολόγκι, άρχισε το Συνέδριο της νότιας περιοχής του μετώπου, στο οποίο πήραν μέρος πάνω από 40 αντιπρόσωποι. Εκλέχθηκε η Εκτελεστική Επιτροπή του Συνεδρίου: πρόεδρος εκλέχθηκε ο Νόβικοφ⁽⁸⁵⁾, γραμματέας ο Ζβέρεφ, μέλη οι Τσουμπένκο, Κουριλένκο, Λίποκι⁽⁸⁶⁾ και Χμάρσκι⁽⁸⁷⁾.

Στην ενημέρωση από τις περιοχές αναφερόταν η ίδια κατάσταση: οι ελλείψεις σε όπλα και σφαίρες και το κυριότερο πρόβλημα ήταν πάντα η απουσία μιας κοινά αποδεκτής διοίκησης του μετώπου. Εγώ, δίνοντας την αναφορά μου για την παρούσα κατάσταση, παρουσίασα την εικόνα του Πανουκρανικού Μετώπου και του δικού μας μετώπου του Αικατερινοσλάφ. «Πρέπει να δώσουμε τέλος στην "μπιακβοτσίνα" και στην αποδιοργάνωση. Όλα τα μικρά και μεγάλα αποσπάσματα να αναδιοργανωθούν σε συντάγματα και να δοθούν ιατρεία, εφοδιοπομπές και ανεφοδιασμός σ' αυτά», είπα τελειώνοντας τον λόγο μου.

Σχετικά με το θέμα της οργάνωσης του μετώπου, το Συνέδριο αποφάσισε τα παρακάτω:

«Αντί της Εκτελεστικής Επιτροπής, το Συνέδριο ορίζει Επιτελείο Επιχειρήσεων, το οποίο θα είναι το ανώτατο όργανο της νότιας περιοχής του μετώπου και των μετόπισθόν της. Με δικιά του επίβλεψη, αυτό πρέπει να συνενώσει τα αποσπάσματα σε συντάγματα, να τους ορίσει βάση στα μετόπισθεν, να ξεκινήσει την οργάνωση νέων τμημάτων, να καταγράψει τα αποθέματα του οπλοστασίου, να οργανώσει Επιτελεία Μετώπων και να καθοδηγεί στρατιωτικές επιχειρήσεις. Τα αποσπάσματα που δεν θα υπακούσουν, θα αποπλιστούν και οι διοικητές τους θα παραδοθούν στο δικαστήριο όλων των ανταρτών.»

Είχαν διεξαχθεί εκλογές για το Επιτελείο Επιχειρήσεων, διευθυντής του οποίου εκλέχθηκα εγώ (Β. Μπελάς - στο) και μέλη οι: Μαρτσένκο, Νόβικοφ, Κολιάντα, Πανομαρένκο και Κουριλένκο. Εκτός από ζητήματα της τρέχουσας στιγμής και της οργάνωσης του μετώπου, είχαν λυθεί και ζητήματα καθαρά μη στρατιωτικά. Οι αντιπρόσωποι

εξέφρασαν την επιθυμία τους να στηρίξουν με κάθε τρόπο τα σοβιέτ και να μην επιτρέψουν κανενός είδους εξαναγκασμό πάνω τους από την πλευρά των στρατιωτικών. Όλες οι ιδιοκτησίες περνούν στον λαό και, μέχρι και το Παναγροτικό Συνέδριο, περιφρουρούνται από οπλισμένα άτομα (τοπική φρουρά) των οικισμών στους οποίους αυτές υπάγονται. Η φρουρά βρίσκεται υπό τη διοίκηση του τοπικού σοβιέτ, στηρίζει το κύρος του και βοηθά στον αγώνα κατά της εγκληματικότητας.

Τη δεύτερη μέρα, το Συνέδριο έληξε. Το βράδυ της 4^{ης} Γενάρη έγινε συνάντηση του Επιτελείου, με σκοπό τον συντονισμό των συνελεύσεων, τη φύλαξη πρωτοκόλλων και υποθέσεων. Ο Νόβικοφ εκλέχθηκε πρόεδρος και ο Μαρτσένκο γραμματέας. Την ίδια μέρα συνέταξα το σχέδιο αναδιοργάνωσης του Μετώπου, το οποίο είχε επικυρωθεί σε συνέλευση του Επιτελείου και στάλθηκε σ' όλα τα αποσπάσματα με τη διαταγή:

1. Στο 1^ο αντάρτικο Σύνταγμα Μπάτκο Μαχνό εντάσσονται τα αποσπάσματα του Νοβοσπάσοφκα (1.500 ατόμων), του Ραζντόροκ (600 ατόμων), του Βοσκρεσένσκ (400 ατόμων), υπό τη γενική διοίκηση του Διοικητή Συντάγματος Βντοβιτσένκο.
2. Στο 2^ο αντάρτικο Σύνταγμα Μπάτκο Μαχνό, εντάσσονται τα αποσπάσματα του Πολόγκι (400 ατόμων), του Κιρίλοβο (400 ατόμων) και του Σεμιόνοβο (300 ατόμων), υπό τη διοίκηση του Ντερμεντζί.
3. Στο 3^ο αντάρτικο Σύνταγμα Μπάτκο Μαχνό, εντάσσονται τα αποσπάσματα του Μπασάν (500 ατόμων), του Πετροπαβλόφσκ (500 ατόμων) και του Βερμποβάγια, υπό τη διοίκηση του Παταλάχα.
4. Στο 4^ο αντάρτικο Σύνταγμα Μπάτκο Μαχνό, εντάσσονται τα αποσπάσματα του Μαλοτοκμάκ (400 ατόμων) και του Ορέχοβο (700 ατόμων), υπό τη διοίκηση του Ονισένκο.
5. Στο 5^ο αντάρτικο Σύνταγμα Μπάτκο Μαχνό, εντάσσονται τα αποσπάσματα του Ζερεμπέτς (300 ατόμων) και του Καμισεβάτκα (200 ατόμων), υπό τη διοίκηση του Ζουμπκόφ⁽⁸⁸⁾.
6. Όλα τα συντάγματα θα αποτελούνται από τρία τάγματα. Το τάγμα από τρεις λόχους, ο λόχος από τρεις διμοιρίες.
7. Στους διοικητές των συνταγμάτων ανατίθεται η συγκρότηση επιτελείων των συνταγμάτων τους και τα αποσπάσματα γίνονται τάγματα, διατηρώντας την ονομασία της περιοχής που κατάγονται, έχοντας επανεκλέξει τους διοικητές τους.
8. Όλοι οι διοικητές, οι οποίοι λόγω της αναδιοργάνωσης βρέθηκαν εκτός διοικητικού προσωπικού, να παρουσιαστούν αμέσως στο Πολόγκι, για εργασία στο Επιτελείο Επιχειρήσεων.
9. Ως βάσεις για τα Επιτελεία των συνταγμάτων ορίζονται: για το 1^ο το Τσαρεκονσταντίνοφκα, για το 2^ο το Πολόγκι, για το 3^ο το Μπασάν, για το 4^ο το Ορέχοβο, για το 5^ο το Ζερεμπέτς.
10. Διευθυντής συγκροτήσεων νέων τμημάτων και ιατρείων στην περιοχή του Επιτελείου Επιχειρήσεων, ορίζεται ο Νόβικοφ. Βοηθός του

ορίζεται ο Πραβντά. Μέλη του Τμήματος Επιχειρήσεων ορίζονται οι Κολιάντα, Μαρτσένκο, Πανομαρένκο, Ζβέρεφ. Διευθυντής της μάχης περιοχής Καρακούμπα - Μπελοτοσερκόφκα διορίζεται το μέλος του Επιτελείου, Κουριλένκο, της περιοχής Ποπόφκα - Πετροπάβλοφκα το μέλος του Επιτελείου Κολιάντα, της περιοχής του Ορέχοβο ο Ονισένκο και του Αλεξάντροφσκ ο Ζουμπκόφ, στους οποίους ανατίθεται να έχουν προετοιμάσει τα τμήματά τους για επίθεση στις 8 Γενάρη 1919.

Υπέγραψαν:

Διευθυντής του Επιτελείου Επιχειρήσεων, Β.Μπέλας
Τα μέλη: Β. Κουριλένκο, Κολιάντα, Πανομαρένκο
Πρόεδρος της συνέλευσης, Νόβικοφ
Γραμματέας, Μαρτσένκο
Πολόγκι, 4 Ιανουαρίου 1919».ⁱ

Για να συμμορφωθούν οι ανυπότακτοι "μπάτκο", αποφασίστηκε να απομακρυνθούν από τη μάζα των μαχητών, να αποσυρθούν στο Επιτελείο και να επιφορτισθούν με δουλειές του μετώπου, οι οποίες σε μαθαίνουν πολύ καλά να μην κάνεις διακρίσεις μεταξύ του δικού σου και του ξένου αποσπάσματος.

Ο μαχνοβίτικος Νότιος Τομέας, μήκους 150 βερσιτών, υπερασπιζονταν από 5 συντάγματα, τα οποία αριθμούσαν 6.200 άτομα, άοπλα κατά το ήμισυ. Απέναντι τους είχαν τις παρακάτω εχθρικές δυνάμεις: από την πλευρά του Αλεξάντροφσκ έως και 2.000 πετλιουροβίτες, από την πλευρά των Πόποβο - Μπλούμενταλ - Νοβομιχάλοφκα μια ταξιαρχία 3.000 Γερμανών εποίκων⁽⁸⁹⁾ και γερμανικά αποσπάσματα, από την πλευρά του Βελίκι Τοκμάκ Λευκοφρουρούς, που ξεπερνούσαν τις 2.000 και αποσπάσματα εθελοντών Λευκοφρουρών ουκρανικής σύνθεσης, που έφταναν τα 4.500 άτομα. Όλα τα αποσπάσματα των Λευκοφρουρών ήταν υπό τη γενική διοίκηση του στρατηγού Μάι-Μάγιεφσκι.

Η αριθμητική υπεροχή του εχθρού και ο άρτιος εξοπλισμός του, του έδιναν τη δυνατότητα ισχυρής οχύρωσης στην παλιά γραμμή. Παρ'όλα αυτά, εμείς δεν χάναμε το ηθικό μας, ξέροντας ότι η σύνθεση των εχθρικών γραμμών από βίαια επιστρατευμένους ανθρώπους θα μας δώσει θετικό αποτέλεσμα στην πρώτη αναμέτρηση.

Στις 8 Γενάρη περάσαμε σε επίθεση. Οι επιστρατευμένοι από τον Μάι-Μάγιεφσκι αγρότες περνούσαν κατά ολόκληρα τμήματα στο πλευρό μας, μαζί με τα όπλα τους. Τα συντάγματα μεγάλωναν και, στις 20 Γενάρη 1919, ο Νότιος Τομέας αριθμούσε πάνω από 15.000 πεζικό, 1.000 ιππικό, 40 πολυβόλα και η γραμμή του μετώπου που καταλάμβαναν, έφτανε τα 225 βέρσια. Η απόσταση από το Μιχάλοβο Λουκάσεβο, βόρεια, κατά μήκος του Δνείπερου, ως τον σταθμό Ιγκρέν, μήκους 55 βερσιτών, δεν ήταν κατελημμένη από πετλιουροβίτες κι εκεί δρούσαν ντόπια και μαχνοβίτικα

ⁱ «Ανθολογία της Επανάστασης», 1928, τ.3

αποσπάσματα, υπό τη διοίκηση του Τσάλι, τα οποία έφταναν τα 2.000 άτομα. Στις περιοχές του Νοβομοσκόφσκ και του Παβλογκράντ, δρούσαν αποσπάσματα μπολσεβίκων, αριστερών σοσιαλεπαναστατών και αναρχικών της "οργάνωσης της Σαμάρα", τα οποία έφταναν όλα μαζί τα 10.000 άτομα. Παρόμοια κατάσταση υπήρχε και στη διαδρομή Τσάπλινο - Γκρίσινο.

Γι' αυτό, αποφασίστηκε να αναπτύξουμε επίθεση και στο βόρειο τμήμα του μετώπου, με σκοπό να ενωθούμε με τα εκεί τμήματα ανταρτών, να μεγαλώσουμε την περιοχή μας και να μας εξασφαλίσουμε μετόπισθεν στα βόρεια. Για την υλοποίηση της απόφασης, είχε σταλεί μεγάλο απόσπασμα ανταρτών, υπό τη διοίκηση του Πιότρ Πετρένκο, το οποίο επιβιβάστηκε σε βαγόνια και αναχώρησε για το Τσάπλινο, με τη διαταγή να καταλάβει τη σιδηροδρομική γραμμή Τσάπλινο - Γκρίσινο και αν είναι εφικτό και τον σταθμό Λοζοβάγια.

Στους σταθμούς Τσάπλινο και Προσιάναγια, υπήρχαν ακόμα κατοχικά στρατεύματα, τα οποία ο Πετρένκο τα διέλυσε και προελαύνοντας κατά μήκος του σιδηροδρόμου, κατέλαβε τους σταθμούς Ντεμούρινο, Μεζεβάγια, Ουντάτονογιε και Γκρίσινο.ⁱ

Ενισχύοντας τα παλιά και δημιουργώντας νέα αποσπάσματα, ο Πετρένκο πήρε θέσεις μάχης στην κατεύθυνση του Οτσερέντινο, απ' όπου επιτίθονταν οι Λευκοί. Ο ίδιος, είχε στείλει αποσπάσματα υπό τη διοίκηση των αδερφών Κλεπένκο, για την κατάληψη της γραμμής Γκρίσινο - Μάρινκα (20 βέρστια ανατολικά του Κουράχοβο). Φτάνοντας στο Κραματρόσκ, τα αποσπάσματα που ο Πετρένκο είχε στείλει στο Σλαβιάνσκ, συνάντησαν Λευκούς, με τους οποίους έδωσαν μάχη 12 βέρστια έξω από την πόλη.ⁱⁱ

Τότε συνέβη το παρακάτω επεισόδιο. Το υπό άγνωστη διοίκηση Επιτελείο του Γιούζοβο (μπολσεβίκικο), αποφάσισε τη σύλληψη του Πετρένκο.ⁱⁱⁱ Στους αντάρτες ανακοινώθηκε ότι είχε συλληφθεί για τρομοκρατία, λεηλασίες και μέθη. Ο τηλεγραφητής του σταθμού Γκρίσινο, ενημέρωσε σχετικά μ' αυτό μυστικά το Επιτελείο του Μαχνό, το οποίο έστειλε ένα αντάρτικο απόσπασμα υπό τη διοίκηση του αδερφού του Πετρένκο, για την αποκατάσταση της τάξης. Το Επιτελείο του Γιούζοβο προετοίμαζε τη διάλυση των ανταρτών που πλησίαζαν, από τους χθεσινούς μαχνοβίτες του Πετρένκο.

Όμως οι δικοί μας αποβιβάστηκαν από το τρένο μια στάση πριν από το Γιούζοβο. Από εκεί, κίνησαν με μαύρες και κόκκινες σημαίες και επαναστατικά τραγούδια στις στρατιωτικές θέσεις που είχε οργανώσει το Επιτελείο του Γιούζοβο. Οι αντάρτες αναγνώρισαν ο ένας τον άλλον και βγήκαν από τα χαρακώματα, αρνούμενοι να πυροβολήσουν. Άρχισε η συναδέλφωση. Ο Πετρένκο, με τους άλλους συλληφθέντες διοικητές, απελευθερώθηκε. Ο Διευθυντής του Επιτελείου του Γιούζοβο, ο αναρχικός Σότα, εκτελέστηκε^{iv} και τα μέλη του Επιτελείου κρύφτηκαν.

ⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενο, Β.Α.: «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 118.

ⁱⁱⁱ «Ανθολογία της Επανάστασης», 1925, τ.4.

^{iv} «Ανθολογία της Επανάστασης», 1925, τ.4.

Μετά από αυτό το γεγονός, το Επιτελείο του Μαχνό έπαψε να επιμένει στη δημιουργία Επαρχιακής Επαναστατικής Επιτροπής Συνασπισμού, η οποία θα είχε στη σύνθεσή της μπολσεβίκους, αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες και μαχνοβίτες. Όμως, έτσι κι αλλιώς, οι μπολσεβίκοι υποστήριζαν μια αναλογία, στην οποία αυτοί θα ήταν πάντα δυο φορές περισσότεροι.ⁱ

Το απόσπασμα του Καρένικοφ έβγαλε τους πετλιουροβίτες από το Σινέλνικοβο.ⁱⁱ Εκεί είχαν παρθεί λάφυρα και οι ιδιαίτερα πολύτιμες για μας 280.000 σφαίρες. Η πόλη Παβλογκράντ πάρθηκε στις 10 Γενάρη, από το Σοβιετικό Σύνταγμα του Νοβομοσκόφσκ και το απόσπασμα του Πετρένκο. Ανάμεσα στο Παβλογκράντ και στο Γκρίσινο δρούσαν μικρά αποσπάσματα τοπικής σύνθεσης, τα οποία μάχονταν τα πετλιουροβίτικα αποσπάσματα στρατολόγησης. Αυτά είχαν σταλεί από το Διευθυντήριο, στη βάση της συνθήκης που είχε υπογραφεί με το Επιτελείο Μαχνό. Αυτά τα αποσπάσματα κατάφεραν να στρατολογήσουν στις τάξεις των πετλιουροβίτικων στρατευμάτων μεγάλο αριθμό αγροτικής νεολαίας.

Η έκταση ανάμεσα στις περιοχές του Πετρένκο και του Κουριλένκο (δηλ. τους σταθμούς Μάριεφκα και Ζλατοούστοφκα), ήταν επίσης γεμάτη με ντόπιες αντάρτικες συγκροτήσεις από τη μια πλευρά και από αποσπάσματα στρατολόγησης του στρατηγού Μάι-Μάγιεφσκι από την άλλη. Εκτός από τις διάφορες ένοπλες ομάδες που μάχονταν άμεσα τον εχθρό στις περιοχές του Γκουλάι Πόλε και του Πολόγκι, υπήρχαν και εφεδρικά σώματα με ελλιπή εξοπλισμό, τα οποία έφταναν τα 5.000 άτομα. Έτσι, χωρίς να υπολογίζουμε τα κατά τόπους αντάρτικα αποσπάσματα αγροτών, στις 18 Γενάρη, η μαχνοβίτικη εξέγερση έφτανε τους 29.000 μαχητές, οι οποίοι καταλάμβαναν μέτωπο μήκους 500 βερστίων στα μετόπισθεν του Πετλιούρα και των Λευκοφρουρών. Παντού φυσούσε άνεμος νίκης και η μαχνοβιστίνα μεγάλωνε μέρα με τη μέρα. Όσο πιο βαθιά στα χωριά διεισδύε η καταναγκαστική στρατολόγηση του εχθρού, τόσο πιο πολύ μεγάλωνε η εξέγερση. Οι στρατολογημένοι περνούσαν στο πλευρό μας, παίρνοντας και τα όπλα τους μαζί.

Οι μπλοκαρισμένες από την περιοχή της εξέγερσης συγκοινωνιακές αρτηρίες (σιδηρόδρομοι, πλωτοί ποταμοί, δρόμοι), έβαζαν σε κίνδυνο τα σχέδια της Αντάντ για την προέλαση βόρεια. Από τα νότια και τα ανατολικά, στη μαχνοβίτικη εξέγερση επιτέθηκαν Λευκοφρουροί από τον Ντον και την Ουκρανία, υπό τη διοίκηση του στρατηγού Μάι-Μάγιεφσκι.

Τα Καυκάσια σώματα, που είχαν αποβιβαστεί στο Γκενίτσενσκ (2.000 πεζικό, 300 ιππικό), ήρθαν στις 20 Γενάρη να ενισχύσουν τα γερμανικά αποσπάσματα και την Ταξιαρχία Γερμανών Εποίκων στην περιοχή του Μπολσόι Τοκμάκ. Η άλλη απόβαση, 10.000 πεζικού στην πόλη του Μπερντιάνσκ, πλησίασε στις 20 Γενάρη την περιοχή του Βέρχνι Τοκμάκ. Η τρίτη απόβαση, 5.000 πεζικού και 2.000 ιππικού στη Μαρσιούπολη, στις 20 Γενάρη, κίνησε κατά το Τσαρεκονοσταντίνοφκα. Η τέταρτη απόβαση, 2.000

ⁱ «Ανθολογία της Επανάστασης», 1925, τ.4.

ⁱⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

πεζικού και 800 ιππικού, κατευθύνθηκε από τη Μαριούπολη και το Ταγκάν Ρογκ στο Βολνοβάχα και το Αβντέγιεφκα.

Έφτασε η ώρα μιας άγριας, τρελής εποχής άνισου αγώνα. Ο κόσμος έτρεχε να κρυφτεί στα δάση και στις στέπες. Οι άντρες εγκατέλειπαν τα μέρη τους και υποχωρώντας κατευθύνονταν προς το Γκουλάι Πόλε, ενώ οι γυναίκες έμεναν στα σπιτία, για να προσέχουν τα παιδιά τους. Ο θάνατος απλώθηκε παντού, χωρίς να δείχνει έλεος σε κανέναν. Οι λευκές φάλαγγες άνοιγαν όλο και πιο μανιωδώς το δρόμο προς το Γκουλάι Πόλε. Είχαν καταλάβει ήδη το Ορέχοβο, το Πολόγκι και το Τουρκένοφκα.

Οι Γκουλαϊπολίτες ήξεραν ότι οι Λευκοί δε θα τους συγχωρούσαν την εξέγερση και προετοιμάζονταν για μάχη. Όλοι εξοπλιζονταν με ό,τι μπορούσαν. Γίνονταν περιπολίες όλο το εικοσιτετράωρο, σταματούσαν και έλεγχαν όλους ανεξαιρέτως. Ο σιδηρόδρομος από τον σταθμό Γκουλάι Πόλε προς το Πολόγκι αποσυναρμολογήθηκε και πάνω του είχε ριχτεί υγρή άμμος. Έτσι, απομακρύνθηκε ο κίνδυνος να πλησιάσουν τον σταθμό τεθωρακισμένα τρένα. Τον ίδιο τον σταθμό τον είχε καταλάβει το απόσπασμα του Καρέντικοφ.

Οι Λευκοί, που είχαν καταλάβει το Πολόγκι, τηλεφώνησαν στο Επιτελείο για να προτείνουν να παραδώσουμε το Γκουλάι Πόλε χωρίς μάχη. Σε περίπτωση άρνησης, απειλούσαν να εξαλείψουν το χωριό, μαζί με τους κατοίκους του. Η πρόταση απορρίφθηκε με τον πιο αγενή τρόπο. Άρχισαν οι μάχες με τις υπεράριθμες δυνάμεις του εχθρού. Με ισχυρές δυνάμεις ιππικού και πεζικού, οι Λευκοί ξεκίνησαν την επίθεση στον σταθμό. Το απόσπασμα που βρισκόταν εκεί, δεν μπόρεσε να αντέξει την πίεση. Επιβιβάστηκε σε βαγόνια και υποχώρησε στον σταθμό Γκαϊτσούρ, όπου έρχονταν ενισχύσεις από τον σταθμό Ποκρόφσκογιε (40 βέρστια βόρεια του Γκουλάι Πόλε), υπό τη διοίκηση του Παντάλκι.

Αναπτύσσοντας επίθεση από τον σταθμό Γκαϊτσούρ στον σταθμό Γκουλάι Πόλε, ήρθαμε σε επικοινωνία με τον Μαχνό, που βρισκόταν στο Γκουλάι Πόλε. Διώξαμε τους Λευκούς από τον σταθμό και τους καταδιώξαμε ως εκείνο το σημείο του σιδηρόδρομου, στο οποίο βρισκονταν σωριασμένα κατεστραμμένα βαγόνια πάνω στις γραμμές με την παγωμένη άμμο. Ο σταθμός άλλαξε χέρια πολλές φορές.

Τότε συνέβη η εξής τραγωδία με τον Λόχο Μηχανικού. Ο λόχος αποτελούνταν από εθελοντές του εργοστασίου "Μπογκατίρ", διαφόρων ηλικιών, άπειρους κι απροετοίμαστους για μάχη. Προοριζόταν να χρησιμοποιηθεί σα λόχος μηχανικού, όμως η μοίρα αποφάσισε αλλιώς.

Στο Γκουλάι Πόλε ξανάρχισαν επίθεση οι Λευκοί. Σε βοήθεια στο απόσπασμα του Καρέντικοφ είχε σταλεί ο Λόχος Μηχανικού, με διοικητή τον Ι. Σ. Σεμενιούτα. Όμως ένας προδότης τούς οδήγησε μέσα σε διασταυρούμενα πυρά πολυβόλων και στα σπαθιά των Τσετσένων. Χάθηκαν 52 μαχητές. Ο ίδιος ο προδότης, γεωργιανής καταγωγής, επέστρεψε στο Γκουλάι Πόλε για την επόμενη παρτίδα ενισχύσεων, όμως είχε πλέον ξεσκεπαστεί η δράση του και τουφεκίστηκε. Μετά από μερικές μέρες, οι άντρες του λόχου κηδεύτηκαν μαζί με άλλους μαχητές, που είχαν πέσει στις τελευταίες μάχες. Η πένθιμη πομπή είχε φτάσει το ένα χιλιόμετρο. Τα φέρετρα ακολουθούσαν το ένα μετά το άλλο. Η τραγωδία αυτή δεν μπορεί να ξεχαστεί. Κηδεύτηκαν, σύμφωνα με

απόφαση του Επιτελείου, στον πρώτο κοινό τάφο, στην Πλατεία Αγοράς, η οποία μετονομάστηκε σε πλατεία Θυμάτων της Επανάστασης. Στους επικήδειους λόγους ακούγονταν καλέσματα για συνέχιση του αγώνα και στέλλονταν κατάρες στους τυράννους.

Παρ' όλη τη σθεναρή αντίσταση, το Γκουλάι Πόλε είχε σχεδόν κυκλωθεί και αναγκαστήκαμε να το εγκαταλείψουμε. Οι Λευκοί μπήκαν σ' αυτό από την ανατολική πλευρά του χωριού Μποτσάν. Τοποθέτησαν κανόνια στο βουνό κι άρχισαν να χτυπούν τα σπίτια με ευθείες βολές. Στο φλεγόμενο χωριό δεν υπήρχαν πα αντάρτικα στρατεύματα, όμως ο βομβαρδισμός δε σταματούσε. Οι Λευκοί ήταν πιστοί στην υπόσχεσή τους και επιδίωκαν να σβήσουν το χωριό από προσώπου γης.

Τη σωτηρία του Γκουλάι Πόλε ανέλαβαν οι ιερείς των δυο εκκλησιών. Ντυμένοι με άμφια, με εικόνες και σταυρούς, ψαλμωδίες και προσευχές, διακινδυνεύοντας τη ζωή τους, κάτω από κωδωνοκρουσίες, πήγαν στους Λευκούς με ικεσίες. Στο χωριό επιβλήθηκε μεγάλο πρόστιμο και πάρθηκαν όμηροι. Και πάλι βρέθηκαν οι πρόθυμοι να συνεργαστούν με τους νικητές, καταδίδοντας τις οικογένειες όσων συμμετείχαν στην εξέγερση. Βρέθηκαν και εθελοντές για τον στρατό των Λευκών. Άρχισαν βασανισμοί, τουφεκισμοί, εμπρησμοί σπιτιών. Μέσα στον παράλογο χορό του θανάτου, θυμόμουν πότε-πότε τον Κόκκινο Στρατό, όμως αυτός βρισκόταν μακριά και οι σκέψεις αυτές περνούσαν στιγμιαία και χάνονταν από το μυαλό μου. Και ξανά αίμα, αίμα χωρίς τέλος...

Οι αντάρτες για κάποιο λόγο δεν αποφάσιζαν να υποχωρήσουν πέρα από τις περιοχές τους για να ενωθούν με τους Κόκκινους, που κινούνταν προς την Ουκρανία. Υπερασπίζοντας τη μετωπική γραμμή (Μιχάιλοβο Λουκάσεβο, Νοβονικολάγιεφκα, σταθμός Γκαϊτσούρ, Ουοπένοφκα, σταθμός Μεζεβάγια), οπλίζονταν με δικράνια και κοντάρια.

Στις 23 Γενάρη 1919, στο χωριό Μπολσάγια Μιχάιλοφκα, άρχισε το 1^ο Συνέδριο της Μαχνοβίτικης Περιοχής, το οποίο είχε οργανωθεί από τον Κ. Γκολόφκο, σύμφωνα με την υπόδειξη του Γενικού Επιτελείου. Η πολιτική και ταξική σύνθεση του Συνεδρίου δεν ήταν ομοιόμορφη, όμως το πνεύμα του ήταν ενιαίο.

Μπροστά του είχε τα ζητήματα: α) ενίσχυση του μετώπου, β) καθιέρωση κοινής ονομασίας για τις λαϊκές οργανώσεις και γ) μεσολάβηση στο Ουκρανικό Διευθυντήριο για την επιστροφή των επιστρατευμένων στα σπίτια τους.

Στο Συνέδριο υπήρχαν εκπρόσωποι από τις κοινότητες (από ένας αντιπρόσωπος) και από οργανώσεις των αποστρατευμένων βετεράνων του ιμπεριαλιστικού πολέμου, σύνολο 100 άτομα. Πρόεδρος του Συνεδρίου είχε εκλεγεί ο Κ. Γκολόφκο, βοηθοί του προέδρου εκλέχτηκαν οι Κ. Γκόνζα, Ι. Νοτ και γραμματείς οι Λαβρόφ και Π. Κοζλένκο.

Ο Μαχνό απουσίαζε από το Συνέδριο, επειδή ήταν απασχολημένος με στρατιωτικές επιχειρήσεις στην περιοχή του Γκουλάι Πόλε.

Εκτός από την απόφαση της επιστράτευσης, για την υπεράσπιση της επανάστασης όλων των βετεράνων του ιμπεριαλιστικού πολέμου που κατείχαν όπλα, το Συνέδριο, πέρα από την υπόσχεση να στηρίξει με κάθε τρόπο την μαχνοβόινα, αποφάσισε να

θέσει και το ζήτημα να πάρει πίσω από τον ουκρανικό και τον Λευκό Στρατό τους συντρόφους που είχαν στρατολογηθεί βίβια από τον Πετλιούρα και τον Μάι-Μάγιεφσκι. Για την εφαρμογή της τελευταίας αυτής απόφασης, το Συνέδριο εξέλεξε αντιπροσωπεία και της παρέδωσε ειδική εντολή.

«Στους αντιπροσώπους, που στέλνονται στο Επιτελείο των μπάτκο Μαχνό και Σιους, στα Σοβιετικά Στρατεύματα και στο Επιτελείο του Ουκρανικού Διευθυντηρίου:

Το 1^ο Συνέδριο Στρατιωτών της περιοχής, το οποίο άρχισε στις 23 Γενάρη 1919 στο Μπολοσάγια Μιχάιλοφκα, αποφάσισε να στείλει αντιπροσωπεία σε όλα τα προαναφερθέντα Επιτελεία, με την παρακάτω εντολή:

Για την πιο αποτελεσματική υλοποίηση της παραπάνω απόφασης, το Συνέδριο προμηθεύει τους αντιπροσώπους με τα απαιτούμενα έγγραφα για την παραμονή τους σ' όλα τα Επιτελεία και απαιτεί από αυτούς αυταπάρνηση στο δύσκολο και ιερό έργο που έχουν αναλάβει: Την αποφυγή της αδελφοκτονίας.

Έχοντας ξεπεράσει όλα τα εμπόδια, οι αντιπρόσωποι πρέπει να επισκεφθούν όλα τα Επιτελεία και να ενημερώσουν τους διοικητές των στρατευμάτων και τα αδέρφια μας που βρίσκονται στον στρατό του Ουκρανικού Διευθυντηρίου ότι:

1. Το Συνέδριο αποφάσισε να ιδρύσει στην περιοχή το Σοβιέτ Εργατών και Στρατιωτών Αντιπροσώπων και να υπερασπίσει με όπλα την εξουσία των Σοβιέτ στην Ουκρανία.
2. Αυτή την κρίσιμη στιγμή, που οι εχθροί μας, η ρωσική και η ουκρανική μπουρζουαζία, κάλεσαν για βοήθεια Κοζάκους από τον Ντον, Πολωνούς και Τσέχους από την Πολωνία, εμείς, οι εργάτες και οι αγρότες, αποφασίσαμε ξεκάθαρα και κατηγορηματικά, ότι μόνο η εξουσία των ελεύθερα εκλεγμένων Σοβιέτ είναι κοντινή στο πνεύμα και στους στόχους μας.
3. Με την υλοποίηση αυτής της απόφασης, θα εξαλείψουμε το κακό, εξαιτίας του οποίου συνεχίζεται αυτός ο αδελφοκτόνος πόλεμος.
4. Καλούμε όλα τα στρατεύματα, που μάχονται στην Ουκρανία, να ενωθούν κάτω από ένα κοινό σύνθημα: «Όλοι στο δρόμο της επανάστασης και της εξουσίας του εργαζόμενου λαού!».

Με την επιστροφή τους από τα Επιτελεία, οι αντιπρόσωποι πρέπει να πάρουν την πρωτοβουλία να καλεστεί όσο το δυνατόν πιο σύντομα το 2^ο Συνέδριο της περιοχής.

Πρόεδρος του 1^{ου} Συνεδρίου της περιοχής, Κ. Γκολόφκο
Βοηθοί: Κ. Γκόνζα, Ι. Νοτ Γραμματείς: Λαβρόφ και Π.Κοζλένκο
13 (26) Γενάρη 1919, Μπολοσάγια Μιχάιλοφκα».ⁱ

ⁱ «Ανθολογία της Επανάστασης», 1938, τ.3.

Όταν ήρθε η αντιπροσωπεία του Συνεδρίου, το Επιτελείο μας βρισκόταν στο Ποκρόφσκαγια. Ο Γκολόφκο μου παρέδωσε την απόφαση. «Μα τι βλάκας που είσαι, Γκολόφκο», του είπα εγώ, έχοντας διαβάσει την απόφαση. «Ήρθες εδώ να μας κάνεις αγκιτάτσια για να σταματήσει ο αγώνας ή θέλεις να πείσεις τον Πετλιούρα να μας επιστρέψει τους παλιούς φαντάρους, στους οποίους εγώ θα βασιζόμουν λιγότερο απ' όλους; Αλλά δεν υπάρχει εμπιστοσύνη και σ' αυτούς που κάθονται σπίτια τους. Είναι προδότες. Πούλησαν στον Πετλιούρα και στους Γερμανούς το Γκουλάι Πόλε, το Μπερντιάνσκ, τη Μαριούπολη. Δηλώνω κατηγορηματικά ότι δε θα εμπιστευθώ όπλα στους παλιούς φαντάρους σας. Εάν θέλουν να πολεμήσουν, ας έρθουν στα συντάγματα μας, όμως χωρίς δικές τους συγκροτήσεις. Ο Τσουμπένκο ήδη έχει πάει στον Ντιμπένκο⁽⁹⁰⁾, για να υπογράψει τη συμφωνία μας, ενώ εσένα ο διάβολος σε τραβάει στον Πετλιούρα».

Του έδωσα το μανιφέστο της προσωρινής Εργατοαγροτικής Κυβέρνησης της Ουκρανίας. Αυτός άρχισε να το διαβάζει προσεκτικά στους συντρόφους του:

«28 Νοέμβρη 1918. Προλετάριοι όλων των χωρών ενωθείτε!

Εξ ονόματος των εξεγερμένων εργατών και αγροτών, εξ ονόματος του Επαναστατικού Στρατού της Ουκρανίας, αναγγέλλουμε την ανατροπή της εξουσίας του γκέτμαν και την εγκαθίδρυση της εξουσίας εργατών και αγροτών και της εξουσίας των Σοβιέτ στην Ουκρανία.

Εργάτες και αγρότες της Ουκρανίας! Στρατιώτες του Κόκκινου Ουκρανικού Στρατού!

Τα εργοστάσια και οι τράπεζες επιστράφηκαν στους καπιταλιστές, η γη και η αγροτική περιουσία επιστράφηκαν στους χαραμοφάδες τοιφλικάδες. Τα χωριά άρχισαν να καιγονται, τα κανόνια και τα πολυβόλα βροντούσαν στραμμένα στους απελευθερωμένους εργάτες και αγρότες της Ουκρανίας. Κατά εκατοντάδες και χιλιάδες εκτελούνταν οι φτωχοί. Πολλές χιλιάδες ρίχτηκαν στις φυλακές, μόνο και μόνο επειδή τόλμησαν να ποθούν την ελευθερία, μόνο και μόνο επειδή δε θέλησαν να δουλέψουν για τους τοιφλικάδες και τους καπιταλιστές...

Εξ ονόματος των εξεγερμένων μαζών ανακοινώνουμε:

- 1) Ο γκέτμαν και το Συμβούλιο υπουργών του κηρύσσονται εκτός νόμου.
- 2) Όλοι οι εγκάθετοι του γκέτμαν και της Γερμανικής Διοίκησης θα συλλαμβάνονται και θα αντικαθίστανται από εκπροσώπους εργατών και αγροτών, πιστών οπαδών της Σοβιετικής Εξουσίας.
- 3) Όλοι οι νόμοι, οι διαταγές, οι συμφωνίες, οι αποφάσεις και οι εντολές, τόσο του γκέτμαν και των υπαλλήλων του, όσο και της Κεντρικής Ράντα και των δικών της υπαλλήλων, θεωρούνται παράνομες.
- 4) Όποιος εξαναγκάζει ή εκβιάζει να εκτελούνται οι διαταγές του γκέτμαν ή της Κεντρικής Ράντα και των εκπροσώπων τους, θα τουφεκίζεται επί τόπου.

- 5) Όλα τα εργοστάσια, οι τράπεζες και οι εμπορικές επιχειρήσεις, ορυχεία και λατομεία, θεωρούνται ιδιοκτησία των ουκρανικών εργαζομένων μαζών και πρέπει να παραδοθούν στα όργανα της Σοβιετικής Εξουσίας.
- 6) Όλη η γη των τοιφλικάδων, μαζί με όλη την κινητή ή ακίνητη περιουσία τους, πρέπει να παραδοθούν δωρεάν στους αγρότες.
- 7) Οι μισθοί αυξάνονται, έως το όριο που έχει ορίσει η Σοβιετική Κυβέρνηση στη Ρωσία.
- 8) Όλα τα δικαιώματα των εργατών και των αγροτών που έχουν θεσπιστεί από τη Σοβιετική Κυβέρνηση, τίθενται σε πλήρη ισχύ. Όλες οι υποχρεώσεις των εργατών και των αγροτών προς τους καπιταλιστές και τους μεγαλογαιοκτήμονες θεωρούνται άκυρες...

Η παγκόσμια επανάσταση έρχεται. Το εξεγερμένο προλεταριάτο δεν μπορεί να μη νικήσει, και θα νικήσει!

Σηκωθείτε όλοι σαν ένας, σηκωθείτε σα βουνό και νικήστε!

Όλοι στα όπλα, όλοι στη μάχη! Όλοι στις γραμμές του Εργατο-Αγροτικού Στρατού. Εμπρός για τη νίκη!¹

Υπέγραψαν οι: Πιατακόφ, Βοροσίλοφ, Σεργκέγιεφ, Κβιρίγκιν, Αβέριν, Ζατόνσκι, Κοτσουμπίνσκι» (τελείωσε την ανάγνωση ο Γκολόφκο).

«Μα αυτή είναι δικιά μας κυβέρνηση, ας πάμε σ' αυτή για να πούμε τα προβλήματά μας, να ζητήσουμε όπλα, χρήματα... Μα από πού βγήκε, έχουμε και συμφωνία; Λοιπόν παιδιά», απευθύνθηκε στους δικούς του, «τώρα πρέπει να πάμε στο Χάρκοβο, να μάθουμε τι και πώς». Αποφάσισαν να πάνε επειγόντως στο Χάρκοβο κι εγώ τους προμήθευσα με χρήματα, έγγραφα και τους παραχώρησα και μια ατμομηχανή.

Η απειλή της κατάληψης του Ντονμπάς από τον Κόκκινο Στρατό, έβαζε την Αντάντ σε δύσκολη θέση στη θάλασσα, επειδή τα καράβια της στερούνταν τη δυνατότητα προμήθειας άνθρακα, γι' αυτό όλη η απόβαση του Γκενιτσένσκ και της Μαριούπολης κατευθύνθηκε από το μαχνοβίτικο μέτωπο στο Γιούζοφκα και το Μακέγιεφκα. Εμείς είχαμε μεγάλες ελλείψεις σε πολεμοφόδια.

Τη νύχτα της 27^{ης} του Γενάρη, ο εχθρός ανασύνταξε τις δυνάμεις του στο μέτωπο. Επωφελούμενοι από την κατάπαυση του πυρός, καλέσαμε σε συνέλευση τους διοικητές των Τμημάτων και των Επιτελείων (του Γενικού Επιτελείου Μαχνό και του Επιτελείου Επιχειρήσεων). Ο Μαχνό έδωσε αναφορά για την παρούσα κατάσταση. Είπε ότι στις 21 Γενάρη λάβαμε τηλεγράφημα από τον Ντιμπένκο, το οποίο ενημέρωνε για τις κοινές επιτυχημένες ενέργειες των Σοβιετικών στρατευμάτων και των αποσπασμάτων των ανταρτών μαχνοβιτών στις μάχες για τον σταθμό Σινέλνικοβο και παρακαλεί να του σταλεί εκπρόσωπος για το συντονισμό κοινών επιχειρήσεων και επίσης αν είναι δυνατόν να καταλάβουμε το Αλεξάντροφσκ. Εκπρόσωπο μας στον Ντιμπένκο

¹ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων»

στείλαμε τον Τσουμπένκο, με εξουσιοδότηση να λύνει ζητήματα στρατιωτικής φύσης, σχετικά με το συντονισμό κινήσεων να του ζητάει πολεμοφόδια και όπλα, χωρίς να ασχολείται με ζητήματα πολιτικής φύσης. Σε περίπτωση ανάγκης, θα υπογράψει συμφωνία και εμείς με τμήμα τη συμμαχία με τον Κόκκινο Στρατό, θα εξοπλίσουμε νέα τμήματα και θα περάσουμε σε αποφασιστική επίθεση.

Στη βόρεια και στη δυτική περιοχή των στρατευμάτων μας, δόθηκε διαταγή να καταληφθεί το Αλεξάντροφσκ και να λάβουν μέρος στην κατάληψη του Αικατερινο-ολάφ. Στη συνέχεια, ο Μαχνό ενημέρωσε ότι στο Χάρκοβο, ταυτόχρονα με τα Κόκκινα Στρατεύματα, μπήκε και το αναρχικό αντάρτικο απόσπασμα, υπό τη διοίκηση του αναρχικού Τσερεντνιάκ⁽⁹¹⁾, το οποίο επιτέθηκε στην πόλη από την πλευρά του Βολ-τσάνσκ, όμως μέσα στην πόλη το απόσπασμα των 1.500 ατόμων περικυκλώθηκε και αποπλίστηκε από τα κόκκινα στρατεύματα.ⁱ

Με τους εκπροσώπους της ομάδας των αναρχικών, στην οποία ανήκε το απόσπασμα, οι Κόκκινοι δε θέλησαν καν να μιλήσουν. Οι διοικητές του αποσπάσματος έχουν συλληφθεί και οι Κόκκινοι θέλουν να τους δικάσουν. «Αυτό σας το λέω για να είστε πολύ προσεχτικοί. Πρέπει να περιμένουμε τα πάντα», τελείωσε ο Μαχνό. Εμείς, εκτός από 29.000 μαχητές, είχαμε εφεδρεία 20.000 ατόμων, αλλά χωρίς όπλα.

Την ώρα της συνέλευσης, μας κάλεσε στο τηλέφωνο ο Τσουμπένκο και μας είπε ότι στις 25 Γενάρη, στο Νιζεντνεπρόφσκ, είδε ξανά τον Ντιμπένκο, του έθεσε το ζήτημα του εξοπλισμού και τελικά συμφώνησε στη σύναψη συμφωνίας, η οποία δεν παρέβαινε τις αρχές μας, του εθελοντισμού, της αυτοπειθαρχίας και της εκλογής του διοικητικού προσωπικού από τους φαντάρους. Διάβασε τις βασικές θέσεις της συμφωνίας:

- «1. Όλα τα αποσπάσματα και τα συντάγματα Μπάτκο Μαχνό, μπαίνουν στη σύνθεση του Κόκκινου Στρατού σαν ταξιαρχία, που θα ονομάζεται Ταξιαρχία Μπάτκο Μαχνό.
2. Η Ταξιαρχία λαμβάνει στρατιωτική εξάρτηση, εφοδιασμό και χρήματα από τον Κόκκινο Στρατό, στον οποίο δικαιολογεί εγγράφως όλα τα έξοδα.
3. Η εσωτερική οργάνωση παραμένει η ίδια: Εκλογή του διοικητικού προσωπικού, ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των συνταγμάτων από το Επιτελείο.
4. Διοικητής της Ταξιαρχίας διορίζεται ο μπάτκο Μαχνό και για βοήθεια, στο Επιτελείο της Ταξιαρχίας και των συνταγμάτων της, η Κόκκινη Διοίκηση στέλνει πολιτικούς επιτρόπους, με την υποχρέωση της πολιτικής επιμόρφωσης των τμημάτων της και του ελέγχου της εκτέλεσης των διαταγών του Κέντρου.

ⁱ Αντόνοφ-Οφροέγιενκο, Β.Α, «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 108, 115.

5. Όλα τα μικρά και τα μεγάλα αποσπάσματα και όλα τα συντάγματα, συνενώνονται σε τακτικά συντάγματα και υπακούν στις διαταγές της Μερραρχίας. Η Ταξιαρχία δεν αποσπάται από το μέτωπο του Ντενίκιν.
6. Η Ταξιαρχία υπακούει στο Διοικητή της Μερραρχίας και στο Διοικητή του Μετώπου, στη σφαίρα των επιχειρήσεων».

Στη συνέχεια, ο Τσουμπένκο ενημέρωσε ότι σχετικά με το ζήτημα του οπλισμού, ο σύντροφος Ντιμπένκο παρακάλεσε να περιμένουμε κάνα δυο μέρες, μέχρι να έρθει από το Χάρκοβο η βάση ανεφοδιασμού του. Τότε θα παραλάβουμε ένα τεθωρακισμένο τρένο, 10.000 τουφέκια, 20 πολυβόλα, σφαίρες, μια πυροβολαρχία τριών κανονιών, χρήματα και όλα τα απαραίτητα.

Επιβεβαίωσε την κατάληψη στις 23 του μηνός της πόλης Αλεξάντροφσκⁱ από τα δικά μας αντάρτικα στρατεύματα. Ενημέρωσε ότι κατά την κατάληψη της πόλης, σ' αυτήν εμφανίστηκε κάποιο "σοβιέτ", το οποίο αυτοανακηρύχθηκε "μοναδική εξουσία στην πόλη", όμως σύντομα διαλύθηκε από τους αντάρτες.ⁱⁱ Στην πόλη οργανώθηκε Επαναστατική Επιτροπή Ανταρτών.

Ενημέρωσε επίσης ότι ο Ντιμπένκο έχει λίγες δυνάμεις για την κατάληψη του Αικατερινουλάφ και ότι χωρίς εμάς, δε θα μπορέσει να το πάρει. Γι' αυτό χρειάζεται τη συμμαχία μας, παρ' όλο που υπάρχουν κομμουνιστές που προτείνουν στο Ντιμπένκο να τελειώνει μαζί μας όσο έχουμε έλλειψη πυρομαχικών.ⁱⁱⁱ Όμως ο Ντιμπένκο έχει συγκεκριμένες οδηγίες από τη Μόσχα, για σύναψη στρατιωτικής συμμαχίας μαζί μας.

Η συγκέντρωση των αντάρτικων στρατευμάτων στην περιοχή Σινέλνικοβο-Αλεξάντροφσκ και ιδιαίτερα η κατάληψη του Αλεξάντροφσκ, ενίσχυσαν μερικές θέσεις της συμφωνίας, για μερικά άρθρα της οποίας δεν ήθελαν πιο πριν ούτε να ακούσουν. Αναπτύσσοντας επίθεση, τα στρατεύματά μας κατευθύνθηκαν προς το Αικατερινουλάφ, ενώ μέρος τους κινήθηκε νότια από το Αλεξάντροφσκ.

Η συνέλευση περίμενε ανυπόμονα νέα, ελπίζοντας ότι σύντομα θα μοιραστούν στους μαχητές όπλα, σφαίρες και θα μπορέσουμε να περάσουμε σε επίθεση. Μερικοί επέμεναν να πάμε στο Χάρκοβο, στο Διοικητή του Μετώπου, να υπογράψουμε συμφωνία μαζί του και να λάβουμε αμέσως τα απαραίτητα. Οι περισσότεροι συμφώνησαν μ' αυτό. Εγώ είχα εκλεγεί αντιπρόσωπος για την αποστολή στο Διοικητή του Μετώπου στο Χάρκοβο.

Έχοντας πάρει διαταγή να περάσουν σε αντεπίθεση, οι διοικητές έτρεξαν στα τμήματά τους, εγώ και ο Μαχνό πήγαμε στο παρατηρητήριο. Σύντομα οι δικοί μας φώναξαν «Αέρα!» και πέρασαν σε μάχη σώμα με σώμα. Ο εχθρός κλονίστηκε και άρχισε να οπισθοχωρεί. Πόση ήταν η χαρά των γυναικών κατά τη συνάντησή με τους δικούς τους, πόσα δάκρυα και αγκαλιές, κατά την είσοδο μας στο Γκουλάι Πόλε!

ⁱ Αντόνοφ-Οφρέγιενκο, Β.Α «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 193.

ⁱⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱⁱ «Ανθολογία της Επανάστασης», 1925, τ. 4.

Κουρασμένοι και εξαντλημένοι μετά τη νύχτα, μπήκαμε στο χωριατόσπιτο, από το οποίο μισή ώρα πριν είχαν βγει Τσετσένοι. Η μοναχική νοικοκυρά καθόταν στο τζάκι, δίπλα στα παιδιά της. Τα τρία κοιμούνταν, ενώ το τέταρτο συνέχιζε να κλαίει στην κούνια του. Μαθαίνοντας για τον ερχομό μας, αυτή ξέσπασε σε λυγμούς. Πέσαμε να κοιμηθούμε κάτω από το μελαγχολικό νανούρισμα, που ήταν γεμάτο θλίψη και πόνο.

*...Τα αδέρφια σου τα έδεσαν με αλυσίδες,
Τους έπιασαν οι εχθροί οι καταραμένοι.
...Όταν μεγαλώσεις, γιόκα μου, θα ζήσεις ευτυχισμένος,
Μην ξεχάσεις για τον πατέρα σου να ξεπληρώσεις με αίμα...*

Μάθαμε ότι ο άντρας της σκοτώθηκε σε μάχη, έξω από το χωριό, δυο γιοι της έχουν συλληφθεί και αναμένουν δίκη από στρατοδικείο στις φυλακές του Ροστόφ.

Το βράδυ, ενώ ο εχθρός αντιδρούσε έντονα και περνούσε σε μάχη σώμα με σώμα, εγώ ξεκίνησα για το Χάρκοβο. Στο Επιτελείο του Αντόνοφ-Οφσέγιενκο συζήτησα με τον αντικαταστάτη του, ο οποίος με καθησύχασε: «Στο πρόσωπο του Ντιμπένκο πρέπει να βλέπετε έναν εκπρόσωπο τις Κόκκινης Διοίκησης και της Σοβιετικής Προσωρινής Κυβέρνησης της Ουκρανίας. Μισή ώρα πριν, μου είπε ότι σήμερα σας έχουν σταλεί όπλα, το Σύνταγμα του Νοβομοσκόφσκ και το τεθωρακισμένο τρένο «Σπαρτάκ». Εξ ονόματος του Γενικού Διοικητή και της Κυβέρνησης, σας ζητώ να μεταφέρετε τους θερμούς χαιρετισμούς μας στους αντάρτες και την επιθυμία να αποτελειώσουμε γρήγορα τον εχθρό και να ξεκινήσουμε την οργάνωση της οικονομίας και της κομμουνιστικής κοινωνίας», έλεγε αυτός.

Έχοντας τελειώσει με τις δουλειές μου στον Διοικητή, πήγα στη Γραμματεία της Συνομοσπονδίας "Ναμπάτ"⁽⁹²⁾, όπου ενημέρωσα τους αναρχικούς για τη μαχνοβτσίνα. Εκείνοι ανταποκρίθηκαν στην έκκλησή μου για βοήθεια και υποσχέθηκαν να μας στηρίξουν με έντυπο υλικό. Μια ομάδα τεσσάρων ατόμων, ο Ιωσήφ Γκούτμαν⁽⁹³⁾, ο Τσερνιάκ⁽⁹⁴⁾, ο Ουράλοφ⁽⁹⁵⁾ και ο Βενγκέροφ⁽⁹⁶⁾, δεν αργοπόρησε, αναχώρησε, παίρνοντας μαζί της ένα τέταρτο βαγονιού έντυπα και την εφημερίδα της ομοσπονδίας, "Ναμπάτ". Μια άλλη ομάδα θα έφευγε μαζί μου, όμως καθυστέρησε για προσωπικές υποθέσεις στο Χάρκοβο.

Το γράμμα, που ο Μαχνό είχε στείλει για τον Μαρίν (Αρσίνοφ) και τον Ρογκντάγιεφ⁽⁹⁷⁾, οι οποίοι βρίσκονταν στη Μόσχα, το παρέδωσα σε συντρόφους που πήγαιναν εκεί για επαφές. Ο Μαχνό τους ζητούσε να έρθουν, για να αναλάβουν την έκδοση της εφημερίδας των ανταρτών.

Εγώ, έχοντας παραλάβει από το Επιτελείο του Διοικητή του Μετώπου στρατιωτικούς και άλλους κανονισμούς και αναρχικά έντυπα από την έκδοση της "Ναμπάτ", αναχώρησα για το Γκουλάι Πόλε.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Γενάρης - Μάρτης 1919

Το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της Ρωσικής Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Σοβιετικής Δημοκρατίας, με επικεφαλής τον Τρότσκι, δεν εκτιμούσε σωστά την κατάσταση στην Ουκρανία και την ισχύ του επαναστατικού ρεύματος των Ουκρανών εργαζομένων. Ο Γενικός Διοικητής Βατσέτις⁽⁹⁸⁾ καθυστερούσε την αποστολή ενόπλων δυνάμεων προς την Ουκρανία και συμβούλευε τον Αντόνοφ-Οφσέγιενκο να μην επιτεθεί στο Χάρκοβο. Ο Βατσέτις τηλεγράφησε στον Αντόνοφ-Οφσέγιενκο:

«[...] Επειδή ακόμα δεν έχετε οργανώσει Ουκρανική Στρατιά, δεν μπορώ να σας παραδώσω κανένα στρατηγικό στόχο δράσης. Οι στρατηγικοί στόχοι δράσης στην Ουκρανία είναι τόσο ευρείς, που για την κάλυψή τους χρειάζονται μερικές Στρατιές, κάτι το οποίο είναι στις δυνατότητες μόνο της Ρωσικής Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Σοβιετικής Δημοκρατίας, γι' αυτό δεν έθεσα ποτέ στρατηγικούς στόχους δράσης σε εκείνα τα 3-4 συντάγματα, η συγκρότηση των οποίων δεν έχει λήξει ακόμα...».ⁱ

Η κατάπιξη της αντεπανάστασης του Ντον ήταν ο κυριότερος στόχος της στρατηγικής του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της Ρωσικής Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Σοβιετικής Δημοκρατίαςⁱⁱ, όμως δεν επιτεύχθηκε. Οι επαναστατικές δυνάμεις της Ουκρανίας από την άλλη, σε αντίθεση με τη σκεπτικιστική εκτίμηση από την πλευρά του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ, ξεχύθηκαν παντού, ενώνοντας κυριολεκτικά αστραπιαία εκατοντάδες μικρά και μεγάλα αποσπάσματα ανταρτών, προσφέροντας την περιοχή και τα ένοπλα αποσπάσματα στη διοίκηση των δυο ουκρανικών μεραρχιών. Ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο κατεύθυνε τη μια μεραρχία προς το

ⁱ «Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού», σελ. 199.

ⁱⁱ «Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού», σελ. 202.

Κίεβο και την άλλη, χωρίς τη γνώση της Ανώτατης Διοίκησης, προς το Χάρκοβο και στις 20 Δεκέμβρη του 1918, κατέλαβε το Μπέλγκοροντ, με απώλειες 12 νεκρούς και 11 τραυματίες. Μετά από σκληρές μάχες στο Καζάτσαγια Λοπάν και στο Σάλτινο, στο Γκράιβορον και στο Ζολότσεβι, έχοντας απώλειες έως 300 νεκρούς και τραυματίες, τα σοβιετικά ουκρανικά στρατεύματα μπήκαν στο Χάρκοβο, στις 3 Γενάρη.

Στις 4 Γενάρη, στη διαταγή προς την Ουκρανική Στρατιά αναφερόταν:

«Το απόσπασμα του Πάβελ Ντιμπένκο, το οποίο έφτασε στις 3 Γενάρη, αποτελούμενο από το τεθωρακισμένο τρένο Ν° 8, με 4 κανόνια, 17 πολυβόλα, 150 τουφέκια κάλυψης, να υπολογίζεται στη σύνθεση των στρατευμάτων με κατεύθυνση το Χάρκοβο».

Το απόσπασμα είχε την αποστολή να καταλάβει το Λοζοβάνια, να έρθει σε επαφή με τους αντάρτες στο Παβλογκράντ καθώς και με τον Μαχνό και να διερευνήσει τις περιοχές του Σλοβιάνσκ και της Πολτάβα.ⁱ

Στις 6 Γενάρη, με διαταγή του Βατσέτι δημιουργήθηκε το Ουκρανικό Μέτωπο. Τα στρατεύματα ανασυντάχθηκαν. Για τη διοίκηση του μετώπου, ιδρύθηκε το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ του Ουκρανικού Μετώπου, που αποτελούνταν από το Διοικητή Αντόνοφ και τα μέλη Κοτσιουμπίνσκι και Σαντένκο. Διευθυντής διορίστηκε ο Γκλαγκόλεφ, Διευθυντής της Πολιτικής Υπηρεσίας ο Ναζάροφ. Στη σύνθεση των στρατευμάτων με κατεύθυνση το Χάρκοβο, μπήκαν η 2^η Ουκρανική Σοβιετική Μεραρχία (χωρίς το 6^ο Σύνταγμα) και δυο ανεξάρτητα αποσπάσματα: το ένα υπό τη διοίκηση του Ντιμπένκο κατευθύνθηκε προς το Χάρκοβο, τη Μερέφα, τη Λοζοβάνια, το Παβλογκράντ, το Σινέλνικοβο, το Αικατερινοσλάφ, δηλαδή στην περιοχή των μαχνοβιτών. Το δεύτερο απόσπασμα, των αριστερών σοσιαλεπαναστατών, του Γ. Β. Σάμπλιν, ενεργούσε στην κατεύθυνση της περιοχής του Ντονμπάς. Διοικητής των στρατευμάτων με κατεύθυνση το Χάρκοβο διορίστηκε ο Β. Χ. Αουσεμ⁽⁹⁹⁾, Διευθυντής του Επιτελείου ο Κάσερ.

Στις 13 Γενάρη του 1919, η κυβέρνηση της Ουκρανίας δημοσιοποίησε το "Διάταγμα για την Ίδρυση Περιφερειακών και Τοπικών Επιτροπών Φτώχειας", στις οποίες θα συγκεντρωνόταν όλη η τοπική εξουσία, όπου δεν υπήρχαν επαναστατικές επιτροπές. Σύμφωνα με το διάταγμα, δικαίωμα να θέσουν υποψηφιότητα και δικαίωμα ψήφου είχαν όλοι οι κάτοικοι των χωριών, εκτός από τους κουλάκους και όλους όσους εκμεταλλεύονταν την εργασία άλλων και όσους πουλούσαν προϊόντα σε υπερβολικές τιμές. Οι μέσοι αγρότες είχαν δικαίωμα ψήφου, όμως δεν είχαν το δικαίωμα να θέσουν υποψηφιότητα. Η Επιτροπή Φτώχειας του χωριού εκλεγόταν στις γενικές συνελεύσεις όλων όσων είχαν δικαίωμα ψήφου και υποψηφιότητας και αποτελούνταν από τρία άτομα. Η Επιτροπή Φτώχειας της περιφέρειας εκλεγόταν σε συνέδριο αντιπροσώπων από τα χωριά της περιφέρειας και αποτελούνταν από 5-7 άτομα.ⁱⁱ

ⁱ Αντόνοφ-Οφρέγιενκο, Β.Α: «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 107.

ⁱⁱ «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία Κατά την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου (1917- 1920)», τ. 2, σελ. 265.

Η κυβέρνηση του Χαρκόβου θεωρούσε απαραίτητο να αλλοιώσει οπωσδήποτε την ενότητα των αγροτών, να φέρει τη διάσπαση, να κατευθύνει τον έναν κατά του άλλου, να τους χωρίσει σε κοινωνικά στρώματα και να τους διχάσει. Σε συνέλευση υπεύθυνων στελεχών, ο Ρακόφσκι κατέθεσε για πρώτη φορά το δόγμα του σχετικά με την αναγκαιότητα διάσπασης των χωριών. Υπέρ της διάσπασης ψήφισαν 40 υπεύθυνα στελέχη και κατά 150.ⁱ

Στην κομματική συνδιάσκεψη της επαρχίας Αικατερινοσλάφ, μετά το ψήφισμα της ΚΕ του Κομμουνιστικού Κόμματος Ουκρανίας (Μπολσεβίκοι) - Κ.Κ.Ου.(μπ.) "φρεσκαρισμένης" σε μεγάλο βαθμό από τη Μόσχα, τάχθηκε ομόφωνα κατά της διάσπασης των χωριών. Ακόμα και στην 5^η Πανουκρανική Κομματική Συνδιάσκεψη, τμήμα των αντιπροσώπων, στο οποίο συμμετείχαν πάνω από 80 άτομα, δε συμφώνησε με σειρά αποφάσεων που σχετιζόνταν με τη διάσπαση των χωριών.

Όμως αυτά δεν επηρέασαν την από τα πριν ειλημμένη απόφαση της ΚΕ του Κ.Κ.Ου. (μπ.). Ωστόσο, η διάσπαση των ουκρανικών χωριών δεν επιτεύχθηκε το 1919. Τα χωριά παρέμειναν ενιαία και αντιμετώπιζαν εχθρικά την Κεντρική Εξουσία. Στο δίλημμα που έθετε η Σοβιετική Εξουσία της Ουκρανίας - διάσπαση των χωριών και Σοβιετική Εξουσία ή μεγαλογαιοκτήμονες - όλα τα κοινωνικά στρώματα στην Ουκρανία, ακόμα και οι φτωχοί, έδωσαν την ίδια απάντηση: «Ούτε τον έναν ούτε τον άλλο!».ⁱⁱ

Ιδιαίτερα δραστήρια ενάντια και στον έναν και στον άλλο, εκδηλώθηκαν οι αγρότες των περιοχών με μαχνοβίτικη επιρροή.

Εντωμεταξύ, το απόσπασμα του Ντιμπένκο προέλαυσε επιτυχώς προς το Αικατερινοσλάφ, όμως η εξέλιξη της επιχείρησης παρεμποδιζόταν από σειρά διάφορων γεγονότων. Πιο συγκεκριμένη ήταν η αναφορά του Διευθυντή του Επιτελείου, Κάσερ, στις 19 Γενάρη:

«Σχετικά με τις απαράδεκτες σχέσεις που δημιουργήθηκαν μεταξύ του Επιτελείου και των οργάνων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης: Παρ' όλα τα τεράστια αποθέματα στις αποθήκες της πόλης, οι απαιτήσεις μας δεν ικανοποιούνται, οι απαντήσεις έχουν χυδαίο, θρασύ χαρακτήρα, που δεν αρμόζει ούτε στη θέση μας, ούτε στις σχέσεις που πρέπει να υπάρχουν μεταξύ των σοβιετικών οργάνων. Ο ραδιοφωνικός σταθμός σταμάτησε τη λειτουργία του, λόγω έλλειψης καυσίμων και λιπαντικών. Λόγω έλλειψης τροφίμων και ρουχιισμού, η φρουρά της πόλης υποσιτίζεται και είναι γυμνή. Όλα αυτά εκνευρίζουν τη μάζα των στρατιωτών.»ⁱⁱⁱ

Προχωρώντας μπροστά, ο Ντιμπένκο κατευθύνθηκε προς το Παβλογκράντ και το Νοβομοσκόφσκ, μπήκε δηλαδή στην ελεγχόμενη από τους μαχνοβίτες περιοχή. Στις 21 Γενάρη, μαχητές του Ντιμπένκο και αντάρτες, κατέλαβαν το Νοβομοσκόφσκ και τον

ⁱ «Στο Αγροτικό Μέτωπο.», 1925, τ. 7 - 8, σελ. 125.

ⁱⁱ «Στο Αγροτικό Μέτωπο.», 1925, τ. 7 - 8, σελ. 111.

ⁱⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β.Α: «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 110.

σταθμό Σινέλνικοβο. Στις 25 Γενάρη, μαχνοβίτικα αποσπάσματα κατέλαβαν την πόλη Αλεξάντροφσκ. Να πώς περιέγραφε τα γεγονότα ο Α. Μασίτσκι στην αναφορά του προς την ΚΕ του Κ.Κ.Ου. (Μπ.), για την κατάσταση στο Αλεξάντροφσκ:

«[...] Στις 25 Γενάρη, το Αλεξάντροφσκ καταλήφθηκε από μαχνοβίτικα αποσπάσματα ανταρτών. Το Σοβιέτ κήρυξε τον εαυτό του μόνη εξουσία στην πόλη, όμως σύντομα διαλύθηκε από τους αντάρτες, οι οποίοι επιδίδονταν σε λεηλασίες και δολοφονίες. Δημιουργήθηκε Επαναστατική Επιτροπή [...] εκλέχθηκε νέο Σοβιέτ, το οποίο εξέλεξε Εκτελεστική Επιτροπή και δημιούργησε 12 υπηρεσίες. Στην πόλη διεξήχθη Αγροτικό Συνέδριο, το οποίο έδειξε την κουλάκινη φυσιολογία του. Για λόγους τακτικής δεν το διαλύσαμε.

Το Συνέδριο όρισε Εκτελεστική Επιτροπή 35 ατόμων, οι 6 από τους οποίους είναι κομμουνιστές και οι υπόλοιποι αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες. Αποφασίστηκε η εκ νέου εγγραφή στο Κόμμα, με στόχο την κάθαρσή του. Οι αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες, μαζί με τους αναρχικούς διοργάνωναν στην πόλη συλλαλητήρια, με τον πιο αισχρό χαρακτήρα. Οι κομματικοί σύντροφοι προσπαθούσαν να σαμποτάρουν αυτά τα συλλαλητήρια. Το σοβιετικό τάγμα 3.000 ατόμων που είχε οργανωθεί στην πόλη αποδείχθηκε αναξιόπιστο, διαπιστώθηκε επιρροή αναρχικών.

Στην περιφέρεια δυναμώνει η κουλάκινη και η μαχνοβίτικη τρομοκρατία, έγιναν εβραϊκά πογκρόμ, δολοφονίες και λεηλασίες. Υπήρξαν περιπτώσεις δολοφονιών σοβιετικών και κομματικών στελεχών και προπαγανδιστών, κυρίως στην περιοχή του Γκουλάι Πόλε, του Ορέχοβο, του Πολόγκι και του Ζερεμπέτς. Ο ίδιος ο Μαχνό πέρασε από το Αλεξάντροφσκ και σε συλλαλητήριο είχε δηλώσει ξεκάθαρα ότι δε θα ησυχάσει μέχρι να γίνει αφέντης της πόλης. Η προσφορά του Μαχνό στον αγώνα κατά του γκέτμαν δεν επέτρεπε τη λήψη μέτρων εναντίον του. Σ' αυτό το διάστημα αυτός πρόφτασε να οργανώσει μεγάλο, καθαρά αλητικό στρατό, που αποτελούνταν στο μεγαλύτερο μέρος του από διαλυμένα παλιά στρατιωτικά τμήματα, ο οποίος απειλούσε διαρκώς το Αλεξάντροφσκ με κατάληψη της πόλης...»¹

Εκείνο τον καιρό, το Γενικό Επιτελείο του Μαχνό έκανε συνομιλίες με τον Ντιμπένκο, στέλνοντας γι' αυτό το σκοπό αντιπροσωπία με επικεφαλής τον Τσουμπένκο. Τελικά, έχοντας διατυπώσει τις βασικές θέσεις της συμφωνίας, τα τμήματα του Μαχνό μπήκαν υπό όρους στη σύσταση του Κόκκινου Στρατού. Οι μαχνοβίτες και η σοβιετική διοίκηση ενδιαφέρονταν εξίσου για κοινές στρατιωτικές κινήσεις. Η συμφωνία έκλεισε.

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

Όσον αφορά στα πολιτικά ζητήματα, δεν υπήρξε συμφωνία, μιας και η Σοβιετική Διοίκηση ακολουθούσε το δόγμα που είχε υιοθετηθεί στο 1^ο και στο 2^ο Συνέδριο του Κ.Κ.Ου. (Μπ.), όπου είχε αποφασιστεί το μποϊκοτάρισμα όλων των κομμάτων, ανάμεσά τους και των αναρχικών. Στις αποφάσεις υποδεικνυόταν ξεκάθαρα:

«Μέλη Στρατο-Επαναστατικών Επιτροπών μπορούν να εκλέγονται μόνο κομμουνιστές...».ⁱ

«Το Κόμμα πρέπει να επιδιώκει τον έλεγχο όλων των επαναστατικών οργανισμών γενικά και των οργάνων της εξέγερσης ειδικότερα, και να απομακρύνει από αυτούς όλα εκείνα τα στοιχεία, τα οποία τάχθηκαν στο πλευρό της εξέγερσης, χωρίς να έχουν στόχο την εγκαθίδρυση της δικτατορίας του προλεταριάτου...»ⁱⁱ

Το 2^ο Συνέδριο του Κ.Κ.Ου. (Μπ.), το οποίο διεξήχθη στη Μόσχα, αποφάσισε επίσης ξεκάθαρα:

«Κανένος είδους συμφωνίες μόνιμου χαρακτήρα μ' αυτά τα κόμματα δεν είναι επιτρεπτές. Επιτρέπονται μόνο συμφωνίες τεχνικής φύσεως με μεμονωμένες οργανώσεις αυτών των κομμάτων, ανάλογα με την περίπτωση, για κάποιες συγκεκριμένες επιχειρήσεις...»ⁱⁱⁱ

Γιατί η ΚΕ του Κ.Κ.Ου. (Μπ.) πήρε αυτή την απόφαση; Εννοείται ότι προσέγγισαν τους μαχνοβίτες όχι με αγαθές προθέσεις, αλλά έχοντας κάποιον απώτερο σκοπό. Το θέμα ήταν το ότι τα διευθυντικά στελέχη του Κομμουνιστικού Κόμματος και της Κυβέρνησης δεν ήταν σίγουρα για το αν η πλειοψηφία του λαού της Ουκρανίας θα πάει με το μέρος τους. Παρά το γεγονός ότι το μανιφέστο της 29^{ης} Νοέμβρη, της Προσωρινής Εργατο-Αγροτικής Κυβέρνησης της Ουκρανίας, είχε ενθουσιάσει τους αγρότες και ιδιαίτερα η 6^η παράγραφος του, η οποία έλεγε:

«Όλη η γη των μεγαλογαιοκτημόνων, μαζί με όλη την κινητή και την ακίνητη περιουσία τους πρέπει να κατασχεθεί άμεσα από τους μεγαλογαιοκτήμονες και να παραδοθεί χωρίς όρους στους αγρότες».^{iv}

Επίσης, εξασφάλιζε τη ροή εθελοντών στον Κόκκινο Στρατό, οι δυνάμεις όμως ήταν λίγες, ενώ οι εχθροί πολλοί. Η εξάλειψη των μαχνοβιτών, οι οποίοι στις αρχές του 1919

ⁱ «Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ουκρανίας Μέσα Από τις αποφάσεις των Συνεδρίων και των Ολομελειών της ΚΕ» τ. 1, σελ. 38.

ⁱⁱ «Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ουκρανίας Μέσα Από τις αποφάσεις των Συνεδρίων και των Ολομελειών της ΚΕ», τ. 1, σελ. 18.

ⁱⁱⁱ «Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ουκρανίας Μέσα Από τις αποφάσεις των Συνεδρίων και των Ολομελειών της ΚΕ», τ. 1, σελ. 39.

^{iv} «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 1, σελ. 460.

αριθμούσαν πάνω από 20.000 πεζικό, 8.000 ιππικόⁱ και κατελάμβαναν ευρεία περιοχή με πληθυσμό κοντά στο 1,7 εκατομμύριο, ανάμεσα στον οποίο το κύρος και η δημοτικότητα των ανταρτών ήταν τόσο υψηλά, θα μπορούσε να κοστίσει πάρα πολλά. Γι' αυτό πάρθηκε η "σολομώνεια λύση": «άσε τους μαχνοβίτες να πολεμούν, να χτυπούν τον εχθρό μας, θα δούμε μετά τι θα κάνουμε, άλλωστε οι αποφάσεις των Συνεδρίων είναι ξεκάθαρες».

Εμείς όμως, με την απλότητα της ψυχής μας, θεωρούσαμε αυτονόητο ότι η περιοχή που καταλαμβάνεται από τα στρατεύματά μας θα ελέγχεται από εμάς και ότι ο αναρχοκομμουνισμός μας υπηρετεί το προλεταριάτο. Το μέρος είναι αρκετό για όλους. Θα τα βρούμε. Τώρα όμως πρέπει να κάνουμε την Επανάσταση, να χτυπάμε τους μπουρζουάδες και τους χρυσογαλονάδες. Τα ενωμένα στρατεύματα, έχοντας καταλάβει το Ιλαριόνοβο και το Νιζεντνεπρόφσκ το πρωί της 24^{ης} Γενάρη, έλαβαν θέσεις για τη διαπεραίωση στην άλλη όχθη του Δνείπερου και την πολιορκία του Αικατερινοσλάφ. Το βράδυ της 26^{ης} Γενάρη, το 6^ο Σοβιετικό Σύνταγμα και δυο τάγματα του 15^{ου} Συντάγματος επωφελήθηκαν από το ότι η προσοχή των πετλιουροβιτών ήταν στραμμένη στις θέσεις άλλων τμημάτων, πέρασαν το Δνείπερο πάνω από τον πάγο που τον είχε σκεπάσει, βόρεια του Αικατερινοσλάφ.

Την ίδια ώρα, άλλα τμήματα ανταρτών έδιναν σκληρή μάχη για την κατάληψη της σιδηροδρομικής γέφυρας. Υπερασπίζοντας τη διάβαση, ο εχθρός περνούσε σε αντεπίθεση, συγκεντρώνοντας στην περιοχή αυτή ισχυρές δυνάμεις. Μετά από επίμονη και σκληρή μάχη, τα τμήματα των ανταρτών κατέλαβαν τη γέφυρα και τμήμα της πόλης.

Στις 27 Γενάρη, το Αικατερινοσλάφ ελευθερώθηκε όλο από τους πετλιουροβίτες, οι οποίοι υποχώρησαν προς το Βερχόφτσεβο και το Κρεμεντσιούγκ. Εμείς αποσύραμε τα αποσπάσματά μας από τη γραμμή Αικατερινοσλάφ-Σινέλνικοβο και τα κατευθήναμε προς ενίσχυση της γραμμής Αλεξάντροφσκ-Γκουλάι Πόλε. Στην Κριμαία και στο νότο της Ταυρίδας διεξαγόταν ταχεία συγκρότηση νέων στρατιωτικών μονάδων της Στρατιάς "Εθελοντών" και τα αποσπάσματά της δρούσαν ενεργά στην κατεύθυνση Αλεξάντροφσκ-Γκουλάι Πόλε. Στην περιοχή του Πολόγκι εμφανίστηκαν τμήματα ιππικού Κοζάκων του Κουμπάν. Η συγκέντρωση νέων εχθρικών στρατευμάτων μαρτυρούσε την προετοιμασία της επίθεσης.

Το τετρακοσίων χιλιομέτρων μέτωπο του Ντονέτσκ, Λουγκάνσκ - Μπαχμούτ - Γκρίσινο - Γκουλάι Πόλε - Αλεξάντροφσκ χωριζόταν σε δύο κομμάτια. Το βόρειο και το κεντρικό υπάγονταν στο Νότιο Μέτωπο (Διοικητής ο Β. Μ. Γκίτις). Στη σύνθεσή του ανήκαν η 8^η, η 9^η, και η 10^η Στρατιά. Το νότιο και το δυτικό κομμάτι υπάγονταν στο Επιτελείο του Ουκρανικού Μετώπου. Το δυτικό κομμάτι του μετώπου αποτελούνταν από ομάδα στρατευμάτων του Ντονέτσκ και το νότιο από τα στρατεύματα του Μαχόν. Εκτός από αυτό, εμείς είχαμε και τη μετωπική γραμμή Γκουλάι Πόλε-Αλεξάντροφσκ.

Στις 4 Φλεβάρη, τα τμήματα του Ντιμπένκο κατέλαβαν το Βερχεντνεπρόφσκ και οι παραπέρα ενέργειές του εξελίσσονταν πέρα από την ανατολική ακτή του Δνείπε-

ⁱ «Στο Αγροτικό Μέτωπο» 1925, τ. 7-8, σελ. 128.

ρου. Εμείς όμως, μετά την εκτέλεση των οδηγιών, δεν μπορούσαμε να κάτσουμε ήσυχα και με απόφαση του Επιτελείου, αρχίσαμε επίθεση σ' όλη τη νότια περιοχή, ξεπερνώντας τη σκληρή αντίσταση των Λευκοφρουρών. Μετά από εξάωρη σκληρή μάχη με τους "Εθελοντές" στην περιοχή του Γκουλάι Πόλε, το 16^ο και το 17^ο Σύνταγμα (πρώην αποσπάσματά μας), κατέλαβαν τον σταθμό και το χωριό Ορέχοβο. Πήραν λάφυρα και εξουδετέρωσαν ένα τεθωρακισμένο τρένο. Με μάχη κατέλαβαν τα χωριά Φεντόροφκα, Μαρφοπόλιε, Νοβοσέλιτσα και Νοβοκάρλοφκα.ⁱ

Εμφανίστηκε βαρύ πυροβολικό του εχθρού, το οποίο δε λυπόταν τα πυρομαχικά του και μας επέφερε αισθητό πλήγμα.

Στις 5 Φλεβάρη του 1919, καταλάβαμε το χωριό Βασιλιεφκα. Στις 7, μετά από επίμονη μάχη, στην οποία έλαβε μέρος βαρύ πυροβολικό του εχθρού, τα στρατεύματά μας κατέλαβαν τον σταθμό Πρισίμπ και το χωριό Μιχάιλοφκα (60 βέρστια νότια του Αλεξάντροφσκ). Στην περιοχή του Γκουλάι Πόλε, το 16^ο Μαχνοβίτικο Σύνταγμα κατέλαβε τον σταθμό και το χωριό Πολόγκι (20 βέρστια νότια του Γκουλάι Πόλε), πάρθηκαν 2 κανόνια, πολυβόλα, τουφέκιαⁱⁱ κλπ. και ένα ιδιαίτερα πολύτιμο για μας τεθωρακισμένο τρένο, την κατάληψη του οποίου διεύθυνε προσωπικά ο Μαχνό, όπου επέδειξε εφευρετικότητα και γενναιότητα.

Οι δυσκολίες ήταν πάρα πολλές. Μερικές από τις πιο τυπικές εκείνης της περιόδου περιγράφονται στην αναφορά του Πολιτικού Επιτρόπου του 14^{ου} Σοβιετικού Συντάγματος, Σολοβιόφ προς το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ του Ουκρανικού Μετώπου, για την κατάσταση του 13^{ου}, του 14^{ου} και του 15^{ου} Συντάγματος, τα οποία συγκροτούνταν στο Παβλογκράντ:

«11 Φλεβάρη 1919. Η κατάσταση των συνταγμάτων είναι τραγική. Εξοπλισμός και εφόδια δεν υπάρχουν. Οι κόκκινοι φαντάροι είναι τελείως γυμνοί και ξυπόλητοι. Η κομματική κατάσταση είναι πολύ κακή. Αποσπάσματα έρχονται καθημερινά. Η εγκατάστασή τους δεν μπορεί να γίνει πουθενά, δεν υπάρχουν τέτοιοι χώροι που θα μπορούσαν να χωρέσουν έστω και έναν λόχο, εξαιτίας του υπερκορεσμού των στρατώνων. Ανάμεσα στους στρατιώτες μαίνεται επιδημία τύφου. Λόγω έλλειψης ιατρικού προσωπικού, η οργάνωση των ιατρείων είναι κακή και όσα υπάρχουν είναι υπερπλήρη. Οι αντάρτες πολεμούν ήδη δύομισι μήνες και δε λαμβάνουν μισθό. Εξαιτίας όλων αυτών των ελλείψεων, στα στρατεύματα υπάρχει δυσαρέσκεια και αντισημιτική διάθεση.

Επωφελούμενοι από αυτά, οι αντεπαναστάτες προτρέπουν σε πογκρόμ ενάντια στον εβραϊκό πληθυσμό, όπως συνέβη στις 3 Φλεβάρη. Πολιτικές δυνάμεις δεν υπάρχουν. Πυρήνες δεν έχουν οργανωθεί ούτε στα συντάγματα ούτε στους λόχους... Λόγω της έλλειψης διαμερισμάτων για ένα τό-

ⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 1, σελ. 95.

ⁱⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 1, σελ. 100.

σο μεγάλο αριθμό στρατευμάτων στο Παβλογκράντ, όπου μπορούν να εγκατασταθούν μόνο 1.500 άτομα, ενώ την παρούσα στιγμή στην πόλη βρίσκονται έως και 8 χιλιάδες, ζητάμε την άδειά σας για την αποσυμφόρηση της πόλης σε οποιοδήποτε άλλο βολικό μέρος.

Πολιτικός Επίτροπος Σολοβιόφι.»

Αλλά ούτε κι εμείς είχαμε πολλούς λόγους να χαιρόμαστε. Όσον αφορά τον εξοπλισμό, τον ιματισμό και τα τρόφιμα, είχαμε αφηθεί στη μοίρα μας, μη λαμβάνοντας τίποτα από την Κεντρική Διοίκηση. Μπορούσαμε να ελπίζουμε μόνο στον επαναστατικό ξεσηκωμό του λαού. Ο Αντόνοφ-Οφσεγιένκο έγραφε:

«[...] Στην πραγματικότητα, δίπλα στα δικά μας Επιτελεία συνέχιζαν να λειτουργούν αυτόνομα τα επιτελεία των αντάρτικων επαναστατικών επιτροπών, οι οποίες δημιουργούσαν δικές τους συγκροτήσεις στρατευμάτων, ενώ οι σοβιετικές υπηρεσίες σαμποτάραν τον εφοδιασμό των στρατευμάτων μας, από τις αποθήκες τις οποίες είχαμε καταλάβει από τον εχθρό και τις είχαμε παραδώσει στα αρμόδια σοβιετικά όργανα. Λόγω των διαφωνιών, οι οποίες λάμβαναν χώρα ανάμεσα στο προσωπικό της Σοβιετικής Ουκρανικής Κυβέρνησης και την απουσία στήριξης από την πλευρά των "μετόπισθεν", ο Διοικητής της Ομάδας του Χαρκόβου υπέβαλε την παραίτησή του [...]»ⁱⁱ

Στις 11 Φλεβάρη, η παραίτηση του Άουσεμ έγινε δεκτή και στη θέση του διορίστηκε προσωρινά ο Α. Ε. Σκάτσκο⁽¹⁰⁰⁾. Στο μεταξύ, οι συνθήκες απαιτούσαν από εμάς δραστηρίες ενέργειες. Στις 12 Φλεβάρη, αντάρτες-μαχνοβίτες κατέλαβαν το χωριό Μπασάν (12 βέρστια νοτιοδυτικά του σταθμού Πολόγκι), νοτιοανατολικά του Πολόγκι, μετά από άγρια μάχη που κράτησε δυο εικοσιτετράωρα, καταλάβαμε τα χωριά Βοσκριεσένκα, Κόνσκοι Ραζντόρι και τον σταθμό Μαγκέντοβοⁱⁱⁱ.

Από την εχθρική πλευρά δρούσαν ισχυρές δυνάμεις επιστρατευμένων στην περιοχή Πολόγκι-Γκρίσινο. Από τη μεριά μας, οι επιθετικές στρατιωτικές ενέργειες εξελίσσονταν επιτυχώς, παρ' όλο που δεν υπήρχαν τέτοιες διαταγές, απειλώντας τα πλευρά του εχθρού στο Ντονμπάς. Οι αναρχικοί που έφταναν σ' εμάς από τη Ρωσική Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Σοβιετική Δημοκρατία, δημιουργούσαν με τις αφηγήσεις τους για τη διάλυση των οργανώσεών τους από τους μπολσεβίκους κάποιες αμφιβολίες στις γραμμές μας. Εμείς δυσκολευόμασταν να τους πιστέψουμε. Όμως σύντομα γίναμε και οι ίδιοι μάρτυρες των συγκεκριμένων ενεργειών των μπολσεβίκων, που κατευθύνονταν στη διάσπαση των χωριών, με τη βοήθεια των Τσε-Κα, των αποσπασμάτων συλλογής τροφίμων, των Επιτροπών Φτώχειας και του αγροτικού νόμου.

ⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 1, σελ. 118.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσεγιένκο Β. Α. «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 196.

ⁱⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσεγιένκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 199.

Όσοι έρχονταν, μας έφερναν διάφορα έντυπα, ανάμεσά τους και μπολσεβίκικα. Τον Αύγουστο του 1919, στο διάγγελμά του «Σύντροφοι εργάτες! Βαδίζουμε στην τελευταία αποφασιστική μάχη!», ο Β. Ι. Λένιν έγραφε:

«[...] Ο κουλάκος μισεί με λύσσα τη Σοβιετική Εξουσία και είναι έτοιμος να σφαγιάσει και να στραγγαλίσει εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες... εκτός αν οι εργάτες λιώσουν αλύπητα την εξέγερση της κουλάκινης, ληστρικής μειοψηφίας κατά της εξουσίας των εργαζομένων. Μέση λύση δεν μπορεί να υπάρξει. Δε θα έχουμε ειρήνη... Οι κουλάκοι είναι οι πιο κτηνώδεις, οι πιο χυδαίοι, οι πιο άγριοι εκμεταλλευτές, που πολλές φορές στην ιστορία άλλων χωρών εγκαθίδρυν την εξουσία των τσιφλικιάδων, των τσάρων, των παπάδων, των καπιταλιστών...

Ανελέητο πόλεμο και θάνατο στους κουλάκους!

Μίσος και περιφρόνηση στα κόμματα που τους υπερασπίζονται, τους δεξιούς σοσιαλεπαναστάτες, τους μενσεβίκους και τους νυν αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες.»ⁱ

Και ποιον θα 'πρεπε να θεωρούμε κουλάκο; Αυτόν που εκμεταλλεύεται τη μισθωτή εργασία ή αυτόν που ζει πιο εύπορα; Και τους δυο; Ή αυτόν που δε συμμετέχει δραστήρια στα μέτρα των αρχών; Εκτός από αυτό θεωρούνταν ότι η αγροτιά της Ουκρανίας ζούσε πιο εύπορα απ' ό,τι στη Ρωσία και ο Ουκρανός μέσος αγρότης συγκρινόταν με τον Ρώσο κουλάκο.

Άμα πάρουμε τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις μόνο της επαρχίας Αικατερινοσλάφ και χωρίσουμε τις ιδιοκτησίες σε τρεις ομάδες ανάλογα με το μέγεθός τους, θα λάβουμε το εξής:

Ακτήμονες και μικροϊδιοκτήτες (έχοντες από 0 έως 3 ντεσιατίνες⁽¹⁰¹⁾ γης), 48,0%.

Μέσοι αγρότες (3 έως 6 ντεσιατίνες γης), 16,4%.

Εύποροι αγρότες (6 ντεσιατίνες και πάνω), 35,6%.

Το 1917, στην επαρχία Αικατερινοσλάφ υπήρχαν πάνω από 2.471.000 άτομα αγροτικού πληθυσμού, από τα οποία πάνω από 879 χιλιάδες άτομα (το 35,6 % δηλαδή), αντιμετώπιζονταν από τη Σοβιετική Κυβέρνηση ως κουλάκοι. Στις τρεις επαρχίες μαχνοβίτικης επιρροής (Αικατερινοσλάφ, Ταυρίδα, Χερσώνα), με αγροτικό πληθυσμό 6.404.000 άτομα, τα μέλη των εύπορων οικονομιών (βλ. κουλάκικων) ξεπερνούσαν τα 2.280.000 άτομα.ⁱⁱ

Όμως στους κουλάκους της Ουκρανίας καταχωρούνταν και ένα μέρος των μέσων αγροτών, γι' αυτό και ο αριθμός τους θεωρούνταν πολύ μεγαλύτερος. Στις 28 Γενάρη, έγινε ανασηματισμός της Ουκρανικής Κυβέρνησης. Κεφαλή της Κυβέρνησης έγινε ο Χ. Γ. Ρακόφσκι⁽¹⁰²⁾, αντικαθιστώντας τον Πιατακόφ⁽¹⁰³⁾. Η αγροτική πολιτική και η πο-

ⁱ Λένιν, Β. Ι., «Πλήρης Συλλογή Κειμένων», τ. 3, σελ. 39-41.

ⁱⁱ «Στο Αγροτικό Μέτωπο» 1925, τ. 7-8, σελ. 105-106.

λιτική συλλογής τροφίμων που διεξήγε αυτή η Κυβέρνηση, ενέτεινε αμέσως την προσοχή των αγροτών. Στις ανακοινώσεις που εξέδωσε η Κυβέρνηση, λεγόταν ότι όλες οι μεγάλες και καλλιεργήσιμες οικονομίες, που πριν ανήκαν σε μεγαλογαιοκτήμονες, μεταβιβάζονται τώρα στο κράτος για την οργάνωση κολχόζ (κολλεκτιβιστική οικονομία - σμ)... Όλες οι εκτάσεις γης των μη καλλιεργούμενων οικονομιών παραδίδονταν στην αρμοδιότητα της Λαϊκής Επιτροπής Γης, για την οργάνωση κοινωνικής οικονομίας και παραδίδονταν στην αγροτιά, για την ισομερή αναδιανομή.

Τα στοιχεία της κινητής περιουσίας παρέμειναν στα όργανα της Λαϊκής Επιτροπής Γης. Η "Θέση της Λαϊκής Επιτροπής Γης, σχετικά με τη διανομή της γης για προσωρινή ισομερή χρήση" προέβλεπε:

«§80. Η καταμετρημένη κινητή, έμψυχη και άψυχη περιουσία, αποθέματα ζωοτροφών και τροφίμων, σπίτια, κτίσματα και τα λοιπά περιουσιακά στοιχεία, τα οποία πριν δε χρησιμοποιούνταν από εργαζομένους, μεταβιβάζονται τώρα στη διαχείριση των Περιφερειακών Υπηρεσιών Γης.

§82. Οι Επιτροπές Γης πρέπει να λάβουν μέτρα για την επιστροφή της αυτόβουλα αρπαγμένης περιουσίας των παλιών ιδιοκτησιών, που δεν ανήκαν σε εργαζόμενους. Ιδιαίτερα σημαντικά μέτρα είναι αυτά που πρέπει να λάβουν οι Περιφερειακές Υπηρεσίες Γης για την επιστροφή των καθαρόαιμων και των γεωργικών κτηνών, των πολυσύνθετων μηχανημάτων και εξαρτημάτων τους...»ⁱ

Και έβγαινε έτσι, που όσο πιο φτωχή ήταν η περιοχή, τόσο πιο σκληρό αντίκτυπο είχαν πάνω της οι αγροτικοί νόμοι της Σοβιετικής Ουκρανικής Κυβέρνησης. Οι αγρότες, οι οποίοι έπαιρναν την περιουσία των τσιφλικάδων, διεξήγαν ισομερή αναδιανομή της γης, έβλεπαν σ' αυτές τις ενέργειες τη δικιά τους επανάσταση, το αιώνιο όνειρο τους να αποκτήσουν δικιά τους γη. Δέχονταν τη Σοβιετική Εξουσία, η οποία τους καλούσε και τους στήριζε σ' αυτό, ως γνήσιο εκφραστή των πόθων τους και ως συγκεκριμένη οργανωτική δύναμη, η οποία θα πραγματοποιούσε τις ελπίδες τους. Όμως η νέα Κυβέρνηση της Ουκρανίας, με επικεφαλής τον Ρακόφσκι, αποφάσισε να πάρει από τους αγρότες την ήδη μοιρασμένη γη και περιουσία των τσιφλικάδων. Οι αγρότες εξαναγκάζονταν με τη βία να παραδώσουν όλα όσα είχαν πάρει από τους μεγαλογαιοκτήμονες στο νέο αφεντικό, την Περιφερειακή Υπηρεσία Γης.

Αυτό δεν άρεσε καθόλου στους αγρότες. Η γη που είχε κατακτηθεί με πόνο κι αίμα, τώρα αρπαζόταν ξανά πίσω από αυτούς που πριν δυο μήνες τους καλούσαν να την πάρουν από τους τσιφλικάδες. Η αγροτιά, που το 1918 συμπαθούσε φανερά τη Σοβιετική Εξουσία, αγωνιζόταν γι' αυτή την εξουσία. Τώρα έχασε κάθε ενδιαφέρον γι' αυτή, και το χειρότερο, θεωρούσε τον εαυτό της θρασύτατα ξεγελασμένη, αφού είχε καταλάβει ότι τη χρησιμοποίησαν για την επίτευξη του σκοπού τους.

ⁱ «Στο Αγροτικό Μέτωπο» 1925, τ. 7-8, σελ. 113.

Το "Μανιφέστο της Προσωρινής Εργατοαγροτικής Κυβέρνησης της Ουκρανίας", της 29^{ης} Νοέμβρη 1918, έλεγε στην 6^η παράγραφο του:

«Όλη η γη των μεγαλογαιοκτημόνων, μαζί με όλη την κινητή και την ακίνητη περιουσία τους πρέπει να παρθεί αμέσως από τους μεγαλογαιοκτήμονες και να παραδοθεί χωρίς όρους στους αγρότες.»ⁱ

Το μανιφέστο, που είχε υπογραφεί από τον Πιατακόφ, τον Βοροσίλοφ, τον Σεργκέγιεφ, τον Κβιρίγκιν, τον Αβέριν, τον Ζατόνσκι και τον Κοτσουμπίνσκι, εξασφάλιζε στους αγρότες το μέγιστο κλήρο τους. Μόνο έτσι αντιλαμβάνονταν οι αγρότες την 6^η παράγραφο του μανιφέστου.

Όμως τώρα, ξαφνικά, στροφή 180 μοιρών...

Οι ακτήμονες και οι εργάτες γης που μπορούσαν να μπουν σε οργανωμένες κομμούνες και στα σοβχόζ (σοβιετική οικονομία - στυ) ήταν πολύ λίγοι, αλλά ακόμα και αυτοί επιδίωκαν να γίνουν αυτόνομοι αγρότες και γι' αυτό αντιμετώπιζαν αρνητικά και με δυσοπιστία τα μέτρα που τους έπαιρναν μέρος της γης και της περιουσίας των τσιφλικάδων. Οι ξαφνιασμένοι και μπερδεμένοι αγρότες δεν μπορούσαν να το χωνέσουν. Τέτοια μεταστροφή στο αγροτικό ζήτημα, τέτοια υποκρισία δεν την περίμεναν...

Εντωμεταξύ πλησίαζε η άνοιξη, έπρεπε να ετοιμαστούν τα ζωντανά, οι σπόροι, να είναι γνωστή από πριν η έκταση της γης και η τοποθεσία της, όλες οι λεπτομέρειες. Πώς να γίνει η επεξεργασία της γης, με τι να σπαρθεί, πώς να γίνει η συγκομιδή και να λυθούν άλλα σημαντικά για τους αγρότες προβλήματα. Όχι λιγότερο σημαντικό ήταν και το ζήτημα των τροφίμων. Ο Βορράς λιμοκτονούσε και κοιτούσε με ελπίδα τις περιοχές που απελευθερώνονταν στον Νότο.

Εμείς το γνωρίζαμε αυτό και στις αρχές Φλεβάρη συγκεντρώσαμε και στείλαμε στην Πετρούπολη και τη Μόσχα τέσσερις αμαξοστοιχίες με τρόφιμα, σε ένδειξη πίστης και σα δώρο.ⁱⁱ

Η Λαϊκή Επιτροπή Τροφίμων της Ουκρανίας είχε οργανωθεί ήδη πριν από την εγκαθίδρυση της Σοβιετικής Εξουσίας στην Ουκρανία, δηλαδή πριν από την 25^η Νοέμβρη του 1918.

Ένα από τα πρώτα διατάγματα της Προσωρινής Κυβέρνησης Ουκρανίας ήταν το διάταγμα της 26^{ης} Γενάρη του 1919, "Για την οργάνωση της υπόθεσης των τροφίμων στην Ουκρανία", το οποίο κήρυξε το κρατικό μονοπώλιο στην προμήθεια τροφίμων. Το κρατικό μονοπώλιο περιελάμβανε την πλήρη απαγόρευση κάθε ατομικού εμπορίου με τρόφιμα που υπάγονταν στο μονοπώλιο, την αναγκαστική παράδοση όλων των αποθεμάτων αυτών των προϊόντων σε σταθερές τιμές και με την απαγόρευση απόκρυψης αποθεμάτων σίτου.ⁱⁱⁱ

ⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 1, σελ. 460.

ⁱⁱ Κρατικό Αρχείο της Περιοχής του Χαρκόβου (εφεξής Κ.Α.Π.Χ.).

ⁱⁱⁱ Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία κατά την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου 1917- 1920.

Η μετέπειτα εξέλιξη του διατάγματος για το μονοπώλιο τροφίμων ήταν το διάταγμα του Σοβιέτ Λαϊκών Επιτροπών της Ουκρανικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, στις 5 Φλεβάρη του 1919, "Για την απαλλοτρίωση των αποθεμάτων τροφίμων και τον καθορισμό σταθερών τιμών σ' αυτά". Στην ομιλία του σε συλλαλητήριο στην Πετρούπολη, ο Β. Ι. Λένιν έλεγε ότι οι Γερμανοί ιμπεριαλιστές υπόσχονταν να μεταφέρουν στη Γερμανία από την Ουκρανία 60 εκατομμύρια πούντια σίτου, όμως κατάφεραν να μεταφέρουν μόνο 9 εκατομμύρια πούντια, ξεσηκώνοντας εναντίον τους όλο τον πληθυσμό της Ουκρανίας.

Η πείνα στον Βορρά έκανε την Κεντρική Διοίκηση να αναθέσει στους Ουκρανούς συντρόφους την αποστολή μεταφοράς στη Ρωσία 50 εκατομμυρίων πουντιών σίτου, ως την 1^η Ιούνη του 1919.ⁱ

Σε άλλη ομιλία του, ο Β. Ι. Λένιν υπογράμμιζε:

«Εάν με λεπτότητα, κάπως ανθρώπινα - και όχι όπως όταν ένας άνθρωπος θέλει να διευθύνει και δικαιολογημένα προκαλεί μίσος - ο εργάτης της πόλης πλησιάσει τον αγρότη, θα συναντήσει σ' αυτόν την πιο συντροφική εμπιστοσύνη και την πλήρη υποστήριξη...»ⁱⁱ

Όμως οι επικεφαλής της Κυβέρνησης στην Ουκρανία, ο Πιατακόφ και μετά ο Ρακόφσκι, δεν άκουσαν τα λόγια του, δε θέλησαν να ταπεινωθούν σε τέτοιο βαθμό ώστε, "κάπως ανθρώπινα" να προσπαθήσουν να έρθουν σε επικοινωνία με τους αγρότες και να τους καταλάβουν. Βασιζόμενοι στην κρατική μηχανή, στη δεξιοτεχνία και την πονηριά τους, αυτοί έπρατταν ό,τι ήθελαν.

Αναθέτοντας απεριόριστες αρμοδιότητες ο ένας στον άλλο, έπεσαν ομόψυχα πάνω στον ουκρανικό λαό με νόμους και διατάγματα. Αυτό το ανήθικο πείραμα είχε μεγάλο κόστος, όμως η συνεπαρμένη παρέα δεν είχε διάθεση να πληρώσει από την τσέπη της. Ακόμα και σήμερα προκαλείται αγανάκτηση από αυτά τα διατάγματα, τις αποφάσεις και τις διαταγές της κυβέρνησης Ρακόφσκι, οι οποίες διαπνέονταν από περιφρόνηση των δημοκρατικών παραδόσεων του ουκρανικού απελευθερωτικού κινήματος και όλων εκείνων των ιδανικών, στο όνομα των οποίων ο λαός βιάδιζε στον θάνατο για την επανάσταση.

Τα ουκρανικά στρατεύματα που αποτελούνταν κυρίως από αγρότες, έδιναν σκληρές μάχες για γη και ελευθερία, ισότητα και δικαιοσύνη, για μια ανθρώπινη συμπεριφορά απέναντι τους, ενώ στα μετόπισθόν τους τους έπαιρναν με τη βία τη γη, το ψωμί, τους διέταζαν να υπακούν αδιαμαρτύρητα. Στα χωριά σχεδόν δεν υπήρχαν κομμουνιστές, οι διαφωτιστικές εργασίες δε γίνονταν σχεδόν καθόλου, ενώ ο Στρατός Συλλογής Τροφίμων και τα κάθε λογής ένοπλα αποσπάσματα, τα οποία είχαν ξεχυθεί στα χωριά για την υλοποίηση των αποφάσεων της κυβέρνησης του Χαρκόβου, συμπεριφέρονταν σαν κατακτητές.

ⁱ Λένιν, Β. Ι., «Πλήρης Συλλογή Κειμένων», τ. 38, σελ. 34-35.

ⁱⁱ Λένιν, Β. Ι., «Πλήρης Συλλογή Κειμένων», τ.38, σελ. 61.

Αυτές οι ενέργειες προκαλούσαν δυσaráεσκεια στους αγρότες, οι οποίοι δεν το περίμεναν ότι τα τόσο σημαντικά ζητήματα γης και τροφίμων θα επιλύονταν χωρίς τη συμμετοχή τους.

Από τις πολυάριθμες αναφορές αντιπροσώπων στο Πανουκρανικό Συνέδριο, διαπιστώθηκε ότι τα αποσπάσματα συλλογής τροφίμων ασχολούνται πιο πολύ με πολεμικές επιχειρήσεις παρά με τη συλλογή τροφίμωνⁱ.

Στον απολογισμό της Λαϊκής Επιτροπής Τροφίμων, τονίζονταν ότι η εξαιρετικά τεταμένη κατάσταση στην Ουκρανία έφτασε στο σημείο τα αποσπάσματα συλλογής τροφίμων να αναγκάζονται συχνά να μετατρέπονται σε στρατιωτικά και να αμύνονται ή να επιτίθενται τα ίδια στους συμμορίτεςⁱⁱ.

Οι αγρότες αψηφούσαν τελείως τα διατάγματα της Κυβέρνησης του Χαρκόβου, τα οποία έρχονταν σε σύγκρουση με τους πόθους τους. Όμως ούτε η προβλεπόμενη από την Κυβέρνηση διάσπαση της ενότητας των χωριών επιτυγχάνονταν, όταν δηλαδή ο φτωχός θα άρπαζε από το λαιμό τον εύπορο και θα ξεκινούσε η ταξική πάλη μεταξύ των αγροτών. Οι κουλάκοι-εκμεταλλευτές ήταν λίγοι, ενώ οι εύποροι αγρότες, που με δικό τους κόπο έφτιαξαν τα νοικοκυριά τους, είχαν μεγάλο κύρος και ήταν παράδειγμα προς μίμηση.

Εκτός από αυτό, στα χωριά υπήρχε ένα πλέγμα συγγένειας μεταξύ των χωρικών και πολλές φορές ολόκληρα χωριά ήταν ένα σόι. Το να κάνεις κακό και το να αδικείς το διπλανό σου θεωρούνταν απρεπές και αφύσικο, τα χωριά ζούσαν με τις δικές τους παραδόσεις. Ο χωρικός δεν έβλεπε στο γείτονά του τον εχθρό, αντιθέτως, είχαν πολλά κοινά, είχαν ο ένας την ανάγκη του άλλου και καταλάβαιναν ότι θέλει να τους εκμεταλλευτεί κάποιος τρίτος.

Το κλίμα της περιόδου ήταν εξαιρετικά τεταμένο. Ο Ουκρανικός Κόκκινος Στρατός, που αποτελούνταν από αποσπάσματα εθελοντών ανταρτών και αγροτών, αγωνιζόταν στο μέτωπο Λουγκάνσκ-Γκρίσινο-Πολόγκι-Αλεξάντροφσκ, στη δεξιά όχθη του Δνεύπερου και βόρεια ως τη Λευκορωσία. Η απόσταση ήταν τεράστια, σε όλο το μέτωπο γίνονταν επιθέσεις, χρειάζονταν ενισχύσεις, όμως η διάθεση των αγροτών είχε πέσει, η συρροή εθελοντών σχεδόν σταμάτησε, ενώ μεγάλωνε ο αριθμός των λιποτακτών. Η 11^η Σοβιετική Στρατιά, που αριθμούσε 88 χιλ. μαχητές, είχε ηττηθεί στον Καύκασο και έτσι απελευθερώθηκαν σημαντικές δυνάμεις Λευκοφρουρών: η Στρατιά Κοζάκων του Κουμπάν και η Στρατιά "Εθελοντών", οι οποίες αφού ανασυντάχτηκαν με τις ευλογίες της Αντάντ, άρχισαν να μεταφέρουν τα συντάγματά τους στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ και στις παράκτιες περιοχές της Αζοφικής Θάλασσας.

Σύμφωνα με στοιχεία της αντικατασκοπίας και την ανάλυση των γεγονότων, το πρόγραμμα της Αντάντ περιελάμβανε την παρουσία των στρατευμάτων της για την εγκαθίδρυση της τάξης και την επανίδρυση της "Ενιαίας Ρωσίας", με ηγέτη τον στρατηγό Ντενίκιν.

ⁱ Κ.Κ.Α.Ο.Ε.Ου.

ⁱⁱ Κ.Κ.Α.Ο.Ε.Ου.

Στα μέσα Δεκεμβρίου 1918 είχε επεξεργαστεί το σχέδιο κοινής επίθεσης των συμμάχων, των "Εθελοντών" και του στρατηγού Κράσνοφ, κατά των εχθρών της "Ενιαίας Ρωσίας". Σύμφωνα με το σχέδιο προβλεπόταν η μεταφορά στις αρχές της άνοιξης της Στρατιάς "Εθελοντών" στα βόρεια λιμάνια της Μαύρης και της Αζοφικής Θάλασσας, την απόβαση των συμμαχικών στρατευμάτων και την έναρξη επίθεσης στη Μόσχα από τρεις κατευθύνσεις. Έτσι, η αντάρτικη μαχνοβίτικη περιοχή γινόταν ξανά ψαροκόκαλο στο λαιμό των νοσταλγών του παλιού καθεστώτος.

Τα σχέδια της Αντάντ περιελάμβαναν επίσης την εκμετάλλευση του σιταριού, του ανθρώπινου δυναμικού, των ορυχείων του Ντονμπάς και του Κριβόι Ρογκ. Οι συγκοινωνιακές αρτηρίες φράζονταν πάλι από την αντάρτικη μαχνοβίτικη περιοχή. Και αυτό το εμπόδιο έπρεπε να απομακρυνθεί πρώτο απ' όλα. Αυτό το καταλάβαιναν και οι αντάρτες, γι' αυτό και ετοιμάζονταν για αντίσταση, προσπαθώντας να διευρύνουν την περιοχή τους, να εξοπλίσουν τον πληθυσμό, να επιτύχουν την ένωση όλων των επαναστατικών κομμάτων, να οργανώσουν τα μετόπισθεν, να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα για τα στρατεύματα, να δημιουργήσουν όργανα αυτοδιεύθυνσης κλπ.

Πλησίαζε η άνοιξη και ήταν απαραίτητο να λυθεί ένα από τα κυριότερα ζητήματα, το ζήτημα της γης, το οποίο θα καθόριζε την ενεργητικότητα των παραπέρα κινήσεων. Οι ντιρεκτίβες του Ρακόφσκι οδηγούσαν στην παθητικοποίηση των αγροτών κι έτσι απόπλιζαν τον πληθυσμό προς όφελος των εχθρών του επαναστατικού μετώπου, κάτι που προκαλούσε την ανικανότητα των στρατευμάτων μας. Οι στρατιώτες δήλωναν ότι δεν ήταν διατεθειμένοι να πεθαίνουν μόνο και μόνο επειδή στον θρόνο έκατσε ο Ρακόφσκι, η νέα εξουσία δεν τους έδωσε τίποτα καινούργιο και, στο κάτω κάτω, όποιος εξέλεξε αυτή την κυβέρνηση, αυτός να την υπερασπίσει.

Εμείς θεωρούσαμε ότι και η αδράνειά μας επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα και ότι εάν συνεχίσουμε έτσι, θα μείνουμε χωρίς στρατό. Τα συσσωρευμένα προβλήματα μπορούσαν να λυθούν μόνο σε Συνέδριο, το οποίο αποφασίστηκε να διεξαχθεί στις 12 Φλεβάρη του 1919, στο Γκουλάι Πόλε. Πρωτοβουλιακή ομάδα, με επικεφαλής τον Λαβρόφ, άρχισε τις προετοιμασίες του Συνεδρίου. Όλοι μας το περιμέναμε με ανυπομονησία.

Ήδη από το Νοέμβριο του 1918, ο Β. Ι. Λένιν είχε τηλεγραφήσει στον Γενικό Διοικητή Βατσέτι:

«Κατά την προέλαση των στρατευμάτων μας δυτικά, δημιουργούνται κάποιες τοπικές προσωρινές κυβερνήσεις, οι οποίες καλούνται να στερεώσουν τα τοπικά σοβιέτ. Αυτό το γεγονός έχει την καλή του πλευρά, επειδή στερεί από τους εθνικιστές της Ουκρανίας, της Λετονίας, της Λιθουανίας και της Εσθονίας τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουν τα τμήματά μας σαν κατοχικά και δημιουργεί θετική ατμόσφαιρα για την παραπέρα προέλαση των στρατευμάτων μας. Χωρίς αυτή την προϋπόθεση, τα στρατεύματά μας θα βρίσκονταν σε δύσκολη θέση στις κατεχόμενες περιοχές και ο πληθυσμός δε θα τους υποδεχόταν σαν απελευθερωτές.

Γι' αυτό το λόγο, ζητούμε να δοθεί στους διοικητές αυτών των τμημάτων η διαταγή να στηρίζουν με κάθε μέσο τις Προσωρινές Σοβιετικές Κυβερνήσεις Λετονίας, Εσθονίας, Ουκρανίας και Λιθουανίας, όμως, εννοείται, μόνο τις Σοβιετικές Κυβερνήσεις.»ⁱ

Εμείς, λόγω των πολιτικών μας αντιλήψεων, δεν είχαμε προθέσεις να δημιουργήσουμε κυβέρνηση, όμως η εκπλήρωση του πόθου του λαού για ελευθερία ήταν χρέος μας. Γι' αυτό ήταν αναγκαίο ξανά ένα Συνέδριο. Τη μέρα της έναρξης του Συνεδρίου, λάβαμε τηλεγράφημα από τη Γραμματεία της Συνομοσπονδίας "Ναμπάτ", το οποίο κατήγγελλε την απαγόρευση εκδήλωσης, με ομιλία του συντρόφου Μπάρον (Πολεβόι)⁽¹⁰⁴⁾ στο Αικατερινοσλάφ. Το τηλεγράφημα έλεγε:

«Σύντροφοι αντάρτες! Την ώρα που εσείς δίνετε ολόψυχα τις ζωές σας, αναζητώντας ψωμί και ελευθερία για τους εξαθλιωμένους αγρότες και εργάτες της Ουκρανίας, η νέα μπολσεβίκικη κυβέρνηση αρχίζει το ξεκαθάρισμα των επαναστατικών εργατικών οργανώσεων. Η Γραμματεία της Συνομοσπονδίας Αναρχικών Οργανώσεων "Ναμπάτ" είναι σίγουρη, ότι εσείς θα βρείτε αρκετά ξεκάθαρους τρόπους για να αντιδράσετε στις κινήσεις της Εκτελεστικής Επιτροπής του Αικατερινοσλάφ, του Υπουργού Αβέριν και του Διευθυντή τους, την Εργατο-Αγροτική δηλαδή Κυβέρνηση Ουκρανίας.»ⁱⁱ

Επιτέλους, στις 3 μ.μ. στον χώρο του Σοβιέτ, σε γιορτινή ατμόσφαιρα, υπό τον ήχο ορχήστρας πνευστών, οι αντιπρόσωποι του Συνεδρίου παίρνουν τις θέσεις τους. Το Συνέδριο άρχισε. Η πιο πλήρης εικόνα των εργασιών του Συνεδρίου δίνεται από τη συντετμημένη στενογραφική καταγραφή του, η οποία αργότερα διαδόθηκε από εμάς σε χωριστή μπροσούρα.

«ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΝ

του 2^{ου} Συνεδρίου στρατιωτών - ανταρτών, εργατικών και αγροτικών Σοβιέτ, Τομέων και Υποτομέων του Στρατο-Εκστρατευτικού Επιτελείου της περιοχής του Γκουλάι Πόλε, το οποίο διεξήχθη στις 12 Φλεβάρη 1919, στο χωριό Γκουλάι Πόλε.

Στις εργασίες του Συνεδρίου συμμετείχαν 245 αντιπρόσωποι από 35 κοινότητες.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

[...] Μετά από τους χαιρετισμούς, κατατίθενται οι προτάσεις για τη συζήτηση των ακόλουθων θεμάτων:

ⁱ Λένιν, Β. Ι., «Πλήρης Συλλογή Κειμένων», τ. 37, σελ. 234.

ⁱⁱ Κόμιν, Κ. «Ο Αναρχισμός στη Ρωσία», Καλίνιν 1969, σελ. 229.

1. Αναφορά από την αντιπροσωπεία, που είχε πάει στην Προσωρινή Κυβέρνηση της Ουκρανίας.
2. Ενημερώσεις από τις περιοχές.
3. Η παρούσα κατάσταση.
4. Η στάση απέναντι στη Σοβιετική Εξουσία.
5. Για την οργάνωση των αποστρατευμένων βετεράνων του ιμπεριαλιστικού πολέμου.
6. Το ζήτημα της γης.

Όλες οι προτάσεις γίνονται δεκτές από τη συνέλευση.

Στον εναρκτήριο λόγο του, ο σύντροφος Λαβρόφ εξήγησε στη Συνέλευση τον σκοπό του Συνεδρίου και ανακοίνωσε τον σκοπό της αποστολής των απεσταλμένων, που στάλθηκαν στο Επιτελείο των συντρόφων Μαχνό και Σιους, των Σοβιετικών στρατευμάτων και του Ουκρανικού Διευθυντηρίου (βλ. παραπάνω - στο). Μετά απ' αυτό, ο σύντροφος Λαβρόφ προτείνει στη Συνέλευση να εκλέξει προεδρείο, για τη διεξαγωγή της Συνέλευσης. Κατατίθενται οι υποψηφιότητες για την προεδρεία από τους συντρόφους Μαχνό, Βερετέλνικοφ, Μπόικο⁽¹⁰⁵⁾, Χερσονόκι, Σερέγκιν⁽¹⁰⁶⁾, Κουσνάρεφ, Τσερνοκνίζνι⁽¹⁰⁷⁾ και Λαβρόφ.

Ο σύντροφος Μαχνό ζητά να αποσυρθεί η υποψηφιότητά του, με τη δικαιολογία της έλλειψης ελεύθερου χρόνου, λόγω στρατιωτικών υποχρεώσεων στο μέτωπο. Κατατίθεται η πρόταση του συντρόφου Μπόικο για την εκλογή του μπάτκο Μαχνό ως επίτιμου προέδρου του Συνεδρίου και ως επίτιμου αντιπροέδρου, του συντρόφου Σιους. Με ενθουσιώδη χειροκροτήματα, η Συνέλευση κάνει δεκτή ομόφωνα την πρόταση του συντρόφου Μπόικο.

Πρόεδρος για τη διεξαγωγή της Συνέλευσης εκλέγεται ο σύντροφος Βερετέλνικοφ. Βοηθοί του προέδρου, ο Χερσονόκι και ο Τσερνοκνίζνι. Γραμματείς της συνέλευσης ορίζονται οι σύντροφοι Σερέγκιν, Αφείνικοφ και Μπολτατζί⁽¹⁰⁸⁾.

Άρχεται η συνεδρίαση.

Την ενημέρωση της αντιπροσωπείας που πήγε στο Χάρκοβο, στην Προσωρινή Κυβέρνηση Ουκρανίας, κάνει ο σύντροφος Λαβρόφ. Αυτός δηλώνει ότι η αποστολή έγινε επειδή, ενώ η Κυβέρνηση του Διευθυντηρίου είχε στρατολογήσει στρατιώτες μόνο για τον αγώνα ενάντια στο Σκοροπάνσκι, ο λαός δεν αρκέστηκε μόνο σ' αυτό, αλλά συνέχισε την πορεία του για την οικοδόμηση της νέας ζωής. Ο λαός δε θέλησε να συνεχίσει τον αδελφοκτόνο πόλεμο με τα βίαια στρατολογημένα αδέρφια του, εργάτες και αγρότες. Το Συνέδριο Αποστρατευμένων Βετεράνων του Ιμπεριαλιστικού Πολέμου, που έγινε στο Μπολοάγια-Μιχάιλοφκα, εξουσιοδότησε την αντιπροσωπεία να εξακριβώσει εάν το Επιτελείο του Μαχνό

είχε την πρόθεση να έρθει σε συμφωνία με τον Πετλιούρα και, εάν γίνεται, να περάσουν στο Λαϊκό Ουκρανικό Διευθυντήριο.

Η απάντηση του συντρόφου Μαχνό ήταν ότι δεν έχει έρθει σε καμιά συμφωνία με τον Πετλιούρα και ότι είναι αδύνατο να περάσουν προς το Ουκρανικό Διευθυντήριο, λόγω πολεμικών επιχειρήσεων. Τότε, η αντιπροσωπεία κατευθύνθηκε προς το Χάρκοβο, στην Προσωρινή Κυβέρνηση, όμως, συνέχιζε ο ομιλητής, "υπουργούς", δηλ. Επιτρόπους, δεν κατορθώσαμε να συναντήσουμε, δε μας το επέτρεψαν. Μας εξήγησαν ότι οι Επίτροποι είναι απασχολημένοι με κάτι, όμως μας δέχτηκε ο υπασπιστής, με τον οποίο συζητήσαμε πάνω στις ερωτήσεις που του κάναμε:

1. Τι θα είναι η Ουκρανία, αυτόνομη ή υποτελής στη Μεγαλωρωσία (Ρωσία - σμ); Λάβαμε την απάντηση: Η Ουκρανία θα γίνει Ουκρανική Σοσιαλιστική Σοβιετική Δημοκρατία, ομοσπονδιακά δεμένη με τη Μεγαλωρωσία.

2. Από τι είδους στρατεύματα καταλαμβάνεται η Ουκρανία από την πλευρά της Μεγαλωρωσίας; Σ' αυτή την ερώτηση ακολούθησε η απάντηση ότι στην Ουκρανία βαδίζουν στρατεύματα που συγκροτήθηκαν στη Μεγαλωρωσία από Ουκρανούς, οι οποίοι κατέφυγαν εκεί την περίοδο της γερμανικής κατοχής.

3. Τι εξουσία θα έχει η Ουκρανία; Απάντηση: Σοβιετική εξουσία.

4. Ποια η στάση απέναντι στους Συμμάχους; Επειδή οι Σύμμαχοι δεν αναγνωρίζουν τη μπολσεβίκικη εξουσία, η Ουκρανία βρίσκεται σε κατάσταση πολέμου μαζί τους.

5. Ποια η στάση της Προσωρινής Κυβέρνησης Ουκρανίας απέναντι στον στρατό "Μπάτκο Μαχνό"; Σ' αυτό μας απάντησαν ότι επίσημη συμφωνία δεν υπάρχει ακόμα, όμως η Προσωρινή Κυβέρνηση θέλει να μπει σε συμφωνία μαζί του και να τον εφοδιάζει με όλα τα απαραίτητα για τον αγώνα κατά της αντεπανάστασης και ότι δεν έχει προθέσεις για εχθρικές σχέσεις με τον Μαχνό.

6. Τι είδους θα είναι οι εκλογές στα τοπικά Σοβιέτ; Μας απάντησαν ότι σχετικά μ' αυτό θα εκδοθεί νόμος αργότερα, όμως είναι αυτονόητο ότι μόνο το κόμμα των μπολσεβίκων θα στέλνει τους ανθρώπους του στα Σοβιέτ, "επειδή όλα τα άλλα κόμματα τάσσονται κατά της απελευθέρωσης του λαού".

7. Πώς συγκροτήθηκε η Προσωρινή Ουκρανική Σοβιετική Κυβέρνηση; Σ' αυτή την ερώτηση λάβαμε την ακόλουθη απάντηση: "Κάποιοι Επίτροποι είχαν σταλεί από τη Μόσχα, ενώ την υποψηφιότητα 5 Επιτρόπων, που μπήκαν στη σύνθεση της Κυβέρνησης, την υπέβαλε το Κόμμα Μπολσεβίκων Ουκρανίας. Από αυτούς, οι τρεις είναι εργάτες και οι δυο είναι αγρότες".

8. Γιατί δυο "υπουργοί" ονομάζονται "αγροτικοί"; Έχουν εκλεγεί από τους αγρότες ή είναι αγρότες οι ίδιοι; Απάντηση: "Επειδή είναι οι ίδιοι αγρότες. Και επειδή ήταν μέλη του Κόμματος των Μπολσεβίκων, το Κόμμα τους διόρισε σε πόστα Επιτρόπων".

Όταν εμείς, την ώρα της παραμονής μας στον υπασπιστή μάθαμε ότι πολλά κυβερνητικά πόστα καταλαμβάνονται από πρώην τσαρικούς στρατηγούς και αξιωματικούς, τον ρωτήσαμε: "Γιατί στη σύνθεση Εργατο-Αγροτικής Κυβέρνησης υπάρχουν τέτοια πρόσωπα;", μας απάντησαν ότι "αυτοί οι στρατηγοί έγιναν πια δικοί μας", μιας και είναι μέλη του Κόμματος των Μπολσεβίκων και μπορούμε να τους εμπιστευθούμε πλήρως την οργάνωση του Κόκκινου Στρατού και τη διοίκησή του. Έτσι, καταλήγει ο ομιλητής, μας δέχτηκαν στην Προσωρινή Κυβέρνηση και αυτά είναι όλα τα στοιχεία που καταφέραμε να συλλέξουμε από τη συνομιλία μας με τον υπασπιστή.

Μ' αυτό τελειώνει η ενημέρωση και αρχίζουν οι τοποθετήσεις πάνω σ' αυτό το θέμα.

Τον λόγο παίρνει ο σύντροφος Τσερνοκίζνι (αγρότης). "Σύντροφοι αγρότες και εργάτες!", απευθύνεται ο ομιλητής στους παρευρισκόμενους, "Από την ενημέρωση του απεσταλμένου που πήγε στην Προσωρινή Κυβέρνηση, μάθαμε ότι στην Ουκρανία εμφανίστηκε κάποια νεοσύστατη Κυβέρνηση, η οποία αποτελείται μόνο από μπολσεβίκους-"κομμουνιστές". Αυτή η Κυβέρνηση ετοιμάζεται ήδη να επιβάλει το μπολσεβίκικο μονοπώλιο στα Σοβιέτ. Εμείς, σύντροφοι, πρέπει να αναρωτηθούμε αν θα επιτρέψουμε να συμβεί αυτό. Θυμηθείτε, σύντροφοι, τη δύσκολη περίοδο του αγώνα κατά του Γερμανό-μαγιάρικού ζυγού και τη σκλαβιά του γκέτμαν! Τον καιρό που εσείς, αγρότες, εργάτες και αντάρτες σταματούσατε όλες τις αντεπαναστατικές δυνάμεις και σχεδόν με γυμνά χέρια αποκρούατε τις επιθέσεις των γερμανικών και των αυστριακών συμμοριών, όταν εσείς περήφανα και γενναία παλεύατε με τους δήμιους του Σκοροπάνσκι, του Πετλιούρα και των άλλων εγκληματιών! Εναντίον αυτών που εναντιώθηκαν στην ελευθερία του λαού! Πού ήταν τότε η Προσωρινή Κυβέρνηση, η οποία κατέλαβε την εξουσία τώρα και ενεργεί εξ ονόματος αγροτών και εργατών; Τότε στρογγυλοκαθόταν στο Κουρσκ και στη Μόσχα, περιμένοντας πότε οι αγρότες και οι εργάτες της Ουκρανίας θα απελευθέρωναν την περιοχή από τους εχθρούς. Μήπως μόνο οι μπολσεβίκοι πάλευαν με όλες τις μαύρες δυνάμεις της αντίδρασης στην Ουκρανία;

Όμως εσείς, σύντροφοι, ξέρετε ότι το αίμα τους το έχυναν οι αγρότες, οι εργάτες, οι αντάρτες, οι ανένταχτοι. Όλοι τους αναγνώρισαν το χρέος τους απέναντι στην Επανάσταση και πήγαν να την υπερασπίσουν με

γενναιότητα. Τώρα, που μετά από σκληρό αγώνα, με το τίμημα πολλών ζωών, ο εχθρός κατατροπώθηκε και ο εργαζόμενος λαός της Ουκρανίας μπορεί να ανασάνει ελεύθερα, εμφανίζεται κάποια μπολσεβίκικη Κυβέρνηση και μας επιβάλλει την κομματική της δικτατορία. Θα το επιτρέψουμε αυτό σύντροφοι; Θα επιτρέψει ο εργαζόμενος ουκρανικός λαός, ο οποίος μονάχος του και χωρίς τη βοήθεια κανενός ελευθερώθηκε από τον ζυγό των Γερμανών, των Αυστριακών, των πετλιουροβιτών, του γκέτμαν και των άλλων καταπιεστών, μια χούφτα αυτόκλητων να τους εξουσιάζει και να τους επιβάλλει τους νόμους της;

Όχι σύντροφοι, αυτό δεν μπορεί και δεν πρέπει να συμβεί! Είμαστε αρκετά δυνατοί για να πούμε σ' όλους αυτούς που προσπαθούν να πλήξουν την ελευθερία μας: "Κάτω τα χέρια!" Δεν πρέπει να επιτρέψουμε να επαναληφθεί εδώ σε μας, αυτό που συνέβη πρόσφατα σε συνέδριο στην πόλη Παβλογκράντ. Εκεί, οι μπολσεβίκοι-κομμουνιστές δε μας έδιναν τη δυνατότητα να πούμε την αλήθεια, σε μας τους εξωκομματικούς αγρότες και εργάτες, που με το αίμα μας ανοίγουμε τον δρόμο για την απελευθέρωση του εργαζόμενου λαού. Σ' αυτούς τους αγωνιστές έκλιναν το στόμα στο συνέδριο, επειδή δεν είχαν μπολσεβίκικη σφραγίδα (*φωνές: "αίσχος, αίσχος!"*).

Τελειώνω την ομιλία μου, σύντροφοι, κι εδώ πρέπει να πω ότι εμείς, οι εξωκομματικοί αντάρτες που ξεσηκωθήκαμε ενάντια στους καταπιεστές μας, δε θα αφήσουμε να έρθει νέα σκλαβιά από όποιο κόμμα και αν προέρχεται. Θα φωνάξουμε σ' όλους τους εχθρούς μας "Φύγετε από τον δρόμο μας!" θα καταφέρουμε μονάχοι μας να οικοδομήσουμε τη νέα ελεύθερη ζωή!» (*δυνατά χειροκροτήματα*).

Παίρνει τον λόγο ο Σεραφίμοφ (αγρότης).

"Σύντροφοι αγρότες, εργάτες, βετεράνοι και αντάρτες! Ξέρετε όλοι ότι ακόμη δε σίγησαν τα κανόνια. Γύρω μας, ακόμη χύνεται αίμα των συντρόφων μας για την απελευθέρωση όλων των εργαζομένων από τις βαριές αλυσίδες της σκλαβιάς και της ταπείνωσης. Ενώ ακόμη δεν έπαψε ο αγώνας ενάντια στην αντεπανástαση, που επιτίθεται απ' όλες τις μεριές, απέναντι μας ορθώθηκε νέος κίνδυνος, ο κίνδυνος ο κομματικός, ο μπολσεβίκικος, που μας φτιάχνει νέες μπολσεβίκικο-κρατιστικές αλυσίδες. Η μπολσεβίκικη κυβέρνηση προσπαθεί να μας πείσει ότι υπηρετεί τα συμφέροντα των εργατών και των αγροτών και ότι φέρνει την απελευθέρωση των εργαζομένων. Ονομάζει τον εαυτό της "σοσιαλιστική", βαδίζει κάτω από το σύνθημα της "Κοινωνικής Επανάστασης". Τότε όμως γιατί προσπαθεί να μας κυβερνήσει από τα πάνω μέσα από τα γραφεία της;

Σύντροφοι, ξέρουμε απ' τα αδέρφια μας στη Μεγαλορωσία τι επανάσταση κάνουν εκεί οι μπολσεβίκοι. Ξέρουμε ότι ο λαός εκεί δεν έχει ελευθερία. Ότι εκεί βασιλεύει η κομματική αυθαιρεσία, το μπολσεβίκικο

χάος, η βία των Επιτρόπων. Και αν αυτό το κόμμα προσπαθεί να φέρει και σ' εμάς στην Ουκρανία αυτές τις "ελευθερίες", τότε εμείς θα πρέπει να βροντοφωνάσουμε ότι δε χρειαζόμαστε τέτοιους δασκάλους και κηδεμόνες, ότι δε χρειαζόμαστε δικτατορίες, ότι θα μπορέσουμε μόνοι μας να χτίσουμε τη νέα μας ζωή!

Τελειώνω τον λόγο μου και ζητώ από το Συνέδριο να σκεφτεί σοβαρά την κατάσταση και να απαντήσει λεπτομερώς σε όλα τα κοινά μας προβλήματα, για να μπορέσουμε εμείς να πούμε την αλήθεια στους συντρόφους μας εργάτες και αγρότες στα απομακρυσμένα χωριά μας!» (*δυνατά χειροκροτήματα*).

Μιλάει ο σύντροφος Μπόικο, αντάρτης - αναρχικός.

«Σύντροφοι αγρότες, αντάρτες! Για να αποκτήσει ο εργαζόμενος λαός της Ουκρανίας την πλήρη ελευθερία μετά από την απαλλαγή του από τις γερμανικές ξιφολόγχες, τον Σκοροπάνσκι και τον Πετλιούρα, είναι απαραίτητο να ιδρύσουμε Σοβιέτ, τα οποία δε θα ελέγχονται από κάποιο κόμμα. Μόνο ελεύθερα εκλεγμένα ακομματικοποιητά, εργατικά Σοβιέτ είναι ικανά να μας δώσουν πλήρη ελευθερία και να σώσουν τον εργαζόμενο λαό από τη σκλαβιά και την καταπίεση.

Ζητώ τα ελεύθερα εκλεγμένα αντιεξουσιαστικά Σοβιέτ!» (*δυνατά χειροκροτήματα*).

Τον λόγο παίρνει ο Καρπένκο⁽¹⁰⁹⁾, μπολσεβίκος-κομμουνιστής.

«Σύντροφοι αγρότες και εργάτες! Εδώ ακούστηκε ότι οι Μπολσεβίκοι κατέλαβαν την εξουσία στην Ουκρανία, ότι οι Μπολσεβίκοι επιδιώκουν να γίνουν δικτάτορες, κηδεμόνες του εργαζόμενου λαού κλπ. Σ' αυτό, σύντροφοι, θα απαντήσω ότι, ναι, οι Μπολσεβίκοι θέλουν δικτατορία, όμως μονάχα δικτατορία του προλεταριάτου, ναι, οι Μπολσεβίκοι επιδιώκουν την κατάληψη της εξουσίας! Το Κόμμα μας είναι το μοναδικό πίσω από το οποίο βαδίζει η πλειονότητα του εργαζόμενου λαού, και εφόσον εκφράζει τους πόθους της πλειονότητας του εργαζόμενου λαού, άρα γι' αυτό το λόγο και μόνο έγινε κρατική εξουσία.» (*Φωνή από το ακροατήριο: "Και ποιος εξέλεξε την Προσωρινή Κυβέρνηση, ο λαός ή το Κόμμα των μπολσεβίκων;"*)

Ο πρόεδρος καλεί τη Συνέλευση να επανέλθει στην τάξη και κάνει συστάσεις σ' όσους θέλουν να κάνουν ερωτήσεις, να τις κάνουν μετά το τέλος της ομιλίας.

Ο Καρπένκο συνεχίζει: «Πρέπει να επιβληθεί δικτατορία του προλεταριάτου πάνω στην μπουρζουαζία». (*Φωνή από το ακροατήριο: "Κι εμείς βλέπουμε δικτατορία των μπολσεβίκων πάνω στους αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες και τους αναρχικούς!"*)

Ο πρόεδρος ζητά ησυχία.

Καρπένκο: «Το Κόμμα των Μπολσεβίκων εξέλεξε προσωρινά συντρόφους στην Προσωρινή Κυβέρνηση, όταν όμως θα συγκαλέσει το Πανου-

κρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, εκεί θα εκλεγεί νέα Κυβέρνηση ή θα επανεκλεγεί από το Συνέδριο η τωρινή Προσωρινή Κυβέρνηση. (Φωνή από το ακροατήριο: "Άραγε οι αγρότες, ξένοι σε κάθε κομματισμό, θα εκλέξουν μονάχοι τους την Προσωρινή Κυβέρνηση Ουκρανίας;")

Ο πρόεδρος ανακαλεί την τάξη και ζητά ησυχία.

Ο ομιλητής συνεχίζει: "Σύντροφοι! Σας ζητώ να θυμάστε ένα πράγμα, ότι οι Μπολσεβίκοι αγρότες και εργάτες είναι ίδιοι με σας και θέλουν το καλό σας. Μην πιστεύετε ότι θέλουν να γίνουν κηδεμόνες σας.» (Φωνή από το ακροατήριο: "Και γιατί μας στέλνουν τους επιτρόπους τους;", "Θα τα καταφέρουμε και χωρίς αυτούς! Άμα μας χρειαστούν επίτροποι μπορούμε να εκλέξουμε δικούς μας!").

Ο πρόεδρος ζητά ησυχία.

Ο ομιλητής συνεχίζει: "Κι εγώ είμαι Πολιτικός Επίτροπος που στάλθηκα στο 16° Σοβιετικό Σύνταγμα, αυτό όμως δε σημαίνει ότι στάλθηκα σε σας σαν καθοδηγητής. Όχι, η αποστολή μου είναι να βοηθάω και να επιβλέπω την πολιτική επιμόρφωση του συντάγματος. Τελειώνω την ομιλία μου και σας ζητώ να μην πιστεύετε όσους λένε ότι οι Μπολσεβίκοι είναι εχθροί σας. Θα μπορούσα να σας πω πολλά ακόμα, όμως δεν μου το επιτρέπει ο χρόνος, επειδή βιάζομαι να πάω στο Χάρκοβο, στο Συνέδριο του Μπολσεβίτικου Κόμματος, όπου θα προσπαθήσω να τα διηγηθώ όλα για τις επιδιώξεις σας», (φωνές: "Να τα πεις, να τα πεις όλα!")

Μιλάει ο σύντροφος Ουράλοφ, αναρχικός. Καλεί το Συνέδριο να ακούσει με προσοχή όλα όσα λέγονται εδώ μέσα και μετά να αντιμετωπίσουν με συνείδηση όλα τα ζητήματα. Το Συνέδριο θα μπορέσει εν κατακλείδι να εκφράσει τον βροντερό του λόγο, ο οποίος θα ακουστεί όχι μονάχα στην Ουκρανία, αλλά σε ολόκληρο τον κόσμο.

[...] Εμφανίζεται σειρά άλλων ομιλητών, οι οποίοι καλούν το Συνέδριο σε ενότητα και αλληλεγγύη στην εργασία της οικοδόμησης των θεμελίων της νέας ζωής. Γίνεται η πρόταση να διακοπεί το Συνέδριο, λόγω της περασμένης ώρας, μέχρι την επόμενη ημέρα και για να συνενωθούν τα δυο κόμματα στην κοινή εργασία για το καλό όλων, να εκλεγεί επιτροπή 15 ατόμων και να εξουσιοδοτηθεί να επεξεργαστεί την απόφαση για την αναφορά της αντιπροσωπείας που πήγε στο Χάρκοβο, στην Προσωρινή Κυβέρνηση. Η πρόταση γίνεται δεκτή κατά πλειοψηφία. Στη σύνθεση της επιτροπής μπήκαν 12 άτομα, στρατιώτες και μέλη των Σοβιέτ (εξωκομματικοί), ένας από το κόμμα των μπολσεβίκων, ένας από το κόμμα των αριστερών σοσιαλεπαναστατών και ένας από την ομάδα αναρχικών "Ναμπάτ". Η συνεδρίαση σταματά ως την επόμενη ημέρα.

Στις 9 πμ, στις 13 Φλεβάρη, αρχίζει η συνεδρίαση. Το Συνέδριο περνά στην ανάλυση του επόμενου θέματος, που είναι η ενημέρωση από τις περιοχές. Πρώτος μιλάει ο σύντροφος Τερεσένκο, μέλος του Σοβιέτ από το

χωριό Φεντόροφκα. Ο ομιλητής ενημερώνει λεπτομερώς τη Συνέλευση για το πώς υπέφερε το Φεντόροφκα, όχι μόνο από τις γερμανικές συμμορίες, αλλά και από τις επιδρομές των Κα-Ντε.

Γι' αυτό το λόγο, η κατάσταση είναι πολύ κρίσιμη και το τοπικό Σοβιέτ έρχεται αντιμέτωπο με πολλές δυσκολίες και καταβάλλει μεγάλες προσπάθειες για να τακτοποιήσει την οικονομική και την πολιτική ζωή των κατοίκων του χωριού [...]

Από το Σοβιέτ του Ποκρόφσκ, μιλάει ο σύντροφος Γκοντσαρένκο: «Σύντροφοι! Η εγκαθίδρυση νέας ζωής και ιδεών προχωράει σε μας με βήμα γοργό. Το σιτάρι έχει καταγραφεί, το εργοστάσιο δέρματος πέρασε υπό τη διεύθυνση του Σοβιέτ και λειτουργεί εντατικά. Οργανώθηκαν εργαστήρια όπλων και υποδημάτων, τα οποία δουλεύουν εντατικά, για τις ανάγκες των συντρόφων μας, που πολεμούν στο μέτωπο για την απελευθέρωση του εργαζόμενου λαού. Οργανώσαμε βοήθεια για τις οικογένειες των συντρόφων που σκοτώθηκαν στο μέτωπο.»

Ο σύντροφος Ζέβνερ, από το Σοβιέτ του Ουσπένοφκα, λέει στην ενημέρωσή του ότι το Σοβιέτ έχει καταγράψει τα αποθέματα σίτου και ανάλογα με τις δυνατότητές του βοηθάει τους άπορους χωρικούς. Οργανώθηκαν εθελοντικά μερικοί λόχοι. Ένας από αυτούς, 193 ατόμων, είναι στο μέτωπο κι αν χρειαστεί κι άλλη βοήθεια για την υπεράσπιση της Επανάστασης, τότε όλοι οι αγρότες που είναι ικανοί να κρατήσουν όπλο, θα μπουν στις γραμμές των ανταρτών με το πρώτο κάλεσμα του μπάτκο Μαχνό.

Από το Σοβιέτ του Τουρκένοφκα, μιλάει ο σύντροφος Μεντβιέντιεφ. «Το δικό μας χωριό δεν υπέφερε τόσο από τις επιδρομές των συμμοριών των Κα-Ντε. Ήμασταν συνέχεια κοντά στο μέτωπο και βοηθήσαμε τον μπάτκο Μαχνό όπως μπορούσαμε. Το Σοβιέτ μας το φτιάξαμε στις αρχές Φλεβάρη και σ' αυτό το σύντομο διάστημα δεν προφτάσαμε να οργανώσουμε τις λειτουργίες του».

Στη συνέχεια, εμφανίζεται σειρά ομιλητών, οι οποίοι περιγράφουν αναλυτικά την κατάσταση στις περιοχές όπου είχε ήδη αρχίσει η αδερφική οικοδόμηση της νέας ζωής. Σχεδόν παντού είχαν οργανωθεί στρατιωτικές δυνάμεις για την τελευταία αποφασιστική μάχη με την αντεπανάσταση. Μετά την ακρόαση όλων των ομιλητών, το Συνέδριο δέχτηκε ομόφωνα την πρόταση που έκανε ο σύντροφος Χερσόνσκι.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Το 2^ο Περιφερειακό Συνέδριο Στρατιωτών, Σοβιέτ, Τομέων Υπηρεσιών και Στρατο-Επαναστατικών Επιτελείων "Μπάτκο Μαχνό", έχοντας εξετάσει το θέμα της κατάστασης στις κατά τόπους περιοχές κι έχοντας μάθει τη δύσκολη κατάσταση των αγωνιστών και των οικογενειών τους, οι οποίοι

υπέφεραν για την υπόθεση της Κοινωνικής Επανάστασης, για τη μεγάλη υπόθεση της απελευθέρωσης του εργαζόμενου λαού όλου του κόσμου, αποφάσισε να τους δώσει βοήθεια ανάλογα με τις δυνάμεις του, τόσο υλική όσο και ηθική. Για την καλύτερη εφαρμογή της απόφασης για υλική βοήθεια, σε κάθε Σοβιέτ Αγροτών και Εργατών Αντιπροσώπων, δημιουργείται Ταμείο Βοήθειας των συντρόφων ανταρτών και των οικογενειών τους που υπέφεραν. (Έγινε ομόφωνα δεκτό, με τέσσερις αποχές).

Μετά από αυτό, το Συνέδριο περνά στην ανάλυση της τρέχουσας κατάστασης. Κατατίθεται η πρόταση για την αναβολή της συζήτησης για την επόμενη ημέρα, επειδή η Συνέλευση έχει κουραστεί πια. Το Συνέδριο, παίρνοντας υπόψη του την περασμένη ώρα και τη σοβαρότητα του ζητήματος, δέχτηκε την πρόταση ομόφωνα. Ο πρόεδρος ανακοινώνει τη λήξη της συνεδρίασης ως την επόμενη μέρα.

Στις 14 Φλεβάρη, στις 9 μμ, αρχίζει η συνεδρίαση.

Για την παρούσα κατάσταση μιλά ο σύντροφος Βερετέλνικοφ: «Το 1905, όταν η ατμόσφαιρα δεν ήταν ακόμα τόσο βαριά, εδώ, στο Γκουλάι Πόλε, δημιουργήθηκε ομάδα αναρχικών, η ύπαρξη της οποίας έγινε ευρέως γνωστή με τον θάνατο του συντρόφου Σεμενιούτα, το όνομα του οποίου δεν ήταν γνωστό σε πολλούς. Τότε ήταν που συνελήφθη ο σύντροφος Μαχνό, ο οποίος, όπως και πολλοί άλλοι επαναστάτες, βρέθηκε στα κάτεργα, όπου έμεινε για 10 χρόνια. Μετά την πτώση της μοναρχίας, ο Μαχνό επιστρέφει στο Γκουλάι Πόλε. Όταν το επαναστατικό κίνημα εδώ πήρε αρκετά σοβαρό χαρακτήρα, εγώ βρισκόμουν στη Σεβαστούπολη. Χαρούμενα νέα για το Κίνημα με τραβούν στο Γκουλάι Πόλε. Έτσι, επιστρέφω στη γενέτειρά μου, όπου συναντώ μια θαυμάσια εικόνα.

Τα γεγονότα αλλάζουν με ιλιγγιώδη ταχύτητα. Ο μπάτκο έφυγε με ένα απόσπασμα. Οι υπόλοιποι διασπάρθηκαν στο Ταγκάν Ρογκ, στο Ροστόφ, στο Τσαρίτσιν, κλπ.

Η διάθεση εδώ ανεβαίνει. Η αλληλεγγύη μεγαλώνει. Οι επαναστατικές γραμμές ενισχύονται και πληθαίνουν. Φυλάσσονται όπλα, σφαίρες, όλα όσα μπορούν να υπηρετήσουν το έργο της υπεράσπισης της Επανάστασης. Μετά από την πτώση της μοναρχίας, ο ουκρανικός λαός δεν πρόφτασε να ορθοποδήσει, να αναπνεύσει ελεύθερα και βρέθηκε ξανά στις νέες αλυσίδες των γερμανοαυστριακών συμμοριών. Ο λαός καταληστεύεται ξανά κι εμείς αναγκαζόμαστε να βγούμε στην παρανομία.

Ο χρόνος περνάει βασανιστικά. Θέλω να γνωρίσω και να δω τα πάντα. Ιδιαίτερα θέλω να μάθω πού βρίσκεται ο Μαχνό.

Εμφανίζεται προβοκατόρικο κάλεσμα των Γερμανών χωροφυλάκων: "Όλα τα πρόσωπα, κάτοχοι όπλων, πρέπει να παρουσιαστούν στο Επιτελείο για να πάρουν άδεια κατοχής των". Ο στόχος είναι να μάθουν ποιοι κατέχουν όπλα και μετά να τα πάρουν. Ήταν λυπηρό να βλέπεις πως πολλοί αγρότες,

εξαπατημένοι από τις γερμανικές ανακοινώσεις, παραδίδουν τα όπλα τους.

Στη συνέχεια, μάθαμε ότι καταζητείται ο σύντροφος Μαχνό κι εγώ.

Σύντροφοι! Θέλω να σας πω ότι αν πριν όλες οι δυνάμεις ήταν στραμμένες αποκλειστικά στο μέτωπο, όπου υπήρχε ο κίνδυνος που απειλούσε την ελευθερία, και δεν υπήρχε κανένας για να διεξάγει τις εργασίες στα μετόπισθεν, ενώ απ' αυτό υπέφερε αρκετά η οικονομία σας, τότε τώρα που καταφέραμε πλήγμα στον εχθρό, τώρα που νιώθουμε πιο ισχυροί, πρέπει να δώσουμε προσοχή στην οικονομία μας.

Σύντροφοι αγρότες και αντάρτες! Εσείς ξέρετε τις ανάγκες σας. Είναι τεράστιες. Οικοδομήστε με συνείδηση αυτά που γκρεμίστηκαν από τους εχθρούς σας! Οργανώστε τα αγροτικά Σοβιέτ σας και στείλτε εκεί τους τίμιους συντρόφους σας, που γνωρίζουν τις ανάγκες σας! Μην ελπίζετε στη βοήθεια κανενός! Δημιουργήστε μοναχοί σας τα απαραίτητα για μια ελεύθερη, ευτυχομένη ζωή. Συσπειρωθείτε με ισχύ γύρω από τις αγροτικές οργανώσεις σας και μην επιτρέπετε κανέναν απ' έξω να εμποδίζει την οικοδόμηση της νέας ζωής. Μόνο με συνθήκες πλατιάς πρωτοβουλίας, αυτοδημιουργίας και οργανωτικότητας θα φτάσετε τον αγώνα σας ως την τελική νίκη, ως το θρίαμβο της αλήθειας και της δικαιοσύνης.

Ζήτω τα αγροτικά, ακομμάτιστα, ελεύθερα εκλεγμένα Σοβιέτ! Ζήτω το αντάρτικο κίνημα που ανοίγει τον δρόμο για μια ελεύθερη, θαυμάσια ζωή των εργαζομένων της Ουκρανίας και όλης της Ρωσίας». (*Χειροκροτήματα*).

Λόγος του συντρόφου Μαχνό: (για το ζήτημα της παρούσας κατάστασης).
«Σύντροφοι! Θα ξεκινήσω τον λόγο μου, αρχίζοντας από τις πρώτες μέρες της Επανάστασης. Όταν φούντωσε η φλόγα της Επανάστασης, η οποία γκρέμισε το καθεστώς του Τσάρου, αλλά όχι όλους τους οπαδούς του, στον θρόνο του αιμοσταγή τσάρου ανέβηκε νέος εγκληματίας, η Προσωρινή Κυβέρνηση, με επικεφαλής τον Κερένσκι. Η πολιτική των νέων δήμιων κατευθύνθηκε προς το εγκληματικό σύνθημα: "Πόλεμος ως την τελική νίκη!", την ώρα που ο πεινασμένος λαός, εξαντλημένος και κουρελιασμένος από τον τελευταίο αδελφοκτόνο πόλεμο δεν ήθελε άλλο αυτό τον πόλεμο. Έγινε αλλαγή προσώπων, αλλά όχι πολιτικής. Εκείνη την περίοδο, οι αναρχικοί έκαναν προπαγάνδα κι αγωνίζονταν παντού και πάντα όπως μπορούσαν ενάντια στον τυχοδιωκτισμό της Προσωρινής Κυβέρνησης. Παντού, στα εργοστάσια, στις βιοτεχνίες, στους στρατώνες, εξηγούσαν ότι ο αδελφοκτόνος πόλεμος στο μέτωπο δε μας χρειάζεται.

Γι' αυτό το λόγο, στην Πετρούπολη, στη βίλα του Ντουρνόφ, συνελήφθησαν σύντροφοι μας και μερικοί αναρχικοί τουφεκίστηκαν. Μετά από αυτή την πράξη βίας κατά των αναρχικών, οργανώθηκαν συλλαλητήρια διαμαρτυρίας, τα οποία διαλύθηκαν με τη δύναμη των όπλων.

Και το τονίζω, σύντροφοι, ότι εκείνες τις μέρες της αντίδρασης του Κερένσκι, διαμαρτύρονταν κατά της καταπίεσης της ελεύθερης έκφρασης και οι σύντροφοι μπολσεβίκοι, οι οποίοι διώκονταν παντού, όπως και οι αναρχικοί, επειδή τάσσονταν κατά του αδελφοκτόνου πολέμου. Αυτοί οι διωγμοί των αναρχικών και των μπολσεβίκων τους ένωσαν στενά στον συντονισμένο αγώνα κατά της αντίδρασης, που είχε οργανωθεί από τους Κερένσκι και Σία.

Όταν οι τυχοδιώκτες είδαν ότι ο λαός στρέφεται ενάντια στην πολιτική τους, στο προσκήνιο εμφανίστηκε ο γνωστός σε όλους Κορνίλοφ, ο οποίος τελικά δεν τα "βρήκε" με τον Κερένσκι και ο τελευταίος κηρύχτηκε εκτός νόμου ως αντεπαναστάτης. Όμως σ' αυτό το διάστημα ο λαός δυνάμωνε, συνειδητοποιώντας ότι ο πόλεμος δε χρειάζεται, και φώναξε δυνατά το σύνθημα "Κάτω ο πόλεμος! Ζήτω η ειρήνη!". Αυτό το σύνθημα ηχούσε από τον μακρινό Βορρά ως τον Νότο, από τη Δύση ως την Ανατολή. Από τα λόγια περάσαμε στις πράξεις. Οι τυχοδιώκτες Κερένσκι και Σία εξαφανίστηκαν σα σαπουνόφουσες και η διεύθυνση του κράτους πέρασε στα χέρια του εργαζόμενου λαού, υπό τη μορφή ελεύθερα εκλεγμένων Σοβιέτ.

Όμως αυτά τα ελεύθερα Σοβιέτ δεν κράτησαν για πολύ... Το κόμμα των μπολσεβίκων κήρυξε το μονοπώλιο του σ' αυτά και... άρχισε η "κάθαρση" των επαναστατικών Σοβιέτ. Όποιος δεν είχε την ταμπέλα του μπολσεβίκου, δεν μπορούσε να βρίσκεται πια στα Σοβιέτ και απομακρυνόταν σαν εχθρός του λαού. Και τότε, στα πολυπληθή συλλαλητήρια και στα έντυπα εμφανίστηκαν διαμαρτυρίες από την πλευρά των αναρχικών, που έλεγαν ότι στα Σοβιέτ δεν μπορεί να επιβάλει μονοπώλιο κανένα κόμμα.

Άρχισαν οι διώξεις των αναρχικών από τους μπολσεβίκους. Εκείνοι που μέχρι χθες ακόμα διώκονταν μαζί με τους αναρχικούς, τώρα δεν αναγνώριζαν τους χθεσινούς συντρόφους τους στον αγώνα. Οι μπολσεβίκοι άρχισαν να κλείνουν τις αναρχικές εφημερίδες και να συλλαμβάνουν συντρόφους μας σαν αντεπαναστάτες. Παρόμοιους διωγμούς υπέστησαν κι άλλοι επαναστάτες που αγωνίζονταν μαζί με τους μπολσεβίκους για την υπεράσπιση της Επανάστασης. Εργάτες και αγρότες που δε μπορούσαν να μείνουν σιωπηλοί και διαμαρτύρονταν για τη βία των μπολσεβίκων, πατάσσονταν με τη δύναμη των όπλων. Ξαναδημιουργήθηκε η παλιά εικόνα της αντίδρασης, του καιρού του Κερένσκι.

Όμως η υπόθεση δε μπορεί να συνεχιστεί έτσι. Είμαστε μάρτυρες της βάνανσης, βίαιης εξουσίας των μπολσεβίκων επί του εξαθλιωμένου λαού. Όμως ο λαός δε θα υποφέρει για πολύ ακόμα σιωπηλά κι αδιαμαρτύρητα τον κομματικό ζυγό των μπολσεβίκων.

Σύντροφοι αντάρτες! Σας καλώ σε ενότητα, διότι σ' αυτή βρίσκεται η εγγύηση της νίκης της Επανάστασης επί αυτών που θέλουν να την πνίξουν.

Εάν οι σύντροφοι μπολσεβίκοι έρχονται από τη Μεγαλορωσία για να μας βοηθήσουν στον δύσκολο αγώνα με την αντεπανάσταση, εμείς πρέπει να τους πούμε: "Καλώς ήρθατε αδέρφια!". Όμως αν έρχονται εδώ με σκοπό να μονοπωλήσουν την Ουκρανία, θα τους πούμε: "Κάτω τα χέρια!" Θα μπορέσουμε μόνοι μας να υψώσουμε την απελευθέρωση της εργαζόμενης αγροτιάς, θα καταφέρουμε μόνοι μας να φτιάξουμε τη νέα ζωή μας, στην οποία δε θα υπάρχουν σκλάβοι, τσιφλικάδες, καταπιεστές και καταπιεζόμενοι.

Ζήτω η παγκόσμια κοινωνική επανάσταση! Ζήτω η απελευθέρωση του εργαζόμενου λαού από τον ζυγό του Κεφαλαίου και της Εξουσίας.» *(Δυνατά χειροκροτήματα).*

Ομιλία του συντρόφου Χερσόνσκι (αριστερός μπολσεβίκος-κομμουνιστής). «[...] Σύντροφοι! Θα σας μιλήσω με λόγια των συντρόφων που ήρθαν από τον Βορρά, εκεί όλη την εξουσία την έχουν καταλάβει οι μπολσεβίκοι και καταπιέζουν όλους αυτούς που δεν ανήκουν στο κόμμα τους. Εγώ ως μπολσεβίκος-κομμουνιστής λέω ότι αυτό είναι ανεπίτρεπτο, επειδή την Επανάσταση την υπεράσπιζαν όχι μόνο οι μπολσεβίκοι, οι αναρχικοί και οι αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες, αλλά κι εσείς, σύντροφοι εξωκομματικοί αγρότες.

Γι' αυτό κανένα κόμμα δεν έχει το δικαίωμα να παίρνει στα χέρια του την κρατική εξουσία. Μόνο εκείνοι που εκλέγει ο εργαζόμενος λαός έχουν το δικαίωμα να αποφασίζουν για την τύχη αυτού του λαού, επειδή ο λαός τους ξέρει και τους εμπιστεύεται σα γνήσιους επαναστάτες. Πρέπει να ενωθούμε σε μια κοινή, αδερφωμένη οικογένεια, επειδή ξέρουμε ότι η μόνη εγγύηση της νίκης είναι η ενότητα.

Εγώ, σύντροφοι, σας καλώ σε ένα Ενιαίο Επαναστατικό Μέτωπο. Ζήτω το αδιαίρετο Επαναστατικό Μέτωπο! Ζήτω η Παγκόσμια Κομμούνα!» *(Αννατά χειροκροτήματα).*

Λόγος του συντρόφου Τσερνιάκ. «Σύντροφοι! Οι ομιλητές που εμφανίστηκαν εδώ μετά την ενημέρωση των αντιπροσώπων, άσκησαν κριτική στο κυρίαρχο κόμμα των μπολσεβίκων, κατακρίνοντας και καταδικάζοντάς το. Τα πιο πολλά τα άκουσε ο Καρπένκο σαν υπερασπιστής αυτού του κόμματος.

Σίγουρα, όσοι καταριούνται τις πράξεις των Επιτρόπων και των Τσε-Κα, βίωσαν στις πλάτες τους τη μαγεία τους, βίωσαν όλη τους την καταπίεση. Όποιος έχει κάτσει στη φυλακή ο ίδιος, ξέρει ότι πολλοί τίμιοι επαναστάτες, που βίωσαν τις φυλακές και τα κάτεργα του Τσάρου, τώρα ξαναγεμίζουν τις φυλακές της Μεγαλορωσίας. Τίμιοι αγωνιστές και επαναστάτες συλλαμβάνονται μόνο για την κριτική τους σε κάποιο στέλεχος της Κυβέρνησης των μπολσεβίκων και εξαφανίζονται χωρίς ίχνη... Ξέρουμε ότι ανάμεσα στους μπολσεβίκους υπάρχουν πολλοί τίμιοι επαναστάτες. Ξέρουμε ότι πολλοί μπολσεβίκοι μάχονται τίμια και πεθαίνουν στο όνομα

της Επανάστασης. Όμως είμαστε σίγουροι ότι αυτοί οι άνθρωποι δε θα έδιναν την ζωή τους, αν ήξεραν ότι γνωστή κλίκα ατόμων θα αρπάξει την εξουσία και θα καταπιέζει έναν ολόκληρο λαό. Άδικα ο σύντροφος Καρπένκο κατηγορεί τους επαναστάτες αναρχικούς για το ότι αυτοί θέλουν να σπείρουν την ιδέα του αδελφοκτόνου πολέμου ανάμεσα στον εργαζόμενο λαό.

Όχι σύντροφοι! Εμείς οι αναρχικοί δεν το κάνουμε αυτό. Δεν το θέλουμε αυτό! Εγώ δε θα επιτρέψω ποτέ να γίνει τέτοιο έγκλημα. Θα το εμποδίσω με όλη μου τη δύναμη, δε θα επιτρέψω σύντροφοι εργάτες και αγρότες να αντιμετωπίσουν ο ένας τον άλλο με τα όπλα. Όμως όσο και να μη θέλουμε να μπούμε σε κομματικές αντιδικίες, είμαστε αναγκασμένοι να καταδείξουμε την αδικία, τις άτιμες πράξεις προσώπων που βρίσκονται επικεφαλής της μπολσεβίκικης Κυβέρνησης. Αυτά τα γεγονότα πρέπει να εντείνουν την προσοχή του ουκρανικού λαού, ώστε να μην κάνει τα λάθη που έχουν κάνει οι εργαζόμενοι της Μεγαλορωσίας και τα πληρώσει ακριβά αργότερα.

Εμείς επιθυμούμε να συζητηθούν όλα τα ζητήματα, εδώ στο Συνέδριο και να παρθούν μέτρα για τη δημιουργία αντιεξουσιαστικών, ακομματίστων Σοβιέτ, με την αρχή της ελεύθερης εκλογής σ' αυτά, να είναι άμεσα ανακλητός ο αντιπρόσωπος αν δεν ανταποκρίνεται στην αποστολή του. Θέλουμε όλα τα ζητήματα να λύνονται στους τόπους, χωρίς την υπόδειξη καμιάς αρχής από τα πάνω.

Συμβουλή μου, σύντροφοι εργάτες, αγρότες κι αντάρτες, είναι να μη μιλάμε υπέρ ή κατά του ενός ή του άλλου κόμματος. Θέλω να τα κατανοήσετε όλα, να μάθετε όλα τα προγράμματα, να μελετήσετε τις ενέργειες όλων των κομμάτων, τότε θα μπορέσετε να κάνετε την εκλογή σας οι ίδιοι. Μπορείτε να είστε όλοι αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες ή μπολσεβίκοι αν αυτό σας αρέσει, όμως προσπαθήστε να δημιουργήσετε τέτοια Σοβιέτ και οργανώσεις, στις οποίες εσείς θα είστε αφέντες των επιθυμιών σας, στις οποίες θα έχετε τη δυνατότητα να αποφασίζετε τη μοίρα σας οι ίδιοι. Εν κατακλείδι, σας καλώ να χτίσετε τέτοια Σοβιέτ, τα οποία θα εκπληρώνουν τις επιθυμίες όλου του εργαζόμενου λαού και όχι των δικτατόρων κάποιου κόμματος. Πρέπει να φτιάξουμε ένα σύστημα, στο οποίο κάθε άνθρωπος θα ζει ελεύθερος, χωρίς καμιά καταπίεση. Να στέλνετε στα Σοβιέτ σας μόνο αγρότες και εργάτες, έτοιμοι να είστε σίγουροι ότι η νίκη θα είναι μαζί σας.»

Λόγος του συντρόφου Κόστιν (αριστερός σοσιαλεπαναστάτης). «Σύντροφοι! Θέλω να σας διηγηθώ λίγα από αυτά που συμβαίνουν στη Μεγαλορωσία. Ίσως να μην πιστέψετε εμένα, αλλά πρέπει να πιστέψετε στα χιλιάδες αδέρφια σας αγρότες, οι οποίοι βλέποντας τη δύσκολη, άθλια κατάστασή τους, την πιασμένη, γκρεμισμένη τους ζωή, συχνά ξεσηκώνονται χωρίς όπλα, χωρίς τουφέκια, με δικράνια, τσεκούρια και γυμνά χέ-

ρια. Ξεσηκώνονται όχι κάποια άτομα, αλλά αγρότες ολόκληρων περιφερειών. Γυναίκες, παιδιά και γέροι πέφτουν στις σφαίρες και στις ξιφολόγχες των Κινέζων και των Λετονών, επειδή δε βρίσκουν άλλη διέξοδο. Εγώ σας ερωτώ σύντροφοι: Είναι δυνατόν αυτές οι χιλιάδες δυσαρεστημένων, εξεγερμένων αγροτών να είναι κουλάκοι, αντεπαναστάτες όπως τους ονομάζουν οι μπολσεβίκοι; Σίγουρα όχι! Είναι αδέρφια σας αγρότες, φτωχοί, καταπιεσμένοι, όπως κι εσείς εδώ στην Ουκρανία.

Τότε γιατί στην πλειοψηφία τους ξεσηκώνονται με το σύνθημα: "Όλη η εξουσία στα Σοβιέτ!", "Κάτω η επιτροποκρατία!". Μα επειδή η πολιτική των ανθρώπων που βρίσκονται στην εξουσία στη Μεγαλορωσία τους έχει φτάσει ως εκεί. Οι μπολσεβίκοι, για παράδειγμα, έφτιαξαν τα αποσπάσματα συλλογής τροφίμων. Οπλίζουν τους εργάτες και τους στέλνουν στα χωριά να παίρνουν το ψωμί από τους αγρότες και σε αντάλλαγμα δε δίνουν τίποτα. Παίρνουν τα τελευταία αποθέματα του συχνά αγορασμένου από τους ίδιους τους αγρότες σίτου, την τελευταία κόυπα γάλα, τα τελευταία ρούχα και μπότες, τα πάντα. Διοργανώνουν ολόκληρες λεηλασίες, επικυρωμένες από τον νόμο. Αυτή είναι σε γενικές γραμμές η πολιτική των μπολσεβίκων...

Εμείς οι αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες, λέμε: "Δώστε στο χωριό όλα όσα του χρειάζονται: αγροτικό εξοπλισμό, εργαλεία, υποδήματα και πάρτε σε αντάλλαγμα τα απαραίτητα για την πόλη. Τότε, αναμφισβήτητα, οι αγρότες θα δώσουν πρόθυμα το ψωμί τους". Στις Επιτροπές Φτώχειας που υπάρχουν, έχουν το δικαίωμα να εκλέγονται όλοι, εκτός από τους εργαζόμενους. Και οι κύριοι που χώθησαν σ' αυτές τις Επιτροπές, φέρνουν μεγάλη δυστυχία και συμφορά στη φτωχή αγροτιά. Αυτοί διαλύουν τα ακομμάτιστα, μη μπολσεβίκικα Σοβιέτ, διορίζουν παντού "εγκάθετους" Επιτρόπους, φτιάχνουν τις Τσε-Κα τους, που είναι οι σύγχρονες οχράνκες⁽¹¹⁰⁾... Από κάπου έρχονται μη εκλεγμένες από κανέναν έκτακτες επιτροπές (Τσε-Κα), επίτροποι, αξιωματικοί, κλπ.

Σύντροφοι! Αγαπάτε και σέβεστε τον μπάτκο Μαχνό, επειδή τον έχετε εκλέξει οι ίδιοι, όμως δεν μπορείτε να αγαπάτε και να σέβεστε τον σταλμένο από κάπου, ξένο προς τα συμφέροντά σας αξιωματικό ή στρατηγό... Η αποστολή σας, σύντροφοι, είναι το να προσέχετε εδώ στην Ουκρανία να δημιουργούνται ελεύθερα εκλεγμένα και όχι κομματικά, μονόπλευρα, μπολσεβίκικα Σοβιέτ. Σε σας έχει πέσει το χρέος της υπεράσπισης της Επανάστασης και της οικοδόμησης νέας, ελεύθερης ζωής.» (*Δυνατά, ακατάπαυστα χειροκροτήματα*)...

Μετά από σειρά άλλων ομιλητών, οι οποίοι τοποθετήθηκαν πάνω σ' αυτό το θέμα και το εξέτασαν πολύπλευρα, το Συνέδριο λαμβάνει απόφαση. Από τις τοποθετήσεις που γίνονται στη συνέχεια, βγαίνει το συμπέρασμα ότι και τα τρία θέματα που συζητήθηκαν, 1) της αντιπροσω-

πείας που πήγε στο Χάρκοβο, στην Προσωρινή Κυβέρνηση, 2) η ενημέρωση από τους τόπους και 3) της παρούσας συγκυρίας, καθώς επίσης και 4) το θέμα των σχέσεων με τη Σοβιετική Εξουσία [...] πρέπει να λυθούν στο ίδιο επίπεδο.

Γι' αυτό, το Συνέδριο συμφωνεί ότι πρέπει να βγει μια απόφαση, η οποία θα περιλαμβάνει όλα αυτά τα ζητήματα, απαντημένα στον ίδιο βαθμό... Ο μπάτκο Μαχνό, θεωρώντας ότι η απόφαση που έχει προταθεί από τους συνενωμένους αναρχικούς, αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες, αντάρτες και το προεδρείο είναι η πιο περιεκτική και ότι εξετάζει πολύπλευρα όλα τα ζητήματα, προτείνει την ψήφισή της, επίσης συστήνει να εξεταστούν οι παράγραφοί της και να αποκλειστούν όσα περιτεθούν, εάν βρεθούν τέτοια.

Με απόλυτη πλειοψηφία, η Συνέλευση δέχεται ως βάση την πρόταση των ενωμένων ομάδων [...] Στη συνέχεια [...] μετά από διορθώσεις, με συντριπτική πλειοψηφία - 150 υπέρ, 29 κατά και 20 απόντες, η πρόταση γίνεται δεκτή.

ΑΠΟΦΑΣΗ,

η οποία πάρθηκε στη Συνέλευση της 15^{ης} Φλεβάρη, στο 2^ο Συνέδριο Στρατιωτών, Ανταρτών, Εργατικών και Αγροτικών Σοβιέτ, Τμημάτων και Υποτμημάτων του Στρατο-Επαναστατικού Επιτελείου της περιοχής του Γκουλάι Πόλε, για το θέμα της παρούσας κατάστασης. Εμείς οι στρατιώτες, αντάρτες, εργάτες, αγρότες, μέλη Σοβιέτ και υποτμημάτων του Γενικού Στρατο-Επαναστατικού Επιτελείου "Μπάτκο Μαχνό", οι οποίοι συγκεντρωθήκαμε στο 11^ο Συνέδριο της περιοχής του Γκουλάι Πόλε, με πρωτοβουλία του 1^{ου} Συνεδρίου της περιοχής, μετά από πολύπλευρη ανάλυση της παρούσας κατάστασης, καταλήξαμε στο παρακάτω συμπέρασμα: Η Ρωσική Επανάσταση, σχεδόν αμέσως μετά την ανατροπή του αιμοσταγή Τσάρου Νικόλαου, βαδίζει στον δρόμο της εγκαθίδρυσης Σοβιετικού συστήματος, στο οποίο τα Σοβιέτ των εργατών και των αγροτών αντιπροσώπων θα προσπαθούν να φτιάξουν μια ελεύθερη ζωή στους τόπους τους, χωρίς τους χαραμοφάηδες-γραφειοκράτες και τους γδάρτες-τσιφλικάδες, κουλάκους και καπιταλιστές.

Το παράδειγμα των Ρώσων και Ουκρανών αγροτών και εργατών, μόλυνε και άλλες χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής και καθημερινά εξαπλώνεται όλο και περισσότερο η Παγκόσμια Κοινωνική Επανάσταση. Όμως αυτή τη στιγμή η Επανάσταση στη Ρωσία και στην Ουκρανία, βρίσκεται σε μεγάλο κίνδυνο. Από όλες τις μεριές επιστρατεύτηκαν εναντίον της συμμορίες αξιωματικών και Λευκοφρουρών του Κράσνοφ, του Ντενίκιν, του Κολτσάκ, του Σεμιόνωφ, του γκέτμαν και του Πετλιούρα, οι οποίοι εμποδίζουν την απελευθέρωση του εργαζόμενου λαού από τους προαι-

ώνιους καταπιεστές του. Αυτές τις συμμορίες τις βοηθούν με χρήματα και στρατιωτικό εξοπλισμό οι κυβερνήσεις της Γαλλίας, της Αγγλίας και άλλων χωρών, οι πλούσιοι και οι άρχοντες, οι οποίοι προσπαθούν με κάθε τρόπο να πνίξουν τη μισητή σ' αυτούς Ρωσική Λαϊκή Επανάσταση.

Το τελευταίο διάστημα, αυτά τα αρπακτικά άρχισαν να ξαμολούν κατά των αγροτών και των εργατών της Ουκρανίας τα ασυνείδητα, σκοτεινά στρατεύματά τους, τα οποία άρχισαν να βοηθούν τους κύριους Πετλιούρα και Κράσνοφ με όπλα και στρατιώτες. Το 2^ο Συνέδριο Στρατιωτών της περιοχής του Γκουλάι Πόλε, χαιρετίζει τους συντρόφους αντάρτες, οι οποίοι υπερασπίζονται με τη ζωή τους την υπόθεση της Επανάστασης, χαιρετίζει τους συντρόφους αγρότες και εργάτες και καλεί όλους όσους είναι ικανοί να κρατήσουν όπλο, να υπερασπίσουν τη Μεγάλη Λαϊκή Επανάσταση από τις σκοτεινές δυνάμεις.

Όμως, προς μεγάλη λύπη μας, το Συνέδριο πρέπει επίσης να επισημάνει ότι εκτός από τους εξωτερικούς εχθρούς, η εργατική και αγροτική Ρωσο-Ουκρανική Επανάσταση, απειλείται από ίσως ακόμα μεγαλύτερα εσωτερικά προβλήματα. Η Σοβιετική Κυβέρνηση της Ρωσίας και της Ουκρανίας, με διαταγές και αποφάσεις της, προσπαθεί να πάρει από τα τοπικά Σοβιέτ εργατών και αγροτών αντιπροσώπων την ελευθερία της αυτοδιεύθυνσής τους. Οι μη εκλεγμένοι από εμάς, αλλά διορισμένοι από την Κυβέρνηση πολιτικοί και διάφοροι άλλοι Επίτροποι, παρακολουθούν το κάθε βήμα των τοπικών Σοβιέτ και ξεκαθαρίζουν ανελέητα με εκείνους τους συντρόφους εργάτες και αγρότες, οι οποίοι προσπαθούν να υπερασπίσουν τη λαϊκή ελευθερία από τους εκπροσώπους της Κεντρικής Εξουσίας.

Με το πρόταγμα της "δικτατορίας του προλεταριάτου", οι κομμουνιστές-μπολσεβίκοι κήρυσαν το μονοπώλιο της Επανάστασης για το κόμμα τους, θεωρώντας όσους έχουν διαφορετική άποψη, αντεπαναστάτες. Η μπολσεβίκικη Εξουσία συλλαμβάνει και εκτελεί αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες και αναρχικούς, κλείνει τις εφημερίδες τους, πνίγει κάθε προσπάθεια ελεύθερης έκφρασης. Χωρίς να ρωτήσει τους αγρότες και τους εργάτες, η μπολσεβίκικη Κυβέρνηση άρχισε νέες συνομιλίες με μια κυβέρνηση ιμπεριαλιστών, υποσχόμενη σ' αυτούς κάθε είδους προνόμια και παραχωρήσεις, επιτρέποντάς τους να εγκαταστήσουν στρατεύματά τους σε ορισμένες περιοχές της Ρωσίας.

Καλούμε τους συντρόφους αγρότες και εργάτες να μην αναθέτουν την απελευθέρωση των εργαζομένων σε κανένα κόμμα, σε καμιά Κεντρική Εξουσία. Η απελευθέρωση των εργαζομένων είναι υπόθεση των ίδιων. Ας υπάρχουν οι διάφορες επαναστατικές οργανώσεις, ας διακινούν ελεύθερα τις ιδέες τους, όμως δε θα επιτρέψουμε σε καμιά από αυτές να κηρύξει τον εαυτό της εξουσία και να εξαναγκάσει τον οποιονδήποτε να χορεύει στον ρυθμό της.

Ο αγώνας μας χρειάζεται μια ενιαία, αδερφωμένη οικογένεια εργατών και αγροτών, η οποία θα υπερασπίζει τη γη, την ελευθερία και την αλήθεια. Το Δεύτερο Συνέδριο Στρατιωτών στην περιοχή, καλεί επίμονα τους συντρόφους αγρότες κι εργάτες να συσπειρωθούν περισσότερο γύρω από τα τοπικά ελεύθερα Σοβιέτ τους, για να χτίσουν οι ίδιοι στους τόπους τους, χωρίς καταναγκαστικές διαταγές και υποδείξεις σε πείσμα των καταπεστών όλου του κόσμου, τη νέα ελεύθερη κοινωνία χωρίς εξουσιαστές, χωρίς υποταγμένους σκλάβους, χωρίς πλούσιους και φτωχούς.

Το Συνέδριο χαιρετίζει τους εργάτες και τους αγρότες της Μεγαλορωσίας, οι οποίοι μάχονται μαζί μας ενάντια στον παγκόσμιο ιμπεριαλισμό. Κάτω η επιτροποκρατία και οι εγκάθετοι! Κάτω οι Τσε-Κα, οι σύγχρονες οχράνκες!

Ζήτω τα ελεύθερα εκλεγμένα Αγροτο-Εργατικά Σοβιέτ! Κάτω τα μονόπλευρα μπολσεβίκικα Σοβιέτ! Ζήτω η ελεύθερη επαναστατική έκφραση! Ζήτω οι επαναστατικές οργανώσεις!

Όχι στις συμφωνίες με τη ρωσική και τη διεθνή μπουρζουαζία! Ντροπή στη Σοβιετική Κυβέρνηση που διεξάγει συνομιλίες με τους συμμάχους ιμπεριαλιστές!

Ζήτω η παγκόσμια κοινωνική Επανάσταση!

...Εδώ, η συνεδρίαση της 15^{ης} Φλεβάρη, λύεται ως την επόμενη ημέρα. Στη Συνέλευση της 16^{ης} Φλεβάρη, έγιναν οι ενημερώσεις των αντιπροσώπων σχετικά με τα έκτροπα που λάμβαναν χώρα στα χωριά και που συχνά έφταναν σε ακρότητες. Έτσι, για παράδειγμα, σύμφωνα με την ενημέρωση του αντιπροσώπου Ιάκοφ Πολιακόφ από την αποικία Μεζίριτς, αυτή η αποικία υπέφερε πολύ από ληστείες, βιαιοπραγίες, αρπαγές και δολοφονίες ειρηνικών κατοίκων, από διάφορες συμμορίες που εμφανίζονται με το όνομα των ανταρτών.

Ο αντιπρόσωπος φωτογράφησε μια πολύ βαριά εικόνα για το τι υπέφερε το χωριό του από τις προαναφερθείσες συμμορίες, για το πώς αρπάζονταν οι περιουσίες και οι ανυπεράσπιστοι κάτοικοι δολοφονούνταν. Υπέφερε πολύ ο εβραϊκός πληθυσμός αυτής της αποικίας. Ίδιες αναφορές έγιναν και από άλλους αντιπροσώπους, οι οποίοι έδιναν τη γενική εικόνα για το πώς διάφορες ομάδες σκοτεινών ατόμων, που εμφανίζονται με το όνομα τίμιων ανταρτών, σκότωναν ειρηνικούς κατοίκους και άρπαζαν τις περιουσίες τους.

Μετά από την ακρόαση όλων των ομιλητών σχετικά μ' αυτό το ζήτημα, η Συνέλευση του Συνεδρίου πήρε ομόφωνα την απόφαση, η οποία πρότεινε σκληρό αγώνα με τις ληστείες, τις αρπαγές και τα πογκρόμ. Τα

άτομα που είναι ένοχα για τα παραπάνω εγκλήματα πρέπει να συλλαμβάνονται και να εκτελούνται επί τόπου.

ΑΠΟΦΑΣΗ:

- 1) Όλες οι αυθαίρετες κατασχέσεις και οι βιαιοπραγίες κατά του ειρηνικού πληθυσμού, προκαλούνται και διαπράττονται από σκοτεινά, αντεπαναστατικά στοιχεία, τα οποία έχουν διεισδύσει στις γραμμές των τίμιων ανταρτών και ντροπάζουν το όνομα των ένδοξων, τίμιων επαναστατών, οι οποίοι παλεύουν για να θριαμβεύσει η δικαιοσύνη και η ελευθερία.
- 2) Ο εθνικός ανταγωνισμός, που σε μερικά μέρη πήρε τη μορφή αντισημιτικών πογκρόμ, είναι απομεινάρι του παλιού, πεθαμένου μοναρχικού καθεστώτος. Η τσαρική Κυβέρνηση κατεύθυνε τις ασυνείδητες εργαζόμενες μάζες κατά των Εβραίων, ελπίζοντας όλα τα εγκλήματα και το κακό που έχει κάνει, να τα φορτώσει στην εβραϊκή φτωχολογιά και έτσι να αποσπάσει την προσοχή του εργαζόμενου λαού από τις πραγματικές αιτίες των δεινών του, από την καταπίεση της μοναρχίας και των οπαδών της.
- 3) Στη Ρωσική και στην επερχόμενη παγκόσμια, κοινωνική Επανάσταση ξεσηκώθηκαν οι καταπιεσμένοι και σκλαβωμένοι όλων των εθνικοτήτων και θρησκειών. Οι εργάτες και οι αγρότες όλων των χωρών και όλων των εθνικοτήτων βρίσκονται μπροστά σε έναν μεγάλο κοινό σκοπό, την κατάλυση του ζυγού της μπουρζουαζίας, της τάξης των εκμεταλλευτών, της καταπίεσης Κεφαλαίου και Εξουσίας και την εγκαθίδρυση του νέου κοινωνικού συστήματος, που θα είναι βασισμένο στην ελευθερία, την αδερφοσύνη και τη δικαιοσύνη.
- 4) Οι σκλαβωμένοι όλων των εθνικοτήτων, είτε είναι Ρώσοι, είτε Πολωνοί, Λετονοί, Αρμένιοι, Εβραίοι ή Γερμανοί, πρέπει να ενωθούν σε μια κοινή οικογένεια εργατών και αγροτών και να δώσουν το τελευταίο αποφασιστικό χτύπημα στην τάξη των καπιταλιστών, των ιμπεριαλιστών και των υποστηρικτών τους και να σπάσουν για πάντα τις αλυσίδες της οικονομικής σκλαβιάς και της πνευματικής υποδούλωσης.
- 5) Όλα τα πρόσωπα που θα παίρνουν μέρος σε αυθαιρεσίες και βιαιοπραγίες, θα θεωρούνται εχθροί της Επανάστασης και του εργαζόμενου λαού και θα εκτελούνται στον τόπο του εγκλήματος.

Κάτω το Κεφάλαιο και η Εξουσία!

Κάτω η θρησκευτική μισαλλοδοξία και τα εθνικιστικά μίση!

Ζήτη η ενωμένη οικογένεια των εργαζόμενων όλου του κόσμου!

Ζήτη η κοινωνική Επανάσταση!»

(Η απόφαση έγινε ομόφωνα δεκτή).

Στη συνέχεια, η Συνέλευση περνά στο επόμενο ζήτημα, το οποίο είναι:

«Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΒΕΤΕΡΑΝΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ

Άλλοι αντιπρόσωποι τοποθετούνται υπέρ της εθελοντικής επιστράτευσης, και άλλοι υπέρ της υποχρεωτικής [...]

Μετά από συνεχείς τοποθετήσεις πάνω σ' αυτό το ζήτημα, ψηφίζονται οι προτάσεις της υποχρεωτικής ή της εθελοντικής επιστράτευσης.

Τελικά, το Συνέδριο καταλήγει στη συμφωνία ότι η επιστράτευση δε θα πρέπει να είναι υποχρεωτική, δηλαδή βασισμένη στην αρχή του κατανασκασμού και των διαταγών από τα πάνω, αλλά αναγκαία, δηλαδή, ο κάθε αγρότης που είναι ικανός να κρατήσει όπλο πρέπει μόνος του να καταλάβει το χρέος του να μπει στις γραμμές των ανταρτών και να υπερασπίσει τους πόθους όλων των εργαζόμενων της Ουκρανίας [...]

Με συντριπτική πλειοψηφία, 133 υπέρ, 17 κατά και 32 λευκά, η Συνέλευση δέχεται την πρόταση για την αναγκαία γενική στρατολόγηση. Κατατίθεται πρόταση για οργάνωση Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ, η οποία γίνεται δεκτή από την πλειοψηφία. Από κάθε κοινότητα εκλέγεται ένα άτομο για την αντιπροσώπηση στο Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ. Το Σοβιέτ πρέπει να καλέσει το συντομότερο Συνέδριο όλων των ανταρτών και Σοβιετικών Συνταγμάτων, σε τόπο που το ίδιο θα ορίσει ως τον πιο βολικό και κατάλληλο για τις ανάγκες του. Επίτιμο μέλος του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ εκλέγεται ο σύντροφος Μαχνό, με δυο ψήφους κατά και ένα λευκό. Η πρώτη συνεδρίαση του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ ορίζεται να γίνει στις 25 Φλεβάρη του 1919 στο χωριό Γκουλάι Πόλε.

Στο Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ εκλέχθηκαν:

1. Τσερνοκνίζι - αριστερός σοσιαλεπαναστάτης, αγρότης.
2. Ιάκοβλεφ-Κογκάν - αριστερός σοσιαλεπαναστάτης, Κόκκινος στρατιώτης.
3. Χερσόνσκι - κομμουνιστής μπολσεβίκος, Κόκκινος στρατιώτης.
4. Βερετέλνικοφ - αριστερός σοσιαλεπαναστάτης, Κόκκινος στρατιώτης.
5. Μπουρμπίγκα - αναρχικός της Πετρούπολης, από το Επιτελείο της Ταξιαρχίας.
6. Μιχάιλεφ-Παβλένκο - αναρχικός, από το Επιτελείο της Ταξιαρχίας.
7. Βασίλιεφ - αναρχικός, από το Επιτελείο της Ταξιαρχίας.
8. Τσερνιάκ - αναρχικός της Συνομοσπονδίας του Ιβάνοβο, από τον Τομέα Πολιτισμού και Επιμόρφωσης.
9. Μακέγιεφ - αναρχικός της Συνομοσπονδίας του Ιβάνοβο, από τον Τομέα Πολιτισμού και Επιμόρφωσης.

10. Τσερνιάκ - αναρχικός, από Κόκκινους στρατιώτες.
11. Τσούτοκο - κομμουνιστής, από αγρότες.
12. Σαρόφσκι - συμπαθών των κομμουνιστών, από αγρότες.
13. Μαχνό Νέστορ - αναρχικός, από το Επιτελείο της Ταξιαρχίας, Κάραμπετ, Κοβάλ, Ντοτσένκο, Πετρένκο κ.ά.

Πρόεδρος εκλέχθηκε ο Ι. Σ. Τσερνοκνίζνι, αντιπρόεδρος ο Ιάκοβλεφ-Κογκάν.¹

Το επόμενο και τελευταίο θέμα για συζήτηση ήταν:

«ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΓΗΣ»

Τον λόγο παίρνει ο σύντροφος Κουσνάρεφ, ο ομιλητής επισημαίνει ότι είναι άσκοπο να μοιράζουμε τη γη από τώρα, αφού κάθε της πιθαμή ακόμα απειλείται άμεσα από τον εχθρό. Ο σύντροφος Κουσνάρεφ τελειώνει τη σύντομη ομιλία του με την εξής πρόταση, πρώτα να απελευθερωθεί εντελώς η γη από τα εχθρικά στρατεύματα και μετά να ασχοληθούμε με τη σωστή διευθέτηση του ζητήματος. Η πρότασή του ήταν να βγει το θέμα από τη συζήτηση και να σκεφτούμε το πώς να ελευθερώσουμε το συντομότερο όλη τη γη από τις εχθρικές συμμορίες.

Ο σύντροφος Μιξιρένκο λέει ότι το ζήτημα της γης είναι το πιο ευαίσθητο και η επίλυσή του θέλει πολλή προσοχή. "Εάν σήμερα αυτό το ζήτημα δε συζητηθεί εδώ πέρα, τότε", λέει ο ομιλητής, "είμαι σίγουρος ότι κανένας δε θα πάει στο μέτωπο, επειδή οι αγρότες θέλουν να είναι σίγουροι ότι πολεμούν για τα δικά τους συμφέροντα, για γη κι ελευθερία". Πάνω σ' αυτό το θέμα τοποθετήθηκε και σειρά άλλων ομιλητών. Μετά από συνεχόμενες τοποθετήσεις για το ζήτημα της γης, η πλειοψηφία του Συνεδρίου έβγαλε την παρακάτω απόφαση:

ΑΠΟΦΑΣΗ

για το ζήτημα της γης, η οποία πάρθηκε στο 2^ο Συνέδριο Στρατιωτών, Σοβιέτ, Υπομημάτων και Στρατοεπαναστατικών Επιτελείων "Μπάτκο Μαχνό" στις 16 Φλεβάρη, στο χωριό Γκουλάι Πόλε. Έχοντας ακούσει τις παρεμβάσεις για το ζήτημα της γης, εξετάζοντάς το από όλες τις πλευρές και συμφωνώντας ότι αυτό το ζήτημα είναι το πιο ευαίσθητο στη ζωή της εργαζόμενης αγροτιάς της Ρωσίας, το Συνέδριο αποφάσισε:

«Το ζήτημα της γης πρέπει να λυθεί σε πανουκρανικό επίπεδο, σε Πανουκρανικό Συνέδριο Αγροτών στις παρακάτω βάσεις: όλη η γη, στα πλαίσια του σοσιαλισμού και της πάλης κατά της μπουρζουαζίας, πρέπει να περάσει στα χέρια της εργαζόμενης αγροτιάς. Έχοντας για ξεκίνημα την αρχή ότι "η γη δεν είναι κανενός" και ότι μπορούν να τη

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

χρησιμοποιούν μόνο εκείνοι που δουλεύουν σ' αυτή, η γη πρέπει να παραδοθεί για χρήση στην εργαζόμενη αγροτιά της Ουκρανίας δωρεάν, ανάλογα με τη νόρμα καταβολής προσωπικού μόχθου.

Πριν, όμως, από την επίλυση του ζητήματος, το Συνέδριο κοινοποιεί την επιθυμία του, οι κατά τόπους Επιτροπές Γης να κάνουν απογραφή της γης των γαιοκτημόνων, των κληρονομιών κλπ. και να τη μοιράσουν σε αγρότες που έχουν λίγη έως και καθόλου γη, εφοδιάζοντας αυτούς, και γενικά όλους τους πολίτες, με υλικά σποράς.

Όσον αφορά την αναδιανομή της γης από τις τοπικές κοινωνικές οργανώσεις, η διεξαγωγή της είναι αδύνατη την άνοιξη αυτού του έτους λόγω της πολυπλοκότητάς της και του περιορισμένου χρόνου μέχρι την έναρξη των αγροτικών εργασιών και της συνέχισης της σποράς πρώιμων σιτηρών.

Συντάκτης της απόφασης ορίζεται το μέλος του Σοβιέτ Αγροτών Αντιπροσώπων του χωριού Κομάρ, Α. Αφέντνινοφ μαζί με συντρόφους του αγρότες και στρατιώτες. Επίσης, το συνέδριο καταγγέλλει την κυβέρνηση, που, παρ' όλες τις απαιτήσεις της εργαζόμενης αγροτιάς να μετατρέψει την εθνικοποιημένη και την ιδιωτική γη σε κοινωνικοποιημένη και να βοηθήσει την ελεύθερη εξάπλωση της κολεκτιβιστικής διαχείρισης της γης, εφοδιάζοντας τις κολεκτίβες και την αυτόνομη εργαζόμενη αγροτιά με σπόρους, αγροτικά μηχανήματα κλπ., που είναι απαραίτητα για την καλλιέργεια, αρνήθηκε να ικανοποιήσει τα παρακάτω αιτήματα:

[...]

2. Οι ακίνητες αγροτικές περιουσίες, όπως: μελίσοια, φυτείες οπωροφόρων, εκτροφεία ζώων, δάση και πειραματικές καλλιέργειες, κηρύσσονται περιουσία όλου του εργαζόμενου λαού.
3. Η γη αναδιανέμεται από τις Περιφερειακές Επιτροπές Γης, για μια σοδειά.
4. Το μέγεθος της νόρμας για κάθε μέλος της οικογένειας και των δύο φύλων, καθορίζεται από τις Περιφερειακές Επιτροπές Γης. [...]
9. Εάν κατά την άνοιξη αυτού του έτους κάποιος αγρότης θα κατέχει έκταση γης η οποία θα είναι σύμφωνη με το όριο της Περιφερειακής Επιτροπής Γης, αυτή θα παραμείνει στη χρήση του, είτε είναι σπαρμένη είτε όχι, ενώ εάν υπάρξει πλεόνασμα, αυτό θα κατασχεθεί για να παραδοθεί στους άπορους αγρότες. [...]
11. Όλες οι διαφορές και οι παρεξηγήσεις οι οποίες έγιναν φέτος και πέρσι, ανατίθενται για επίλυση στις τοπικές Κοινοτικές Επιτροπές Γης, με τη συνδρομή των Περιφερειακών Επιτροπών Γης [...]

(Εγινε ομόφωνα δεκτό)

Στο τέλος εκφωνούνται οι αποχαιρετιστήριοι λόγοι των αντιπροσώπων με τις ευχές κατά την επιστροφή τους στα μέρη τους να ξεκινήσουν δραστήρια την αδερφωμένη οικοδόμηση της ελεύθερης κοινωνίας. Με ζωντανή και χαρούμενη διάθεση, με τη συνειδητοποίηση της τελικής νίκης, οι αντιπρόσωποι αφήνουν την αίθουσα για να αρχίσουν την εφαρμογή των αποφάσεων του Συνεδρίου αμέσως μετά την επιστροφή στα σπίτια τους.

Κηρύσσεται η λήξη του Συνεδρίου.»ⁱ

Κατά τον ελεύθερο χρόνο των συνελεύσεων, στους αντιπροσώπους διαβάζονταν κείμενα, γίνονταν συλλογή, κάθε βράδυ στο θέατρο και στον κινηματογράφο δίνονταν παραστάσεις κ.ά. Την ώρα της διεξαγωγής του Συνεδρίου, τα στρατεύματά μας δε σταματούσαν την προέλασή τους. Το δελτίο επιχειρήσεων στις 18 Φλεβάρη ενημέρωνε ότι στην κατεύθυνση Μελιτόπολης, στην περιοχή του σταθμού Πρισίμπ, συντάγματα του Μαχνό μετακινήθηκαν στη γραμμή Μπολοσί Τοκμάκ, σταθμός Τσαρεκοσταντίνοφκα και Πολόγκι.

Στην κατεύθυνση του Γκρίσινο, στις 17 Φλεβάρη, τεθωρακισμένο τρένο μας κανονιβόλησε τον σταθμό Οτσερέντινοⁱⁱ.

Ταυτόχρονα μ' αυτό, βοηθώντας τα τμήματα του Νότιου Μετώπου, εμείς συγκρατούσαμε τους "Εθελοντές" στην Κριμαία, η πίεση των οποίων ήταν συνδεδεμένη με τις επιχειρήσεις στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ.

Τότε πήραμε τη διαταγή να μετακινήσουμε τα στρατεύματά μας αριστερά και να καταλάβουμε τη μετωπική γραμμή Βολνοβάχα-Τσουμάκοβο. Ο Ντιμπένκο έπρεπε να κινηθεί εμπρός και να καταλάβει την περιοχή Τσουμάκοβο-Πιργκίν-Γκόλμπισταντ-Πρισίμπ-Ορλιάνσκογιε-Μπάλκιⁱⁱⁱ.

Εμείς ξεκινήσαμε αμέσως τη μεταφορά των στρατευμάτων μας παραχωρώντας μέρος των θέσεων μας στον Ντιμπένκο.

Στις 21 Φλεβάρη, στο Πολόγκι μιάς επισκέφθηκε ο Ντιμπένκο μετά από διαταγή. Είχαμε ενημερωθεί για την επίσκεψή του από τα πριν και προετοιμαστήκαμε για την υποδοχή. Έγινε επιθεώρηση στρατευμάτων και σύσκεψη με τους διοικητές, όπου ο Ντιμπένκο διάβασε τη διαταγή του Διοικητή των στρατευμάτων κατεύθυνσης Χάρκοβο, Σκάτοκο:

«19 Φλεβάρη 1919.

Απόρρητο.

Τα στρατεύματα τα οποία συνθέτουν την υπαγόμενη σε εμένα ομάδα, διατάχθηκαν να μετατραπούν σε μεραρχία, γι' αυτό διατάσσω: από τα τμήματα που βρίσκονται υπό τις διαταγές των συντρόφων Ντιμπένκο, Μαχνό και Γκριγκόριεφ⁽¹¹⁾ να δημιουργηθεί μια μεραρχία, η οποία θα ονομάζεται πλέον Ουκρανική Σοβιετική Μεραρχία του Ζαντνεπρόφκ.

ⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενο Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 199.

ⁱⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 201.

Διοικητής αυτής της Μεραρχίας ορίζεται ο σύντροφος Ντιμπένκο. Από τα αποσπάσματα του αταμάνου Γκριγκόριεφ να δημιουργηθεί η 1^η Ταξιαρχία, η οποία θα αποτελείται από το 1^ο, το 2^ο και το 3^ο Σύνταγμα Πεζικού του Ζαντνεπρόφσκ. Από το 13^ο, το 14^ο, το 17^ο και το 18^ο Σύνταγμα να δημιουργηθεί η 2^η Ταξιαρχία, η οποία θα αποτελείται από το 4^ο, το 5^ο και το 6^ο Σύνταγμα Πεζικού του Ζαντνεπρόφσκ. Από το 19^ο και το 20^ο Σύνταγμα να δημιουργηθεί η 3^η Ταξιαρχία υπό τη διοίκηση του συντρόφου Μαχνό, η οποία θα αποτελείται από το 7^ο, 8^ο και το 9^ο Σύνταγμα Πεζικού του Ζαντνεπρόφσκ.

Εκτός από τα παραπάνω τμήματα, στη σύνθεση αυτής της Μεραρχίας μπαίνουν τα τεθωρακισμένα τρένα "Ν^ο 8" και "Γκρόζνι", μια αεροπορική μοίρα, μια μοίρα τεθωρακισμένων και πυροβολικό 15 κανονιών και η 1^η Ήλη Ιππικού του Αικατερινοσλάφ...»ⁱ

Επί τόπου παρουσιάστηκαν ο Πολιτικός Επίτροπος της Ταξιαρχίας, σύντροφος Πετρόφ⁽¹¹²⁾, του 7^{ου} Συντάγματος ο Κόνεφ⁽¹¹³⁾ και του 8^{ου} ο Καρπένκο. Διοικητής του 7^{ου} Συντάγματος ορίστηκε ο Καλάσνικοφ, του 8^{ου} ο Κουριλένκο και του 9^{ου} ο Ταχταμίσεφ⁽¹¹⁴⁾. Εκφράστηκαν αμοιβαίες αρνητικές παρατηρήσεις, ιδιαίτερα από την πλευρά μας δινόταν έμφαση στο μικρό μέγεθος της Ταξιαρχίας μας, η οποία θα έπρεπε να αποτελείται από 7.075 άτομαⁱⁱ.

Το θέμα ήταν ότι όλα τα είδη εφοδίων χορηγούνταν σύμφωνα με το επίσημο μέγεθος της Ταξιαρχίας μας, ενώ για τα άτομα που δεν περιλαμβάνονταν σ' αυτό δε θα λαμβάναμε εφόδια.

Θα μπορούσαμε να παρατάξουμε ολόκληρη στρατιά, όμως δεν υπήρχαν όπλα, και ο Ντιμπένκο υποσχέθηκε να μας βοηθήσει.

Όμως, προς το παρόν δε μας παραδόθηκε τίποτα για να δώσουμε στην 3^η Ταξιαρχία τη μορφή τακτικών στρατευμάτων. Ούτε ρουχισμός, ούτε όπλα, ούτε χρήματα, ούτε ειδικευμένο προσωπικό.

Νομίζαμε ότι σαμποτάρανε μόνο εμάς. Όμως το ίδιο συνέβαινε και στα άλλα αντάρτικα αποσπάσματα.

Αλλά, παρ' όλες τις δυσκολίες, εμείς συνεχίζαμε την προέλαση προς τη Μαριούπολη και το Βολνοβάχα. Στην περιοχή Πολόγκι-Τσαρεκοσταντίνοφκα, μετά από σκληρές μάχες, καταλάβαμε την Τσαρεκοσταντίνοφκα και το Προυσακί. Διαλύσαμε σχεδόν ολοκληρωτικά το εχθρικό Σύνταγμα Λευκοφρουρών του Παβλόφσκ. Πήραμε αιχμαλώτους, ένα κανόνι και το λάβαρο του εχθρού. Καθημερινά στο πλευρό μας περνούσαν αυτόμολοι του εχθρού, με όπλα και πολυβόλαⁱⁱⁱ.

Παρά τον βαρύ χειμώνα, τον ακατάλληλο για τον χειμώνα ρουχισμό και ιδιαίτερα την έλλειψη υποδημάτων, η μαχητική διάθεση των ανταρτών ήταν εντυπωσιακή.

ⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 1, σελ. 150.

ⁱⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 1, σελ. 177.

ⁱⁱⁱ «Πράβντα», 1919, 2 Μάρτη.

Όλοι, στην κυριολεξία, έτρεχαν στη μάχη κι εμείς το εκμεταλλευόμασταν αυτό με κάθε τρόπο. Μόνο η επίθεση ήταν η σωτηρία μας, μας έδινε οπλισμό, πολεμοφόδια και τρόφιμα. Και κάναμε εφοδούς, επιθυμώντας να απελευθερώσουμε όσο το δυνατόν πιο γρήγορα τις οικογένειές μας από τους Λευκοφρουρούς.

Λόγω της συρροής εχθρικών στρατευμάτων στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ, οι μάχες γίνονταν πιο σκληρές. Εξελίσσονταν επιθέσεις σε όλες τις κατευθύνσεις, η Μερραρχία του Ζαντνεπρόφσκ είχε ανάγκη από κάθε είδους εφόδια, τα οποία θα εξασφάλιζαν την επιτυχία των μαχών. Όμως εφοδιασμό από το Κέντρο δεν είχαμε σχεδόν καθόλου.

Συγκεκριμένα, από τις 17 Γενάρη έως τις 3 Μάρτη, ομάδα στρατευμάτων του Χαρκόβου παρέλαβε μόνο 7 εκατομμύρια σφαίρες αντί των 28 εκατομμυρίων που χρειάζονταν, 9 χιλιάδες οβίδες αντί των 19 χιλιάδων κτλ.ⁱ

Οι ταξιαρχίες αυτοεφοδιάζονταν από τα λάφυρα, μην εκτελώντας έτσι τις διαταγές των πολιτικών αρχών. Ο Ντιμπένκο και οι διοικητές των ταξιαρχιών δέχονταν σωρεία καταγγελιών από όλες τις υπηρεσίες.

Στις 5 Μάρτη, έφτασε στο Αικατερινοσλάφ ο Διοικητής της Ουκρανικής Στρατιάς, Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, για την εξομάλυνση των παρεξηγήσεων μεταξύ του Ντιμπένκο και των τοπικών αρχών. Ο Διοικητής της Ουκρανικής Στρατιάς προσπαθούσε με κάθε τρόπο να στρατολογήσει δυνάμεις για το μέτωπο. Εμείς επίσης θεωρούσαμε ότι ο πόλεμος είναι το πρωταρχικό ζήτημα, όλα τα άλλα είναι δευτερεύοντα. Όμως δεν σκέφτονταν και δεν έπρατταν έτσι όλοι.

Η Πανουκρανική Τσε-Κα, που ιδρύθηκε στις 27 Δεκέμβρη 1918, μεγάλωνε και δυνάμωνε. Από την πλευρά των τοπικών αρχών συνεχίζονταν οι ανοιχτές διώξεις μελών μη μπολσεβίκικων οργανώσεων. Έτσι, για παράδειγμα, υπήρχε το δημοσίευμα:

«Αικατερινοσλάφ.

Στις 24 Φλεβάρη, με απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής, έκλεισε το όργανο της τοπικής ομάδας σοσιαλεπαναστατών κι έγιναν συλλήψεις. Αιτία ήταν η προπαγάνδα τους, που παρότρυνε τη στροφή των μαζών κατά της Σοβιετικής Εξουσίας, ως αποτέλεσμα της οποίας, σε μερικά χωριά η υπόθεση έφτασε ως τη σύλληψη κομμουνιστών-ινστρουχτόρων. Επίσης, απαγορεύτηκε και η κυκλοφορία της εφημερίδας "Ναμπάτ", οργάνου των αναρχικών.»ⁱⁱ

Αυτή την περίοδο, στο Γκουλάι Πόλε έφτανε μεγάλος αριθμός αναρχικών από τη Ρωσία. Οι αναρχικοί έφεραν μαζί τους πληθώρα εντόπων και ιδεών, συγκροτούσαν κοινωνικές οργανώσεις, εξέδιδαν εφημερίδες και προκηρύξεις, οργάνωναν διαλέξεις κλπ. Όμως τα υλικά μέσα γι' αυτά ήταν λίγα.

ⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 175.

ⁱⁱ «Γκόλος Κομμουνίστα». Όργανο της Επιτροπής Πόλης και της Επαρχίας Πολτάβας του Κόμματος των Κομμουνιστών (μπολσεβίκων) Ουκρανίας, 1919, τ. 18, 1η Μάρτη.

Στις αρχές Μάρτη έγινε πασιφανές ότι η καταπιωμένη από τις μάχες 13^η Στρατιά δεν είχε αρκετές δυνάμεις για την απελευθέρωση του λεκανοπεδίου του Ντονέτσκ και ότι εκεί θα έπρεπε να σταλούν νέες, σημαντικές ενισχύσεις. Για να καταλάβουν καταλληλότερες θέσεις για τις αποφασιστικές μάχες, η 8^η και η 9^η Στρατιά αποσύρθηκαν από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, αλλάζοντας την κύρια κατεύθυνση της επίθεσής τους. Η ανασύνταξη συνεχιζόταν επί 18 μέρες και τελείωσε με μεγάλη καθυστέρηση.

Αυτό το εκμεταλλεύτηκαν οι Λευκοί, ανασυντάσσοντας τις δικές τους δυνάμεις και προετοιμάζοντας την αντεπίθεσή τους. Στην περιοχή του Λουγκάνσκ βρισκόταν η 41^η Μεραρχία της 13^{ης} Στρατιάς και τρεις μεραρχίες της 8^{ης}, στο κεντρικό τμήμα της περιοχής του Ντονέτσκ τα στρατεύματα ήταν πολύ λιγότερα, τον Μάρτη εδώ είχε φτάσει μονάχα μια ταξιαρχία της 9^{ης} Μεραρχίας, η οποία κατέλαβε τις θέσεις στο αριστερό πλευρό της δικής μας 3^{ης} Ταξιαρχίας της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ και μπήκε στη σύνθεση του Ουκρανικού Μετώπου.

Η συγκέντρωση εχθρικών στρατευμάτων στο Νότιο Μέτωπο συνεχιζόταν και στις 8 Μάρτη, ο αριθμός τους έφτασε τις 44.000, από τις οποίες οι 10.000 βρισκόταν στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ. Παρ' όλες τις επίμονες διαταγές του Γενικού Διοικητή Βατσέτι προς τον Διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, να αποσπάσει από το Ουκρανικό Μέτωπο όλες τις διαθέσιμες δυνάμεις και να τις ρίξει στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ, εκεί στέλνονταν πολύ λίγα.

Αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό σημείωμα αναφοράς του Αντόνοφ-Οφσέγιενκο προς τον Γενικό Διοικητή:

«10 Μάρτη 1919, 9 μμ. Η κατάσταση ήταν και είναι απολύτως κατανοητή για μένα. Έχουμε παραδώσει στο Νότιο Μέτωπο μέχρι 10.000 πεζικό, 20 κανόνια, δυο τεθωρακισμένα τρένα, δεν έχω ούτε ένα εφεδρικό απόσπασμα. Δεν υπάρχουν καθόλου μπότες, χλαίνες, τουφέκια. Ο Μαχνό έχει 4 άτομα για κάθε τουφέκι, ο Γκριγκόριεφ 3, ο Ντιμπένκο 2. Δεν υπάρχουν υποσκευές πυροβολικού. Στην Οδησό φτάνουν συνέχεια Ρουμάνοι και Έλληνες. Προς το παρόν μπορώ να στείλω μόνο δυο συντάγματα διεθνιστών, με 3.400 άτομα και 24 πολυβόλα. Δώστε τουφέκια, μπότες, χλαίνες, υποσκευές πυροβολικού και θα δώσουμε αμέσως τάγμα πυροβολικού και, ανάλογα με τον αριθμό όπλων, πεζικό.

Διοικητής Μετώπου, Αντόνοφ.»¹

Οι αποτυχίες στην κεντρική περιοχή του λεκανοπεδίου αντισταθμίζονταν από τις επιτυχίες της δικής μας Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, η οποία προέλασε με μάχες προς Βολνοβάχα, Μαριούπολη, Μπερντιάνσκ, Μελιτόπολη, Χερσάνα, Νικολάγιεφ, Οδησό.

Από τις 1 έως τις 6 Μάρτη 1919, στο Χάρκοβο διεξήχθη το 3^ο Συνέδριο του Κ.Κ.Ου.

¹ Ντιρεκτίβες της Διοίκησης των Μετώπων του Κόκκινου Στρατού, Μόσχα 1972, τ. 2, σελ. 182-183.

(μπ.). Σ' αυτό πήραν μέρος 214 αντιπρόσωποι με δικαίωμα ψήφου και 35 ως παρατηρητές, οι οποίοι αντιπροσώπευαν 23.000 μέλη του κόμματος σ' όλη την Ουκρανία. Το Συνέδριο εξέλεξε την ΚΕ του Κ.Κ.Ου. (μπ.).

Με τη λήξη αυτού του Συνεδρίου, στο Χάρκοβο, στις 6 Μάρτη άρχισε το 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, στο οποίο σχεδιάζονταν να αναλυθούν, να επεξεργαστούν και να θεμελιωθούν νόμοι για την Ουκρανική Κυβέρνηση, τον στρατό, τα τρόφιμα, τη γη, το Σύνταγμα, να γίνουν εκλογές στα ανώτερα όργανα της εξουσίας. Στο Συνέδριο μετείχαν 1.719 αντιπρόσωποι με δικαίωμα ψήφου, από την Ουκρανία και 68 σαν παρατηρητές από τη Μόσχα και την Πετρούπολη. Οι 1.435 από τους αντιπροσώπους ήταν κομμουνιστές και υποστηρικτές τους, οι 19 ανήκαν στο κόμμα "Κομμουνιστίτσεσκι Μπουντ" (Κομμουνιστική Ανταρσία - σμ), οι 6 στο Ενωμένο Εβραϊκό Σοσιαλεργατικό Κόμμα, 2 αναρχικοί, 2 Ουκρανοί σοσιαλδημοκράτες, 1 ανεξάρτητος, 5 διεθνιστές, 100 Ουκρανοί αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες, 150 Ουκρανοί σοσιαλεπαναστάτες (Μποροντμπιστές) και 70 εξωκομματικοί.¹

Υπέρ των κυβερνητικών αποφάσεων θα ψήφιζαν οι 1.435 αντιπρόσωποι της φράξιας των κομμουνιστών, 150 αντιπρόσωποι των Ουκρανών σοσιαλεπαναστατών, η ΚΕ των οποίων θέλησε να προσκολληθούν στη φράξια των κομμουνιστών και να ψηφίζουν τις αποφάσεις της, και 13 αντιπρόσωποι μέλη άλλων κομμάτων που ενώθηκαν και αυτοί με τη φράξια των κομμουνιστών. Μ' αυτό τον τρόπο η φράξια των κομμουνιστών έλεγχε τους 1.598 αντιπροσώπους από τους 1.719 που παρευρίσκονταν στο Συνέδριο. Οι κομμουνιστές μπολσεβίκοι είχαν εξασφαλίσει εκ των προτέρων την επιτυχία τους στα πλαίσια του Συνεδρίου.

Τα αντάρτικα (μαχνοβίτικα) στρατεύματα εκπροσωπούνταν από τους παρατηρητές συντρόφους Χερσόνσκι και Τσερνοκίτζι, οι οποίοι κατάφεραν να μιλήσουν στο συνέδριο. Οι τροτσκιστές που βρίσκονταν στην ΚΕ και στον κρατικό μηχανισμό της Ουκρανίας, με επικεφαλής τον Ρακόφσκι και τον Πιατακόφ, έσπευδαν πυρετωδώς να νομιμοποιήσουν την αγροτική πολιτική, την οποία εφάρμοζαν ήδη από τις πρώτες μέρες της παραμονής τους στην Ουκρανία.

Οι «Θέσεις για τη σοσιαλιστική διαχείριση της γης και για τα μεταβατικά στάδια προς τη σοσιαλιστική καλλιέργεια», την επεξεργασία των οποίων το 3^ο Συνέδριο του Κ.Κ.Ου. (Μπ.) την ανέθεσε στην ΚΕ, ήταν όχι μόνο γραμμένες κι επεξεργασμένες ήδη, αλλά εφαρμόζονταν και στην πράξη. Αυτές ήταν που δυσारेστούσαν τους αγρότες.

Όμως αντί να μελετήσουν εντατικά την πολιτική και τη στρατιωτική κατάσταση, να αναλύσουν και να κατανοήσουν την ψυχολογία και τον στόχο του αγώνα των αγροτών, να λάβουν υπόψη τους τις συνέπειες που θα έχει μια τέτοια αγροτική πολιτική, οι μπολσεβίκοι στην Ουκρανία προσπαθούσαν να περάσουν τα σχέδιά τους παρασκηνικά και προκαλούσαν τους αγρότες της Ουκρανίας να αντιδράσουν.

Οι αγρότες αντιπρόσωποι που ήταν παρόντες στο 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ εκφράζανε την ανησυχία και τη διαφωνία τους στις κατευθυνόμενες εργασίες

¹ 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, Χάρκοβο, 1932, σελ. 223-224.

του Συνεδρίου και προειδοποιούσαν ότι αν το κυβερνητικό σχέδιο για τη γη γίνει δεκτό, αυτό θα προκαλέσει δυσaréσκεια στους αγρότες και η γη φέτος θα μείνει άσπαρτη.

Όμως η τεράστια πλειοψηφία κομμουνιστών που βρέθηκαν στο συνέδριο, κάνοντας επίδειξη πειθαρχημένης ενότητας, κατεύθυνε το συνέδριο στη λήψη των κυβερνητικών αποφάσεων. Στο αγροτικό ζήτημα οι οργανωτές λειτούργησαν με ένα καλά επεξεργασμένο σχέδιο αναγκάζοντας τους αντιπροσώπους να ψηφίσουν "γουρούνι στο σακί" με την αόριστη υπόσχεση για επανεξέταση. Τα στενογραφικά πρακτικά, επεξεργασμένα και συντετμημένα από τους οργανωτές του, ρίχνουν παρ' όλα αυτά άπλετο φως στα γεγονότα. Αυτά είναι τα πιο ενδιαφέροντα σημεία του Συνεδρίου.

Ο Πρόεδρος της Προσωρινής Εργατοαγροτικής Κυβέρνησης Ουκρανίας, Ρακόφσκι, κηρύσσει την έναρξη του Συνεδρίου.

«[...] **Πρόεδρος:**

Ο λόγος για χαιρετισμό δίνεται στον εκπρόσωπο αντάρτικων τμημάτων του μετώπου της Ταυρίδας σύντροφο Χερσόνσκι.

Τον λόγο παίρνει ο **Χερσόνσκι** (εκπρόσωπος της 3ης Ταξιαρχίας Μαχνό). Σύντροφοι εργάτες, αγρότες, κόκκινοι φαντάροι αντιπρόσωποι και αντάρτες. Σας χαιρετίζω στο 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο, εργατών, αγροτών και κόκκινων φαντάρων, εκ μέρους του συντρόφου Μαχνό και εξ ονόματος όλων των αποσπασμάτων του, τα οποία ύψωσαν πρώτα το λάβαρο της εξέγερσης της κοινωνικής επανάστασης (*χειροκροτήματα*).

Σύντροφοι εργάτες, αγρότες και κόκκινοι φαντάροι. Εμείς, οι σύντροφοι αντάρτες, οργανώνοντας σε υπόγεια, σε σοφίτες, σε χωράφια στρατοεπαναστατικές επιτροπές, αποσπώντας με γυμνά χέρια όπλα, διώχνοντας απ' τα χωριά τις συμμορίες του Κάιζερ, τις συμμορίες των Αυστριακών και Γερμανών, αποσπώντας με γυμνά χέρια αυτά τα όπλα, χειράμαμε την εξέγερση στο όνομα της πραγμάτωσης των ιδανικών όλων των εργαζόμενων μαζών. Κι αυτή την εξέγερση συνεχίσαμε να την κάνουμε μέχρι κι αυτή τη στιγμή. Ο σύντροφος Μαχνό κατάφερε σε μικρό χρονικό διάστημα να συνενώσει γύρω του όλους τους συντρόφους, εργάτες και αγρότες.

Οι τάφοι μάς μιλούν για το πώς οι σύντροφοι αντάρτες μάχονταν και δεν άφηναν τους εχθρούς: τις αυστρομαγιάρικες συμμορίες, τις γερμανικές συμμορίες, τις συμμορίες των Κα-Ντε. και τις συμμορίες του Πετλιούρα και Σία. Και όλο αυτό το συρφετό των παράσιτων και των χαραμοφάηδων, τον αποκρούαμε με την αξιοπρέπεια των επαναστατών.

Και στέλνουμε χαιρετισμούς σε όλους τους συντρόφους που ήρθαν εδώ. Ελπίζω ότι θα βαδίσουμε χέρι-χέρι, βήμα-βήμα και ψυχή με ψυχή με τους Μεγαλωρώσους. (*χειροκροτήματα*)

Σύντροφοι εργάτες, αγρότες και κόκκινοι φαντάροι. Η αποστολή μας, τόσο των συντρόφων Μεγαλωρώσων, όσο και των συντρόφων Ουκρανών, είναι να ενωθούμε όλοι μαζί και πάνω στις ξιφολόγχες μας να φέρουμε το

σοσιαλιστικό σύστημα στους καταστροφείς και τους καταπιεστές, στους Κα-Ντε και στα παράσιτα. Πάνω στα χαλάσματα και τις στάχτες της σάπιας αντίδρασης, θα υψώσουμε το λάβαρο όλου του εργαζόμενου λαού και θα πούμε ότι εμείς, εργάτες και αγρότες, πρέπει να έχουμε την εξουσία. Εμείς, σύντροφοι εργάτες κι αγρότες, πρέπει να οικοδομήσουμε το μέλλον μας. (η ορχήστρα παίζει τη Διεθνή)

Σκριπνικ: Η φράξια των κομμουνιστών προτείνει την εκλογή προεδρείου 15 ατόμων: Ρακόφσκι, Μπουμπνόφ, Κιν, Αβέριν, Ντρόμπνις Πιατακόφ, Βοροσίλοφ, Άουσεμ, Ζατόνσκι, Σέρμπνις, Κβιρίγκιν, Ιβάνοφ, Γκάμαρνικ, Σερμπιτσένκο. Έτσι μια θέση προσφέρεται στους Ουκρανούς σοσιαλεπαναστάτες.

[...] Η φράξια κομμουνιστών προτείνει την εκλογή επιτροπής ελέγχου πληρεξούσιων, εξαμελούς σύστασης. Από την πλευρά μου προτείνω τους συντρόφους Χάφσκι, Λιάσιν, Μπουτσένκο, Γκολοντά. Η έκτη θέση προσφέρεται στη φράξια Ουκρανών αριστερών σοσιαλεπαναστατών." [Οι σοσιαλεπαναστάτες αρνούνται. Ο Πιατακόφ δεν τους δίνει τον λόγο. Οι πέντε (μπολσεβίκοι) εκλέγονται].

7 Μάρτη. Δεύτερη ημέρα. Βοροσίλοφ: "Το Προεδρείο προτείνει την παρακάτω σειρά θεμάτων για συζήτηση στη συνέλευση του Πανουκρανικού Συνεδρίου των Σοβιέτ." (Διαβάζει). "1) Ενημέρωση της Κυβέρνησης. 2) Το στρατιωτικό ζήτημα. 3) Το ζήτημα των τροφίμων. 4) Το ζήτημα της γης. 5) Το Ουκρανικό Σοβιετικό Σύνταγμα. 6) Εκλογές ... Παρεμβάσεις σχετικά με την ενημέρωση της Προσωρινής Κυβέρνησης."

Σελόνιν: "Πριν προχωρήσω στην εκτίμηση του έργου της Προσωρινής Κυβέρνησης, η δική μας φράξια των Ουκρανών αριστερών σοσιαλεπαναστατών θεωρεί απαραίτητο να επιστήσει την προσοχή του Συνεδρίου, στο ότι αυτή η Κυβέρνηση δεν έχει εκλεγεί από κανένα αρμόδιο Συνέδριο Εργατών και Αγροτών Αντιπροσώπων." (Θόρυβος. Κραυγές: "Κάτω!". Σφυρίγματα. Το καμπανάκι του προέδρου.)

"Επαναλαμβάνω, ότι αυτή η Κυβέρνηση δεν έχει εκλεγεί από κανένα αρμόδιο συνέδριο εργατών και αγροτών. Η Κυβέρνηση διορίστηκε από την ΚΕ του κόμματος των μπολσεβίκων... Αυτό έγινε όταν χρειαζόταν η συνένωση και η οργάνωση όλων των επαναστατικών δυνάμεων.

Και ορίστε, σύντροφοι, αντί της συσπείρωσης όλων των επαναστατικών δυνάμεων στη δημιουργική εργασία, εγκαθιδρύεται η κομματική δικτατορία ενός κόμματος, του κόμματος των κομμουνιστών και απομακρύνονται βίαια όλα τα άλλα επαναστατικά στοιχεία. Σύντροφοι, εννοείται ότι από τη δικιά μας πλευρά, την πλευρά του κόμματος των αριστερών σοσιαλεπαναστατών, μπορώ να το πω ανοιχτά και ξάστερα: υποστήριξη κι εμπιστοσύνη σε μια τέτοια Κυβέρνηση δεν μπορεί να υπάρξει.

(Φωνές: "Και δεν χρειάζεται", "Ευτυχώς, δόξα τω θεώ").

Όμως οι μπολσεβίκοι προχώρησαν ακόμα πιο πέρα. Εκτός του ότι απομάκρυναν εντελώς τεχνητά από όλα τα Σοβιέτ τους αντιπροσώπους των αριστερών σοσιαλεπαναστατών του Χαρκόβου, ξαμόλησαν όλο τον κατασταλτικό μηχανισμό ενάντια στο κόμμα μας, κλείνουν εφημερίδες, συλλαμβάνουν συντρόφους μας, και πρόσφατα υπήρξαν γεγονότα όταν στο Κουπιάνσκ και στο Βολτσιάνσκ τουφεκίστηκαν πάνω από 20 μέλη του κόμματός μας." (Κρανγές: "Ψέματα", θόρυβος).

"Σύντροφοι, αυτή τη στιγμή που εσείς έχετε μαζευτεί εδώ στο Χάρκοβο, για να αποφασίσετε για την τύχη της Ουκρανίας, στη φυλακή του Χολοντονογκόρσκ του Χαρκόβου και στη φυλακή του Αικατερινοσλάφ βρίσκονται πολλοί σύντροφοί μας, μαχητές της Επανάστασης, ο σύντροφος Καρέλιν, ο σύντροφος Σάμπλιν, που ήταν δημιουργός αντάρτικων αποσπασμάτων. Εξ ονόματος της φράξιάς μας εκφράζω εντονότερες διαμαρτυρίες κι απαιτώ από το Συνέδριο να αποφασίσει την απελευθέρωση όλων των αριστερών σοσιαλεπαναστατών που βρίσκονται φυλακή σε διάφορες πόλεις." (Χειροκροτήματα και δυνατός θόρυβος).

Σελόνιν: "Η απόφαση, που η φράξια του ουκρανικού κόμματος αριστερών σοσιαλεπαναστατών προτείνει να λάβει το 3° Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ είναι η ακόλουθη:

"Το 3° Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ διαπιστώνει: Το Συνέδριο απαιτεί από την Κυβέρνηση να σταματήσει το παιχνίδι με τον διεθνή ιμπεριαλισμό και να σταθεί στον δρόμο της γνήσιας επαναστατικής πολιτικής, η οποία θα ανταποκρίνεται στους πόθους της διεθνούς σοσιαλιστικής Επανάστασης και να κηρύξει τον ανελέητο πόλεμο στο ξένο Κεφάλαιο, που υποστηρίζει ανοιχτά την εθνικιστική αντίδραση και την αντεπανάσταση.

Εξετάζοντας την εσωτερική κατάσταση της Ουκρανίας, το 3° Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ διαπιστώνει ότι η πολιτική του κυβερνώντος κόμματος των μπολσεβίκων είναι ακριβές αντίγραφο της πολιτικής του στη Μεγαλορωσία, επιπλέον στην Ουκρανία εφαρμόζονται οι πιο αρνητικές πλευρές του μπολσεβίκικου καθεστώτος, οι οποίες έχουν ήδη καταδικαστεί από την ιστορία.

Το κυβερνών κόμμα διεξάγει αυστηρά κομματική συγκεντρωτική πολιτική, η οποία οδηγεί όχι στη δικτατορία των εργαζομένων αλλά στη δικτατορία των κομμουνιστών πάνω στους εργαζόμενους. Η Κυβέρνηση των μπολσεβίκων, η οποία δεν έχει κανένα κύρος κι εμπιστοσύνη στα χωριά, εφαρμόζει κατά της εργαζόμενης αγροτιάς τα πιο ακραία μέτρα βίας. Η Κυβέρνηση που δεν είχε εκλεγεί από κανέναν, αλλά είχε διοριστεί από κομματική επιτροπή, κατάργησε τον νόμο για την κοινωνικοποίηση της γης, που είχε ψηφίσει το 2° Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ και διεξάγει τη δικιά της ξένη προς τους εργαζόμενους των χωριών πολιτική.

Αυτή η πολιτική εφαρμόζεται με την τεχνητή εγκατάσταση των επανομαζόμενων κομμούνων και σοβιετικών οικονομιών (με χρήση μισθωτής εργασίας) και θα μας φέρει σε μια νέα τάξη σοβιετικών κολίγων. Με την εφαρμογή της πολιτικής τροφίμων, η Κυβέρνηση σπάει τα δεσμά μεταξύ των εργαζόμενων των πόλεων και των χωριών, καταστρέφει κάθε δυνατότητα δημιουργίας κοινού Σοβιετικού Μετώπου, του τόσο απαραίτητου αυτή τη στιγμή.

Βασιζόμενο σ' αυτά, το 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ ανακοινώνει, ότι οι εργαζόμενοι έχουν μπροστά τους τα παρακάτω ζητήματα:

- 1) Η εξασφάλιση ελεύθερων εκλογών στα εργατο-αγροτικά συνέδρια,
- 2) Η παράδοση ευρειών εξουσιοδοτήσεων στα τοπικά σοβιέτ, για την οικοδόμηση της οικονομίας και του πολιτισμού της χώρας,
- 3) Η κατάργηση των Τσε-Κα και η παράδοση των ταμείων τους στα δικαστικά σοβιετικά όργανα, η κατάργηση των επαναστατικών επιτροπών οι οποίες έχουν πάρει τη θέση των διαλυμένων αγροτικών σοβιέτ.
- 4) Η αμετάβλητη εφαρμογή του βασικού νόμου της κοινωνικοποίησης της γης, ο οποίος έγινε δεκτός στο 2^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, στο Αικατερινοσλάφ.
- 5) Η κοινωνικοποίηση της βιομηχανίας.
- 6) Ριζική αλλαγή της μπολσεβίκικης πολιτικής τροφίμων στις αρχές της οργάνωσης μέσω των τοπικών Σοβιέτ και την ανταλλαγή προϊόντων μεταξύ των εργαζομένων των πόλεων και των χωριών,
- 7) Αναδιοργάνωση του στρατού στις αρχές της εκλογής του διοικητικού προσωπικού και τον εξοπλισμό και εκπαίδευση όλων των εργαζομένων" (*Η ανάγνωση διακόπτεται από θόρυβο και φωνές: "Κάτω", "Φύγε"*).

Σλίχτερ. (Για το ζήτημα των τροφίμων) "[...]Δεν πρέπει να διστάσουμε να αρνούμαστε τα πάντα στον ταξικό μας εχθρό. Πρέπει να πούμε ξεκάθαρα ότι κατά των κουλάκων πρέπει να χρησιμοποιήσουμε όλα τα μέσα. Εάν χρειάζεται να τους απομακρύνουμε, θα τους απομακρύνουμε, εάν χρειαστεί να τους πνίξουμε εντελώς, θα τους πνίξουμε εντελώς." (*Φωνή: "Τι είναι κουλάκος;"*)

"Σύντροφοι, όσον αφορά την παρατήρηση από το θεωρείο, εγώ συμφωνώ ότι αυτό το ζήτημα δεν είναι νέο. Σ' αυτή την ερώτηση θα δώσω την παρακάτω απάντηση: οι Επιτροπές Φτώχιας στα χωριά ξέρουν να το ορίζουν περίφημα ποιος είναι και ποιος δεν είναι κουλάκος. Εδώ δε χρειάζονται οδηγίες από το κέντρο, αυτές υπαγορεύονται από την ίδια τη ζωή." (*χειροκροτήματα*)

"Εμείς δεν αναλαμβάνουμε την προσπάθεια να κατατάξουμε τους κατοίκους των χωριών σε κουλάκους και σε μη κουλάκους. Αυτό είναι υπόθεση των ντόπιων κατοίκων."

(Από το ακροατήριο: "Παρακαλούμε να το ορίσετε, πρέπει οπωσδήποτε")...

(Το ζήτημα της γης) **Ντενισιένκο**: "Εγώ ήρθα σ' αυτό το Συνέδριο από την επαρχία της Πολτάβας και είμαι ένας αγρότης, ο οποίος δεν έχει ούτε ένα στρέμμα γης.

Σύντροφοι, πρέπει να σας πω ότι τίποτα δε με ενδιαφέρει τόσο, όσο το ευαίσθητο ζήτημα της γης. Πώς επεξεργάζεται αυτό το ζήτημα, πώς να το αναλύσουμε εμείς. Άλλοι λένε είμαστε κομμουνιστές, άλλοι λένε είμαστε αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες, άλλοι λεν Ουκρανοί σοσιαλεπαναστάτες, όμως όλα αυτά εγώ δεν τα θεωρώ σημαντικά. Εγώ, είμαι εξωκομματικός, όμως συμπαθώ τους κομμουνιστές-μπολσεβίκους, επειδή και εγώ ο ίδιος δεν έχω τίποτα." (Χειροκροτήματα).

"Πρέπει να σας πω, σύντροφοι, ότι σχεδόν όλες εκείνες οι 32 χιλιάδες που με έστειλαν εδώ, είναι ακομμάτιστες, επειδή οι αγρότες δεν μπορούν να βρουν το κόμμα τους. Μας έρχονται όλοι και μας υπόσχονται λαγούς με πετραχήλια, υπόσχονται και γη κι ελευθερία και τα πάντα.

Σύντροφοι, όταν ερχόμουν, ξεκινούσα για εδώ σ' αυτό το εξαιρετικά σημαντικό Συνέδριο, οι χωριανοί μου έλεγαν: "Έχουμε ξανακούσει γι' αυτούς τους κομμουνιστές" (πρέπει να ομολογήσω ότι εγώ προσωπικά συμπαθώ τους κομμουνιστές), όμως μου είπαν: "Αν γυρίσεις στο χωριό και φέρεις κομμούνα, θα σου σπάσουμε τα μούτρα". (Χειροκροτήματα).

Για να είμαστε συσπειρωμένοι, μας χρειάζονται πιο πονηρά μέτρα, για να μπορέσουμε να αποδείξουμε στην πράξη ότι οι κομμούνες είναι ιερή υπόθεση. Τώρα έχουμε μπροστά μας τις ανοιξιάτικες εργασίες και θα σας πω τα ακόλουθα: για παράδειγμα, εάν έχουμε 500 στρέμματα γης, εάν μας πουν: "Χωρικοί, πηγαίνετε στην κομμούνα και σπείρετε σ' αυτή τη γη", είμαι σίγουρος ότι αν τους πούμε "Εσείς θα σπείρετε κι εσείς θα θερίσετε", η απάντηση θα είναι η ακόλουθη, "έχουμε ξανασπείρει, όμως θέρισαν οι τσιφλικάδες".

Δεν ξέρω, σύντροφοι, γιατί το Πανουκρανικό Συνέδριο προσπαθεί να αρπαχτεί από τον κάθε ομιλητή, θέλοντας να τον κάμψει. Σύντροφοι, ζητώ συγγνώμη που δε μιλώ τόσο καλά τα ρωσικά, παρ'όλο που ήμουν 4 χρόνια στον στρατό, δεν έμαθα να τα μιλώ. Ζητώ οι κομμουνιστές, όμως οι δικοί μας κομμουνιστές. (Χειροκροτήματα).

Σύντροφοι εργάτες, πρέπει να πω ότι οι αγρότες σάς υποδέχονταν πάντα με ψωμί και αλάτι, ενώ εσείς μας βάζετε όρους τους οποίους δεν τους αξίζουμε. Εμείς οι αγρότες δεν αγγίζουμε το ζήτημα των εργοστασίων, για το πώς αυτά θα υπάρχουν. Ας υπάρχουν όπως θέλουν. Έτσι ακριβώς θέλουμε και εμείς να αντιμετωπίζετε τη γη εσείς. Οι ίδιοι οι αγρότες να λύσουν το ζήτημα της γης. Τότε θα φάτε ψωμί, τότε θα φάτε κρέας. Για να μπορούμε να δουλεύουμε χωρίς έλεγχο.

Είχαμε ήδη έλεγχο από τον γκέτμαν και την Κεντρική Ράντα. Τότε, το σιτάρι είχε μείνει στα χωράφια. Σύντροφοι αγρότες κι εργάτες, εδώ πρέπει να μιλάμε όχι για εχθρότητα, αλλά για συμφιλίωση. Δεν πρέπει να φωνάζουμε έτσι. Σύντροφοι εργάτες προσπαθήστε, όλες τις κομμούνες να τις εγκαθιδρύσετε έτσι όπως τις θέλουν οι ίδιοι οι αγρότες. (*Χειροκροτήματα*).

Εδώ, σύντροφοι, προτείνονται διάφορες αποφάσεις. Είναι κατανοητό ότι η εφαρμογή αυτών των αποφάσεων είναι σημαντική. Δεν πρέπει αυτές οι αποφάσεις να εφαρμόζονται με το μαστίγιο, για να μην αναγκαζόμαστε να κρυβόμαστε στους βάλτους. (*Χειροκροτήματα*).

Εγώ θα πω ένα πράγμα: Χωρικοί να ζητάτε τη γη για δική σας διαχείριση!" (*Φωνές: "Σωστά". Χειροκροτήματα*).

Πρόεδρος: "Ο λόγος στον σύντροφο Τσερνοκνίζνι" (παρτηρητής από την 3^η Ταξιαρχία Μαχνό).

Τσερνοκνίζνι: "Σύντροφοι εργάτες κι αγρότες. Δεν ήρθαμε εδώ για να κατηγορούμε ο ένας τον άλλον, δε μαζευτήκαμε για αλληλοφάγωμα, αλλά για δημιουργική εργασία. Και όσο περισσότερο θα εργαστούμε αντί να τρωγόμαστε μεταξύ μας, τόσο πιο καρποφόρα θα είναι η δουλειά μας.

Παρακολουθώντας αμερόληπτα το τι γίνεται εδώ, βλέπω ότι κανένας δεν επιθυμεί το κακό. Πρέπει στην πράξη να λύσουμε το ζήτημα της γης, επειδή αυτό το ζήτημα είναι η βάση της ευημερίας και των αγροτών και των εργατών. Σύντροφοι, πρέπει να σας πω ότι όσον αφορά τις ελεύθερες κομμούνες, κανένας δεν μπορεί να πει τίποτα, όμως όσον αφορά το πώς αυτές εφαρμόζονταν, δυστυχώς υπάρχουν μερικά άσχημα στοιχεία για τους αγρότες.

Νομίζω ότι όλα τα λάθη που έγιναν στη Ρωσία δεν πρέπει να επαναληφθούν στην Ουκρανία. Νομίζω ότι τα άτομα που εκλέγουμε δε θα κάνουν κακό στον εαυτό τους, είναι μαθημένοι από κακές εμπειρίες και θα ξέρουν πώς να πράξουν. Σ' αυτό δεν υπάρχει αμφιβολία. Όμως, σύντροφοι, επιμένω να παραχωρηθεί στους αγρότες που είχαν δικά τους κτήματα, το δικαίωμα να διαχειρίζονται τη γη τους οι ίδιοι, όπως αυτοί θέλουν, τουλάχιστον γι' αυτή τη σαιζόν, ειδάλλως αγρότες και εργάτες θα μείνουν χωρίς ψωμί.

Λένε ότι η αγροτική οικονομία μας είναι κατεστραμμένη, ότι δεν έχουμε εξοπλισμό κλπ., όμως πρέπει να πω ότι εδώ υπάρχει μια μικρή υπερβολή. Είναι αλήθεια ότι μερικά πράγματα είναι κατεστραμμένα, ότι δε φτάνουν τα άλογα, όμως αν παρ' όλα αυτά στους αγρότες δοθεί γη και ειπωθεί ότι όσο εργασθείτε, τόσο θα είναι δικό σας, τότε σίγουρα όλη η γη θα σπαρθεί. (*Επιφωνήματα: "Μπράβο!", χειροκροτήματα*).

Πρέπει να παρθούν μέτρα για να μεταφερθούν τα αποθέματα σίτου σε μέρη που δεν υπάρχουν καθόλου. Σύντροφοι, θα το πω άλλη μια φορά: για να υπάρξουν ωφέλιμες κομμούνες, θα πρέπει να γίνει σωστή και δρα-

στήρια δουλειά. Γι' αυτό σας παρακαλώ μη φέρνετε την αποδιοργάνωση. Σύντροφοι εργάτες και αγρότες, κατανοείτε τέλεια ότι ο κοινός σκοπός σας, η πάλη με το Κεφάλαιο και η κατάλυσή του, είναι σκοπός όλων μας. Πιστέψτε με, η αγροτιά ξέρει καλύτερα πώς και πού να εργαστεί.

Παρακαλώ, αφήστε αυτό το ζήτημα τουλάχιστον για έναν χρόνο και να είστε σίγουροι ότι θα έχετε τα πάντα, ότι χρειάζεται να δώστε πλήρη αυτονομία αυτόν τον χρόνο, η οπορά πρέπει να αρχίσει σε μια βδομάδα. Εάν οι αγρότες δε σπείρουν, θα την έχουμε άσχημα. Ένας σύντροφος είπε εδώ, ότι στο χωριό του έδωσαν τέτοια εντολή: "Αν μας φέρεις κομμούνα θα σου σπάσουμε τα μούτρα!", έχουν απόλυτο δίκιο. Συνήθισαν να δουλεύουν έτσι κι έτσι τους ταιριάζει να δουλεύουν.

Σύντροφοι αγρότες, από εσάς εξαρτάται η πορεία της Επανάστασης και κάντε ό,τι επιθυμείτε όπως το νομίζετε καλύτερα. Γι' αυτό θα πρότεινα μια λύση: όλοι οι αγρότες να μαζευτούν μετά τη συνέλευση, να συνεννοηθούν, να διαβάσουν ο ένας στον άλλο τις οδηγίες που δόθηκαν στον καθένα από την κοινότητά του (Φωνές: "Σωστά", "Ναι, σ'όλους δόθηκαν") και να βγάλουν την απόφασή τους για τη γη. Αυτή είναι η πρότασή μου." (Χειροκροτήματα)

Πρόεδρος: [...] «Μου έχουν δοθεί μερικές δεκάδες σημειώματα με την πρόταση να σταματήσουν οι τοποθετήσεις (Φωνές: "Θέλουμε!", "Θέλουμε!", θόρυβος).

Από το ακροατήριο: "Σύντροφε Πρόεδρε, σάς παρακαλώ να μην σταματήσετε τις τοποθετήσεις και να δώσετε τη δυνατότητα να μιλήσουν οι ντόπιοι χωρικοί που ήρθαν εδώ και επιθυμούν τόσο πολύ να λυθεί το ζήτημα της γης." (Θόρυβος. Χειροκροτήματα. Το καμπανάκι. Απίστευτος σαματάς. Οι εκκλήσεις του προέδρου δε βοηθούν. Ο πρόεδρος χτυπά ασταμάτητα το καμπανάκι, ο θόρυβος συνεχίζεται).

Πρόεδρος: [...] "Σύντροφοι, μάθετε να λύνετε τα προβλήματά σας με ψηφοφορία και όχι με φωνές. Ποιοι είναι υπέρ της παύσης των τοποθετήσεων, παρακαλώ σηκώστε τα χέρια (σηκώνονται οι καρτέλες) [...] Είναι ολοφάνερο ότι η πλειοψηφία είναι υπέρ της παύσης των τοποθετήσεων. Έτσι οι τοποθετήσεις για το ζήτημα της γης τελειώνουν." (Θόρυβος, Φωνές: "Όχι, όχι, δεν είναι η πλειοψηφία, λάθος!").

"Σύντροφοι, από την έδρα βλέπω καλύτερα. Ο τελευταίος λόγος στον σύντροφο Μεσεριάκοφ. Σύντροφοι, δε θα με σκεπάσετε με τις φωνές σας, εφόσον είδα ότι είναι η πλειοψηφία, δε θα επαναλάβω την ψηφοφορία." (Θόρυβος, διαμαρτυρίες). "Σύντροφοι, αν θα συνεχίσετε να φωνάζετε, θα πάψω τη συνέλευση ως την επομένη." (Φωνές: "Παρακαλώ, ορίστε!").

Μεσεριάκοφ: "Σύντροφοι, μου έχουν παραδοθεί πάνω από 40 σημειώματα. Το να απαντούμε στο καθένα θα μας έπαιρνε πάρα πολύ χρόνο." (Θόρυβος).

Πρόεδρος: "Σύντροφοι, το δηλώνω για άλλη μια φορά ότι εδώ δεν είναι λαϊκή αγορά, αλλά το ανώτατο όργανο της Ουκρανίας, το Συνέδριο των Σοβιέτ. Γι' αυτό δεν πρέπει να συμπεριφέρεστε σαν ντελάληδες σε παζάρι." *(Ο θόρυβος συνεχίζεται. Ο πρόεδρος χτυπά το καμπανάκι.)* "Σύντροφοι, σε φωνές δε θα απαντώ. Γι' αυτό παρακαλώ να μην φωνάζετε, αλλά να γράφετε σημειώματα..."

Πρόεδρος: "Ο λόγος, για την ανάγνωση της πρότασής του, δίνεται στον Πρόεδρο της Φράξιας Κομμουνιστών-Μπολοσεβίκων σύντροφο Σκριπνικ."

Σκριπνικ: *(διαβάζει)* "Με την ακρόαση της ενημέρωσης του Λαϊκού Επιτρόπου Γεωργίας συντρόφου Μεσεριάκοφ και του επεξεργασμένου από την Εργατο-Αγροτική Κυβέρνηση Ουκρανίας σχεδίου διατάγματος για τη σοσιαλιστική διαχείριση της γης, το 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ Εργατών, Αγροτών και Κόκκινων Στρατιωτών Αντιπροσώπων, αποφασίζει: παίρνοντας υπόψη το ότι οι αγρότες δεν κατανοούν εντελώς τους στόχους της κοινοτικής διαχείρισης της γης, το 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ προτείνει στη Λαϊκή Επιτροπή Γεωργίας να ξεκινήσει αμέσως κύκλους εκπαίδευσης ινστρουχτόρων (καθοδηγητών) για το ζήτημα της γης, οι οποίοι θα μπορούσαν να πάνε στους τόπους και να εξηγήσουν λεπτομερώς τις διατάξεις για τις κομμούνες και να ξεκινήσουν την οργάνωσή τους και για την οριστική επεξεργασία της διάταξης για τη γη, ανάλογα με τις κατά τόπους συνθήκες να την παραδώσει στην Πανουκρανική Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή των Σοβιέτ Εργατών, Αγροτών και Κόκκινων στρατιωτών αντιπροσώπων, η οποία θα εκλεγεί από το Συνέδριο". *(Χειροκροτήματα).*

"Αυτή η πρόταση έχει επεξεργαστεί με συνεργασία της φράξιας των κομμουνιστών με τη φράξια των Ουκρανών Σοσιαλεπαναστατών." *(Χειροκροτήματα).*

Πρόεδρος: "Στο προεδρείο έφτασε σειρά σημειωμάτων τα οποία ζητούν, οι σύντροφοι αγρότες οι οποίοι έφεραν μαζί τους οδηγίες για το ζήτημα της γης, να της παραδώσουν στο προεδρείο για την ανάγνωσή τους.

Θεωρώ ότι η ανάγνωση όλων αυτών των οδηγιών είναι αδύνατη, επειδή στο προεδρείο κατατέθηκε σειρά σημειωμάτων τα οποία απαιτούν τη λήξη των εργασιών του Συνεδρίου. Γι' αυτό εξ ονόματος του προεδρείου προτείνω το ακόλουθο: όλες οι οδηγίες να παραδοθούν στο προεδρείο κατά τη διάρκεια της σημερινής και της αυριανής ημέρας.

Εφόσον η απόφαση για τη γη ορίζει ότι εμείς εδώ δεν αποφασίζουμε έναν νόμο για τη γη στην τελική του μορφή, αλλά τον λαμβάνουμε γενικά, και τον παραδίδουμε, για την επεξεργασία και τη θεμελίωσή του, στην Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή, τότε όλες αυτές οι υποδείξεις να παραδοθούν στην Επιτροπή Γης της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής. Δεν υπάρχουν αντιρρήσεις σ' αυτή την πρόταση. *(Φωνές: "Όχι, υπάρχουν").*

Ο λόγος δίνεται στον Πρόεδρο των Αριστερών Σοσιαλεπαναστατών, **Στρελτσόφ**: Εκ μέρους της φράξιας των σοσιαλεπαναστατών θα πρέπει να δηλώσω ότι είμαστε υπέρ της ευρείας δημοσιοποίησης των οδηγιών που έχουν πολλοί αντιπρόσωποι. Παίρνοντας υπόψη μας ότι όντως δεν μπορούν να διαβαστούν χίλιες οδηγίες, εμείς προτείνουμε οι πιο σημαντικές από αυτές, οι οποίες μιλούν για την κοινωνικοποίηση της γης και οι αντίθετες, να δημοσιοποιηθούν μέσω του τύπου. (Φωνές: "Σωστά". Χειροκροτήματα).

Πρόεδρος: "Τον λόγο έχει ο σύντροφος Καλιούζνι."

Καλιούζνι: "Αναμφισβήτητα υπάρχουν πολλές οδηγίες για την κοινωνικοποίηση της γης, όμως αυτό δεν σημαίνει τίποτα. Ξέρουμε ότι τώρα στα χωριά, η "Μαύρη Εκατονταρχία" ⁽¹¹⁵⁾, οι Λευκοφρουροί και η κάθε λογής μπουρζουαζία διεξάγουν προπαγάνδα κατά της Επανάστασης. Και η μπουρζουαζία διεξάγει την προπαγάνδα κατά της Επανάστασης κάτω από τον μανδύα της Επανάστασης. Πρωτότερα, αυτή ήταν κατά της εθνικοποίησης, τώρα είναι κατά των κομμούνων. Τι νεότερο θα μάθουμε από την ανάγνωση των οδηγιών;

Αυτό που θα δούμε είναι το ότι στα χωριά, πολλά πράγματα δεν τα καταλαβαίνουν ακόμα. Να, σήμερα ένας σύντροφος που ονόμασε τον εαυτό του κομμουνιστή, τάχθηκε ενάντια στις κομμούνες. Αυτό σημαίνει ότι κάτι δεν έχει καταλάβει. Έχετε ακούσει πολλά για τις κομμούνες. Σήμερα εδώ, ίσως να αποφασίσετε να μετατρέπεται ο νόμος ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες. Εάν δεχτείτε αυτή την πρόταση, θα καθουχάσετε τους χωρικούς, σ' αυτήν υπάρχει και μια δόση κοινωνικοποίησης.

Οπότε δεν υπάρχει λόγος να παρατείνουμε τη συνέλευση και να απαριθμούμε τις οδηγίες, αλλά πρέπει να πάρουμε την απόφαση να παραδοθούν όλες οι οδηγίες στην Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή που θα επεξεργαστεί τον νόμο. Αυτή θα αποφασίσει γι' αυτές.

Πρόεδρος: "Ο λόγος στον σύντροφο Μπομπκόφ".

Μπομπκόφ: "Σύντροφοι είναι ολοφάνερο ότι οι αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες επωφελήθηκαν σήμερα, όταν έσβησαν τα φώτα και κάτι μαγείρεψαν εκεί πίσω. Ακουστήκαν εντελώς προβοκατόρικες φήμες".

Πρόεδρος: "Σας παρακαλώ ησυχάστε. Σύντροφοι, παρακαλώ μη φωνάζετε. Ξέρω τι πρέπει να κάνω. Σύντροφε Μπομπκόφ, παρακαλώ μη χρησιμοποιείτε παρόμοιες εκφράσεις."

Μπομπκόφ: "Προτείνω τη μη ανάγνωση των οδηγιών, επειδή έχουμε λίγο χρόνο και οι αντιπρόσωποι βιάζονται να πάνε στα σπίτια τους. Η ανάγνωση των οδηγιών θα πάρει πολύ χρόνο, αυτό είναι το πρώτο. Το δεύτερο είναι ότι παρατηρούνται φαινόμενα αποχώρησης αντιπροσώπων κατά άτομα, οι οποίοι φεύγουν στους τόπους τους, αν συνεχίσουμε το Συνέδριο άλλες 4-5 μέρες, είμαι σίγουρος ότι οι περισσότεροι αντιπρόσωποι θα φύγουν..."

Πρόεδρος: [...] "Ποιος είναι υπέρ της πρότασης του προεδρείου να παραδοθούν όλες οι οδηγίες στο προεδρείο και να του ανατεθεί να τις καταθέσει στην Επιτροπή Γης της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής των Σοβιέτ της Ουκρανίας, για να παρθούν υπόψη στη διαμόρφωση του νόμου για τη γη, η βασική μορφή του οποίου θα αποφασιστεί στο Συνέδριο, ανάλογα με τις κατά τόπους ιδιαιτερότητες. Όποιος είναι υπέρ της πρότασης παρακαλώ να σηκώσει την κόκκινη καρτέλα. Παρακαλώ κατεβάστε τις. Ποιοι είναι κατά; Ποιοι είναι αναποφάσιστοι; Παρακαλώ κατεβάστε τις."

Με συντριπτική πλειοψηφία, η πρόταση των μπολσεβίκων-κομμουνιστών έγινε δεκτή...».ⁱ

Οι οργανωτές του Συνεδρίου ήταν αρκετά ευχαριστημένοι από τον εαυτό τους. Πόσος κόπος, πόσο άγχος, πόση μαστοριά είχαν κατατεθεί για να επιτευχθούν οι στόχοι τους. Όμως τώρα ένταξει, όλα πέρασαν. Από την πλευρά των αντιπροσώπων είχαν κατατεθεί πολλές προτάσεις, διορθώσεις και συμπληρώματα, η λήψη των οποίων απειλούσε τους σχεδιαστές του νόμου με αποτυχία του προγραμματισμένου πειράματος πάνω στην ουκρανική αγροτιά. Οι αγρότες αντιπρόσωποι, ζαλισμένοι από τα πονηρά τεχνάσματα των πολιτικάντηδων και από τις "αντιλήψεις τακτικής" τους, καταλάβαιναν ότι δεν πρόκειται να δουν γη, και αμήχανοι καθώς αισθάνονταν παραγκωνισμένοι, έχασαν το ενδιαφέρον τους για το Συνέδριο. Έτσι, ανά ομάδες και άτομα άρχισαν να φεύγουν χωρίς να περιμένουν τη λήξη των εργασιών του Συνεδρίου.

Δεν είχαν να περιμένουν τίποτα. Ο αγροτικός νόμος, επεξεργασμένος "σύμφωνα με τις κατά τόπους συνθήκες" από την Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή των Σοβιέτ της Ουκρανίας, αποδείχθηκε απλό αντίγραφο του πρωτότυπου, χωρίς τις αλλαγές που πρότειναν οι αντιπρόσωποι. Μόνο στα σοβχόζ είχαν παραχωρηθεί 1.090.000 ντεσιατίνες γης στις οποίες εγκαταστάθηκαν 1.685 σοβχόζ.ⁱⁱ Στις επαρχίες της Ουκρανίας η καταχώριση των εκτάσεων για τα σοβχόζ έγινε με την παρακάτω μορφή:

Επαρχία Κιέβου	11.954	ντεσιατίνες
Ποντόλοκ	108.000	ντεσιατίνες
Βολίνσκ	100.000	ντεσιατίνες
Τσερνίγκοφ	32.750	ντεσιατίνες
Πολτάβας	85.896	ντεσιατίνες
Χαρκόβου	111.000	ντεσιατίνες
Αικατερινοσλάφ	297.000	ντεσιατίνες
Χερσόνας	350.000	ντεσιατίνες ⁱⁱⁱ

ⁱ 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, Χάρκοβο 1932, σελ. 14-194.

ⁱⁱ 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, Χάρκοβο 1932, σελ. 327.

ⁱⁱⁱ 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, Χάρκοβο 1932, σελ. 327-328.

Την προσοχή τραβά το μέγεθος της έκτασης γης που παραχωρήθηκε στα σοβχόζ, στις επαρχίες του Αικατερινοσλάφ και της Χερσώνας. Αυτή θα ήταν μια από τις αιτίες της σύγκρουσης των αγροτών με τους κομμουνιστές.

Αργότερα θα βγει το πόρισμα ότι:

«Η απότομη, ευρεία εφαρμογή της πολιτικής των σοβχόζ το 1919, με την οποία επιδιώκονταν να διαφυλαχτεί μεγάλο μέρος των οικονομιών των μεγαλογαιοκτημόνων ως "φάμπρικες ψωμιού", καθώς οι προσωπικές επιδιώξεις των αγροτών για οργάνωση των δικών τους μικρών οικονομιών, δεν είχαν απαλειφθεί ακόμα, ο κρατικός μηχανισμός δε λειτουργούσε και συνεχιζόταν ο εμφύλιος πόλεμος, ήταν πρόωρη [...]»ⁱ

Αργότερα, στο 8^ο Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ, ο Β. Ι. Λένιν έλεγε:

«Πρέπει να στηριζόμαστε στον αυτόνομο αγρότη, έτσι είναι αυτός και δεν πρόκειται ν' αλλάξει σε σύντομο διάστημα και δεν μπορούμε να ονειρευόμαστε τη μετάβαση στον σοσιαλισμό και στην κολεκτιβοποίηση».ⁱⁱ

Η φάρσα του Συνεδρίου εξασφάλισε την επικύρωση του νόμου για τη γη. Όμως ποιος και πώς θα έπρεπε να εξασφαλίσει την εφαρμογή του, ποιος θα έπρεπε να βγει να δουλέψει στα χωράφια; Ο αγρότης είχε κι αυτός όνειρα, καρδιά, ψυχή, ήταν και γεωπόνος και οικονομολόγος κι εργάτης για όλες τις δουλειές και διπλωμάτης, ενώ στα χρόνια του ιμπεριαλιστικού και του εμφυλίου πολέμου έγινε κι έμπειρος μαχητής. Είχε κι αυταρέσκεια και ματαιοδοξία και προσωπική γνώμη.

Ανάμεσα στα πολλά εκατομμύρια του αγροτικού πληθυσμού της Ουκρανίας σχεδόν δεν υπήρχαν μέλη του Κ.Κ.Ου. (Μπ.), οι 23.000ⁱⁱⁱ μελών του βρίσκονταν κυρίως γύρω από τη διοίκηση του κομματικού, του κρατικού και του στρατιωτικού μηχανισμού. Στερούσαν τη γη από τον αγρότη, όμως του πρότειναν να εργαστεί στα σοβχόζ, με άλλα λόγια, σύμφωνα με τις αντιλήψεις των αγροτών, να είναι κολίγος και όχι ιδιοκτήτης. Πού ήταν το προσωπικό ενδιαφέρον των αγροτών; Τι σκέφτονταν γι' αυτό οι ιδεολόγοι του τροτσκισμού Ρακόφσκι, Πιατακόφ και Σία;

Οι νέες παραγωγικές σχέσεις απαιτούσαν από τον εργαζόμενο να έχει πρωτοβουλία στην παραγωγή, θέληση να εργαστεί και ενδιαφέρον για τη δουλειά του. Όμως ο Ρακόφσκι θεωρούσε ότι πρέπει να δράσει αποφασιστικά, ότι είναι απαραίτητο να φροντίσει για την οργάνωση μηχανισμών καταναγκασμού, οι οποίοι θα επέβαλλαν το δίκιο της σοβιετικής πολιτικής για τη γη. Ενεργοποιήθηκε η εγκαθίδρυση τοπικών οργάνων εξουσίας, του στρατού συλλογής τροφίμων και της Τσε-Κα, άρχισε η εκστρατεία κατά των διαφρονούντων [...].

ⁱ 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, Χάρκοβο, 1932, σελ. 327.

ⁱⁱ Λένιν, Β. Ι., «Πλήρης Συλλογή Κειμένων», τ. 42, σελ. 181.

ⁱⁱⁱ 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, Χάρκοβο, 1932, σελ. 78.

Τη δεύτερη μέρα της έναρξης των εργασιών του 3^{ου} Πανουκρανικού Συνεδρίου των Σοβιέτ, στο Γκουλάι Πόλε είχε συγκληθεί συνέδριο του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ των ανταρτών για την επίλυση καίριων ζητημάτων. Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου, οι αντιπρόσωποι εξέφραζαν τη δυσαρέσκειά τους για τη διεξαγόμενη από την Προσωρινή Κυβέρνηση αγροτική πολιτική, το σύστημα εκλογής αντιπροσώπων για το 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο, την απομόνωση των άλλων κομμάτων, τη δράση των Τσε-Κα στα μετόπισθεν, το κλείσιμο εφημερίδων και άλλων μέσων πληροφόρησης των αριστερών κομμάτων, την κατάσχεση σίτου από τον στρατό συλλογής τροφίμων, την κατάσταση του μετώπου, τον ανεφοδιασμό κλπ.

Οι ομιλητές απαιτούσαν την εξασφάλιση της εφαρμογής των αποφάσεων του 2^{ου} Πανουκρανικού Συνεδρίου που έγινε στο Αικατερινοσλάφ στις 17-19 Μάρτη του 1918, και του 2^{ου} Συνεδρίου Στρατιωτών-Ανταρτών, Εργατικών και Αγροτικών Σοβιέτ, που έγινε στις 12 Φλεβάρη του 1919 στο Γκουλάι Πόλε. Εκφράζονταν προτάσεις να μπλοκάρεται η πρόσβαση των οργάνων οποιασδήποτε κρατικής εξουσίας στις περιοχές με μαχνοβίτικη επιρροή.

Οι υπερβολές των σοβιετικών οργάνων στα χωριά, οι μέθοδοι της συλλογής τροφίμων όξυναν την κατάσταση στις περιφέρειες. Τα αποσπάσματα συλλογής τροφίμων διεξήγαγαν σκληρές επιχειρήσεις στα χωριά και όποιος διαμαρτύρονταν δεχόταν κυρώσεις. Τέτοιες μέθοδοι θα έπρεπε να αποπλίσουν τους αγρότες προς όφελος των Λευκοφρουρών, όμως εμείς δεν μπορούσαμε να το επιτρέψουμε αυτό.

Μας πλησίασαν δεκάδες χιλιάδες αγρότες, για τους οποίους η γη και η σοδειά ήταν συνώνυμο της ζωής. Αυτοί έφεραν μαζί τους το ιερό μίσος κατά των τσιφλικάδων και των πλούσιων, ενάντια σε κάθε εξουσία που πάντα τους ξεγελούσε και τους εκμεταλλευόταν, κατά των νόμων που φτιάχνονταν ειδικά για να αποβλακώνουν τις μάζες ώστε να τις εκμεταλλεύεται η μειοψηφία. Αυτοί που πριν από λίγο ήταν η αντιπολίτευση της εξουσίας του Τσάρου, ενώ μερικούς μήνες αργότερα εκδήλωσαν σκληρότητα, δικτατορικές μεθόδους, μη ανεκτικότητα στην κριτική, δεν μπορούσαν να βρουν κατανόηση από τους αγρότες της Ουκρανίας, και ήδη διαφαινόταν η αντίσταση των αγροτών.

Και το Συνέδριο του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ των ανταρτών έβγαλε την παρακάτω απόφαση:

«ΑΠΟΦΑΣΗ

**του Συνεδρίου του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ,
στο χωριό Γκουλάι Πόλε, με τη συμμετοχή αντιπροσώπων
από 32 κοινότητες, στις 7 Μάρτη του 1919.**

Μετά από πολύπλευρη ανάλυση των παρουσών συνθηκών για την ενίσχυση της ελευθερίας και του μετώπου και μετά από την ενημέρωση από τις περιοχές, λήφθηκαν οι παρακάτω αποφάσεις:

1. Απαιτούμε ένα ενιαίο Επαναστατικό Μέτωπο όλων των επαναστατικών κομμάτων, τα οποία βρίσκονται στην πλατφόρμα της γνήσιας

- Σοβιετικής Εξουσίας από φτωχούς αγρότες κι εργάτες.
2. Αναγνωρίζουμε τη Σοβιετική Εξουσία στην Ουκρανία στο πρόσωπο των ελεύθερα εκλεγμένων, με την αρχή της αναλογίας, από εργαζόμενες μάζες, φτωχών αγροτών κι εργατών και δεν επιτρέπουμε δικτατορίες κανενός κόμματος.
 3. Απαιτούμε την άμεση αντικατάσταση των Τσε-Κα από Στρατο-Επαναστατικό Δικαστήριο, το οποίο θα δημιουργηθεί μέσα από τα ελεύθερα εκλεγμένα Σοβιέτ των φτωχότερων αγροτών, εργατών και κόκκινων στρατιωτών αντιπροσώπων.
 4. Η θανατική ποινή πρέπει να επιβάλλεται στους ληστές, τους συμμορίτες και τους αντεπαναστάτες, με την αυστηρή διερεύνηση των κατά τόπους Στρατο-Επαναστατικών Δικαστηρίων.
 5. Απαιτούμε την ελευθερία του λόγου, του τύπου και των συνελεύσεων όλων των αριστερών πολιτικών κομμάτων και ομάδων για την πολυπλευρη διερεύνηση της αλήθειας χωρίς να επιτίθενται το ένα κατά του άλλου.
 6. Απαιτούμε να εκλέγεται το διοικητικό προσωπικό στα κόκκινα στρατεύματα και εάν απαιτείται η παρακολούθηση Στρατο-Επαναστατικής Σχολής, τότε να σταλούν σ' αυτή, με την υποχρεωτική επιστροφή τους στους εκλέκτορές τους μετά το τέλος της παρακολούθησης του κύκλου σπουδών.
 7. Απαιτούμε να μην υπάρχουν εθνικιστικά μίσια μέσα στον επαναστατικό στρατό.
 8. Απαιτούμε από τους ηγέτες όλων των επαναστατικών κομμάτων και ομάδων να αρχίσουν εργασίες πληροφόρησης και δημιουργίας και όχι συγκρούσεις, επειδή εμείς οι αγρότες και εργάτες, δεν εμπιστευόμαστε και δε θα παραδώσουμε την εξουσία από τα χέρια μας ούτε στο ένα, ούτε στο άλλο κόμμα, επειδή ο εχθρός μπορεί να επωφεληθεί από την κομματική διαμάχη.
 9. Απαιτούμε την εισαγωγή αυστηρής συντροφικής πειθαρχίας στον επαναστατικό στρατό, η οποία θα βασίζεται στη συνειδητοποίηση του επαναστατικού χρέους.
 10. Απαιτούμε αυστηρό έλεγχο από το προσωπικό των επαναστατικών τμημάτων για τις αυθαίρετες εκδηλώσεις συμμοριτών και ληστών.
 11. Χαιρετίζουμε τον επαναστατικό στρατό του συντρόφου Μαχνό, ο οποίος εξεγέρθηκε πρώτος κατά των καταπιεστών μας για την υπεράσπιση των εργαζομένων μαζών της Ουκρανίας.
 12. Χαιρετίζουμε τους συντρόφους Μεγαλορώσους κόκκινους φαντάρους, οι οποίοι βαδίζουν χέρι-χέρι μαζί μας.

ΖΗΤΩ Ο ΕΝΙΑΙΟΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ!
ΖΗΤΩ Η ΤΡΙΤΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ!

ΖΗΤΩ Η ΕΞΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΑΖΩΝ
ΤΩΝ ΦΤΩΧΟΤΕΡΩΝ ΣΤΡΩΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ
ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΚΛΕΓΜΕΝΩΝ ΣΟΒΙΕΤ!

Πρόεδρος του Συνεδρίου, Βερετέλνικοφ Γραμματέας, Αλεξάντροφ.»ⁱ

Το βράδυ, δόθηκε μεγάλη θεατρική παράσταση στον κινηματογράφο, αφιερωμένη στα 105 χρόνια από τη γέννηση του Τ. Γ. Σεφτσένκο⁽¹¹⁶⁾. Οι προετοιμασίες γι' αυτές τις ημέρες γίνονταν παντού και ιδιαίτερα στο Γκουλάι Πόλε. Η διασωθείσα στο Γκουλάι Πόλε θεατρική ομάδα, η χορωδία και η ορχήστρα, ετοίμασαν ρεπερτόριο με δημιουργήματα του Τ. Γ. Σεφτσένκο. Η αίθουσα ήταν γεμάτη. Η βραδιά άρχισε με τη χορωδία. Όλοι σηκώθηκαν και άκουγαν το τραγούδι όρθιοι.

Η θεατροποιημένη βιογραφία του Σεφτσένκο ήταν τόσο συγκινητική, κοντινή και κατανοητή σε όλους κι εκτελούνταν με τόσο πνευματισμό και δραματισμό, που πολλοί έκλαιγαν χωρίς να ντρέπονται για τα δάκρυά τους. Ο καθένας λες και ξαναζούσε τη ζωή του αυτά τα λεπτά. Στη συνέχεια, με μουσική συνοδεία, η μια δημιουργία διαδεχόταν την άλλη...

Όμως το μέτωπο μάς περίμενε. Η έξοδος των αντάρτικων στρατευμάτων στην Αζοφική Θάλασσα και η κατάληψη των παραλιών της, χώριζε στα δύο τα στρατεύματα του εχθρού, του στερούσε τη λήψη βοήθειας από τη θάλασσα, εμποδίζε τους ελιγμούς του, διέκοπτε την επικοινωνία, στερούσε τον ανεφοδιασμό με κάρβουνο στα πλοία της Αντάντ, απειλούσε με περικύκλωση τις θέσεις του εχθρού στο λεκανοπέδιο του Ντονέσκ κ.ά. Κι εμείς προχωρούσαμε εμπρός, ξεπερνώντας τις αυξανόμενες δυσκολίες, αποκόπτοντας το πλευρό της ομάδας Λευκών του λεκανοπεδίου του Ντονέσκ. Η μεραρχία του Ζαντνεπρόφσκ προέλαυε.

Το σχετικό ενημερωτικό δελτίο έλεγε:

«Στις 9 Μάρτη, ο Γκριγκόριεφ κατέλαβε τη Χερσώνα, στις 12 Μάρτη έγινε σκληρή μάχη στην κατεύθυνση της Μελιτόπολης. Καταστράφηκε τεθωρακισμένο τρένο του εχθρού, όμως καταστράφηκε και το δικό μας τεθωρακισμένο τρένο "Καρλ Λίμπκνεχτ" και στο τεθωρακισμένο τρένο Ν° 9 χτυπήθηκε η ατμομηχανή».ⁱⁱ

Στις 13 Μάρτη, η 2^η Ταξιαρχία της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ κατέλαβε το χωριό Σπάσκογιε, τον σταθμό Φεντόροφκα και το Μπολσόι Τοκμάκ. Στην κατεύθυνση του Μπερντιάνσκ, τμήματα της 3^{ης} Ταξιαρχίας (Μαχνό) κατέλαβαν το Νόβο-Μιχάιλοφκα, το Καζανκοβάταγια, το Σεμιόνοφκα και το Νόβο-Πολτάφκα, νοτιοδυτικά και νότια του σταθμού Πολόγκι.

ⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφροέγιενο Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 210.

Στις 14 Μάρτη, η Πρώτη Ταξιαρχία του Γκριγκόριεφ κατέλαβε την πόλη Νικολάγιεφ, η Δεύτερη Ταξιαρχία τη Μελιτόπολη κι εμείς στις 15 Μάρτη μπήκαμε στην πόλη Μπερντιάνσκ. Την πόλη κατελάμβανε το 7^ο Σύνταγμα του Καλάσνικοφ. Τα στρατεύματα του μετώπου, εκτελώντας τις διαταγές, πέρασαν μόνο από τα περικόφρα της πόλης, καταδιώκοντας τον εχθρό προς την κατεύθυνση της Μαριούπολης.

Η καταδίωξη συνεχιζόταν, μέχρι που πέσαμε σε ισχυρή αντίσταση του εχθρού μεταξύ Μπερντιάνσκ και Μαριούπολης. Μετά από κανά δυο μέρες, μπήκαν στην πόλη τα εφεδρικά μας τμήματα. Πλήθος λαού υποδέχονταν τα τρένα. Ήταν πραγματική γιορτή.

Η Αντικατασκοπία μάς ενημέρωνε ότι στην πόλη υπάρχουν γκουλαΐπολιτες συνεργάτες των κατακτητών και των Λευκοφρουρών, οι οποίοι κατέδιδαν τους αντάρτες και τις οικογένειές τους, συμμετείχαν σε εκτελέσεις κι εμπρησμούς σπιτιών, υπηρετούσαν στα όργανα της αστυνομίας, ήταν μυστικοί και φανεροί πράκτορες κι εκπρόσωποι της εξουσίας των Λευκών κ.ά. Στον Καλάσνικοφ δόθηκαν οδηγίες να συλλάβει αυτά τα πρόσωπα και να διεξάγει έρευνα. Οι ένοχοι δολοφονιών, βασανιστηρίων και προδοσιών υπέστησαν σοβαρές κυρώσεις.

Τυπικά γεγονότα της κατάληψης της πόλης έχει περιγράψει ο Ντιμπέτς⁽¹¹⁷⁾:

«[...] στο Μπερντιάνσκ, το οποίο το 1918 είχε καταληφθεί από τους Γερμανούς, και κατόπιν παραδόθηκε στους Ρώσους Λευκοφρουρούς, εμφανίστηκε τέτοια αντίδραση, που εμείς για κάποιο διάστημα δεν μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα. Θα έφερνε κανείς κάποιο νέο, το αναλύαμε σε ομάδα 5-6 ατόμων. Άλλη δουλειά, ομολογουμένως, δεν είχαμε, παρ'όλο που στην περιφέρεια, όπως σας είπα ήδη, γίνονταν αγροτικές εξεγέρσεις και δρούσαν αντάρτικα αποσπάσματα.

Περίπου τον Γενάρη ή στις αρχές Φλεβάρη του 1919, οι Λευκοφρουροί του Μπερντιάνσκ πανικοβλήθηκαν κι άρχισαν να επιβιβάζονται στα ατμόπλοια.

Τα πολυβόλα ηχούσαν σ' όλη την πόλη κι αυτοί επιβιβάζονταν μεπραμάτειες και άλογα, και φεύγουν σε άγνωστη κατεύθυνση, αφήνοντας την πόλη χωρίς εξουσία... Όσο τα πολυβόλα ηχούσαν ακόμα, μαζέψαμε τη φράξια έξω από την πόλη, δηλαδή εργάτες για τους οποίους ξέραμε ότι είναι φιλομπολσεβίκοι. Στη συνέλευση αποφασίστηκε ότι μόλις φύγει το τελευταίο ατμόπλοιο, θα πρέπει ν' αρπάξουμε την εξουσία και να σχηματίσουμε Επαναστατική Επιτροπή...

Μόλις σχηματίσαμε εξουσία στην πόλη και βγάλαμε προκήρυξη ότι με τη θέληση της εργατικής τάξης οργανώθηκε Επαναστατική Επιτροπή, στην οποία ανήκει όλη η εξουσία στην πόλη, ότι η εργατική τάξη έλαβε μέρος στην εκλογή της Επαναστατικής Επιτροπής, με αντιπροσώπους

κάποιους συντρόφους από κάποια εργοστάσια, αρχίσαμε αμέσως τη συγκρότηση της δικιάς μας στρατιωτικής δύναμης για τη διατήρηση της τάξης στην πόλη...

Μετά από μια εβδομάδα περίπου από τότε που κηρύξαμε την εξουσία της Επαναστατικής Επιτροπής, την πόλη πλησίασαν τα μαχνοβίτικα αποσπάσματα. Ο Νέστορ Μαχνό είχε τότε αυτή την ιδιότητα: Διοικητής της 3^{ης} Σοβιετικής Μεραρχίας "Μπάτκο Μαχνό"...

Έτσι, ο Μαχνό παρουσιάστηκε ως Διοικητής Ταξιαρχίας του Κόκκινου Στρατού. Δε μας έμενε να κάνουμε τίποτε άλλο από το να τον υποδεχθούμε... όπως και να το κάνουμε ήταν σοβιετικά στρατεύματα.

Πώς ήταν ο ίδιος; Τι να πω; Ήταν μετρίου αναστήματος. Είχε μακριά μαλλιά, ένα στρατιωτικό πηλίκιο. Χρησιμοποιούσε έξοχα όλους τους τύπους όπλων. Γνώριζε καλά το τουφέκι, χειριζόταν τέλεια το σπαθί. Ήταν εύστοχος στο περίστροφο. Μπορούσε να πυροβολεί από κανόνι. Αυτό το έλεγαν όλοι οι κοντινοί του: ο μπάτκο Μαχνό ξέρει να βαρά μόνος του με κανόνι.

Εδώ θα πρέπει να υπενθυμίσω ότι το 1905, η Ρόζα μου (δηλαδή εκείνο τον καιρό όχι ακόμα δικιά μου, μιας και γνωριστήκαμε στην Αμερική) βρισκόταν στη φυλακή της Οδησσού τότε, σ' αυτή τη φυλακή βρισκόταν και ο Μαχνό. Οι αναρχικοί έμαθαν ότι είμαι στο Μπερντιάνσκ, ότι έγινα μπολσεβίκος, μέλος του κόμματος. Ενώ η Ρόζα παρέμεινε αναρχική. Η συνάντησή της με τον Νέστορ ήταν συνάντηση παλιών συναγωνιστών. Στη συνέχεια, ο Μαχνό πλησίασε εμένα.

- Γεια σου Ντιμπέτς. Ώστε τώρα είσαι αποστάτης;
- Γεια σου. Ε, ναι, είμαι αποστάτης.
- Δηλαδή εντελώς μπολσεβίκος;
- Δηλαδή εντελώς.
- Μάλιστα...πολλοί ξεπουλιούνται στους μπολσεβίκους. Τι να κάνεις;
- Ώστε ξεπουλιούνται, ε; Τότε, κι εγώ ξεπουλήθηκα.
- Πρόσεχε μην το μετανιώσεις!
- Προσέχω.

Περίπου τέτοια συζήτηση, όχι σε φιλικούς τόνους, αλλά ούτε και σε πολύ υψηλούς, έγινε μεταξύ μας. Εδώ πρέπει ν' αναφέρω ότι το Μπερντιάνσκ διέφερε από τις άλλες πόλεις, ως προς το ότι οι αποθήκες του ήταν γεμάτες με κρασί... Έτσι κι εγώ του είπα:

- Δεν έκανες καλά που κατέλαβες την πόλη. Αν θέλεις να σώσεις τα στρατεύματά σου, πρέπει να τα βγάλεις αμέσως στο μέτωπο. Η πόλη θα σας εφοδιάζει με ρουχισμό και τρόφιμα. Θα βοηθάμε ανάλογα με τις δυνατότητές μας. Σύμφωνα με τις πληροφορίες μου, ο στρατός σου τα έχει κοπανήσει τελείως, κι άμα κολλήσει στο κρασί, δε θα φύγει μέχρι να το ρουφήξει όλο. Όμως το κρασί εδώ, είναι τόσο, που η ταξιαρχία σου θα πίνει μήνες.

Ο Μαχνό μου απάντησε ότι δε χρειάζεται τέτοιες συμβουλές. Σήμερα με διαταγή του θα οριστεί διοικητής της πόλης. Σ' αυτόν τον διοικητή θα πρέπει να υπακούμε... Εγώ δήλωσα ότι αυτό δεν το δεχόμαστε, ότι εγγυόμαστε την τάξη με δικές μας δυνάμεις. Αυτός, ως Διοικητής Ταξιαρχίας μπορεί να έχει κάποιες απαιτήσεις από εμάς. Όλες τις απαιτήσεις του θα προσπαθήσουμε να τις ικανοποιήσουμε. Όμως δεν πρόκειται να αποχωρήσουμε από την εξουσία. Έτσι θα αναγκαστεί να συλλάβει όλη την Επαναστατική Επιτροπή.

- Δεν έχουμε αντίρρηση στο θέμα του Διοικητή, όμως και η επαναστατική επιτροπή έχει τα δικαιώματά της. Αν το θέλεις, σ' αυτό θα κάνουμε συμφωνία... Εμείς πρέπει να προσαπίζουμε τα δικαιώματά μας ως σοβιετική επαναστατική οργάνωση. Πρέπει να διευθύνουμε την πόλη και την περιφέρεια... πρέπει να εφοδιάσουμε με σφαίρες τον λόχο που έχουμε οργανώσει για την τήρηση της τάξης, θα έχουμε τη δικιά μας έμπιστη στρατιωτική δύναμη για τη φρουρηση της πόλης, για να μπορέσουμε να επαναφέρουμε την τάξη αν στην πόλη εισβάλλουν ληστές ή αν στασιάζει κάποιο στρατιωτικό τμήμα.

Το βράδυ ο Μαχνό ήρθε πάλι. Του είπαμε για τη διακήρυξή μας. Αυτός δήλωσε ότι αυτή η διακήρυξη δεν του λείπει τίποτα. Είναι στρατιωτικός και αναγνωρίζει μόνο τη στρατιωτική εξουσία.

- Ε, έτσι δεν πάει. Τότε συνέλαβέ μας όλους αμέσως. Την πόλη δεν την παραχωρούμε σε κανέναν, πρέπει να εγκαταστήσουμε τη Σοβιετική Εξουσία και στα χωριά.

- Ναι, η Περιφερειακή Εξουσία πρέπει να μας δώσει τρόφιμα και εφόδια. Γι' αυτό, διάβολε, μείνετε, θα μας εφοδιάζετε. Πρέπει να βρούμε επικοινωνία...».¹

Το δεύτερο μισό του Μάρτη, η Αντικατασκοπία πληροφόρησε τον Μαχνό ότι οι κινήσεις των ανταρτών παρακολουθούνται στενά και ότι η Διοίκηση είναι φοβερά δυσσρεστημένη με τις ενέργειές του και με τη δημοτικότητά του, ότι ετοιμάζεται να συζητήσει σοβαρά μαζί του και ίσως να τον εξαλείψει. Και πραγματικά, τον Μαχνό τον κάλεσαν στο Επιτελείο της Μεραρχίας για να δώσει αναφορά.

Ο Μαχνό δικαιολογήθηκε λέγοντας ότι προετοιμάζει την επίθεση στη Μαριούπολη και συμφώνησε να συναντηθούν στο Μπερντιάνσκ. Η αντικατασκοπία ενημέρωνε ότι ετοιμάζεται δολοφονική απόπειρα κατά του Μαχνό και η φρουρά του Ντιμπένκο είναι ικανή γι' αυτό. Το Επιτελείο πήρε μέτρα ασφαλείας, ενισχύοντας τη φρουρά και τις σκοπές. Τακτοποιήσαμε τα στρατεύματα που βρίσκονταν στο Μπερντιάνσκ.

Ο Ντιμπένκο ήρθε το βράδυ. Μετά την ακρόαση της αναφοράς του Μαχνό και των χαιρετισμών, έβγαλε λόγο, όπου παίνεψε τους αντάρτες - μαχνοβίτες και αναφέρθηκε με καλά λόγια στον Μαχνό, τον Καλάσνικοφ και άλλους διοικητές. Μετά την υποδοχή,

¹ Μπεκ, Α. «Αυτό Είναι το Χρέος», Νέος Κόσμος, 1969, τ. 7, σελ. 110-113.

έγινε παρέλαση υπό τους ήχους πνευστών, μετά τη λήξη της οποίας ο Μαχνό κάλεσε τον Ντιμπένκο στο επιτελείο, που είχε εγκατασταθεί σε κεντρικό ξενοδοχείο.

Κατά τη συζήτηση, ο Μαχνό δήλωσε ευθέως στον Ντιμπένκο ότι έχει στοιχεία που λένε ότι ετοιμάζεται η δολοφονία του, στην οποία έχει κι αυτός (ο Ντιμπένκο) κάποιον ρόλο. Ο Ντιμπένκο αρνήθηκε την κατηγορία του Μαχνό και δήλωσε ότι θεωρεί τον Μαχνό επαναστάτη, ο οποίος έχει κάνει πολλά για την Επανάσταση, ότι ο Μαχνό έχει κατακτήσει άξια το κύρος του και ότι αυτός, ο Ντιμπένκο, όχι μόνο ο ίδιος, αλλά ακόμα και αν μάθαινε ότι οι αρχές ετοιμάζουν τη δολοφονία του, θα ειδοποιούσε τον Μαχνό έγκαιρα γι' αυτό.

Έλεγε ότι ο Μαχνό χαίρει υψηλής εκτίμησης από τη Διοίκηση και αν γίνονται κάποιες παρατηρήσεις, αυτές γίνονται απλά για να τον παροτρύνουν. Επεσήμανε τη βλαβερή επίδραση των αναρχικών και των σοσιαλεπαναστατών στην περιοχή, οι οποίοι, υποτίθεται, βλάπτουν πολύ τον Μαχνό. Ο Ντιμπένκο υπογράμμισε ότι στις τάξεις των σοβιετικών υπαλλήλων υπάρχουν πολλά άτομα, τα οποία προσπαθούν να διασύρουν τίμιους επαναστάτες αγωνιστές, ότι και αυτόν τον συκοφαντούν και τον κατηγορούν συνέχεια, και πριν από λίγο είχε πάλι επιθεώρηση, η οποία δικαίωσε ξανά τις κινήσεις του. Μετά ο Ντιμπένκο είπε στον Μαχνό ότι θέλει να τον ειδοποιήσει για κάτι σημαντικό ιδιαίτερος και μπήκαν μαζί στο γραφείο.

Τη δεύτερη ημέρα, στις 10 πμ, το διοικητικό προσωπικό κλήθηκε σε συνέλευση, εκεί μίλησε ο Ντιμπένκο. Είπε για την κατάσταση του μετώπου, για την απουσία πολιτικών δυνάμεων, την πειθαρχία, τον συμμοριτισμό, την Επανάσταση, το χρέος κλπ. Κατά τους αποχαιρετισμούς, ο Ντιμπένκο είπε για άλλη μια φορά στον Μαχνό ότι κανενός είδους δολοφονίες δε θα μπορούσαν να υπάρξουν και θα θεωρήσει χρέος του να τον ειδοποιήσει γι' αυτό, αν υπάρξει τέτοιο ενδεχόμενο. Στις 15 Μάρτη, ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο διέταξε τον Σκάτοκο:

"Είναι απαραίτητο να εξελιξουμε με κάθε τρόπο τις επιτυχίες του Μαχνό και κατά τις 23 Μάρτη να έχουμε καταλάβει τη γραμμή Μαριούπολη - Πλατόνοφκα, δρώντας συντονισμένα με τα τμήματα του λεκανοπεδίου του Ντονέτς. Πρώτα απ' όλα να κλείσουμε την Κριμαία και να απελευθερώσουμε δυνάμεις για τα ανατολικά".ⁱ

Στις 17 Μάρτη ο Πολιτικός Επίτροπος της 1^{ης} Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, σύντροφος Ζιγκάλιν ενημέρωσε:

"[...] Επισκέφτηκα το 17^ο, τωρινό 5^ο Σύνταγμα του Ζαντνεπρόφσκ. Εδώ διαπίστωσα ότι η φυσιογνωμία του συντάγματος είναι συγκριτικά ίδια με τα μαχνοβίτικα συντάγματα. Μάζα εθελοντών, 15 χιλιάδες, όμως δεν υπάρχουν όπλα. Όσοι δεν έλαβαν όπλο, τρέφουν ελπίδες να γραφτούν στον Μαχνό, όπου σύμφωνα με τη γνώμη τους είναι καλύτερα. Το ίδιο ακριβώς και στα χωριά, κουλάκοι, συμμοριτες, αναζητητές της

ⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 1, σελ. 220.

περιπέτειας και του εύκολου κέρδους σπεύδουν στον Μαχνό, η δημοτικότητα του οποίου είναι απίστευτη...»ⁱ

Την ίδια μέρα, ο Πολιτικός Επίτροπος της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, σύντροφος Αλεξάκις τηλεγραφούσε στη Διοίκηση:

«Στις 17 Μάρτη, από (δυσανάγνωστο - στο) είχαν σταλεί 2 βαγόνια με αναρχικά έντυπα προς το Μπερντιάνσκ και τη Μαριούπολη, με αναρχικούς και αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες αγκιτάτορες. Έχουν παρθεί μέτρα για την κράτησή τους και την παράδοση τους στην Έκτακτη Ερευνητική Επιτροπή, έχουμε ενημερωθεί για τη σύλληψή τους στο Συνέλνικοβο.

Η εφημερίδα των αναρχικών, "Ναμπάτ", είχε κλείσει από τις 9 Μάρτη, όμως τώρα, έχοντας βρει χρήματα, άρχισε να επανεκδίδεται, άγνωστο από πού. Αναρχικοί και αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες στέλνουν αγκιτάτορες στο Μπερντιάνσκ και στη Μαριούπολη. Το Γκουλάι Πόλε έγινε βάση των καλύτερων αναρχικών δυνάμεων. Έχουν σταλεί άτομα σε περιοχές της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ, για τη συγκρότηση συνταγμάτων του μπάτκο Μαχνό.

Πολύς οπλισμός και πολεμοφόδια συγκεντρώνονται στο Γκουλάι Πόλε σε ολόκληρα φορτία, έκανε την εμφάνισή της η Μαρούσια Νικιφόροβα, η οποία διεξάγει έντονη προπαγάνδα κατά των διορισμένων και των κομμουνιστικών οργανώσεων. Πρέπει να σταλούν πιο πολλοί παλαιοί έμπειροι κομμουνιστές και όχι νεαροί επιστρατευμένοι δειλοί, οι οποίοι δεν είναι κατάλληλοι για εργασία στην 3^η Ταξιαρχία (γνώμη του συντρόφου Ιακουσένκο).

Στο Πολόγκι, Στρατιωτικός Επίτροπος διορίστηκε ο αναρχικός Ιβάχιν. Σύντομα στην 3^η Ταξιαρχία θα αρχίσουν κύκλοι εκπαίδευσης κόκκινων διοικητών. Ανάμεσα στο διοικητικό προσωπικό δεν υπάρχουν έμπειροι αξιωματικοί, εξαιτίας της ελεύθερης εκλογής τους. Ο μοναδικός διορισμένος Διοικητής του 9^{ου} Συντάγματος, ο σύντροφος Ταχταμίσεφ, αξίζει πραγματικά τον τίτλο του διοικητή και έχει προταθεί για παρασημοφόρηση.

Το βαγόνι με τα έντυπα, που είχαν κατασχέσει οι αναρχικοί, επιστράφηκε και τα έντυπα στάλθηκαν στα συντάγματα για την οργάνωση βιβλιοθηκών και τη διακίνηση ανάμεσα στον πληθυσμό. Ο Μαχνό εξέδωσε κάλεσμα, στο οποίο, δίνοντας την εικόνα των ανταρτών την περίοδο της αντίδρασης και περιγράφοντας την περίοδο των επαναστάσεων του Φλεβάρη, του Μάρτη και του Οκτώβρη, λέει: "Κάτω τα παράσιτα, κάτω όλοι όσοι μαθαίνουν να κουρεύουν στο δικό σας τομάρι, σας παρατάνε στις δύσκολες στιγμές και προσπαθούν με κάθε τρόπο να σας διατάζουν". Γενικά το κάλεσμα κατευθύνεται κατά της Σοβιετικής Εξουσίας και του Κομμουνιστικού

ⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 1, σελ. 224.

Κόμματος και καλεί στην οργάνωση των ελεύθερων κομμουνιστικών κοινοβίων. Αν κι αυτό δε λέγεται ανοιχτά».ⁱ

Η Ειδική Επιτροπή της Ανώτατης Στρατιωτικής Επιθεώρησης, που λειτουργούσε σ' εμάς το δεύτερο μισό του Μάρτη, έδωσε την κατακλείδα της για την κατάσταση των στρατευμάτων της 3^{ης} Ταξιαρχίας της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ:

«Η γενική κατάσταση στην επαρχία του Αικατερινοσλάφ είναι θλιβερή. Οξεία κρίση τροφίμων. Ανεργία. Τα εργοστάσια έχουν σταματήσει. Οι εργάτες που περίμεναν ότι η σοβιετική εξουσία θα βάλει μπρος τα εργοστάσια είναι πολύ απογοητευμένοι. Αντισημιτική προπαγάνδα. Αναρχο-αντισημιτική αγκιτάτσια αποδιοργανώνει τα τμήματα της φρουράς.

Χάρη στη ζύμωση στα τμήματα, η γενική κατάσταση στην περιφέρεια είναι ασταθής. Ακόμα και το 80° Σύνταγμα της 9^{ης} Μεραρχίας, το οποίο ήρθε από τη Ρωσία, έχει διαβρωθεί. Οι κομμουνιστικές οργανώσεις των περιφερειών είναι αδύναμες. Η δουλειά τους δεν έφτασε σχεδόν καθόλου στα χωριά, χάρη σ' αυτό το παράνομο αντάρτικο κίνημα, έχοντας βρει δραστήριο κέντρο στις ομάδες αναρχικών "Γκουλάι Πόλε" έπεσε στην επιρροή και στην καθοδήγησή τους. Τα τμήματα του "Μπάτκο Μαχνό" είναι βαθιά διαποτισμένα με το πνεύμα του ανήσυχου ελεύθερου Ζαπορόζιε. Η διάθεση των τμημάτων είναι επαναστατική, μαχητική, δραστήρια.

Το τελευταίο διάστημα, στο μέτωπο άρχισαν να οργανώνονται πολιτιστικές-διαφωτιστικές εργασίες, διοργανώνονται συλλαλητήρια, συνειδήσεις, ομιλίες, συναυλίες, μαθήματα γραμματικής. Άρχισε η κάθαρση του διοικητικού προσωπικού, έχει συλληφθεί ο Διοικητής αποσπάσματος του Μαχνό, Ντερμεντζι. Τροχοπέδη είναι η έλλειψη συνειδητών δραστήριων κομμουνιστών και η απουσία κομμουνιστικών εντύπων ...».ⁱⁱ

Στις 21 Μάρτη έγινε συνέλευση του διοικητικού προσωπικού, ο Μαχνό ενημέρωσε όλους για τη διαταγή της γενικής επίθεσης. Διαβάζοντας τη διαταγή, για επίθεση προς την ανατολική κατεύθυνση, στην Ταξιαρχία, ο Μαχνό εξήγησε ότι η Μαριούπολη δεν κατορθώθηκε να παρθεί χωρίς να διακοπεί η προέλασή μας, αναγκαστήκαμε να υποχωρήσουμε κάπως από αυτήν. Τώρα διεξάγεται μεταφορά δυνάμεων, και την πόλη θα καταλάβουν το 8^ο και το 9^ο Σύνταγμα. Η κατάληψή της δυσκολεύεται από την παρουσία στρατιωτικών πλοίων της Αντάντ. Όμως η Μαριούπολη είναι κυκλωμένη από τρεις κατευθύνσεις και θα καταληφθεί σε λίγες ημέρες...

Ο Γκόλικ⁽¹¹⁸⁾, ο οποίος πήρε τον λόγο, ενημέρωσε ότι:

«Ο Ντιμπένκο ετοίμασε ομάδα κρούσης της Κριμαίας. Ενώ η Κριμαϊκή επιχείρηση θα πραγματοποιηθεί από επτά συντάγματα πεζικού, ένα σύνταγμα ιππικού και ισχυρό πυροβολικό, οι δικές μας απαιτήσεις απορρίπτονται με τη δικαιολογία της έλλει-

ⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 203-204.

ψης οπλισμού και νέων συγκροτήσεων. Στην Ουκρανία γίνεται στρατολόγηση αξιωματικών και ο διορισμός τους σε διοικητικά πόστα. Υπάρχουν ήδη στη Μεραρχία μας και θα έρθουν και άλλοι, παρ'όλο που ο Ντιμπένκο δεν τους δίνει ακόμα διοικητικά πόστα.

»Δίνεται η εντύπωση ότι προσπαθούν να μας βγάλουν, σιγά-σιγά, από τη μέση. Μας εφοδιάζουν άσχημα, δε μας δίνουν ενισχύσεις, όπλα πολεμοφόδια κλπ. Η Ταξιαρχία μας βρίσκεται συνεχώς σε βαριές, σκληρές μάχες και φυσικά φέρει μεγάλες απώλειες. Φαίνεται ότι θέλουν να πολεμήσουμε ως το τέλος της αντοχής μας. Εισάγουν στη Διοίκηση της Ταξιαρχίας δικούς τους ανθρώπους. Ετοιμάζουν να ανασυγκροτήσουν την Ταξιαρχία μας, μάλλον σκοπεύοντας να την ενισχύσουν με στρατεύματα από τα βόρεια, να την αραιώσουν, και να αλλάξουν το διοικητικό προσωπικό. Στα μετόπισθεν παρατηρείται καταδίωξη μαχνοβιτών, ενεργοποίηση αποσπασμάτων συλλογής τροφίμων κλπ.

»Παρατηρείται δραστηριοποίηση στην προπαγάνδα των κυβερνώντων κατευθυνόμενη στην κατασυκοφάντηση του κινήματος και του συντρόφου Μαχνό προσωπικά. Υπάρχουν εικασίες για ύπαρξη Λευκοφρουρών στο Επιτελείο του Ουκρανικού Μετώπου και κάπου πιο κοντά σε εμάς. Για τις θέσεις των δυνάμεων του εχθρού και το μέγεθος τους έχω δώσει ήδη την αναφορά μου στο Επιτελείο», τελείωσε ο Γκόλκ.

Τον λόγο πήραν οι σύντροφοι Χερσόνοκι και Τσερνοκνίζνι, οι οποίοι ήταν παρόντες στο 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ ως παρατηρητές. Έκαναν ενημέρωση για τις εργασίες του Συνεδρίου και είπαν τη δικιά τους γνώμη. Με την ανάλυση της αναφοράς τους, η συνέλευση έφτασε στο γενικό συμπέρασμα ότι οι κομμουνιστές που έχουν την εξουσία δε θα ανεχθούν το πολυκομματικό σύστημα, ότι εμείς είμαστε πολιτικοί εχθροί για τους επιτρόπους, κρίνοντας από τα γεγονότα, αυτοί κατευθύνουν ανοιχτή καμπάνια κατασυκοφάντησής μας κι έχοντας διαμορφώσει την κοινή γνώμη θα μας εξαφανίσουν με την πρώτη ευκαιρία.

Δημιουργώντας μας κατάσταση νεύρωσης, υποψίας και δυσπιστίας, θα μας εμπιστευθούν το μέτωπο στερώντας μας την ικανότητα να επηρεάζουμε τα γεγονότα στα μετόπισθεν της περιοχής μας. Ενώ οι ίδιοι θα οργάνουν σε μήκος και σε πλάτος τα μετόπισθεν εφαρμόζοντας τους αγροτικούς και τους εμπορικούς τους νόμους, προκαλώντας έτσι τη δυσαρέσκεια των αγροτών, η οποία θα προκαλέσει την ανικανότητα των στρατευμάτων μας που αποτελούνται αποκλειστικά από εθελοντές, οι οποίοι με τη σειρά τους θα μας ρωτήσουν: «*Θα μπορέσετε να εξασφαλίσετε την εφαρμογή των αποφάσεων του 2^{ου} Πανουκρανικού Συνεδρίου του Αικατερινοσλάφ και του 2^{ου} Συνεδρίου Ανταρτών του Γκολάι Πόλε;*». Η Κυβέρνηση θα προσπαθήσει να φέρει τη ρήξη σ' αυτό το έδαφος.

Εμείς πρέπει να εκπληρώσουμε τις υποσχέσεις μας. Δεν μπορούμε να είμαστε αφερέγγυοι πολυλογάδες. Ο λαός μάς εμπιστεύθηκε και το να τον προδώσουμε θα είναι έγκλημα. Αν στηρίξουμε τους αγρότες θα δυσαρεστηθεί η κυβέρνηση. Αν δεν τους στηρίξουμε θα είμαστε προδότες της υπόθεσης της Επανάστασης, θα προδώσουμε το μέτωπο και θα χάσουμε ολοκληρωτικά την αξιοπρέπεια μας».

Ο Βερετέλνικοφ, που μίλησε τελευταίος, είπε:

«Σύντροφοι, αρκεί οι μπολσεβίκοι να μη μας ενοχλούν άλλο, ας παραιτηθούν από αυτή την περιοχή, ας μη μας φορτώνουν τους επιτρόπους τους, ας ξέρουν ότι είμαστε ανεξάρτητος λαός, τότε θα είναι φίλοι μας, θα έχουμε ομοσπονδιακές σχέσεις μαζί τους, θα τους βοηθάμε, αρκεί να μη μας ενοχλούν!»

Όλοι οι παρόντες ήταν σύμφωνοι μαζί του. Την επόμενη ημέρα οι διοικητές έφευγαν για το μέτωπο και τους τόπους των υπηρεσιών τους. Η αναχώρηση αποφασίστηκε να γίνει το πρωί από το Επιτελείο της Ταξιαρχίας. Στο Επιτελείο συνωπίζονταν ντόπιοι αγρότες. Δίπλα, περνούσαν άμαξες με πολυβολητές οι οποίοι τραγουδούσαν ουρλιάζοντας κάποιους στίχους.

Μέσα στο πλήθος διέκρινα τον Τσουμπένκο, που κουνούσε παραξενεμένος τα χέρια του μπροστά από μια γριά Γερμανίδα. Εκείνος μου φώναξε: «Τι να κάνεις με το κάθαρμα; Σκότωσε, τουφέκισε, βρώμισε τα καθαρά νερά!».

Μπήκαμε στο γραφείο του Μαχνό, εκεί μια γυναίκα έκλαιγε κι έλεγε κάτι στα Γερμανικά. Καταλάβαμε με δυσκολία τι ζητούσε και μπροστά μας ξετυλίχτηκε μια εφιαλτική εικόνα. Διαπιστώθηκε ότι στις 18 του Μάρτη, το Επιτελείο είχε αναθέσει στον Σιους να πάει στη γερμανική αποικία Γιαμπλουκόβαγια για χρηματικό πρόστιμο. Φτάνοντας εκεί ο Σιους, μάζεψε τον κόσμο, στον οποίο ανακοίνωσε την απόφαση του Επιτελείου. Δυστυχώς οι Γερμανοί δεν είχαν τόσο μεγάλο ποσό κι ετοιμάζονταν να στείλουν απεσταλμένους για τη διπλανή αποικία και να δανειστούν από εκεί. Ο Σιους δεν τους πίστεψε και εκτέλεσε τους 8 πιο πλούσιους. Τώρα η γυναίκα ζητούσε τα πτώματα για να τα θάψει. Ο Σιους αποπλήστηκε και συνελήφθη.

«Έφτασα εκεί, τους είπα να τα φέρουν, όμως αυτοί κουνάνε τους ώμους τους, δεν έχουν υποτιθέεται, πρέπει να στείλουν απεσταλμένους στους γείτονες. Κι εγώ τι είμαι, βλάκας ή παιδάκι, δεν ήξερα τι ετοιμάζαν; Ήθελαν να φωνάξουν βοήθεια, να μας σκοτώσουν ετοιμάζαν, μπουρζουάδες καταραμένοι. Το πρόστιμο, 50 χιλιάδες ρούβλια, το παρέδωσα ως το τελευταίο καπίκι στον Διευθυντή Εφοδιασμού Όλχοβικ⁽¹¹⁹⁾. Φταίω, δικάστε με!». Δικαιολογιόταν ο Σιους.

Η Γερμανίδα, έχοντας πάρει άδεια, έφυγε με δάκρυα να θάψει τους νεκρούς. Ο Μαχνό, διώχνοντας τον φρουρό του Σιους, εξερράγη κυριολεκτικά. «Θα σε εκτελέσω σαν κάθαρμα, δίνω τον λόγο μου, αν το ξανακάνεις, θα σε εκτελέσω! Κτήνος... σαν εχθρό, σαν πλιατσικολόγο!», ούρλιαζε ο Μαχνό. Ο Σιους έδινε τον λόγο του να μην το επαναλάβει και ορκιζόταν πίστη στο κίνημα και στον Μαχνό.

«Κι εσείς τι στο διάολο δε φύγατε ακόμα; Μήπως σας έχουν προλάβει εκεί οι μπολσεβίκοι;» φώναζε ο Μαχνό στον Καρέτνικοφ, στον Ουράλοφ και στον Τσερνιάκ. «Ποιος σας ζήτησε να 'ρθετε, σε ποιον αφήσατε την πόλη;»

Πριν από μια εβδομάδα ο Σεμιόν Καρέτνικοφ είχε διοριστεί Διευθυντής Φρουράς του Μπερντιάνσκ από το Επιτελείο της Ταξιαρχίας, ο Ουράλοφ Διοικητής της Πόλης και του Λιμανιού και ο Τσερνιάκ Διευθυντής Αντικατασκοπίας και Διευθυντής Στρατιωτικών Συγκροτήσεων. Αυτοί, χωρίς την άδεια του επιτελείου, παράτησαν τις υπηρεσίες τους και ήρθαν στη συνέλευση, γι' αυτόν τον λόγο ο Μαχνό είχε εξαγριωθεί μαζί τους.

«Τώρα, τώρα φεύγουμε, τι στο διάολο φωνάζεις έχεις πονοκέφαλο ή θες να ξεοπάσεις;» του απαντούσε ο Καρέννικοφ. «Μπάτκο, δεν ξέρω τι να κάνω με τους μπολοσεβίκους. Δίπλα με την αντικατασκοπία μου, λειτουργεί η Τσε-Κα. Βέβαια σ' αυτήν εργάζεται μέρος παλιών δικών μας ανταρτών και συνεργατών του πρώην Επιτελείου Επιχειρήσεων, κρίμα τα παιδιά! Όμως δεν υπάρχει ελπίδα, παραφέρονται τα καθάρματα», ενημέρωνε ο Τσερνιάκ. «Προσπαθούν να μας εμποδίζουν με κάθε τρόπο, συλλαμβάνουν δικούς μας, δε μας αφήνουν να συγκροτούμε στρατεύματα. Τους διοικεί ο μπολοσεβίκικος πυρήνας». «Αχ, φουκαράδες! Αφού σας το 'λεγα: μην παίζετε με τη φωτιά, θα καείτε. Έπρεπε απλά να τους διαλύσουμε!», νευρίαζε ο Μαχνό. «Πώς πάει η συγκρότηση του συντάγματος;»

Ο Τσερνιάκ συγκροτούσε στο Γκουλάι Πόλε ειδική ομάδα για εφεδρεία του Επιτελείου. Όμως με την κατάληψη του Μπερντιάνσκ και την αναχώρηση του 7^{ου} Συντάγματος του Καλάσνικοφ στη Μαριούπολη, ο Τσερνιάκ είχε μεταταχθεί εκεί για να υπηρετήσει στη φρούρηση της πόλης. Τώρα συνέχιζε τη συγκρότηση και είχε ήδη σύνταγμα ιππικού 650 ατόμων και τάγμα πεζικού 800 οπλιτών. Εκτός από αυτόν, και ο Παταλάχα, ο Ισένκο και ο Ζουμπκόφ συγκροτούσαν αποσπάσματα στα χωριά τους, και θα έπρεπε να έχουν καταλάβει θέσεις σύμφωνα με τις υποδείξεις του επιτελείου συγκροτήσεων, που εκείνο το διάστημα βρισκόταν επί του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ.

Εθελοντές δεν είχαμε πολλούς, επειδή ξεκινούσαν οι αγροτικές εργασίες, όπου απασχολούνταν η νεολαία. Όλοι περίμεναν τα αποτελέσματα της ισομερούς αυτοεπιστράτευσης, με τη νέα συρροή δυνάμεων, θα μπορούσαμε να μιλάμε για συνύπαρξη στους μπολοσεβίκους.

«Τι είναι αυτό;» έλεγε ο Μαχνό στον επίτροπο - μπολοσεβίκο Πετρόφ που ήρθε μαζί με τον Οζέροφ⁽¹²⁰⁾. «Αφού το είπα, σας προειδοποίησα και μάλλον συμφωνήσαμε, υποσχεθήκατε να διαλύσετε τις οργανώσεις σας: Τσε-Κα, επιτροπές τροφίμων, κομματικές επιτροπές και τώρα ξαναρχίσατε! Πιστέψτε με, σύντροφε Πετρόφ, αν δε σταματήσετε, τα πράγματα θα είναι άσχημα. Αφήστε μας, μην πειράζετε τους αγρότες, μην καθοδηγείτε τους εργάτες, όλα θα είναι εντάξει. Προσφέρετέ μας σ' αυτή την περιοχή την ελευθερία της αναρχοκομμουνιστικής οικοδόμησης, κάντε έξω από αυτήν ό,τι πείραμα θέλετε, δε θα επιτιθόμαστε, απλά αφήστε μας, μην ανακατεύετε στις οικογενειακές μας υποθέσεις!».

«Σύντροφε Μαχνό, αφού το συμφωνήσαμε, κοιτάξτε τη συμφωνία και θα δείτε ότι μαζί σας έχουμε στρατιωτική συμφωνία. Οι περιοχές που καταλαμβάνονται ανήκουν και σε σας και σε μας, χωρίς εμάς δε θα τις παίρνατε. Κι εφόσον είναι έτσι, δουλεύουμε μαζί. Δε φταίμε εμείς που οι εργάτες δε θέλουν να ζουν χωρίς εξουσία και με δικές τους πρωτοβουλίες συγκροτούν τη δικιά τους Τσε-Κα, τις δικές τους οργανώσεις, ενάντια στις επιδρομές των δικών σας ανταρτών. Δε φταίμε εμείς που πήρατε στα συντάγματά σας επιτρόπους οι οποίοι ενδίδουν στην κομμουνιστική διαπαιδαγώγηση», απαντούσε ο Πετρόφ. «Εγώ δεν αντιλαμβάνομαι έτσι τη συμμαχία», τον διέκοψε ο Μαχνό. «Μαζί χτυπάμε το Ντενίκιν, όμως οι στόχοι μας είναι διαφορετικοί. Περιοχές που απελευ-

θερώνουν τα στρατεύματά μας ανήκουν σε μας, περιοχές που απελευθερώνουν τα συντάγματά σας ανήκουν σε σας. Μην ανακατεύετε στις οικογενειακές μας υποθέσεις. Αν στα συντάγματά μας υπάρχουν επίτροποι σας, αυτοί δεν πρέπει να είναι ελεγκτές και χαφιέδες σας. Βρίσκονται σ' εμάς ως εκπρόσωποί σας, για τον συντονισμό κινήσεων, αλλά όχι σαν εξουσιαστές των εκλεγμένων από τη μάζα διοικητών.

»Εξ ονόματος της ένωσης αναρχικών του Γκουλάι Πόλε, της "Ναμπάτ" και του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ, σας προειδοποιώ: μη μας ενοχλείτε, πάρτε τους καταπιεστές σας, σταματήστε την αγκιτάτσια, και όλα θα είναι καλά! Δεν τους παίρνετε, δεν τους σταματάτε, θα τους διαλύσουμε μόνοι μας!», έλεγε ο Μαχνό στον Πετρόφ.

Φαινόταν ότι η ατμόσφαιρα εντεινόταν, οι διπλωματικές σχέσεις χειροτέρευαν κι αυτό μπορούσε να φέρει τη μαχνοβίτικη διοίκηση σε ματαίωση της συμφωνίας με την κυβέρνηση. Και τι θα γίνει με το μέτωπο; Μακάρι οι μαχνοβίτες και ο Κόκκινος Στρατός να μην αρχίσουν συγκρούσεις μεταξύ τους. Μακάρι οι μπολσεβίκοι να αρκестούν στο να πάρουν τους δικούς τους από τη μαχνοβίτικη περιοχή και να μην ξεκινήσουν στρατιωτικές ενέργειες, να παραχωρήσουν πλήρη αυτονομία στους μαχνοβίτες. Όμως αν επιτεθούν και βροντήξουν τα κανόνια απ' όλες τις πλευρές, τι θα γίνει τότε;

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Μάρτης - Μάης 1919

Στα μέσα του Μάρτη του 1919 η προέλαση των Σοβιετικών Στρατευμάτων στο Νότιο Μέτωπο επιβραδύνθηκε. Τα στρατεύματα της 11^{ης} και της 12^{ης} Στρατιάς είχαν απωθηθεί στο Αστραχάν. Τα στρατεύματα της Ντονίτικης Στρατιάς οχυρώθηκαν στα σύνορα του ποταμού Σέβερνι Ντονέτς. Η 8^η και η 9^η Στρατιές που βρίσκονταν στην περιοχή δεν μπόρεσαν να περάσουν τον ποταμό, λόγω λιωσίματος των πάγων με τον ερχομό της άνοιξης. Γι' αυτό το λόγο μόνο η 13^η Στρατιά και η 3^η Ταξιαρχία της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, η οποία ανήκε στη σύνθεση της 2^{ης} Ουκρανικής Στρατιάς συνέχιζαν στρατιωτικές επιχειρήσεις στο λεκανοπέδιο του Ντονέτς. Στις Σάλκικες στέπες συνέχιζε την προέλασή της η 10^η Στρατιά.

Τα Σοβιετικά Στρατεύματα στην κατεύθυνση του Ντονέτς δεν ήταν εφοδιασμένα με αρκετές δυνάμεις από την αρχή της επίθεσης, όμως ο πρόεδρος του Επαναστατικού Στρατιωτικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας Λ. Τρότσκι, είχε αρκετά νικηφόρα διάθεση. Είχε δηλώσει στην Ολομέλεια του Σοβιέτ της Μόσχας:

«Η καθυστέρησή μας στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ εξηγείται από το ότι εκεί έχουν αποσταλεί νέες δυνάμεις, όχι δοκιμασμένες ακόμα. Από την άλλη, υπάρχει και η υπερβολική υπερχείλιση των ποταμών, το λιώσιμο των πάγων, το οποίο δυσκολεύει τη μεταφορά των τμημάτων. Η προέλαση των προωθημένων τμημάτων μας έπρεπε να σταματήσει, για να μην αποκοπούν από τη βάση του ανεφοδιασμού τους, όμως σε καμιά περίπτωση αυτή η καθυστέρηση δεν είναι αδυναμία μας. Μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι στο Νότιο Μέτωπο έχουμε σημαντική υπεροχή δυνάμεων...

Μόλις η κατάσταση των ποταμών και των γεφυρών το επιτρέψει, είναι υπόθεση μερικών εβδομάδων ή και ημερών, το Νότιο Μέτωπο θα γίνει

μάρτυρας των παραπέρα αποφασιστικών γεγονότων. Και με απόλυτη σιγουριά λέμε ότι αυτές οι εξελίξεις θα είναι πλήρως θετικές για 'μας».ⁱ

Η ανασύνταξη των Σοβιετικών δυνάμεων τελείωσε στα τέλη του Μάρτη. Το κύριο χτύπημα σχεδιαζόταν να δοθεί στα στρατεύματα των Λευκοφρουρών υπό τη διοίκηση του στρατηγού Μάι-Μάγιεφσκι, τα οποία βρίσκονταν νότια του Λουγκάνσκ. Όμως όσο γίνονταν οι προετοιμασίες της επίθεσης κατά του Μάι-Μάγιεφσκι, το Σώμα του στρατηγού Ποκρόφσκι έπεσε στα σοβιετικά τμήματα ανατολικά του Λουγκάνσκ, με αποτέλεσμα τα τμήματα της 8^{ης} Στρατιάς να υποστούν μεγάλες απώλειες. Για να ελαφρυνθεί η θέση τους, στη μάχη μπήκε η 9^η Στρατιά.

Ταυτόχρονα, αυτή την περίοδο στα κοζάκικα χωριά του Καζάνσκαγια και του Βεσενσκάγια, ξέσπασε εξέγερση Κοζάκων, δυσαρεστημένων από τις ενέργειες της νέας εξουσίας, κάτω από το γενικό σύνθημα «Για τη Σοβιετική Εξουσία χωρίς τους κομμουνιστές». Η αιτία εντοπιζόταν στο ότι στις 29 Γενάρη 1919, με τις υπογραφές του Προέδρου της Στρατιωτικής Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής και διευθύνοντα της Οργανωτικής Επιτροπής της ΚΕ του Ρ.Κ.Κ. (μπ.) Ι. Σβερντλόφ και του Προέδρου του Ε.Σ.Σ. της Δημοκρατίας Λ. Τρότσκι, είχε επεξεργαστεί το "Διάταγμα της ΚΕ του Ρ.Κ.Κ. (μπ.)", το οποίο υποδείκνυε:

«Οι τελευταίες εξελίξεις στα διάφορα μέτωπα και στις κοζάκικες περιοχές, η επέλασή μας στα βάθη των κοζάκικων περιοχών και η διάβρωση ανάμεσα στα κοζάκικα στρατεύματα, μας επιβάλλουν να δώσουμε οδηγίες στους κομματικούς υπαλλήλους για τον χαρακτήρα της εργασίας τους στις προαναφερθείσες περιοχές. Είναι αναπόφευκτο, παίρνοντας υπόψη την εμπειρία του εμφύλιου πολέμου με τους Κοζάκους, να δεχτούμε ως το μόνο σωστό, την πιο ανελέητη πάλη με τα ανώτερα στρώματα των Κοζάκων, υπό τη μορφή της πλήρους εξόντωσής τους.

1. Να διεξαχθεί μαζική τρομοκρατία κατά των πλούσιων Κοζάκων, εξοντώνοντάς τους όλους. Να διεξαχθεί μαζική ανελέητη τρομοκρατία ενάντια σ' όλους τους Κοζάκους που έχουν κάποια άμεση ή έμμεση συμμετοχή στον αγώνα κατά της Σοβιετικής Εξουσίας. Κατά των μέσων Κοζάκων, είναι απαραίτητη η εφαρμογή όλων εκείνων των μέτρων που θα τους αποτρέψουν από νέες εκδηλώσεις ενάντια στη Σοβιετική Εξουσία.
2. Να κατασχεθεί ο σίτος και να επιβληθεί η παράδοση όλων των αποθεμάτων σε προκαθορισμένα σημεία. Αυτό αφορά τόσο στον σίτο, όσο και στα άλλα αγροτικά προϊόντα.
3. Να παρθούν μέτρα για την παροχή βοήθειας στους φτωχούς μετανάστες, οργανώνοντας τη μετεγκατάστασή τους, όπου αυτό είναι εφικτό.

ⁱ Αντόνοφ-Οφρογένικο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 49.

4. Οι ξενόφερτοι να έχουν την ίδια αντιμετώπιση με τους Κοζάκους στο ζήτημα της γης και στα άλλα ζητήματα.
5. Να διεξαχθεί πλήρης αφοπλισμός, ο καθένας που στην κατοχή του θα βρεθεί όπλο μετά τη λήξη της προθεσμίας παράδοσής τους, να τουφεκίζεται.
6. Όπλα να δίνονται μόνο σε μετανάστες που τους εμπιστευόμαστε.
7. Τα ένοπλα αποσπάσματα να μένουν στα κοζάκικα χωριά μέχρι την πλήρη αποκατάσταση της τάξης.
8. Όλοι οι Επιτροπείς που έχουν διοριστεί στους διάφορους κοζάκικους οικισμούς, επιβάλλεται να προβάλλουν την ανωτέρω σκληρότητα, και να εφαρμόζουν αλύγιστα τις παραπάνω οδηγίες...»ⁱ

Η Ντονίτικη Επιτροπή της ΚΕ του Ρ.Κ.Κ. (μπ.) έστειλε στις Επαναστατικές Επιτροπές το δικό της συμπλήρωμα του διατάγματος του Σβερντλόφ:

«Με στόχο τη συντομότερη καταστολή της κοζάκικης αντεπανάστασης και την πρόληψη πιθανών εξεγέρσεων, προτείνει να εφαρμοστούν τα ακόλουθα μέσω των αρμόδιων Σοβιετικών Υπηρεσιών:

1. Σε όλα τα κοζάκικα χωριά και αγροκτήματα να συλληφθούν αμέσως όλα τα επιφανή πρόσωπα τα οποία έχουν κάποιο κύρος, έστω και αν δεν είναι αναμεμιγμένα σε αντεπαναστατικές εκδηλώσεις και να σταλούν όμηροι στα κατά τόπους επαναστατικά στρατοδικεία.
2. Κατά τη δημοσιοποίηση της υποχρεωτικής παράδοσης των όπλων να ανακοινωθεί ότι σε περίπτωση εντοπισμού όπλου με τη λήξη της προθεσμίας, θα τουφεκίζεται όχι μόνο ο κάτοχος, αλλά και μερικοί όμηροι.
3. Στη σύνθεση της επαναστατικής επιτροπής σε καμιά περίπτωση δεν μπορούν να μπαίνουν άτομα κοζάκικης ιδιότητας, μη κομμουνιστές.
4. Με ευθύνη των επαναστατικών επιτροπών να δημιουργηθούν στα χωριά κατάλογοι Κοζάκων και κουλάκων που κρύβονται, όλοι ανεξαιρέτως να συλλαμβάνονται και να οδηγούνται στα στρατοδικεία της περιοχής τους, όπου θα πρέπει να τους επιβάλλεται η εσχάτη των ποινών.»ⁱⁱ

Διαπράττοντας γενοκτονία, η Διεύθυνση της Ντονίτικης Επιτροπής τηλεγραφούσε στον Πρόεδρο της Επαναστατικής Επιτροπής της Βεσενσκάνγια:

«Να έρθετε σε επαφή με το απόσπασμα της 8ης Στρατιάς, το οποίο έχει αποσπαστεί για την καταστολή της αντεπανάστασης, να παραλάβετε τη διοίκηση της πολιτικής πλευράς. Για κάθε σκοτωμένο Κόκκινο φαντάρο ή

ⁱ Λόσεφ, Ε., «Τρεις Καταδικασμένοι», Μόσχα, 1989, τ. 2, σελ. 149.

ⁱⁱ Λόσεφ, Ε., «Τρεις Καταδικασμένοι», Μόσχα, 1989, τ. 2, σελ. 150.

μέλος Επαναστατικής Επιτροπής, να εκτελούνται εκατό Κοζάκοι. Ετοιμάστε την περιφρούρηση οδών για τη μεταφορά σε καταναγκαστικά έργα στην επαρχία του Βορόνεζ, στο Παβλόφσκ και σε άλλα μέρη, όλου του ανδρικού πληθυσμού, ηλικίας από 18 έως 55 ετών. Στις ομάδες περιφρούρησης να διαταχθεί για κάθε δραπέτη να εκτελούνται 5, αναγκάζοντάς τους να παρακολουθούν ο ένας τον άλλον...».ⁱ

Με τις ενέργειές της η κυβέρνηση ωθούσε τους Κοζάκους σε εξέγερση, έτσι ώστε έγινε απαραίτητο να παρθούν δυνάμεις από το μέτωπο για την καταστολή της. Παίρνοντας υπόψη του τις εξελίξεις και τη σημασία του λεκανοπεδίου του Ντονέτσκ, ο Ντενίκιν άλλαξε το αρχικό στρατηγικό σχέδιο της επίθεσής του, το οποίο ήταν γνωστό στην Ανώτερη Διοίκηση του Κόκκινου Στρατού, δηλαδή ότι το κύριο χτύπημα θα δινόταν από τον Βόρειο Καύκασο στο Τσαρίτσιν. Ο Ντενίκιν αποφάσισε να βασιστεί στον εξεγερμένο Ντον και να καταλάβει το λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ ως εφελτήριο της μελλοντικής επίθεσής του προς τη Μόσχα και ως βάση ανεφοδιασμού του. Στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ άρχισαν να μεταφέρονται εσπευσμένα στρατεύματα των Λευκόφρουρων από τον Καύκασο.

Στα μέσα του Μάρτη, το Γενικό Επιτελείο είχε ήδη αρκετές πληροφορίες για τη συγκέντρωση Λευκών στρατευμάτων στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ. Οι πετλιουροβίτες ετοιμάζονταν για επίθεση στο Κιέβο, για μάχες ετοιμαζόταν και η Πολωνία. Και τι γινόταν σε αντιστάθμισμα των σχεδίων των Λευκοφρουρών; Γιατί η Ανώτατη Διοίκηση δεν ενίσχυσε το Νότιο Μέτωπο; Γιατί τα πολλά εκατομμύρια εργατών και αγροτών της Ουκρανίας δεν ξεσηκώθηκαν όλοι σαν ένας για την υπεράσπιση της νέας σοσιαλιστικής πατρίδας; Γιατί σταμάτησε η προσέλευση εθελοντών στον στρατό;

Η κηρυγμένη, στις 3 Μάρτη 1919, επιστράτευση, έδωσε πενιχρά αποτελέσματα, μολονότι η ευθύνη για την παρουσία του κληθέντα έπεφτε και στους επικεφαλής των οικογενειών, στις οποίες αυτός ανήκε, και στους Προέδρους των Επιτροπών Φτώχειας, Επιτροπών Εργοστασιών και Επιτροπών Γειτονιάς και όλα αυτά με τους «αυστηρούς νόμους σε καιρό πολέμου»ⁱⁱ. Αυτό ήταν ένα ενδεικτικό αποτέλεσμα των ενεργειών της πολιτικής των Ρακόφσκι-Πιατακόφ στην Ουκρανία. Η αδικία, η εκδικητικότητα, η σκληρότητα, η υποκρισία, το ψέμα, οι διαστρεβλώσεις κτλ. δεν έγιναν δεκτές από τον λαό.

Η κατάσταση ήταν κρίσιμη. Άρχισε η διαδικασία εύρεσης αποδιοπομπαίου τράγου. Οι κατάλληλοι υποψήφιοι ήταν ο Γκριγκόριεφ και ο Μαχνό. Ακολούθησαν προβοκάτσιες με σκοπό τη συκοφάντηση του Μαχνό και όλου του κινήματος. Οι αναφορές και οι επιθεωρήσεις ακολουθούσαν η μία την άλλη, διαδίδονταν διάφορες φήμες. Ενώ εμείς είχαμε κανονικές ανησυχίες για τη φροντίδα του μετώπου, των μετόπισθεν, για τον ανεφοδιασμό, τις ενισχύσεις, τον εξοπλισμό, τον ρουχισμό κλπ.

ⁱ Λόσεφ, Ε., «Τρις Καταδικασμένους», Μόσχα, 1989, τ. 2, σελ. 150-151.

ⁱⁱ «Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία»: Συλλογή Ντοκουμέντων.

Και ξαφνικά δημοσιεύεται άρθρο στη «Ζβεζντά» του Αικατερινουολάφ:

«Στην Τσε-Κα έχουν κατατεθεί στοιχεία για το ότι σε κάποιες περιοχές της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ και ιδιαίτερα στο χωριό Γκουλάι Πόλε, διεξάγεται έντονη αντισοβιετική προπαγάνδα από αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες και αναρχικούς αγκιάτορες. Τέτοιες καταγγελίες έχουν κατατεθεί και από τις περιφέρειες του Πάβλογκραντ και του Νοβομοσκόφσκ. Στο χωριό Γκουλάι Πόλε η αναρχική ομάδα "Ναμπάτ" έχει εκδώσει κάλεσμα προς τους Κόκκινους φαντάρους με προτροπές για κατάλυση της Σοβιετικής Εξουσίας. Επίσης στις προαναφερθείσες περιοχές διεξάγεται και αντισημιτική προπαγάνδα...»¹

Στη συνέχεια η εφημερίδα ενημέρωνε ότι έχουν ληφθεί δραστήρια μέτρα για την εξάλειψη αυτού του κακού. Ήταν τόσο μεγαλοποιημένα και ηχούσαν τόσο ψεύτικα, που δε δώσαμε μεγάλη σημασία στο άρθρο. Στις 23 του Μάρτη ο Πολιτικός Επίτροπος της 1ης Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, σύντροφος Λουκόμοκι, ενημέρωνε:

«[...] 3^η Ταξιαρχία Μαχνό. Σχεδόν όλο το διοικητικό προσωπικό είναι αναρχικοί, οι οποίοι πριν δεν υπάκουαν στη Σοβιετική Εξουσία, τώρα όμως έχει επιτευχθεί συμφωνία. Στο Επιτελείο δεν υπήρχαν εκπρόσωποι των κομμουνιστών. Με την επιμονή της Πολιτικής Επιτροπής αποφασίστηκε να αναδιοργανωθεί το επιτελείο, προς το παρόν έχουν διοριστεί μερικοί κομμουνιστές. Οι αντάρτες, που πριν συμπαθούσαν τους αναρχικούς, αρχίζουν να αλλάζουν τις απόψεις προς όφελος της Σοβιετικής Εξουσίας, υπό την επιρροή της κομμουνιστικής προπαγάνδας. Έχουν οργανωθεί βιβλιοθήκες, πυρήνες συνταγμάτων, οργανώνονται πυρήνες ταξιαρχίας. Στις 3, 9, 12 και 13 Μάρτη, από τους αναρχικούς και τους αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες οργανώθηκαν συλλαλητήρια, τα οποία δεν είχαν απήχηση στον λαό, χάρη στη δράση κομμουνιστών-μπολσεβίκων. Όλες οι στρατιωτικές διαταγές εκτελούνται αναντίρρητα. Η ταξική συνειδηση των Κόκκινων φαντάρων βελτιώνεται κάθε μέρα, όμως οι πολιτικοί υπάλληλοι δεν είναι αρκετοί...».

Εμείς, στη δικιά μας περιοχή του μετώπου Βολνοβάχα - Μαριούπολη, διεξήγαμε νικηφόρες μάχες κι ετοιμαζόμασταν για την κατάληψη της Μαριούπολης. Το ίδιο διάστημα, στην Ταξιαρχία μας έφτασε ο σύντροφος Ντιμπένκο για επιθεώρηση. Όλοι ήταν απασχολημένοι με τις υποθέσεις τους και δεν υποπεύονταν τίποτα. Και ξαφνικά συνέβη το ακόλουθο τραγελαφικό γεγονός. Οι στρατιώτες του αποσπάσματος του Πραβντά, οι οποίοι βρισκόνταν τρεις μήνες σε μάχες, είχαν αποσπαστεί από το μέτωπο και στάλθηκαν στην περιοχή του Ορέχοβο (τόπος συγκροτήσεων) για να ξεκου-

¹ «Ζβεζντά». Όργανο της Επαρχιακής Επιτροπής των Μπολσεβίκων του Αικατερινουολάφ, 25/3/1919.

ραστούν και να ανασυνταχθούν. Κάποιος ενημέρωσε το Επιτελείο της Μεραρχίας του Ζαντνερόφσκ στο Αλεξάντροφσκ, ότι εναντίον τους κινούνται αντάρτες, με σκοπό "να ξεκαθαρίσουν τους λογαριασμούς τους". Εκεί, λες και το περίμεναν, άρχισαν να στέλνονται τηλεγραφήματα σε όλες τις μεριές. Στις 26 Μάρτη, ο Σκάτοκο ενημέρωνε το Χάρκοβο:

«Στην περιοχή του Ορέχοβο δημιουργήθηκε αναρχική συμμορία, η οποία έχει ξεκινήσει λεηλασίες τοπικών Σοβιέτ. Η Εκτελεστική Επιτροπή του Αλεξάντροφσκ έχει στείλει εναντίον της συμμορίας έφιππο απόσπασμα, το οποίο πέρασε στην πλευρά των συμμοριτών. Μετά από αυτό, το επιτελείο του Ντιμπένκο προώθησε όλες τις διαθέσιμες δυνάμεις του Αλεξάντροφσκ, ένα τάγμα μηχανικού με ένα θωρακισμένο όχημα. Μετά από μάχη, τα στρατεύματα του Ντιμπένκο αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν»ⁱ.

Το Επιτελείο της Ομάδας του Χάρκόβου πανικοβλήθηκε και ο Σκάτοκο απαίτησε βοήθεια από το Χάρκοβο. «*Η κατάσταση είναι καταστροφική*» ενημέρωνε αυτός, λέγοντας ότι «*όλες οι εφεδρείες είναι στο μέτωπο, ενώ στο Αικατερινοσλάφ υπάρχουν μόνο 400 άτομα*». Ο ίδιος ενημέρωνε τον διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου:

«Η κατάσταση γίνεται κρίσιμη. Το Επιτελείο της Μεραρχίας του Ζαντνερόφσκ έχει εγκαταλείψει το Αλεξάντροφσκ. Η επικοινωνία με το Κριμαϊκό Μέτωπο έχει διακοπεί. Ο Ντιμπένκο βρίσκεται στο Πολόγκι, νέα του δεν υπάρχουν, ανησυχούμε για την τύχη του. Η εξέγερση ξεκίνησε από τα διαλυμένα από τον Ντιμπένκο συντάγματα, τα καθοδηγεί ο Μαχνό με συνθήματα «Χτύπα τους Εβραίους και τους επιτρόπους». Στους αντάρτες συρρέουν ταχύτατα αναρχικά κι εγκληματικά στοιχεία, έχουν ήδη 3 κανόνια, 300 εφιππούς, 2.000 πεζικό...»ⁱⁱ.

Ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου απαντούσε:

«Η λέξη "καταστροφική" να μη χρησιμοποιείται άσκοπα... Περισσότερη ηρεμία όσον αφορά στα γεγονότα του Αλεξάντροφσκ. Όλα αυτά είναι κούφια. Ασχοληθείτε με το μέτωπο και τα μετόπισθεν θα είναι ήσυχα. Δε χρειάζεται να μεταφερθούν τμήματα από το μέτωπο...»ⁱⁱⁱ.

Κανενός είδους επεισόδιο δεν είχε συμβεί, αφού, έχοντας φτάσει στο Ορέχοβο, το απόσπασμα του Πραβντά διαλύθηκε κι εγκαταστάθηκε σε διαμερίσματα, χωρίς ούτε έναν πυροβολισμό. Ενώ ο Ντιμπένκο, που έπαιρνε μέρος στην κατάληψη της Μαριούπολης, έμαθε για τον "κίνδυνο" μετά τη λήξη των παρεξηγήσεων, οι οποίες είχαν δημι-

ⁱ Αντόνοφ-Οφρογιένκο, «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 215.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφρογιένκο, «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 98-99.

ⁱⁱⁱ Αντόνοφ-Οφρογιένκο, «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 244.

ουργηθεί από το Αλεξάντροφσκ. Η "παρεξήγηση" γέννησε σειρά από αστεία και ανέκδοτα, ακόμα και στο τραγούδι "Μηλαράκι" εμφανίστηκαν στιχάκια. Εμείς αντιμετωπίζαμε αυτό το περιστατικό σαν προβοκάτσια.

Όσο διαρκούσε η παρεξήγηση, οι αντάρτες κατέλαβαν με σκληρή μάχη την πόλη και το λιμάνι της Μαριούπολης. Η κατάληψη της πόλης, επεξεργασμένη και προετοιμασμένη από το επιτελείο της Ταξιαρχίας, με επικεφαλής τον Μαχνό, είχε εκτελεστεί άψογα και με λίγες απώλειες. Τα λάφυρα ήταν πλούσια: τεθωρακισμένο τρένο, 18 ατμομηχανές, 2 εξωλέμβια σκάφη, 2 ατμόπλοια κ.ά., όμως οι ελπίδες να πάρουμε όπλα δεν εκπληρώθηκαν, αυτά δεν τα είχαν ούτε οι Λευκοφρουροί. Στο λιμάνι βρισκόνταν 3,5 εκατ. πούντια άνθρακα, τα οποία οι Λευκοί είχαν ετοιμάσει για τα πλοία της Αντάντ.

Μόλις τελείωσε η μάχη για την απελευθέρωση του λιμανιού, από το γαλλικό καταδρομικό κατέβασαν εξωλέμβιο σκάφος, το οποίο πλησίασε με λευκή σημαία την αποβάθρα. Οι απεσταλμένοι ανακοίνωσαν ότι ο άνθρακας που βρίσκεται στο λιμάνι προορίζεται για φόρτωση στα πλοία της Αντάντ, επειδή η αξία του έχει πληρωθεί στον στρατηγό Ντενίκιν. Εμείς τους απαντήσαμε ότι πολεμάμε τον Ντενίκιν σαν εχθρό του λαού και ότι ο άνθρακας είναι λάφυρο πολέμου, το οποίο αρπάξαμε σε μάχη και γι' αυτό θεωρούμε δικαίωμά μας τη διάθεση του άνθρακα ανάλογα με τις επιθυμίες μας. Οι απεσταλμένοι μας πρότειναν να στείλουμε αντιπροσωπεία στο καταδρομικό, για να αποφευχθεί η αιματοχυσία.

Η αντιπροσωπεία μας, αποτελούμενη από τον Τσουμπένκο, τον Βασίλιεφ και τον Μιχάλεφ-Παβλένκο, με δικό μας μεταφραστή, αναχώρησε για το καταδρομικό, αφήνοντας τους Γάλλους απεσταλμένους ως ομήρους. Έγιναν δεκτοί με τιμές και μετά από διπλωματικές διατυπώσεις των ανησυχιών τους για τις ενέργειες των μπολσεβίκων και των ηγετών τους, οι Γάλλοι πρότειναν να πραγματοποιήσουμε ανταλλαγή προϊόντων, πληρώνοντας τα καύσιμα με όπλα και ρούχα. Στη δήλωση των αντιπροσώπων ότι είναι εξουσιοδοτημένοι να λύνουν τα ζητήματα μόνο του άνθρακα που βρίσκεται στο λιμάνι, άρχισαν να διατυπώνονται απειλές αρπαγής αυτού του άνθρακα, των μηχανημάτων και των καυσίμων που βρίσκονται στα εργοστάσια της πόλης, με βία μέσα, και σε περίπτωση αντίστασης, αλύπητο βομβαρδισμό της πόλης.

Οι αντιπρόσωποί μας εξέφρασαν διαμαρτυρίες για τις απειλές και δήλωσαν ότι ο ουκρανικός λαός δε βρίσκεται σε πόλεμο με το γαλλικό και για την αποφυγή δυσάρεστων γεγονότων, παρακάλεσαν τη γαλλική διοίκηση να απομακρύνει τα πολεμικά της πλοία από τα χωρικά ύδατα της χώρας, λέγοντας ότι σε περίπτωση απόπειρας επίλυσης του προβλήματος με τη βοήθεια των όπλων, τα αντάρτικα στρατεύματα του μπάτσκο Μαχνό θα έβρισκαν τρόπο να απαντήσουν ανάλογα.

Δίνοντας την υπόσχεση να μεταφέρει όλη τη συζήτηση στη Διεύθυνση του Επιτελείου, η αντιπροσωπεία αναχώρησε για την ακτή. Το καταδρομικό ετοιμαζόταν για μάχη κάτω από τον ήχο σειρήνων, έβγαζαν τα καλύμματα από τα κανόνια. Μετά την ενημέρωση της αντιπροσωπείας, το Επιτελείο πήρε την απόφασή:

«Να μη δοθεί άνθρακας στους Γάλλους, όλα όσα είναι πολύτιμα για τον εχθρό να μεταφερθούν από τη Μαριούπολη. Να εξεταστεί το ζήτημα της

δημιουργίας στρατιωτικής βάσης επισκευών, εργοστασίου όπλων και πο-
ρομαχικών στην περιοχή του Γκουλάι Πόλε...».

Οι Γάλλοι απεσταλμένοι έφυγαν με άδεια χέρια, ενώ τα ελεύθερα από μάχες στρατεύ-
ματα άρχισαν τη μεταφορά του άνθρακα και των άλλων φορτίων που βρίσκονταν στο
λιμάνι, μέσω σιδηροδρόμου, στις περιοχές του Γκουλάι Πόλε, του Ορέχοβο, του Αλε-
ξάντροφσκ και του Αικατερινοσλάφ.

Στις αρχές Απρίλη επισκέφθηκαν τη Μαριούπολη ο Π. Ντιμπένκο και η γυναίκα
του, η Α. Κολοντάι⁽¹²¹⁾, η οποία κατελάμβανε το πόστο του Διευθυντή της Πολιτικής
Υπηρεσίας της Μεραρχίας. Προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να οργανώσουν επίθεση
προς το Ταγκάν Ρογκ και το Ροστόφ. Όμως το καταλάβαιναν και οι ίδιοι, ότι οι
πραγματικές δυνατότητες για κάτι τέτοιο είναι λίγες, ενώ το να μεταφέρει τα
συντάγματα της 2^{ης} Ταξιαρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, όπως έλεγε η διαταγή, ο
Ντιμπένκο δεν προτίθετο να το κάνει, μιας κι ετοιμάζε την επίθεση στην Κριμαία και,
το κυριότερο, είχε γίνει ήδη γνωστή η ύπαρξη της διαταγής για την παράδοση της 3^{ης}
Ταξιαρχίας (μαχνοβίτικης) του Ζαντνεπρόφσκ στις διαταγές του Νότιου Μετώπου.

Ο Ντιμπένκο επέμενε πεισματικά, ορμούσε να πάρει την Κριμαία και δεν έδινε
βοήθεια ούτε στην κατεύθυνση της Οδησσού, ούτε στην κατεύθυνση του Ταγκάν Ρογκ,
δηλαδή στις δικές του 1^η και 3^η Ταξιαρχία της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ.

Στις 27 Μάρτη, περνώντας 4 γραμμές χαρακωμάτων με συρματοπλέγματα, τα
στρατεύματα της 2^{ης} Ταξιαρχίας κατέλαβαν τη γέφυρα του Τσονγκάρσκ, τον σταθμό
Σάλκοβο, το Ντζιμπουλάκι και το Γκοντσάρ. Στη συνέχεια η επιχείρηση εξελισσόταν
στον ισθμό του Περεκόπ. Εδώ, την επίθεση έκαναν τρία συντάγματα, που αποτε-
λούνταν από εργάτες κι αγρότες της Ταυρίδας και του Αικατερινοσλάφ. Οι μαχητές,
μπαινοντας μέχρι τη μέση στο νερό, με όπλα και πολυβόλα στους ώμους, κάτω από
καταιγιστικά πυρά του εχθρού, πέρασαν τη λιμνοθάλασσα του Σιβιάς και βρέθηκαν
πίσω από τις θέσεις του εχθρού στο Περεκόπ. Στις 4 Απρίλη το Περεκόπ καταλήφθηκε
και οι πανικόβλητοι Λευκοφρουροί έτρεξαν στα θαλάσσια λιμάνια...

Έτσι, ο απασχολημένος με μάχες για την κατάληψη της Κριμαίας Ντιμπένκο, ούτε
που το σκεφτόταν να βοηθήσει την επίθεση της 3^{ης} Ταξιαρχίας στο Ταγκάν Ρογκ. Ενώ
η 1^η Ταξιαρχία του Γκριγκόριεφ προήλανε προς την Οδησσό και ούτε αυτή μπορούσε
να μας βοηθήσει σε τίποτα, παρ'όλο που εμείς στέλναμε αγγελιαφόρους με έκκληση
για στρατιωτική βοήθεια.

Η ευφορία των επιτυχιών σιγά σιγά περνούσε και η αβασιμότητα των
κομμουνιστικών ιδεών στην καθημερινή ζωή, οδηγούσε τους ανθρώπους στην
επανεκτίμηση των αξιών τους, στην αναζήτηση άλλων αυθεντιών. Την πολιτική
κατάσταση στις περιοχές των ανταρτών και γενικά στην Ουκρανία, μπορούμε να την
κρίνουμε από τα παρακάτω ντοκουμέντα.

Στις 3 Απρίλη 1919, ο Πρόεδρος της Επαρχιακής Εκτελεστικής Επιτροπής του
Ντονέτς, Αρτιόμ, έγραφε:

«Προς τη Γραμματεία της ΚΕ του Κ.Κ.Ρ.:

Αγαπητοί σύντροφοι! Με την άφιξή μου στο Χάρκοβο, βρήκα την κατάσταση των πραγμάτων εντελώς αλλαγμένη σε σύγκριση με το πώς ήταν πριν από την αναχώρησή μας από εδώ. Χάσαμε μεγάλο μέρος από την επιρροή που είχαμε στις εργατικές συνοικίες. Η δυσαρέσκεια που αναπτύσσεται εναντίον μας είναι πολύ μεγάλη και ο αγώνας για την καταπολέμησή της θα είναι πολύ δύσκολος. Στα μεγαλύτερα εργοστάσια, όπου πριν δεν υπήρχαν καθόλου ή σχεδόν δεν υπήρχαν μενσεβίκοι, τώρα τους ακούν με προσοχή και τους χειροκροτούν.

Βέβαια, αυτά τα χειροκροτήματα δεν μπορούν να αποδοθούν αποκλειστικά στο ρητορικό ταλέντο των κυρίων περιοδεούντων πλασιέ της "σοσιαλ-προβοκάτοιας". Για πολλά είμαστε υπεύθυνοι και οι ίδιοι. Οι μηχανισμοί μας λειτουργούν άθλια. Αυτό αφορά ιδιαίτερα στις προμήθειες τροφίμων, με τα οποία μας είναι αδύνατο να τα καταφέρουμε. Εκτός από αυτό, οι κεντρικοί και τοπικοί μηχανισμοί είναι πέρα από κάθε κριτική...

Στα εργοστάσια η κατάσταση είναι αδιέξοδη. Οι παλιοί μισθοί του γκέτμαν είναι πολύ χαμηλοί, ενώ η ζωή έχει ακριβύνει απίστευτα. Οι νέοι μισθοί δεν πληρώνονται ακόμα, λόγω έλλειψης χαρτονομισμάτων. Δεν παρέχονται τρόφιμα στους ασθενείς στα νοσοκομεία, δε δίνεται μισθός στο ιατρικό προσωπικό το οποίο παραιτείται...

Αδυναμία της οργάνωσης, απουσία κομματικών δυνάμεων, οι οποίες θα μπορούσαν να σταθούν στο ίδιο επίπεδο με τους ιδεολογικούς τους αντιπάλους, το πείσμα της τοπικής οργάνωσης, η οποία δεν εφάρμοσε έγκαιρα τη διαταγή μας για το κλείσιμο της μενσεβίκικης εφημερίδας (και των αριστερών σοσιαλεπαναστατών), η οποία ξανάνοιξε, ενώ είχε κλείσει από την Πανουκρανική Τσε-Κα, μετά από διαταγή από τη Μόσχα, όλα αυτά δημιούργησαν, στο Χάρκοβο και στην επαρχία, κατάσταση στην οποία ο αγώνας τώρα είναι πολύ δύσκολος. Νομίζω ότι είναι απαραίτητο να αρχίσει αγώνας κατά των μενσεβίκων σε όλη τη Ρωσία...»

Στον μυστικό απολογισμό Ν° 3 της λειτουργίας του Πολιτικού Τομέα της Ανώτατης Στρατιωτικής Επιθεώρησης του Εργατο-Αγροτικού Κόκκινου Στρατού της Ουκρανικής Σ.Σ.Δ., από την 1^η Μάρτη ως την 1^η Απρίλη 1919 αναφερόταν:

«Επιτροπή για τη διερεύνηση της πολιτικής κατάστασης στην επαρχία του Αικατερινοσλάφ: Εξαιτίας της άμεσης επαφής της Επαρχίας με το Κόκκινο Μέτωπο, δημιουργήθηκε η αναγκαιότητα της διερεύνησής της. Η γενική κατάσταση στην επαρχία του Αικατερινοσλάφ είναι θλιβερή. Οξεία κρίση τροφίμων. Ανεργία και μεγάλη θνησιμότητα των υποσιτιζόμενων εργατών. Τα εργοστάσια δε λειτουργούν. Οι εργάτες που

περίμεναν ότι η Σοβιετική Εξουσία θα βάλει μπρος τα εργοστάσια, είναι πολύ δυσαρεστημένοι. Μεταξύ των εργατών διεξάγεται έντονη αντισημιτική αγκιτάτσια. Το επίπεδο της πολιτικής συνείδησης των εργατών είναι πολύ χαμηλό. Χάρη σε προβοκατόρικες φήμες ανάμεσα στον πληθυσμό (τους μικροαστούς) βασιλεύει η καχυποψία για τη σταθερότητα της Σοβιετικής Εξουσίας.

Στα Στρατεύματα: η αναρχο-αντισημιτική αγκιτάτσια διαβρώνει τα τμήματα της φρουράς. Η αντεπανάσταση έχει αποθρασυνθεί. Στο Γκουλάι Πόλε το συνέδριο των στρατιωτών με επικεφαλής τον "μπάτκο Μαχνό" έβγαλε αντικομμουνιστικές αποφάσεις. Εξαιτίας της ζύμωσης στα τμήματα, η γενική κατάσταση στις περιφέρειες είναι ασταθής. Ακόμα και το 80° Σύνταγμα της 9ης Μεραρχίας, που έχει έρθει από τη Ρωσία, έχει διαβρωθεί. Τα τμήματα πλιατσικολογούν, λεηλατούν τη λαϊκή περιουσία.

Στο Κόμμα: Η τοπική οργάνωση του Κ.Κ.Ου. (μ.π.) δεν έχει σοβαρούς υπαλλήλους, ούτε ικανούς αγκιτάτορες. Η Επιρροή του Κόμματος είναι ασθενής. Η πλειοψηφία των μελών του Κόμματος είναι μικροαστικά στοιχεία. Οι εργάτες είναι λίγοι. Τα συνδικάτα και οι εργοστασιακές επιτροπές είναι μενσεβίκικες. Ως θετικό πρέπει να σημειώσουμε την αριστεροποίηση των μικροαστών και της διανόησης. Σε μια καλύτερη οικονομική κατάσταση η αριστεροποίηση θα ήταν καθολική.

Επιτροπές Επιθεώρησης Μετώπου: Ταξιαρχία Μαχνό (Επιτροπή Ν° 7). Στα μέσα Μάρτη εξετάστηκε η 3η Ταξιαρχία «Μπάτκο Μαχνό» της 1ης Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ. Τα τμήματα της Ταξιαρχίας στρατοπεδεύουν στις περιφέρειες Μελιτόπολης, Μπερντιάνσκ, Αλεξάντροφσκ, Μαριούπολης και Παβλογκράντ.

Η Επιρροή του Αναρχισμού: Οι κομμουνιστικές οργανώσεις στις περιφέρειες είναι πολύ αδύναμες. Η δράση τους σχεδόν δεν έχει φτάσει στα χωριά. Χάρη σ' αυτό, το παράνομο αντάρτικο κίνημα, έχοντας συναντήσει δραστήριο κέντρο στις ομάδες αναρχικών του Γκουλάι Πόλε, βρίσκεται υπό την καθοδήγηση και την επιρροή τους. Τα τμήματα του μπάτκο Μαχνό είναι βαθιά διαποτισμένα με το πνεύμα και τις τάσεις του Ελεύθερου Ζαπορόζιε. Η Ταξιαρχία, κατ' όνομα, ακόμα και τώρα μοιάζει περισσότερο με χωριστά αντάρτικα αποσπάσματα. Το μέγεθος της ταξιαρχίας είναι περίπου 6.000 άντρες.

Η Διάθεση των Αναρτών: Η διάθεση των τμημάτων είναι επαναστατική, ζωντανή, μαχητική. Με υψηλό ηθικό, σε μικρά αποσπάσματα αυτά τα τμήματα κινούνται εμπρός, κάτω από τα πυρά του εχθρού. Τα ξεπεσμένα ταξικά στοιχεία στην Ταξιαρχία είναι πολλά. Πολύ αναπτυγμένος ο αντισημιτισμός. Ο ίδιος ο "μπάτκο" βλέπει σε κάθε Εβραίο, ακόμα και Κόκκινο στρατιώτη, κατάσκοπο, κάτι που αποχαλνώνει τις μάζες. Μεγάλη αυθαιρεσία στα τμήματα. Παρ' όλο που δεν χορηγούνται

χρήματα, στο επιτελείο και στους Κόκκινους στρατιώτες αυτά αφθονούν από κατασχέσεις και ξεκαθαρίσματα με "χαφιέδες" και "μπουρζουάδες", συχνά χωρίς δίκη και έρευνα. Το μεθύσι και η κραυπή ανθούν, όλοι προσπαθούν να μοιάσουν στον "μπάτκο" και στο "επιτελείο".

Η Πολιτική Κατάσταση της Ταξιαρχίας: Η πολιτική κατάσταση της Ταξιαρχίας δικαιολογεί όλη την κατάντια. Βασιλεύουν οι αναρχικοί. Η πρωτεύουσα Γκουλάι Πόλε είναι για τους αναρχικούς το πιο ελεύθερο μέρος στον κόσμο. Εκεί μαζεύονται όλοι οι ταπεινωμένοι και προσβεβλημένοι στη Ρωσία αναρχικοί. Στην Ταξιαρχία υπάρχουν 100 δραστήριοι ηγέτες, λέσχη εργατών, η εφημερίδα "Ναμπάτ" (η οποία κατακρίνει την επιτροποκρατία των τσάρων Λένιν και Ρακόφσκι), η επαναστατική επιτροπή, το επιτελείο και ο στρατός είναι στα χέρια τους.

Σκοτεινά και ιδίως αντισημιτικά στοιχεία σπεύδουν στο Γκουλάι Πόλε. Η εργαζόμενη αγροτιά δέχεται τα αναρχικά "ελεύθερα" συνθήματα, όμως με την εντατικότερη δουλειά του Κόμματος θα τα είχαμε ξεπεράσει. Το αναρχικό επιτελείο διορίζει δικούς του ανθρώπους, εγκάθετους του Μαχνό, με τη βοήθεια του συστήματος εκλογής του διοικητικού προσωπικού. Παρ'όλα αυτά, στο επιτελείο υπάρχουν ευπρεπή άτομα, οπαδοί του κομμουνισμού. Οι Κόκκινοι στρατιώτες είναι μπερδεμένοι και, βρίζοντας τους Επιτρόπους, ονομάζουν τους εαυτούς τους μπολσεβίκους. Οι πολιτικοί μας επίτροποι στον Μαχνό, παίζουν περισσότερο διακοσμητικό ρόλο. Πρέπει να σημειώσουμε, ότι οι ελλείψεις ανεφοδιασμού από το κέντρο καλύπτονται από κατασχέσεις και αυθαιρεσίες.

Οι Σχέσεις με την Κεντρική Εξουσία: Το Επιτελείο του Ντιμπένκο μετριάζει κάπως την έξαψη του Μαχνό. Έτσι στο τεμπέλικο επιτελείο του Μαχνό αντικαταστάθηκε, από τον Ντιμπένκο, ο πολιτικός επίτροπος με τον κομμουνιστή ειδικό Οζέροφ. Γενικά τον τελευταίο καιρό ο Μαχνό και οι συνειδητοποιημένοι συνεργάτες του, φαίνονται να είναι πιο διαθέσιμοι να υπολογίζουν τους εκπροσώπους της Κεντρικής Σοβιετικής Εξουσίας. Όμως επειδή το αναρχικό "πνεύμα της καταστροφής" είναι πολύ ισχυρό ανάμεσα στους μαχνοβίτες, είναι δύσκολο να πιστέψουμε στην ειλικρίνεια της πλήρους υποταγής τους στη Σοβιετική Εξουσία...

Η Ταξιαρχία του Γκριγκόριεφ (Επιτροπή Ν° 4): Ως τις αρχές του Μάρτη, το επιτελείο του Γκριγκόριεφ βρισκόταν στην Αλεξάντρια, το κέντρο του στρατιωτικο-πολιτικού αντάρτικου κινήματος, που ανέδειξε τον αταμάνο Γκριγκόριεφ. Οι αντάρτες, μέχρι πρόσφατα, ήταν 5.000 άτομα. Είναι χωρισμένοι σε τρεις ομάδες κρούσης...

Οι Σχέσεις με τις Πολιτικές Οργανώσεις: Με ευθύνη της Τοπικής Επαναστατικής Επιτροπής, υπήρξαν αντιπαλότητες μεταξύ της πρώτης και του Γκριγκόριεφ, βασισμένες σε ασήμαντες αφορμές, παρ'όλο που ο Γκριγκόριεφ δεν ανακατεύεται σε δουλειές των πολιτικών οργανώσεων.

Επίσης, καμιά κομμουνιστική, κομματική και πολιτιστική εργασία δεν έχει γίνει ανάμεσα στις μάζες των Κόκκινων ανταρτών. Ο σοβιετικός μηχανισμός στην Αλεξάντρια δεν έχει οργανωθεί. Δεν υπάρχουν υπάλληλοι. Μάλλον η ΚΕ του Κόμματος δε δίνει καμιά σημασία σ' αυτή την περιοχή.

Επίδραση των Σοσιαλεπαναστατών: Οι σοσιαλεπαναστάτες, αριστεροί, Ουκρανοί κ.ά. έχουν εγκατασταθεί στην Ταξιαρχία και στις γύρω κοινότητες. Στο απόσπασμα του Γκριγκόριεφ υπάρχει το "Γραφείο Πληροφοριών", κάτι σαν σοσιαλεπαναστατική πολιτική διεύθυνση της Ταξιαρχίας. Το γραφείο έχει δημιουργηθεί με απόφαση των πολιτικών υπαλλήλων της Ταξιαρχίας, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους είναι αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες. Το γραφείο έχει στην κατοχή του ένα βαγόνι-τυπογραφείο, το οποίο τυπώνει προκηρύξεις και καλέσματα με προπαγάνδα των σοσιαλεπαναστατών. Ευτυχώς το γραφείο λειτουργεί τεμπέλικα, παρ'όλο που στην περιοχή είναι διάσπαρτοι πολλοί έμπειροι σοσιαλεπαναστάτες υπάλληλοι. Το γραφείο έχει επαφή με την ΚΕ των σοσιαλεπαναστατών της Ουκρανίας και της Ρωσίας. Οι σοσιαλεπαναστάτες φτάνουν ανεμπόδιστοι στο απόσπασμα. Οι σοσιαλεπαναστάτες εναποθέτουν μεγάλες ελπίδες στο απόσπασμα του Γκριγκόριεφ. Ο "μπάτκο Μαχνό" έχει στείλει και αυτός σύνδεσμο στον Γκριγκόριεφ.

Η Επιρροή στους Αντάρτες: Όμως η αγκινιά των αριστερών σοσιαλεπαναστατών δεν έχει επιτυχία ανάμεσα στους αντάρτες. Παρ'όλο που οι σοσιαλεπαναστάτες βγαίνουν από τα ρούχα τους, οι αντάρτες δηλώνουν: «είμαστε μπολσεβίκοι». Η διάθεση των τμημάτων είναι επαναστατική, μαχητική, όμως το επίπεδο της πολιτικής τους συνείδησης είναι χαμηλό...

Ο Γκριγκόριεφ και η Σοβιετική Εξουσία: Ο Γκριγκόριεφ είναι Ουκρανός σοσιαλεπαναστάτης και προσπαθεί να εμποδίσει τους αντάρτες του να μπουν στο ΚΚ. Είναι φιλόδοξος, πονηρός, με λεπτό πολιτικό ένστικτο. Ο Γκριγκόριεφ είναι εχθρός της κομμουνιστικής τακτικής, όμως βλέποντας την αναπόφευκτη υποταγή του στη Σοβιετική Εξουσία (εμπειρία του Μουραβιόφ), κάνει υποχωρήσεις. Έστω και γκρινιάζοντας, υποκύπτει στις πιέσεις της πολιτικής επιτροπής και ήδη υπογράφει όλα τα έγγραφα. Με τη σύνδεση της πολιτικής επιτροπής με το κέντρο και την πίεσή της στον Γκριγκόριεφ, θα τον έχουμε του χεριού μας. Δίκαια παραπονιέται ο Γκριγκόριεφ για το ότι δεκάδες υπηρεσίες του δίνουν διαφορετικές διαταγές, του έχουν στείλει 30 επιτρόπους, επιτροπές, διαταγές, εκτός από τις απαραίτητες μπότες...»¹

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Θυ.

Η επίθεση που πραγματοποιούσαμε εμείς στο μέτωπο Βολνοβάχα-Μαριούπολη, αναπτύχθηκε ακριβώς τη στιγμή που οι Λευκοφρουροί πέρασαν σε επίθεση κατά της 8^{ης} Στρατιάς.

Στις 27-28 Μάρτη απώθησαν τα προωθημένα τμήματα της 8^{ης} Στρατιάς προς τους σταθμούς Περβοζβάνοφκα και Καρτούσενο, στις 29 Μάρτη την 41^η Μεραρχία, ενώ στις 2 Απρίλη όλη η 8^η Στρατιά υποχώρησε στο Λουγκάνσκⁱ.

Η πορεία της Ταξιαρχίας μας προς το Ταγκάν Ρογκ απέκλειε τους εμπορικούς διαδρόμους από το λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ και προωθούσε τα αντάρτικα στρατεύματα στα μετόπισθεν του Ντενίκιν. Αυτό ανάγκασε τον εχθρό όχι μόνο να σταματήσει την επίθεση κατά της 8^{ης} Στρατιάς, αλλά και να ρίξει στη μάχη τις τελευταίες του εφεδρείεςⁱⁱ.

Εμείς συνεχίζαμε την προέλαση, κάμπτοντας την επίμονη αντίσταση του εχθρού. Στις 10 π.μ. της 1^{ης} Απρίλη, καταλάβαμε τους σταθμούς Νόβο-Νικολάγιεφοκαγια (35 βέρστια ανατολικά της Μαριούπολης)ⁱⁱⁱ και Μπεζιμιάνκα, 10-12 βέρστια βορειοδυτικά του πρώτου. Στις 11 π.μ. της 2^{ης} Απρίλη είχαν απελευθερωθεί το Βεσέλο-Βοζνεσένσκ στη θάλασσα, το Στίλα και το Μπέσεβο στη γραμμή Βολνοβάχα-Κουτένικοβο^{iv}.

Συνεχίζαμε την επίθεσή μας, ελπίζοντας στις υποσχέσεις για βοήθεια. Όμως ο Ντιμπένκο δεν μπορούσε να μας δώσει βοήθεια, επειδή σε πείσμα όλων των υποδείξεων, προωθούνταν στην Κριμαία^v.

Στο μεταξύ, ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου συνέχιζε να διαφωνεί με την απόσπαση της 3^{ης} Ταξιαρχίας Μαχνό στο Νότιο Μέτωπο. Ο Γενικός Διοικητής του απαντούσε:

«Ν° 889. Έλαβα από εσάς τηλεγράφημα με το παρακάτω περιεχόμενο:

"Ζητώ να ανακαλέσετε τη διαταγή σας για απόσπαση της 3^{ης} Ταξιαρχίας, που διοικεί ο Μαχνό, στις διαταγές του Νοτίου Μετώπου. Η απόσπαση μιας ταξιαρχίας σε άλλο Μέτωπο καταστρέφει την οργάνωση της Μεραρχίας του Ζαντνελρόφσκ, την οποία διοικεί περίφημα ο Ντιμπένκο, και απειλεί με πλήρη διάλυση την Ταξιαρχία. Ζητώ να μην καταστρέψετε το οργανωτικό έργο του Ουκρανικού Μετώπου.

4 Απρίλη, 4 μμ.

Διοικητής Μετώπου Αντόνοφ. "vi

Από αυτό το τηλεγράφημα γίνεται φανερό ότι στην ουσία ακόμα δεν έχετε παραδώσει την Ταξιαρχία Μαχνό στο Νότιο Μέτωπο, όπως σας έχει

ⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 51.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 51.

ⁱⁱⁱ Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού, σελ. 411-412.

^{iv} Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 51.

^v Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 51.

^{vi} Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού, σελ. 222-223.

διαταχθεί. Αυτό είναι μια νέα απόδειξη ότι δεν εκτελείτε τις διαταγές με την απαιτούμενη ακρίβεια. Η Ταξιαρχία Μαχνό θα μείνει στη σύνθεση του Νοτίου Μέτωπου έως την πλήρη συντριβή του εχθρού, εναντίον του οποίου μάχεται...»

Αργότερα ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο θα γράψει στα απομνημονεύματά του:

«Η γενική κατάσταση λες και απαιτούσε, πρώτ' απ' όλα, την υποστήριξη της ομάδας Μαχνό, που είχε καταλάβει τη Μαριούπολη και απειλούσε τα μετόπισθεν των "Εθελοντών" στο λεκανοπέδιο του Ντονέσκ. Η Ουκρανική Στρατιά ήταν απασχολημένη με τα άμεσα προβλήματά της, οι πετλιοροβίτες απειλούσαν το Κίεβο... Ο Γενικός Διοικητής επανέλαβε τη διαταγή του (να παραδοθεί η 3^η Ταξιαρχία Μαχνό στο Νότιο Μέτωπο - στο), έτσι το Ουκρανικό Μέτωπο απαλλάχτηκε από τη φροντίδα της κατεύθυνσης Μαριούπολη-Ταγκάν Ρογκ. Πισωθήκαμε με τα άμεσα προβλήματά μας και αρχίσαμε τη συγκρότηση της ειδικής ομάδας Οδησού...»ⁱ.

Έτσι το Ουκρανικό Μέτωπο μάς παρέδωσε, ενώ το Νότιο Μέτωπο δε μας παρέλαβε και η Ταξιαρχία μας έμεινε μετέωρη. Να διατάζουν άρχισαν και οι μεν και οι δε, όμως και οι δύο αρνούνταν να ανεφοδιάζουν, να ενισχύουν την εξουθενωμένη από τις μάχες Ταξιαρχία μας, και παρέπεμπαν ο ένας στον άλλο. Ο εχθρός στο μέτωπό μας, όμως, ήταν ο πιο σοβαρός. Τα στρατεύματα του στρατηγού Μάι-Μάγιεφσκι αποτελούνταν αποκλειστικά από τμήματα εθελοντών, από καθαρά αντεπαναστατικά στοιχεία: αξιωματικοί, ευέλπιδες, ευγενείς, τσιφλικάδες, φοιτητές κι άλλοι του συναφιού τους, ήταν καλοί μεμονωμένοι μαχητές, με δεξιότητες, γρήγοροι και ικανοί σε ελιγμούς και στο να προσαρμόζονται στις καταστάσεις και στη μορφολογία του εδάφους.

Ήταν ξεκούραστοι, χορτάτοι, ντυμένοι, εξοπλισμένοι και με καλή τεχνική κατάρτιση. Ένας τέτοιος μαχητής έμοιαζε να αξίζει όσο δέκα δικοί μας. Η ομάδα του Μάι-Μάγιεφσκι, μόνο, αποτελούνταν από 6.000 πεζικό και 1.400 ιππικό. Όμως ο στρατηγός έμενε έκθαμβος από τις επιδρομές μας εναντίον του και πολλές φορές έλεγε: «Να είχα εγώ τέτοιο διοικητή!»ⁱⁱ.

Χωρίς τη λήψη ενισχύσεων και πολεμοφοδίων ήμασταν αναγκασμένοι να σταματήσουμε την επίθεσή μας. Έτσι, σε συνδυασμό με την έλλειψη πολεμοφοδίων, την απουσία εφοδιασμού, την εξουθένωση από τις αδιάκοπες μάχες κτλ., δημιουργήθηκε η αναγκαιότητα σοβαρής συζήτησης με τα μέλη του Επιτελείου της Ταξιαρχίας. Κι εγώ μαζί με τον Ντολζένκο, ξεκίνησα από το μέτωπο για το Γκουλάι Πόλε.

Εκείνη την εποχή οι επιτυχίες του επαναστατικού Κόκκινου Στρατού στην Ουκρανία αντισταθμιζόνταν από τις αποτυχίες των πέντε Κόκκινων Στρατιών στη Σιβηρία, το μέτωπο των οποίων είχε απλωθεί σε 2.550 βέρστια. Αυτές οι Στρατιές υποχωρούσαν

ⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 246.

ⁱⁱ Σαγκίροφ, Γ. Ζ. «Μέσα από τους Καπνούς του Μπαρουτιού», Μπακού, 1968, σελ. 115.

απέναντι στον Κολτσάκ, που είχε καταλάβει τις πόλεις Ουφά, Ιλέτοκ, Γκούριεφ, Περμ και Τσερντίν. Στο Νότιο, το επονομαζόμενο Μέτωπο του Ντενίκιν, η 10^η, η 9^η, η 8^η και η 13^η Κόκκινες Στρατιές και οι μαχνοβίτες σταμάτησαν την προέλασή τους εξουθενωμένοι. Έμοιαζε λες κι άλλη μια προσπάθεια θα ήταν αρκετή και όλος ο Νότος θα γινόταν πάλι σοβιετικός.

Όμως ειδικά τώρα, μια τέτοια προσπάθεια ήταν έξω από τις δυνατότητες των στρατευμάτων του Νοτίου Μετώπου. Αυτά τα στρατεύματα όχι μόνο είχαν αραιώσει στις μάχες, αλλά είχαν μεγάλες απώλειες και λόγω επιδημιών. Σε μερικά τμήματα ο αριθμός αρρώστων από τύφο έφτανε το 50%¹. Οι στρατιώτες και οι διοικητές είχαν εξαντληθεί εντελώς. Οι εφεδρείες βρίσκονταν στην προωθημένη γραμμή του μετώπου. Εκτός από αυτά και ο ανεφοδιασμός των στρατευμάτων γινόταν άθλια. Η ζυγαριά άρχισε να γέρνει στην πλευρά των Λευκοφρουρών. Ο Ντενίκιν απειλούσε το μέτωπο μας, συγκεντρώνοντας δυνάμεις στο Τσαρίτσιν, στο Μιλέροβο, στο Γιούζοβο, στο Βολνοβάχα και στη Μαριούπολη.

Βέβαια, οι επιτυχίες του Ουκρανικού Μετώπου εγγυούνταν τη νίκη, όμως ο Κόκκινος Στρατός, που αποτελούνταν από αντάρτικα αποσπάσματα αμφιταλαντευόμενων αγροτικών ομάδων μέσης και φτωχότερης αγροτιάς, δεν έπειθε για τη σταθερότητά του. Στο μέτωπο τα πράγματα ήταν ανησυχητικά και χρειαζόταν άμεση βοήθεια από τα μετόπισθεν. Στη συνέλευση του διοικητικού προσωπικού πρότεινα στους ομοϊδεάτες μου να σταματήσουν τις επικριτικές φλυαρίες κατά των μπολσεβίκων και να δώσουν προσοχή στον Ντενίκιν, ο οποίος πρόφτασε να ρίξει εναντίον μας τα καλύτερά του σώματα. Επέμεινα ότι το κυριότερο είναι το μέτωπο και τα πάντα πρέπει να δοθούν σ' αυτό. Όλες οι δυνάμεις ενάντια στον Ντενίκιν.

Οι αναρχικοί ναμπατοβίτες, οι οποίοι είχαν έρθει από το Συνέδριο του Ελισάβετγκραντ (Κιροβογκράντ) μας ενημέρωσαν για τις εργασίες του Συνεδρίου και για τις αποφάσεις του. Προσπαθούσαν να αποδείξουν ότι η θεωρητική θέση του αναρχισμού είναι η κριτική του κρατικού σοσιαλισμού, ο οποίος απειλεί να εξελιχθεί σε οικονομικό δεσποτισμό, ακόμα πιο φοβερό απ' ό,τι ο πολιτικός. Όλες οι κυβερνήσεις είναι άδικες, γι' αυτό είναι θεμελιωμένες στη σκληρότητα και στην τρομοκρατία κατά των υπηκόων τους. Οι μπολσεβίκοι κρατιστές ανακήρυξαν κι αυτοί τη βία δικαίωμά τους. Οι φυλακές είναι γεμάτες, οι Τσε-Κα σκοτώνουν χωρίς δίκη και έρευνα, ολόκληρη στρατιά αποσπασμάτων συλλογής τροφίμων και δεκάδες άλλων οργανώσεων ληστεύουν τους αγρότες, εξαναγκαστικός κολεκτιβισμός, το εκλογικό σύστημα καταργήθηκε, η δράση των κομμάτων που δρουν υπέρ των σοβιέτ εμποδίζεται με τη βία, κλείνονται εφημερίδες, συλλαμβάνονται και τουφεκίζονται προλετάριοι ακτιβιστές... Οι περισσότερες αυθαιρεσίες γίνονται όχι από ιδεολογικά πιστεώ, αλλά από τις νέες προοπτικές προσωπικού κέρδους.

Ο μηχανισμός εξαναγκασμού διατήρησε την επί τούτου λειτουργία του, άλλαξαν μόνο οι ονομασίες. Ο χωροφύλακας έγινε υπάλληλος της Τσε-Κα, ο αστυνόμος πολι-

¹ «Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην Ε.Σ.Σ.Δ.», τ. 4, σελ. 174.

τοφύλακας, ο δημόσιος υπάλληλος επίτροπος κτλ. Ο κρατικός στρατός των επιστρατευμένων φαντάρων και των διορισμένων επιτρόπων και διοικητών δεν μπορεί να θεωρείται γνήσιος υπερασπιστής της κοινωνικής επανάστασης. Μέσα στη χώρα θεωρείται το κύριο στήριγμα της αντίδρασης και χρησιμοποιείται για την κατάπιψη των εξεγέρσεων, που σήμερα έχουν απλωθεί σ' όλη τη χώρα και εκφράζουν τη δυσαρέσκεια για την πολιτική που διεξάγουν οι κυρίαρχοι. Αναπτύχθηκε δίκτυο κατασκόπων, προβοκατόρων, πληρωμένων κονδυλοφόρων, συγγραφέων κ.τ.λ.

Η Οκτωβριανή Επανάσταση έδωσε μόνο μια μπολσεβίκικη κυβέρνηση, η οποία κατέλαβε αμέριστα την εξουσία και γι' αυτό εμείς αφήσαμε το πεδίο της πολιτικής διαμάχης και δεν προχωρήσαμε πιο πέρα μαζί με τους μπολσεβίκους, επειδή παραπέρα ξεκινούσε η δημιουργία αυτού ενάντια στο οποίο παλεύαμε, η δημιουργία δηλαδή της κρατικής εξουσίας.

Οι μπολσεβίκοι μπερδεύονται στα ζητήματα: «η γη στους αγρότες - η γη στο κράτος», «εξουσία - ελευθερία», «ελευθερία - δικτατορία», «συνεργασία - αυταρχισμός», «θέληση του λαού - θέληση του κόμματος», «διεθνισμός - πατριωτισμός» κτλ.

Από την ώρα που τα "Σοβιέτ" πήραν την εξουσία, αυτά έπαψαν να είναι Σοβιέτ αλλά έγιναν ιδρύματα καταναγκασμού, αποτελούμενα από κρατικούς, γραφειοκρατικούς υπαλληλιστικούς μηχανισμούς και όχι από σοβιετικούς. Με τις ενέργειές τους, αυτά μπήκαν ανοιχτά στον δρόμο της προδοσίας των πόθων των εργαζόμενων αγροτών και των εργατών, και όλο και περισσότερο έχαναν την εμπιστοσύνη των λαϊκών μαζών.

Η κρατική εξουσία δε θα πρέπει να αναγνωρίζεται άμεσα επειδή είναι δύναμη που στέκεται εμπόδιο στην πραγμάτωση του αναρχοκομμουνισμού. Οι ψευτοκομμουνιστές, όπως ο Τρότσκι και ο Ρακόφσκι, δε θα επιτρέψουν την πραγμάτωση του κομμουνισμού, το μόνο που χρειάζεται σ' αυτούς είναι χαρτοφύλακας, γραφείο, ανέσεις, έδρανο και εξουσία. Σ' όλα τους τα συνέδρια και τις ολομέλειές τους, αυτοί υπογράμμιζαν τις αποφάσεις τους για την απομάκρυνση των άλλων κομμάτων από τη διοίκηση. Έτσι εμείς, στο συνέδριο της συνομοσπονδίας "Ναμπάτ", στις 2 Απρίλη 1919 στο Ελίσάβετγκραντ, συμφωνήσαμε μ' αυτούς παίρνοντας την απόφαση:

«Λόγω του ότι τα επονομαζόμενα "Σοβιέτ των Αντιπροσώπων" μετατράπηκαν ολοκληρωτικά σε πολιτικά όργανα δημοκρατικού κοινοβουλευτισμού, δομημένα στις εξουσιαστικές αρχές του κρατισμού, του διοικητισμού και του συγκεντρωτισμού, το Συνέδριο τοποθετείται ολοκληρωτικά και κατηγορηματικά ενάντια στη συμμετοχή αναρχικών σ' αυτά».ⁱ

Τη συμμετοχή στα "Σοβιέτ των Αντιπροσώπων" δε μας την επέτρεπαν, ενώ όταν δηλώσαμε και οι ίδιοι ότι δε θέλουμε να συμμετάσχουμε σ' αυτά, οι "σύντροφοι" ξεσηκώθηκαν, έλεγαν ότι με την απόφασή τους οι αναρχικοί-κομμουνιστές ξεσκεπάστηκαν, έδειξαν το πραγματικό τους πρόσωπο. Εμείς υποστηρίξαμε, ότι αργότερα η Σοβιετική Εξουσία θα ξεκινήσει αναπόφευκτα τον αγώνα ενάντια στις ενέργειες των μαζών.

ⁱ «Ναμπάτ», Όργανο της Συνομοσπονδίας «Ναμπάτ», Χάρκοβο, 1919, Ν° 13, 1η Μαΐου.

Πρέπει να επεξεργαστούμε από κοινού μια Διακήρυξη και να τη δώσουμε στην κρίση των πλατιών μαζών... Μίλησαν πολλοί.

Πήρα για δεύτερη φορά τον λόγο κι εγώ, υποστηρίζοντας ότι το σημαντικότερο είναι το μέτωπο. Όμως δε με άκουγαν, ενώ οι «ναμπατοβίτες» με έβριζαν κιάλας, κατάσσοντάς με είτε στις τάξεις των συνδικαλιστών, είτε στο κόμμα των μπολσεβίκων, είτε στους σοσιαλεπαναστάτες. Ο Γκόλικ ενημέρωσε για τις θέσεις και τη δύναμη του εχθρού στο μέτωπο. Πληροφόρησε ότι ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο έχει διατάξει τον Σκάτοκο:

«Αναγκάστε τον Ντιμπένκο να αντιληφθεί ότι η Κριμαία είναι δευτερεύων στόχος. Δεν πρέπει να σκορπιζόμαστε, στηριζτε την κατεύθυνση της Οδησού. Η κατάσταση στα δυτικά απαιτεί την κατάληψη της Οδησού το συντομότερο.»ⁱ

Από αυτό συμπεραίνουμε, έλεγε ο Γκόλικ, ότι βοήθεια από τη 2^η Ταξιαρχία δε θα πάρουμε, αφού η διαταγή αναγκάζει τον Ντιμπένκο να κατευθύνει στην Οδησό τα στρατεύματα που προορίζονταν για εμάς. Υπάρχει η εκτίμηση ότι θέλουν να μας παγιδέψουν, να μας θέσουν εκτός λειτουργίας με τις απώλειες των μαχών και μετά να μεταφέρουν τα στρατεύματα που θα ελευθερώσουν την Οδησό στην περιοχή του δικού μας μετώπου, για να τελειώνουν μια για πάντα με τη μαχνοβτοίνα. Υπάρχουν αρκετά στρατεύματα στα μετόπισθεν, όμως δε μας δίνονται καθόλου ενισχύσεις, παρά όλο που γι' αυτό γράφονται διαταγές. Υποτίθεται ότι συγκεντρώνουν στρατεύματα για την επίθεση σε Γαλικία-Ουγγαρία.

Ο Γκόλικ ενημέρωσε για τις πολυάριθμες εξεγέρσεις που γίνονταν στις επαρχίες Κιέβου, Χερσώνας, Τσερνίκοφ, Πολτάβας και σε άλλες επαρχίες.ⁱⁱ

Ενημέρωσε επίσης για τη μεγάλη εκστρατεία του στρατιωτικού επιτρόπου Μεζλαούκ στα μετόπισθέν μας, ο οποίος διεξήγαγε "κάθαρη" της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκⁱⁱⁱ και ήδη είχε κάνει πολύ κακό. Όσοι συμμετείχαν στη συνέλευση, ανησύχησαν για την κατάσταση του μετώπου και των μετόπισθεν και συμφώνησαν με την πρόταση του Στρατιωτικο-Επαναστατικού Σοβιέτ, να καλέσουμε τρίτο συνέδριο στις 10 Απρίλη στο Γκουλάι Πόλε για να επιλύσουμε τα ζητήματα του αγώνα σχετικά με τα επαναστατικά προτάγματα, να εξασφαλίσουμε τα απαραίτητα στο μέτωπο, να βάλουμε σε σειρά τις σκέψεις και τις ενέργειές μας.

Τότε, στις 5 Απρίλη, ο Λαϊκός Στρατιωτικός Επίτροπος της Ουκρανίας Ποντβόσκι είχε διατάξει:

«Το τρίτο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ έχει κηρύξει την Ουκρανία σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Από την ημέρα της δημοσιοποίη-

ⁱ Κεντρικό Κρατικό Αρχείο Σοβιετικού Στρατού, εφεξής Κ.Κ.Α.Σ.Σ.

ⁱⁱ «Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου, 1917-1920».

ⁱⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 99-100.

σης αυτής της διαταγής, στα στρατεύματα απαγορεύονται κάθε είδους συλλαλητήρια και συνελεύσεις, χωρίς την άδεια των αρμόδιων στρατιωτικών αρχών. Οι ένοχοι παραβάσεων θα υποστούν τις συνέπειες των νόμων σε καιρό πολέμου.»

Νιώθαμε διαρκώς την αφύσικη στάση της Κόκκινης Διοίκησης απέναντι στην Ταξιαρχία μας. Οι φήμες και τα στοιχεία της αντικατασκοπίας ήταν πολλά και κάποια από αυτά επιβεβαιώνονταν. Όμως, άρθρο της 6ης Απρίλη στη μοσχοβίτικη "Ιζβέστια", ελάττωσε κάπως τις υποψίες και τις εικασίες μας. Το άρθρο έλεγε:

«...Ποιος είναι τελικά ο Μαχνό; Εθνικός ήρωας -έτσι τον περιγράφει στην "Ιζβέστια" ο Α. Σεργέγιεφ- ... Αναπτύσσοντας τη στρατιωτική του δράση, ο Μαχνό κατέλαβε το Σινέλνικοβο και κινήθηκε προς το Αικατερινοσλάφ, όπου βρίσκονταν μερικές χιλιάδες πετλιουροβίτες. 600 μαχνοβίτες διέλυσαν 7.000 πετλιουροβίτες και κατέλαβαν όλα τα κυβερνητικά κτίρια. Ο ίδιος ο Μαχνό, μέσα σε βροχή από σφαίρες, χτυπούσε από κανόνι 3 ιντσών μέχρι το τελευταίο λεπτό... Οι μαχνοβίτες υποχώρησαν, αφήνοντας για ενθύμιο στο Αικατερινοσλάφ τα χαλάσματα ενός γκρεμισμένου τετραγώνου, από το οποίο χτυπούσαν τους μαχνοβίτες με τουφέκια και πολυβόλα...

Ο Μαχνό έχει διοριστεί Διοικητής Ταξιαρχίας της Μεραρχίας του Ζαντνεπόφσκ και του έχει ανατεθεί μια από τις πιο δύσκολες αποστολές: να διαλύσει τους "Έθελοντές" και να καθαρίσει τον σιδηρόδρομο ως το Μπερντιάνσκ...».¹

Διαβάζαμε με ελπίδες αυτό το άρθρο και θέλαμε να πιστεύουμε ότι όλα θα τακτοποιηθούν. Φέρνοντας στη σκέψη μου την προηγούμενη θυελλώδη συνέλευση, έβγαλα το συμπέρασμα ότι οι ιδεολόγοι μας είναι ικανοί να ασκούν κριτική στα λάθη των άλλων, όμως είναι ανίκανοι να κάνουν οτιδήποτε στην πράξη. Ασκοούσαν κριτική σ' όλους και σ' όλα, όμως δεν ανέλυναν τη δικιά τους δράση, προβάλλοντας έτσι απόλυτη παιδικότητα και πολιτική μυωπία. Ενώ διακήρυσσαν την αναρχική κομμούνια ως τελικό στόχο, δεν ήξεραν πώς να τον εφαρμόσουν στην πράξη.

Οι μάζες ήταν εξαιρετικά μακριά από τα θεωρητικά αποφθέγματα του αναρχοκομμουνισμού. Χρειάζονταν στην πράξη επαναστατικά παραδείγματα ανοικοδόμησης της ζωής στη νέα κοινωνία. Η ελευθερία και η δημοκρατία μας, εξασφάλιζαν την πίστη του πληθυσμού στο τίμιο, ευτυχισμένο μέλλον, που ονομαζόταν αναρχοκομμουνισμός. Αυτή η πίστη οικοδομούνταν στον εθελοντισμό και στην εμπιστοσύνη των μαζών στους εκλεγμένους διοικητές τους... Όμως τι γινόταν; Είναι παράξενο. Γιατί η σοβιετική κυβέρνηση καταδίωκε τους ιδεολόγους αναρχικούς; Αφού αυτοί ήταν εκατονταετίες μακριά από τις μάζες, οι οποίες δέχονταν πολύ δύσκολα την ιδεολογία του αναρχοκομμουνισμού, και γι' αυτό ήταν εντελώς

¹ Αντόνοφ-Οφροέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 95.

ακίνδunami για το κράτος. Αυτή η σχέση και να μην είχε βόμβες στα χέρια της, θα πέθαινε από φυσικό θάνατο. Αν η μαχνοβτοίνα δεν τους δεχόταν υπό την προστασία της, αυτοί θα μαραινόταν στη γέννησή τους σα λουλούδι, ή, στην καλύτερη περίπτωση, θα κρύβονταν στην παρανομία.

Μόλις ο Κόκκινος Στρατός ενώθηκε με τη μαχνοβτοίνα και άνοιξε τον δρόμο από τον Βορρά στην Ουκρανία, απ' όλες τις γωνίες της Ρωσίας άρχισαν να καταφτάνουν αναρχικοί στο Γκουλάι Πόλε, όπου διηγούνταν στους αντάρτες για την μπολσεβίκικη Τσε-Κα, τις βιαιότητες κτλ. Λες κι αυτός ο πόλεμος δεν ήταν εμφύλιος. Αυτή την περίοδο στη μαχνοβτοίνα υπήρχαν πάρα πολλοί αναρχικοί. Όμως τι έκαναν; Τίποτα ουσιαστικό! Εκτός από κούφια επικριτικές φλυαρίες κατά των μπολσεβίκων και την άντληση χρημάτων από το Γκουλάι Πόλε «για τις υποθέσεις του αγώνα», διέβρωναν τη μαχνοβτοίνα από τα μέσα, όπως μπορούσαν. Ενώ υπήρχε πραγματική δυνατότητα να εφαρμόσουν σε μία τουλάχιστον περιοχή το αναρχικό σύστημα, μπορούσαν από συνθήματα και λόγια για το σοβιετικό σύστημα και την αυτοοργάνωση των μαζών, να περάσουν στην πραγματοποίηση της οικοδόμησης της οικονομίας.

Μπορούσαν να γίνουν πολλά, υπήρχαν άτομα για να τα κάνουν, όμως οι αναρχικοί δεν ήθελαν να λερώσουν τα χέρια τους με δουλειά και να γεμίσουν αγωνίες. Μπορούσαν να δημιουργηθούν υποδειγματικές κομμούνες, το μέρος υπήρχε, όμως ποιος ασχολόταν μ' αυτό; Αποδείχτηκαν απροετοίμαστοι και ανίκανοι για τον ηρωισμό που απαιτούσε η καθημερινή οικοδόμηση της νέας κοινωνίας.

Η μαχνοβτοίνα είναι καλή, ευκολόπιστη, άφησε να μπει μέσα της οι επιτροπείς, οι άγνωστοι σ' αυτή διορισμένοι διοικητές. Επιτρέπει την αγκιτάτσια, την προπαγάνδα, την έκδοση και τη διακίνηση των κομμουνιστικών εντύπων, την ίδρυση κομματικών κομμουνιστικών πυρήνων κλπ. Ανέχεται τη δράση του Στρατού Συλλογής Τροφίμων στα μετόπισθόν της, στα σπίτια της, ανέχεται την Τσε-Κα, τα κάθε λογής "ειδικά αποσπάσματα", συμφιλιώνεται με τις προσβολές, με τις ταπεινώσεις, με τις συχνές αβάσιμες κατηγορίες κλπ.

Θα τα ανεχτούμε όλα εκτός από το ψέμα, τη σκληρότητα και την υποκρισία. Προπαγάνδιζε, κάνα αγκιτάτσια, εξέφραζε τη θέληση της πλειοψηφίας και θα σε κουβαλούν στα χέρια. Όμως μη βιαιοπραγείς, μην ποδοπατάς, μην εμπαιξείς χρησιμοποιώντας την εμπιστοσύνη των άλλων, δε θα στο συγχωρήσουν ποτέ. Μ' αυτές τις σκέψεις πλησιάζαμε το Βολνοβάχα.

Μετά από την ανάληψη του Επιτελείου της μάχιμης περιοχής από τον Ιβάννιν, ο οποίος είχε διοριστεί σταθμάρχης του σταθμού Πολόγκι από το Επιτελείο της Ταξιαρχίας, ξεκίνησα την ανασύνταξη των τμημάτων. Κατά τις 6 Απριλίου, σ' όλο το μέτωπο της Μερραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, στις κατευθύνσεις Οδησού, Κριμαίας και Ταγκάν Ρογκ, μαίνονταν σκληρές μάχες.

Στις 6 Απριλίου ο Γκριγκόριεφ κατέλαβε την Οδησό και τηλεγραφούσε:

«Μετά από πολλές προσπάθειες, θύματα κι ελιγμούς τακτικής, οι Γάλλοι, οι Έλληνες, οι Ρουμάνοι, οι Τουρανοί, οι "Εθελοντές" και οι υπόλοιποι εχθροί

μας, κατατροπώθηκαν έξω από την Οδησό. Έτρεχαν μέσα σε φοβερό πανικό, αφήνοντάς μας τεράστιο αριθμό λαφύρων, τα οποία δεν μπορούσαν να καταμετρηθούν. Ο πανικός του εχθρού ήταν τόσο μεγάλος, που ακόμα και ο ντ' Ανσέλμ ζήτησε τρεις ώρες για την υποχώρησή του, όμως πήρε αρνητική απάντηση και τρέχοντας ξέχασε τη βαλίτσα του».ⁱ

Στις 9 Απριλη, ο Πρόεδρος του Σοβιέτ Λαϊκών Επιτρόπων χαιρέτιζε τα στρατεύματα:

«[...] η κατάληψη της Οδησοού έχει τεράστια παγκόσμια σημασία. Το φρούριο του διεθνούς αδηφάγου ιμπεριαλισμού στο νότο της Ουκρανίας έπεσε την ίδια μέρα που ο τηλεγράφος μάς ενημέρωνε για την ίδρυση της Σοβιετικής Δημοκρατίας της Βαυαρίας και την είσοδο των στρατευμάτων μας στη χερσόνησο της Κριμαίας. Μπροστά στους νικητές της Οδησοού ανοίγονται νέες προοπτικές: Μας καλούν σε βοήθεια οι εξεγερμένοι εργάτες και αγρότες της Βουκοβίνας, της Γαλικίας και της Βεσσαραβίας. Μέσω των Καρπαθίων τούς απλώνει το χέρι ο Κόκκινος Στρατός της Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Ουγγαρίας. Οι εργάτες και οι αγρότες της Ουκρανίας είναι βέβαιοι ότι η επαναστατική πρωτοπορία τους, ο Ουκρανικός Κόκκινος Στρατός, θα συνεχίσει να ακολουθεί το σύνθημά του: «Εμπρός, εμπρός, πάντα εμπρός!».

Προτείνω σε τιμητική παρασημοφόρηση τα τμήματα και τους διοικητές που έχουν ξεχωρίσει κι επίσης τους καθοδηγητές της επιχείρησης κατάληψης της Οδησοού. Ταυτόχρονα μ' αυτούς, να παρασημοφορηθούν οι διοικητές και τα τμήματα του Κόκκινου Στρατού, που ξεχώρισαν στην κατάληψη της Μαριούπολης (μαχονβίτες - στο)».

Όταν ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου ειδοποίησε τον Σκάτοκο για την παρασημοφόρησή του για την κατάληψη της Οδησοού, ο Σκάτοκο απάντησε:

«Αφήστε... Παρασημοφορήστε τον Γκριγκόριεφ, παρασημοφορήστε τους ειδικευμένους στρατιωτικούς, παρασημοφορήστε όλους όσους χρειάζεται να εξαγοραστούν για την επανάσταση, ενώ εμείς, οι κομμουνιστές, θα δουλέψουμε χωρίς τα κάθε λογής γυαλιστερά μπιχλιμπίδια».ⁱⁱ

Μεγάλο κακό στον αγώνα των Κόκκινων έκαναν οι παλιοί αξιωματικοί, οι οποίοι επιστρατεύονταν ή και κατατάσσονταν εθελοντικά στον Κόκκινο Στρατό. Από εκείνες τις δεκάδες χιλιάδες αξιωματικών, οι οποίοι υπηρετούσαν στον στρατό και για τους οποίους περηφανευόταν ο Τρότσκι, ονομάζοντάς τους "ειδικευμένους στρατιωτικούς", μια μεγάλη μερίδα ήταν καταφανείς πράκτορες των Λευκοφρουρών. Έτσι, ο

ⁱ Αντόνοφ-Οφρέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 249.

ⁱⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

Διευθυντής Επιτελείου της 9^{ης} Στρατιάς (και στη συνέχεια Διοικητής της 9^{ης} Στρατιάς), Βοεβολόντοφ, ο οποίος είχε αυτομολήσει στους Λευκούς, σχεδίαζε επιζήμιες επιχειρήσεις στο πεδίο του ποταμού Σέβερνι Ντονέτς, κάτι το οποίο προκάλεσε τεράστιες απώλειες. Στο Επιτελείο της Λαϊκής Επιτροπής Στρατιωτικών Υποθέσεων είχαν διεισδύσει οι πράκτορες του Ντενίκιν: ο συνταγματάρχης Σοκολόφσκι και άλλοι, οι οποίοι προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να σαμποτάρουν την αποστολή βοήθειας στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ, από την πλευρά του Ουκρανικού Μετώπου.

Ιδιαίτερα εύφορο έδαφος για ίντριγκες προσέφεραν τα αντάρτικα τμήματα. Η παραπληροφόρηση για την κατάσταση του μετώπου, οι ίντριγκες γύρω από ταλαντούχους και με κύρος διοικητές, η παράδοση μυστικών πληροφοριών στον εχθρό, η καθυστέρηση πολεμοφοδίων κι ενισχύσεων, ο κατακερματισμός των στρατιωτικών τμημάτων, το σαμποτάζ των συγκροτήσεων, η εισαγωγή πρακτόρων στα στρατεύματα, "οι εξεγέρσεις" και "οι αντεπαναστατικές εκδηλώσεις", οι οποίες απαιτήσαν δεκάδες χιλιάδες στρατιώτες στο εσωτερικό μέτωπο... Αυτός δεν είναι ο πλήρης κατάλογος της επιβλαβούς δράσης. Από τη δράση τους υπέφεραν ιδιαίτερα τα αντάρτικα τμήματα.

Ήδη από τις 23 Φλεβάρη, ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου είχε λάβει σημείωμα, το οποίο υπογράμμιζε τη σύνθεση του Επιτελείου που είχε διαλέξει ο Γκλαγκόλιεφ:

«Επιτελείο αποτελούμενο από πρώην αξιωματικούς, γραφειοκράτες και φορμαλιστές, τους οποίους προσβάλλει η λέξη "σύντροφος". Ακόμα και οι καθαριστές, οι αγγελιαφόροι και οι τηλεφωνητές είναι καντέδες, φοιτητές και άλλα μπουρζουάδικα σκουλήκια...»ⁱ

Οι έρευνες που πραγματοποιήθηκαν ανάμεσα στα μέλη του Επιτελείου έδωσαν αισχρά αποτελέσματα. Σε μερικούς είχαν βρεθεί αποκαλυπτικά έγγραφα, γαλόνια αξιωματικών κτλ. ... Ο Λευκοφρουρός συνταγματάρχης Μπάσκοφ, ο οποίος κατελάμβανε πόστο βοηθού του Διευθυντή του Τμήματος Επιχειρήσεων του Επιτελείου του Ουκρανικού Μετώπου, τουφεκίστηκε μετά από δίκη. Γι' αυτό το πόστο, τον είχε προτείνει ο Διευθυντής Επιτελείου του Ουκρανικού Μετώπου, σύντροφος Γκλαγκόλιεφ.

Η 9^η Μεραρχία, που κατελάμβανε θέσεις στα αριστερά μας, πάνω από το Βολνοβάχα ως το Γιούζοφκα, προκαλούσε τις ανησυχίες μας για την αξιοπιστία της. Ήδη από τις 15 Μάρτη, ο Διοικητής της Ομάδας του Χαρκόβου είχε απαντήσει στην ερώτηση του Διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου:

«[...] Παρακαλώ δώστε προσοχή στην 9^η Μεραρχία. Υπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεία για τον καθαρά Λευκοφρουρικό χαρακτήρα των διοικητών. Στις μάζες, που αυτή τη στιγμή έχουμε στην Ουκρανία, αυτό το προσωπικό δίνει αρνητικές εντυπώσεις και φοβάμαι ότι θα χάσουμε πολλά.»ⁱⁱ

ⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 173-174.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 3, σελ. 191.

Εκείνο τον καιρό, ο εχθρός πέρασε σε αντεπίθεση με το έφιππο σώμα του στρατηγού Σκούρο, στα αριστερά της 3^{ης} Ταξιαρχίας της 9^{ης} Μεραρχίας, απειλώντας τα μετόπισθόν της. Τα ξημερώματα της 5^{ης} Απριλίου, έχοντας συγκεντρωθεί στην περιοχή Οσερέντινο-Ιασινοβάταγια, ο στρατηγός Σκούρο άρχισε επίθεση στον σταθμό Ζελάναγια και Αβντέγιεφκα, αναγκάζοντας τα σοβιετικά στρατεύματα να υποχωρήσουν.ⁱ Στις 6 Απριλίου, το Επιτελείο της 3^{ης} Ταξιαρχίας της 9^{ης} Μεραρχίας τηλεγραφούσε:

«Ο εχθρός έχει χτυπήσει τα τμήματά μας κοντά στο Γιούζοβο, το 79^ο Σύνταγμα έχει διαλυθεί τελείως, ενώ οι δικοί μας υποχωρούν στο Βολνοβάχα. Είναι απαραίτητο να δοθούν ενισχύσεις έγκαιρα... Ο εχθρός επιδιώκει να αποκόψει το Βολνοβάχα...»ⁱⁱ

Δηλαδή, τα "πειθαρχημένα" συντάγματα της 9^{ης} Μεραρχίας εγκατέλειψαν το μέτωπο και έτρεξαν από το Γιούζοβο στο Βολνοβάχα, υπό την κάλυψη των μαχνοβίτικων στρατευμάτων, τα οποία κατελάμβαναν το Βολνοβάχα και στην προέλασή τους είχαν πλησιάσει την πόλη και τον σταθμό Κουτένικοβο. Όμως λόγω της εγκατάλειψης του μετώπου από τα συντάγματα της 9^{ης} Μεραρχίας και της απειλούμενης περικύκλωσης των στρατευμάτων μας στην περιοχή του Κουτένικοβο και του Ταγκάν Ρογκ, μας δόθηκαν οδηγίες να υποχωρήσουμε αμέσως σε νέες θέσεις και να ευθυγραμμίσουμε το μέτωπο Βολνοβάχα-Μαριούπολη. Αρκεί μια ματιά στον χάρτη, για να καταλάβει κανείς τον κίνδυνο που δημιουργούσε για τα μαχνοβίτικα στρατεύματα η εγκατάλειψη από την 9^η Μεραρχία του μετώπου σταθμός Ζελάναγια-Αβντέγιεφκα-Γιούζοβο-Ελένοφκα και η ανενόχλητη είσοδος του Κοζάκιου Σώματος Ιππικού του στρατηγού Σκούρο στα μετόπισθεν αυτής της περιοχής του μετώπου.

Στα δεξιά της δικής μας 3^{ης} Ταξιαρχίας της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ βρισκόταν η Αζοφική Θάλασσα. Αριστερά, από το Βολνοβάχα ως τον σταθμό Ζελάναγια, το μέτωπο είχε ανοιχτεί σε μήκος μερικών εκατοντάδων βερσιών από την 9^η Μεραρχία.

Την ίδια περίοδο, με διαταγή του Διοικητή του Μετώπου, στις 7 Απριλίου, η ομάδα στρατευμάτων κατεύθυνσης Κιέβου μετονομάστηκε σε 1^η Σοβιετική Ουκρανική Στρατιά, ενώ η ομάδα κατεύθυνσης Χαρκόβου σε 2^η.

Στις 10 Απριλίου, παρ' όλη την κρίσιμη κατάσταση και τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, στο Γκουλάι Πόλε άρχισε τις εργασίες του το 3^ο Τοπικό Συνέδριο Εκπροσώπων Στρατιωτών Εργατικών και Αγροτικών Σοβιέτ και Επιτελείων. Στο Συνέδριο είχε διαβαστεί και συζητηθεί το παρακάτω τηλεγράφημα του Ντιμπένκο, που απαγόρευε το Συνέδριο και το οποίο επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τις αποφάσεις του. Στην απόφαση για την παρούσα κατάσταση, αυτό εκφράστηκε με την παρακάτω μορφή:

«Απόφαση του 3^{ου} Τοπικού Συνεδρίου Εκπροσώπων, οι οποίοι συγκεντρώθηκαν στις 10 Απριλίου 1919 στο χωριό Γκουλάι Πόλε, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ, από 72 κοινότητες των περιφερειών:

ⁱ Αντόνοφ-Οφρέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 88.

ⁱⁱ «Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου, 1917-1920».

Αλεξάντροφσκ, Μαριούπολης, Μπερντιάνσκ, Μπαχμούτ και Παβλογκράντ κι επίσης από στρατιωτικά τμήματα του 1^{ου} Συντάγματος της Μπολσάγια Μιχάλοφκα, του 7^{ου} Ουκρανικού του Ζαντνεπρόφσκ, του 1^{ου} του Λιουμπλίνσκ, του 12^{ου} Αντάρτικου και από την Ουκρανική Ταξιαρχία του Ζαντνεπρόφσκ.

Έχοντας εξετάσει πολύπλευρα, αμερόληπτα και χωρίς την πίεση κανενός κόμματος τις ενημερώσεις από τις περιοχές και το ζήτημα για την παρούσα κατάσταση κι έχοντας πάρει υπόψη του ότι η παρούσα κατάσταση στην Ουκρανία και στη Μεγαλορωσία έχει σηματοδοτηθεί από την κατάληψη της εξουσίας από το πολιτικό κόμμα των μπολσεβίκων-κομμουνιστών, το οποίο δε διστάζει στη χρησιμοποίηση οποιουδήποτε μέσου για την εδραίωση της κρατικής εξουσίας του και με τη βοήθεια των όπλων διεξάγει μια εγκληματική προς την κοινωνική επανάσταση και τις εργαζόμενες μάζες πολιτική, το Συνέδριο αποφάσισε:

1) Κατηγορηματική διαμαρτυρία για τον ανάξιο χαρακτηρισμό του Συνεδρίου σαν «αντεπαναστατικό» από το τηλεγράφημα και επίσης διαμαρτυρία ενάντια στην απαίτηση για τη διάλυσή του. Το τηλεγράφημα είναι το ακόλουθο:

"Τα κάθε είδους συνέδρια που έχουν καλεστεί από το διαλυμένο σύμφωνα με τις διαταγές μου Γκουλαϊπολίτικο Στρατιωτικο-Επαναστατικό Επιτελείο, θα θεωρούνται αντεπαναστατικά και οι διοργανωτές τους θα δέχονται σκληρότατες κυρώσεις, ως και την κήρυξη τους εκτός νόμου. Διατάσσω να ληφθούν αμέσως μέτρα για την αποτροπή τέτοιων φαινομένων.

Διευθυντής Μεραρχίας, ΝΤΙΜΠΕΝΚΟ."

Εμείς, οι συγκεντρωθέντες αγρότες, εργάτες και αντάρτες καταγγέλλουμε για άλλη μια φορά το παραπάνω και δηλώνουμε ότι τέτοιες διαταγές δε μας φοβίζουν και ότι είμαστε πάντα έτοιμοι να υπερασπίσουμε τα λαϊκά μας δικαιώματα.

2) Το Συνέδριο διαπιστώνει ότι το 3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ δεν κατάφερε να γίνει γνήσιος εκφραστής της θέλησης των εργαζομένων, γι' αυτό θεωρούμε ότι μόνο ένα Συνέδριο αγροτών, εργατών και στρατιωτών αντιπροσώπων, η ελευθερία έκφρασης των οποίων δε θα παραβιάζεται, θα είναι γνήσιος εκφραστής της θέλησης του εργαζόμενου λαού.

3) Καταγγέλλουμε τα αντιδραστικά μέτρα της μπολσεβίκικης εξουσίας, τα οποία εφαρμόζονται από επιτρόπους και πράκτορες της Τσε-Κα, οι οποίοι εκτελούν εργάτες, αγρότες και αντάρτες με διάφορα προσχήματα. Αυτό επιβεβαιώνεται με στοιχεία που διαθέτουμε.

4) Οι έκτακτες επιτροπές (Τσε-Κα), που προορίζονταν για τον αγώνα ενάντια στην πραγματική αντεπανάσταση και την εγκληματικότητα, στα χέρια της μπολσεβίκικης εξουσίας έχουν μετατραπεί σε όπλο για την κατάπνιξη της θέλησης του λαού και το μέγεθος μερικών τέτοιων αποσπασμάτων έχει φτάσει τις μερικές εκατοντάδες άτομα. Απαιτούμε την αποστολή αυτών των άρτια εξοπλισμένων αποσπασμάτων στο μέτωπο, κατανέμοντάς τα σε υγιή επαναστατικά τμήματα, τα οποία αγωνίζονται ενάντια στην πραγματική αντεπανάσταση.

5) Απαιτούμε την άμεση απομάκρυνση όλων των απόμων που έχουν διοριστεί σε διάφορες στρατιωτικές και δημόσιες θέσεις. Τασσόμαστε ενάντια σε κάθε σύστημα διορισμού, επειδή η δράση των προσώπων που διορίζονται φέρει χαρακτήρα απόλυτης προδοσίας της κοινωνικής επανάστασης. Απαιτούμε τη διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών.

6) Καλούμε τους συντρόφους εργάτες, αγρότες, αντάρτες και Κόκκινους στρατιώτες, σε διατήρηση στις τάξεις τους, της συντροφικής επαναστατικής πειθαρχίας και σε παύση των εθνικιστικών συγκρούσεων.

7) Απαιτούμε η γη, οι επιχειρήσεις και τα εργοστάσια να γίνουν κτήμα όλης της κοινωνίας.

8) Απαιτούμε τη ριζική αλλαγή της πολιτικής τροφίμων, την αντικατάσταση των επιτάξεων με το σύστημα ανταλλαγής προϊόντων μεταξύ της πόλης και του χωριού, τη δημιουργία ενός ευρύ συνδέσμου καταναλωτών και συνεταιρισμών και την πλήρη κατάργηση του ιδιωτικού εμπορίου.

9) Απαιτούμε την πλήρη ελευθερία λόγου, τύπου, συνελεύσεων όλων των αριστερών πολιτικών ρευμάτων και το απαραβίαστο της προσωπικότητας των κομματικών υπαλλήλων, των επαναστατικών οργανώσεων και γενικά του εργαζόμενου λαού.

10) Δεν αναγνωρίζουμε τη δικτατορία κανενός κόμματος. Επιτρέπουμε στα αριστερά σοσιαλιστικά κόμματα να υπάρχουν μόνο ως κήρυκες των διαφόρων δρόμων προς τον σοσιαλισμό, όμως το δικαίωμα της εκλογής του δρόμου το αφήνουμε στους εαυτούς μας. Κάτω η επιτροποκρατία! Κάτω οι Τσε-Κα, οι σύγχρονες οχράνκες! Κάτω ο ανταγωνισμός των κομμάτων και των πολιτικών ομάδων για την εξουσία! Κάτω τα μονόπλευρα μπολσεβίκικα Σοβιέτ! Ζήτω τα ελεύθερα εκλεγμένα Σοβιέτ των εργαζομένων αγροτών και των εργατών!

Επίτιμος πρόεδρος του Συνεδρίου, μπάτκο Μαχνό,
Επίτιμο μέλος του Συνεδρίου, Σιους, Πρόεδρος του Συνεδρίου, Τσερνοκίτσι,
Αντιπρόεδρος, Κογκάν, Γραμματέας, Μαβροντί.»¹

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Θ.

Η απουσία ενεργής στρατιωτικής βοήθειας αυτή την κρίσιμη στιγμή, έστρεψε την πλευρά των ανταρτών στην εφαρμογή διάφορων ενεργειών στο ζήτημα της στρατολόγησης δυνάμεων για το μέτωπο. Το Συνέδριο τάχθηκε υπέρ της ισότιμης εθελοντικής επιστράτευσης για τον αγώνα ενάντια στους πογκρομίτες-αντεπαναστάτες και στη βάση της υλοποίησης αυτής της απόφασης, η Εκτελεστική Επιτροπή της περιοχής του Γκουλάι Πόλε διακίνησε κάλεσμα. Ενάντια στην πρώτη ανοιχτή επίθεση και παραβίαση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών της επαναστατημένης περιοχής από τους μπολσεβίκους (το τηλεγράφημα του Ντιμπένκο), οι Αντάρτες τώπωσαν απάντηση στον Ντιμπένκο, η οποία και χαρακτήριζε τις θέσεις των δύο πλευρών. Σ' αυτή γράφονταν:

«ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ;»

Ο "σύντροφος" Ντιμπένκο κήρυξε το Συνέδριο που έχει καλεστεί στις 10 Απρίλη στο Γκουλάι Πόλε αντεπαναστατικό και τους οργανωτές του, κατά των οποίων πρέπει να ληφθούν σκληρότατα κατασταλτικά μέτρα, εκτός νόμου... Όμως πριν κηρύξει το Συνέδριο αντεπαναστατικό, ο "σύντροφος" Ντιμπένκο δεν κόπασε να μάθει στο όνομα ποιου και γιατί έχει συγκληθεί και γι' αυτό δηλώνει ότι το Συνέδριο έχει συγκληθεί εξ ονόματος του διαλυμένου Γκουλαϊπολίτικου Στρατο-Επαναστατικού Επιτελείου, ενώ στην πραγματικότητα αυτό έχει συγκληθεί από την Εκτελεστική Επιτροπή του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ. Γι' αυτό, το Σοβιέτ δεν ξέρει αν ο "σύντροφος" Ντιμπένκο το θεωρεί εκτός νόμου. Αν ναι, τότε επιτρέψτε να εξηγήσουμε στο "καλοβουλευμένο" άτομό σας ποιος και γιατί κάλεσε αυτό το (αντεπαναστατικό σύμφωνα με σας) Συνέδριο, και τότε ίσως να μην είναι πια τόσο τρομακτικό για 'σας όπως το παρουσιάζετε.

Το Συνέδριο, όπως έχει ειπωθεί παραπάνω, έχει συγκληθεί από την Εκτελεστική Επιτροπή του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ της περιοχής του Γκουλάι Πόλε στις 10 Απρίλη, στο ίδιο το Γκουλάι Πόλε (σαν το κεντρικότερο χωριό). Ονομάζεται Τρίτο Συνέδριο της περιοχής του Γκουλάι Πόλε. Έχει συγκληθεί για να καθορίσει την παραπέρα δράση του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ (το βλέπετε, "σύντροφε" Ντιμπένκο, έχουν γίνει ήδη τρία τέτοια "αντεπαναστατικά" συνέδρια).

Στην ερώτηση: «Από πού προήρθε και γιατί δημιουργήθηκε το Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ;». Αν, "σύντροφε" Ντιμπένκο, δεν το ξέρετε, θα σας ενημερώσουμε εμείς. Το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ ιδρύθηκε μετά από την απόφαση του Δεύτερου Συνεδρίου, το οποίο είχε διεξαχθεί στο Γκουλάι Πόλε στις 12 Φλεβάρη (βλέπετε πόσο παλιά, όταν εσείς δεν ήσασταν ακόμα εδώ), για να οργανώσει τους στρατιώτες και να διεξάγει εθελοντική επιστράτευση, επειδή παντού γύρω υπήρχαν καντέδες, και τα αντάρτικα αποσπάσματα, που αποτελούνταν από τους πρώτους

εθελοντές, δεν ήταν αρκετά για να καλύψουν ένα ευρύ μέτωπο. Σοβιετικά στρατεύματα στην περιοχή δεν υπήρχαν, όμως και ο κόσμος δεν περίμενε μεγάλη βοήθεια από αυτά, αντιθέτως, θεωρούσε δικό του χρέος την αντίσταση. Γι' αυτό και δημιουργήθηκε το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ της περιοχής του Γκουλάι Πόλε, στο οποίο, σύμφωνα με την απόφαση του Δεύτερου Συνεδρίου, μπήκαν από ένας εκπρόσωπος από κάθε κοινότητα, συνολικά 32 άτομα από κοινότητες των επαρχιών Αικατερινουσλάφ και Ταυρίδας.

Επεξηγήσεις για το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ που είχε δημιουργηθεί, θα δοθούν παρακάτω, όμως τώρα έχει δημιουργηθεί ένα ερώτημα: από πού προήλθε, ποιος συγκάλωσε το Δεύτερο Συνέδριο της περιοχής, από πού πάρθηκε η έγκριση και αν αυτός που το κάλεσε, κηρύχθηκε εκτός νόμου και αν όχι, γιατί; Το δεύτερο συνέδριο της περιοχής είχε συγκληθεί από πρωτοβουλιακή ομάδα πέντε ατόμων, τα οποία είχαν εκλεγεί στο Πρώτο Συνέδριο. Το Δεύτερο Συνέδριο διεξήχθη στις 12 Φλεβάρη και προς μεγάλη μας έκπληξη, δεν κηρύχθηκε εκτός νόμου, επειδή εκείνον τον καιρό δεν υπήρχε αυτός ο ήρωας που θα έβαζε χέρι στα δικαιώματα του λαού, που τα είχε κατακτήσει με το αίμα του.

Τώρα, έχει δημιουργηθεί άλλο ερώτημα: από πού προήλθε, ποιος συγκάλωσε το Δεύτερο Συνέδριο. Αυτό είχε κηρυχθεί εκτός νόμου; Αν όχι, γιατί; Απ' ό,τι φαίνεται, "σύντροφε" Ντιμπένκο, είστε ακόμα νέος στο επαναστατικό κίνημα της Ουκρανίας και θα αναγκαστούμε να σας ενημερώσουμε για το πώς ακριβώς ξεκίνησε το επαναστατικό κίνημα στην Ουκρανία. Λοιπόν, τι να κάνουμε, θα σας ενημερώσουμε κι εσείς μαθαίνοντάς το, ίσως διορθωθείτε λιγάκι. Το Πρώτο Συνέδριο της περιοχής έγινε στις 23 Γενάρη 1919, στο πρώτο αντάρτικο στρατόπεδο, στο χωριό Μπολοάγια Μιχάιλοφκα, από εκπροσώπους κοινοτήτων που βρίσκονταν κοντά στο μέτωπο.

Εκείνο τον καιρό, τα σοβιετικά στρατεύματα ήταν κάπου μακριά, πολύ μακριά. Εκείνον τον καιρό, η περιοχή ήταν αποκομμένη απ' όλο τον κόσμο: από τη μια πλευρά από τους πετλιουροβίτες και από την άλλη από τους καντέ. Εκείνο τον καιρό, μόνο ένα αντάρτικο απόσπασμα, με επικεφαλής τον μπάτκο Μαχνό και τον Σιους, κατάφερναν το ένα χτύπημα μετά το άλλο στους καντέ και στους πετλιουροβίτες. Στα χωριά και στις κωμοπόλεις, οι οργανώσεις και τα κοινωνικά ιδρύματα δεν είχαν τις ίδιες ονομασίες. Στο ένα χωριό υπήρχε το Σοβιέτ, στο δεύτερο η Λαϊκή Διοίκηση, στο τρίτο το Στρατο-Επαναστατικό Επιτελείο, στο τέταρτο η Τοπική Αυτοδιοίκηση κλπ. Όμως το πνεύμα όλων ήταν επαναστατικό.

Έτσι, για να ενισχυθεί το μέτωπο και για να καθιερωθεί μια ομοιομορφία στην οργάνωση, συγκλήθηκε το Συνέδριο. Αυτό δεν το συγκάλωσε κανένας, συνήλθε από μόνο του με τη σύμφωνη γνώμη του πληθυσμού.

Στο Συνέδριο τέθηκε το ζήτημα να αποσπαστούν από τον στρατό του Πετλιούρα τα βίαια στρατολογημένα αδέρφια μας και γι' αυτό εκλέχθηκε αντιπροσωπεία πέντε ατόμων, στα οποία ανατέθηκε η αποστολή να περάσουν μέσω του επιτελείου του μπάτκο Μαχνό και απ' όπου αλλού χρειάζεται, στον στρατό του Ουκρανικού Διευθυντηρίου (του Πετλιούρα) για να εξηγήσει στα στρατολογημένα αδέρφια μας, ότι είχαν εξαπατηθεί και ότι πρέπει να φύγουν από εκεί.

Στην ίδια αντιπροσωπεία ανατέθηκε να καλέσει, κατά την επιστροφή της, πιο μεγάλο συνέδριο για να οργανωθεί όλη η περιοχή που έχει καθαριστεί από τις αντεπαναστατικές συμμορίες, για τη δημιουργία πιο ισχυρού μετώπου. Έχοντας επιστρέψει, οι αντιπρόσωποι συγκάλεσαν το Δεύτερο Συνέδριο της περιοχής, χωρίς τα διάφορα κόμματα, εξουσίες και νόμους, επειδή εκείνο τον καιρό, "σύντροφε" Ντιμπένκο, εσείς και οι όμοιοι σας, νομολάτρες, βρισκόσασταν μακριά, πολύ μακριά, ενώ οι ήρωες, ηγέτες του αντάρτικου κινήματος, δεν επιδίωκαν να εξουσιάσουν τον λαό, που με τα ίδια του τα χέρια έσπασε τις αλυσίδες της σκλαβιάς. Γι' αυτό, το συνέδριο δεν είχε κηρυχθεί αντεπαναστατικό και οι οργανωτές του εκτός νόμου.

Ας επιστρέψουμε στο Σοβιέτ της περιοχής. Με τη δημιουργία του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ της περιοχής του Γκουλάι Πόλε, στην περιοχή φτάνει η Σοβιετική Εξουσία. Όμως βέβαια, με την εμφάνιση της Σοβιετικής Εξουσίας, το Σοβιέτ της περιοχής δεν είχε το δικαίωμα να αφήσει τη δουλειά που του ανέθεσε το Συνέδριο στη μέση. Έπρεπε να εκτελέσει τις εντολές του Συνεδρίου, επειδή το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ είναι όργανο, όχι διοικητικό, αλλά εκτελεστικό. Έτσι, συνέχισε τη δουλειά του, σύμφωνα με τις δυνατότητές του, προς την επαναστατική κατεύθυνση. Σταδιακά, η σοβιετική κυβέρνηση άρχισε να θέτει εμπόδια στις εργασίες του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ και οι επίτροποι, μαζί με τους άλλους εγκάθετους της Σοβιετικής Εξουσίας, άρχισαν να αντιμετωπίζουν το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ σαν αντεπαναστατική οργάνωση.

Έτσι, τα μέλη του Σοβιέτ αποφάσισαν να καλέσουν το Τρίτο Συνέδριο της περιοχής για τις 10 Απρίλη, στο χωριό Γκουλάι Πόλε, για να καθορίσει την παραπέρα κατεύθυνση της δράσης του Σοβιέτ ή, ίσως και τη διάλυσή του. Και το Συνέδριο άρχισε. Σ' αυτό πήραν μέρος όχι αντεπαναστάτες, αλλά αυτοί που σήκωσαν πρώτοι το λάβαρο της εξέγερσης στην Ουκρανία, το λάβαρο της Κοινωνικής Επανάστασης, για να συντονίσουν τον αγώνα κατά των καταπιεστών. Στο Συνέδριο ήταν παρόντες 72 αντιπρόσωποι από διάφορες περιφέρειες, επαρχίες και στρατιωτικά τμήματα, οι οποίοι αποφάσισαν ότι το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ τους είναι απαραίτητο και ενίσχυσαν την Εκτελεστική Επιτροπή του, αναθέτοντάς της τη διεξαγωγή ισότιμης εθελοντικής επιστράτευσης.

Το Συνέδριο έμεινε έκπληκτο με το τηλεγράφημα του "συντρόφου" Ντιμπένκο, με το οποίο το κήρυττε αντεπαναστατικό, τη στιγμή που αυτή η περιοχή ήταν η πρώτη που σήκωσε το λάβαρο της εξέγερσης και κατήγγειλε με ψήφισμα αυτό το τηλεγράφημα. Αυτό, "σύντροφε" Ντιμπένκο, είναι το γεγονός που θα πρέπει να σας ανοίξει τα μάτια. Ελάτε στα συγκαλά σας! Σκεφτείτε το! Έχετε το δικαίωμα εσείς, ένα άτομο, να αποκαλείτε αντεπαναστάτες πάνω από ένα εκατομμύριο λαού, ο οποίος με τα ίδια του ροζιασμένα χέρια έσπασε τις αλυσίδες της σκλαβιάς και τώρα, με δικιά του βούληση χτίζει τη ζωή του; Όχι! Αν είστε γνήσιος επαναστάτης, πρέπει να τον βοηθήτε στον αγώνα κατά των καταπιεστών, στην οικοδόμηση της νέας ζωής του.

Άραγε, είναι δυνατόν να υπάρχουν νόμοι μερικών ανθρώπων, οι οποίοι αποκαλούν τους εαυτούς τους επαναστάτες, που θα τους δίνουν το δικαίωμα να κηρύσσουν έναν πιο επαναστατικό λαό εκτός νόμου; (Επειδή η Εκτελεστική Επιτροπή του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ εκπροσωπεί τη λαϊκή μάζα.) Άραγε, είναι παραδεκτό και φρόνιμο να επιβάλλονται καταναγκαστικοί νόμοι στον λαό που μόλις αποτίναξε όλους τους νομολάτρες και τους κάθε λογής νόμους; Άραγε, υπάρχει τέτοιος νόμος, βάσει του οποίου, ένας επαναστάτης θα έχει το δικαίωμα να επιβάλει σκληρότατες ποινές στον επαναστατικό λαό για τον οποίο αγωνίζεται, επειδή αυτός ο λαός πήρε χωρίς άδεια εκείνα τα αγαθά-ισότητα και ελευθερία- τα οποία υποσχόταν αυτός ο επαναστάτης; Άραγε, ο επαναστατικός λαός πρέπει να σιωπά, όταν ο επαναστάτης τού παίρνει την ελευθερία που ο ίδιος κατέκτησε; Άραγε, είναι σωστό, σύμφωνα με τον νόμο της Επανάστασης, να τουφεκίσετε αντιπρόσωπο, επειδή εφάρμοξε τις εντολές που του έδωσε ο επαναστατικός λαός; Συμφέροντα ποιου πρέπει να υπερασπίζεται ο επαναστάτης; Του κόμματος ή του λαού που με το αίμα του κινεί την Επανάσταση;

Το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ της περιοχής του Γκουλάι Πόλε δε βρίσκεται υπό την επιρροή κανενός κόμματος, παρά μόνο του λαού που το εξέλεξε. Γι' αυτό, χρέος του είναι να υλοποιεί αυτά που του ανέθεσε ο λαός που το έχει εκλέξει και να μην εμποδίζει τα αριστερά κόμματα να προπαγανδίζουν τις ιδέες τους. Γι' αυτόν τον λόγο, αν η μπολσεβίκικη ιδέα θα έχει επιτυχία ανάμεσα στους εργαζομένους, τότε το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ, μια αντεπαναστατική οργάνωση, σύμφωνα με τους μπολσεβίκους, θα αντικατασταθεί από άλλη, "πιο επαναστατική", μπολσεβίκικη οργάνωση.

Προς το παρόν, όμως, μη μας ενοχλείτε, μη μας καταπιέζετε. Αν, "σύντροφε" Ντιμπένκο, εσείς και οι όμοιοί σας συνεχίσετε την εφαρμογή ίδιας πολιτικής και αν νομίζετε ότι είναι σωστή και τίμια, τότε συνεχίστε τις βρώμικες δουλιτσες σας. Κηρύξτε εκτός νόμου όλους όσους παίρνουν την πρωτοβουλία σύγκλησης τοπικών συνεδρίων και όσους είχαν

οργανώσει συνέδρια, τότε που εσείς και το κόμμα σας καθόσασταν στο Κουρσκ. Κηρύξτε αντεπαναστάτες όλους όσους σήκωσαν πρώτοι το λάβαρο της εξέγερσης, το λάβαρο της Κοινωνικής Επανάστασης στην Ουκρανία και προχωρούν χωρίς την άδειά σας, για την ακρίβεια, όχι σύμφωνα με το πρόγραμμά σας, αλλά πιο αριστερά. Κηρύξτε εκτός νόμου και όλους εκείνους που έστειλαν εκπροσώπους τους σε τοπικά συνέδρια, τα οποία βλέπετε σαν αντεπαναστατικά. Κηρύξτε εκτός νόμου και όλους εκείνους τους πεσόντες αγωνιστές, οι οποίοι χωρίς την άδειά σας πήραν μέρος στο αντάρτικο κίνημα, για την απελευθέρωση όλου του εργαζόμενου λαού. Κηρύξτε αντεπαναστατικά και εκτός νόμου όλα τα συνέδρια που έγιναν χωρίς την άδειά σας, όμως να θυμάστε ότι η αλήθεια νικά τη δύναμη και ότι το Σοβιέτ δε θα πάψει, παρά τις απειλές σας, να εφαρμόζει την αποστολή που του έχει ανατεθεί, επειδή δεν έχει τέτοιο δικαίωμα και δεν έχει το δικαίωμα να σφετερίζεται τα δικαιώματα του λαού.

Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ
της περιοχής του Γκουλάι Πόλε.

Πρόεδρος: Τσερνοκνίζνι,

Αντιπρόεδρος: Κογκάν,

Γραμματέας: Κάραμπετ.

Μέλη: Κοβάλ, Πετρένκο, Ντοτσένκο κ.ά.»¹

Η απάντηση αυτή, στον Διοικητή Μεραρχίας Ντιμπένκο, προκάλεσε την εκδικητικότητα των αρχών, μέσα από μια σειρά επαίσχυντων ενεργειών. Μεγάλη απειλή για τη Σοβιετική Δημοκρατία αποτελούσε η πρώτη ενιαία εκστρατεία της Αντάντ. Γι' αυτό, στις 11 Απρίλη 1919, ανακοινώθηκε το διάταγμα του Σ.Λ.Ε. για την επιστράτευση στον Κόκκινο Στρατό των κληρωτών, που είχαν γεννηθεί από τη χρονιά του 1886, ως τη χρονιά του 1890.

Όσον αφορά στις ενέργειες του Προέδρου του Στρατιωτικο-Επαναστατικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας, Λ. Τρότσκι, όπως και προηγουμένως, αυτός δεν έπαιρνε κανένα σοβαρό μέτρο κατά των Λευκών στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ. Στο άρθρο του, στις 12 Απρίλη, "Αγώνας για τον Βόλγα", δεν υπάρχει λέξη για τον κίνδυνο από τον Νότο. Ούτε σε έναν λόγο, ούτε σε ένα άρθρο, σε καμιά διαταγή εκείνης της περιόδου δεν υπάρχει αναφορά για τον κίνδυνο στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ. Στο μέτωπο, ο Ντενικίν ανέπτυξε ήδη επιτυχημένη επίθεση, όμως η 3^η Ταξιαρχία της Μεραρχίας του Ζαντνερόφσκ, παρ' όλες τις στρατιωτικές δυσκολίες και ανωμαλίες, επέδειξε σταθερότητα, χρησιμοποιώντας τα τουφέκια σα ρόπαλα, μιας και για κάθε τουφέκι υπήρχαν μόνο από 2-3 σφαίρες.

Οι αντάρτες είχαν λίγες δυνάμεις για την πραγματοποίηση μεγάλων στρατιωτικών επιχειρήσεων. Ήμασταν στην κυριολεξία εξουθενωμένοι, δεν υπήρχαν σφαίρες,

¹ Αρσινόφ, Π., «Ιστορία του Μαχνοβίτικου Κινήματος», Βερολίνο, 1923, σελ. 98-103.

ενισχύσεις... Παίρνοντας υπόψη την αδυναμία διεξαγωγής επιχειρήσεων και τις κούφιες υποσχέσεις για βοήθεια, αποφάσισα να πάω επειγόντως στο Επιτελείο της Ταξιαρχίας στο Γκουλάι Πόλε και να βρω σφαίρες κι ενισχύσεις. Ευτυχώς εκεί είχαν ήδη πάρει μπρος και το Σύνταγμα του Πετρένκο από το Ποκρόφσκ ήταν έτοιμο να επιβιβαστεί στα βαγόνια. Ο Μαχνό, ο Οζέροφ, ο Τσουμπένκο, ο Τσερνιάκ, ο Ουράλοφ, ο Καρένικοφ και εγώ, επιβιβαστήκαμε σε ένα από τα επιβατικά βαγόνια. Τρεις αμαξοστοιχίες ανταρτών βρίσκονταν στις γραμμές και μόλις κινήσαμε εμείς, ακολούθησαν κι αυτές πίσω μας.

Έτσι φτάσαμε από το Γκουλάι Πόλε στο Πολόγκι. Εγώ και ο Πετρένκο συνεχίσαμε τον δρόμο μας μέχρι το Βολνοβάχα, ενώ οι υπόλοιποι, μαζί με τον Μαχνό, έφυγαν για το Μπερντιάνσκ.

Η Γενική Κομματική Επιτροπή Πόλης του Αικατερινοσλάφ ενημέρωνε:

«Οι μαχνοβίτες διεξάγουν συνομιλίες με τον Γκριγκόριεφ για την ταυτόχρονη στάση κατά των Σοβιέτ. Σήμερα έχει συλληφθεί από εμάς αντιπρόσωπος του Μαχνό προς τον Γκριγκόριεφ. Ζητούμε να ληφθούν επειγόντα μέτρα για την εξάλειψη των μαχνοβιτών, επειδή στην περιοχή του Μαχνό δεν υπάρχει καμιά δυνατότητα δράσης των κομμουνιστών, οι οποίοι δολοφονούνται μυστικά. Αργότερα θα συμβούν πολύ σοβαρές ταραχές.»ⁱ

Ενώ ο Σκάτοκο απαιτούσε από τον Ντιμπένκο:

«Σας διατάσσω να μετακινηθείτε αμέσως από την Κριμαία στο αριστερό σας πλευρό, για να διευθύνετε προσωπικά τις επιχειρήσεις στο Βολνοβάχα, όπου η κατάσταση παίρνει απειλητικό χαρακτήρα.»ⁱⁱ

Στις 13 Απρίλη, ο Ντιμπένκο απαντούσε:

«Λόγω της εξέλιξης των γεγονότων στην Κριμαία, τα οποία απαιτούν την παρουσία μου, δεν μπορώ να αναχωρήσω σήμερα. Έχουν παρθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αποκατάσταση της θέσης της 3^{ης} Ταξιαρχίας»ⁱⁱⁱ.

Ο Ντιμπένκο απέφευγε την παροχή βοήθειας στην Ταξιαρχία μας και την ευθύνει για το Μέτωπό μας, και συνέχιζε την επιχείρηση της Κριμαίας. Όμως ο Διοικητής της 2^{ης} Στρατιάς, Σκάτοκο, το απαιτούσε ήδη κατηγορηματικά.

Στις 14 Απρίλη, ο Ντιμπένκο απαντούσε σ' αυτό:

«Τα στρατεύματα της Κριμαίας είναι εξαντλημένα, χωρίς ρουχισμό και υποδήματα, η μεταφορά τους είναι αδύνατη, σε περίπτωση μετακίνησής

ⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β.Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 53.

ⁱⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων».

ⁱⁱⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων».

τους δεν είναι βέβαιο ότι οι άντρες δε θα πάνε στα σπίτια τους. Τώρα έχω ρίξει στο μέτωπο του Ντονέτς το 1^ο Σύνταγμα Κρούσης. Λαμβάνω μέτρα για τον εφοδιασμό με όπλα των άοπλων τμημάτων του Μαχνό. Στέλνω πυροβολικό, 4 χιλιάδες τουφέκια, σφαίρες. Δεν έχω τη δυνατότητα αναχώρησης, επειδή βρίσκεται σε εξέλιξη η μάχη για την κατάληψη της Σεβαστούπολης, με την οποία τελειώνει η επιχείρηση της Κριμαίας»ⁱ.

Στις 14 Απρίλη, ο Διοικητής 2^{ης} Στρατιάς ζητούσε από τον Διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου:

«Στην κατεύθυνση του Βολνοβάχα δρα το εχθρικό ιππικό του στρατηγού Σκούρο. Άριστα πειθαρχημένο ιππικό 5 χιλιάδων Κοζάκων του Κουμπάν και ορεισίβιων, οι οποίοι δεν παρασύρονται από την πολιτική προπαγάνδα. Με καλοκαιρία στη στέπα, ένα πεζικό ακόμα και τετραπλάσιας δύναμης, δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα μ' αυτό το ιππικό. Είναι αξίωμα βασικής τακτικής. Πάρτε από τη Δύση το ιππικό σας και ρίξτε το σ' εμάς στα ανατολικά, αλλιώς τα πράγματα θα είναι άσχημα.»ⁱⁱ

Την ίδια ώρα, ο Μαχνό και ο Ντιμπένκο δέχονταν διάφορες κατηγορίες για αρπαγή τροφίμων, ζωοτροφών και άλλων φορτίων. Η έρευνα που διεξήχθη έδειξε ότι ο Ντιμπένκο ήταν εντελώς καθαρός, ενώ η ενοχή του Μαχνό αποδείχθηκε όχι τόσο σημαντική, επειδή το μέγεθος των φορτίων που αυτός είχε παρακρατήσει ήταν πολύ μικρό κι έγινε λόγω έκτακτης ανάγκης.ⁱⁱⁱ

Στις 15 Απρίλη, ο Διευθυντής του Τμήματος Ν^ο4 της Ειδικής Υπηρεσίας Πόλης Αλεξάντροφσκ, σύντροφος Γκίντερ, ενημέρωνε τον Διευθυντή της Ειδικής Υπηρεσίας των Στρατιών του Ουκρανικού Μετώπου, σύντροφο Ρασουντόφσκι:

«Σας πληροφορώ ότι δεν έχω τη δυνατότητα να εκτελέσω τις υπ' αριθμ. 550 οδηγίες, που είχα λάβει από εσάς στις 9 Απρίλη, λόγω έλλειψης έμπιστων συνεργατών στο τοπικό κόμμα κομμουνιστών, τους οποίους είμαι αναγκασμένος να απορρίψω και ιδιαίτερα επειδή η περιοχή που μου έχει ανατεθεί, είναι διαποτισμένη με το πνεύμα των αναρχικών και των αριστερών σοσιαλεπαναστατών. Όλα τα τοπικά ιδρύματα είναι γεμάτα με αναρχικούς και αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες, οι οποίοι είναι κυριολεκτικά σαμποτέρ (π.χ. στην Περιφερειακή Επιτροπή Στρατολογήσεων ανάμεσα στα 130 άτομα που αποτελούσαν το προσωπικό του, βρέθηκαν 16 ύποπτοι κομμουνιστές).

ⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων».

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 55-56.

ⁱⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 102.

Στην περιοχή που μου έχει ανατεθεί, βρίσκεται και η 3^η Ταξιαρχία της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, δηλαδή τα γνωστά αποσπάσματα διαφόρων συμμοριτών και αλητών της (ταξιαρχίας) "Μπάτκο Μαχνό". Το μέγεθος της Ταξιαρχίας δεν είναι γνωστό σε κανέναν. Σύμφωνα με όσα κατορθώσαμε να εξακριβώσουμε, η 3^η Ταξιαρχία λαμβάνει μισθό για 15.000 άτομα, όμως στην πραγματικότητα η σύνθεση αυτής της Ταξιαρχίας κυμαίνεται από 25.000 ως 30.000 άτομα, ίσως και περισσότερα. Το Επιτελείο της Μεραρχίας δεν μπορεί να υπολογίσει ακριβώς. Αποκαλούν τους εαυτούς τους τη μια αναρχικούς και την άλλη αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες ή αντάρτες.

Στην πόλη του Αλεξάντροφσκ υπάρχει φράξια αναρχικών με πάνω από 300 ενεργά μέλη. Δεν έχω κατορθώσει να μάθω, προς το παρόν, τι ρόλο παίζει το ντόπιο κόμμα κομμουνιστών. Με πέντε συνεργάτες μου είναι αδύνατο να καλύψω την περιοχή που μου έχει ανατεθεί. Υπό αυτές τις συνθήκες, το τμήμα μπορεί μόνο να ενημερώνει, χωρίς να ξεκινάει τη λειτουργία του.»¹

Όμως οι στρατιωτικές ενέργειες ακολουθούσαν τους δικούς τους ρυθμούς. Στις 3 (16 Απρίλη 1919 η εφημερίδα των Λευκοφρουρών "Βόλναγια Κουμπάν" ("Ελεύθερο Κουμπάν"), έγραφε:

«Το λαμπρό ιππικό του στρατηγού Σκούρο κατέλαβε τον οικισμό και τον σταθμό Ελένοφκα στις 30 Μαρτίου και μετά από σκληρή μάχη, κατέλαβε τον σταθμό Νοβοτροϊτσκογια και το Νοβονικολάγιεφσκογιε. Σ' αυτή τη μάχη, οι ένδοξοι μαχητές περικύκλωσαν εχθρικό απόσπασμα πεζικού και, έχοντας εξοντώσει μερικές εκατοντάδες Κόκκινων, πήραν πολλούς αιχμαλώτους, κανόνια, πολυβόλα κι εφόδια. Επίσης, έχει αιχμαλωτιστεί όλο το διοικητικό προσωπικό και το Επιτελείο του 3^{ου} Εφεδρικού Σοβιετικού Συντάγματος. Συνεχίζοντας την επίθεσή τους, τα τμήματά μας κατέλαβαν μετά από σκληρή μάχη το Βολνοβάχα και τον σιδηροδρομικό του κόμβο, παίρνοντας πολλούς αιχμαλώτους και λάφυρα...».

Στο μέτωπο μαίνονταν σκληρές αμυντικές μάχες, όμως όλοι είχαν μάθει ήδη για τη διάσπαση του μετώπου από τον Σκούρο και για τα σχέδια των Λευκών να περικυκλώσουν τα συντάγματά μας στη Μαριούπολη. Εμείς ζητούσαμε να μας δοθεί επείγουσα βοήθεια. Και ο Διοικητής της 2^{ης} Στρατιάς μάς υποστήριξε απευθυνόμενος στον Διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου, Αντόνοφ-Οφσέγιενκο:

«Το Βολνοβάχα καταλήφθηκε από τον εχθρό. Η Μαριούπολη έχει αποκοπεί. Το ρήγμα του μετώπου μεγαλώνει, ήδη έχει εμφανιστεί πεζικό του εχθρού. Η όλη κρισιμότητα της κατάστασης έγκειται στο ότι τα τμήματα

¹ Κ.Κ.Α.Ο.Ου.

της 9^{ης} Μεραρχίας τρέχουν πανικοβλημένα. Τα συντάγματα έφυγαν από μόνα τους από τις θέσεις τους στο Βολνοβάχα και απειλώντας τον σταθμάρχη με όπλα, τον διέταξαν να τους πάει στο Γκρίσινο μέσω Πολόγκι, λέγοντάς του ότι είναι διαταγή του διοικητή της 9^{ης} Μεραρχίας. Κάποιες αμαξοστοιχίες αυτών των τμημάτων έφτασαν ήδη στο Πολόγκι..

Ο Μαχνό έχει ξεκινήσει για τη Μαριούπολη, στο μέτωπο, όμως δε θα φτάσει στις μάχες, επειδή το Βολνοβάχα είναι στα χέρια του εχθρού. Ο Ντιμπένκο βρίσκεται στη Συμφερόπολη, του δόθηκαν διαταγές να πάει στο Πολόγκι. Έχω διατάξει να μεταφερθεί από την Κριμαία ένα σύνταγμα στο Πολόγκι. Όμως επειδή τα τμήματα της 9^{ης} Μεραρχίας δεν αντιπροσωπεύουν πια καμιά στρατιωτική δύναμη, ένα σύνταγμα θα είναι λίγο. Μπορούμε να θεωρούμε όλο το αριστερό μας πλευρό, από το Γκρίσινο ως το Βολνοβάχα, εντελώς διαλυμένο... Επιμένω στην άμεση παροχή μιας ταξιαρχίας με σύνταγμα ιππικού...»ⁱ.

Στις 16 Απρίλη, ο Γενικός Διοικητής Βατσέτις απαιτούσε από τον Διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου:

«Για την τελειωτική εξάλειψη της αντίστασης του εχθρού στο Νότιο Μέτωπο, στο οποίο ο εχθρός ανέπτυξε το μέγιστο των δυνάμεών του, είναι αναγκαία η πιο ενεργητική υποστήριξη της 3^{ης} Ταξιαρχίας, η οποία προχωρά στην κατεύθυνση του Ταγκάν Ρογκ πολύ αργά και σχεδόν δεν έχει επιτυχίες. Σας συνιστώ να στείλετε αμέσως άλλη μια ταξιαρχία της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, για τη στήριξη αυτής της Ταξιαρχίας»ⁱⁱ.

Στις 17 Απρίλη, ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου ενημέρωνε μέσω του Σοβιέτ Εργασίας και Άμυνας τον σύντροφο Λένιν:

«[...] Ο σχεδόν απόλυτα αγροτικός στρατός μας, αμφιταλαντεύεται από την πολιτική που συγχέει τον μέσο αγρότη με τον κουλάκο (σύμφωνα με τη νέα απόφαση της ΚΕ του Κ.Κ.Ου.), πολιτική η οποία εγκαθιδρύει «δικτατορία συλλογής τροφίμων», με τη βοήθεια μοσχοβίτικων στρατιών συλλογής τροφίμων, με τη σχεδόν απόλυτη απουσία τοπικής Σοβιετικής αρχής (στα χωριά).

Στη δεξιά ακτή της Ουκρανίας, η δράση των Τσε-Κα και των αποσπασμάτων συλλογής τροφίμων, τα οποία βασιζονταν στα «διεθνιστικά» αποσπάσματα, ανασταίνει τον εθνικισμό, ξεσηκώνοντας στον αγώνα κατά των «κατακτητών» όλο τον πληθυσμό, χωρίς εξαίρεση. Η αγροτική πολιτική που εφαρμόζει ο Μεσεριάκοφ, δεν παίρνει υπόψη της τις

ⁱ Αντόνοφ-Οφρογένκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 53-54.

ⁱⁱ Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού, σελ. 223.

κατά τόπους ιδιαιτερότητες. Η κακή σύνταξη των αγροτικών διατάξεων και άρθρων του Μεσεριάκοφ, συμβάλλουν στην ανάπτυξη του μίσους κατά των κομμουνιστών, το οποίο καλλιεργούν επιμελώς οι πολυάριθμοι εχθροί μας.

Ο ουκρανικός στρατός, τον οποίο δεν έχουν χτίσει μόνο οι κομμουνιστές, αλλά και οι Ουκρανοί σοσιαλεπαναστάτες, οι αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες και οι αναρχικοί, πειθαρχεί δύσκολα, δεν έχει αποβάλει ακόμα το αντάρτικο, εξεγερτικό πνεύμα του και δεν μπορεί να θεωρείται αρκετά σταθερό στήριγμα για 'μας, στο σύνολό του. Η αγροτική και η εθνική πολιτική μας στην Ουκρανία, κόβει στη ρίζα της κάθε προσπάθεια των στρατιωτικών να υπερνικήσουν όλες αυτές τις διαλυτικές επιρροές. Βλέπω πως ο στρατός μας νοσεί από ανίατη νόσο και πως μέσα του ωριμάζει η διάλυση. Είναι απαραίτητο:

- 1) Να εισαχθούν στην ουκρανική κυβέρνηση εκπρόσωποι κομμάτων, που έχουν επαφή με τη μέση και την κατώτερη αγροτιά (ανεξάρτητοι σοσιαλδημοκράτες και Ουκρανοί σοσιαλεπαναστάτες).
- 2) Να αλλάξει η αγροτική πολιτική, με περισσότερο πνεύμα σύμπνοιας με τη μέση αγροτιά.
- 3) Η Λαϊκή Επιτροπή Εσωτερικών Υποθέσεων να αναγκαστεί να εργαστεί για την οργάνωση της Σοβιετικής Εξουσίας στις περιοχές.
- 4) Οι "Μεγαλωρόσοι" που έρχονται απ' έξω, να εξαναγκαστούν να συμπεριφέρονται με περισσότερο τακτ στους ντόπιους κατοίκους και στις ντόπιες ιδιαιτερότητες.
- 5) Να πάψει η αρπακτική διάθεση για το ψωμί και τον άνθρακα της Ουκρανίας.
- 6) Το Κόμμα να παρακινηθεί να ρίξει τα δύο τρίτα των δυνάμεών του στα χωριά και στον στρατό.
- 7) Να μειωθούν στα δύο τρίτα όλα τα σοβιετικά ιδρύματα, ρίχνοντας τους υπαλλήλους τους στη βάση για πρακτική δράση.
- 8) Οι εργάτες του Ντονέσκ να παροτρυνθούν να μπουν στις γραμμές του αγροτικού στρατού μας.
- 9) Ως προς την πολιτική τροφίμων, να διεξάγεται όχι δικτατορία συλλογής τροφίμων, αλλά δικτατορία παραγωγής τους. Πρέπει να βιαστούμε!»¹.

Ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου ήταν τίμιος και δίκαιος παρουσιάζοντας τη γενική κατάσταση στην Ουκρανία. Μεγάλη ευθύνη γι' αυτήν είχε ο τότε γραμματέας της ΚΕ του Κ.Κ.Ου. (μπ.) Γ. Πιατακόφ και ο πρόεδρος του Σοβιέτ Λαϊκών Επιτρόπων, Χ. Ρακόφσκι, η επιβλαβής τροτσκιστική πολιτική των οποίων παραβίασε τη συμμαχία

¹ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων».

της εργατικής τάξης με την αγροτιά, εισάγοντας τον ανταγωνισμό ανάμεσά τους και απομακρύνοντας την εύπορη, τη μέση, και, σε μεγάλο βαθμό, τη φτωχή αγροτιά από την κομμουνιστική εξουσία.

Στις απαιτήσεις του Λένιν και του Τρότσκι να στηρίξει το λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ, ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου απαντούσε:

«Στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ έχω ήδη παραδώσει από το Ουκρανικό Μέτωπο την 9^η Μεραρχία, την Ταξιαρχία Διεθνιστών, την Ουκρανική Ταξιαρχία, την Ταξιαρχία Μαχνό και τρία τεθωρακισμένα τρένα. Τώρα στέλνω δύο τεθωρακισμένα τρένα, δέκα κανόνια, σύνταγμα ιππικού και ό,τι μπορέσω περισσότερο. Είναι ο λόγος για τον οποίο πηγαίνω στην Οδησό, στο Αικατερινοσλάφ και στο Πολόγκι. Η επίθεση στην Κριμαία διεξάγεται σχεδόν αποκλειστικά από ντόπιες δυνάμεις. Επαναλαμβάνω, είναι ντόπιες δυνάμεις και δεν είναι εφικτό να μεταφερθούν αλλού...»¹.

Στο μεταξύ εμείς, με το σύνταγμα του Πετρένκο, πλησιάζοντας τον σταθμό του Ρόζοφκα, δε διακρίναμε κοντινή εχθρική παρουσία. Ξαφνικά φάνηκε περίπολος Κοζάκων και πίσω της, από την πλευρά των γερμανικών αποικιών (από την πλευρά της Μαριούπολης), Σένμπασουμ, Καλτσίνοφκα, Νόι-Χάμπουργκ και Σένφελντ, φάλαγγες ιππικού. Βλέποντάς μας στον σταθμό, στα βαγόνια, έκαναν έφοδο. Όμως εμείς προφτάσαμε να πάρουμε θέσεις, οι οπλίτες καλύφθηκαν στον σταθμό, πίσω από το ανάχωμα, στα βαγόνια (το σύνταγμα του Ποκρόφσκ αριθμούσε τότε 3.000 άντρες, με 7 πολυβόλα). Ξεκίνησαν πυκνά πυρά και ο εχθρός έσπευσε να καλυφθεί στις ρεματιές.

Σύντομα εμφανίστηκε πάλι, αυτή τη φορά όμως με έφωπες φάλαγγες, που ρίχνο-νταν πάνω μας με κοζάκιση ορμή. Ηχησε ξανά το κοζάκιση «Αέρα!» και πυκνά πυρά. Ξαφνικά χτύπησαν όλμοι και η γη σείστηκε μπροστά μας. Το πυροβολικό συνέχιζε να χτυπά, η επίθεση φούντωνε. Ο εχθρός περνούσε σε φάλαγγες τα πλευρά μας, το πυροβολικό του βομβάρδιζε τις αμαξοστοιχίες και τον σταθμό. Μας ήταν δύσκολο να αμυνθούμε και αρχίσαμε να οπισθοχωρούμε στα χωράφια.

Όμως, τι συμβαίνει; Μία, δύο, τρεις!... Οβίδες περνούσαν από πάνω μας και έσκα-γαν στον σταθμό που είχε καταληφθεί από Κοζάκους. Από τις εκρήξεις γινόταν αντι-ληπτό ότι χτυπά κανόνι 6 ιντσών και τόσο εύστοχα, που οι Κοζάκοι σκορπίσανε σε όλες τις μεριές. Το εχθρικό πυροβολικό σάπασε, οι φάλαγγες διαλύθηκαν και το ηθικό μας αναπτερώθηκε. Από τον σταθμό Ζατσάτιεφκα, βόρειο-ανατολικά από το Ρόζοφκα, πλησίαζε αργά το τεθωρακισμένο τρένο του Λόντσοφ (2 επιβατηγά βαγόνια, εξοπλισμένα με ένα κανόνι έξι ιντσών, ένα τριών ιντσών και δέκα πολυβόλα) κι εμείς, περνώντας σε επίθεση, ανακαταλάβαμε τον σταθμό.

Αργότερα μάθαμε ότι στην περιοχή μας εμφανίστηκε το Σώμα Ιππικού του στρα-τηγού Σκούρο, με 4.000 άντρες, το οποίο είχε σπάσει το μέτωπο. Ο ελιγμός του Ντε-

¹ Αντόνοφ-Οφρέγιενκο Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 56-57.

νίκιν ήταν ξεκάθαρος σα μέρα. Τα πλευρά του, το δεξί του Μανίτς και το αριστερό της Μαριούπολης, βρίσκονταν πολύ κοντά στο Ροστόφ, απειλώντας να αποκοπούν τα στρατεύματά του, που βρίσκονταν στο λεκανοπέδιο του Ντονέσκ. Για να ευθυγραμμίσει το μέτωπο, αυτός έριξε, στα μέσα Μάρτη, το ιππικό του Μάμοντοφ στο Μανίτς και του Σκούρο ενάντια στον Κουριλένκο στο Ταγκάν Ρογκ.

Στην παρούσα φάση, οι Λευκοί, για να εμποδίσουν την επίθεσή μας στο Ταγκάν Ρογκ, να καθηλώσουν τις εφεδρείες μας, να εξασφαλίσουν τη λειτουργία του σιδηρόδρομου Ταγκάν Ρογκ-Ντονμπάς, έσπασαν το μέτωπο στην περιοχή Γιούζοβο - Αβντέγιεφκα με σημαντικές δυνάμεις του στρατηγού Σκούρο και ενίσχυσαν τις θέσεις τους πίσω τους. Αφήνοντας κάλυψη πεζικού στα νώτα του, ο Σκούρο κίνησε νότια και στις 9 του μήνα κατέλαβε το Μπλαγκοντάτνογιε και το Βελίκι Αναντόλ, τα οποία και κρατά.

Στις 14 Απρίλη κατέλαβε τον σταθμό Βολνοβάχα, ενώ στις 15 ελίχθηκε νοτιότερα και μέσω του Τσερντακλί, πλησίασε το Ρόζοφκα, έχοντας αποκόψει συντάγματά μας στο Χλεμποντάροφκα και στο Ζατοσάτιεφκα. Η επίθεσή του ήταν συνδεδεμένη με τη γενική επίθεση σ' όλο το μέτωπο, κατά την οποία η Κόκκινη Διοίκηση δεν μπορούσε να κρατήσει τις θέσεις της και στις 5 Απρίλη παρέδωσε τον σταθμό Παντελεϊμόνοφκα, το Χατοσπέτοφκα, το Ντεμπάλτσεβο, το Τσερννούχινο, το Περβοζβάνοφκα και το Καμένσκαγιαί, ενώ οι μαχνοβίτες, υπό την απειλή της περικύκλωσής τους και της καθήλωσής τους στη θάλασσα, απ' όπου πάντα μπορούσαν να περιμένουν απόβαση και βομβαρδισμό, παρέδωσαν τη Μαριούπολη, κάτω από την πίεση του εχθρού στο μέτωπο.

Έτσι, το δεξί μας πλευρό υποχώρησε 75 βέρστια στα παράλια και το αριστερό - της Βολνοβάχα - 50 βέρστια. Οι 13^η, 8^η και 9^η Στρατιές υποχώρησαν κατά 25 βέρστια, ενώ σε μερικά σημεία κατά 50 βέρστια. Σε εμένα ανατέθηκε η αποστολή να διαλύσω το Σώμα του Σκούρο, που είχε υποχωρήσει στις γερμανικές αποικίες, 10 βέρστια νότιο-ανατολικά του Ρόζοφκα. Έχοντας αφήσει τον σταθμό Χλεμποντάροφκα υπό την προστασία λόχου του 9^{ου} Ελληνικού Συντάγματος, αποτράβηξα τους υπόλοιπους λόχους με το τεθωρακισμένο τρένο στο Ρόζοφκα. Έχοντας μεταφέρει από το Χλεμποντάροφκα για βοήθεια στο Σύνταγμα του Ποκρόφσκ το 2^ο Ελληνικό Σύνταγμα και μία Ίλη Κοζάκων του Ντον (αυτή η Ίλη συγκροτήθηκε στο χωριό Αλεξάντροφκα-Κονκόβαγια της περιφέρειας του Ταγκάν Ρογκ μόλις το καταλάβαμε. Αποτελούνταν κυρίως από Κοζάκους, όχι όμως Λευκούς, αλλά Κόκκινους), τη νύχτα της 16^{ης} Απρίλη επιτεθήκαμε στον Σκούρο από την πλευρά του Μπολσόι Γιανισόλ και τον ταρακουνήσαμε για τα καλά.

Τα λάφυρά μας ήταν: 2 κανόνια, 300 βλήματα, 400 άλογα με σέλες, περίπου 400 αιχμάλωτοι και εφόδια. Οι αιχμάλωτοι ήταν στην πλειοψηφία τους Κοζάκοι του Κουμπάν και κάποιοι με γνώριζαν από τον Καύκασο (την περίοδο 1917 - 1918). Ζητούσαν να τους δεχτούμε στις γραμμές μας κι αμέσως η Ίλη Κοζάκων του Ντον, που διοικούσε ο γέρο-Μορόζοφ, εξελίχθηκε σε σύνταγμα ιππικού. Ο Σκούρο υποχώρησε στο

ⁱ «Κομμουνάρ», Χάρκοβο, 1919, τ. 19 (33) - τ. 27 (41).

Ντον, έχοντας δεχτεί αισθητό χτύπημα, ενώ εμείς καταλάβαμε στις 16 Απρίλη το Βελί-κι Αναντόλ, 10 βέρστια βόρεια του Βολνοβάχα¹ και στις 17 Απρίλη βγήκαμε στη γραμμή Βολνοβάχα-Τσερντακλί, έχοντας αποκόψει στο Μανγκούς το πεζικό του στρατηγού Βινογκράντοφ.

Κατά τις ώρες των μαχών, στη γραμμή του μετώπου εμφανίστηκαν αντάρτικα αποσπάσματα τοπικής σύνθεσης, τα οποία επιτίθονταν ως τη στιγμή της κατάληψης των οικισμών τους, από όπου δε συνέχιζαν παραπέρα. Μ' αυτό τον τρόπο, στην περιοχή δημιουργήθηκαν εκ νέου συγκροτημένα και επανδρωμένα συντάγματα: του Ποκρόφοσκ, το 9^ο Ελληνικό, το 10^ο Τυφεκιοφόρων του Ντον, υπό τη διοίκηση του Κοζάκου Μπονταρένκο, το 11^ο του Ιγκνάτιεβο, υπό τη διοίκηση του Νταβίντοφ, το 12^ο Ιππικού του Ντον, υπό τη διοίκηση του Μορόζοφ, γενικού συνόλου 12.000 πεζικού και 600 ιππικού, με μια ορεινή ημιπυροβολαρχία, μια πεδινή (μόνο 4 κανόνια) και δύο τεθωρακισμένα τρένα.

Νοτιότερα της περιοχής μου, δηλαδή στην κατεύθυνση της Μαριούπολης, κρατούσαν θέσεις το 7^ο και το 8^ο Συντάγματά μας του Νοβοσπάσοφκα, που αποτελούνταν από 10.000 πεζικό, 4 κανόνια, 50 πολυβόλα, υπό τη διοίκηση του ανασυγκροτημένου Κουριλένκο. Δεν ξέρω ακριβώς πού ήταν τότε το επιτελείο του Οζέροφ, έλεγαν όμως ότι βρισκόταν στο Νοβοσπάσοφκα.

Στις 7 Απρίλη ο Γενικός Διοικητής Βατσέτις απαιτούσε από τον διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου Αντόνοφ-Οφσέγιενκο:

«Κατευθύνετε σε βοήθεια του Μαχνό μια μεραρχία πεζικού και ένα σύνταγμα ιππικού, εκτός από την ταξιαρχία που ορίστηκε στις 16 Απρίλη. Ενημερώστε για την εκτέλεση της διαταγής.»ⁱⁱ

Όμως αυτές οι διαταγές δεν είχαν εκτελεστεί ούτε στον μικρότερο βαθμό. Μερικά συντάγματα της 2^{ης} Ταξιαρχίας της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφοσκ, αντί του να εκτελούν, αυτές τις μέρες, τη διαταγή αποστολής βοήθειας στην 3^η Ταξιαρχία, κινούνταν προς το Κερτς.

Ο Διοικητής της 2^{ης} Στρατιάς Σκάτοκο, προέβλεπε προφητικά ότι σ' αυτό το στάδιο η πιο σημαντική περιοχή του αγώνα είναι το λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ και ελπίζοντας στις προσωπικές επαφές, ήθελε να πείσει γι' αυτό και τον Αντόνοφ-Οφσέγιενκο.

Ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου και ο Διοικητής της 2^{ης} Στρατιάς χαλούσαν τα σχέδια των κομμουνιστών τροτσκιστικής τάσης. Ο Ρακόφοκι και ο Πιατακόφ βρέθηκαν άσχημα εκτεθειμένοι εξαιτίας των γεγονότων, που ήταν αποτέλεσμα της πολιτικής τους στην Ουκρανία, για τα οποία ενημέρωνε αμερόληπτα το Κέντρο ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο.

ⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 58.

ⁱⁱ Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού.

Οι χρεοκοπημένοι πολιτικοί έπρεπε να σωθούν και οι τροτσκιστές έβαλαν μπρος το βαρύ πυροβολικό τους, δηλαδή τον συνεργάτη τους, μέλος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ του Νοτίου Μετώπου Γ. Σοκόλνικοφ⁽¹²²⁾. Χωρίς να διστάζει να χρησιμοποιήσει ίντριγκες και μηχανορραφίες, έστειλε στις 20 Απρίλη, στον Β. Ι. Λένιν και στους υπόλοιπους υπαλλήλους του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας το ακόλουθο τηλεγράφημα:

«Η ταξιαρχία Μαχνό δεν είναι μόνο η πιο ανίκανη για μάχες, αλλά αποδιοργανώνει και τα γειτονικά τμήματα της 9^{ης} Μεραρχίας. Σας είναι μάλλον γνωστό ότι ο Μαχνό διεξάγει αποφασιστικό, ανοιχτό αγώνα κατά των κομμουνιστών, ανάμεσα στους αγρότες και τους κόκκινους φαντάρους, αρχίζοντας με το κάλεσμα αγροτικών συνεδρίων και τελειώνοντας με το ξήλωμα των διακριτικών του Κόκκινου Στρατού. Οι εργάτες του Γιούζοβο στενάζουν από τις λεηλασίες των μαχνοβιτικών συμμοριών.

Με την ευκαιρία της παράδοσης της Μαριούπολης, την ήττα - άτακτη φυγή της Ταξιαρχίας Μαχνό, δε θεωρείτε κατάλληλη τη στιγμή να απομακρύνουμε τον Μαχνό, το κύρος του οποίου έχει πέσει κι έτσι να ξεκινήσουμε την ανάνηψη αυτής της περιοχής του Νοτίου Μετώπου, χωρίς την ενίσχυση της οποίας η κατάσταση στο λεκανοπέδιο του Ντονέσκ δεν μπορεί να θεωρείται σταθερή και η προέλαση προς το Ροστόφ καθυστερείται φανερά;»ⁱ

Πώς κι έτσι! Πρώτον, τα όργανα του κομμουνιστικού κόμματος εργάζονταν ανενόχλητα στα στρατεύματά μας, διεξήγαγαν ιδεολογική δράση, έπαιρναν τον λόγο σε συλλογές, μιλώντας έτσι όπως τους υπαγόρευαν οι απόψεις τους. Γι' αυτά δε διώχθηκαν ποτέ.

Δεύτερον, το αστέρι, τις κονκάρδες, τα διακριτικά των διοικητών και τα παράσημα τα φορούσαν και οι ίδιοι οι μαχνοβίτες. Αν όμως από τους υπερβολικά πρόθυμους λιποτάκτες από την 3^η Ταξιαρχία της 9^{ης} Μεραρχίας, που είχαν εγκαταλείψει το μέτωπο, είχαν ξηλωθεί τα διακριτικά, θεωρώντας τους ανάξιους να τα φορούν, τότε για παρόμοιες περιπτώσεις, οι Σοβιετικές Τσε-Κα τους εκτελούσαν επί τόπου χωρίς δίκη.

Τρίτον, οι εργάτες του Γιούζοβο δεν μπορούσαν να στενάζουν από τις λεηλασίες μας, μιας και τα στρατεύματά μας κατελάμβαναν το μέτωπο Μαριούπολη - Βολνοβάχα, ενώ πιο βόρεια, μαζί και το Γιούζοβο (από το Βολνοβάχα ως το Γιούζοβο είναι 60 βέρστια), το μέτωπο κατελάμβανε η 9^η Μεραρχία. Αντιθέτως, οι πρόσφυγες εργάτες του Γιούζοβο και οι οικογένειές τους, είχαν στεγαστεί και ταϊστεί από τους μαχνοβίτες.

Όσον αφορά στην παράδοση της Μαριούπολης, την ήττα και τη φυγή της Ταξιαρχίας μας, θεωρώ αρκετά τα ντοκουμέντα που έχουν παρατεθεί, τα οποία εξηγούν τις

ⁱ Αντόνοφ-Οφροέγιενκο Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 103.

αιτίες και υποδεικνύουν τους ενόχους για την υποχώρησή της. Για το ζήτημα της προδοσίας, εγκαταλείψαμε μεγάλη περιοχή, που είχε καταληφθεί με μεγάλες απώλειες, όμως σαν αποτέλεσμα των ελιγμών μας, δε μας διέλυσαν, το αντίθετο, είχαμε νικήσει, παρ' όλη την απουσία ενισχύσεων, πολεμοφοδίων και την προσμονή από κάποιους της διάλυσής μας.

Επιπλέον, παρόλο που η Διοίκηση αδιαφορούσε στις εκκλήσεις μας για το θέμα των πολεμοφοδίων και των ενισχύσεων, εμείς περάσαμε σε επίθεση και διώξαμε τον εχθρό από το Σιρόκαγια, το Σταροντούμποφκα, το Μπελοσερκόφκα, το Καμισεβάταγια, το Μανγκούς, το Τεμριούκ, το Βολνοβάχα, το Καράνι και το Κάλτσικ.¹

Να απομακρυνθεί ο Μαχνό; Με ποιον τρόπο; Τι υπονοούνταν μ' αυτές τις λέξεις; Μαζί με τον Μαχνό θα έπρεπε να απομακρυνθεί και όλο το Επιτελείο της Ταξιαρχίας, οι εκλεγμένοι διοικητές, το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ, η Εκτελεστική Επιτροπή, τα τοπικά Σοβιέτ (μαχνοβίτικα). Υπήρχαν αυτές οι δυνάμεις και οι καλοθελητές να εφαρμόσουν αυτή την πρόταση; Και ποια θα ήταν η αντίδραση των ανταρτών σε όλη την Ουκρανία; Με ποιον σκοπό ο Σοκόλνικοφ ήθελε να επιδεινώσει την ήδη δύσκολη κατάσταση στην Ουκρανία; Με στόχο την επιβολή ομαλότητας; Όχι, σίγουρα όχι αυτό.

Έχουμε ακόμα να εξηγήσουμε τι έπραξαν οι τροτσκιστές στην Ουκρανία το 1919. Μένεις έκπληκτος σε τι ποταπότητα μπορούν να φτάσουν άτομοι άνθρωποι, όταν κατέχουν απεριόριστη εξουσία και είναι ανέλεγκτοι. Είναι ο ίδιος ο Σοκόλνικοφ, για τον οποίο το μέλος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Συμβουλίου της 14^{ης} Στρατιάς Σέργκο Ορντζενικίτζε θα γράψει στον Β. Ι. Λένιν αργότερα:

«[...] Κι επιτέλους, Βλαδίμιρ Ιλίτς, από πού το βγάλατε ότι ο Σοκόλνικοφ είναι κατάλληλος για Διοικητής Στρατιάς; Άραγε, οι στρατιωτικοί μας υπάλληλοι δεν είναι σε θέση να σκεφτούν τίποτα πιο έξυπνο; Λυπάμαι τον στρατό και τη χώρα. Άραγε, για να μην πληγωθεί η αυταρέσκεια του Σοκόλνικοφ, πρέπει να του δοθεί να παίξει με ολόκληρη Στρατιά;...»ⁱⁱ.

Όμως αυτό έγινε μετά, ενώ τον Απρίλη του 1919 ήταν παντοδύναμος, η γνώμη του μετρούσε, και ο Β. Ι. Λένιν σημείωσε πάνω στο τηλεγράφημα του Σοκόλνικοφ:

«Προς Σκλιάνσκι: πρέπει να υποστηριχθεί!».

Ο Σκλιάνσκι ήταν άνθρωπος του Τρότσκι. Το υποστήριξε και ξεκίνησε νέα εκστρατεία πολεμικής μέσω του τύπου, ενάντια στην 3^η Ταξιαρχία της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ. Εκτός από αυτό, τα προβλήματα του Ουκρανικού στρατού μεγάλωναν από την αναγκαιότητα παροχής στρατιωτικής βοήθειας στη Σοβιετική Ουγγαρία, στην οποία είχαν επιτεθεί οι Ρουμάνοι και οι Τσέχοι.

Ο αγώνας στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ δυσκόλευε από ακόμα ένα απρόβλεπτο γεγονός -την εξέγερση των Κοζάκων, η οποία άρχισε τον Μάρτη στην περιοχή Καζάν-

ⁱ Αντόνοφ-Οφρέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 110.

ⁱⁱ Ντουμπίνοκι-Μουχάτζε, Ι., «Ορτζενικίτζε Μ.», Μόσχα 1963, σελ. 268-269.

σκαγια-Βεσενσκάγια, ενώ τον Απρίλη απλώθηκε σε πολλά κοζάκικα χωριά του Άνω Ντον, από το Ουστ-Μεντβέντοκαγια ως το Μπογκοτσούρ και περιελάμβανε έκταση μεγαλύτερη από δέκα χιλιάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα. Στα τέλη Απρίλη, οι δυνάμεις των εξεγερμένων έφταναν τα τριάντα χιλιάδες άτομα. Οι εξεγερμένοι αποδιοργάνωσαν τα μετόπισθεν του Νοτίου Μετώπου και κυρίως της 9^{ης} Στρατιάς.ⁱ

Οι Κοζάκοι του Ντον στέναζαν από τις προσβολές και τις βιαιότητες που προέβλεπε τον Γενάρη η ντιρεκτίβα του Ιά. Σβερντλόφ. Σήμερα είναι γνωστό ότι η εξέγερση στις κοζάκικες περιοχές είχε προκληθεί τεχνητά, για να εξοντωθούν οι Κοζάκοι υπό τη μορφή καταστολής. Έχοντας γίνει μέλος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Συμβουλίου της 8^{ης} Στρατιάς, ο μελλοντικός Διοικητής της 45^{ης} Μεραρχίας, Ι. Ε. Γιακίρ, έβαλε κι αυτός το λιθαράκι του στην υπόθεση, διατάσσοντας:

«Ούτε από έναν διοικητή μεραρχίας δε δόθηκαν στοιχεία για τον αριθμό των τουφεκισμένων Λευκοφρουρών, η πλήρης εξόντωση των οποίων είναι η μόνη εγγύηση για τη σταθερότητα των κατακτήσεών μας. Στα μετόπισθεν των στρατευμάτων μας και στο μέλλον θα φουντώνουν εξεγέρσεις, αν δε ληφθούν μέτρα που θα κόβουν στη ρίζα ακόμα και τη σκέψη για την πραγματοποίησή τους. Τα μέτρα είναι:

Πλήρης εξόντωση όλων όσων παίρνουν μέρος στις εξεγέρσεις, επί τόπου τουφεκισμός των κατόχων όπλων, μέχρι και ποσοστιαία εξόντωση του ανδρικού πληθυσμού. Δεν πρέπει να υπάρχει καμία συνομιλία με τους εξεγερμένους.»ⁱⁱ

Αυτή είναι η ισότητα και η αδερφοσύνη: «Ποσοστιαία εξόντωση του ανδρικού πληθυσμού». Για την κατάπιξη της εξέγερσης είχαν ριχτεί περίπου 16.500 στρατιώτες ιππικού και πεζικού από τη σύνθεση της 8^{ης} και της 9^{ης} Στρατιάςⁱⁱⁱ, τα οποία ήταν τόσο απαραίτητα στο μέτωπο του Ντονέτς.

Στις 24 Απρίλη, ο Β.Ι. Λένιν τηλεγραφούσε στον Γ.Α. Σοκόλνικοφ:

«Πρέπει οπωσδήποτε να καταπνίξουμε γρήγορα και τελειωτικά την εξέγερση. Από την ΚΕ έχει σταλεί ο Μπελομπορόντοφ. Φοβάμαι ότι κάνετε λάθος μη χρησιμοποιώντας αυστηρότητα, αλλά, αν είστε εντελώς σίγουρος ότι δεν υπάρχουν αρκετές δυνάμεις για τη σκληρή, ανελήθη καταστολή, ενημερώστε αμέσως και λεπτομερώς. Είναι εφικτό να υποσχεθούμε αμνηστία και μ' αυτό το τίμημα να τους αποπλίσουμε τελείως; Απαντήστε άμεσα...

Λένιν».^{iv}

ⁱ «Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην Ε.Σ.Σ.Δ.», τ. 4, σελ. 71.

ⁱⁱ Λόσεφ, Ε., «Τρεις Καταδικασμένοι», Μόσχα 1989, τ. 2, σελ. 151.

ⁱⁱⁱ Κ.Κ.Α.Σ.Σ.

^{iv} Λένιν, Β. Λ., «Πλήρης Συλλογή Κειμένων», τ. 50, σελ. 289-290.

Εμείς συνεχίζαμε να πολεμάμε, οργανώνοντας στρατιωτικές επιχειρήσεις με δικές μας πρωτοβουλίες, όπως κρίναμε εμείς, οδηγούμενοι σε μεγάλο βαθμό από τον σκοπό της αρπαγής πολεμοφοδίων και νιώθαμε εντελώς παρατηρήμενοι. Αναστατωμένος από την εξέγερση και την επιμονή των εξεγερμένων του Ντον, από τις εξεγέρσεις κατά της σοβιετικής κυβέρνησης και της πολιτικής της στην Ουκρανία, έχοντας αντιληφθεί τη δυναμικότητα της καταστροφικής τους ισχύος, ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου επαναλάμβανε και συμπλήρωνε τις βασικές θέσεις της δήλωσής του, «Για την πάλη με τις εξεγέρσεις των μετόπισθεν», στην ΚΕ του Κόμματος.

Ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου δεν ήταν μόνος στις παρατηρήσεις και στις σκέψεις του. Η υγιής σκέψη υπαγόρευε τους τρόπους αντιμετώπισης. Όμως εντελώς διαφορετικά σκέφτονταν οι κομματικοί υπάλληλοι στην Ουκρανία.

Έτσι, ήδη από τις 14 Απρίλη, ο Γ. Πιατακόφ έγραφε:

«Προς το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ, στους συντρόφους Αντόνοφ, Μπουμπνόφ και Σαντένκο: Αγαπητοί σύντροφοι! Η ΚΕ έχει λάβει κατ' επανάληψη στοιχεία, για το ότι ο αταμάνος Γκριγκόριεφ και το διοικητικό προσωπικό των τμημάτων του, είναι σε μεγάλο βαθμό μη έμπιστα πολιτικά στοιχεία... Η ΚΕ ζητά να αντιμετωπιστεί με την απαιτούμενη προσοχή η αναφορά της κομματικής πολιτικής επιτροπής της Αλεξάντρινας και να την ειδοποιήσετε για το τι σκέφτεται να κάνει το Επαναστατο-Στρατιωτικό Συμβούλιο γι' αυτό το ζήτημα. Η άποψη της ΚΕ κλίνει στο ότι ο Γκριγκόριεφ πρέπει να εξαλειφθεί το γρηγορότερο και οι "μαυροεκατονταρχίτες" αξιωματικοί που έχουν υποδειχθεί στην αναφορά να απομακρυνθούν αμέσως».ⁱ

Το Επαναστατο-Στρατιωτικό Συμβούλιο του Μετώπου έδωσε την ακόλουθη απάντηση στο γράμμα της ΚΕ του Κ.Κ.(Μπ.)Ου.:

«Θα παρθούν όλα τα μέτρα που είναι εφικτά, μετά από την προσωπική εξέταση της κατάστασης από τα μέλη του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ Αντόνοφ, Σαντένκο και Μπουμπνόφ. Σε κάθε περίπτωση η εξάλειψη είναι πολύπλοκη υπόθεση και δεν πρέπει να διεξάγεται αν δεν έχει αποτέλεσμα. Προτρέψαμε τον Γκριγκόριεφ να παραδώσει όλους τους φανερούς αντεπαναστάτες στο δικαστήριο.

Μπουμπνόφ.»ⁱⁱ

Τα μέλη του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ, Αντόνοφ και Σαντένκο, αποφάσισαν, με τις ευλογίες του προέδρου του Σοβιέτ Λαϊκών Επιτρόπων και του γραμματέα της

ⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 153-154.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 79.

ΚΕ, να ξεγελαστεί ο Γκριγκόριεφ, παίρνοντας από τα μέσα τον έλεγχο των τμημάτων του και τα τμήματα αυτά να χρησιμοποιηθούν για μεμονωμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις και να προετοιμαστεί η απομάκρυνση και του ίδιου του Γκριγκόριεφ με μυστικό τρόπο (διαταγές αυτού του τύπου είχαν δοθεί στον σύντροφο Τσάλι, μέσω ειδικής υπηρεσίας).

Στις 15 Απρίλη 1919, στην 1^η Ταξιαρχία του Γκριγκόριεφ, είχε κατευθυνθεί έκτακτη επιτροπή, για να ελέγξει τις εναντίον του κατηγορίες.

Ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου, που είχε φτάσει για επιθεώρηση στην 1^η Ταξιαρχία της Μεραρχίας του Ζαντνερόφσκ του Γκριγκόριεφ, περιέγραψε με τον ακόλουθο τρόπο τη γνωριμία του με το 1^ο Σύνταγμα του Βερμπλιούζκα:

«Στις 21 Απρίλη, εμείς, μαζί με τον σύντροφο Σούμσκι, που είχε έρθει ειδικά γι' αυτό στην Αλεξάντρια, φύγαμε για το Βερμπλιούζκα στη γιορτή του 1^{ου} Συντάγματος του Βερμπλιούζκα. Κανά δυο βέρστια έξω από το Βερμπλιούζκα, το αυτοκίνητό μας (στο οποίο επέβαινε και ο Γκριγκόριεφ), συνάντησε τεράστιο πλήθος. Στο μεγάλο και δυνατό χωριό Βερμπλιούζκα, το οποίο κατάφερε να δώσει 4.000 μαχητές, όλοι, μικροί και μεγάλοι βγήκαν για να μας υποδεχτούν. Ήταν φανερός ο ενθουσιασμός απέναντι στον "αταμάνο".

Οι μαχητές σχημάτισαν γραμμή. Η όψη τους είναι αρκετά κουρελιασμένη, δε φορούν υποδήματα, αλλά κάτι παρόμοιο. Όμως είναι δυνατοί, λες και είχαν περάσει από διαλογή... Έγινε συλλαλητήριο στην πλατεία... Ένας κοντόχοντρος, μουστακαλής διοικητής, ενημερώνει στα ουκρανικά για τα κατορθώματα του Συντάγματος. Ακολουθεί δικός μου λόγος χαιρετισμού, με ιδιαίτερη έμφαση στη στρατιωτική πειθαρχία του συντάγματος και στις νίκες του Κόκκινου Στρατού σε όλα τα μέτωπα. Η υποδοχή είναι καλή, ήχησε μακρόσυρτο "Ζήτω!".

Ο Γκριγκόριεφ απευθύνει χαιρετισμό προσωπικά στον διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου. Το πλήθος τον δέχεται με ενθουσιασμό. Ο Διοικητής του Μετώπου αποκρίνεται με χαιρετισμό στη Σοβιετική Εξουσία. Ενθουσιώδης ανταπόκριση. Τον λόγο πήρε ο σύντροφος Σούμσκι... Ο σύντροφος Σούμσκι μιλούσε στα ουκρανικά και στην αρχή είχε φανερή επιτυχία. Όμως μόλις πέρασε στην αγροτική πολιτική της Σοβιετικής Εξουσίας και πρόφερε τη λέξη "κομμούνια", ξεκίνησε βοή από τις πίσω γραμμές, σταδιακά απλώθηκε σε όλο το πλήθος και εξελίχθηκε σε οργισμένα ουρλιαχτά. Παραμορφωμένα από την οργή πρόσωπα, σφιγμένες γροθιές... Αν δεν ήταν ο Γκριγκόριεφ, που προστάτευε τον Σούμσκι...

Δεν ησύχασαν αμέσως και μόνο μετά από τις φωνές του Γκριγκόριεφ και τον λόγο του Διοικητή του Μετώπου, που εξήγησε προσεχτικά ότι η Σοβιετική Εξουσία δε διεξάγει βίαια πολιτική κολεκτιβισμού, αλλά απλά καλεί τους φτωχούς και τους μεσαίους να συνενωθούν συντροφικά, για

να ξεπερνούν από κοινού τις ανάγκες τους, να καλύτερεύσουν τις οικονομίες τους. Ο Γκριγκόριεφ, ο Αντόνοφ, ο Σούμσκι και ορισμένοι επιφανείς Βερμπλιουζίτες, αποσύρθηκαν στο σπίτι του Προέδρου του Σοβιέτ του Βερμπλιουζκα. Εκεί οι βερμπλιουζίτες έδωσαν τόπο στη συσσωρευμένη δυσαρέσκεια.

Δε θυμάμαι καλά τις αφηγήσεις τους. Ήταν πολύ συγκεκριμένες, κάποιες αποδεικνύονταν από ντοκουμέντα. Ο Σούμσκι κατέγραψε πολλά, άλλα τα συμπλήρωσε από προσωπικές έρευνες. Με κανά δυο απότομες παρατηρήσεις, πρόδωσε την αγανάκτησή του και ο Γκριγκόριεφ. Η δυσαρέσκεια προκλήθηκε κυρίως από την καταναγκαστική συλλογή προϊόντων, η οποία διεξάγονταν από ξένα αποσπάσματα. Την ίδια μέρα τηλεγραφήσαμε, με νωπές εντυπώσεις, από την Αλεξάντρια:

"Προς τον Πρόεδρο του Σοβιέτ Λαϊκών Επιτρόπων. Σήμερα ήμουν στο χωριό Βερμπλιούζκα. Ο πληθυσμός είναι επηρεασμένος από τη δράση των αποσπασμάτων συλλογής τροφίμων. Είναι απαραίτητη η απόσυρση των μοσχοβίτικων αποσπασμάτων. Πρώτα πρέπει να οργανώσετε την τοπική εξουσία και μετά να αντλήσετε τα τρόφιμα με τη βοήθειά της. Τα τμήματα του Γκριγκόριεφ και ο ίδιος είναι άκρως δυσαρεστημένοι.

Αυτός θα βρίσκεται πάντα στο πλευρό των αγροτών, έχει διαγραφεί από τους Ουκρανούς Σοσιαλεπαναστάτες, τώρα έχει συνδεθεί με ανένταχτους. Ο Σούμσκι με ενημέρωσε τώρα γι' αυτό. Φαινομενικά ο Γκριγκόριεφ υλακούει, όμως μάλλον θα εμποδίσει την αποστολή στρατευμάτων στο λεκανοπέδιο του Ντονέσκ. Δηλώνω κατηγορηματικά σε' σας ως κεφαλή της κυβέρνησης: Η πολιτική που διεξάγεται στα χωριά δημιουργεί παρεξηγήσεις, αντιδράσεις κατά της Κεντρικής Εξουσίας, όχι μόνο των κουλάκικων, αλλά, ακριβώς, όλων των στρωμάτων του πληθυσμού. Ο σύντροφος Σούμσκι θα σας φέρει υλικό...".

Το βράδυ της 23^{ης}, πριν από την αναχώρηση για το Αικατερινοσλάφ, ο Διοικητής του Μετώπου συζήτησε ξανά πρόσωπο με πρόσωπο με τον Γκριγκόριεφ. Πριν από αυτό, σε σύσκεψη με τον Σούμσκι, αποφασίστηκε, ότι λόγω της διάθεσης του Γκριγκόριεφ και των τμημάτων του, αυτά είναι αδύνατο να κατευθυνθούν στην περιοχή του Μαχνό, μεγαλώνοντας έτσι τη δύναμη της συσσωρευμένης δυσαρέσκειας κατά της Σοβιετικής Εξουσίας. Άρα ο Γκριγκόριεφ θα πρέπει να κατευθυνθεί στη Βεσσαραβία ενάντια στους Ρουμάνους, ειδικότερα, επειδή του Γκριγκόριεφ του ξέφυγε η φράση για την αναγκαιότητα "να τα βρει ειρηνικά με τους Κοζάκους του Ντον".

Η συζήτηση με τον Γκριγκόριεφ ήταν γεμάτη συγκίνηση. Ο Διοικητής του Μετώπου άκουσε ξανά τις σφοδρές επικρίσεις του Γκριγκόριεφ για την αγροτική πολιτική και την πρακτική συλλογής τροφίμων εκ μέρους της Σοβιετικής Εξουσίας. Εγώ του επισήμανα ξανά ότι αυτό δεν είναι πολιτική γραμμή, αλλά εκδηλώσεις κουταμάρας τοπικών οργάνων. Η Κεντρική Εξουσία θα ενημερωθεί και θα λάβει τα κατάλληλα μέτρα...».ⁱ

Για την κατάσταση της πολιτικής εργασίας στη δικιά μας 3^η Ταξιαρχία του Ζαντνε-πρόφκ έγραφε ο οργανωτής-αγκιτάτορας του τεθωρακισμένου τρένου "Γά. Μ. Σβερντόφ" Μ. Σεφτσένκο:

«[...] Ανάμεσα στα μαχνοβίτικα αποσπάσματα απουσιάζει κάθε είδους πολιτική εργασία. Οι πολιτικοί υπάλληλοι αρνούνται να πάνε για εργασία στα αποσπάσματα του Μαχνό και μ' αυτή την άρνηση αναπτύσσεται περισσότερο η εγκληματικότητα και η αντισημιτική αγκιτάτσια - "χτύπα τους Εβραίους" κτλ....».

Στις 19 Απρίλη, στο Βολνοβάχα είχε φτάσει ο Μαχνό με ομάδα της αντικατασκοπίας. Μετά την ενημέρωση για την κατάσταση του μετώπου, αυτός επέμενε να επιτεθούμε αμέσως, κάτι για το οποίο κανείς δεν είχε αντίρρηση.

«Συμβούλεψέ με, Βίκτορ, πώς να πράξω καλύτερα. Στο Μπερντιάνσκ έκλεισα συμφωνία με τη Λαϊκή Επιτροπή Τροφίμων της Ουκρανίας.

Καθόμαστε στο Κουτένικοβο και πίνουμε λιγάκι. Ξαφνικά ανοίγει η πόρτα και τρεις άγνωστοι Εβραίοι ζητούν να μπουν. Νόμιζα ήταν δικοί μας, φάνηκε όμως πως δεν ήταν. Ήταν εκπρόσωποι από τη Μελιτόπολη, από τη Λαϊκή Επιτροπή Τροφίμων, κάποιας Εβραίας Μπελοκόφσκαγια. Μου προτείνουν να κλείσουμε συμφωνία: να τους δώσουμε σιτάρι, να μας δώσουν ύφασμα. Όμως τι στο διάολο να το κάνω! Αν ήταν όπλα, σφαίρες, κανόνια, εντάξει, όμως ύφασμα... Όμως οι ναμπατοβίτες μας, με παρακινούν:

“Όχι, λένε, δεν έχεις δίκιο, κλείσε τη συμφωνία αμέσως. Σκέψον, αυτοί θα αγοράζουν με χρήματα σιτάρι από τους αγρότες, θα το ανταλλάσσουν με ύφασμα, όμως μόλις το φορτώσουν στα βαγόνια, εσύ μπορείς να τα παρακρατήσεις για ‘σένα, εφόσον η Ταξιαρχία σου δε λαμβάνει προμήθειες από αυτούς, εμείς τις παίρνουμε μόνοι μας και οι αγρότες θα πουν κι ευχαριστώ”.

«Πώς το σκέφτηκαν οι διάβολοι», συνέχιζε ο Μαχνό. Εγώ συμφώνησα και υπέγραψα...

«Τι λες; Ωστε η Λαϊκή Επιτροπή Τροφίμων είναι τόσο αδύναμη, που κλείνει συμφωνίες με μεμονωμένη ομάδα για δικαίωμα αγοράς τροφίμων στην περιοχή της;» ρώτησα εγώ.

«Ναι, ναι», απαντούσε ο Μαχνό. «Έτσι είναι, αδύναμη!»

ⁱ Αντόνοφ-Οφροέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 82-83.

Ο τηλεγραφετής κάλεσε τον Μαχνό στην τηλεφωνική συσκευή. Καλεί το Γκουλάι Πόλε. Το Χάρκοβο μάς μετέδωσε το παρακάτω τηλεγράφημα:

«Μελιτόπολη προς σύντροφο Ντιμπένκο.

Γκουλάι Πόλε προς σύντροφο Μαχνό.

Έχοντας ενημερωθεί για την κατάσταση των εργατών του Ντονέτς και τη συμφωνία σας με την επιτροπή τροφίμων, ζητώ, με την ιδιότητα του Έκτακτου Εξουσιοδοτημένου του Σοβιέτ Άμυνας, την αυστηρότερη τήρηση της συμφωνίας και την εντονότερη προσοχή στην παράδοση τροφίμων στους εργάτες του Ντονέτς. Από τον γρήγορο και σωστό εφοδιασμό των εργατών του Ντονέτς εξαρτάται το μέλλον της επανάστασης.

Έκτακτος Εξουσιοδοτημένος του Σοβιέτ Άμυνας, Κάμενεφ.

Χάρκοβο».¹

«Χα, χα, χα! Για δεξ! Από τον εφοδιασμό...των εργατών του Ντονέτς...εξαρτάται το μέλλον της επανάστασης!» γελούσε ο Μαχνό. «Για δεξ δύναμη! Αυτοί οι ανθρακωρύχοι δεν παίρνουν τα όπλα στα χέρια, μπαίνουν στα ορυχεία, βγάζουν άνθρακα για τον Ντενίκιν, ενώ εσύ ελευθερώνε και στήριζε τους!» έλεγε αυτός.

Στις 20 Απρίλη, τα τμήματά μας πέρασαν στην επίθεση και στις 22 μετακινήθηκαν ανατολικά στη γραμμή του ποταμού Κάλμιους, αγγίζοντας με το αριστερό πλευρό τους το χωριό Μπέσεβο και με το δεξί το Κιρπίτσεβο, 15 βέρστια ανατολικά της Μαριούπολης. Έτσι μπήκαν σε βάθος 50 βερστίων, απειλώντας τους Λευκούς στη γραμμή Γιούζοβο, Ντόλια, Ελένοφκα, απ' όπου οι Λευκοί θα έπρεπε να φύγουν. Όμως μόνο στις 23 Απρίλη αυτοί υποχώρησαν στη γραμμή Καραβάναγια, Αβντότινο, Νοβοροσίσκαγια.

Στις 27 Απρίλη, στον σταθμό Βολνοβάχα, έφτασε ο Μαχνό με ομάδα 36 αναρχικών, ανάμεσα στους οποίους ήταν και οι λογοτέχνες Τσερνιάκ και Μακέγιεφ. Αυτή η ομάδα ήρθε από το Ιβάνοβο-Βοζνεσένσκ για να συνεργαστεί με 'μας. Μας αφηγούνταν τις φρικαλεότητες που διέπραττε η Τσε-Κα εναντίον τους. «*Η "Ναμπάτ" είναι παντού στην παρανομία*», έλεγε ο Τσερνιάκ. «*Σύντροφοί μας βρίσκονται στις φυλακές, τουφεκίζονται από την Τσε-Κα στους δρόμους, επειδή εμφανίζονται σε συλλαλητήρια και ξεσκεπάζουν τους μπολσεβίκους. Δεν πάει άλλο, πρέπει να δράσουμε άμεσα. Την αλήθεια όσων λέμε, την αποδεικνύουν αυτές οι εφημερίδες*», είπε αυτός και πέταξε στο τραπέζι πάκο εφημερίδων "Ιζβέστια", του Χαρκοβίτικου Σοβιέτ. «*Γράφουν για 'σας. Πολύ ενδιαφέρον. Δεν αναγνωρίζεις τον εαυτό σου. Το κύριο άρθρο είναι το "Κάτω η Μαχνοβόσινα". Αυτό το άρθρο θα πρέπει να συζητηθεί σε όλα τα στρατιωτικά τμήματα και όπου αλλού γίνεται. Ας δουν όλοι την υλοκρισία και τη δολιότητα των "αγωνιστών για την εξουσία". Το ίδιο τους το άρθρο ας καθορίσει αν η μοίρα του λαού μπορεί να εμπιστευθεί σ' αυτούς τους πολιτικούς απατεώνες*», έλεγε με θέρμη ο Τσερνιάκ.

¹ «Η Προλεταριακή Επανάσταση», 1925, τ. 6 (41), σελ. 124.

Μοιράσαμε τις εφημερίδες. Επί τόπου αποφασίστηκε να καταγγελθεί το άρθρο στον Πρόεδρο του Σοβιέτ Λαϊκών Επιτρόπων, Ρακόφσκι. Στον Μαχνό ανατέθηκε να δώσει ανάλογη απάντηση μέσω της εφημερίδας μας "Πουτ κ Σβομπόντε".

Στο άρθρο δε γραφόταν λέξη για τα στρατεύματα του Νότιου Μετώπου, δηλαδή για τη 13^η Στρατιά και την 3^η Ταξιαρχία της 9^{ης} Μεραρχίας της, η οποία το είχε σκάσει από το μέτωπο. Αντιθέτως, η 9^η Μεραρχία, που είχε έρθει από τη Ρ.Σ.Ο.Σ.Δ., θεωρούνταν από τη Διοίκηση σαν η πιο αξιόμαχη και η πιο έμπιστη. Στη 13^η Στρατιά υπήρχε η αρχή εκλογής διοικητικού προσωπικού. Ειδικά στην Ταξιαρχία του Τσεκντζάντς το επέτρεπαν αυτό...ⁱ

Η πολιτική φυσιογνωμία της 13^{ης} Στρατιάς σκιαγραφόταν από το τηλεγράφημα του Ι.Ι. Χοντορόφσκι (μέλος του Ε.Σ.Σ. του Νότιου Μετώπου) και του Σιρτσόφ προς τον Β. Ι. Λένιν:

«Τον τελευταίο καιρό, ανάμεσα στους Κόκκινους στρατιώτες ακούγονται όλο και συχνότερα οι δηλώσεις: "Είμαστε υπέρ της Σοβιετικής Εξουσίας, όμως εναντίον των κομμουνιστών", "Είμαστε υπέρ της εξουσίας των μπολσεβίκων, όμως εναντίον των κομμουνιστών", "Θα διαλύσουμε τους Κοζάκους και μετά θα ασχοληθούμε με τους κομμουνιστές". Οι ίδιες δηλώσεις ακούγονται κι ανάμεσα στους αγρότες.»ⁱⁱ

Οι συντάκτες αυτού του τηλεγραφήματος υποκρίνονταν, ερμηνεύοντας τα αίτια αυτής της στάσης απέναντι στους κομμουνιστές, σαν ασυνειδησία και "σκοταδισμό" των μαζών. Οι συντάκτες του τηλεγραφήματος δε μπορούσαν να μην ξέρουν ότι το 1918 οι μπολσεβίκοι αντικατόπιριζαν τη θέληση του λαού και ότι οι αποφάσεις τους στο 2^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, το οποίο πραγματοποιήθηκε στις 17-18 Μάρτη του 1918 στο Αικατερινοσλάφ, είχαν την υποστήριξη του πληθους. Όμως αυτό που γινόταν στην Ουκρανία το 1919 από τους μπολσεβίκους, που τότε πια ονομάζονταν κομμουνιστές, δεν έμοιαζαν καθόλου με εφαρμογή των αποφάσεων των μπολσεβίκων του 1918.

Οι αγρότες στήριζαν το πρώτο στάδιο της προλεταριακής επανάστασης, αφού δεν ήξεραν ακόμα ότι η εφαρμογή της από τους κομμουνιστές θα χωριστεί σε στάδια και σε επίπεδα, θέτοντας διαφορετικούς στόχους απ' ό,τι στο πρώτο στάδιο.

Οι αγρότες επιδοκίμασαν τη συμφωνία ειρήνης, την εξάλειψη των εκμεταλλευτών, τον πόλεμο κατά της μπουρζουαζίας και τους κατακτητές, την αναδιανομή της γης και τα συνθήματα του Οκτώβρη. Όμως οι αγρότες και οι εργάτες ήταν άκρως αντίθετοι στον συγκεντρωτισμό και στις ιδέες του πολεμικού κομμουνισμού, αντίθετοι στη διατήρηση και συγκέντρωση της γης στα χέρια της εξουσίας, την οποία χρησιμοποιούσε για την κολεκτιβοποίηση του μόχθου των αγροτών, που είχε ξεκινήσει από τα τέλη του

ⁱ «Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου, 1917-1920».

ⁱⁱ Κ.Κ.Α.Ο.Ε.Ου.

1918, αντίθετοι στη συλλογή τροφίμων, την εξάλειψη των πολιτικών κομμάτων και των πολιτικών ελευθεριών, αντίθετοι στη χρήση βίας. Η αγροτιά αντιλαμβάνονταν έτσι τα πράγματα:

«Η Σοβιετική Εξουσία είναι εκείνη που είχε δώσει τη γη στους αγρότες, έριξε το σύνθημα "Λήστεψε αυτά που σου λήστεψαν". Αυτό το είχαν κάνει οι μπολσεβίκοι. Ενώ η εξουσία που διεξάγει συλλογή τροφίμων, δε δίνει τη γη των μεγαλογαιοκτημόνων και φτιάχνει κομμούνες, είναι η εξουσία της "κομμούνας", όχι των μπολσεβίκων, αλλά των κομμουνιστών...»ⁱ «Εγώ θα δουλεύω, ενώ ο άλλος θα κάθεται και θα τρώμε το ίδιο ταψί! Ας ψοφήσουν μαζί με την κομμούνα τους!», αυτά είναι τα αυθεντικά λόγια ενός αγρότη...»ⁱⁱ

Αυτός είναι ο διαχωρισμός των μπολσεβίκων του 1918 και των κομμουνιστών του 1919 που έκαναν όλοι στην Ουκρανία. Όμως γιατί η "οργή" του Τρότσκι κατευθυνόταν ειδικά εναντίον μας; Σε μια περίοδο εξαιρετικών δυσκολιών οικονομικού, πολιτικού και στρατιωτικού χαρακτήρα, όταν όλες οι προσπάθειες θα έπρεπε να συγκεντρωθούν στο μέτωπο, ο Τρότσκι και οι υποστηρικτές του συγκέντρωσαν την "οργή" τους εναντίον της πιο αξιόμαχης ταξιαρχίας του μετώπου, αποδιοργανώνοντας έτσι όχι μόνο την Ταξιαρχία Μαχνό, αλλά και όλα τα στρατεύματα που συγκροτούνταν στην Ουκρανία.

«Να συλλάβετε αμέσως όλους τους Επιτρόπους των Συνταγμάτων και να τους κατεθύνετε σε 'μένα στο Επιτελείο», διέταξε ο Μαχνό στους αντικατασκόπους του Λιούτι, Βασιλέφσκι, Γκόλικ, Α. Λεπετσένκο κ.ά.

Έσπευσα να διαφωνήσω, όμως ο Μαχνό φώναζε: «Δεν υλακούς στις αποφάσεις της "Ένωσης" και της "Ναμπάτ"! Λες να το σκέφτηκα μόνος μου; Ας κάτσουν για λίγο μέσα και οι μπολσεβίκοι, όπως κάθονται μέσα στα κρατητήρια της Τσε-Κα και οι δικοί μας. Θα γίνουν οι όμηροί μας και αν χρειαστεί θα αρχίσουμε ανταλλαγές. Δεν μπορούμε να τους αφήνουμε άλλο, όταν διαβρώνουν τις γραμμές μας, φθυρίζουν πράγματα σε Ντιμπένκο, Σκάτοσκο και Ρακόφσκι, αφηγούνται διάφορα φέματα. Όλος ο κομματικός μηχανισμός έχει αρχίσει την καταδίωξη της ιερής υπόθεσής μας.»

«Αφού συλλαμβάνετε με απόφαση της "Ένωσης Αναρχικών" και της "Ναμπάτ", δεν αντιτίθεμαι», δικαιολογούμουν εγώ, «όμως κατάλαβέ το, στα συντάγματα έχω επιτρόπους - πρώτα παλικάρια, δικά μας παιδιά, από εργοστάσια και χωράφια και το κυριότερο - δεν ενοχλούν! Γιατί πρέπει να κάτσουν μέσα;». «Δεν πειράζει, θα κάτσουν, δε θα λιώσουν!» απαντούσε ο Μαχνό.

Έκατσε αμέσως στο τραπέζι και έγραψε τη διαταγή:

«Απόρρητο. Ρόζοφκα. Προς τον Διευθυντή Επιτελείου Οζέροφ, αντίγραφο στον υπασπιστή Μπουρμπίγκα. Προς όλους τους διευθυντές μάχιμων

ⁱ Κουμπάνιν, Μ., «Μαχνοβτοίνα», σελ. 63.

ⁱⁱ Κουμπάνιν, Μ., «Μαχνοβτοίνα», σελ. 62.

περιοχών, σ' όλους τους διοικητές στρατιωτικών τμημάτων της 3^{ης} Ταξιαρχίας της 1^{ης} Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ.

Στην επίσημη εφημερίδα του Χαρκοβίτικου Μπολσεβίκικου Σοβιέτ, της 25^{ης} Απρίλη, υπάρχει άρθρο με επικεφαλίδα "Κάτω η μαχνοβόισια". Σ' αυτό υπογραμμίζεται ξεκάθαρα ότι η Ταξιαρχία μας και όλοι όσοι αγωνίζονται για την απελευθέρωση των εργαζομένων είναι αντεπαναστάτες. Διατάσσω, μέχρι νεότερων διαταγών, όλοι οι πολιτικοί επίτροποι να συλληφθούν. Έχοντας ανακοινώσει πιο πριν το τηλεγράφημά μου σ' όλα τα τμήματα, όλα τα έγγραφα της πολιτικής υπηρεσίας να κατασχεθούν και να σφραγιστούν.

Διοικητής της Ταξιαρχίας, Μπάτκο Μαχνό
Υποδιευθυντής του Επιτελείου Μιχάλεφ - Παβλένκο.»ⁱ

Απευθυνόμενος σε 'μένα, ο Μαχνό έλεγε: «Μην ανακατεύεσαι στις υποθέσεις των μετόπισθεν, παρακολούθα με προσοχή το μέτωπο, κάτι ετοιμάζεται. Εμείς αποφασίσαμε να ενισχύσουμε την αντικατασκοπία μας και τώρα πάω αυτούς τους μάγκες στον Λέφκα⁽¹²³⁾. Πόσο θα χαρεί!». Ο Μαχνό έφυγε στη Μαριούπολη.

Νωρίς το πρωί της 28^{ης} Απρίλη 1919 μου έφεραν τους Επιτρόπους 5 Συνταγμάτων μας. Δεν πρόλαβαν να μπουν στο βαγόνι του Επιτελείου μας, όταν από το Αλεξάντροφσκ έφτασε το τεθωρακισμένο τρένο "Σπαρτάκ" και το 3^ο Σοβιετικό Σύνταγμα, τα οποία είχαν σταλεί από τον Ντιμπένκο για ενισχύσεις. Οι Διοικητές δεν άργησαν να παρουσιαστούν στο Επιτελείο και συμφώνησαν να παραδώσουν τους επιτρόπους τους λέγοντας: «Τους βαρεθήκαμε, στ' αλήθεια! Πάρτε τους και μην τους αφήνετε!».

Οι επίτροποι συνελήφθησαν και κάθονταν σε βαγόνι δεύτερης κατηγορίας, στη διπλανή μας καμπίνα. Παρόμοιες συλλήψεις έγιναν σ' όλη τη μαχνοβίτικη περιοχή και οι πολιτικοί επίτροποι ρωτούσαν τι συμβαίνει, απορημένοι. Το 3^ο Σοβιετικό Σύνταγμα αποβιβάστηκε από τα βαγόνια και κατέλαβε θέσεις, το "Σπαρτάκ" έφυγε προς τη μεριά του Γιούζοβο. Στο μέτωπο παρατηρούνταν πυρετώδεις προετοιμασίες του εχθρού κι εμείς αναμέναμε νέα επίθεση. Στο Γκουλάι Πόλε περίμεναν τον Διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου και στην ειδοποίησή του ο Μαχνό απαντούσε:

«Σας ξέρω σαν ανεξάρτητο, τίμιο επαναστάτη. Είμαι εξουσιοδοτημένος να σας προσκαλέσω, εξ ονόματος των αντάρτικων επαναστατικών στρατευμάτων της 3^{ης} Ταξιαρχίας του Ζαντνεπρόφσκ και όλων των επαναστατικών οργανώσεων της περιοχής του Γκουλάι Πόλε, τα οποία υψώνουν περήφανα το λάβαρο της εξέγερσης, να έρθετε σε 'μας για να δείτε από κοντά τη μικρή Πετρούπολη, το ελεύθερο επαναστατικό Γκουλάι Πόλε. Θα σας περιμένουμε με άλογα στον σταθμό».ⁱⁱ

ⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 109.

Στον σταθμό Πολόγκι, τον Διοικητή του Μετώπου συνάντησαν επίτροποι που το είχαν σκάσει από 'μας, οι οποίοι άρχισαν να τον φοβερίζουν και να τον προειδοποιούν, παρουσιάζοντας μια τρομακτική εικόνα της μαχνοβτσίνας, δικαιολογώντας μ' αυτόν τον τρόπο τη λιποταξία τους. Όμως ο Διοικητής του Μετώπου δεν εμπιστευόταν τους δειλούς. Να πώς περιέγραψε την επίσκεψή του στο Γκουλάι Πόλε ο ίδιος:

«Γρήγορη άμαξα μας πήγαινε στον μεγάλο οικισμό Γκουλάι Πόλε. Κάτω από τον ήχο ορχήστρας, που έπαιζε τη "Διεθνή", με φόντο τους ηλιοκαμένους αντάρτες, τον Διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου πλησίαζε νέος άντρας κοντού αναστήματος, με σκούρα μάτια και σκούφο φορεμένο στραβά. Σταματώντας δύο βήματα από τον Διοικητή του Μετώπου, παρουσιάστηκε: "Διοικητής Ταξιαρχίας Μπάτκο Μαχνό. Κρατάμε με επιτυχία το μέτωπο. Δίνεται μάχη για τη Μαριούπολη. Εξ ονόματος των επαναστατών ανταρτών της περιοχής του Αικατερινοσλάφ, χαιρετίζω τον ηγέτη των Ουκρανικών Σοβιετικών Στρατευμάτων". Χειραφίες. Ο Μαχνό παρουσιάζει τα μέλη της Γκουλαϊπολιτικής Επαναστατικής Επιτροπής και του Επιτελείου του. Εδώ είναι και ο πολιτικός επίτροπος της Ταξιαρχίας και η παλιά γνώριμη Μαρούσια Νικιφόροβα.

Επιθεωρούμε το μέτωπο. Τα βασικά τμήματα της Ταξιαρχίας βρίσκονται σε μάχη. Βλέπουμε το εφεδρικό επανασυγκροτούμενο Σύνταγμα και δύο εκατονταρχίες υπικού. Είναι ντυμένοι όπως να 'ναι, ο οπλισμός τους επίσης, ωστόσο στην όψη φαίνονται δραστήριοι, μαχητικοί. Σε τρώνε με τα μάτια τους. Ακούνε παραταγμένοι τον λόγο του Διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου για τη σημασία του αγώνα, για την κατάσταση στα μέτωπα, για την αποστολή που έχει ανατεθεί στην Ταξιαρχία Μαχνό, για την αναγκαιότητα σιδερένιας πειθαρχίας. Τον σκεπάζουν με κραυγές "Ζήτω!".

Ο Μαχνό απαντά με χαιρετισμό στον Διοικητή του Μετώπου, αναφέρει με κάποιο παράπονο τις άδικες κατηγορίες που προσάπτονται στους αντάρτες του Αικατερινοσλάφ, σημειώνει τις νίκες τους και υπόσχεται νέες, αν υπάρξει υποστήριξη με οπλισμό και ρουχισμό. (Η φωνή του είναι σιγανή και ελαφρώς βραχνή, με ελαφριά προφορά. Σε γενικές γραμμές όχι ιδιαίτερος ρήτορας, όμως πώς τον ακούνε!...). Περνάμε στο Επιτελείο της Ταξιαρχίας. Η σύντομη επιθεώρηση είναι ικανοποιητική. Φαίνεται το έργο ειδικού (του Διευθυντή του Επιτελείου Οζέροφ)...

Το βράδυ της 23ης, τα τμήματα της Ταξιαρχίας κατέλαβαν μετά από σκληρή μάχη το Βολνοβάχα, το Καράν, το Καλτσίκ και το Μανγκούς. Έχοντας αναπτύξει ισχυρή πίεση, οι δικοί μας βρίσκονται ήδη έξω από τη Μαριούπολη. Ακριβώς την ώρα της αναφοράς, ήρθε ειδοποίηση ότι καταλήφθηκε ξανά η πόλη και το λιμάνι της Μαριούπολης, αιχμαλωτίζοντας το 1° Μεϊκτό Σύνταγμα του εχθρού. Όμως δεν έχουμε με τι να συνεχίσουμε τις επιτυχίες.

"Θα μπορούσαν να συγκροτηθούν 2 Μεραρχίες, όμως δεν υπάρχουν σφαίρες, οπλισμός, ρουχισμός. Τα γειτονικά τμήματα, η 9^η Μεραρχία, είναι πανικοβλημένη, το διοικητικό της προσωπικό είναι Λευκοφρουροί". Ο Ντιμπένκο απαιτεί το 1^ο Σύνταγμα Κρούσης και το 3^ο Εφεδρικό στην Κριμαία. Ο Διοικητής του Μετώπου υπερασπίζει τους γείτονες κι επισημαίνει ότι, αντιθέτως, οι γείτονες μιλούν για αντισοβιετικές εκδηλώσεις των μαχνοβιτών. Ο Μαχνό και το Επιτελείο του διαφωνούν έντονα:

"Βέβαια υπάρχουν μεμονωμένες εκδηλώσεις, όμως οι αντάρτες σέβονται τον Ερυθρό Αστέρα, τα πογκρόμ τιμωρούνται με θάνατο. Είναι ψέμα ότι τραπήκαμε σε φυγή από τη Μαριούπολη, τα προωθημένα μας τμήματα ήταν ήδη 27 βέρστια από το Ταγκάν Ρογκ και 3 από το Κουτένικοβο. Ως απόδειξη υπάρχουν οι έγγραφες διαταγές από το μέτωπο. Η γειτονική 9^η Μεραρχία εγκατέλειψε το μέτωπο και χάθηκε κυκλωμένο, χωρίς να παραδοθεί το σύνταγμά μας στο Κουτένικοβο."

Και μετά ακολουθούν τα παράπονα (τα τόσο βάσιμα) για την απουσία εφοδιασμού: δεν υπάρχουν ούτε χρήματα, ούτε όπλα, ούτε σφαίρες, ούτε ρουχισμός. Η Ταξιαρχία είχε παραλάβει από τον Ντιμπένκο 3.000 ιταλικά τουφέκια με μικρή ποσότητα πυρομαχικών γι' αυτά. Όμως τώρα, εξαιτίας της εξάντλησης των πυρομαχικών, αυτά τα όπλα έγιναν απλά, άβολα ρόπαλα. Όλος ο υπόλοιπος οπλισμός έχει εξευρεθεί στις μάχες. Έχουν παρθεί μερικά κανόνια σε καλή κατάσταση, από τα οποία συντάχθηκε λόχος πυροβολικού, υπάρχουν άλλα 7 κανόνια χωρίς κλειστρα. Κανενός είδους υλικό τηλεφωνικής επικοινωνίας. Πλήρης απουσία οποιασδήποτε ιατρικής υποστήριξης. Ό,τι έχει δημιουργηθεί, έχει γίνει με προσωπικά μέσα.

Εγκληματικότητα; Νάτος ο κυριότερος εγκληματίας! Σέρνεται στο πάτωμα με βαριές κινήσεις, πλησιάζει προς το μέρος μας πάνω σε απομεινάρια ποδιών. Χαμογελώντας με το πλατύ πρόσωπό του, ο μπάτκο Πραβντά μας τείνει το χέρι του. Γι' αυτόν είναι που έχουν διαδοθεί τρομακτικές φήμες: ότι σφάζει κομμουνιστές, χτυπά τη Σοβιετική Εξουσία, κάνει πογκρόμ. Ο μπάτκο Πραβντά είναι από παλιά ανάπηρος. Όμως είναι ατρόμητος μαχητής, ορκισμένος αναρχοκομμουνιστής. Έχει εκτελέσει ο ίδιος μερικούς για πογκρόμ. "Καταδίωξη πολιτικών επιτρόπων; Εκδίωξη τους! Τίποτα απ' όλ' αυτά! Μόνο που εμείς χρειαζόμαστε πολεμιστές και όχι πολυλογάδες. Δεν τους έδιωξε κανένας. Μονάχοι τους την κοπάνησαν... Βέβαια έχουμε πολλούς ιδεολογικούς εχθρούς, τότε ελάτε να συζητήσουμε"... (Αυτό το υποστηρίζει αμέσως και ο Πολιτικός Επίτροπος της Ταξιαρχίας). Και ξανά σωρεία κατηγοριών για τις προβοκάτσιες της τοπικής εξουσίας, κατά των Τσε-Κα των μετόπισθεν, των αποστολών συλλογής τροφίμων κτλ. Στο Αλεξάντροφσκ έχουν συλληφθεί αναρχικοί, μάλλον επειδή έναν χρόνο πριν τους είχε επισκεφθεί η Μαρούσια Νικιφόροβα.

Πάνω στην κουβέντα περνάμε στο σπίτι του Μαχνό. Απλό, μα άφθονο φαγητό. Ο Μαχνό δηλώνει ότι δεν του αρέσει να πίνει και τα μεθύσια τα καταδιώκει... Τα μέλη της Ε.Ε. παινεύονται για τη δουλειά τους. Σύμφωνα μ' αυτούς, στο Γκουλάι Πόλε υπάρχουν τρία πειραματικά σχολεία μέσης εκπαίδευσης. Έχουν ιδρυθεί παιδικοί σταθμοί, "παιδοκομμούνες". Σ' αυτό τον τομέα ο Μαχνό διόρισε τη Μαρούσια Νικιφόροβα, αποφασίζοντας να μην την αφήνει να πλησιάζει στις στρατιωτικές υποθέσεις. Έχουν οργανωθεί 10 στρατιωτικά νοσοκομεία. Σ' αυτά υπάρχουν πάνω από 1.000 τραυματίες. Όμως δεν υπάρχει ούτε ένας έμπειρος γιατρός. Επισκεφθήκαμε κάποια νοσοκομεία. Ευρύχωρες κάμαρες κάποιου αρχοντικού μεγάρου, γεμάτου με ομοιόμορφες κλίνες. Καθαρές και περιποιημένες.

Ο Διοικητής του Μετώπου συζητάει ιδιαίτερος με τον Μαχνό... Ο Μαχνό θεωρεί τον εαυτό του "ελευθεριακό κομμουνιστή" και όχι αναρχικό, οι μπολσεβίκοι του είναι πιο κοντά απ' ό,τι οι "αναρχοί". Ως την τελική νίκη επί των Λευκοφρουρών, πρέπει να υπάρχει ένα ενιαίο επαναστατικό μέτωπο και αυτός είναι αποφασισμένος να μην επιτρέπει τις οξύνσεις ανάμεσα στις διάφορες δυνάμεις αυτού του μετώπου. Όμως... Και πάλι τίθενται στοιχεία μικρών και μεγάλων αδικιών. Στο τέλος αγκαλιάζονται δυνατά με ευθύ βλέμμα στο πρόσωπο.

"Όσο εγώ, ο Μαχνό, διοικώ τους αντάρτες δε θα υπάρξουν αντισοβιετικές εκδηλώσεις, θα υπάρχει μόνο ανελέητος αγώνας κατά των μπουρζουάδων στρατηγών". Δέχεται ήσυχα και με επίσημο τόνο τις πληροφορίες για την ανασυγκρότηση των τμημάτων της περιοχής του σε Μερραρχία, υπό τη διοίκηση του Τσικβανάι, με την παραμονή του (του Μαχνό) ως Διοικητή Ταξιαρχίας.

Το βράδυ έγινε άλλο ένα τεράστιο συλλαλητήριο, με ομιλίες του Διοικητή του Μετώπου, του Μαχνό και της Μαρούσιας Νικιφόροβα. Όλες οι ομιλίες έγιναν κάτω από το σύνθημα "Με όλες τις δυνάμεις ενάντια στον κοινό εχθρό, τους μπουρζουάδες στρατηγούς". Συνοψίζοντας τις εντυπώσεις μας από την περιοχή του Γκουλάι Πόλε, τηλεγραφήσαμε (στις 29 Απριλίου):

"Έμεινα στον Μαχνό όλη μέρα. Ο Μαχνό, η Ταξιαρχία του και όλη η περιοχή είναι μεγάλη στρατιωτική δύναμη. Δεν υπάρχει καμιά συνωμοσία. Ο ίδιος ο Μαχνό δε θα το επέτρεπε. Η περιοχή μπορεί να οργανωθεί πλήρως, το υλικό είναι περίφημο, όμως πρέπει να αφηθεί σ' εμάς και όχι στο Νότιο Μέτωπο. Με σωστή δουλειά θα γίνει απόρθητο φρούριο. Τα μέτρα κυρώσεων είναι καθαρή τρέλα. Πρέπει να σταματήσουν αμέσως οι επιθέσεις, μέσω του τύπου, κατά των μαχνοβιτών.»¹

¹ Αντόνοφ-Οφρογένκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 110-114.

«Μου ήρθε για επιθεώρηση ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, μου έθεσε το ζήτημα της σύλληψης των πολιτικών επιτρόπων», με ενημέρωνε στις 29 Απρίλη μέσω τηλεφώνου ο Μαχνό. «Έξυπνος, αξιοπρεπής άνθρωπος, ευχάριστο να είσαι στις διαταγές του. Σχεδόν κλαιγοντας λέει ότι αν δεν ελευθερώσουμε τους συλληφθέντες, να συλλάβουμε κι αυτόν, αλλιώς δε φεύγει από εδώ. Τι να κάνουμε, ποια η γνώμη σου;» ρωτούσε ο Μαχνό. «Αφού είναι έξυπνος κι αξιοπρεπής, οι σχέσεις πρέπει να χιτίζονται με τιμιότητα κι εμπιστοσύνη» του απαντούσα εγώ. «Τους δικούς μου συλληφθέντες τους ελευθέρωσα την επόμενη μέρα, μόλις έφυγαν οι αντικατάσκοποι», είπα στον Μαχνό, που έβριζε σα βόθρος. «Τι να κάνουμε τώρα, πρέπει να τους ελευθερώσουμε όλους. Όμως εσύ είσαι ασυγχώρητος, έσπασες την καμπάνια!» έλεγε αυτός.

Ο Μαχνό έκανε λάθος. Δεν είχα ελευθερώσει μόνο εγώ τους επιτρόπους, τους είχε ελευθερώσει και ο Κουριλένκο, γιατί ήταν εγκληματικό να συλλαμβάνονται σύντροφοι εξαιτίας μιας κουτής απόφασης της Ένωσης Αναρχικών.

«Ο Αντόνοφ δίνει τον λόγο του ότι θα μας στείλει όπλα, υπόσχεται να επηρεάσει την Τσε-Κα για το ζήτημα της απελευθέρωσης των συλληφθέντων αναρχικών, έτσι, ίσως κι εμείς αποφασίσουμε να απελευθερώσουμε τους δικούς τους», συνέχιζε ο Μαχνό. «Σε πρώτη φάση θα πρέπει να ελευθερώσει τα παιδιά από τη φυλακή του Αικατερινοσλάφ και μετά του Χαρκόβου».

Μια βδομάδα πριν, στο Γκουλάι Πόλε, έγινε συνέλευση αναρχικών και σοσιαλεπαναστατών για το ζήτημα των επαφών με τον Γκριγκόριεφ. Τα συγκροτημένα στη Χερσώνα αποσπάσματα, που εξεγέρθηκαν κατά του Πετλιούρα, στα τέλη του Δεκέμβρη του 1918, μπήκαν στην 1^η Σοβιετική Ουκρανική Μερραρχία του Ζαντνεπρόφοκ του Ντιμπένκο, ως Ταξιαρχία υπό τη Διοίκηση του Γκριγκόριεφ, η οποία από τον Γενάρη και μετά κατελάμβανε μέτωπο από 50 ως 120 βέρστια. Τότε, τον Γκριγκόριεφ καθοδηγούσε ο σοσιαλεπαναστατικός πυρήνας στο πρόσωπο του Ελάνσκι⁽¹²⁴⁾, δηλαδή ενός αντάρτη. Στην Ταξιαρχία του Γκριγκόριεφ γίνονταν αυτά που γίνονταν και στον Μαχνό, όμως σε αρκετά μικρότερο βαθμό και πολύ δυσδιάκριτα.

Η Σοβιετική Κυβέρνηση εντυπωσιαζόταν από τους άθλους της Ταξιαρχίας του Γκριγκόριεφ και στα μέσα Απρίλη, την απέσυρε στα μετόπισθεν και της επέτρεψε να εξελιχθεί σε 6^η Σοβιετική Μερραρχία, ελπίζοντας να τη στείλει για βοήθεια σ' εμάς ή στο μέτωπο της Ρουμανίας. Ο Γκριγκόριεφ έμπαινε στη σύνθεση της 3^{ης} Ουκρανικής Στρατιάς, η οποία κατελάμβανε τα παράλια της Μαύρης Θάλασσας, φτάνοντας με το αριστερό πλευρό της την πόλη Τιρασπόλ. Το Επιτελείο της Ταξιαρχίας του Γκριγκόριεφ έδρευε στην Αλεξάντρια, την έδρα του αταμάνου. Όταν αυτός βρισκόταν στην Οδησό, τον Γκριγκόριεφ προσπαθούσαν να τον κατευθύνουν κατά της Σοβιετικής Εξουσίας οι πετλιουροβίτες. Όμως αυτός δισταζε να στασιάσει. Κατά την άφιξη του στην Αλεξάντρια, συγκρούστηκε με επιτροπές συλλογής τροφίμων και μπολοσεβίκικους πυρήνες, συναντήθηκε με σοσιαλεπαναστάτες που είχαν φτάσει από τη "Μαχνοβία" και άρχισε την προετοιμασία εξέγερσης.

Ενδιαφερόταν έντονα για τη μαχνοβτοίνα και φαινόταν ότι υποστήριζε την αντιεξουσιαστική προπαγάνδα. Όταν, δε, τα πράγματα στο μέτωπο του Ντονέτς ήταν

άσχημα, η Διοίκηση έκανε πρόταση στον Γκριγκόριεφ να βγει στο μέτωπο. Όμως αυτός αρνήθηκε, με την πρόφαση ότι δεν ξέρει γιατί πολεμούν οι Κοζάκοι του Ντον και εξέφρασε την επιθυμία να λύσει τις διαφορές μαζί τους με ειρηνικό τρόπο. Οι αναρχοσοσιαλεπαναστάτες έφεραν σε επαφή τον Γκριγκόριεφ με τη μαχνοβτσίνα και στις 24 Απρίλη 1919 στο Αικατερινοσλάφ θα έπρεπε να γίνει συνέλευση των δύο πλευρών. Από το Γκουλάι Πόλε είχαν σταλεί τα μέλη του Επιτελείου και του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ, Γκόρεφ, Βενγκέροφ και Κοβάλ, από τους σοσιαλεπαναστάτες οι Σεραφιμοβιτς, Τσερεπάνοφ και κάποιος ακόμα, δε θυμάμαι το όνομά του.

Όμως η συνέλευση δεν πραγματοποιήθηκε και ο Πρόεδρος της Επαναστατικής Επιτροπής του Αικατερινοσλάφ, Αβέριν⁽¹²⁵⁾, τους συνέλαβε όλους. Και τώρα διεξάγονταν οι συνομιλίες σχετικά με την απελευθέρωσή τους. Η ένταση με τον Αντόνοφ ξεπεράστηκε και, νομίζω, ότι είχαμε λάβει από αυτόν κάνα δυο εκατομμύρια ρούβλια και, λίγο αργότερα, 100.000 σφαίρες. Στο ζήτημα του εφοδιασμού άρχισε να δίνεται μεγαλύτερη προσοχή.

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Μάης 1919

Ήταν περασμένα μεσάνυχτα, όταν από τον τηλεγράφο μου έφεραν το ενημερωτικό δελτίο του επιτελείου της 2^{ης} Ουκρανικής Στρατιάς του Σκάτοκο. Σ' αυτό αναφέρονταν:

«Ενημερωτικό δελτίο επιχειρήσεων της 3^{ης} Μάη 1919, Επιτελείο της 2^{ης} Ουκρανικής Στρατιάς.

Νότιο Μέτωπο.

Ο εχθρός είχε καταλάβει το Μαντρίκινο, το Ρουτσένκοβο, το Γιούζοβο, το Χατσαπέτοφκα, όμως η κατάσταση αποκαταστάθηκε μετά από αντεπίθεση των στρατευμάτων μας. Ανατολικότερα έχουμε αφήσει το Τσερνούχινο και το Περβοζβάνοφκα, ο εχθρός επιτίθεται. Νοτιότερα από τον ποταμό Μανίτς η προέλασή μας συνεχίζεται. Γίνονται μάχες 40 βέρστια ανατολικά του Ροστόφ και 30 βέρστια ανατολικά του Νοβοτοσερκάσκ στην περιοχή Μανίτς και Μπογκαέφοκαγια. Οι επιθέσεις του εχθρού στον σταθμό Τοργκόβαγια έχουν αποκρουστεί με μεγάλες γι' αυτόν απώλειες. Έντονες μάχες διεξάγονται σ' όλο το μέτωπο.

Κριμαϊκό Μέτωπο.

Τα παράλια της Κριμαίας έχουν καταληφθεί ως την πόλη Κερτς από τα στρατεύματά μας, για την κατάληψη της οποίας γίνονται μάχες.

Νοτιοδυτικό Μέτωπο.

Έχουμε καταλάβει το Σεπέτοφκα, την πόλη Όστρογκ, το Κάμενετς-Ποντόλοκ και την περιοχή στο ρεύμα του ποταμού Δνεϊστερου μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα. Οι πετλιουροβίτες έχουν διαλυθεί και τράπηκαν σε φυγή προς τη Γαλικία και τη Ρουμανία.

Δυτικό Μέτωπο.

Τμήματά μας έχουν καταλάβει με μάχες την πόλη Στόλια, 40 βέρστια

νότια της πόλης Λούνιτς. Βορειότερα ο εχθρός υποχώρησε πίσω από τον ποταμό Γιάσελντ. Έχουμε καταλάβει την πόλη Νοβοσβετοάνι, μάχες 4 βέρστια ΝΔ του Βίλνο και 30 βέρστια ΒΑ του Μαριενμπούργκ. Οι δικοί μας έχουν υποχωρήσει δυτικά του Πετροζαβόντσκ.

Βόρειο Μέτωπο.
Χωρίς αλλαγές.

Ανατολικό Μέτωπο.

Έντονες μάχες 5 βέρστια ανατολικά του Οριενμπούργκ. Περιοχή Μπουζουλούτσκ-Μπογκουρουσλάνσκ: ο εχθρός αναπτύσσει επίθεση. Έχει καταλάβει το Καραμπίνοβο και μετακινήθηκε 15 βέρστια προς τον ποταμό Σλάμκο. Οι δικοί μας έχουν υποχωρήσει 50 βέρστια νότια της Τσεστόπολης. Οι εχθρικές επιθέσεις, 15 βέρστια ΒΑ του Ελαμπούγκ έχουν αποκρουστεί».¹

«Γενικά, τα πράγματα στη Σιβηρία είναι άσχημα για 'μας», είπα στον Διευθυντή του Επιτελείου Νταβίντοφ⁽¹²⁶⁾ (πρώην Διοικητής του 11^{ου} Συντάγματος). «Στην Κριμαία και στη Δύση, περίφημα. Με τον Ντενίκιν, όμως, τι θα γίνει; Αυτός ετοιμάζεται, και δεν αστειεύεται!».

Ξαφνικά χτύπησε το τηλέφωνο, σήκωσα το ακουστικό και... φριχτά νέα. Κι άλλη διάσπαση του μετώπου από τον Σκούρο, όμως αυτή τη φορά στο χωριό Καράν. Το 10^ο Ντονίτικο Σύνταγμα, που κατελάμβανε το χωριό Καράν, δεν άντεξε στην έφοδο και υποχώρησε ύστερα από μάχη στο Ιγκνάτιεφκα όπου βρισκόταν το 3^ο Εφεδρικό Σοβιετικό Σύνταγμα. Χωρίς να δώσει μάχη, ο Σκούρο πέρασε τον σταθμό Καράν, κατηφόρισε στο Τσερντακλί μέσω του Ανατολίας και το βράδυ κατέλαβε το χωριό Μπολσόι Γιαννισόλ. Οι δυνάμεις του ξεπερνούσαν τους 5.000 υπείς με 8 κανόνια και πολυβόλα. Εμείς αναγκαστήκαμε να πάρουμε από το μέτωπο το Σύνταγμα του Ποκρόφσκ και το 11^ο του Ιγκνάτιεβο και να τα ριξουμε στο Ρόζοφκα υπό την κάλυψη του τεθωρακισμένου τρένου "Σπαρτάκ".

Από την πλευρά του Πολόγκι ο Μαχνό έφερε ενισχύσεις (1.000 άτομα πεζικού). Καταλάβαμε εγκαίρως τα κύρια υψώματα, φέραμε και άλλο τεθωρακισμένο τρένο. Και όταν, στις 5 Μάρ, ο Σκούρο ξεκίνησε από το Μπολσόι Γιαννισόλ για το Τεμριούκ, το πεζικό μας τον υποδέχτηκε με πυρά στο Κάμενι Μογκίλι. Μη μπορώντας να αντέξει τα πυκνά πυρά, μετά από πολλές απώλειες, ο Σκούρο έστριψε για τον σταθμό Ρόζοφκα, όπου τον περίμεναν τα δύο τεθωρακισμένα τρένα και ο λόχος πεζικού. Έγινε θερμή μάχη, στο τέλος της οποίας ο Σκούρο είχε χάσει τις προμήθειές του, 1.000 νεκρούς και τραυματίες, 2 κανόνια και πολλά άλογα.

Και πάλι, όπως και την προηγούμενη, αυτός γύρισε στο Ντον με εξαντλημένα άλογα, ενώ εμείς πήραμε τις παλιές μας θέσεις στον ποταμό Κάλμιους. Ενώ στην περιοχή

¹ «Κομμουνιστ», 1919, τ. 36 (46) - 37 (51).

μας η απόπειρα του Ντενίκιν να σπάσει το μέτωπο, με το σώμα του Σκούρο, απέτυχε, το Ντονίτικο ιππικό του στρατηγού Μπογκαέφσκι επιτίθετο αυτή την ώρα στην πόλη Λουγκάνσκ. Εκεί έγινε κάτι αναπάντεχο. Τα τμήματα της 8ης Στρατιάς υποχώρησαν ΝΔ του Λουγκάνσκ εκθέτοντας, μ' αυτό τον τρόπο, την πόλη σε κίνδυνο. Οι Ντονίτες ρίχτηκαν πάνω της από τη ΝΑ πλευρά της πόλης, τα υπολείμματα των Κόκκινων Συνταγμάτων τραντάχτηκαν και τράπηκαν σε φυγή. Οι εργάτες του Λουγκάνσκ αντιστάθηκαν στους Κοζάκους, πάλευαν 6 ώρες στους δρόμους και μετά υποχώρησαν βόρεια από την πόλη, και μαζί με την 8η Στρατιά, καλύφθηκαν πίσω από τον ποταμό Ντονέτς.

Έτσι, στις 3 Μάη, το Λουγκάνσκ παραδόθηκε στον εχθρό. Το τρίτο χτύπημα του Ντενίκιν έγινε στο Μανίτς, ακριβώς το ίδιο όπως και στη δικιά μας περιοχή και στο Λουγκάνσκ. Εδώ οι επιθέσεις γίνονταν με εναλλαγές επιτυχιών και μόνο μετά από τρεις μέρες τα Κόκκινα Τμήματα άρχισαν τη σταδιακή οπισθοχώρησή τους.

Έτσι, λοιπόν, στις 4 Μάη ο Ντενίκιν πέρασε σε αποφασιστική επίθεση σε όλο το μέτωπο.

Αυτή τη στιγμή, ο Κόκκινος Στρατός δεν ήταν αρκετά προετοιμασμένος για την άμυνά του και είχε ασημαντες εφεδρείες, οι οποίες έλιωναν καθημερινά λόγω της έντασης των μαχών. Η Ουκρανική Διοίκηση αντιμετώπιζε το μέτωπο του Ντενίκιν σαν πτώμα που αύριο, μεθαύριο θα θαφτεί κι έδινε μεγαλύτερη προσοχή στο Ρουμανικό και στο Γαλικιανό μέτωπο προσπαθώντας να ενωθεί με τον Ουγγρικό Κόκκινο Στρατό. Γι' αυτό από τη μεριά μας δεν υπήρχε ούτε ενιαία διοίκηση κατά του Ντενίκιν, απουσίαζε η κοινή βούληση και δεν είχε οργανωθεί καλά ο εφοδιασμός με τρόφιμα και με πολεμοφόδια. Μόνο μετά από την κατάληψη του Λουγκάνσκ η Ουκρανική Κυβέρνηση αναγκάστηκε να στρέψει την προσοχή της στη σοβαρότητα του μετώπου του Ντενίκιν.

Όμως ήταν ήδη αργά! Ήδη από το Μάρτη στη Μεγαλορωσία διενεργείτο επιστράτευση κατά του Κολτσάκ, ο οποίος είχε αρχίσει να αναπτύσσει την επίθεσή του. Αλλά αυτό λες και δεν αφορούσε την Ουκρανία που συγκροτούσε σιγά-σιγά την κρατική μηχανή, έβαζε σε τάξη το αντάρτικο, ετοιμαζόταν να δώσει βοήθεια στην Ουγγαρία. Ο Ουκρανικός Κόκκινος Στρατός αποτελούνταν κυρίως από εθελοντές αντάρτες. Η μάζα των μεσαίων αγροτών του δεν είχε δικιά του πολιτική φυσιογνωμία, άλλαζε εύκολα, δεν ήταν μπολσεβίκικη και ταλαντευόταν στο κενό ανάμεσα στην Επανάσταση και την αντεπανάσταση. Ήταν ατίθιαση και κατά καιρούς είχε εξεγερθεί για τη γη, κατά του γκέτμαν και του Πετλιούρα, υπέρ της Σοβιετικής Εξουσίας.

Όμως με την εμφάνιση της Σοβιετικής Εξουσίας οι ελπίδες του μέσου αγρότη κατέρρευσαν. Οι περιουσίες των μεγαλογαιοκτημόνων, η γη των εργοστασίων ζάχαρης κτλ. περνούσαν από την μπουρζουαζία στο κράτος και όχι στους αγρότες που χρειάζονταν τη γη. Η κάθε απροσεξία μικρού ή μεγάλου οργανωτή, πολιτικού ή στρατιωτικού επιτρόπου δεν ξεχνιόταν από τους μέσους αγρότες. Και αυτή η ομάδα ήταν η πιο πολυάριθμη, η πιο δραστήρια.

Έτσι, στην Ουκρανία είχε δημιουργηθεί εχθρικό έδαφος για τον μέσο αγρότη και ιδίως για τον κουλάκο. Οι εναπομείναντες πετλιουροβίτες και γκετμανίτες έπαιναν

ψάρια στα θολά νερά. Ως αποτέλεσμα της συνεχόμενης αλλαγής καθεστώτων άρχισε να ανθεί ο τυχοδιωκτισμός. Οι διαλυμένοι πετλιουροβίτες, που κρύβονταν στο δάσος κοντά στον σταθμό Τουρσίνκι, άρχισαν να κάνουν φανερή την παρουσία τους με επιδρομές κατά κρατικών υπηρεσιών. Ο γνωστός αντάρτης Ζαμπολότνι μάζεψε απόσπασμα στην περιοχή του Μπάλτι και διέλυσε το Σοβιέτ.

Στην περιοχή του Κιέβου, κατά τις 3 Μάη, υπήρχε η "Επαναστατική Επιτροπή" που είχε οργανωθεί από τον γνωστό σοσιαλεπαναστάτη Ζαμπολότνι, ο οποίος ξεκίνησε εξέγερση στο χωριό Βασίλκοβο της περιφέρειας του Σκβίροκ. Αποσπάσματα του Σοκόλοφ, του Κοβαλένκο και δεκάδες άλλα μικρότερα δρούσαν στην περιφέρεια του Ραμίσινσκ, ενώ στο Αικατερινοσλάφ τα αποσπάσματα του αναρχικού Σούμπα (300 ατόμων) και του σοσιαλεπαναστάτη Γκορμπένκο⁽¹²⁷⁾ (200 ατόμων). Όλοι τους σκότωναν τους κομμουνιστές και τους σοβιετικούς υπαλλήλους, γκρέμιζαν την κρατική μηχανή.

Τον Απρίλη στην Ουκρανία είχαν καταγραφεί 93 αντικυβερνητικές εκδηλώσειςⁱ για την καταστολή των οποίων, στις αρχές Μάη, χρησιμοποιήθηκαν 21.000 άτομα, μόνο τακτικών στρατευμάτων, 20 κανόνια, 140 πολυβόλα, 3 τεθωρακισμένα τρέναⁱⁱ.

Ήδη από τα μέσα Μάρτη είχε αρχίσει η εξέγερση των Κοζάκων, στις δυο όχθες του Ντον, στην περιοχή Καζάνσκαγια-Βεσενσκάγια. Το σώμα που είχε παραχωρηθεί από την 9^η Στρατιά δεν τα κατάφερε με τους εξεγερμένους. Και όσο δυνάμωνε η καταστολή από την πλευρά του σώματος, τόσο δυνάμωνε και η αντίσταση.

Στα μέσα Απρίλη οι εξεγερμένοι αριθμούσαν 30.000 μαχητές με 6 κανόνια και 27 πολυβόλα, ενώ στις 5 Μάη είχαν φτάσει τους 50.000. Βέβαια, παρ'όλο που αυτός ο στρατός υπεράσπιζε μόνο τα χωριά του και δεν επιτίθετο, επηρέασε πάρα πολύ την πορεία των στρατιωτικών επιχειρήσεων κατά του Ντενίκιν. Η Σοβιετική Διοίκηση αντιμετώπιζε κι εμάς σαν αφερέγγυους και στασιαστές, όμως οι 72 εκείνες κοινότητες με πληθυσμό πάνω από 2 εκατομμύριαⁱⁱⁱ, τις επιδιώξεις των οποίων εκπροσωπούσαμε, ήταν δύναμη που δεν μπορούσε να μη λογαριάσει, ή να "ξεκαθαρίσει" με τον "συνήθη" τρόπο.

Αυτές οι κοινότητες ήταν ο λαός... Κι εμείς ήμασταν τίμιοι στον ιδεολογικό αγώνα με τους αντιπάλους μας, δημιουργώντας γι' αυτούς προϋποθέσεις για προπαγάνδα των ιδεών τους στις τάξεις μας, παρά την απουσία αμοιβαιότητας.

Στις αρχές Μάη ορίστηκε στην Ουκρανία ενιαία διοίκηση στο πρόσωπο του Σοβιέτ Εργατο-Αγροτικής Άμυνας, στη σύσταση του οποίου μπήκαν οι σύντροφοι: Ρακόφσκι, Ποντβόσκι, Σλίχτερ, Ζάρκο, Μπουμπνόφ, Μπογκνταρένκο και ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο Διοικητής Μετώπου. Όμως, τι μπορούσε να κάνει το Σοβιέτ Άμυνας; Κήρυξε την Ουκρανία σε κατάσταση πολιορκίας και υπέταξε την κρατική και την οικονομική δραστηριότητα στις απαιτήσεις του πολέμου.

ⁱ «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου 1917-1920», τ.2, σελ. 290.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Στον Αγώνα για την Σοβιετική Ουκρανία», Ανθολογία της Επανάστασης, 1932, τ. 1-2, σελ. 119.

ⁱⁱⁱ Ρουντνέγιεφ, Β. Β., «Μαχνοβίτοια», Χάρκοβο, 1928, σελ. 26.

Όμως η Λαϊκή Επιτροπή Στρατιωτικών Υποθέσεων της Ουκρανίας υπολειπούν. Τα κατά τόπους μέλη της έφταναν τους 30.000 στρατιωτικούς υπαλλήλους, χωρίς ουσία όμως. Ο ουκρανικός στρατός δεν ήταν στελεχωμένος, ο ανεφοδιασμός του δεν ήταν καλά οργανωμένος. Η κάθε στρατιά, μεραρχία, ταξιαρχία, σύνταγμα, αναπλήρωναν αυτόνομα τις γραμμές τους με εθελοντές, οι οποίοι έρχονταν στην πλειοψηφία τους με σκοπό να παραλάβουν τουφέκι και μετά να φύγουν στο δάσος. Σχεδόν όλα τα συντάγματα ήταν χωρίς δικά τους εφόδια, μετακινούνταν με αγροτικά κάρα, ανεφοδιάζονταν εις βάρος της περιοχής στην οποία στρατοπέδευαν... Μπορούσαν να πολεμήσουν; Ναι, όμως με μεγάλη δυσκολία!

Το δικό μας Νότιο Μέτωπο νοσούσε οργανωτικά, γι' αυτόν τον λόγο οι Κόκκινες Στρατιές περιφέρονταν για διάστημα 3 μηνών στο ίδιο μέρος, ροκανίζοντας τον πληθυσμό, μέχρι που καταντούσαν ανυπόφορες.

Στις 5 Μάη 1919, με απόφαση που είχε παρθεί από την Προσωρινή Εργατο-Αγροτική Κυβέρνηση της Κριμαίας, από τα στρατεύματα που βρίσκονταν στην Κριμαία είχε οργανωθεί ο Κριμαϊκός Σοβιετικός Στρατός. Η Δεύτερη Ταξιαρχία της Μεραρχίας του Ζαντνερόφσκ είχε εξελιχθεί σε στρατιά με διοικητή τον Π. Ε. Ντιμπένκο. Η στρατιά αποτελείτο από την 1^η και την 2^η Κριμαϊκή Μεραρχία γενικού συνόλου, με τα στοιχεία της 1ης Ιούνη 1919, 8.650 πεζικό, 1.010 ιππικό, 48 πολυβόλα, 25 κανόνιαⁱⁱ.

Έτσι, από τη Μεραρχία του Ζαντνερόφσκ έμειναν μόνο η δικιά μας 3^η Ταξιαρχία, η οποία υπαγόταν απευθείας στον Διοικητή της 2^{ης} Στρατιάς Σκάτσκο.

Το βράδυ της 6^{ης} Μάη από το Βολνοβάχα πέρασε ο Μαχνό που κατευθυνόταν στη Μαριούπολη μαζί με επισκέπτες, τον παλιό αναρχικό λογοτέχνη Γκρόσμαν-Ρόσιν που έφτασε από τη Μόσχα, και τους επονομαζόμενους στρατευμένους αναρχικούς: Σομπόλεφ⁽¹²⁸⁾, Γκρετσάνικ, Γκλαζγκόν και Κοβαλέβιτς. Οι τελευταίοι κατευθύνονταν στη Μαριούπολη για την ενίσχυση της αντικατασκοπίας. Σχετικά με τον Γκρόσμαν-Ρόσιν, ο Μαχνό μου είπε ιδιαίτερα: «Έχει κύρος ανάμεσα στους αναρχικούς και είναι ένας από τους ηγέτες της ομοσπονδίας αναρχικών της Μόσχας, από κάπου έχει εμφανιστεί η φήμη ότι ταυτόχρονα είναι και πολιτικός πληροφοριοδότης της Τσε-Κα. Όμως είναι άσχημο να εκφράσω τις υποψίες μου με δυσπιστία. Κι αν είναι προβοκάτσια της Τσε-Κα; Όμως έτσι κι αλλιώς εμείς δεν κρυβόμαστε από κανέναν. Μας χρειάζεται κάποιος, που να ξέρει το κέντρο σχετικά με την πραγματική κατάσταση. Εμείς δεν τον θεωρούμε κακόβουλο και γι' αυτό τον αφήσαμε να πλησιάσει σε όλα. Ήδη έχει κάνει διαλέξεις με το θέμα "Οκτωβριανή Επανάσταση και η τακτική των αναρχο-συνδικαλιστών". Σαν κάτι να του ξεφεύγει. Ας ενημερώνει. Εσύ όμως πρέπει να το ξέρεις αυτό, κι αυτή η συζήτηση δεν είναι για δημοσιοποίηση».

Νωρίς το πρωί, στις 7 Μάη, στο Γκουλάι Πόλε έφτασε ο Κάμενεφ⁽¹²⁹⁾. Από τη Μαριούπολη κλήθηκε ο Μαχνό ο οποίος, στην πορεία, πέρασε από το Επιτελείο μου με πολλά ερωτηματικά. «Δεν ξέρω, γιατί ήρθε; Ο Κάμενεφ είναι "μεγάλο κεφάλι", είναι

ⁱ «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου 1917-1920», τ.2, σελ. 282.

ⁱⁱ «Ντιρεκτίβες της Διοίκησης των Μετώπων του Κόκκινου Στρατού», Μόσχα, 1972, τ. 2, σελ. 787.

έκτακτος εξουσιοδοτημένος αντιπρόσωπος του Σοβιέτ Εργασίας και Άμυνας. Έχει μεγάλες εξουσιοδοτήσεις και δεν έχει έρθει τυχαία εδώ. Πριν λίγο είχε έρθει ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο. Η περιοχή μας μπλοκάρεται ξεκάθαρα, υπάρχουν φήμες ότι στα τέλη Απρίλη στη Μόσχα έγινε ειδική συνεδρίαση της ΚΕ του Ρ.Κ.Κ. (Μπ.), και σ' αυτή έγινε δεκτή η πρόταση του Τρότσκι για την εξάλειψη του διοικητικού προσωπικού των στρατευμάτων μας και του αναρχικού κινήματος. Και πράγματι μας ήρθαν υψηλοί επισκέπτες. Μήπως είναι δικιά του η τελευταία γνώμη; Αν και μάλλον όχι. Οι μπολσεβίκοι του Αλεξάντροφσκ πετούν λάσπη. Στέλνουν στο κέντρο αναφορές με τέτοιες ιστορίες που μένεις έκπληκτος πού βρήκαν τόση φαντασία. Φαίνεται ότι είναι επεξεργασμένο σενάριο και αυτοί κάνουν ό,τι τους ζητούν. Αλλιώς δε θα τολμούσαν. Πώς να πολεμήσουμε;! Εσύ, Βίκτορ, να είσαι έτοιμος για όλα, μυρίζει βλακεία! Όμως, τι να γίνει, πρέπει να πάω!»

Έφυγε... Ενώ τα γεγονότα εξελίσσονταν έτσι, στις 19 Απρίλη 1919 στην πόλη Χάρκοβο έφτασε αποστολή με επικεφαλής τον Πρόεδρο του Μοσχοβίτικου Σοβιέτ Λ. Μπ. Κάμενεφ. Τον συνόδευαν μέλη της ΚΕ του Ρ.Κ.Κ. (μπ.), ο πρώην αντιπρόσωπος της Κρατικής Δούμας σύντροφος Μουράνοφ, ο έκτακτος εξουσιοδοτημένος του Σοβιέτ Εργασίας και Άμυνας σύντροφος Λόμοφ, το μέλος της Πανρωσικής Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής σύντροφος Ζόριν, μέλη της Λαϊκής Επιτροπής Τροφίμων σύντροφοι Σβιντέρσκι και Μπραντεμπούργκσκι, το μέλος της Υπηρεσίας Τροφίμων Μόσχας σύντροφος Βούλφσον.

Οι επίσημοι στόχοι της αποστολής ήταν:

- 1) Να λυθούν οι διαφορές μεταξύ Μόσχας και Κιέβου.
- 2) Να ενημερωθούν οι Ουκρανοί υπάλληλοι για την οικονομική κατάσταση του Βορρά.
- 3) Να διερευνηθούν οι προοπτικές τροφίμων και μεταφορών στην Ουκρανία.
- 4) Να εξευρεθούν πρακτικοί τρόποι παροχής βοήθειας στο λιμοκτονούν κέντρο και τον Βορρά.

Αφού διεξήγαγαν σειρά συνελεύσεων στο Χάρκοβο, αποφάσισαν να στείλουν τρεις επιτροπές επιθεώρησης στις περιοχές που δρούσαν τα στρατιωτικά τμήματα του Μαχνό, του Ντιμπένκο και του Γκριγκόριεφ, για να ελέγξει τις κινήσεις τους, έχοντας συλλέξει, προκαταρκτικά, το υπάρχον ενοχοποιητικό υλικό από τη Λαϊκή Επιτροπή Τροφίμων και τη Λαϊκή Επιτροπή Στρατού. Με την εξαγγελία του πλάνου συλλογής 100.000 πουντιών¹ τροφίμων από την Ουκρανία, αποφάσισαν να συγκεντρώσουν όλον τον μηχανισμό της επιτροπής τροφίμων στις περιφέρειες του Ελισαβετγκράντ, της Μελιτόπολης, του Μπερντιάνσκ και του Ντινεπρόφσκ, κατευθύνοντας ένοπλες δυνάμεις προς τα 'κει, για να εξασφαλίσουν τρόφιμα στον Βορρά, στα στρατεύματα, στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ και στους σιδηρόδρομους²», δηλαδή να καταλάβουν την ιδιό-

¹ «Η Αποστολή του Λ. Μπ. Κάμενεφ για την Προώθηση των Τροφίμων προς την Μόσχα το 1919», Προλεταριακή Επανάσταση, 1925, τ. 6 (41), σελ. 125.

² «Η Αποστολή του Λ. Μπ. Κάμενεφ για την Προώθηση των Τροφίμων προς την Μόσχα το 1919», Προλεταριακή Επανάσταση, 1925, τ. 6 (41), σελ. 126.

μορφή περιοχή των ανταρτών με στρατεύματα, για την περαιτέρω επεξεργασία των μαζών που θα επακολουθήσει. Όμως λόγω της επίθεσης του Ντενίκιν και της αποτυχίας των σοβιετικών στρατιών, το πρωταρχικό σχέδιο της εξάλειψης της μαχνοβοϊνας άλλαξε¹.

Μόλις η παράδοση του Λουγκάνσκ έγινε γνωστή στον Λένιν, αυτός τηλεγραφόυσε στον Κάμενεφ:

«Είναι απαραίτητο, εσείς προσωπικά, όχι μόνο να ελέγξετε και να επιταχύνετε, αλλά και να μεταφέρετε ο ίδιος τις ενισχύσεις στο Λουγκάνσκ και γενικά στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ, ειδάλλως η καταστροφή θα είναι τεράστια και δε θα μπορεί να διορθωθεί. Πάρτε αν θέλετε τον πληρεξούσιο του Σοβιέτ Άμυνας του Κιέβου... Προσωρινά, όσο δεν έχει καταληφθεί το Ροστόφ, θα πρέπει να υπάρχει διπλωματία με τα στρατεύματα του Μαχνό στέλνοντας εκεί τον Αντόνοφ και αναθέτοντάς του την ευθύνη γι' αυτά τα στρατεύματα²».

Από τον Γκόρεφ είχε σταλεί τηλεγράφημα στον Κάμενεφ που τον προσκαλούσε στη Μαριούπολη στο Επιτελείο της 3^{ης} Ταξιαρχίας στον Μαχνό, όμως μετά από επιθυμία των μοσχοβιτών σημείο συνάντησης ορίστηκε το Γκουλάι Πόλε.

Ο γραμματέας του Κάμενεφ αποσιωπώντας, φυσικά, ό,τι έπρεπε, περιέγραψε με τον ακόλουθο τρόπο την παραμονή του Κάμενεφ στην "επικίνδυνη περιοχή":

«[...] Το τρένο της αποστολής, εξοπλισμένο καλά με πολυβόλα και στρατιώτες, έφτασε στο Γκουλάι Πόλε νωρίς το πρωί της 7^{ης} Μάη. Το υποδέχτηκαν η Μαρούσια Νικιφόροβα, ο υπασπιστής του Μαχνό, Παβλένκο, ο Βερετέλνικοφ και ένας ακόμα μαχνοβίτης του επιτελείου. Η συζήτηση ξεκίνησε με τις διάχυτες δηλώσεις πίστης από τη Μαρούσια Νικιφόροβα, και σύντομα πέρασε στο θέμα της Τσε-Κα και των επιτάξεων:

Κάμενεφ: *Οι αντάρτες σας είναι ήρωες, βοήθησαν να διωχθούν οι Γερμανοί, έδωξαν τον τσιφλικά Σκοροπάνσκι, παλεύουν με τον Σκούρο και βοήθησαν να καταληφθεί η Μαριούπολη.*

Παβλένκο: *Και κατέλαβαν τη Μαριούπολη.*

Κάμενεφ: *Άρα αυτό σημαίνει ότι είστε επαναστάτες.*

Μαρούσια Νικιφόροβα: *Προσβλητικό, αλλά αλήθεια.*

Κάμενεφ: *Αλλά είναι γεγονός ότι συχνά τμήματά σας κατάσχουν σίτο που προορίζεται για τους λιμοκτονούντες εργάτες.*

Μαχνοβίτης: *Αυτός ο σίτος κατάσχεται από τους λιμοκτονούντες αγρότες, που εκτελούνται δεξιά κι αριστερά από τις Τσε-Κα σας.*

¹ Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου, τ.2, σελ. 218.

² Λένιν, Β. Ι., Στρατιωτική Αλληλογραφία (1917-1920).

Μουράνοφ: Όχι και δεξιά κι αριστερά, όμως νομίζω ότι δεν είστε τολσοϊκοί. Βερετέλνικοφ. Είμαστε υπέρ του λαού. Υπέρ των εργατών και των αγροτών. Και όχι λιγότερο υπέρ των αγροτών απ' ό,τι υπέρ των εργατών.

Κάμενεφ: Επιτρέψτε μου να πω ότι κι εμείς είμαστε υπέρ των εργατών και των αγροτών. Είμαστε και υπέρ της επαναστατικής τάξης, κατά των αυτόβουλων ενεργειών μεμονωμένων τμημάτων. Παραδείγματος χάρη είμαστε κατά των πογκρόμ, κατά των δολοφονιών φιλήσυχων κατοίκων...

Μαχνοβίτης: Πού έγιναν αυτά; Τους αντάρτες μας τους σκοφαντούν όλοι. Μεταξύ άλλων, οι καλύτεροι σύντροφοί μας, όπως ο μπάρμπα Μαξιούτα... Βοροσίλοφ: Α, αυτόν τον ξέρω.

Μαχνοβίτης: Ο μπάρμπα Μαξιούτα είναι μεγάλος επαναστάτης, έχει συλληφθεί.

Αρχίζουν έντονες επιθέσεις των μαχνοβιτών για το ζήτημα της σύλληψης του Μαξιούτα: "Τέτοιος περίφημος γέρος!".

Ο Βοροσίλοφ ρωτάει με χαμόγελο τη Μαρούσια Νικιφόροβα για ποιον λόγο αυτή κατάσχεσε, μέρα μεσημέρι, στο Χάρκοβο ολόκληρους πάγκους γυναικείων εσωρούχων. Οι μαχνοβίτες χαμογελούν. Η Μαρούσια σηκώνει το χέρι της και κοκκινίζει. "Αρπάζονται από κάθε ανοησία, έλεγε αυτή, δεν μπαίνουν στην ουσία των πραγμάτων..."

Η συζήτηση περνά πάλι σε φιλικό τόνο: Πριν από την παράδοση της Μαριούπολης στους μαχνοβίτες, λέει ο Παβλένκο, ο Σκούρο είχε μια συνομιλία με τον Ντενίκιν. Ο Σκούρο έχει άριστα εκπαιδευμένα τμήματα, πηγαίνουν στη μάχη με τραγούδια. Οι μαχνοβίτες δημιούργησαν ολόκληρη πυροβολαρχία. Ο Ντενίκιν όρισε αμοιβή 10.000 ρούβλια για τη σύλληψη του διοικητή της πυροβολαρχίας. Οι μαχνοβίτες πήραν 400 αιχμαλώτους στη Μαριούπολη. Τους επιστρατευμένους τους άφησαν, τους εθελοντές τους τουφέκισαν. Εχθρός των μαχνοβιτών είναι ο Αβέριν, σπέρνει διάφορες προβοκατόρικες φήμες για την "εγκληματικότητα των μαχνοβιτών".

"Εγώ πρώτη, λέει η Μαρούσια, οδήγησα τα αποσπάσματα στο Αικατερινοσλάφ, απόπλιστα 48 άτομα. Μπορώ να αφηγηθώ θρύλους για τους μαχνοβίτες, θα τα πω όλα..." Δύσκολο να αναγκάσεις τη Μαρούσια να σταματήσει την απαρίθμηση των κατορθωμάτων της. Πίνουμε τσάι. Κάνουμε βόλτες στην προβλήτα αναμένοντας τον μπάτκο που ερχόταν από τη Μαριούπολη.

Επιτέλους ο σταθμάρχης ειδοποιεί: "Ερχεται ο μπάτκο". Ατμομηχανή με ένα βαγόνι πλησιάζει την προβλήτα, από μέσα βγαίνει ο Μαχνό με τον Διευθυντή του Επιτελείου. Ο Μαχνό ήταν μικρού αναστήματος άντρας,

ξανθός, ξυρισμένος, με έντονα μπλε μάτια. Το βλέμμα του ήταν απόμακρο, σπάνια κοιτάει τον συνομιλητή του. Σε ακούει κοιτώντας χαμηλά, σκύβοντας το κεφάλι ελαφρώς προς το στήθος. Η έκφρασή του είναι "λες και θα τα παρατήσει όλα και θα φύγει". Φορούσε κάπα, γούνινο σκούφο, σπαθί και ρεβόλβερ. Ο Διευθυντής του Επιτελείου του ήταν ένας τυπικός Ουκρανός του Ζαπορόζιε: φυσιογνωμία, ουλές, οπλισμός, όλα εικόνα Ουκρανού του 17^{ου} αιώνα.

Τα αυτοκίνητα έφτασαν. Από τον σταθμό ως το χωριό είναι 8 βέρστια. Κάναμε συμφωνία με τον οδηγό του τρένου: "Αν η αποστολή δε γυρίσει ως τις 6 το βράδι, να στείλει κάποιους για αναγνώριση". Όχι μακριά από το χωριό υπήρχαν χαρακώματα, ίχνη μαχών. Ο Μαχνό μάς δείχνει δέντρο στο οποίο κρέμασε ο ίδιος έναν Λευκό συνταγματάρχη.

"Πώς είναι τα πράγματα με τον αντισημιτισμό εδώ;" ρωτάει ο Κάμενεφ.

"Εκλάμπεις υπάρχουν, παλεύουμε σκληρά μ' αυτές. Στη διαδρομή μου ως εδώ, σ' έναν από τους σταθμούς βλέπω αναρτημένα κάτι πλακάτ. Τα διαβάζω: ήταν αντισημιτικού χαρακτήρα. Καλώ τον σταθμάρχη και του ζητώ εξηγήσεις. Αυτός καμαρώνει. Περηφανεύεται ότι συμφωνεί απόλυτα μ' αυτά που λένε τα πλακάτ. Τον πυροβόλησα.

Στον κεντρικό δρόμο του Γκουλάι Πόλε είχε παραταχθεί τιμητική φρουρά ανταρτών. Οι αντάρτες φωνάζουν "Ζήτω!". Ο Μαχνό βγάζει λόγο για τα κατορθώματα του Κόκκινου Στρατού που ήρθε να τους βοηθήσει. Μιλάει για την κοινή, αδιαίρετη μοίρα των Ουκρανών ανταρτών και των Ρώσων εργαζομένων αδελφών τους. "Οι μπολσεβίκοι θα μας βοηθήσουν", λέει. Γύρω από τα στρατεύματα συνωστίζεται πλήθος χωρικών. Μακρύτερα παρακολουθούν μερικοί Εβραίοι. Οι τελευταίες λέξεις του Μαχνό καλύπτονται με ζητωκραυγές.

Μετά από τον Μαχνό μιλάει ο Κάμενεφ... Ύστερα από την παρέλαση της τιμητικής φρουράς, τα μέλη της αποστολής πέρασαν στον χώρο του Επιτελείου μαζί με τον Μαχνό και την ακολουθία του. Εδώ έλαβε χώρα συζήτηση του Βοροσίλοφ με ένα από τα μέλη του Επιτελείου του Μαχνό, ενός Εβραίου, φανατικού αντεπαναστάτη. Το προαναφερόμενο άτομο συγχωρούσε τα πάντα στη Σοβιετική Εξουσία, εκτός από την Τσε-Κα και τις επιτάξεις... Πέρασαμε στο σπίτι του Μαχνό για γεύμα. Η διαρρύθμιση ήταν σαν διαμέρισμα επαρχιακού αγροτικού γιατρού. Το μεσημεριανό το σέρβιρε μια χωριάτισσα γριούλα, οικοδέσποινα ήταν η γυναίκα του Μαχνό, που ήταν και η προσωπική του γραμματέας, μια όμορφη νεαρή Ουκρανή.

Περπατήσαμε στην αυλή, στο γειτονικό σπίτι, στη βεράντα καθόταν μια εβραϊκή οικογένεια κι έπινε τσάι. Ο Μαχνό τους έδειξε με ικανοποίηση λέγοντας "Να πώς σφάζω όλους τους Εβραίους".

Στις 4 μμ καλέστηκε συνάντηση των κυριότερων συνεργατών του Μαχνό για συνέλευση με την αποστολή του Κάμενεφ. Όταν όλοι κάθισαν, ο Μαχνό, κοιτώντας με το παγωμένο γαλάζιο βλέμμα του τους παρειακόμενους, φώναξε δυνατά: "Ποιος είναι εκεί με καπέλο, βγάλε το καπέλο!" Με τον παραμικρό θόρυβο που τον ενοχλούσε, απειλούσε λέγοντας: "Θα σε βγάλω έξω!".

Ο Κάμενεφ άρχισε την εισήγησή του με χαιρετισμούς και συγχαρητήρια για τις επιτυχίες στα μέτωπα. Με εκφράσεις στην αρχή προσεκτικές, μετά πιο οξείες, ο Κάμενεφ υπέδειξε μια σειρά γεγονότων που αποδιοργάνωναν το έργο της συλλογής τροφίμων, των συγκοινωνιών και του στρατού, για τα οποία κατηγορείται η Ταξιαρχία. Επισημαινόταν η αυτόβουλη επιστράτευση που διεξάχθηκε στην περιοχή του Γκουλάι Πόλε από το στρατιωτικό Σοβιέτ του Μαχνό. Αναφερόταν η απουσία Επιτροπών Φτώχιας στην περιοχή, η μαύρη αγορά και η καταδίωξη κομμουνιστών, "οι οποίοι όχι λιγότερο από εσάς σύντροφοι, είναι υπερασπιστές του εργαζόμενου λαού και των φτωχότερων αγροτών". Οι τελευταίες δύο λέξεις προκάλεσαν διαμαρτυρίες. Ξέσπασαν φωνές. Ο Μαχνό δεν ήταν σε θέση να κλείσει το στόμα σ' όλους.

- "Θέλετε να καταστρέψετε τους αγρότες και μετά να τους αγαπάτε".
- "Αγρότης χωρίς άλογο δεν είναι αγρότης, γιατί παίρνετε τα άλογα;"
- "Όλοι μας είμαστε από τους φτωχότερους αγρότες!"

Ο Κάμενεφ εξήγησε σύντομα τους πιο κοντινούς στόχους της Σοβιετικής Εξουσίας και παρέσυρε το ακροατήριο, έτσι, όταν έφτασε στον ρόλο της Τσε-Κα ακουστήκαν μόνο μερικοί αναστεναγμοί. Ο Μαχνό (συνεισηγητής) υπογράμμισε ότι βασικά συμφωνούσε με τον Κάμενεφ και ότι όλοι οι αντάρτες είναι υπέρ της Σοβιετικής Εξουσίας και της συνεργασίας με τους μπολσεβίκους. Όμως δεν μπορεί να γίνει τίποτα όσο υπάρχει τρομοκρατία από μέρους της Τσε-Κα και διορισμένοι επίτροποι. "Οι ίδιοι χαιρόμαστε να δεχτούμε τον κάθε επαναστάτη, όμως η αγροτική μάζα δεν επιθυμεί ξένους." Γίνονταν ξεκάθαρο ότι οι μαχνοβίτες πρέπει να διωχτούν από την περιοχή του Ντονμπάς και ότι χωρίς σοβαρή κάθαρση ανάμεσα τους δεν γίνεται.

Οι βρισκόμενοι κοντά στον Μαχνό αναρχικοί, πρόσφυγες από την Αμερική και την Αγγλία, εκδίδανε το όργανο τους ("Ναμπάτ"), που κατεύθυνε τις μάζες ενάντια στους επιτρόπους, την Τσε-Κα και τα Σοβιέτ. Το βράδυ έγιναν συλλαλητήρια στις διάφορες άκρες της περιοχής. Οι αναρχικοί και οι σοσιαλεπαναστάτες παρατάξαν τις καλύτερες δυνάμεις τους. Η συμπάθεια του ακροατηρίου (ντόπιοι κάτοικοι) ήταν φανερά στο πλευρό των κομμουνιστών.

Πριν από την αναχώρησή του ο Κάμενεφ έστειλε στη Μόσχα, στον Σοκόλοφ, το ακόλουθο τηλεγράφημα:

«Προτείνω λόγω της στρατιωτικής της προσφοράς, να μειωθεί στο μισό η ποινή της Μαρούσιας Νικιφόροβα, που είχε τιμωρηθεί με στέρηση του δικαιώματος να καταλαμβάνει υπεύθυνες θέσεις. Την απόφαση τηλεγραφήστε σ' εμένα, στο Γκουλάι Πόλε και στη Νικιφόροβα. (Η ίδια η Μαρούσια Νικιφόροβα έκανε νύξη γι' αυτό. Οι άνθρωποι του περιβάλλοντος του Μαχνό ψιθύρισαν στον Κάμενεφ, ότι τη Μαρούσια στο επιτελείο του Μαχνό δεν την αφήνουν).»ⁱ

Πριν από την αναχώρηση, ο αντιπρόεδρος του Σοβιέτ του Γκουλάι Πόλε Κογκάν, ρώτησε ευθέως τον Κάμενεφ: «Γιατί οργανώσατε αυτή την ξεδιάντροπη συκοφαντία του επαναστατικού μας κινήματος και των ενεργειών μας; Αφού είναι τόσο ανάξιο και ηχεί τόσο βρώμικα που εσείς μειώνετε την ίδια σας την αξιοπρέπεια». Και, συγκεκριμένα, υποδεικνύοντας τους αλεξαντροβίτες, έδωσε στον Κάμενεφ τα μόλις υποκλεμμένα προβοκατόρικά τηλεγραφήματα, σταλμένα στην Υπηρεσία Συγκοινωνιών της Επαρχιακής Τσε-Κα του Χαρκόβου, τα οποία ενημέρωναν ότι στις 7 Μάη (μέρα παραμονής του Κάμενεφ στο Γκουλάι Πόλε) η συγκροτημένη από 2.000 άτομα συμμορία Μαχνοβιτών με πολυβόλα και κανόνια βαδίζει προς το Αλεξάντροφσκ.

«Οι συμμορίες προχωρούν. Στην πόλη Αλεξάντροφσκ επιστρατεύτηκαν όλοι οι κομμουνιστές και είμαστε σε επιφυλακή. Σήμερα το βράδυ φεύγω ο ίδιος, με αυτοκίνητο, προς το Πολόγκι για εξακριβωση. Αναμένουμε τις ανάλογες διαταγές από εσάς...»ⁱⁱ

Ο Κάμενεφ απάντησε λέγοντας μόνο: «*Μην τους δίνετε σημασία*». Φεύγοντας από το Γκουλάι Πόλε ο Κάμενεφ εξέφρασε την ικανοποίησή του για την επίσκεψη και για τα αποτελέσματά της.

Στις 8 Μάη, φτάνοντας στο Αικατερινοσλάφ, δημοσιοποίησε και διέδωσε την "Ανοιχτή επιστολή στον Διοικητή της 3^{ης} Ταξιαρχίας σύντροφο Μαχνό" και ενημέρωσε τον Β. Ι. Λένιν:

«Ο Γκριγκόριεφ που εχθές ανέβαλε το ραντεβού μαζί μου στη Ζναμένκα, σήμερα αρνείται να συζητήσει, προσπαθεί να έρθει σε συμφωνία με τον Μαχνό. Μετά από προσωπική συνάντηση με τον Μαχνό και την επίσκεψη στο Γκουλάι Πόλε, θεωρώ ότι ο Μαχνό δε θα το αποφασίσει να υποστηρίξει τώρα τον Γκριγκόριεφ, όμως το έδαφος, εκεί, είναι προετοιμασμένο γι' αυτό. Ο Μαχνό εμποδίζει τη μεταφορά σίτου, άνθρακα και πιθανότατα να συνεχίσει να την εμποδίζει, παρ'όλο που προσωπικά σε 'μένα υπόσχονται τα πάντα και ορκίζονται πίστη...»ⁱⁱⁱ

ⁱ Προλεταριακή Επανάσταση, 1925, τ. 6 (41), σελ. 133-139.

ⁱⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱⁱ Προλεταριακή Επανάσταση, 1925, τ. 6 (41), σελ. 133-139.

Στις 8 Μάη έλαβα τηλεγράφημα από το Γκουλάι Πόλε, στο οποίο ο Οζέροφ ενημέρωνε ότι ο Γκριγκόριεφ εξεγέρθηκε ενάντια στη Σοβιετική Εξουσία και μου ζητούσε να πάω στη Μαριούπολη για συνέλευση. Η κατάσταση ήταν κρίσιμη.

Τέλη Απρίλη, ο Γενικός Διοικητής Βατσέτις είχε λάβει από τον Διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου Αντόνοφ-Οφσέγιενκο πληροφορία, που είχε παραδοθεί από πράκτορα άξιου εμπιστοσύνης, για την προετοιμαζόμενη επίθεση των Λευκών στο Τσαρίτσιν. Ο Διοικητής του Νοτίου Μετώπου αποφάσισε να προλάβει τις διαθέσεις του εχθρού. Τα τμήματα της 10^{ης} Στρατιάς πλησίασαν τον ποταμό Μανίτς και στις 24 Απρίλη τον πέρασαν σε τρία σημεία. Ο εχθρός κατατροπώθηκε με μεγάλες, γι' αυτόν, απώλειες.

Στις 3 Μάη το μέτωπο των Λευκών διασπάστηκε στις γραμμές Χομούτοφκα - Κατσαλνίτοκαγια - Εγκορλίτοκαγια - Τοργκόβαγια - Νόβι Εγκορλίικ και στο νησί Μαντσάν Χοσι. Δημιουργήθηκε απειλή για τα μετόπισθεν του Ντενίκιν και για τις εχθρικές ομάδες στρατευμάτων του Ντον, απειλή στη βασική συγκοινωνιακή γραμμή Τιχορέτοκαγια-Μπατάϊσκ.

Στις 4 Μάη, οι Λευκοί επιτέθηκαν στα πλευρά των κόκκινων στρατευμάτων, που είχαν παρασυρθεί από την προέλαση και τα απέκοψαν στη γραμμή Εγκορλίτοσκογιε - Μετσετίτοσκογιε - Κατσαλνίτοκαγια. Οι Λευκοί, έχοντας αποκόψει τα κόκκινα τμήματα από τις κύριες διαβάσεις του ποταμού, τα στρίμωξαν στη στέπα, πετυχαίνοντας μ' αυτό τον τρόπο την άτακτη υποχώρησή τους. Ταυτόχρονα κατατροπώθηκε η ομάδα που είχε καταλάβει το Κιστένοκογιε και στόχευε στο Ντίβνογιε.

Με στόχο να αποσπαστούν οι δυνάμεις του εχθρού από την 8^η και την 9^η Στρατιά αποφασίστηκε επίθεση της 13^{ης} Στρατιάς και της δικής μας 3^{ης} Ταξιαρχίας. Οι μάχες συνεχίζονταν. Το πρωί της 12^{ης} Μάη ξεκίνησα για τη Μαριούπολη, όπου ήδη είχαν συγκεντρωθεί διοικητές των κοντινών συνταγμάτων, ο Μαχνό, ο Οζέροφ, ο Ροντιόνοφ κ.ά. Η συνεδρίαση γινόταν μέσα σε ένα ξενοδοχείο. Τα θέματα προς συζήτηση ήταν: «α) Η παρούσα κατάσταση και η Γκριγκοριεφτσίνα, β) Η ανανέωση της συμφωνίας με τη σοβιετική κυβέρνηση, γ) Εξέλιξη της 3^{ης} Ταξιαρχίας του Ζαντνεπρόφσκ.»

Για την παρούσα κατάσταση μίλησαν ο Μαχνό, ο Οζέροφ και, νομίζω, ο Γκόρντιν. Ο Μαχνό έλεγε ότι η μπολσεβίκικη κυβέρνηση προσπαθεί να χειραγωγήσει τους εργαζόμενους. Έχει βάλει το χέρι της σ' όλα τα πλούτη της χώρας και τα αντιμετωπίζει σαν περιουσία του κράτους. Η κομματική γραφειοκρατία, αυτή η προνομιούχα τάξη αριστοκρατών που επανήλθε, τυραννάει το λαό, παρεμποδίζει τους αγρότες, περιστέλλει τα δικαιώματα των εργατών, δεν αφήνει τους αντάρτες να αναπνεύσουν ελεύθερα. Η μπολσεβίκικη διοίκηση κοροϊδεύει εμάς και τους γκριγκοριεβίτες, η Τσε-Κα καταδιώκει τις αναρχικές και τις σοσιαλεπαναστατικές οργανώσεις. Όλα δείχνουν την επιστροφή στον παλιό δεσποτισμό. Ο Μαχνό άρχισε να διαβάξει τηλεγράφημα που είχε σταλεί από τον Γκριγκόριεφ.

¹ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 301.

«Απόρρητο. Στο Ρόζντινο, στην ταχυδρομο-τηλεγραφική υπηρεσία του Γκουλάι Πόλε, μέσω Νικόπολης, στον μπάτκο Μαχνό. Δεν υπήρχε ησυχία από τους επιτρόπους και την Τσε-Κα, οι κομμουνιστές λειτουργούσαν δικτατορικά, τα στρατεύματά μου δεν άντεξαν κι άρχισαν, από μόνα τους, να χτυπούν τις Τσε-Κα και να διώχνουν τους επιτρόπους. Όλες μου οι εκκλήσεις στον Ρακόφσκι και στον Αντόνοφ κατέληγαν, όπως πάντα, με νέα αποστολή επιτρόπων, ώπου μου μαζεύτηκαν 42 ψυχές και όταν με έφεραν στο απροχώρητο, εγώ απλά τους έδιωξα. Τότε με κήρυξαν εκτός νόμου.

Τώρα, εγώ, ένας εκτός νόμου αταμάνος, τους διώχνω έξω από τα σύνορα της Ουκρανίας. Προς το παρόν επικρατώ σ' όλα τα μέτωπα, μαζί μου ενώθηκαν μερικά συντάγματα και μερικές ίλες εχθρικού ιππικού. Δεν είναι καιρός, εσείς, μπάτκο Μαχνό, να πείτε τον βαρύ σας λόγο σ' αυτούς που αντί της εξουσίας του λαού εγκαθιδρύουν τη δικτατορία ενός κόμματος;

Ν°349, αταμάνος Γκριγκόριεφ,
βοηθός αταμάνου Γκορμπένκο (120),
Διοικητής Επιτελείου Μπζένκο»¹

«Ο λαός δεν άντεξε και άρχισε να αντιδρά», συνέχιζε ο Μαχνό, «ο Γκριγκόριεφ εξεγέρθηκε ενάντια στη μπολσεβίκικη εξουσία και, ήδη, έχει καταλάβει το Αικατερινοσλάφ όπου πριν από τον ερχομό του είχε εξεγερθεί το 57° Μαυροθαλασσίτικο Σύνταγμα, το οποίο άνοιξε τη φυλακή και έδιωξε από την πόλη το επιτελείο της 2ης Στρατιάς του Σκάτσκο. Η φρουρά της πόλης πέρασε σχεδόν όλη στο πλευρό των ανταρτών και κάτω από τη διοίκηση του Μαξιούτα και του ναύτη Ορλόφ κατέλαβε την πόλη, κηρύσσοντας την υπό την εξουσία του Γκριγκόριεφ.

»Βέβαια ο Γκριγκόριεφ δεν περίμενε, βιάστηκε και η εξέγερσή του θα είναι άδικο χύσιμο αίματος. Από τη στάση μπορούν να επωφεληθούν οι Λευκοί που θα προσπαθήσουν να περάσουν σε αντεπίθεση. Είναι άσχημο, αλλά αναπόφευκτο. Όμως ποιος ευθύνεται για την γκριγκοριεφτοίνα, ποιος προετοίμασε το έδαφος για τη στάση; Οι μπολσεβίκοι επίτροποι και η Τσε-Κα!... Αυτοί το αντιλαμβάνονται αυτό τέλεια και προσπαθούν να μας ξεγελάσουν λέγοντας ότι ο Γκριγκόριεφ είναι αντεπαναστάτης, εγκληματίας, Λευκοφρουρός.

»Στις 8 Μάη, βράδυ, έλαβα γράμμα, που είχε τοπωθεί σε προκήρυξη, το οποίο θα σας το διαβάσω τώρα.» Ο Μαχνό άρχισε να διαβάζει:

«Ανοιχτή επιστολή στον Διοικητή της 3ης Ταξιαρχίας σύντροφο Μαχνό.

Μετά από την προσωπική μου επίσκεψη στο Γκουλάι Πόλε και τη συνομιλία με τον σύντροφο Μαχνό και τους συνεργάτες του, θεωρώ χρέος μου να δηλώσω σ' όλους ότι όλες οι φήμες για τα αποσχισματικά ή αντισοβιε-

¹ Αντόνοφ-Οφροέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 254.

τικά σχέδια της Ταξιαρχίας του συντρόφου Μαχνό δε βασίζονται πουθενά. Στο πρόσωπο του συντρόφου Μαχνό είδα έναν τίμιο και γενναίο αγωνιστή, ο οποίος κάτω από δύσκολες συνθήκες, στερούμενος τα απαραίτητα, συγκεντρώνει δυνάμεις και μάχεται με ανδρεία τους Λευκοφρουρούς και τους ξένους κατακτητές. Χαιρετίζω τη γενναιότητα και τον αγώνα τους στο μέτωπο.

Το ίδιο ανοιχτά πρέπει να αναφέρω και τα άσχημα και βλαβερά που διέκρινα κατά την περιοδεία μου. Είναι ένα μεγάλο κακό. Πρέπει να το παλέψουμε ως το τέλος. Δεν είναι αγωνιστής για την ευτυχία του λαού αυτός που δε θα απαλλαγεί από αυτή την πληγή του παλιού καθεστώτος. Αυτός που προωθεί τον αντισημιτισμό είναι εγκληματίας.

Δεύτερον, όλοι οι αντάρτες, όλη η Ταξιαρχία, όλος ο πληθυσμός της περιοχής πρέπει να καταλάβει ότι η δικιά τους υπόθεση είναι ένα μονάχα τμήμα της κοινής υπόθεσης του εργαζόμενου λαού της Ρωσίας και της Ουκρανίας. Η δικιά σας περιοχή του μετώπου είναι μονάχα το ένα χιλιοστό τμήμα όλου του μετώπου στο οποίο οι εργάτες και οι αγρότες της Ρωσίας και της Ουκρανίας μάχονται τον κοινό εχθρό.

Για να μπορέσουμε να κρατήσουμε όλο αυτό το μέτωπο, από την Πετρούπολη ως την Οδησό, από το Αρχάγγελσκ ως την Κασπία, πρέπει να τα έχουμε όλα κοινά. Όλες οι προμήθειες: ψωμί, άνθρακας, μεταλλεύματα, πετρέλαιο, πρέπει να πηγαίνουν στο κοινό καζάνι και από εκεί να κατανέμονται δίκαια και σχεδιασμένα σ' όλα τα μέτωπα, αλλιώς δε θα δούμε τη νίκη. Αυτός που παραβιάζει αυτό τον κανόνα, ανοίγει μόνος του τον λάκκο του...

Μ' όλα αυτά πρέπει να τελειώσουμε με αποφασιστικά μέτρα και είμαι βέβαιος ότι όλοι οι τίμιοι αγωνιστές, με τον σύντροφο Μαχνό πρώτο, θα κάνουν ό,τι μπορούν για να το συνειδητοποιήσουν όλοι αυτοί που το χρειάζονται. Συμβάντα, όπως η αρπαγή από τη Μαριούπολη πολύτιμων αγαθών: ζώνες, μεταλλεύματα κλπ. χωρίς τη συμφωνία του κέντρου, χωρίς τη γνώση της στρατιωτικής διοίκησης, πρέπει να πάψουν αμέσως και σε πρώτη φάση αυτό πρέπει να μπει στα κεφάλια αυτών που, χάνοντας τη μάχη στη Μεγαλορωσία, τώρα έπεσαν στην περιοχή της 3^{ης} Ταξιαρχίας για να σπείρουν την αμφιβολία εκεί, για να δημιουργήσουν παρεξηγήσεις μεταξύ του μετώπου και των μετόπισθεν, για να συκοφαντήσουν τη Σοβιετική Εξουσία. Ίσως τους γεννηθούν και σκέψεις για δημιουργία κράτους εν κράτει και τη μετατροπή του Γκουλάι Πόλε σε βάση κινήματος ενάντια στην Εργατο-Αγροτική Εξουσία στην Ουκρανία και στη Ρωσία...

Οι αντάρτες, με επικεφαλής τον σύντροφο Μαχνό, ας υποδείξουν σ' αυτούς τους ανθρώπους τη θέση τους. Ας δηλώσουν καθαρά: η 3^η Ταξιαρχία του συντρόφου Μαχνό δεν είναι καταγωγή πολιτικών τυχодиω-

κτών. Έτσι θα χαθούν όλες οι διαφορές μεταξύ της Κεντρικής Εξουσίας και των ντόπιων δυνάμεων και με κοινές προσπάθειες, ενιαίο μέτωπο θα ριζούμε από τη σέλα τον Κολτσάκ και τον Ντενίκιν, θα καθαρίσουμε το λεκανοπέδιο του Ντονέσκ, την Αζοφική Θάλασσα και θα ανοίξουμε τον δρόμο για τον Καύκασο. Οι σύντροφοι αντάρτες ας ξέρουν ότι για τη Μόσχα και το Κίεβο είναι το ίδιο πολύτιμα όλα τα μέτωπα, ότι η Κεντρική Εξουσία ξέρει τι τους λείπει, εφόδια, και θα κάνει το παν για να τους δώσει ό,τι μπορεί.

Χαιρετίζω για άλλη μια φορά την 3^η Ταξιαρχία! Χαιρετίζω αυτούς που αγωνίζονται για την εγκαθίδρυση και την εξαπλώση της Σοβιετικής Εξουσίας.

Έκτακτος Εξουσιοδοτημένος του Σοβιέτ Άμυνας,
Κάμενεφ»ⁱ

«Χα-χα-χα, μπάτκο! Αυτό είναι προδοσία της εξέγερσης, κοροϊδία των παρευρισκόμενων! Ο κοινός μας εχθρός σου εκφράζει συναισθήματα αγάπης, επιθυμεί να μας διώξεις. Σε διατάζει να συμφωνείς με το κέντρο, τι επιτρέπεται και τι δεν επιτρέπεται να παίρνεις από τη Μαριούπολη. Σε διχάζουν οι σκέψεις του; Πες το ανοιχτά και τίμια!», επιτέθηκε στον Μαχνό ο Μιχάλεφ - Παβλένκο.

«Μάσ' τα σάλια σου, βάλθηκες να με εξομολογήσεις;!» απάντησε άγρια ο Μαχνό. «Μετά από το γράμμα έλαβα το ακόλουθο τηλεγράφημα». Ο Μαχνό άρχισε να διαβάζει:

«Γκουλάι Πόλε, στον Μαχνό. Αντίγραφο στο Κίεβο, στον Ρακόφσκι.

Ο αποστάτης Γκριγκόριεφ πρόδωσε το μέτωπο μην εκτελώντας τη διαταγή να βαδίσει στο μέτωπο (ο Γκριγκόριεφ αρνήθηκε να βαδίσει κατά της Ρουμανίας για να υπερασπίσει την Ουγγρική Επανάσταση - στο). Έστρεψε τα όπλα αντίθετα. Έφτασε η αποφασιστική στιγμή, ή θα πάτε με τους εργάτες και τους αγρότες όλης της Ρωσίας ή θα ανοίξετε το μέτωπο στον εχθρό. Οι διαταγμοί δεν έχουν θέση. Ενημερώστε αμέσως για τη θέση των στρατευμάτων σας και εκδώστε κάλεσμα κατά του Γκριγκόριεφ στέλνοντας αντίγραφα και σε 'μένα στο Χάρκοβο.

Η μη λήψη απάντησης θα θεωρηθεί κήρυξη πολέμου. Πιστεύω στην επαναστατική τιμή σας, τη δικιά σας, του Αρσίνοφ, του Βερετέλνικοφ και των άλλων.

Κάμενεφ,
Λόμππε - Ν° 277».ⁱⁱ

ⁱ «Προλεταριακή Επανάσταση», 1925, τ. 6 (41), σελ. 139-141.

ⁱⁱ «Προλεταριακή Επανάσταση», 1925, τ. 6 (41), σελ. 145.

«Να, βλέπεις», απευθύνθηκε ο Μαχνό στον Παβλένκο, «πόσο φίλος είμαι μαζί του, βλέπεις τι λέει: να του πούμε τις θέσεις των τμημάτων!».

Στην κοινή συνέλευση έγινε ανάλυση της κατάστασης και στάλθηκε τηλεγράφημα:

«[...] Χάρκοβο.

Αντίγραφο στη Μαριούπολη στο Επιτελείο της 3^{ης} Ταξιαρχίας, σε όλους τους διευθυντές στρατιωτικών περιοχών, σε όλους τους διοικητές συνταγμάτων και λόχων. Ορίζω να διαβαστεί σε όλα τα στρατιωτικά τμήματα που φέρουν το όνομα του μπάτκο Μαχνό. Αντίγραφο στο Χάρκοβο στον έκτακτο εξουσιοδοτημένο Κάμενεφ και στο Λαϊκό Στρατιωτικό Επίτροπο Μεζλαούκ.

Να ληφθούν τα πιο δραστήρια μέτρα για τη διατήρηση του μετώπου, σε καμιά περίπτωση να μην επιτραπεί η προδοσία της Επανάστασης και του εξωτερικού της μετώπου. Η τιμή και η αξιοπρέπεια ενός επαναστάτη απαιτούν να μείνουμε πιστοί στην Επανάσταση και στον λαό. Οι διαμάχες του Γκριγκόριεφ με τους μπολσεβίκους για την εξουσία, δεν μπορούν να μας κάνουν να ανοίξουμε το μέτωπο στους καντέ και στους Λευκοφρουρούς, οι οποίοι επιδιώκουν να σκλαβώσουν τον λαό που μας εμπιστεύτηκε τον εαυτό του και τη ζωή του. Ως την ώρα που θα νικήσουμε τον κοινό εχθρό στο πρόσωπο του λευκού Ντον, ωστόσο δε στερεώσουμε την κατεκτημένη με τα χέρια και τις λόγχες μας ελευθερία, θα παραμείνουμε πιστοί στην Επανάσταση, στον αγώνα ενάντια στον κοινό εχθρό μας, όμως σε καμιά περίπτωση για την εξουσία των ποταπών πολιτικών τσαρλατάνων.

Διοικητής Ταξιαρχίας Μπάτκο Μαχνό,

Μέλη του Επιτελείου:

Βερετέλνικοφ, Μιχάλεφ-Παβλένκο,

Γκόρεφ, Σερέγκιν, Ντανίλοφ, Γκρανόφσκι.

Διοικητής ιλης πυροβολικού, Τσούτσκο».¹

Τότε είχε σταλεί και το ακόλουθο τηλεγράφημα στον Κάμενεφ:

«[...] Με τη λήψη από εσάς και τον Ρόσιν τηλεγραφήματος που ενημέρωνε για τον Γκριγκόριεφ, από μέρους μου δόθηκε αμέσως διαταγή να κρατηθεί το μέτωπο, να μην παραχωρηθεί ούτε βήμα στον Ντενίκιν και στο αντεπαναστατικό σκυλολόι, εκτελώντας το επαναστατικό μας χρέος απέναντι στους εργάτες και στους αγρότες της Ρωσίας και όλου του κόσμου. Εγώ με τη σειρά μου σας δηλώνω ότι εγώ και το μέτωπό μου παραμένουμε πιστοί στην εργατο - αγροτική Επανάσταση, όμως όχι στα ιδρύματα

¹ Αντόνοφ-Οφροέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 214.

της βίας στο πρόσωπο των επιτρόπων σας και των Τσε-Κα, που αυθαιρετούν κατά του εργαζόμενου πληθυσμού. Αν ο Γκριγκόριεφ άνοιξε το μέτωπο κι έστρεψε τα στρατεύματα στην κατάληψη της εξουσίας, αυτό είναι εγκληματικός τυχοδιωκτισμός και προδοσία της επανάστασης.

Όμως τώρα δεν έχω ακριβή στοιχεία για τον Γκριγκόριεφ και για το κίνημα που συνδέεται μαζί του, δε ξέρω τι κάνει και με ποιους σκοπούς, γι' αυτό θα αποφύγω να εκδώσω κάλεσμα εναντίον του ως τη λήψη πιο ξεκάθαρων στοιχείων. Ως επαναστάτης - αναρχικός δηλώνω ότι με κανέναν τρόπο δεν μπορώ να στηρίξω την κατάληψη της εξουσίας από τον Γκριγκόριεφ ή από οποιονδήποτε άλλο, θα συνεχίσω, όπως και πριν, να καταδιώκω μαζί με τους συντρόφους μου τις συμμορίες του Ντενίκιν προσπαθώντας, την ίδια ώρα, η απελευθερωμένη από εμάς περιοχή να καλύπτεται από ελεύθερες εργατο-αγροτικές ενώσεις, οι οποίες θα κατέχουν οι ίδιες όλη την εξουσία.

Όσον αφορά σ' αυτό, τα όργανα εξαναγκασμού και βίας, όπως οι Τσε-Κα και οι επιτροπές, οι οποίες εγκαθιδρύουν κομματική δικτατορία ακόμα και στο ζήτημα των αναρχικών ενώσεων και του αναρχικού τύπου, θα βρουν στο πρόσωπό μας δραστήριους αντιπάλους.

Διοικητής Ταξιαρχίας Μπάτκο Μαχνό.

Μέλη του επιτελείου (υπογραφές).

Πρόεδρος του Τομέα Πολιτισμού και Εκπαίδευσης, Αρσίνοφ.

Γκουλάι Πόλε 9/5/1919».¹

«Βλέπεις πόσο φίλος είμαι μαζί του», συνέχιζε ο Μαχνό. «Λοιπόν, σύντροφοι, οι μπολσεβίκοι νιώθουν την αδυναμία τους στο μέτωπο, γι' αυτό τον τελευταίο καιρό μας προσέχουν, αυτό είναι καλό. Τώρα μπορούμε να μιλήσουμε για τη δύσκολη θέση μας και να λάβουμε, επιτέλους, όπλα και χρήματα, να υπογράψουμε νέα συνθήκη. Όμως τι να κάνουμε με τους αλεξαντροβίτες; Λένε ότι τους κάνουμε επιθέσεις, ότι εκτελούμε τους επιτρόπους. Βέβαια κοντά στην πόλη υπάρχουν τμήματά μας και ειδικά αυτός ο βλάκας ο Πραβντά τους πανικοβάλλει μια ζωή. Όμως εγώ τον συμμάζεψα και νόμιζα ότι θα πάψουν να μας προβοκάρουν απέναντι στο κέντρο. Όχι, δεν παύουν. Μας έκαναν τόσο κακό, μας ώθησαν τόσες φορές να αντιδράσουμε, που είναι σίγουρο ότι αυτή τη φορά δε θα αντέξουμε και η αποστολή τους θα πετύχει. Και ήδη αποφάσισα να τους διώξω αν δε σταματήσουν! Η ένοπλη εξέγερση του Γκριγκόριεφ είναι πρόωρη και ανάξια ενός επαναστάτη. Όμως δε ξέρουμε ακόμα την κομματική του ταυτότητα και τη στάση του απέναντι στον Ντενίκιν.

Γι' αυτό παρακαλώ να μη βιαστούμε με την απόφαση για την καταδίκη του και προτείνω να διορίσουμε αντιπροσωπεία που θα τον επισκεφθεί και θα διαπιστώσει επί τόπου τα γεγονότα!»

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

Ο Μαχνό τελείωσε την εισήγησή του κι έκατσε κουρασμένος στην πολυθρόνα. Μετά τον Μαχνό μίλησε ο Διευθυντής του Επιτελείου Οζέροφ. Αυτός παρουσίασε τη γενικότερη κατάσταση, όπως την παρουσίασε και ο Μαχνό, προσθέτοντας, όμως, σοσιαλεπαναστατικά σχόλια. Θέλοντας να παρασύρει το ακροατήριο στο πλευρό του άρχισε να διαβάζει το διάγγελμα του Γκριγκόριεφ:

«ΛΑΟΣ ΟΥΚΡΑΝΙΚΟΣ, ΛΑΟΣ ΒΑΣΑΝΙΣΜΕΝΟΣ.

Ο σκληρός πόλεμος με τον γερμανικό συνασπισμό και τις δυνάμεις της Αντάντ άρπαξε από τα χωριά σου τα καλύτερα τέκνα της γης. Ο αλληλοσπαραγμός, ο πόλεμος με τον γκέτμαν και τον Πετλιούρα έριξε τα καλύτερα τέκνα σου στους τάφους και στις φυλακές. Όταν δε σου έμεινε πια δύναμη να υπομένεις, άφησες το αλέτρι και τον τόρνο, ξέθαψες από το χώμα το σκουριασμένο τουφέκι και πήγες να υπερασπίσεις το δικαίωμά σου για γη κι ελευθερία, όμως και πάλι οι πολιτικοί κερδοσκόποι σε ξεγέλασαν και με επιδέξιους χειρισμούς χρησιμοποίησαν την εμπιστοσύνη σου, αντί για γη κι ελευθερία σου επέβαλαν βίαια κομμούνες, Τσε-Κα και λαίμαργους μωσχοβίτες επιτρόπους. Στη γη που σταύρωσαν τον Χριστό, εσύ δουλεύεις μέρα νύχτα, περπατάς με λάμπι (αυτοσχέδια υποδήματα, πλεγμένα από φλούδα του κορμού των δέντρων - στυλ) και παντελόνια από τσουβάλι. Αντί για τσάι πίνεις σκέτο ζεστό νερό χωρίς ζάχαρη, όμως αυτοί που σου υπόσχονται φωτεινό μέλλον, σε πολεμούν με όπλα στα χέρια, αρπάζουν το ψωμί σου, κατάσχουν τα ζωντανά σου και με θράσος προσπαθούν να σε πείσουν, ότι όλα αυτά είναι για το καλό του λαού.

Άγιε βιοπαλαιστή! Άνθρωπε του Θεού. Κοίταξε τα ροζιασμένα σου χέρια και κοίταξε γύρω σου...ψέμα, απάτη και ψέμα. Εσύ είσαι ο τσάρος της γης. Εσύ είσαι ο τροφοδότης του κόσμου. Όμως είσαι και σκλάβος λόγω της ιερής σου απλότητας και της καλοσύνης σου. Αγρότες και εργαζόμενοι. Είστε το 92% στην Ουκρανία. Και ποιος σας διοικεί; Πάλι οι ίδιες βδέλλες του λαού. Λαέ της Ουκρανίας, πάρε την εξουσία στα χέρια σου. Ας μην υπάρχει δικτατορία ούτε ατόμου, ούτε κόμματος.

Ζήτω η δικτατορία του εργαζόμενου λαού! Ζήτω τα ροζιασμένα χέρια εργατών και αγροτών! Κάτω οι πολιτικοί καιροσκόποι! Κάτω η δεξιά βία! Κάτω η αριστερή βία! Ζήτω η εξουσία των Σοβιέτ και του ουκρανικού λαού! Έρχεται νέος αγώνας για 'σας. Αγωνιστείτε, θα νικήσετε.

Εγώ, ο αταμάνος Γκριγκόριεφ, και το Επιτελείο μου είμαστε έτοιμοι να κόψουμε τα κεφάλια μας για τα δικαιώματα του εργαζόμενου λαού. Δε θέλουμε τίποτα για 'μας. Στηρίξτε μας και θα σώσετε τα δικαιώματά σας.

Αυτή είναι η διαταγή μου: Εντός τριών ημερών επιστρατεύστε όλους όσους είναι ικανοί να φέρουν όπλο, και καταλάβετε αμέσως όλους τους σιδηροδρομικούς σταθμούς και σε κάθε σταθμό διορίστε δικούς σας επιτρόπους. Σε κάθε κοινότητα, σε κάθε χωριό να συγκροτήσετε δικά σας απο-

σπάσματα και βαδίστε στην πόλη στην περιφέρεια της οποίας ανήκετε, από την κάθε πόλη στείλτε τους 400 των καλύτερων μαχητών σας από κάθε απόσπασμα στο Κίεβο και από 200 στο Χάρκοβο. Αν υπάρχουν όπλα, στείλτε τους με όπλα, αν δεν υπάρχουν, τότε στείλτε τους με δίκρανα, όμως η διαταγή μου παρακαλώ να εκτελεστεί και η νίκη θα είναι δικιά μας.

Όλα τα άλλα θα τα κάνω μόνος μου. Μόνο με τη δικιά σας στήριξη θα κατακτήσουμε τα δικαιώματα του λαού. Οργανώστε αμέσως την εξουσία του λαού, σε κάθε χωριό εκλέξτε το Σοβιέτ του χωριού, σε κάθε κοινότητα κοινοτικό Σοβιέτ, σε κάθε περιφέρεια περιφερειακό Σοβιέτ, σε κάθε επαρχία επαρχιακό Σοβιέτ. Στα Σοβιέτ μπορούν να εκλέγονται εκπρόσωποι όλων των κομμάτων που υποστηρίζουν τα Σοβιέτ κι εκείνοι που αυτοαποκαλούνται εξωκομματικοί, όμως αναγνωρίζουν τη Σοβιετική Εξουσία. Στη σύνθεση των Σοβιέτ μπορούν να μπαίνουν εκπρόσωποι όλων των εθνοτήτων, ανάλογα με το ποσοστό τους στην Ουκρανία. Στους Ουκρανούς προσφέρετε το 80% των θέσεων, στους Εβραίους το 5% των θέσεων και για τις λοιπές εθνότητες το 15% των θέσεων. Μ' αυτό τον καταμερισμό δε θα υπάρχει επιβολή ούτε κομμάτων, ούτε εθνοτήτων.

Πιστεύω ακράδαντα ότι αυτή θα είναι η γνήσια εξουσία του λαού...

Ζήτω η τίμια εργασία!

Ας πεθάνει ο κάθε είδους εξαναγκασμός και η εξουσία του κεφαλαίου!

Σιδηροδρομικοί! Ταχυδρόμοι και τηλεγραφητές! Έχετε υποφέρει. Καταλάβετε μας. Νίκη δική μας είναι νίκη δική σας. Ο ουκρανικός λαός δεν θέλει κατακτήσεις έξω από τα σύνορά του, όμως τα αδέρφια του στη δουλειά θα τα βοηθήσει πάντα και με το σκουριασμένο τουφέκι και με το τελευταίο κομμάτι ψωμί. Παρακαλούμε την κυβέρνηση του τυχοδιώκτη Ρακόφσκι, και των εγκαθέτων του, να φύγει από 'δω και να μην καταπατά την ελευθερία του λαού. Το Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ θα μας δώσει κυβέρνηση την οποία θα υπακούμε και θα εκτελέσουμε με ιερότητα τη θέλησή της.

Εγώ βαδίζω μπροστά επειδή έτσι προστάζει η λαϊκή αξιοπρέπεια. Εφεδρεία μου, είσαι εσύ Ουκρανική λαέ, και από 'σένα εξαρτάται η μοίρα σου. Οι κάθε είδους δολοφονίες χωρίς λαϊκά δικαστήρια, τα πλιάτσικα, οι λεηλασίες, οι εισβολές σε ξένη κατοικία, οι παράνομες κατασχέσεις, η προπαγάνδα κατά άλλων εθνικοτήτων θα καταστέλλονται με τη δύναμη των όπλων. Η τάξη είναι απαραίτητη, κάτω η αυθαιρεσία! Αντικαταστάτες μου ορίζω τους συντρόφους Τιουτιούνικ, Γκορμπένκο και Μοσένκο, στους οποίους εμπιστεύομαι ένα τόσο δύσκολο έργο.

Αταμάνος των ανταρτών της Χερσώνας και της Ταυριδας, Γκριγκόριεφ, Γκορμπένκο, Τιουτιούνικ, Τερεσένκο, Μοσένκο, Γιασίνσκι, Μποντάρ, Πάβλοφ.»ⁱ

ⁱ «Ανθολογία της Επανάστασης», 1932, τ.5-6, σελ. 146-147 (στην ουκρανική γλώσσα).

«Με τον Γκριγκόριεφ δε γίνεται έτσι απλά. Το κίνημά του είναι μαζικό. Τα τακτικά του στρατεύματα μόνο», συνέχισε ο Οζέροφ, «είναι 16 χιλιάδες πεζικό, 60 κανόνια, 10 τεθωρακισμένα τρένα, έχει 14 εκατ. σφαίρες, 150 χιλιάδες οβίδες, ενώ ο αριθμός των μεμονωμένων αποσπασμάτων του γενικά, δε γίνεται να καταμετρηθεί. Ο Γκριγκόριεφ έχει καταλάβει τις πόλεις Αικατερινοσλάφ, Τσιγκίριν, Μπομπρίνσκαγια, Τσερκάσι, Κρεμεντσιούγκ, Κομπελιάκι, Ζολοτονόσναγια, Πομόσναγια. Στην πορεία του προς το Κίεβο έχει καταλάβει τις πόλεις Κορσούν και Μιρόνοφκα».¹

Εν κατακλείδι ο Οζέροφ είπε ότι έφτασε η ώρα να βάλουμε τα πράγματα στη θέση τους. «Πρέπει να στηρίξουμε τον Γκριγκόριεφ με λόγια και με πράξεις, ηθικά και υλικά, επειδή είναι φίλος μας και καθοδηγείται από το κόμμα μας που έχει καταδικάσει τα μέλη της ΚΕ του, αυτούς τους προδότες και προβοκάτορες Μιχαϊλιτσένκο, Λέμπεντετς, Λιτβινένκο⁽¹³⁰⁾ και τους υπόλοιπους. Το κόμμα είναι υπεύθυνο για το κίνημα του Γκριγκόριεφ, και αφού είμαστε σε συμμαχία με 'σας, βοηθήστε μας».

Δεν υπήρξαν χειροκροτήματα για τον Οζέροφ. Ο κάθε αντιπρόσωπος ήταν σιωπηλός και σκυθρωπός, σκεφτόταν πώς θα τελειώσει η ιστορία που άρχισε!..

Οι ομιλητές που μίλησαν μετά τον Οζέροφ έλεγαν για το πώς να συμφιλιώσουν τον Γκριγκόριεφ με τους μπολσεβίκους με ειρηνικά μέσα. Στο δεύτερο ζήτημα, οι ομιλητές τάχθηκαν υπέρ της αναθεώρησης της συμφωνίας με τη σοβιετική κυβέρνηση στο θέμα της διεύρυνσης των στρατιωτικών δικαιωμάτων της μαχνοβοτσίνας και την πλήρη αυτονομία των περιφερειών: Μαριούπολης, Μπερντιάνσκ, Μελιτόπολης, Αλεξάντροφσκ, Παβλογκράντ και Μπαχμούτ.

Για το τρίτο ζήτημα μίλησαν οι Κουριλένκο, Ραντιόνοφ, Πετρένκο κι εγώ (Β. Μπιελάς - στο).

«Σύντροφοι, από την απόφαση αυτής της συνεδρίασης εξαρτάται η τύχη όχι μόνο των ανταρτών, αλλά και όλου του Νότιου Μετώπου, ενώ ίσως και της Επανάστασης», είπα εγώ. «Ο Κολτοάκ πλησιάζει τον ποταμό Βίλγα στριμώνοντας τις Κόκκινες Στρατιές της κεντρικής Ρωσίας. Ο Ντενίκιν συνεχίζει την επίθεση σ' όλες τις περιοχές και τεμαχίζει το μέτωπό μας με τον Σκούρο. Η γειτονική 13^η Στρατιά, η οποία καταλαμβάνει μέτωπο 100 βερσιτών, από τον σταθμό Ντολ ως το Ντεμπάλτσβεβο, είναι υποσιτισμένη και άοπλη, πολεμάει εναντίον μεγάλων δυνάμεων του Ντενίκιν, ο οποίος έχει καταλάβει το Λουγκάνσκ κι έχει αποθήσει την 8^η Στρατιά κατά 125 βέρστια ανατολικά και νοτιοανατολικά, η 9^η Στρατιά έχει καλυφθεί πίσω από τον ποταμό Ντονέτς και τον ποταμό Μανίτς, ενώ η 10^η διεξάγει έντονες μάχες με τη Στρατιά του Βράγκελ και μεγάλα σώματα ιππικού στην περιοχή του Βελικοκνιάζενσναγια. Η κατάσταση διαμορφώνεται έτσι, που θα πρέπει να αναμένουμε γενική επίθεση. Είχαμε ελπίδες για τα μετόπισθεν.

»Όμως τι έχει γίνει από μέρους σας στον τομέα της συγκρότησης εφεδρειών;... Δεν υπάρχει ροή νέων δυνάμεων στο μέτωπο, ο ανεφοδιασμός αποδιοργανώθηκε,

¹ Λέμπιετ, Ντ. Ζ., «Συμπεράσματα και Μαθήματα Τριών Ετών Αναρχο-μαχνοβοτσίνας», Χάρκοβο, 1921, σελ. 19.

υπάρχει έλλειψη πυρομαχικών. Όπως στα μετόπισθεν της Ταξιαρχίας μας, έτσι και στα μετόπισθεν των Κόκκινων Στρατιών, δεν έχει γίνει τίποτα στον τομέα της συγκρότησης νέων τμημάτων. Το μόνο που σκέφτεστε είναι το πώς να ρίξετε λάσπη ο ένας στον άλλο.

»Στις 8 Μάη ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο υπέγραψε διαταγή για την παράδοσή μας στο Νότιο Μέτωπο¹. Όμως τι θα μας δώσει αυτό στην πράξη; Τίποτα! Ήταν άσχημα, θα γίνει ακόμα χειρότερα. Δεν πρέπει να ελπίζουμε σε κανέναν. Τις δυνάμεις του Ντενίκιν δεν τις υπολογίζαμε σωστά πριν, δε βλέπαμε τις συγκροτήσεις του στα μετόπισθεν και τη βοήθεια της Αντάντ.

»Τώρα βλέπουμε την άλλη όψη του νομίσματος. Κατασκοπευτικά αεροπλάνα αναφέρουν κίνηση νέων έφιππων πομπών προς το μέτωπο, νέων αμαξοστοιχιών. Και τι θα δώσετε εσείς στο μέτωπο; Τι έχετε στα χέρια σας; Έλλειψη μεθοδικότητας, αχαλίνωτο αντάρτικο, αλληλοφαγωμάρα και καβγάδες, τίποτα άλλο! Στο Ρουμανο-Γαλικιανό μέτωπο προς το παρόν έχουμε επιτυχίες, ο εχθρός είναι στην άλλη πλευρά του Δνεϊστερου και του Σλouts. Όμως τι θα γίνει σε μια βδομάδα; Εμπρός μας έχουμε και τρίτο μέτωπο, το εσωτερικό μέτωπο του Γκριγκόριεφ.

»Ο Οζέροφ και οι δικοί του υποστηρίζουν ότι ο Γκριγκόριεφ ελέγχεται από το κόμμα των αριστερών σοσιαλεπαναστατών ακτιβιστών. Εγώ υποστηρίζω ότι πίσω από την πλάτη του Γκριγκόριεφ βρίσκεται αν όχι ο ίδιος ο Ντενίκιν, τότε κάποιος από τους κοντινούς αξιωματικούς του. Υποστηρίζω ότι οι σοσιαλεπαναστάτες τοποθετήθηκαν επίτηδες από τρίτους ως βιτρίνα. Ο Γκριγκόριεφ έμπηξε μαχαίρι στην πλάτη των μπολσεβίκων κι αν όχι σήμερα, τότε αύριο θα αγγίξει και εμάς. Δεν είναι τίποτα άλλο από αντεπανάσταση!

»Τώρα μας χρειάζεται σαφήνεια, σταθερότητα, αξιοπρέπεια. Πρέπει να βρούμε θάρρος και να πούμε: θέλουμε αυτονομία, εγκαταλείπουμε τις ιδέες του διεθνισμού. Τότε οι μπολσεβίκοι θα αποσύρουν τις οργανώσεις τους και θα γίνουν ομοσπονδιακοί μας σύμμαχοι στο λευκό μέτωπο. Όμως τι θα δώσετε στη θέση των μπολσεβίκικων οργανώσεων; Επιτελεία συγκροτήσεων βασισμένα στις αρχές των αποσπασμάτων, ή συντάγματα που παίρνουν το όνομα των διοικητών τους οι οποίοι δε μύρισαν αρκετό μπαρούτι των τακτικών συνταγμάτων του Ντενίκιν και συγκροτούν προσωπικά συντάγματα πάνω από τέσσερις μήνες και με τίποτα δε μπορούν να φτάσουν τον αριθμό τους σε χίλια άτομα!

»Θα διατάξετε να ελπίζουμε σε αντιεξουσιαστικά Σοβιέτ, τα οποία είναι ικανά να υπογράφουν αποφάσεις αλλά είναι ανίκανα να τις εφαρμόζουν; Οι κοοπερατίβες, αυτές οι κοκκαλωμένες τσάρο-μενσεβίκικες οργανώσεις θα μπορέσουν να δώσουν κάτι στο μέτωπο; Όχι και πάλι όχι! Το μέτωπο έχασε κάθε ελπίδα και δεν περιμένει βοήθεια από τα μετόπισθεν. Πρέπει μόνο του να πάρει όλα όσα του χρειάζονται χωρίς να περιμένει πότε αυτή η ισότιμη στρατολόγηση, δημιουργημένη για την ιστορία και όχι για τη ζωή, θα πάρει μπρος και τα χωριά θα αρχίσουν να μας θρέφουν με νέους μαχητές.

¹ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 2, σελ. 21.

»Γι' αυτό σύντροφοι καλώ: α) Να αντιτεθούμε αμέσως με όπλα στον Γκριγκόριεφ, β) Να διαφυλάξουμε φιλικές σχέσεις με τους μπολσεβίκους, γ) Να αναβαθμίσουμε την Ταξιαρχία σε Μεραρχία. Ως προς το τελευταίο οι δυνάμεις μας, μαζί με τις άοπλες εφεδρείες, φτάνουν τις 50 χιλιάδες μαχητές και η περιοχή που καταλαμβάνουμε είναι μεγαλύτερη από την περιοχή που καταλαμβάνει η 13^η Στρατιά, ή η 8^η, χωρίς να μιλάμε για την Κριμαϊκή Στρατιά που αναβαθμίστηκε από την 2^η Ταξιαρχία της δικιάς μας Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, το μέγεθος της οποίας πλησιάζει τις 10 χιλιάδες μαχητές. Το μέτωπό μας απλώνεται απέναντι του Ντον, από τον σταθμό Ελένοφκα ως το χωριό Νοβο-Νικολάγιεφκα (Νοβοαζόφσκ), σε 76 βέρστια, και σε 175 βέρστια στα παράλια της θάλασσας όπου τόσο συχνά οι Λευκοφρουροί προσπαθούν να κάνουν απόβαση στρατευμάτων ενώ τα Αγγλο-Γαλλικά πλοία τα βομβαρδίζουν με κανόνια μεγάλου βεληνεκούς.

»Σύμφωνα με τα στάνταρ του Κόκκινου Στρατού έχουμε δικαίωμα για στρατιά και όχι για ταξιαρχία, ενώ το Επιτελείο μας έπρεπε να εξετάσει πολύ πιο πριν αυτό το ζήτημα. Επίσης, η εξέλιξη της ταξιαρχίας μας σε μεραρχία βρίσκει σύμφωνο το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ της Στρατιάς μας και τον Σκάτσκο, η Διοίκηση του Ουκρανικού Μετώπου το αντιμετώπισε κι αυτή θετικά, ο Λαϊκός Στρατιωτικός Επίτροπος Μεζλαούκ επέτρεψε την αναβάθμισή¹.

»Τι περιμένουμε; Πώς θα παλέψουμε με τον Ντενίκιν; Το Επιτελείο μας, εξαιτίας της κραπάλης και της φαγωμάρας με τους μπολσεβίκους, δεν έχει χρόνο να σκεφτεί την άμυνα της περιοχής, την ενίσχυσή της με στρατιωτικές δυνάμεις. Εδώ είναι η δυστυχία μας, ενώ οι περιστάσεις απαιτούν να κοιτάξουμε τη ζωή κατάματα...».

Στο ίδιο περίπου πνεύμα μίλησαν ο Κουρλιένκο και ο Πετρένκο, όμως ο Ροντινόφ διαφωνούσε και υποστήριζε τον Οζέροφ.

Η απόφαση που πάρθηκε έλεγε περίπου τα παρακάτω:

1. Λόγω της δύσκολης κατάστασης στο μέτωπο και στα μετόπισθεν, να παραταθεί η συμφωνία με τη Σοβιετική Κυβέρνηση. Να ανατεθεί στο Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις για το ζήτημα της πλήρους αυτονομίας των περιφερειών Μαριούπολης, Μπερντιάνσκ, Μελιτόπολης, Αλεξάντροφσκ, Παβλογκράντ και Μπαχμούτ.
2. Λόγω της έλλειψης ενημέρωσης που θα μπορούσε να φωτίσει πολύπλευρα την πολιτική φυσιογνωμία του Γκριγκόριεφ, ορίζεται επιτροπή που αποτελείται από τους Τσουμπένκο, Κοροβίτσκι, Τσέρμαλικ, Σιμονένκο και Μιχάλεφ-Παβλένκο. Να ανατεθεί στον Μαχνό να ενημερώσει τη Σοβιετική κυβέρνηση για τις προβοκάτσιες του μαχνοβίτικου κινήματος από τους μπολσεβίκους του Αλεξάντροφσκ, όμως ως την επιστροφή της επιτροπής που θα σταλεί στον Γκριγκόριεφ, να μη στείλει στην κυβέρνηση την τελική του απόφαση γι' αυτόν.

¹ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 305.

3. Η Τρίτη Ταξιαρχία του Ζαντνεπρόφσκ, που φέρει το όνομα του μπάτκο Μαχνό, να αναβαθμιστεί σε μεραρχία με την ονομασία: "Πρώτη Ουκρανική Αντάρτικη Μεραρχία Μπάτκο Μαχνό". Η Μεραρχία χωρίζεται σε τρεις ταξιαρχίες και ορίζονται εκλεγμένοι διοικητές: Β. Κουριλένκο - Διοικητής 1^{ης} Ταξιαρχίας, Β. Μπιελάς - Διοικητής 2^{ης} Ταξιαρχίας, Πετρένκο - Πλατόνοφ - Διοικητής 3^{ης} Ταξιαρχίας. Οι διοικητές των ταξιαρχιών θα συμφωνούν μεταξύ τους για τις στρατιωτικές ενέργειες και μαζί με το Επιτελείο Εκστρατείας της Μεραρχίας να χωρίσουν το μέτωπο σε περιοχές.»

Μετά από τη συνέλευση επεξεργάστηκε η σύνθεση των συνταγμάτων και των ταξιαρχιών και ορίστηκαν οι συγκεκριμένες περιοχές του μετώπου για την κάθε μία.

Η 1^η Ταξιαρχία αποτελείται από τα συντάγματα: το 7^ο του Ζαντνεπρόφσκ, το 8^ο του Ζαντνεπρόφσκ, του Νοβοσπάσοφκα και το Μικτό - Ελληνικό, γενικού αριθμού 10.000 πεζικό, 200 ιππικό, 3 κανόνια, 40 πολυβόλα, ένα εξωλέμβιο σκάφος. Στη σύνθεση της 2^{ης} Ταξιαρχίας μπήκαν τα συντάγματα: το 9^ο Ελληνικό, το 10^ο του Ντον, το 2^ο του Ιγκνάτιεβο και το 12^ο Ιππικού, σύνολο 13.000 πεζικό, 700 ιππικό, με 4 κανόνια, 50 πολυβόλα, ένα αεροπλάνο, 2 τεθωρακισμένα τρένα και ένα τεθωρακισμένο όχημα. Και η 3^η Ταξιαρχία από τρία συντάγματα: το Σύνταγμα του Ποκρόφσκ, το Σύνταγμα του Παταλάχα και το Μικτό του Ορέχοβο, σύνολο 5.000 πεζικό, 50 ιππικό και 10 πολυβόλα.

Όταν πηγαίναμε στα διαμερίσματά μας, ξημέρωνε ήδη.

Στις 13 Μάη διεξήγαμε πετυχημένη επίθεση σε όλο το μέτωπο και με μάχες είχαμε καταλάβει τον σταθμό Κουτέινικοβο, το Κουζνέτσοβο, το Μιχάλοφκα, το Αλεξάντροφκα και το Μπεζιμίναγια, κατευθυνόμενοι προς το Μόσπινο και το Κβάισοι¹.

Εκείνη την ημέρα ο Μαχνό είχε στείλει το ακόλουθο τηλεγράφημα:

«Προς τον Έκτακτο Εξουσιοδοτημένο του Σοβιέτ Άμυνας Κάμενεφ. Αντίγραφο στο Αλεξάντροφσκ στην Περιφερειακή Επαναστατική Επιτροπή.

Με διαταγή από το Αλεξάντροφσκ, διακόπηκε η τηλεγραφική και η τηλεφωνική επικοινωνία με το Γκουλάι-Πόλε. Την ίδια ώρα στο Αλεξάντροφσκ η τοπική αρχή σπέρνει φήμες ότι προς το Αλεξάντροφσκ βαδίζουν τρία αντάρτικα αποσπάσματα του Μαχνό, κι έχει διατάξει την ετοιμότητα για την ανατίναξη των γεφυρών.

Δηλώνω ότι ούτε ένα τμήμα των στρατευμάτων μου δεν έχει παρθεί από το μέτωπο, ούτε ένας αντάρτης δεν έχει κατευθυνθεί από μένα, ούτε στο Αλεξάντροφσκ, ούτε σε καμιά άλλη περιοχή της Σοβιετικής Δημοκρατίας. Αντιθέτως, οι αντάρτες διεξάγουν πετυχημένη επίθεση στο μέτωπο του Ντενίκιν και βρίσκονται τρία βέροτσια από το Κουτέινικοβο.

¹ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 311.

Δηλώνω ότι οι φήμες που σπέρνονται από τις Αρχές του Αλεξάντροφσκ είναι καθαρή προβοκάτσια, που επιδιώκει την αποδιοργάνωση του μέτωπου και των μετόπισθεν.

Λάβετε έκτακτα μέτρα για την παύση παρόμοιων προβοκατόρικων ενεργειών, αλλιώς το μέτωπο και τα μετόπισθεν κινδυνεύουν και όλη η ευθύνη πέφτει στα διευθυντικά όργανα της εξουσίας.

Μπάτκο Μαχνό,
Υπασπιστής Λιούτι. 13/5/1919, Μαριούπολη»¹.

«Εντάξει είναι;» μου μίλησε ο Μαχνό.

«Εντάξει, αλλά να έγραφες και μια διαταγή για το μέτωπο», του απάντησα εγώ.

«Ναι, ναι, πρέπει να γράψω μια και να στείλω αντίγραφο στον Κάμενεφ», ο Μαχνό έκασε στο τραπέζι, όμως τον κάλεσαν στο τηλέφωνο.

Το Γκουλάι Πόλε ενημέρωνε ότι στην εβραϊκή αποικία Γκόρκαγια, άγνωστη συμμορία διεξήγαγε πογκρόμ. Επιτόπου, σε έκτακτη συνέλευση, αποφασίστηκε να οριστεί επιτροπή για τη διερεύνηση του συμβάντος. Ο Μαχνό έδινε οδηγίες στα μέλη της επιτροπής: «Πηγαίνετε στον τόπο του εγκλήματος και τιμωρήστε παραδειγματικά, με τον πιο ανελέητο τρόπο τους ενόχους, εμείς πηγαίνουμε στο Μπερντιάνσκ για να ελέγξουμε τη συγκρότηση νέων τμημάτων.»

Έτσι, λοιπόν, ξεκινήσαμε με αυτοκίνητο από τη Μαριούπολη προς το Μπερντιάνσκ για να ελέγξουμε την ετοιμότητα των συνταγμάτων που συγκροτούνταν εκεί από τον Τσερεντιάκ. Στο Μπερντιάνσκ έγινε παρέλαση δύο συνταγμάτων: ενός πεζικού και ενός ιππικού.

Μείναμε ικανοποιημένοι, όμως αισθανόμασταν πως αόρατο χέρι έσπερνε τον αντισημιτισμό. Το βράδυ, στους δρόμους εμφανίζονταν ύποπτα άτομα με τουφέκια και μπόγους στα χέρια. Στον δρόμο, απέναντι από το ξενοδοχείο Γκραντ Οτέλ, προσωπικά ο Μαχνό εκτέλεσε δύο μπράβους με μπόγους στα χέρια. Σ' αυτά υπήρχαν γυναικεία φορέματα, παντελόνια, παιδικά εσώρουχα, γραβάτες κι άλλα ρούχα.

Το βράδυ οργανώθηκε γλέντι από τον διευθυντή της φρουράς Καρένικοφ, ο οποίος είχε καλέσει και γυναίκες για τη βραδιά. Γίνονταν προπόσεις, έπαιζε μουσική, τραγουδούσαν τραγούδια, ζευγαράκια χόρευαν ταγκό σε άθλια εκτέλεση, χαχανίζοντας...

Ο Μαχνό μέθυσε και ξεσάλωσε, φώναζε κάτι, ενώ μετά άρχισε να πυροβολεί στο ταβάνι. Όμως τα μεγάλα χέρια του Κουριλένκο τυλίχτηκαν γύρω από το λεπτό σώμα του μπάτκο, τον οποίο τον αφούλισαν, τον έδεσαν και τον ξάπλωσαν σε κρεβάτι. Δε ξέρω τι έγινε το πρωί. Είχαμε φύγει.

Στις 15 Μάη, όταν σταματήσαμε στον σταθμό Πολόγκι, πέρασαν από 'μας ο Ντολζένκο και ο Μογκίλα⁽¹³¹⁾, μέλη της επιτροπής που είχε οριστεί για τη διερεύνηση του πογκρόμ. Η τοπική αρχή και η στρατιωτική διοίκηση μάς επισκέφτηκαν επίσης και

¹ «Προλεταριακή Επανάσταση», 1925, τ. 6 (41), σελ. 148-149.

όλοι μαζί ακούγαμε την ενημέρωση του Μογκίλα, ο οποίος έλεγε αυτά που αργότερα γράφτηκαν στην εφημερίδα «Πουτ κ Σβομπόντε» στις 24 Μάη 1919 με τον τίτλο «Πού είναι το τέλος της βίας;».

«Σύντροφοι. Διοριστήκαμε από το Επιτελείο της Ταξιαρχίας στην επιτροπή για τη διερεύνηση του σκληρού ανελέητου πογκρόμ, που διεξήγαγε ομάδα εγκληματιών, κατά του εβραϊκού πληθυσμού της αποικίας Γκόρκαγια. Ήμασταν στον τόπο του πογκρόμ και να τι διαπιστώσαμε εκεί.

Το βράδι της 11^{ης} Μάη στον δρόμο από την Ουοπένοφκα, ένοπλο απόσπασμα είκοσι δύο ατόμων πλησίασε την εβραϊκή αποικία Γκόρκαγια, της οποίας ο πληθυσμός αποτελείται αποκλειστικά από φτωχούς Εβραίους. Το απόσπασμα περικύκλωσε την αποικία και ξεκίνησε άγριο ένοπλο ξεκαθάρισμα του ειρηνικού εργαζόμενου λαού. Ένα τμήμα του αποσπάσματος άρπαξε τη φρουρά και τους κατοίκους που συνάντησαν στον δρόμο και τους κουβάλησε στο Σοβιέτ όπου άρχισαν να τους γδύνουν, να τους χτυπούνε και μετά να τους σφάζουν και να τους τουφεκίζουν. Το άλλο τμήμα του αποσπάσματος σκόρπισε στα σπίτια, όπου βίαζε αθώες κοπέλες και μετά εκτελούσαν όποιον έβρισκαν.

Μ' αυτή τη μορφή, το αιμοβόρο ξεφάντωμα δαιμονισμένων, ασυνείδητων ανθρώπων, συνεχιζόταν για τρεις, περίπου, ώρες. Τρία βέροντια από την αποικία, ακούγαμε ήδη τα ουρλιαχτά και τα κλάματα παιδιών, μανάδων και γέρων, που εκλιπαρούσαν να τους βοηθήσουμε και να τους προστατέψουμε. Οι καρδιές μας σφίγγονταν στο άκουσμα των φριχτών ουρλιαχτών, μας διαπερνούσαν ρίγη και μας πάγωνε το αίμα. Μόλις μπήκαμε στο χωριό, παιδιά γέροι και γριές μας αγκάλιαζαν τα πόδια, βλέποντάς μας σα σωτήρες και φώναζαν: "Γλιτώστε μας επιτέλους, ή πάρτε μας όλους και εκτελέστε μας αμέσως, δεν έχουμε άλλη δύναμη να τα ζούμε και να τα υποφέρουμε αυτά...".

Μπροστά στα μάτια μας ξετυλίχτηκε μια εικόνα γεμάτη αίμα: στο κέντρο του χωριού, γύρω από το Σοβιέτ κείτονταν 24 παραμορφωμένα σώματα, άλλα πτώματα κείτονταν στους δρόμους και στους λαχανόκηπους. Πάνω από τον κάθε νεκρό έκλαιγαν σκυμμένοι οι συγγενείς του. Οι 22 εγκληματίες του Ουοπένοβο συνελήφθησαν από εμάς και ομολόγησαν τα πάντα, τώρα περιμένουν τη Νέμεση».

Ο Μογκίλα τελείωσε την ενημέρωσή του και στους 22 εγκληματίες ορίστηκε η ποινή του θανάτου. Αυτό ήταν το δεύτερο πογκρόμ στη μαχνοβίτικη περιοχή που διεξαγόταν από ανεξέλεγκτους εγκληματίες. Σήκωσαν τα κεφάλια τους μόλις ξέσπασε η γκριγοριεφτσινα. Σ' όλες τις γωνιές των μετόπισθεν ανθούσε ο αντισημιτισμός και για να εξαλειφθεί αυτή η κληρονομιά του μοναρχισμού, έπρεπε να παρθούν σκληρότατα μέτρα.

Η ανάπτυξη του αντισημιτισμού εξηγείται από ιστορικά διαμορφωμένες σχέσεις του πληθυσμού με τους Εβραίους και από τα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά συμμετοχής τους στον κομματικό και στον κρατικό μηχανισμό, ο οποίος εφαρμόζε ενεργητικά μια τέτοια πολιτική γης, τροφίμων και μονοκομματισμού, η οποία δεν υποστηριζόταν από την πλειοψηφία του πληθυσμού της Ουκρανίας. Και εκτός απ' αυτό, η αδυναμία των λαϊκών διοικητικών οργάνων, τα οποία στην ουσία ήταν μια χάβρα, που στη μαχνοβίτικη γλώσσα ονομαζόταν "Σοβιετικό Σύστημα". Ήταν περισσότερο λόγια, παρά τάξη. Σε όλη την περιοχή απουσίαζε η τάξη. Δεν υπήρχε απονομή δικαιοσύνης, γι' αυτό η εγκληματικότητα ανθούσε.

Από το Πολόγκι πηγαίναμε προς το Βολνοβάχα. Ο Μογκίλα δε μπορούσε να ξεχάσει αυτά που είδε και συνέχιζε να αγανακτεί, φτάνοντας στο σημείο να κατηγορεί το σύστημα της μαχνοβίας, στο οποίο ανθούσε ατιμώρητα η εγκληματικότητα.

Ο Μογκίλα μας διηγόταν:

«Στο δεύτερο μισό του Μάρτη, στην αποικία Γιαμπλουκόβαγια κατά τη συλλογή προστίμων, ο Σιους τουφέκισε οχτώ άτομα, τους πιο πλούσιους Γερμανούς. Εξοργισμένοι Γερμανοί στο μάζεμά τους αποφάσισαν να εκδικηθούν και, επιλέγοντας με κλήρο δύο άτομα, τους έστειλαν στο Γκουλάι Πόλε με την αποστολή να σκοτώσουν τον Μαχνό.

«Κόκκινη άμαξα, που την έφερναν δύο δυνατά άλογα, κινιόταν στην κεντρική οδό του Γκουλάι Πόλε προς το Επιτελείο. Σ' αυτή επέβαιναν δύο Γερμανοί απ' το Γιαμπλουκόβαγια και ο αμαξάς. Ο σκοπός διέταξε να σταματήσει η άμαξα, όμως, βλέποντας ότι αυτή δε σταματάει, πυροβόλησε στον αέρα. Οι Γερμανοί επιτάχυναν. Όμως από το επιτελείο τούς χτύπησε πολυβόλο. Οι Γερμανοί πήδηξαν απ' την άμαξα και άνοιξαν πυρ εναντίον των φρουρών.

«Κατά την ανταλλαγή πυροβολισμών, σκοτώθηκε τυχαία από τους Γερμανούς, ο ανήλικος Γκουλαϊπόλιτης Ιβάν Ντερεβιάνκο.

«Και ο Σιους, με προσωπική πρωτοβουλία, πήρε ένα απόσπασμα και πήγε στο Γιαμπλουκόβαγια. Συγκάλεσε το συμβούλιο πλούσιων Γερμανών και τους επέβαλε πρόστιμο.

«Η έρευνα που διεξήγε ο Σιους έδειξε ότι κλήρο είχαν τραβήξει περίπου 30 άτομα, τα οποία τα συνέλαβε όλα και τα έκλεισε σε έναν στάβλο. Οι συλληφθέντες τουφεκίστηκαν χωρίς δίκη και ο στάβλος πυρπολήθηκε.

«Και τι έπαθε γι' αυτό; Τίποτα! Ενώ οι άνθρωποι χάθηκαν!», συνέχιζε αγανακτισμένος ο Μογκίλα.

Χάνονταν αθώοι άνθρωποι. Αν και η ιδεολογία του αναρχοκομμουνισμού κήρυττε τον διεθνισμό και την ισότητα όλων των καταπιεσμένων εθνοτήτων, δεν ήταν εύκολο να αλλάξουν οι παραδόσεις αιώνων.

Ο Μ. Κουμπάνιν είχε αναλύσει εν συντομία τις κοινωνικοπολιτικές αιτίες του εθνικισμού, ξεκινώντας την έρευνα από τις σχέσεις ανάμεσα στον πληθυσμό του χωριού και της πόλης στο επίπεδο των εθνικών διαφορών, σ' όλη την Ουκρανία το 1923, σε ποσοστά:

Εθνότητες	Πόλεις	Περιφέρειες
Ουκρανοί	32%	83%
Ρώσοι	34%	7%
Εβραίοι	25%	5%
Γερμανοί	2%	2%
Πολωνοί	3%	1%
Λοιποί	4%	2%
Σύνολο	100%	100 %

Στις πόλεις, το 68% του πληθυσμού άνηκε σε άλλες εθνότητες, ενώ το 52% άνηκε σε δύο εθνότητες -Ρώσους κι Εβραίους- οι Ουκρανοί αποτελούσαν μόνο το 1/3 του πληθυσμού των πόλεων. Αντιθέτως, στα χωριά μόνο το 17% δεν άνηκε στην ουκρανική εθνότητα. Όμως η πόλη ήταν ξένη στον Ουκρανό αγρότη όχι μόνο λόγω της εθνικής της σύνθεσης. Η πόλη αγόραζε το σιτάρι των αγροτών και πουλούσε στα χωριά τα δικά της προϊόντα.

Αν κοιτάξουμε το ποιος εμπορευόταν τα προϊόντα της αγροτικής οικονομίας, θα ανακαλύψουμε ένα πολύ ενδιαφέρον φαινόμενο. Σε κάποιες περιοχές της Ουκρανίας αυτά τα προϊόντα τα εμπορεύονταν σχεδόν αποκλειστικά Εβραίοι. Εμπορεύονταν κυρίως προϊόντα αγροτικής οικονομίας: ψωμί, ζωντανά, δημητριακά, μηχανήματα, μεταλλεύματα και υφάσματα. Το ποσοστό των Εβραίων εμπόρων, στους προαναφερθέντες τομείς στην Ουκρανία ήταν πολύ υψηλό. Στις επαρχίες Ποντόλσκ, Κιέβου και Βολίνσκ το εμπόριο βρισκόταν σχεδόν αποκλειστικά στα χέρια των Εβραίων. Στην επαρχία του Κιέβου το ποσοστό των Εβραίων που ασχολούνταν γενικά με το εμπόριο (χωρίς ακριβή προσδιορισμό) έφτανε το 75,8% όλων των εμπόρων, στην επαρχία του Ποντόλσκ το 89,8%, στη Χερσώνα το 62,9%, ενώ στην Ταυρίδα μόνο το 27,4% και στο Αικατερινοσλάφ το 40,2%.

Οι Εβραίοι κατείχαν κυρίαρχο ρόλο στο εμπόριο προϊόντων αγροτικής οικονομίας στην Ουκρανία. Έτσι, για παράδειγμα, το ποσοστό Εβραίων εμπόρων ζώων έφτανε το 78,1% στην επαρχία του Κιέβου, το 89,8% στο Ποντόλσκ, το 71,9% στη Χερσώνα, ενώ στην Ταυρίδα μόνο το 10,8% και στο Αικατερινοσλάφ το 21,1%. Στο εμπόριο δημητριακών στο Ποντόλσκ το 98,5%, στη Χερσώνα το 82,5% ενώ στην Ταυρίδα μόνο το 44,6% και στο Αικατερινοσλάφ το 76,6%. Φέρνοντας τα προϊόντα του στην πόλη, ο αγρότης μπορούσε να τα πουλήσει μόνο σε Εβραίους. Εννοείται ότι στις επαρχίες που οι Εβραίοι αποτελούσαν τα 3/4 των εμπόρων, ή ακόμα και το 98%, ο ταξικός και ο κοινωνικός ανταγωνισμός έβρισκε την έκφρασή του στον ασυγκράτητο σωβινισμό και η αγροτιά ήταν πραγματικά κυριευμένη από έναν τέτοιο σωβινισμό. Το εμπορικό

κεφάλαιο που ρουφούσε το αίμα των αγροτών με τις χαμηλές τιμές στα αγροτικά προϊόντα και πλούτιζε στις πλάτες των ρημαγμένων αγροτών, προσωποποιούνταν στη συνείδηση του αγρότη με τη μορφή του Εβραίου έμπορα που ήταν σχεδόν μονοπώλιο στην αγορά των αγροτικών προϊόντων.

Ο Εβραίος έμπορας ήταν ο φορέας της εμπορικής διαμεσολάβησης μεταξύ των προϊόντων των χωριών και των προϊόντων της πόλης. Από εδώ πηγάζουν οι ρίζες του αντισημιτισμού στο αγροτικό κίνημα...»¹

Στα πολιτικά ζητήματα, η εβραϊκή κοινότητα ήταν κλεισμένη στον εαυτό της και σχεδόν πάντα έπαιρνε το μέρος του δυνατότερου, καταπιέζοντας τον πιο αδύναμο.

Όμως, παρ' όλα αυτά, αν συγκρίνουμε τα συμβάντα στην περιοχή της δικής μας επιρροής σε σχέση με την υπόλοιπη Ουκρανία, μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι η σημαία του διεθνισμού στη μαχνοβτσινα κυμάτιζε ψηλά.

Για να φωτίσω καλύτερα τα γεγονότα θα παραθέσω κομμάτι της μελέτης του Γκρούσεφ-Οριενμπούργκσι ο οποίος περιέγραψε τα εβραϊκά πογκρόμ στην Ουκρανία σε 160 σελίδες.

«Ξέρουμε για τα άγρια πογκρόμ της εποχής του Χμελνίτοκι στα μέσα του 17^{ου} αιώνα, για τους φοβερούς γκαϊνταμάκους στα μέσα του 18^{ου} αιώνα. Πολλοί από μας έζησαν τα πογκρόμ του 1881-82. Θυμόμαστε καθαρά τα οκτωβριανά γεγονότα των "μαυροκατονταρχιτών" το 1905.

Τώρα μπροστά στα μάτια μας διεξάγεται το πέμπτο κατά σειρά μαζικό αιματοβαμμένο γεγονός.

Στην επαναστατική εποχή του 1881 και του 1905 τα εβραϊκά πογκρόμ ήταν σύντομα, έπεφταν σε μια ξαφνική θεομηνία, ενώ τώρα είναι μια συνεχόμενη, αδιάκοπη συμφορά...

Ξέρουμε μόνο ένα μέρος, και όχι το μεγαλύτερο, όλων των πογκρόμ...

Μέχρι στιγμής ξέρουμε μόνο 402 μέρη που έχουν υποστεί πογκρόμ. Ανάμεσά τους υπάρχουν και μεγάλες πόλεις όπως το Ζίτομιρ, το Κιέβο και το Αικατερινοσλάφ και μικρά χωριά και κωμοπόλεις με μερικές εβραϊκές οικογένειες που κατοικούσαν σε αυτά από ξεχασμένες εποχές.

Αυτά τα μέρη κατανέμονται στις ακόλουθες επαρχίες:

Κιέβου	231	Πολτάβας	16
Βολίνσκ	56	Τσερνίγκοφ	9
Ποντόλσκ	62	Αικατερινοσλάφ	3
Χερσώνας	25	-----	
		Σύνολο	402

¹ Κουμπάνιν, Μ. «Μαχνοβτσινα», σελ. 27-30.

Ακόμα και ο ίδιος ο ορισμός του πογκρόμ είναι πεπαλαιωμένος. Παλαιότερα με τον όρο πογκρόμ αντιλαμβανόμασταν κάτι το ξαφνικό και σύντομο, που διαρκούσε μια ώρα, μια-δυο μέρες και σταματούσε, όμως η τωρινή κατάσταση ήταν κάτι διαφορετικό όταν ένα χωριό ή μια πόλη βρισκόταν σε κατάσταση πογκρόμ επί μία βδομάδα ή και μήνα και όταν μια περιοχή υπέφερε διαδοχικά από κάθε αντιμαχόμενη πλευρά που την καταλάμβανε.

Το σύνολο των νεκρών δεν πρέπει με τίποτα να υπολογίζεται σε λιγότερες από 100.000.

Μέχρι και τη σημερινή θεομηνία, οι συνηθισμένες μορφές των εβραϊκών πογκρόμ στη Ρωσία ήταν η καταστροφή των περιουσιών, αγαπημένη συνήθεια ήταν το σκόρπισμα των πούπουλων από μαξιλάρια, ληστείες, βιασμοί, ξυλοδαρμοί, σε σπάνιες περιπτώσεις δολοφονίες και σε ακόμα πιο σπάνιες περιπτώσεις ασέλγειες πάνω σε νεκρούς. Η σύγχρονη επιδημία των πογκρόμ ξεχωρίζει όχι μόνο για τη μεγάλη της διάρκεια, αλλά και για τα εξαιρετικής αγριότητας βασανιστήρια.»¹

Ο σταθμός Ρόζοφκα, το Ζατσάτιεφκα και το Χλεμπορντάροφκα ήταν γεμάτα από πρόσφυγες από το Γιούζοβο (σημερινό Ντονέτσκ), το οποίο περνούσε από χέρι σε χέρι. Αυτοί οι δύστυχοι έβρισκαν καταλύματα όπου μπορούσαν: στις αίθουσες των σταθμών, στις προβλήτες και στα αναχώματα. Στην αρχή, στις γερμανικές αποικίες, κατορθώναμε να οργανώνουμε συσσίτια κι επιτροπές προσφύγων οι οποίες τροφοδοτούνταν από την περιοχή του μετώπου. Επί δύο μήνες οι Γερμανοί έπαικτοί τάιζαν δεκάδες χιλιάδες γυναίκες, παιδιά, γέρους και ανθρακωρύχους από το Γιούζοβο και τα περίχωρα.

Όμως το τελευταίο διάστημα άρχισαν να δυσκολεύονται και οι Γερμανοί. Έδωσα τη διαταγή στους σταθμάρχες να στέλνουν τους πρόσφυγες πιο πέρα για να αποφορτίσω τη γραμμή των μετόπισθεν. Όμως αυτοί δεν έφευγαν, συνέχιζαν να κάθονται, περίμεναν πότε θα ανακαταλάβουμε το Γιούζοβο για να γυρίσουν σπίτι τους.

Τα Κόκκινα Συντάγματα της 13^{ης} Στρατιάς, ειδικά το 13^ο Σύνταγμα, εξουθενωμένα από τις μάχες και την απουσία πυρομαχικών κι εφοδίων, έτρεξαν πανικόβλητα στη δικιά μας περιοχή ελπίζοντας να καλυφθούν από τον Ντενίκιν. Αυτό είχε γίνει ήδη τρεις φορές και ξανάγινε τέταρτη.

Η γειτονική 9^η Μεραρχία της 13^{ης} Στρατιάς προκαλούσε πάντα τις ανησυχίες και τις αμφιβολίες μας.

Ο σταθμός Βολνοβάχα και το Βελίκι Ανατόλ είχαν πραγματικά πλημμυρίσει από κόκκινους φαντάρους που είχαν φύγει από το Γιούζοβο. Ο Διευθυντής του Επιτελείου μου έσπευσε να τοποθετήσει κάλυψη στα βόρεια συγκροτώντας λόχους από φυγάδες και τους εφοδίασε με σφαίρες και τρόφιμα.

¹ Γκούσεφ-Οριενμπούργκοκι, Σ., «Βιβλίο για τα Εβραϊκά Πογκρόμ στην Ουκρανία το 1919», Πετρούπολη, 1924, σελ. 13-15.

Έτσι βρεθήκαμε σε αδιέξοδο και μαζί με τον Κουριλένκο αποφασίσαμε να χτυπήσουμε σε όλη την περιοχή για να αποσπάσουμε την προσοχή των Λευκών από το Γιούζοβο. Το πρωί της 16^{ης} Μάη, περνώντας σε επίθεση τα συντάγματα κατέλαβαν τα Μόσπινι, Κουτένικοβο, Νικολάγιεφ, Στεπάνοφοκαγια, Γκριγκόριεφοκαγια, Βασιλιέφοκαγια, Ελαντσίνοκαγια στον ποταμό Ελαντσίκ. Την ίδια ώρα με δύο τεθωρακισμένα τρένα επιτεθήκαμε βόρεια, και με τη βοήθεια Κόκκινων φαντάρων που είχαν συνέλθει καταλάβαμε τα Ελένοφκα, Ντόλια, Μαντρίνγκινο, Ρουτσένκοβο και Σιρόκαγια. Το Γιούζοβο ανακαταλήφθηκε από το 13^ο Σύνταγμα.

Γύρισα εξαντλημένος στο Επιτελείο της Ταξιαρχίας τη νύχτα. Ο Μαχνό με περίμενε στο ακουστικό του τηλεφώνου στο Γκουλάι Πόλε. Μου μετέδωσε το ενημερωτικό δελτίο του στρατού:

«[...]στις 14 Μάη αποσπάστηκαν από τον Γκριγκόριεφ οι πόλεις Κομπελιάκι, Τσερκάσι, Κρεμεντσιούκ, Ζολοτονόσναγια. Στις 15 Μάη αποσπάστηκε το Αικατερινοσλάφ...»ⁱ

«Οι είκοσι δύο ένοχοι για το πογκρόμ του Οουσπένοβο», συνέχιζε ο Μαχνό, «εκτελέστηκαν. Επιστρέφοντας από το Μπερντιάνσκ εκτέλεσα επίσης έναν σταθμάρχη στο Βελίκι Τοκμάκ. Το κάθαρμα, τον θυμάσαι; Μια χαρά ήταν το παλικάρι, κατά την κατάληψη του Μπερντιάνσκ τον είχαμε ορίσει σταθμάρχη. Τώρα είχε κρεμάσει πανό με το σύνθημα "Χτύπα τους Εβραίους - Σώσε την Επανάσταση - Ζήτω ο μπάτκο Μαχνό!", τον καθάρισα...

»Μόλις έλαβα από το Χάρκοβο, από τον Κάμενεφ, παρτίδα μονοβόλων τουφεκίων και 200.000 σφαίρες γι' αυτά. Στέλνω λίγα σε 'σένα, στον Κουριλένκο και στον Πλατόνοφ. Σου στέλνω από το Μπερντιάνσκ έναν λόχο ιππικού και στον Κουριλένκο τους υπόλοιπους. Από το Πολόγκι ξεκίνησε για να μπει στις προσταγές σου το 1^ο Σοβιετικό Σύνταγμα που έστειλε ο Σκάτσκο.

»Σήμερα ο Ρόσιν έστειλε στον Κάμενεφ το ακόλουθο τηλεγράφημα, το στέλνω και σε 'σένα:

«Προς Κάμενεφ.

Μαύρο χέρι του κακού σπέρνει ψέμα. Ο σύντροφος Μαχνό όχι μόνο κρατά το μέτωπο αλλά κάνει και επιτυχημένες επιθέσεις. Οι αντιδραστικοί μιλούν για επαφές του Μαχνό με τον Γκριγκόριεφ. Αυτό είναι ένα αισχρό και πονηρό ψέμα. Η πληροφορία για την εκτέλεση των πολιτικών επιτρόπων με επικεφαλής τον Κολοσόφ είναι ένα αποκρουστικό ψέμα. Όλοι είναι στα πόστα τους. Εχτές καταλήφθηκαν οι σημαντικές θέσεις Κουτένικοβο και Μόσπινο, τις οποίες αναγκαστήκαμε να ξαναπαράδωσουμε στον εχθρό, εξαιτίας της απουσίας πυρομαχικών. Αποστείλετε αμέσως

ⁱ «Κομμουνάρ», 1919, 15-18 Μάη.

σφαίρες κι ένα βαγόνι χάρτου για εφημερίδες και καλέσματα. Στείλτε 16 εκατομμύρια ρούβλια. Η μη λήψη χρημάτων, χάρτου και πυρομαχικών θα είναι σοβαρό εμπόδιο στη μάχη με την αντεπανάσταση.

Ρόσιν»^ι

«Πώς σου φαίνεται;» ρώτησε ο Μαχνό.

«Καλό», απάντησα εγώ, όμως είναι ψέμα ότι το Κουτέινικοβο ανακαταλήφθηκε από τους Λευκούς.»

«Δίκιο έχεις, αλλά κάτι πρέπει να γράψουμε!»

Εγώ του περιέγραψα τη γενική εικόνα του μετώπου επιστώντας την προσοχή του στην ενεργητικότητα του εχθρού τον τελευταίο καιρό και του ζήτησα να επιταχύνει τη στρατολόγηση. Στην πρότασή μου να χρησιμοποιηθούν γι' αυτόν τον λόγο οι Σοβιετικές Επιτροπές στρατολόγησης, το Επιτελείο μού απάντησε: «Αυτό είναι αδύνατο. Έχουμε τις δικές μας υπηρεσίες συγκρότησης οι οποίες τα καταφέρνουν μια χαρά με την υπόθεση».

Όμως αυτά ήταν μόνο λόγια και τίποτα παραπάνω. Εγώ ήξερα ότι δεν μπορούμε να βασιζόμαστε στο μέτωπο το οποίο συνέχιζε να ασθενεί οργανωτικά... Ιδιαίτερα τον τελευταίο καιρό, λόγω της εξέγερσης του Γκριγκόριεφ, οι πολιτικές διαφωνίες δεν κόπαζαν. Η ομάδα "Ναμπάτ" επέμενε στο Επιτελείο για σχίσμα με τους μπολσεβίκους. Η συνομοσπονδία ετοιμαζόταν να μεταφέρει σε 'μας το όργανό της, υποσχόταν να έρθει από το Χάρκοβο, όπου κρυβόταν, η γραμματεία της. Το αναρχικό απόσπασμα του Τσερεντιάκ⁽¹³²⁾ (200 άτομα) μεταφέρθηκε από το Χάρκοβο στο Γκουλάι Πόλε, πίσω του ήρθε και το απόσπασμα του Σούμπα⁽¹³³⁾ (300 άτομα) το οποίο δρούσε από τον Απρίλη του 1919 στις περιφέρειες του Αικατερινοσλάφ και του Νοβομοσκόφσκ. Τα αποσπάσματα είχαν λάβει οδηγίες από τη γραμματεία της συνομοσπονδίας "Ναμπάτ" να αναμένουν στο Γκουλάι Πόλε την άφιξη της γραμματείας και σε καμία περίπτωση να μη φθείρουν τους μαχητές τους στις μάχες.

Οι μάχες στο μέτωπο έπαιρναν όλο και πιο άσχημη τροπή. Ο Ντενίκιν, έχοντας στο μέτωπο καλά οργανωμένο μηχανισμό στρατολόγησης έριχνε στο μέτωπο όλο και πιο νέα συντάγματα.

Όλο αυτό το διάστημα, στην Ουκρανία δρούσαν ανεμπόδιστα αποσπάσματα του Πετλιούρα, οργανώνοντας κουλάκικες εξεγέρσεις στα Ποντόλοκ, Βολίν, Κίεβο, Τσερνίκοφ και αλλού.

Ο Γκριγκόριεφ είχε εύκολες νίκες στα τοπικά Σοβιέτ αντιπροσώπων κατά των μπολσεβίκων, οι οποίοι εκείνο τον καιρό δεν είχαν ούτε κύρος ούτε δύναμη στην Ουκρανία.

Σε αντίθεση με τα δικά μας ανήσυχια μετόπισθεν, ο Ντενίκιν είχε αριθμητική υπεροχή και καλύτερο οπλισμό. Στο Μανίτς έριξε φρέσκο ιππικό, στο Ντονμπάς συγκροτήσεις Κοζάκων του Κουμπάν, ενώ ενάντια στους μαχνοβίτες τον στρατηγό

^ι «Προλεταριακή Επανάσταση», 1925, τ. 6 (41), σελ. 149.

Σκούρο και τον στρατηγό Βινογκράντοφ. Όλη αυτή η μάζα έκανε αδιάκοπες επιθέσεις στις περιοχές μας προσπαθώντας όχι μόνο να κρατήσει το λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ, αλλά και να μας απωθήσει από την αριστερή ακτή της Ουκρανίας και τον ποταμό Ντον.

Όμως εμείς δε χάναμε το ηθικό μας. Σε όλη την Ουκρανία γινόταν στρατολόγηση εργαζομένων, η νεολαία κλήθηκε στα όπλα. Η γκριγκοριεφτσίνα είχε αρχίσει να διαλύεται και οι Κόκκινες Μεραρχίες που είχαν ριχτεί εναντίον της θα έπρεπε να έρθουν για βοήθεια.

Στις 13 Μάη έφτασε το 1^ο Σοβιετικό Σύνταγμα με διοικητή τον Τσάικα⁽¹³⁴⁾. Το Σύνταγμα είχε συγκροτηθεί στην περιοχή της Μελιτόπολης και αποτελούνταν από νεαρούς δυνατούς ταυριδίτες. Αυτή την ώρα ο Σκούρο πιέζε ιδιαίτερα το Γιούζοβο και μόλις το 1^ο Σύνταγμα έφτασε στη Βολνοβάχα ξεκίνησα μαζί του προς το Μόσπινο και από τα βαγόνια το έριξα κατευθείαν στο μέτωπο σε βοήθεια του 55^{ου} Ουκρανικού και του 9^{ου} συντάγματος του Ζαντνεπρόφσκ, τα οποία έδιναν θερμή μάχη. Ο Σκούρο περνούσε σε επίθεση και με τη βοήθεια τριών τεθωρακισμένων τρένων που ήταν οπλισμένα με ναυτικά κανόνια διαμέτρου έξι ιντσών και τρία τανκ και μετά από σκληρή μάχη μας στρίμωξαν στην περιοχή Μπέσεβο-Καραβάναγια. Αφήσαμε το Μόσπινο και το Κουτένικοβο.

Σ' αυτή τη μάχη έφεραν μεγάλες απώλειες το 9^ο Σύνταγμα του Ζαντνεπρόφσκ και ιδιαίτερα το 55^ο Ουκρανικό. Στο τελευταίο εκτός μάχης τέθηκε σχεδόν όλο το διοικητικό προσωπικό κι έμειναν μόνο 500 μαχητές¹. Σπεύδοντας να φέρω βοήθεια, ξεκίνησα για το Βολνοβάχα.

Ο Μαχνό κράτησε τον λόγο του. Το βράδυ της 17^{ης} Μάη έστειλε 1.000 τουφέκια "Γκρα" και από το Μπερντιάνσκ έφτασε λόχος ιππικού. Τα τουφέκια μοιράστηκαν αμέσως στον εφεδρικό λόχο της 2^{ης} Ταξιαρχίας, ο οποίος στάλθηκε αμέσως στο Ντάλια για να ενισχύσει το 1^ο Σοβιετικό Σύνταγμα.

«Έλα να δεις, Βίκτορ», με φώναξε ο Ντολζένκο, που μόλις είχε φτάσει από το Γκούλαϊ Πόλε. Στα πόδια του είχε ένα σωρό εντύπων.

«Στις 17 έφτασε η επιτροπή που είχαμε στείλει στον Γκριγκόριεφ. Θυμάσαι;», συνέχιζε ο Ντολζένκο, «έτσι μαζευτήκαμε στο Επιτελείο της Μεραρχίας για να ακούσουμε την αναφορά της. Μιλούσε ο Α. Τσουμπένκο, που ήταν μέλος της επιτροπής:

»Ξεκινήσαμε για το στρατόπεδο του Γκριγκόριεφ για να διαπιστώσουμε επί τόπου την πολιτική του φυσιογνωμία. Στο Νιζνεντνεπρόφσκ συναντήσαμε τον Παρχομένκο⁽¹³⁵⁾, που ήταν Διοικητής των Κόκκινων Στρατευμάτων κατά του Γκριγκόριεφ στο Αικατερινοσλάφ. Το Αικατερινοσλάφ περνούσε για τρίτη φορά στα χέρια του Γκριγκόριεφ. Ζητήσαμε να μας αφήσουν να περάσουμε στην πόλη, με την ελπίδα να συναντήσουμε τον Μαξιούτα⁽¹³⁶⁾, από τον οποίο ελπίζαμε να μάθουμε για τον Γκριγκόριεφ. Όμως ο Παρχομένκο δε μας άφησε να περάσουμε το μέτωπο. Εμείς γράψαμε επιστολή στον Γκριγκόριεφ, στην οποία τον ενημερώναμε για την αποστολή

¹ Αντόνοφ-Οφροέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 304

μας. Όμως ο Παρχομένκο αρνιόταν κατηγορηματικά να μεταφέρει το μήνυμα κι εμείς δεν ξέραμε τι να κάνουμε.

»Στις 15 Μάη ο Παρχομένκο έδωσε τον Γκριγκόριεφ από το Αικατερινοσλάφ και σκοτώσε ο ίδιος τον Μαξιούτα. Πήγαμε να δούμε τα θύματα. Οι γκριγκοριεβίτες είχαν σκοτώσει στο Τσοτσέλοφκα τρεις εβραϊκές οικογένειες, στα ρέματα του Καϊντάκ βρήκαμε 13 πτώματα, 11 Εβραίους και 2 εργάτες. Στο κοιμητήριο του Μπερντιάνσκ υπήρχαν 70 πτώματα, στο νοσοκομείο του σιδηρόδρομου 19, στο Αλεξάντροφσκ 15. Το 75% των νεκρών ήταν Εβραίοι.»

- «Μήπως σκοτώθηκαν σε μάχη;», προσπάθησε να διευκρινίσει ο Οζέροφ.

- «Όχι, όλα δείχνουν ότι είναι άμαχοι κάτοικοι», διαφώνησε ο Τσουμπένκο.

»Η μορφή του αντισημίτη είχε αρχίσει να διαγράφεται όλο και πιο ξεκάθαρα, όμως από ένα Αικατερινοσλάφ δεν μπορούσαμε να κρίνουμε ολόκληρο το κίνημα. Ζητήσαμε ξανά από τον Παρχομένκο να μας αφήσει να περάσουμε το μέτωπο, όμως αυτός, όπως και την πρώτη φορά, μας αρνήθηκε. Τότε αποφασίσαμε να στείλουμε τηλεγράφημα στον Κάμενεφ και ο Παρχομένκο έλαβε οδηγίες:

«Προσφέρετε στους αντιπροσώπους τη δυνατότητα να περάσουν τη γραμμή πυρός. Λάβετε μέτρα για την ασφάλειά τους, αν αυτό δε βλάπτει τις στρατιωτικές μας κινήσεις. Εννοείται ότι έτσι κι αλλιώς δεν μπορείτε να τους προσφέρετε καμιά εγγύηση, θα πρέπει να ενεργούν με δικιά τους ευθύνη και ρίσκο. Μπορούν να κάνουν συλλαλητήρια μόνο στην άλλη πλευρά του μετώπου, αλλά σε καμία περίπτωση στα δικά μας τμήματα.

Κάμενεφ»ⁱ

»Οι γκριγκοριεβίτες έτρεχαν και μας ήταν αδύνατο να τους φτάσουμε. Στο Μιρόνοφκα, κοντά στον σταθμό Βερχόφτσεφκα βρήκαμε 59 παραμορφωμένα πτώματα Εβραίων κι ενός Ρώσου εργάτη. Σε μερικά χωριά οι χωρικοί δήλωναν ανοιχτά ότι είναι γκριγοριεβίτες. Οι αιχμάλωτοι γκριγκοριεβίτες έλεγαν ότι είχαν πάρει διαταγές να χτυπούν τους Εβραίους και ότι είναι υπέρ της Σοβιετικής Εξουσίας. Οι μπολσεβίκοι εκτελούσαν τον κάθε δέκατο αιχμάλωτο γκριγκοριεβίτη...ⁱⁱ

»Στις 16 Μάη στη φυλακή του Αικατερινοσλάφ, που ήταν γεμάτη από αιχμαλώτους, πολιτικούς, ποινικούς κι άλλους κρατούμενους, έγινε εξέγερση, οι δεσμοφύλακες διώχτηκαν και η πόλη καταλήφθηκε από τους δραπέτες των φυλακών...»ⁱⁱⁱ

»Στους σοσιαλεπαναστάτες δεν άρεσε η αναφορά της επιτροπής, κουνούσαν τα χέρια τους χωρίς να ξέρουν τι να κάνουν», συνέχιζε ο Ντολζένκο.

«Η συνέλευση αποφάσισε να κηρύξει πόλεμο κατά του Γκριγκόριεφ. Ορίστηκε μια

ⁱ «Προλεταριακή Επανάσταση», 1925, τ. 6 (41), σελ. 150.

ⁱⁱ «Προλεταριακή Επανάσταση», 1925, τ. 6 (41), σελ. 149.

ⁱⁱⁱ «Προλεταριακή Επανάσταση», 1925, τ. 6 (41), σελ. 151.

επιτροπή για να συνταχθεί ένα κείμενο με κάλεσμα εναντίον του και το οποίο τυπώθηκε στις 18 Μάη, ενώ στις 4 Ιούνη θα έπρεπε να δημοσιευθεί στο τεύχος 3 της εφημερίδας "Πουτ κ Σβομπόντε". Τελικά είναι παλικάρια ο Μαχνό και ο Αρσίνοφ, παλικάρια και τα μέλη της επιτροπής. Διάβασε και θα δεις!», έλεγε ο Ντολζένκο δίνοντάς μου το κάλεσμα:

«Ποιος είναι ο Γκριγκόριεφ;

Αδέρφια εργαζόμενοι! Όταν εμείς ένα χρόνο πριν μπήκαμε στον δρόμο του ανελέητου αγώνα κατά της γερμανο-αυστριακής κατοχής κατά του γκέτμαν και μετά κατά του Πετλιούρα, αντιλαμβανόμεσταν ξεκάθαρα τη θέση μας σ' αυτόν τον αγώνα και από την πρώτη στιγμή βαδίσαμε κάτω από το λάβαρο που έγραφε ότι η απελευθέρωση των εργαζομένων είναι υπόθεση των ίδιων. Σ' αυτόν τον αγώνα πετύχαμε μερικές πολύ μεγάλες νίκες, διώξαμε τους Γερμανούς και ρίξαμε τον γκέτμαν, δεν επιτρέψαμε την εδραίωση του μικροαστικού βασιλείου του Πετλιούρα και ξεκινήσαμε την οικοδόμηση της νέας ζωής στην ελεύθερη γη. Ταυτόχρονα προειδοποιούσαμε τις πλατιές λαϊκές μάζες να προσέχουν καλά το τι γίνεται γύρω τους, επειδή πολυάριθμα αρπακτικά караδοκούν περιμένοντας τη στιγμή για να αρπάξουν την εξουσία και να εδραιωθούν στην πλάτη του λαού.

Ένα τέτοιο αρπακτικό παρουσιάστηκε με το πρόσωπο του αταμάνου Γκριγκόριεφ, ο οποίος κλαψουρίζοντας για τις κακουχίες, τη δυστυχία και την καταπίεση του λαού, στην πραγματικότητα φέρνει την παλιά ληστρική τάξη, με την οποία οι κακουχίες του λαού θα πληθύνουν, η εργασία του θα σκλαβωθεί, θα εγκαθιδρυθεί ο ζυγός της σκλαβιάς, τα δικαιώματα θα καταπατηθούν.

Θα παραθέσουμε τα λόγια του ίδιου του αταμάνου Γκριγκόριεφ.

Τι μας λέει ο αταμάνος; Με τα πρώτα λόγια της διακήρυξης του λέει ότι την Ουκρανία κυβερνούν άνθρωποι που σταύρωσαν τον Χριστό και άνθρωποι που ήρθαν από την αδηφάγα Μόσχα.

Αδέρφια! Δε βλέπετε σ' αυτά τα λόγια σκοτεινό κάλεσμα για εβραϊκά πογκρόμ; Δε νιώθετε την επιδίωξή του να διαλύσει τη ζωντανή, αδελφική σχέση μεταξύ της ουκρανικής και της ρωσικής Επανάστασης;

Ο Γκριγκόριεφ λέει ότι παλεύει ενάντια στους επιτρόπους για τη γνήσια εξουσία των Σοβιέτ. Όμως στην ίδια διακήρυξη λέει: "Εγώ, ο αταμάνος Γκριγκόριεφ -αυτή είναι η διαταγή μου- εκλέξτε δικούς σας επιτρόπους". Στη συνέχεια δηλώνει ότι είναι ενάντια στις αιματοχυσίες και κηρύσσει επιστράτευση στέλνοντας αγγελιαφόρους στο Χάρκοβο και στο Κίεβο γράφοντας: "Η διαταγή μου, παρακαλώ να εκτελεστεί. Όλα τα υπόλοιπα θα τα κάνω μόνος μου!". Αυτή είναι η γνήσια εξουσία του λαού;...

Αδέρφια αγρότες, εργάτες κι αντάρτες! Πολλοί από 'σας θα αναρωτιούνται τι θα απογίνει με εκείνους τους πολυάριθμους αντάρτες που μάχονται τίμια για την Επανάσταση και τώρα λόγω της προδοσίας του Γκριγκόριεφ βρέθηκαν στις ντροπιαστικές του γραμμές. Να τους θεωρούμε αντεπαναστάτες;

Όχι! Αυτοί οι σύντροφοι είναι θύματα απάτης. Είμαστε σίγουροι ότι το υγιές επαναστατικό τους ένστικτο θα τους υπαγορεύσει ότι ο Γκριγκόριεφ τους κορόιδεψε, και θα φύγουν από τις γραμμές του κάτω από τη σημαία της Επανάστασης. Γι' αυτό, όπως και πριν, θεωρούμε επαναστάτες τους αντάρτες που αύριο θα αγωνιστούν μαζί μας ενάντια στη ρωσική και παγκόσμια μπουρζουαζία.

Είμαστε υποχρεωμένοι να πούμε ότι τα αίτια που γέννησαν το αντεπαναστατικό κίνημα του Γκριγκόριεφ δεν ανήκουν όλα στον ίδιο τον Γκριγκόριεφ, αλλά σε μεγάλο βαθμό στο χάος που έχει επικρατήσει στην Ουκρανία το τελευταίο διάστημα. Από την ώρα της εγκαθίδρυσης του σοβιετικού συστήματος, έχει εγκαθιδρυθεί η δικτατορία του κόμματος των μπολσεβίκων. Σαν κρατιστικό κόμμα που είναι, το κόμμα των μπολσεβίκων εγκατέστησε παντού τα κρατικά του όργανα για τον έλεγχο του επαναστατημένου λαού. Όλοι θα πρέπει να υπακούν σ' αυτά τα όργανα και να ζουν κάτω από το άγρυπνο βλέμμα τους, κάθε αντίδραση, διαμαρτυρία ή και αυτόνομη πρωτοβουλία παρεμποδίζεται από την Τσε-Κα.

Επιπλέον, στην πλειοψηφία τους αυτά τα όργανα αποτελούνται από πρόσωπα που είναι μακρινά στην εργασία και ξένα στην Επανάσταση. Έτσι, δημιουργήθηκε μια κατάσταση στην οποία όλος ο εργαζόμενος κι επαναστατημένος λαός βρέθηκε κάτω από την επίβλεψη και τη διοίκηση ανθρώπων άσχετων και επιρρεπών προς την αυθαιρεσία κατά του πληθυσμού.

Αυτό προκάλεσε οργή στις μάζες, δυσαρέσκεια κι εχθρική διάθεση προς την υπάρχουσα τάξη. Αυτό το εκμεταλλεύτηκε τυχοδιωκτικά ο Γκριγκόριεφ. Ο Γκριγκόριεφ είναι προδότης της επανάστασης και εχθρός του λαού. Όμως το κόμμα των μπολσεβίκων με την ανεύθυνη δικτατορία του προκάλεσε οργή στις εργαζόμενες μάζες, την οποία σήμερα εκμεταλλεύτηκε ο Γκριγκόριεφ και αύριο μπορεί να την εκμεταλλευτεί άλλος τυχοδιώκτης. Γι' αυτό καταγγέλλοντας τον αταμάνο Γκριγκόριεφ για την προδοσία της επανάστασης, την ίδια ώρα διαμαρτυρόμαστε και για την ανεύθυνη δικτατορία των μπολσεβίκων, η οποία επιβάλλεται ακόμα και στις εργαζόμενες μάζες, ακόμα και στο πιο επαναστατικό κομμάτι της εργατικής τάξης, τον επαναστατικό αναρχισμό.

Υπενθυμίζουμε ξανά στον λαό ότι το να απαλλαγεί από τη βία, την καταπίεση και τη φτώχεια που τον περιβάλλουν, μπορεί να το καταφέρει μόνο με τις δικές του λαϊκές προσπάθειες. Καμιά αλλαγή εξουσίας δε θα τον

βοηθήσει σ' αυτό. Μόνο μέσω των δικών τους αγροτικών κι εργατικών οργανώσεων οι εργαζόμενοι θα μπορέσουν να φτάσουν τις όχθες της κοινωνικής Επανάστασης, της απόλυτης ελευθερίας και της ισοότητας.

Θάνατο στους προδότες και στους εχθρούς του λαού!

Κάτω τα εθνικιστικά μίση!

Κάτω οι προβοκάτορες!

Ζήτω η συνένωση εργατών κι αγροτών!

Ζήτω η Παγκόσμια Ελεύθερη Εργατική Κομμούνια!

Υπεύθυνα μέλη του Σοβιέτ:
Μπάτκο Μαχνό, Α. Τσουμπένκο,
Μιχάλεφ-Παβλένκο, Α. Όλχοβικ,
Π. Πουζάνοφ, Β. Σαρόφσκι,
Γ. Γκόρεφ, Π. Αρσίνοφ,
Μπ. Βερετέλνικοφ,
Ι. Τσούτσκο, Ε. Καρπένκο.

Υπέγραψαν:
Το Σοβιέτ του Επιτελείου της Μεραρχίας Μπάτκο Μαχνό.
Μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής
των Σοβιέτ Αγροτών, Εργατών και Κόκκινων Στρατιωτών Αντιπροσώπων
της πόλης Αλεξάντροφσκ:
Πρόεδρος της Περιφερειακής Εκτελεστικής Επιτροπής
Ε. Αντροουσένκο.
Διευθυντής του Τμήματος Διοίκησης Χ. Σπότα⁽¹³⁷⁾,
Διευθυντής Τμήματος Τροφίμων Γκαβρίλοφ
Μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής Πόλεως,
Πολιτικός Επίτροπος Α. Μποντάρ.»ⁱ

«Σου αρέσει, ακόμα και το Σοβιέτ του Αλεξάντροφσκ, που κάποτε έβριζε τους μαχνοβίτες υπέγραψε το κάλεσμα;» ρώτησε ο Ντολζένκο.

«Πού είναι το παράξενο; Καιρός να βάλουν μυαλό. Βλέπεις τον κίνδυνο που πλησιάζει, θα μας συμπλιώσει όλους. Μάλλον τους δόθηκαν εντολές από τα πάνω, δεν μπορούν να αλλάζουν την στάση τους έτσι απλά», του απάντησα εγώ.

«Ο Αντροουσένκο και ο Μποντάρ διαμαρτυρήθηκαν ιδιαίτερα για τις αναρχο-κομμουνιστικές θέσεις που διατυπώνονταν στο κείμενο», συνέχιζε ο Ντολζένκο. «Όμως ο Μαχνό, όπως πάντα ήταν ανένδοτος σε ό,τι αφορά σε ζητήματα αρχών. Οι αλεξαντροβίτες απέφευγαν να υπογράψουν, όμως ο Μαχνό δήλωσε ότι δε θα αλλάξει το κείμενο. Τελικά συμφώνησαν.

ⁱ «Πουτ κ Σβομπόντε», Όργανο των Επαναστατών Ανταρτών της Ένωσης Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε, 1919, 4 Ιούνη.

»Το κείμενο εκτυπώθηκε σε πολλά αντίτυπα και στάλθηκε όπου γινόταν, ακόμα και στην πλευρά του Γκριγκόριεφ.

»Όμως έχουμε κι άλλο ένα ευχάριστο νέο», έλεγε ο Ντολζένκο λύνοντας ένα δέμα με εφημερίδες. «Πανέμορφη ονομασία, "Πουτ κ Σβομπόντε" (Δρόμος προς την Ελευθερία), πρώτο τεύχος».

Σ' αυτό το τεύχος, με διαταγή του Επιτελείου, ο Μαχνό έδινε απάντηση στις γνωστές συκοφαντίες.

Στο ίδιο τεύχος, στην τέταρτη σελίδα γράφονταν:

«Ένωση αναρχικών του Γκουλάι Πόλε

Παρ' όλο που το μαζικό αντάρτικο κίνημα στην περιοχή του Γκουλάι Πόλε φέρει βαθύ αναρχικό χαρακτήρα, στην ίδια περιοχή δε γινόταν σχεδιασμένη οργανωτική δουλειά αναρχικών για πολύ καιρό. Μόνο σε μερικά μεμονωμένα μέρη γίνονταν αποσπασματικές απόπειρες κάποιων συντρόφων να αρχίσουν αναρχική προπαγάνδα, χωρίς όμως να εντάσσονται σε κάποιον γενικότερο συντονισμό κινήσεων ή σχέδιο οι απόπειρες αυτές δεν άφηναν πίσω τους εμφανή σημάδια.

Με την άφιξη μερικών συντρόφων από τη συνομοσπονδία αναρχικών ομάδων "Ναμπάτ", ξεκίνησε για πρώτη φορά μια λίγο πολύ σχεδιασμένη δουλειά. Αρχισε να εκδίδεται το τοπικό όργανο "Ναμπάτ", να εκδίδονται προκηρύξεις, να γίνονται ομιλίες σε συλλαλητήρια και συνελεύσεις. Και όμως, λόγω του μικρού αριθμού των μελών της ομάδας "Ναμπάτ", η δράση της δεν μπόρεσε να ικανοποιήσει ούτε ένα τμήμα των απαιτήσεων της περιοχής του Γκουλάι Πόλε, η οποία είχε ανάγκη αναρχικού λόγου, την παροχή εφημερίδων, διαφόρων εκδόσεων, την οργάνωση λεσχών και υπευθύνων στελεχών για την οργάνωση κομμούνων κλπ.

Γι' αυτό με την άφιξη μεγαλύτερων στελεχών μας στο Γκουλάι Πόλε, τέθηκε άμεσα το ζήτημα για τη δημιουργία οργάνωσης, η οποία θα συνένωνε στον πρακτικό τομέα ευρείς κύκλους στελεχών του ιδεολογικού αναρχισμού και θα έπαιρνε πάνω της την ευθύνη να δίνει απαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα που έχει ο εργαζόμενος πληθυσμός για τον αναρχικό λόγο. Η ίδρυση της οργάνωσης έγινε γρήγορα κι αυτήν την ώρα έχει ξεκινήσει ήδη διευρυμένη εργασία στην περιοχή, παίρνοντας το όνομα "Ένωση Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε".

Τα προβλήματα της "Ένωσης" είναι μεγάλα και διάφορα. Πρώτα απ' όλα είναι αναγκαία η συνένωση άλλων υγιών αναρχικών δυνάμεων της περιοχής. Η "Ένωση" σκοπεύει στην ίδρυση οργάνων τα οποία θα προπαγανδίζουν μαζικά ανάμεσα στους εργάτες και στους αγρότες την ιδέα της αναρχικής οικοδόμησης της ζωής. Η "Ένωση" ξεκινάει την έκδοση δικών της κειμένων, που θα είναι ικανά να ικανοποιήσουν τις τοπικές και

τις γενικές ανάγκες. Η "Ένωση" έχει υπόψη της την ίδρυση αναρχικών λεσχών, όπου οι σύντροφοί μας θα μπορούν συστηματικά και βάσει σχεδίου να ασχολούνται μαζί με τον πληθυσμό με τα ζητήματα της κοινωνικής οικοδόμησης.

Το έδαφος για αναρχική δράση εδώ είναι εξαιρετικά φιλικό και η "Ένωση" απευθύνεται σε όλους τους έμπειρους συντρόφους να έρθουν σε επαφή μαζί της για ιδεολογική αναρχική δράση, στέλνοντας στην "Ένωση" υλικό για εφημερίδες και μπροσούρες. Επιθυμητή είναι και η άμεση συμμετοχή στην οργανωτική και πολιτική εργασία.

Από την πλευρά της, η "Ένωση" στέλνει χαιρετισμό στους συντρόφους της συνομοσπονδίας "Ναμπιάτ" και δηλώνει την επιθυμία της να μπει στη συνομοσπονδία ως αυτόνομη οργάνωση. Αυτό είναι απαραίτητο πρώτα για τον συντονισμό των κινήσεών μας με τις νέες αναρχικές οργανώσεις και μετά, για τη συνένωση των δυνάμεών μας που αντιλαμβάνονται τα προβλήματα με τον ίδιο τρόπο και παλεύουν για τον ίδιο σκοπό. Σχετικά μ' αυτό, σύμφωνα με τη γνώμη της "Ένωσης", η πρωτοβουλιακή ομάδα της Συνομοσπονδίας που έχει αναλάβει την ευθύνη να συνενώσει όλες τις υγιείς αλλά σκόρπιες δυνάμεις μας, έχει κάνει πολύ καλή δουλειά κι εκφράζεται η ελκρινής συντροφική της πίστη σ' αυτή την ομάδα.

Χαιρετισμούς σε όλους τους συντρόφους που φέρουν πιστά το λάβαρο του ιδεολογικού επαναστατικού αναρχισμού!

Ένωση Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε»

Στο ίδιο τεύχος είχαν δημοσιευτεί οι:

«Κοινές θέσεις της οργάνωσης Ένωση Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε

1. Στόχοι και επιδιώξεις της οργάνωσης

Η οργάνωση έχει ως στόχο της την ενιαία αναρχική δράση ανάμεσα στις εργαζόμενες μάζες, με προφορική και έντυπη προπαγάνδισή του αναρχισμού, την έκδοση εφημερίδων, μπροσούρων, προκηρύξεων, τη διεξαγωγή ομιλιών κλπ. Την οργάνωση ελεύθερων αγροτικών κομμούνων οι οποίες θα δείχνουν στην πράξη στις εργαζόμενες μάζες των αγροτών την πραγματική κομμουνιστική ζωή. Οργάνωση οικονομικών εργατικών ενώσεων που θα έχουν στόχο να μάθουν στους εργάτες την αυτόνομη οικονομική και πολιτική ζωή.

Σημείωση στην πρώτη παράγραφο: Η οργάνωση των αναρχικών σε καμιά περίπτωση δε θα περάσει στον ρόλο των πολιτικών κομμάτων, τα οποία υπόσχονται την απελευθέρωση των εργαζομένων δια μέσου της κατάληψης της εξουσίας, επειδή οι αναρχικοί έχουν ως αρχή τους την ιδέα ότι η απελευθέρωση των εργαζομένων είναι υπόθεση των ίδιων.

2. Μέθοδοι της οργάνωσης

Εκεί όπου κυριαρχεί η μπουρζουαζία, η οργάνωση αναγνωρίζει κλειστές κι ανοιχτές μεθόδους καταστροφής της. Όπου κυριαρχεί το σοβιετικό σύστημα, προπαγανδίζοντας την αναρχική ιδέα, η οργάνωση χρησιμοποιεί την κριτική, με την κομματική έννοια της λέξης, για την ανάπτυξη της επανάστασης χωρίς να συμμετάσχει σε κανενός είδους κινήσεις που έχουν σκοπό την κατάλυση και την κατάληψη της τωρινής εξουσίας, αλλά μόνο σε κινήσεις που έχουν σκοπό το ξεσκέπασμα μικρών και μεγάλων ελαττωμάτων του τωρινού συστήματος εισάγοντας στις μάζες την ιδέα της αναρχικής οικοδόμησης της ζωής. Η αναρχική μέθοδος πάλης διαφέρει στο περιεχόμενό της και στη δύναμή της και δεν ανέχεται την ανάλαφρη κομματική φρασεολογία.

3. Πειθαρχία

Μέλη της οργάνωσης μπορούν να γίνονται μόνο συνειδητοποιημένοι αναρχικοί, που αντιλαμβάνονται ξεκάθαρα τη διαφορά μεταξύ του αναρχισμού και των άλλων πολιτικών ρευμάτων και που ξεκάθαρα συμφωνούν με την αναρχική δράση με την έννοια που την αντιλαμβάνεται και η οργάνωση. Μπαίνοντας στην οργάνωση, οι σύντροφοι αναλαμβάνουν την ηθική υποχρέωση να εφαρμόζουν τις αρχές και τους στόχους της. Οι υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν τα μέλη της οργάνωσης θα πρέπει να τηρούνται. Όλες οι κινήσεις της οργάνωσης θα πρέπει να συζητούνται στη γενική συνέλευση των μελών της οργάνωσης. Όσοι μιλούν εκ μέρους της οργάνωσης θα πρέπει να έχουν την ανάλογη έγκριση από την οργάνωση. Οι σύντροφοι δίνουν αναφορά για την εκτέλεση των καθηκόντων τους στην οργάνωση. Στο σύνολό της η οργάνωση κάνει περιοδικό απολογισμό για τη δράση της.

Η εγγραφή νέου μέλους στην οργάνωση γίνεται με την απόφαση της οργάνωσης μετά από πρόταση κάποιου μέλους της οργάνωσης.

Η διαγραφή από την οργάνωση γίνεται με την απόφαση της οργάνωσης μετά από παραβίαση βασικών θέσεων της οργάνωσης ή για συμπεριφορά που εκθέτει την οργάνωση μετά από ανάλογο αίτημα κάποιου μέλους της.

Η οργάνωση ονομάζεται "Ένωση Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε".ⁱ

Βλέποντας ότι αποσπάστηκα από το διάβασμα και κοιτώ απορημένα, ο Ντολζένκο μού εξήγησε:

«Όσον αφορά στην "Ένωση" είμαστε σ' αυτήν εδώ και καιρό με την ίδια ονομασία, όμως τώρα αυτή θα πρέπει να είναι μια πιο πλήρης οργάνωση, με πιο ευρείς στόχους και δικαιοδοσίες...

ⁱ «Πουτ κ Σβομπόντε», Όργανο των Επαναστατών Ανταρτών της Ένωσης Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε, 1919, 17 Μάη.

»Και κάτι ακόμα, Βίκτορ», συνέχιζε ο Ντολζένκο, «Υπάρχει απόφαση του Επιτελείου, να κατευθύνουν από την περιοχή σου το 4^ο Σύνταγμα του Ζαντνεπρόφσκ και τεθωρακισμένο τρένο "Σπαρτάκ" για την καταστολή του Γκριγκόριεφ.»ⁱ

Ο Ντιμπένκο προσπάθησε να πάρει κι άλλα στρατεύματα από τη Μεραρχία μας, όμως εμείς του υπενθυμίσαμε τα όριά του, εφόσον από τις 6 Μάη είναι Λαϊκός Επίτροπος Στρατού Ξηράς και Στόλου της Κριμαϊκής Δημοκρατίας και Διοικητής της Κριμαϊκής Στρατιάς, οι διαταγές του δεν ισχύουν για 'μας. Αν είναι τόσο παντοδύναμος ας πάρει συντάγματα από τη 13^η Στρατιά. Μεταξύ άλλων και η 9^η Μεραρχία θα πρέπει να στείλει κάποιο σύνταγμα κατά του Γκριγκόριεφ, νομίζω το 73^ο.

Στις αντιρρήσεις μου ο Ντολζένκο απάντησε: «Άκου Βίκτορ, ο Γκριγκόριεφ είναι αντεπανάσταση, ο ίδιος το έλεγες. Αν δεν κατασταλεί, αύριο ο Ντενίκιν θα είναι εδώ. Τα πράγματα είναι δύσκολα εκεί, τα στρατεύματα περνούν στο πλευρό του. Ο λαός νομίζει ότι είμαστε σύμμαχοι, είναι απαραίτητο να το κάνουμε πιο ξεκάθαρο. Γι' αυτό αποφασίσαμε να εξασθενήσουμε την Ταξιαρχία σου και να διαλύσουμε από κοινού τον προδότη. Εσύ κάνε κράτει, στρατεύματα συγκροτούνται, βοήθεια θα υπάρξει.

Λίγο αργότερα η εφημερίδα "Ναμπιάτ" έγραφε σχετικά μ' αυτό:

«[...] Θα συμπληρώσουμε ότι λαμβάνοντας ακριβή στοιχεία για τον Γκριγκόριεφ, ο σύντροφος Μαχνό τού έστειλε τηλεγράφημα στο οποίο τον κήρυξε αντεπαναστάτη κι έστειλε μερικές αμαξοστοιχίες εναντίον του στο Αικατερινοσλάφ...»ⁱⁱ

Με κάλεσαν επειγόντως στην τηλεφωνική συσκευή από τον σταθμό Μόσπινο. Ο Διοικητής του 1^{ου} Σοβιετικού Συντάγματος, Τσάικα, ζητούσε βοήθεια: «Σε εκληπαρώ, δώσε ενισχύσεις, πρέπει να κρατήσουμε τον Σκούρο, είμαστε διαλυμένοι, υποχωρούμε προς το Ελένοφκα. Οι σκουροβίτες επιτίθενται σε φάλαγγες με δύο τεθωρακισμένα τρένα, 4 τανκ μικρού διαμετρήματος, ορμάνε σαν διάβολοι, έχουν καταλάβει ήδη τον σταθμό Αβντότινο, διέλυσαν το γειτονικό σύνταγμα και τώρα στράφηκαν εναντίον μου, πέζουν απ' όλες τις πλευρές, δώσε βοήθεια, σφαιρές... δεν έχουμε χρόνο... υποχωρούμε...». Η σύνδεση διακόπηκε.

Στα μέσα Μάη οι Λευκοί είχαν συγκεντρώσει μεγάλες δυνάμεις απέναντι από το Μέτωπο της 9^{ης} Στρατιάς με στόχο να σπάσουν το μέτωπο και να μπουν στα μετόπισθεν των σοβιετικών ή να ενωθούν με τους εξεγερμένους Κοζάκους.

Η επίθεσή μας στις 14 Μάη θα έπρεπε να ελαφρύνει τη θέση της 9^{ης} Στρατιάς και να μαινώσει τα σχέδια του εχθρού.

Εμείς εκείνον τον καιρό δρούσαμε μαζί με την 8^η και την 9^η Στρατιά. Κουρασμένα και εξαντλημένα από τις συνεχείς μάχες τα στρατεύματά μας είχαν παρ' όλα αυτά επιτυχίες. Η 8^η Στρατιά ελευθέρωσε το Λουγκάνσκ στις 15 Μάη, τμήματα της 1^{ης}

ⁱ Αντόνοφ-Οφρέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 245-246.

ⁱⁱ «Ναμπιάτ», Όργανο της Συνομοσπονδίας Αναρχικών Οργανώσεων Ουκρανίας, 1919, 2 Ιούνη.

Αντάρτικης Μεραρχίας Μπάτκο Μαχνό διεισδυσαν στα μετόπισθεν του εχθρού κι ελευθέρωσαν τη σιδηροδρομική γραμμή και τους σταθμούς Κουτένικοβοⁱ - Αμβροσίεφκαⁱⁱ.

Η βασική σιδηροδρομική αρτηρία της Εθελοντικής Στρατιάς είχε κοπεί από 'μας. Ο εχθρός κινδύνευε να αποκοπεί εντελώς από τις βάσεις του.

Όμως δεν είχαμε τα μέσα για να εδραιώσουμε την επιτυχία μας. Στη δικαιοδοσία του Νότιου Μετώπου και της δικής μας, 2^{ης} Στρατιάς δεν υπήρχαν καθόλου δυνάμεις.

Στο μεταξύ, σώζοντας την κατάσταση, ο εχθρός απέσυρε από το Μέτωπο της 9^{ης} Στρατιάς το Σώμα Ιππικού του στρατηγού Σκούρο και το έριξε στην περιοχή της 13^{ης} Κόκκινης Στρατιάς.

Αυτή την περίοδο η αναλογία των δυνάμεων στο Νότιο Μέτωπο άλλαξε ραγδαία. Εναντίον των 73 χιλιάδων Κόκκινου Πεζικού και Ιππικού βρισκονταν 100 χιλιάδες Λευκών, από τους οποίους οι 26 μεραρχίες ήταν μεραρχίες ιππικούⁱⁱⁱ.

Για την καταστολή της εξέγερσης των Κοζάκων στο Ντον και του Γκριγκόριεφ ήταν απασχολημένοι 30 χιλιάδες μαχητές^{iv}. Εκτός από αυτό, ο Λαϊκός Στρατιωτικός Επίτροπος της Ουκρανίας ήταν αναγκασμένος να απασχολεί το 1919 για τον αγώνα ενάντια στις εξεγέρσεις πάνω από 84 χιλιάδες άτομα, περίπου 40.000 πεζικό, 300 πολυβόλα, 41 κανόνια και 3.673 άλογα...^v

Οι τετράμηνες αιματοχυσίες στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ, η καθήλωση των στρατευμάτων στο ίδιο μέρος, ο απαράδεκτος ανεφοδιασμός με τρόφιμα και ρουχισμό, η έλλειψη στρατιωτικού εξοπλισμού, οι επιδημίες, η αντιλαϊκή πολιτική γης και τροφίμων στην Ουκρανία, η μη αναγνώριση άλλων κομμάτων που βρισκονταν στη σοσιαλιστική πλατφόρμα, οι λοβιτούρες και οι γραφειοκρατικές διαστρεβλώσεις αποδυνάμωσαν το μέτωπο.

Υπό αυτές τις συνθήκες τα στρατεύματα του Νότιου Μετώπου όχι μόνο δεν μπορούσαν να καταφέρουν το αποφασιστικό χτύπημα στον εχθρό, αλλά βρισκονταν και τα ίδια υπό συνεχόμενη απειλή.

Αυτή η απειλή γινόταν πιο ορατή μέρα με τη μέρα.

Στις 13 Μάη 1919 άρχισε η γενική αντεπίθεση των Λευκών που στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ αναπτυσσόταν σε τρεις κατευθύνσεις: την παρααζόφια περιοχή, στο κέντρο του λεκανοπεδίου και στο Λουγκάνσκ.

Έχοντας σχεδόν διπλάσια υπεροχή δυνάμεων και ισχυρές έφιππες συγκροτήσεις φρέσκων στρατευμάτων, τεθωρακισμένα τρένα, ταγκ, βαρύ πυροβολικό, τεθωρακισμένα οχήματα, αεροπλάνα κι ενεργώντας στα πλευρά των στρατευμάτων μας, εκμεταλλευόμενος το αναπτυσσόμενο σιδηροδρομικό δίκτυο του λεκανοπεδίου, ο εχθρός ανέπτυξε επίθεση σε όλο το μέτωπο, πιέζοντας ιδιαίτερα στην περιοχή του Γιούζοβο.

ⁱ «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου», τ.2, σελ. 217.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 301.

ⁱⁱⁱ «Η Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην ΕΣΣΔ», τ. 4, σελ. 174.

^{iv} «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου», τ.2, σελ. 217.

^v Κλιάτοκι, Σ. Μ., «Στην Υπεράσπιση του Οκτώβρη (1917-1920)», Μόσχα, 1965, σελ. 383.

Στις 17 Μάη, συγκεντρώνοντας ισχυρά τμήματα πεζικού και το Σώμα Ιππικού του στρατηγού Σκούρο, μετά από τριήμερες αδιάκοπες επιθέσεις, χρησιμοποιώντας εκτεταμένα τη στρατιωτική τεχνολογία, οι Λευκοί στρίμωξαν τα έτοιμα αλλιώς ταλαιπωρημένα σε μάχες 55^ο Ουκρανικό Σύνταγμα και το 9^ο Σύνταγμα του Ζαντνεπρόφσκ.

Η κατάσταση ήταν δύσκολη, όμως δεν υπήρξε καμιά διάσπαση του μετώπου, παρά όλο που ειδικά γι' αυτές τις μάχες θα μας κατηγορήσουν αργότερα για άνοιγμα του μετώπου στον Ντενίκιν.

Εμείς περιμέναμε τη βοήθεια που μας είχε υποσχεθεί, όμως άδικα. Λες και μας είχαν ξεχάσει.

Στο μεταξύ ο Σκούρο συνέχιζε να αναπτύσσει την επιτυχία του. Διέλυσε το 1^ο Σοβιετικό Σύνταγμα του Τσάικα, έσφαξε τις ενισχύσεις μας στο πέρασμα Ντάλια κι αιχμαλωτίζοντας ένα Σύνταγμα της 13^{ης} Στρατιάς κινήθηκε στα μετόπισθεν της ενισχύοντας τις θέσεις του πεζικού του στην περιοχή του Ελένοφκα. Από τον σταθμό Κουράχοφκα, με 7 χιλιάδες ιππικό, 2 τανκ και 16 κανόνια οι Λευκοί ανέβηκαν βόρεια προς το Γκαλιτσιόφκα και επιτέθηκαν στο Οτσερέντινο θέτοντας σε κίνδυνο από τα νότια τα Γιούζοβο-Αβντέγιεφκαⁱ.

Τη νύχτα της 20^{ης} Μάη οι Λευκοί κατέλαβαν τον σταθμό Μεζεβάγιαⁱⁱ και διέσπειραν τη φήμη ότι θα βαδίσουν προς ένωση με τον Γκριγκόριεφ. Όμως αυτό ήταν ψέμα και κατά το απόγευμα κατέβηκαν νότια και πέρασαν τα Νοβοπάβλοφκα, Κομάρ και Μπογκατίρ, που ήταν τα μετόπισθεν της μαχνοβίτικης περιοχής.

Την ίδια μέρα η πόλη Μπερντιάνσκ, τα χωριά Ουρζούφ και Γιάλτα βομβαρδίστηκαν από τη θάλασσα.

Στις 20 Μάη ο Διοικητής της 2^{ης} Στρατιάς ενημέρωνε τον Διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου:

«Στοιχεία για την προετοιμαζόμενη διάσπαση του αριστερού μας πλευρού υπήρχαν στο Επιτελείο της Στρατιάς από τις 8 Μάη. Για ενίσχυση, από το Επιτελείο της 2^{ης} Στρατιάς προετοιμάζονταν η 1^η Ταξιαρχία της 7^{ης} Μεραρχίας, η Ταξιαρχία του Πόκουσ, η οποία αποτελούνταν από τα 55^ο, 56^ο και 57^ο Συντάγματα Πεζικού και το 5^ο Ιππικού. Το 55^ο στάλθηκε στη Βολνοβάχα στις 7 Μάη. Τα υπόλοιπα τελείωναν τον ανεφοδιασμό τους και θα ξεκινούσαν στις 10 Μάη.

Όμως στις 9 του μηνός ξεκίνησε η επίθεση του Γκριγκόριεφ προς το Αικατερινοσλάφ, το 56^ο και το 5^ο Συντάγματα ρίχτηκαν εναντίον του. Το 56^ο ήταν ακατάλληλο για μάχη, το 57^ο αποτελούνταν από μαυροθαλασσίτες, οι οποίοι αρνήθηκαν να πολεμήσουν εναντίον του Γκριγκόριεφ και αφοπλίστηκε, διαλύθηκε και στάλθηκε στο Χάρκοβο. Όλα τα άλλα τμήματα μπήκαν στη σύνθεση της ξαναδημιουργημένης, για δράση εναντίον

ⁱ «Κομμουνάρ», 1919, 19 Μάη.

ⁱⁱ «Κομμουνάρ», 1919, 27 Μάη.

του Γκριγκόριεφ, στρατιάς του Ντιμπένκο. Και βγήκαν από τη δικαιοδοσία της 2^{ης} Στρατιάς.

Έτσι, στις 11 Μάη έχουμε στη δικαιοδοσία μας την 1^η Αντάρτικη Μεραρχία Μαχνό με 20 χιλιάδες πεζικό, 2 χιλιάδες ιππικό, με ανεξακριβωτο αριθμό πολυβόλων, με 5 κανόνια μικρού βεληνεκούς και 2 κανόνια 48 χιλιοστών. Αυτά τα τμήματα φρουρούν τα παράλια από το Γκουρζούφ ως το Νοβονικολάγιεφσκαγια και καταλαμβάνουν θέσεις από το Νοβονικολάγιεφσκαγια στον ποταμό Γκρούσκι Ελαντοϊκ ως το Ποκρόφσκι Κιρέγιεφ και πιο πέρα προς τα βορειοδυτικά ως τον σταθμό Μόσπινο, έχοντας στο μέτωπο γύρω στις 9 χιλιάδες πεζικό και 1 χιλιάδα ιππικό με επτά κανόνια, τα υπόλοιπα τμήματα της Μεραρχίας βρίσκονται στο στάδιο της συγκρότησης. Εκτός από αυτά, στον Διοικητή της Μεραρχίας Μαχνό δόθηκε το 55^ο Ουκρανικό Σύνταγμα[...]»¹

Τι συνέβη; Συμπεραίνουμε ότι από τις 8 Μάη στο Επιτελείο της 2^{ης} Στρατιάς υπήρχαν στοιχεία για την προετοιμαζόμενη διάσπαση του μετώπου, όμως εμείς δεν είχαμε καμία ενημέρωση γι' αυτό.

Αντίθετα, η απόσπαση από την περιοχή του Βολνοβάχα (τομέας της προετοιμαζόμενης διάσπασης, όπως υπέθετε το Επιτελείο της 2^{ης} Στρατιάς) του 4^{ου} Συντάγματος του Ζαντνεπρόφσκ και του τεθωρακισμένου τρένου "Σπαρτάκ", χαιρετίστηκε από τη Διοίκηση.

Αντί της λήψης μέτρων για την αποφυγή της διάσπασης και αντιμέτρων, η Διοίκηση αποδυνάμωνε, συνειδητά πρέπει να υποθέσουμε, τη σημαντικότερη περιοχή της Βολνοβάχα με την απόσπαση στρατευμάτων από αυτή και με τη μη αποστολή πυρομαχικών. Η κατάσταση ήταν καταστροφική. Είχαμε μάζα εθελοντών, όμως χωρίς όπλα.

Ποια μέτρα πήρε η Διοίκηση για τη διατήρηση του μετώπου; Μήπως ήδη, από τότε προετοιμαζόταν το ενοχοποιητικό υλικό για το αντιμαχνοβίτικο προτσές...;

Η διεύθυνση του Σκούρο στα μετόπισθεν δημιουργούσε μεγάλη απειλή σε όλο το μέτωπο. Ούτε σε 'μας, αλλά ούτε και στην Κόκκινη Διοίκηση, η οποία ήταν απασχολημένη με τον Γκριγκόριεφ, υπήρχαν αρκετές εφεδρείες για να ριχτούν ενάντια στους Λευκούς αντάρτες.

Από πού θα μπορούσε να βρει εφεδρείες ο Σκάτσκο;

Μετά από την αναβάθμιση της 1^{ης} Ταξιαρχίας της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ σε 6^η Ουκρανική Μεραρχία και της 2^{ης} Ταξιαρχίας της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ σε Κριμαϊκή Στρατιά, υπό τις διαταγές του Διοικητή της 2^{ης} Στρατιάς παρέμεινε μόνο η 3^η Ταξιαρχία (Μαχνό) της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, η οποία είχε εξελιχθεί σε 1^η Ουκρανική Αντάρτικη Μεραρχία "Μπάτκο Μαχνό".

Τυπικά στη σύνθεση της 2^{ης} Στρατιάς έμπαινε η 2^η Μεραρχία του Τσικβανάι, η οποία, σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Αντόνοφ θα έπρεπε να συσταθεί από την

¹ Αντόνοφ-Οφρογένικο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 304.

Ταξιαρχία Μαχνό, τη 2^η Ταξιαρχία του Πόκουσ, την Κριμαϊκή Ταξιαρχία και το 5^ο Σύνταγμα Ιππικού.

Αργότερα ο Σκάτσκο έγραφε:

«Όμως από την Ταξιαρχία του Πόκουσ υπήρχε μόνο το 55^ο (πρώην 15^ο Σύνταγμα), το οποίο μεταφέρθηκε στο αριστερό πλευρό των μαχνοβίτικων στρατευμάτων. Τα υπόλοιπα συντάγματα αυτής της Ταξιαρχίας (το 56^ο και το 57^ο) έπεσαν στην εξέγερση του Γκριγκόριεφ και διαλύθηκαν. Το 5^ο Σύνταγμα Ιππικού ρίχτηκε κατά του Γκριγκόριεφ και κόλλησε στην Πολτάβα, ενώ η Κριμαϊκή Ταξιαρχία, αν δεν κάνω λάθος, δεν πρόλαβε καν να συγκροτηθεί, πάντως στη σύνθεση της 2^{ης} Στρατιάς δεν είχε εμφανιστεί ποτέ.

Στις 20 Μάη ενημέρωνα το Νότιο και το Ουκρανικό Μέτωπο ότι αυτή τη στιγμή όλη η Ουκρανική Στρατιά αποτελείται μόνο από την Ταξιαρχία Μαχνό, το μοναδικό 55^ο Σύνταγμα που έφτασε για ενίσχυση, εξοντώθηκε σχεδόν όλο σε μάχη κάτω από το Βολνοβάχα... Έμεινε μόνο το Επιτελείο, το οποίο θα έπρεπε να καθοδηγεί την 7^η Μεραρχία του Τσικβανάι, όμως λόγω απουσίας αυτής, καθοδηγούσε την Ταξιαρχία Μαχνό... Κατά την επίθεση του Γκριγκόριεφ στο Αικατερινοσλάφ, από την πόλη υποχώρησε όχι η Στρατιά (η οποία δεν υπήρχε) ούτε καν μεμονωμένα τμήματά της, αλλά ένα μονάχα γυμνό Επιτελείο, χωρίς ούτε έναν στρατιώτη...»ⁱ

Στις 20 Μάη, συγκεντρώνοντας συντριπτικές δυνάμεις ιππικού με πυροβολικό, ο εχθρός έσπασε το μέτωπο στο Λουγκάνσκ και διείσδυσε βαθιά στα μετόπισθεν της 8^{ης} και της 9^{ης} Στρατιάς. Η υπεροχή του ιππικού εξασφάλισε στον εχθρό την είσοδό του και ένωση με την περιοχή των εξεγερμένων Κοζάκων, πράγμα που ανάγκασε τα Κόκκινα στρατεύματα να αποτραβήξουν τα κοντινά σε αυτή την περιοχή τμήματα.

Αυτή η υποχώρηση (κυρίως τμημάτων της 11^{ης} Στρατιάς) διεξαγόταν σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες, στην πορεία ξεσηκώθηκε όλος ο πληθυσμόςⁱⁱ.

Το σώμα του Σκούρο έπρεπε να καταστραφεί στα μετόπισθέν μας. Η 13^η Στρατιά δεν είχε κάποια ισχυρή γροθιά και ο Σκούρο κατέλαβε ανεμπόδιστα την περιοχή του Γκρίσινο στα μετόπισθέν της. Στη συνέχεια ο Σκούρο έστριψε στα δικά μας μετόπισθεν. Έπρεπε να θυσιάσουμε τα πάντα για τη σωτηρία του μετώπου. Το Επιτελείο της 2^{ης} Ταξιαρχίας της Αντάρτικης Μεραρχίας έριξε αμέσως εναντίον των Λευκών το 9^ο Ελληνικό Σύνταγμα, που είχε αποσυρθεί από το χωριό Μπέσεβο και το 12^ο Σύνταγμα Ιππικού.

Η συνάντησή τους έγινε στις 21 Μάη στο χωριό Μπολσόι Γιανισόλ στον ποταμό Μόκριε Γιάλι. Από την έκβαση της μάχης εξαρτιόταν η τύχη του μετώπου, γι' αυτό οι

ⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱ «Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού (1917-1920)», σελ. 336-337.

διοικητές μας έδειχναν μεγάλη προσοχή στους ελιγμούς και τα πυρά του Συντάγματος. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το 9^ο Σύνταγμα αποτελούνταν κυρίως από Έλληνες της περιοχής του Μπολσόι Γιανισόλ όπου οι Λευκοί είχαν ήδη "ξεκαθαρίσει" με τους συγγενείς τους και τα Σοβιέτ. Καθοδηγούμενοι από συναισθήματα εκδίκησης, οι άντρες του Συντάγματος έπεσαν σα λιοντάρια στο Γιανισόλ, σέρνοντας τους Κοζάκους έξω από τα σπίτια τους και εκτελώντας τους στις αυλές.

Όμως η ώρα ήταν κακή, από την πλευρά των χωριών Κομάρ, Μπογκατίρ και Κονσταντίνι εμφανίστηκαν νέα συντάγματα του Σκούρο. Φυσικά οι δυνάμεις ήταν άνισες, κι εκτός απ' αυτό δεν έφταναν και οι σφαίρες. Όμως το Σύνταγμα συνέχισε να μάχεται για διάστημα 24 ωρών, στο τέλος, όμως δεν άντεξε και άρχισε να οπισθοχωρεί. Οι Λευκοί περνούσαν σε επίθεση και το δικό μας Σύνταγμα Ιππικού σε αντεπίθεση, δίνοντας την ευκαιρία στο πεζικό να οπισθοχωρήσει στο Κερμεντσίκ.

Οι αντάρτες υπεράσπιζαν τις οικογένειές τους, τα σπίτια τους, είχαν ομοφυχία μιας και τα τμήματα αποτελούνταν από συγχωριανούς. Δεν υπήρξαν δειλοί. Και η σφαγή ήταν φοβερή. Δεν υπήρξαν αιχμάλωτοι και τραυματίες.

Ο Διοικητής του Συντάγματος Ιππικού, Μορόζοφ, σκοτώθηκε, ενώ πίσω του έπεσαν και οι υπόλοιποι 600 άντρες του Συντάγματος. Το πεζικό, εξαντλώντας τις δυνάμεις του και τις τελευταίες σφαίρες, αμυνόταν με τις ξιφολόγχες, ωσότου, τελικά περικυκλώθηκε στον σταθμό Κερμεντσίκ και σφαγιασθηκε ολοκληρωτικά. Μόνο ο Διοικητής του Συντάγματος και τα εναπομείναντα 400 άτομα που πρόλαβαν να ξεφύγουν έμειναν ζωντανοί. Όλοι οι υπόλοιποι σκοτώθηκαν.

Έτσι τα δύο συντάγματά μας έπαψαν να υπάρχουν. Οι άντρες του Σκούρο, έχοντας υποστεί μεγάλες απώλειες, καθυστέρησαν την πορεία τους και μάλλον ξεκουράζονταν για να επιτεθούν ξανά.

Τότε ο Ντενίκιν έσπασε το Μέτωπο της 9^{ης} Στρατιάς στη γενική κατεύθυνση του Μορόζοφσκαγια¹ και έστρεψε τα στρατεύματά του προς συνένωση με τους εξεγερμένους Κοζάκους του Ντον.

Το μέτωπο κρεμόταν από μια κλωστή. Και αυτή τη στιγμή στον Μαχνό έφτασαν παράπονα για τους υπαλλήλους της Τσε-Κα του Μπερντιάνσκ, για το ότι η φυλακή της πόλης είναι γεμάτη με συλληφθέντες και το ότι οι "λεβέντικες" φρουρές της Επαναστατικής Επιτροπής δεν επιθυμούν να πάνε στο μέτωπο.

Το θέμα ήταν στο ότι η κομματική διοίκηση του Μπερντιάνσκ επιθυμούσε πολύ να έχει δικές τις δυνάμεις, χωρίς τις οποίες δεν υπάρχει πραγματική εξουσία. Έτσι, η Επαναστατική Επιτροπή της πόλης οργάνωσε και εξόπλισε καλά ένα τάγμα πεζικού κι ένα απόσπασμα της Τσε-Κα για την εσωτερική ασφάλεια, όπως δήλωσε η ίδια.

Είναι γνωστό ότι σε κατάσταση πολέμου, όλες οι πολιτικές εξουσίες και όλα τα ένοπλα τμήματα υπάγονται στη Διοίκηση, η οποία έχει την ευθύνη της στρατιωτικής ζώνης στην οποία βρίσκονται. Έτσι ο Μαχνό έδωσε τη διαταγή στο Επιτελείο της Ταξιαρχίας που βρισκόταν στο Μπερντιάνσκ, ότι για την αποκατάσταση του μετώπου,

¹ Ντιρεκτίβες της Διοίκησης των Μετώπων του Κόκκινου Στρατού, Μόσχα, 1972. τ. 2, σελ. 257.

λόγω της άρνησης του Τάγματος Ασφαλείας και του αποσιπάσματος της Τσε-Κα να βγουν στο μέτωπο, κρίνεται απαραίτητο να ελευθερωθούν οι αιχμάλωτοι της φυλακής, να αφοπλιστεί το τάγμα ασφαλείας και το προσωπικό της Τσε-Κα και όλοι μαζί να κατευθυνθούν στις προωθημένες θέσεις, όπου αφού εξοπλιστούν, να μπου σε μάχη.

Πράγμα που εκτελέστηκε.

Στις 31 Μάη, η εφημερίδα "Ιζβέστια" του Αικατερινοσλάφ έγραφε γι' αυτό το γεγονός:

«[...] Μπερντιάνοκ. Επαρχία Ταυρίδας.

Στα τέλη Μάη έγινε μια σειρά συγκρούσεων μεταξύ της τοπικής Επαναστατικής Επιτροπής και της Στρατιωτικής Διοίκησης, αποτέλεσμα των οποίων ήταν, το Περιφερειακό Συνέδριο των Σοβιέτ να διακόψει τις εργασίες του για να ασχοληθεί με το ζήτημα των σχέσεων μεταξύ των επαναστατικών οργάνων και της στρατιωτικής εξουσίας. Οι εκπρόσωποι του Επιτελείου της 3^{ης} Ταξιαρχίας Μαχνό διέλυσαν, χωρίς γνώση της Επαναστατικής Επιτροπής, την Τσε-Κα του Μπερντιάνοκ και απελευθέρωσαν αυθαίρετα, τη νύχτα της 22^{ης} Μάη όλους του ποινικούς εγκληματίες».

Η κατάσταση στο μέτωπο ήταν βαριά και ο Γενικός Διοικητής Βατσέτις διέταξε για πολλοστή φορά τον Διοικητή του Ουκρανικού Μετώπου Αντόνοφ-Οφρέγιενκο να παραχωρήσει, εντός 24 ωρών, μια ταξιαρχία πεζικού με ίλη πυροβολικού στον Διοικητή της 2^{ης} Στρατιάς Σκάτοκο για να αποκατασταθεί η διάσπαση του μετώπουⁱⁱ. Όμως παρά τον απειλητικό χαρακτήρα της, η διαταγή δεν εκτελέστηκε.

Η απουσία πυρομαχικών και όπλων προκαθόριζαν και τις δικές μας αποτυχίες στο μέτωπο. Φέραμε αδικαιολόγητα μεγάλες απώλειες, ιδιαίτερα στις επιθετικές μας ενέργειες.

Το δικό μας Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ, η Εκτελεστική Επιτροπή και το Επιτελείο έψαχναν κάθε τρόπο για να λάβουν πυρομαχικά ή να βάλουν μπρος την παραγωγή τους.

Ο Βορράς ήθελε ψωμί, το μέτωπο μας πυρομαχικά, προτάθηκε η λύση της ανταλλαγής. Χρειαζόμασταν ψωμί και υπό τις παρούσες συνθήκες οι αγρότες ανταποκρίθηκαν πρόθυμα.

Μετά από τον περίπατο του Σκούρο στη μαχνοβίτικη περιοχή, διαπιστωνόταν διάθεση συμφιλίωσης. Όλες οι παλιές αδικίες, όλα τα σκαρώματα για την "Ελεύθερη Αναρχική Ομοσπονδία", όλη η δυσαρέσκεια για τους μπολσεβίκους αμβλυνόταν και ξεχνιόταν. Νιώθοντας τον κίνδυνο του Ντενίκιν, οι μάξες ενώνονταν σε ένα και ήταν έτοιμες να κάνουν θυσίες για το μέτωπο. Οι αγρότες προσέφεραν από μόνοι τους τα πλεονάσματα που δεν μπόρεσαν να σπεύρουν λόγω των στρατιωτικών ενεργειών.

ⁱ Λέμπιτ, Ντ. Ζ., «Συμπεράσματα και Μαθήματα Τριών Ετών Αναρχο-Μαχνοβιτοίνας», Χάρκοβο, 1921, σελ.21.

ⁱⁱ «Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού (1917-1920)», σελ. 256-257.

Στις 22 Μάη, στο Μπερντιάνσκ, διεξήχθη συνέδριο της περιφέρειας, το οποίο εκτός από την επίλυση του ζητήματος των τροφίμων, εξέλεξε αντιπροσώπους για το Πανουκρανικό Συνέδριο των Περιφερειακών Εκτελεστικών Επιτροπών, το οποίο θα έπρεπε να διεξαχθεί την 1^η Ιούνη στο Κίεβο. Η αντιμετώπιση του ζητήματος τροφίμων από Συνέδριο της Σοβιετικής Εξουσίας ήταν αρκετά ενδιαφέρουσα. Οι περιφερειάρχες Ιβάιτις και Σεμιόνοβιτς, βλέποντας ότι πίσω από την πλάτη του Ντενίκιν έρχονται οι τοιφλικάδες, δόθηκαν ολοκληρωτικά στον αγώνα εναντίον του κι έγιναν δραστήριοι σύμμαχοι του προλεταριάτου, αποδεικνύοντάς το στο συνέδριο.

Επίσης, σύντομα οι αγρότες των περιφερειών του Μπερντιάνσκ, της Μελιτόπολης και του Ντνεπρόφσκ (μαχνοβίτικη περιοχή) συγκέντρωσαν σιτάρι για την Πετρούπολη και τηλεγραφούσαν στη Λαϊκή Επιτροπή Τροφίμων:

«Ζητάμε να αποσταλούν στην Πετρούπολη τα 200 βαγόνια σίτου... Αυτό είναι το δώρο μας στην επαναστατημένη Πετρούπολη»^ι.

Στις 19 Μάη, στο Γκουλάι Πόλε διεξαγόταν επιστράτευση. Μέσα σε δύο μέρες συγκροτήθηκε μικτό σύνταγμα πεζικού 2000 ατόμων, που αποτελούνταν από τα τάγματα του Γκουλάι Πόλε, του Ουσπένοβο και του Τουρκένοφκα στη σύσταση των οποίων έμπαινε κι ένας λόχος Εβραίων (150) άτομα. Τη διοίκηση του Συντάγματος ανέλαβε ο Μπ. Βερετέλνικοφ. Το πρωί της 22^{ης} Μάη το Σύνταγμα πρόφτασε να καταλάβει το χωριό Σβιατοντουχόφκα (Λιουμπίνοφκα), 35 βέρστια ανατολικά του Γκουλάι Πόλε.

Στις 21 Μάη, στις διαταγές μου μπήκαν οι εφεδρείες της Μερραρχίας, που αποτελούνταν από συγκροτήσεις από το Πολόγκι, το Μπασάν, το Ορέχοβο και Τοκμάκ, 3000 άτομα σύνολο. Αυτούς τους έστησα απέναντι από τον Σκούρο, στη γραμμή Καρακούμπα, Σβιατοτροϊτοκοε και Γκαϊτσούρ, στον βόρειο φραγμό, αναθέτοντας τη Διοίκηση στον Παταλάχα. Την επόμενη μέρα με κάλεσαν στο Γκουλάι Πόλε. Μαζί με τον Μαχνό, τον Λιούτι και τον Βασιλιέφσκι ξεκινήσαμε αμέσως για το Σβιατοντουχόφκα, όπου η φρουρά μας έφερε έναν άγνωστο Έλληνα ντυμένο με αγγλική στολή. Ο Έλληνας μάς αφηγήθηκε ότι είναι κάτοικος του Κρεμεντοϊκ, αντάρτης του 9^{ου} Συντάγματος που είχε διαλυθεί από τον Σκούρο. Έπεσε αιχμάλωτος, όμως τον άφησαν, αναθέτοντάς του να παραδώσει ένα γράμμα στον μπάτκο Μαχνό.

Το γράμμα έγραφε:

«Προς τον αταμάνο Μαχνό.

Είστε και εσείς ένας απλός Ρώσος, άνθρωπος που γρήγορα αναδειχτηκε. Ο στρατηγός Σκούρο παρακολουθεί πάντα με ενθουσιασμό τη γρήγορη ανάδυσή σας, η οποία εγγυάται ότι είστε ένας εξαιρετος, γνήσιος Ρώσος. Όμως δυστυχώς πήρατε τον λάθος δρόμο, έχοντας παρασυρθεί από την παρέα του σοβιετικού κινήματος, που καταστρέφει τη Ρωσία στο

^ι «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου», τ. 2, σελ. 273.

όνομα κάποιου ανεφάρμοστου διεθνισμού. Αυτό δυσαρεστεί πολύ τον στρατηγό Σκούρο. Όμως αυτές τις μέρες έμαθε με χαρά ότι ήλθατε στα σύγκαλά σας και μαζί με τον λαμπρό αταμάνο Γκριγκόριεφ κηρύξατε το σύνθημα: "Χτύπα τους Εβραίους, τους κομμουνιστές, τους εκπροσώπους της Τσε-Κα!". Δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς, ως ένας χαρισματικός Ρώσος άνδρας που είστε, θα έπρεπε να καταλάβετε το λάθος σας.

Ο στρατηγός Σκούρο πιστεύει ότι με την υιοθέτηση από εσάς αυτών των θέσεων, δεν έχουμε πια λόγο να πολεμάμε. Εμείς είμαστε από το Κουμπάν, είμαστε κι εμείς ενάντια στους Εβραίους, τη μπουρζουαζία, τους επιτρόπους, τους κομμουνιστές και τις Τσε-Κα. Είμαστε ακόμα πιο δημοκράτες απ' ό,τι οι περιβόητοι μπολσεβίκοι, όμως η δημοκρατία μας δεν είναι τεχνητή, αλλά φυσική. Είμαστε όλοι απλοί Κοζάκοι, από τον απλό Κοζάκο, ως τον στρατηγό, όλοι αδέρφια, όλοι προερχόμαστε από τον εργαζόμενο λαό και ο σημερινός Κοζάκος, αύριο γίνεται αξιωματικός.

Αν κι εσείς παραδέχεστε ότι οι πολιτικές μας πλατφόρμες είναι κοντινές, τότε θα πρέπει να παραδεχτείτε ότι πραγματικά δεν έχουμε λόγο να πολεμάμε. Ο στρατηγός Σκούρο σας προτείνει συνομιλίες, δίνοντας εγγυήσεις ενάντια σε κάθε είδους διώξεις. Τα όνομα του στρατηγού Σκούρο είναι αρκετά γνωστό και σε 'σας, μπορείτε να τον πιστέψετε.

Διευθυντής του Επιτελείου του Στρατηγού Σκούρο
Σίφμερ-Μαρκέβιτς,
9 (22) Μάη 1919,
Αντάρτικη Ταξιαρχία του Κουμπάν»¹.

«Αχ, καθάρματα! Ωστε σύμφωνα με εσάς χτυπώ τους Εβραίους, τους επιτρόπους και τους κομμουνιστές στο όνομα της δημοκρατίας;» ξέσπασε ο Μαχνό.

Όμως ξαφνικά, ακριβώς στο κέντρο του χωριού έσκασε μια οβίδα, πίσω της και δεύτερη, τρίτη.

Από την πλευρά του Κρεμεντσίκ εμφανίστηκε ένα τανκ και πίσω του έφιππες φάλαγγες. Ένα αεροπλάνο απογειώθηκε κι έκανε κύκλο πάνω μας. Ο Σκούρο έκανε επίθεση και το Σύνταγμά μας αμυνόταν παίρνοντας θέσεις έξω από το χωριό. Βλέποντας τη δύσκολη κατάσταση ξεκινήσαμε με αυτοκίνητο για το Γκουλάι Πόλε για να οργανώσουμε από εκεί τις ενισχύσεις και την άμυνα. Όμως μια εκατονταρχία Κοζάκων μάς έκοψε τον δρόμο. Προς καλή μας τύχη είχαμε μαζί μας δύο πολυβόλα "Αιούις" και 20 δεσμίδες σφαίρες για αυτά. Αρχίζοντας ανταλλαγή πυροβολισμών σχεδόν βγήκαμε από τον κλοιό, όμως μια σφαίρα μάς τρύπησε το λάστιχο, έπρεπε ή να το παρατήσουμε ή να το φτιάξουμε.

¹ «Πουτ Κ Σβομπόντε», Όργανο των Επαναστατών Ανταρτών της Ένωσης Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε, 1919, 4 Ιούνη.

Οι Κοζάκοι είχαν περάσει σε μάχη σώμα με σώμα και ήδη ακούγονταν οι νικηφόρες κραυγές τους. Το σύνταγμα υποχωρούσε στο κέντρο του χωριού. Έχοντας επισκευάσει το αυτοκίνητο, πέρασε με ταχύτητα πάνω στη φάλαγγα και τη διαλύσαμε χτυπώντας την με πολυβόλα. Οι Κοζάκοι σκορπίστηκαν. Αιχμαλωτίζοντας έναν Κοζάκο, φύγαμε για το Γκουλάι Πόλε παίρνοντάς τον μαζί μας.

Μάθαμε τα ακόλουθα. Προ ημερών ο Σκούρο έλαβε οδηγίες από το στρατηγείο του να περάσει στα μετόπισθén μας και να συμπαρασύρει τον Μαχνό με το μέρος του. Μετά θα έπρεπε να ενωθεί με τον Γκριγκόριεφ και μαζί του να χτυπήσει τις κεντρικές θέσεις των μετόπισθεν των Κόκκινων, φέρνοντας αποδιοργάνωση και πανικό στις γραμμές του Κόκκινου Στρατού. Ο Σκούρο άφησε μια ομάδα στο Γκρίσινο, ενώ με τους υπόλοιπους κατέβηκε στα δικά μας μετόπισθεν για να βρει κοινή γλώσσα με τον Μαχνό.

Όμως συναντώντας αντίσταση από την πλευρά μας, ο Σκούρο μάς κήρυξε τον τρόπο. Μ' αυτό τον τρόπο άνοιξαν τα χαρτιά. Θα έπρεπε να βιαστούμε να οργανώσουμε στρατιωτικό τμήμα, όχι μικρότερης ισχύος από το Σώμα του Σκούρο, να είναι ικανό για ελιγμούς και να χρησιμοποιείται όχι για φραγμό πυρός, αλλά για αδιάκοπη και ανυποχώρητη καταδίωξη. Όμως πώς να εξοπλίσουμε αυτούς τους ανθρώπους που συνωστίζονται γύρω από τα επιτελεία, αυτές τις δεκάδες χιλιάδες εθελοντών έτοιμων για όλα;

Ήμασταν στο Γκουλάι Πόλε, όπου εξοπλίζαμε με τα τελευταία μας αποθέματα όπλων νέο λόχο, όταν στο Σβιατοντουχόφκα ο Σκούρο τελείωνε τη σφαγή του Μικτού Συντάγματος του Γκουλάι Πόλε, με επικεφαλής τον Βερετέλνικοφ. Ο δρόμος προς το Γκουλάι Πόλε ήταν ανοιχτός και αν οι Λευκοί ήθελαν να το καταλάβουν, σίγουρα θα το έκαναν.

Στις 24 Μάη 1919, ο Διοικητής του Νότιου Μετώπου, Γκίτις, ενημέρωνε το Επιτελείο Εκστρατείας της Δημοκρατίας:

«[...] Έχοντας αντέξει την πολυήμερη πίεση υπέρτερων δυνάμεων του εχθρού, ο οποίος έκανε ευρεία χρήση τανκ και τεθωρακισμένων τρένων, μετά από σειρά αντεπιθέσεων, τα τμήματα της 13^{ης} Στρατιάς είναι αναγκασμένα να υποχωρήσουν σε όλο το μέτωπο εκτός από το αριστερό πλευρό τους, ενώ η ταυτόχρονη υπερκέραση του δεξιού πλευρού και των μετόπισθén της θέτει τη 13^η Στρατιά σε δύσκολη θέση. Στην περιοχή του Γκρίσινο ο εχθρός έχει συγκεντρώσει μέχρι και μια μεραρχία υπικού με πυροβολικό και επιθυμώντας να επωφεληθεί από τη διάσπαση του μετώπου και να εξελίξει την επιτυχία του, απειλεί να πορευθεί προς το Σλαβιάνσκ. Ένας λόχος του Συντάγματος του Ζαντνεπρόφσκ, που είχε σταλεί από το Χάρκοβο στην περιοχή του Αβντέγιεφκα για υποστήριξη στασίασε, κατέλαβε αυτόβουλα μια αμαξοστοιχία και κατευθύνεται προς τον σταθμό Γιαννισοβάταγια.

Παρακαλώ να εξαναγκάσετε το Ουκρανικό Μέτωπο να εκτελέσει επειγόντως τη διαταγή του Γενικού Διοικητή για την κατεπείγουσα με-

ταφορά μάχιμης ταξιαρχίας με μια μοίρα πυροβολικού και ιππικό, επειδή η απομάκρυνση του Μαχνό και το δημιουργηθέν από αυτόν ρήγμα δε μπορεί να επηρεάσει θετικά τα γεγονότα, χωρίς να μιλάμε για τις αμφίβολες ελπίδες εκτέλεσης από αυτόν της διαταγής για επίθεση»¹.

Έτσι πάνω μας εναποτίθεντο οι ελπίδες ότι θα οργανώναμε αντεπίθεση και θα αποκαθιστούσαμε την κατάσταση στο μέτωπο.

Εμείς καταλαβαίναμε την κατάσταση από μόνοι μας και προσπαθούσαμε με τις τελευταίες δυνάμεις μας. Όμως δυνάμεις, ιδιαίτερα πολεμοφόδια, υπήρχαν πολύ λίγα, σχεδόν καθόλου.

Το βράδυ της 23^{ης} Μάη στο Γκουλάι Πόλε έγινε κοινή συνέλευση της τοπικής ομάδας "Ναμπάτ" και της "Ένωσης Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε", στην οποία αποφασίστηκε να ενωθούν, επειδή η "Ένωση", με τους προβληματισμούς και τους στόχους της ανταποκρίνεται στις αποφάσεις και τις διακηρύξεις των συνεδρίων της συνομοσπονδίας αναρχικών οργανώσεων "Ναμπάτ".

Εγώ έθεσα στη συνέλευση το ζήτημα για την παύση των ιδεολογικών συγκρούσεων, καλώντας να ξεχαστούν οι πολιτικές διαφορές με τους μπολσεβίκους και να δοθούν ολοκληρωτικά στο μέτωπο. Όμως οι Ναμπιτοβίτες δε με άκουγαν.

Αυτό τον καιρό στο Γκουλάι Πόλε βρισκόταν τα αποσπάσματα του Σούμπα και του Τσερεντινάκ, τα οποία ανέμεναν τον ερχομό της γραμματείας της συνομοσπονδίας "Ναμπάτ". Τότε έφτασε ο Μαρκ Μράτονι⁽¹³⁸⁾, από τον οποίο ζητήσαμε να επιτρέψει σ' αυτά τα αποσπάσματα να βγουν στο μέτωπο.

Νωρίς το πρωί ξεκίνησα μαζί τους για το Βολνοβάχα. Περνώντας από τους σταθμούς Νοβογιατσίνοφκα-Ζατσάτιεφκα, ακούσαμε βροντές κανονιών και πυροβολισμούς από την πλευρά του σταθμού Καρακούμπα.

Ο Σκούρο επιτίθετο, ενώ η βόρεια κάλυψη του Παταλάχα υποχωρούσε χάνοντας μέχρι και 700 άτομα. Χάρη στο τεθωρακισμένο τρένο "Σπαρτάκ" και τα αποσπάσματα του Σούμπα και του Τσερεντινάκ κρατήσαμε τον σταθμό και αποκρούσαμε την επίθεση των Λευκών, οι οποίοι χάνοντας περίπου 600-700 άτομα, στρίψανε προς τα βορειοανατολικά.

Έτσι μπορέσαμε κι αντέξαμε το χτύπημα του Σκούρο στα μετόπισθόν μας. Ο περιπατος στα μετόπισθόν μας του κόστισε μεγάλες απώλειες, η προσπάθεια να αποδιοργανώσει το μέτωπο και να σπείρει τον πανικό στα στρατιωτικά τμήματα δεν απέδωσε τίποτα και το βράδυ της 25^{ης} Μάη έφυγε προς την περιοχή του Γιούζοβο.

Η επιστράτευση που είχε κηρυχθεί εναντίον του Γκριγκόριεφ υποσχόταν να φέρει ενισχύσεις στο μέτωπο. Οι δικοί μας στρατιωτικοί ξεσήκωναν κι αυτοί τα μετόπισθεν.

Όμως βοήθεια στην πράξη δε βλέπαμε κι έπρεπε να ελπίζουμε στις δικές μας δυνάμεις που βρισκόταν στο μέτωπο και στα εγγύς μετόπισθεν.

¹ «Ντιρεκτίβες της Διοίκησης των Μετώπων του Κόκκινου Στρατού», Μόσχα, 1972. τ. 2, σελ. 256-257.

Στις 25 Μάη η κατάσταση στο μέτωπο ήταν η ακόλουθη: ο Ντενίκιν είχε καταλάβει τον σταθμό Βελικοκνιάζενσκαια κι έδινε θερμές μάχες για τον ποταμό Σαλ 20 βέρστια ανατολικά του Αταμάνσκι. Στον σταθμό Κάμενσκαγια είχε σπάσει το μέτωπο και περνώντας τον ποταμό Σέβερνι Ντονέτς ανέπτυξε επίθεση προς το Μιλέροβο. Έντονες επιθέσεις στη γραμμή 20 βέρστια ανατολικά του Ντεμπάλτσεβο και 10 βέρστια νότια του Λουγκάνσκ.

Το βράδυ της 25^{ης} Μάη η 2^η Ταξιαρχία μαχνοβιτών κατέλαβε το Νοβο-Τροϊτσκαγια, το Βελίκι Αναντόλ (όπου το 10^ο Σύνταγμα αφόπλισε 150 Κοζάκους και πήρε 3 πολυβόλα), το Στίλο, το Ιγκνάτιεφκα και Καράν.

Ως αποτέλεσμα της υποχώρησης της 13^{ης} Στρατιάς, η μαχνοβίτικη περιοχή βρέθηκε σε εχθρικό ημικύκλιο και οποιαδήποτε στιγμή ο Ντενίκιν μπορούσε να εξαπολύσει επίθεση εναντίον των αντάρτικων στρατευμάτων από τρεις πλευρές. Από τον Νότο με απόβαση από τη θάλασσα, από τον Βορρά στην περιοχή του Γκρίσινο κι από τα Ανατολικά στη γραμμή του μετώπου.

Η θέση μας μπορούσε να βελτιωθεί μόνο με τις δραστήριες ενέργειες της 13^{ης} Στρατιάς, την παράδοση στη δικαιοδοσία μας νέων τμημάτων και πολεμοφοδίων και τον εξοπλισμό όλων των εθελοντών της περιοχής. Διεξήγαμε επιθετικές ενέργειες ελπίζοντας σε βοήθεια.

Στις 18 Μάη ο Σκάτσκο τηλεγραφούσε στον Κάμενεφ:

«Στη Μαριούπολη έχει σταματήσει το φόρτωμα άνθρακα για το Κέντρο λόγω της απουσίας χρημάτων στην Επιτροπή Εκκένωσης. Ο άνθρακας ληλατείται...»ⁱ.

Όμως παρ' όλα αυτά, έχοντας συμφωνήσει με τον Κουριλένκο, εμείς στέλναμε άνθρακα σε μεγάλες ποσότητες από την Μαριούπολη προς τον Βορρά μέσω Βολνοβάχα - Ρουτσένκοβο - Γκρίσινο ωστόσο είχαμε τον σιδηρόδρομο στα χέρια μας.

Ειδικό ρόλο για την «αποκατάσταση της τάξης» στην Ουκρανία ανατίθετο στην Τσε-Κα και στον απεσταλμένο από τη Μόσχα στη θέση του προέδρου της Βου-Τσε-Κα (Πανουκρανική Έκτακτη - Επιτροπή για την Πάλη με την Αντεπανάσταση και τα Σαμποτάζ - ΣτΜ) Μ. Ι. Λάτις-Σούντραμπος.

Ήταν ο ίδιος Λάτις-Σούντραμπος ο οποίος στο περιοδικό της Τσε-Κα του ανατολικού μετώπου, «Κράσι Τερόρ» (Κόκκινη Τρομοκρατία) εξέφραζε ανοιχτά τις ακόλουθες σκέψεις κηρύσσοντας την ανελέητη εξόντωση των αντιφρονούντων:

«[...] Μην ψάχνετε στην υπόθεση ενοχοποιητικά στοιχεία για το αν κάποιος ξεγεράθηκε ενάντια στα Σοβιέτ με λόγια ή με πράξεις. Πρώτα έχετε το χρέος να ρωτήσετε σε ποια τάξη ανήκει, ποια είναι η καταγωγή του, ποια είναι η μόρφωσή του και ποιο είναι το επάγγελμά του. Αυτά είναι τα ερωτήματα που θα κρίνουν τη μοίρα του κατηγορούμενου [...]»ⁱⁱ.

ⁱ Κ.Κ.Α.Σ.Σ.

ⁱⁱ «Κόκκινη Τρομοκρατία», 1918, τ. 1, 1η Νοέμβρη, σελ. 2.

Η γκριγκοριεφτσίνα όξυνε τις σχέσεις της μάζας των στρατιωτών του μετώπου και των μετόπισθεν με τους υπαλλήλους του κρατικού μηχανισμού της Ουκρανίας. Διεξαγόταν «αναθεώρηση αξιών». Κάποια στρατιωτικά τμήματα αρνούσαν να πολεμήσουν ενάντια στον Γκριγκόριεφ ή περνούσαν εντελώς στο πλευρό του.

Έτσι λοιπόν:

«Η πρώτη ίλη και ο πρώτος λόχος από τη σύνθεση της 5^{ης} Μεραρχίας (του Πλεχόνοφ) και το πλήρωμα του τεθωρακισμένου τρένου Τσερνομόρετς, πέρασαν ανοιχτά στο πλευρό του Γκριγκόριεφ. Όλα τα υπόλοιπα τμήματα έμειναν στις θέσεις τους. Πολύ πιο άσχημα είναι με τις συγκροτήσεις στα μετόπισθεν. Σε μερικές περιπτώσεις είναι ασταθή ακόμα και όσον αφορά στην πάλη με την εγκληματικότητα και προδίδουν τη Σοβιετική Εξουσία.

Κρεμεντσιούκ, Τσερκάσι, Νικολάγιεφ, ναυτικά τμήματα της Οδησσού, το σύνταγμα Τσερνομόρετς του Αικατερινοσλάφ, κάποια τμήματα στην επαρχία του Ποντόλοκ [...] το 2^ο Σύνταγμα κλονίστηκε εξαιτίας προβοκάτίας, θύμα της οποίας θα γινόταν και ο ίδιος ο "μπάτκο" τους. Το αξιόμαχο 6^ο [...] άρχισε να αποδιοργανώνεται κι αυτό, στα μέσα Απρίλη τμήματά του είχαν διοργανώσει πογκρόμ στα περιχώρα του Μπέλαγια Τσέρκοφ.

Κάτω από την επιρροή του 3^{ου} Τάγματος του Οσίνσκ, στο 8^ο Σύνταγμα άρχισε να αναπτύσσεται αναρχική και αντισημιτική διάθεση [...]

Κάποια αποδιοργάνωση είχε αρχίσει να παρατηρείται και σε τμήματα της Τσε-Κα. Στις 14 Απρίλη είχε συλληφθεί και τουφεκιστεί ο πρόεδρος της Τσε-Κα στο Φάστοφ.

Στις 15 Μάη στο Μπέλαγια Τσέρκοφ είχε συλληφθεί τμήμα υπαλλήλων της Τσε-Κα, οι υπόλοιποι διέφυγαν...»ⁱ

Αυτή η λίστα μπορεί να συνεχιστεί.

Ο Β. Π. Ζατόνσκι έγγραφε στα απομνημονεύματά του:

«[...] Στην πραγματικότητα, εκείνο τον καιρό οποιοδήποτε τμήμα μας θα μπορούσε να ξεγερωθεί εναντίον μας και δεν ήταν πάντα κατανοητό γιατί κάποιο τμήμα μάχεται στο πλευρό μας και όχι εναντίον μας. Έτσι δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Μαχνό μάς βοήθησε στον αγώνα ενάντια στον Γκριγκόριεφ και δεν είναι απίθανο ότι ο Γκριγκόριεφ θα έκανε το ίδιο αν εκείνος εκδηλώνόταν πρώτος»ⁱⁱ

ⁱ Αντόνοφ-Οφρέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ 261-263.

ⁱⁱ «Τα Στάδια της Μεγάλης Πορείας (Αναμνήσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο)», Μόσχα 1962, σελ. 156.

Ο Επίτροπος της 2^{ης} Στρατιάς σύντροφος Βασιλιέφσκι ανέφερε:

«Για την τελειωτική καταστολή των εξεγέρσεων του Γκριγκόριεφ, του Ζελόνι, του Καζακόφ κ.ά. είναι απαραίτητη, εκτός από την αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων, η λήψη και άλλων μέτρων, τα οποία θα εξάλειψαν τις αιτίες των εξεγέρσεων:

α) Ανάπτυξη πολιτικής δράσης ανάμεσα στον πληθυσμό, επειδή, αναμφίβολα, στην πλειοψηφία του συμπαθεί τους εξεγερμένους. Οι εργάτες του Ελισαβετγκράντ υποδέχονταν τα στρατεύματά μας με όπλα στα χέρια. Οι αγρότες εξασφάλιζαν τον εφοδιασμό του Γκριγκόριεφ και του εξασφάλιζαν εθελοντικά χιλιάδες πούντια ψωμιού. Αυτοί που ήθελαν να μπουν στις γραμμές του Γκριγκόριεφ ήταν τόσοι, που δεν του έφταναν τα όπλα. Τα χωριά υποδέχονται τα στρατεύματά μας με πυρά όπλων και πολυβόλων.

β) Η αναμφίβολη συμπάθεια του πληθυσμού στον Γκριγκόριεφ (τουλάχιστον στις περιοχές που του ανήκαν προσωρινά) μαρτυρούν ότι τα συνθήματα που διατυπώνονταν στη Διακήρυξή του, παρ' όλη την πολιτική άγνοια, έβρισκαν ανταπόκριση στον πληθυσμό, για την ακρίβεια από τους μέσους αγρότες και τους εργάτες που είχαν μια κάποια περιουσία, όπως είναι η πλειοψηφία του πληθυσμού αυτής της περιοχής.

Το κύριο σύνθημα του Γκριγκόριεφ, "Κάτω η Τσε-Κα!", βρίσκει ανταπόκριση και συμπάθεια σε όλους τους μικροαστούς της Ουκρανίας.

Ο Κόκκινος Στρατός που αποτελείται κυρίως από μέσους αγρότες, ανταποκρίνεται και αυτός στο σύνθημα. Όπως είναι γνωστό σε όλους, οι περιπτώσεις διάλυσης της Τσε-Κα στο μέτωπο είναι πολύ συχνές...»¹

Ο Τρότσκι, που είχε εμφανιστεί στις 20 Μάη στο Χάρκοβο, στηριζόμενος στην ακολουθία του και στους "ειδικούς" του, αποφάσισε να εντείνει και άλλο την κατάσταση του μετώπου, κηρύσσοντας σταυροφορία ενάντια στον "ανταρτισμό" στον στρατό γενικά και στη δικιά μας 1^η Ουκρανική Αντάρτικη Μεραρχία Μαχνό ειδικότερα.

Η ψυχή του ποθούσε έναν αυταρχικό, πειθαρχημένο στρατό, διαφορετικά δεν μπορούσε να αισθάνεται εκτός κινδύνου. Και ρίχτηκαν στη μάχη, ο Λεβ Τρότσκι και Σία, με εξαιρετική ενεργητικότητα κι επιμονή για την πάταξη του "εχθρού" (του ανταρτισμού) χρησιμοποιώντας όλο τους το ταλέντο και φαντασία.

Και ξανά στον τύπο ξεχύθηκε χείμαρρος προσβολών και συκοφαντιών των ανταρτών.

Τα τμήματα των ανταρτών, ενίοτε, είχαν συγκεκριμένη αυτονομία και αρχή εκλογής των διοικητών τους, που εξασφάλιζε τη μάζα με τους διοικητές ηγέτες της οι οποίοι αντικατοπτρίζοντας τη θέληση των υφισταμένων τους δεν ήταν πάντα σύμφωνοι με τις διαταγές από τα πάνω.

¹ Αντόνοφ-Οφροέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ 258-259.

Ο Τρότσκι δεν μπορούσε να συμφιλιωθεί με το γεγονός ότι το κύρος και η δόξα των διοικητών που προήλθαν από τον λαό μεγάλωνε και ότι κατά καιρούς ο ίδιος εμφανίζαν περίσσια αυτονομία. Ο Τρότσκι υπέφερε υπομονετικά το όνειρο να απαλλαγεί από αυτούς που τον εμπόδιζαν στην επίτευξη των μοχθηρών, τυχοδιωκτικών σχεδίων του να στηριχτεί πλήρως στη στρατιωτική του δύναμη, την οποία αυτός αντιλαμβάνονταν σα μάζα από άψυχα, μολυβένια στρατιωτάκια.

Στη βάση της νέας αντιμαχνοβιτικής εκστρατείας, τέθηκε από τον Τρότσκι η εγκληματική, παραπονημένη ανάλυση των γεγονότων που συνέβαιναν στην περιοχή του Ντονέτς του Νοτίου Μετώπου και ειδικά στην περιοχή Μαριούπολη - Ελένοφκα που καταλάμβανε η Αντάρτικη Μεραρχία Μαχνό.

Μας κατηγορούσαν προκαταβολικά για όλα τα αμαρτήματα, όμως εμείς ήδη υποψιαζόμασταν πού το πάει ο Τρότσκι. Υποψιαζόμασταν ότι κάποιος που διατυπώνει παρόμοιες κατηγορίες, κινείται βάσει σχεδιασμένης πολιτικής, της πολιτικής του Τρότσκι που προετοίμαζε το ξεκαθάρισμα του Ουκρανικού λαού που αντιστεκόταν, της πολιτικής που ήθελε να τον ξαναπεράσει άλλη μια φορά από την κρεατομηχανή του εμφυλίου πολέμου. Και ήμασταν πεπεισμένοι ότι αυτά τα πολιτικά παιχνίδια εις βάρος μας ήταν παραλογισμός.

Αποτέλεσμα της διεξαγόμενης πολιτικής των τροτσκοιστών, η εξουσία των κομμουνιστών-κρατιστών στην Ουκρανία έπαψε να είναι δημοφιλής.

Το μέτωπο διαλυόταν, η λιποταξία έπαιρνε μαζικό χαρακτήρα και τον Απρίλη του 1919 είχε φτάσει ήδη τις 100 χιλιάδες μαχητές¹, οι οποίοι δεν επιθυμούσαν να πολεμήσουν για τη νέα εξουσία.

Ιδιαίτερα μεγάλη ήταν η λιποταξία στην Ουκρανία τον Μάη του 1919. Αυτή ήταν η απάντηση της Ουκρανίας στην πολιτική των τροτσκοιστών οι οποίοι έψαχναν πυρετωδώς τρόπους για να πάρουν τη ρεβάνς.

Ο Τρότσκι που βρισκόταν αυτό τον καιρό στην Ουκρανία, κατηγορούσε τόσο έντονα όλα και όλους, ανάμεσά τους και τον "ανταρτισμό", που στο στόχαστρό του μπήκαν και οι αγανακτισμένοι από τη δράση του κομμουνιστές.

Όμως οι Τροτσκοιστές είχαν και άλλους λόγους να ανησυχούν:

«Χάρη στον τοπικιστικό χαρακτήρα των συγκροτήσεων και της θέσης τους, όταν τα στρατεύματα αποτελούνταν από συντοπίτες ενός χωριού, μιας περιφέρειας, μιας επαρχίας, μάχονταν μόνο στην περιοχή τους, ήταν στενά δεμένοι με την οικογένειά τους, φυσικά και η διάθεση των χωριών μεταδιδόταν γρήγορα και στα στρατεύματα. Γι' αυτό ο στρατός ήταν επισφαλής. Μέσα στον στρατό υπήρχαν περιπτώσεις εκδηλώσεων εναντίον της Τσε-Κα, τους κομμουνιστές και τους Εβραίους. Τα συλλαλητήρια, η άρνηση μεταγωγής στη μια ή στην άλλη περιοχή του μετώπου, η μη επιθυμία να βαδίσουν εναντίον "δικών τους", δηλαδή να κα-

¹ Λένιν, Β. Ι. «Σχετικά με την Ουκρανία», Κίεβο 1978.

ταπνίγουν εξεγέρσεις, αυτές ήταν οι πληγές που θα έπρεπε να κλείσουν στον στρατό [...]»¹.

Η κατάσταση στο μέτωπο χειροτέρευε. Ήταν δύσκολα. Όμως εμείς πολεμούσαμε. Οι στρατιώτες και οι διοικητές εκδήλωναν μαζικό ηρωισμό χύνοντας το αίμα τους, σκεπάζοντας τις ξεχασμένες πλαγιές και τα αβάπτιστα ποταμάκια με τα πτώματά τους, ενώ την ίδια ώρα ο μηχανορράφος των γραφείων ευρισκόμενος εκτός κινδύνου, έπαιρνε επιδεικτικό ύφος αγανάκτησης και σχεδίαζε δολοπλοκίες. Οργάνωνε προβοκάτσιες, αποδιοργάνωνε το μέτωπο.

Το Επαναστατικό Στρατιωτικό Σοβιέτ της 2^{ης} Ουκρανικής Στρατιάς αποκρίθηκε με το ακόλουθο τηλεγράφημα:

«[...] Στις 22 Μάη, ώρα 15.00 ο Πρόεδρος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας Λ. Τρότσκι μίλησε μέσω απευθείας σύνδεσης από το Επιτελείο της 13^{ης} Στρατιάς με το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της 2^{ης} Ουκρανικής Στρατιάς και είπε ότι:

"Ο Διοικητής της 2^{ης} Στρατιάς και το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ θα πρέπει να διεξάγουν σε σύντομο χρονικό διάστημα ριζική αλλαγή στη συμπεριφορά και στη δομή των στρατευμάτων του Μαχνό απαιτώντας από τον Κοζλόφ τον απαραίτητο αριθμό πολιτικών υπαλλήλων και διοικητικού προσωπικού. Σε περίπτωση που σε διάστημα δύο εβδομάδων σταθεί αδύνατον να επιτευχθεί αυτή η αλλαγή, τότε το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της 2^{ης} Στρατιάς θα πρέπει να παρουσιάσει έκθεση για την ανοιχτή αντίσταση του Μαχνό. Την τελική έκθεση για τα αποτελέσματα αναμένω όχι αργότερα από τις 6 Ιούνη".

Μεταξύ άλλων ο σύντροφος Τρότσκι εξέφρασε την έκπληξή του για το ότι η Ταξιαρχία Μαχνό βρίσκεται σε διαδικασία αναβάθμισής της σε μεραρχία και είπε ότι "το να αναβαθμίζεις την ανυπότακτη και απείθαρχη Ταξιαρχία σε μεραρχία κάτω από την ίδια διοίκηση είναι ή προδοσία ή τρέλα και σε κάθε περίπτωση προετοιμασία νέας γκριγκοριεφτσίνας".

Σχετικά με αυτό αναφέρω στο Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ του Νοτίου Μετώπου ότι το ζήτημα για την αναβάθμιση της Ταξιαρχίας Μαχνό σε μεραρχία ξεκίνησε ήδη πριν από την παράδοση της δεύτερης Στρατιάς στο Νότιο Μέτωπο και τη θετική αντιμετώπιση αυτής της αναβάθμισης από τη διοίκηση του Ουκρανικού Μετώπου.

Αργότερα, μετά από την επίσκεψη του Λαϊκού Επίτροπου Στρατού της Ουκρανίας, Μεζλαούκ, και του έκτακτου εξουσιοδοτημένου του Σοβιέτ Άμυνας, Κάμενεφ, στην ταξιαρχία Μαχνό, αυτό το ζήτημα ξανατέθηκε και ο Λαϊκός Επίτροπος Στρατού Ουκρανίας, Μεζλαούκ, τηλεγραφούσε:

¹ Ντουμπρόφσκι, Σ., Γκριγκοριεφτσίνια, Πόλεμος και Επανάσταση, 1928, τ. 4, σελ. 97.

"Δεν έχω αντιρρήσεις για την αναβάθμιση της Ταξιαρχίας Μαχνό σε Μεραρχία".».

Απασχολημένο με τα γεγονότα του Γκριγκόριεφ, το Επιτελείο της 2^{ης} Στρατιάς δεν πήρε κανένα μέτρο προς αυτή την κατεύθυνση. Στις 18 Μάη, εκδόθηκε η διαταγή Ν° 40 σχετικά με την 1^η Ταξιαρχία της 3^{ης} Ουκρανικής Σοβιετικής Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ.

Η διαταγή έλεγε:

«Σύμφωνα με την απόφαση, που πάρθηκε στις 4 και 9 Μάη 1919 από το Στρατιωτικό Σοβιέτ της Ταξιαρχίας, η 3^η Ταξιαρχία της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ αναβαθμίζεται σε μεραρχία, η οποία ονομάζεται 1^η Αντάρτικη Ουκρανική Μεραρχία και υπάγεται στη 2^η Ουκρανική Στρατιά, στις διοικητικές και διαχειριστικές θέσεις της Μεραρχίας εκλέχθηκαν τα ακόλουθα πρόσωπα: Διευθυντής της Μεραρχίας ο Μαχνό, Διευθυντής του Επιτελείου ο Ιάκοφ Οζέροφ, βοηθοί Διευθυντή Επιτελείου ο Βερετέλνικοφ και Γκόρεφ.

Παρακάτω στη διαταγή ακολουθεί η έκθεση της οργάνωσης της μεραρχίας σύμφωνα με τη διαταγή Ν° 220. Με αυτόν τον τρόπο το επιτελείο της 2^{ης} Στρατιάς βρέθηκε απέναντι στο τετελεσμένο γεγονός της αναβάθμισης της ταξιαρχίας σε μεραρχία, έστω και εγκεκριμένης από τη Λαϊκή Επιτροπή Στρατού Ουκρανίας, όμως πραγματοποιημένης με διαταγή όχι από τα πάνω, αλλά από τα κάτω και επιπλέον, ο Διευθυντής του Επιτελείου της Μεραρχίας Μαχνό ζητούσε μέσω τηλεγράφου το επιτελείο της στρατιάς να την επικυρώσει.

Αυτό το γεγονός είχε αναφερθεί στις 21 του μηνός στο Νότιο Μέτωπο ταχυδρομικά, όμως λόγω της μη λήψης απάντησης και λόγω της λήψης, στις 22 Μάη, της διαταγής του συντρόφου Τρότσκι για την εφαρμογή ξεκάθαρης σκληρής πολιτικής αναφορικά με την Ταξιαρχία Μαχνό, το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της 2^{ης} Στρατιάς θεωρεί απαραίτητο να ενημερώσει γι' αυτό το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ του Νότιου Μετώπου μέσω απευθείας τηλεφωνικής σύνδεσης και ζητά οδηγίες για το πώς να πράξει: να αναγνωρίσει το γεγονός της αναβάθμισης της Ταξιαρχίας Μαχνό σε Μεραρχία, να το επικυρώσει με διαταγή και να θεωρεί πλέον τον Μαχνό αντάρτικη μεραρχία ή να μην την αναγνωρίσει και να εκδώσει διαταγή με την οποία η αναβάθμιση αυτή ματαιώνεται και η Ταξιαρχία Μαχνό να συνεχίσει να θεωρείται μόνο 3^η Ταξιαρχία της 1^{ης} Μεραρχίας (τη μοναδική ταξιαρχία αυτής της Μεραρχίας, επειδή οι άλλες δύο δεν υπάρχουν).

Το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της 2^{ης} Στρατιάς παρά την κατηγορηματική διαταγή του συντρόφου Τρότσκι για το ανεπίτρεπτο αυτής

της ανασύνταξης, θεωρεί απαραίτητη την επικύρωση της για τους εξής λόγους:

Το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της 2^{ης} Στρατιάς γνωρίζει πολύ καλά ότι η Ταξιαρχία Μαχνό είναι μια αγροτική μάζα που είναι διαποτισμένη με μικροαστικές, αριστεροσοσιαλεπαναστατικές και αναρχικές απόψεις, εντελώς αντίθετες προς τον κρατικό κομμουνισμό. Στην ίδια, αντίθετη προς τον κομμουνισμό κατεύθυνση, οδηγούν τα μαχνοβίτικα στρατεύματα οι ηγέτες τους και γι' αυτό η σύγκρουση μεταξύ του κομμουνισμού και της μαχνοβτοίνας είναι αναπόφευκτη, αργά ή γρήγορα.

Αυτό το πράγμα είχε ληφθεί υπόψη του Επιτελείου της 2^{ης} Στρατιάς ήδη πριν από τη δημιουργία της Ταξιαρχίας Μαχνό. Από τον Διοικητή της 2^{ης} Στρατιάς παραδόθηκαν ιταλικά τουφέκια με το σκεπτικό να αφεθούν χωρίς σφαιρές σε περίπτωση ανάγκης. Όμως το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της Στρατιάς είναι πεπεισμένο ότι όσο ο κοινός εχθρός της, έστω και μικροαστικής, αλλά αναμφίβολα επαναστατικής αγροτιάς και του κομμουνισμού, η αντίδραση του μοναρχισμού δεν θα νικηθεί ολοκληρωτικά, όσο τα εθελοντικά-κοζάκικα στρατεύματα δεν αποθηθούν πίσω στο Κουμπάν, οι ηγέτες της μαχνοβτοίνας δε θα βαδίσουν και δε θα έχουν την ευκαιρία να βαδίσουν εναντίον της Σοβιετικής Εξουσίας με όπλα στα χέρια και γι' αυτό μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τα στρατεύματα του Μαχνό στην πάλη ενάντια στους "Εθελοντές" με ταυτόχρονη εσωτερική δουλειά μέσα σ' αυτά, μεταλλάσσοντάς τα σταδιακά σε πιο τακτικά και διαποτιζοντάς τα με το κομμουνιστικό πνεύμα.

Από αυτή τη σκοπιά, η ανασύνταξη της Ταξιαρχίας Μαχνό σε Μεραρχία μπορεί να είναι θετική για εσωτερική εργασία μέσα της επειδή μας δίνει την αφορμή να στείλουμε περισσότερους πολιτικούς υπαλλήλους και άτομα διοικητικού προσωπικού και να μετατρέψουμε τα νέα επιτελεία των ταξιαρχιών σε εστίες επιρροής μας. Χωρίς τη δημιουργία της Μεραρχίας, η διείσδυση υπαλλήλων μάς είναι δύσκολη, επειδή οι θέσεις στο τωρινό Επιτελείο της Ταξιαρχίας είναι ήδη κατειλημμένες από ντόπιους ανθρώπους.

Στη λογική της αύξησης της δύναμης, η ανασύνθεση της Ταξιαρχίας σε Μεραρχία Μαχνό δε σημαίνει τίποτα, η αριθμητική δύναμη των στρατευμάτων του Μαχνό δεν αυξάνεται, είτε σε ταξιαρχία, είτε σε μεραρχία, μένει η ίδια. Είτε σε μεραρχία είτε σε ταξιαρχία έτσι κι αλλιώς στον Μαχνό ανήκει όλη η περιοχή του Γκουλάι Πόλε με όλο τον πληθυσμό της. Αυτός ο πληθυσμός δίνει από τις τάξεις του κοντά στους 20 χιλιάδες οπλισμένους ανθρώπους, οι οποίοι αποτελούν την Ταξιαρχία Μαχνό και οι οποίοι θα αποτελέσουν τη Μεραρχία Μαχνό.

Ο σύντροφος Τρότσκι αντιλήφθηκε τη μετατροπή της Ταξιαρχίας σε Μεραρχία σαν ανάπτυξη, όμως αυτό δεν είναι σωστό, στην πραγματικό-

τητα δε γίνεται ανάπτυξη, η ποσότητα των στρατευμάτων δε μεγαλώνει, συντελείται μόνο αλλαγή δομής που είναι ωφέλιμη για τη διείσδυση στη μάζα των στρατευμάτων του Μαχνό πολιτικών υπαλλήλων μας και στρατιωτικών ειδικών για τη σταδιακή αλλαγή της στάσης αυτών των στρατευμάτων υπέρ μας.

Βέβαια αυτή η πολιτική είναι συμβιβαστική, όμως στην παρούσα κατάσταση στην Ουκρανία, με τα πολύ αδύναμα ριζωμένα σοβιετικά ιδρύματα στα χωριά και τη γενική διάθεση όλων των ουκρανικών στρατευμάτων πολύ κοντινή στη διάθεση των μαχνοβίτικων, διαφορετική πολιτική είναι σχεδόν αδύνατη. Συμβιβαστική πολιτική σε σχέση με τον Μαχνό διεξήγαγαν μέχρι τώρα όλα τα ουκρανικά κέντρα, η Λαϊκή Επιτροπή Στρατού και η Διοίκηση του Ουκρανικού Μετώπου.

Η ξαφνική αλλαγή πολιτικής τώρα, η οποία θα εκφραστεί πρώτα απ' όλα με τη ματαιώση της εγκεκριμένης από τον Λαϊκό Επίτροπο Στρατού Μεζλαούκ ανασύνταξη της Ταξιαρχίας Μαχνό σε Μεραρχία, θα αναγκάσει τον Μαχνό να έχει επιφυλάξεις και πιθανόν να μειώσει τις ενέργειες στο μέτωπο των Λευκών, κάνοντας οικονομία δυνάμεων στα στρατεύματά του και στα αποθέματα πυρομαχικών για την άμυνα σε περίπτωση επίθεσης από την πλευρά μας.

Φυσικά η μείωση στρατιωτικών ενεργειών στο Λευκό Μέτωπο από τον Μαχνό θα προκαλέσει αύξηση της πίεσης από την πλευρά των Λευκών στα άλλα τμήματα του Νότιου Μετώπου και θα επιδεινώσει τη γενικότερη κατάσταση, το μέτωπο θα αρχίσει να απαιτεί πιο δραστήριες ενέργειες από την πλευρά του Μαχνό. Ο Μαχνό θα αρχίσει να μην εκτελεί τις στρατιωτικές διαταγές και η κατάσταση θα φτάσει γρήγορα στη διάσπαση μεταξύ μας.

Εφόσον στοχεύσουμε στην ένοπλη σύγκρουση, θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι όλη η 2^η Ουκρανική Στρατιά αποτελείται μόνο από την Ταξιαρχία Μαχνό, ότι τα ουκρανικά τμήματα των άλλων στρατιών που δημιουργήθηκαν όλα από αντάρτικα αποσπάσματα δε θα βαδίσουν εναντίον του Μαχνό και ότι για την εξόντωση του Μαχνό είναι απαραίτητες όχι λιγότερες από δύο άρτια εξοπλισμένες και απαρτισμένες ρωσικές μεραρχίες.

Αν αυτές οι δυνάμεις υπάρχουν πράγματι στο απόθεμα του Νότιου Μετώπου, τότε μπορούμε να ξεκινήσουμε αποφασιστική πολιτική σχετικά με τον Μαχνό και σαν πρώτο βήμα της να ματαιωθεί η αναβάθμιση της Ταξιαρχίας σε Μεραρχία.

Αν όχι, τότε το να παραδίδουμε τηλεσίγραφα, τα οποία δεν μπορούν να στηριχτούν με πραγματικές δυνάμεις, σημαίνει τελειωτική απώλεια της επιρροής και της εξουσίας μας, άρα μας μένει να δεχτούμε την αναβάθμιση της Ταξιαρχίας σε Μεραρχία, να συνεχίσουμε να διεξάγουμε την

ίδια συμβιβαστική πολιτική, την οποία διεξήγαγε μέχρι τώρα και η ουκρανική κυβέρνηση και η Διοίκηση του Ουκρανικού Μετώπου σχετικά με τον Μαχνό.

Παραδίδοντας τις παραπάνω σκέψεις στην κρίση της Διοίκησης του Νότιου Μετώπου και του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ, ζητούμε μια άμεση απάντηση, με τρόπο που θα ξεκαθάριζε μια για πάντα τη γραμμή πολιτικής σχετικά με τον Μαχνό και θα έθετε τέρμα στους δισταγμούς.

23 Μάη 1919,
Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ
της 2^{ης} Ουκρανικής Στρατιάς
Σκάτσκο και Ντούτις¹.

Στις 24 Μάη μας έφεραν τη δική μας εφημερίδα «Πουτ κ Σβομπόντε», 2^ο τεύχος. Ανάμεσα στα άλλα είχε και το ακόλουθο άρθρο:

«Έτσι ήταν, αλλά έτσι δε θα 'ναι.

Έτσι ήταν κι έτσι θα 'ναι, έλεγε ο τσαρικός υπουργός Μακάροφ, όταν το 1912 μέλη της κρατικής Δούμας απαιτούσαν ευθύνες για την εκτέλεση εργατών των ορυχείων του Λένα.

Έτσι ήταν κι έτσι θα 'ναι, επαναλάμβανε με μια φωνή μαζί με την μπουρζουαζία ο τυχодиώκτης Κερένσκι όταν επέβαλλε δικτατορία κατά του εργαζόμενου λαού της Ρωσίας και όταν οι αναρχικοί και οι μπολσεβίκοι διέκριναν σ' αυτό νέα υποταγή του λαού, αγωνίστηκαν ενάντια στην Προσωρινή Κυβέρνηση και στη δικτατορία της μπουρζουαζίας.

Έτσι ήταν κι έτσι θα 'ναι, επαναλαμβάνουν μαζί με τους αναρχόμενους στα σοβιετικά ιδρύματα και τις κομματικές οργανώσεις, υποκριτές ειδικούς υπαλλήλους και γραφειοκράτες, οι μπολσεβίκοι-κομμουνιστές, όταν με τη βοήθεια αυτών των ειδικών, έστω και υπό αυστηρό έλεγχο (όπως ισχυρίζονται), ιδρύουν για την ελευθερία και την ευτυχία των μαζών, Τσε-Κα, εξουσιαστικές επιτροπές και άλλα ιδρύματα βίας και ψέμματος, μέσω των οποίων επιδιώκουν να διεξάγουν τη σοσιαλιστική οικοδόμηση στις πόλεις και στα χωριά.

Μετά από αυτό αναρωτιόμαστε - υπάρχει διέξοδος; Πότε θα σταματήσουν να λένε "έτσι ήταν κι έτσι θα 'ναι"; Να θεωρήσουμε μάταιες όλες τις ελπίδες του εργαζόμενου λαού για την Επανάσταση που θα οικοδομήσει μια ζωή ελεύθερη, θαυμάσια, λαμπρή σε όλη τη μεγαλοσύνη της ανθρώπινης δημιουργίας; Αφού ο άνθρωπος, ο λαός δε ζει για να βουλιάζει στην άγνοια και τη σκλαβιά και το έχει συνειδητοποιήσει, βαδίζοντας

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

προς το φως, την αλήθεια, την ελευθερία. Άρα γιατί να τον παρεμποδίζεις και να του θέτεις φραγμούς στην πορεία του; Δώσε χώρο στη δημιουργικότητά του και παράδειγμα προς μίμηση. Και ο λαός μόνος του θα γκρεμίσει το σάπιο, άχρηστο παρελθόν και στα συντρίμια του θα δημιουργήσει ελεύθερη, ισότιμη ζωή για όλους.

Εκεί κι εσείς, νεοφώτιστοι κομμουνιστές-μπολσεβίκοι δε θα μείνετε απ' έξω, θα βρεθεί και για 'σας μια βολική γωνιά για κοινωνική οικοδόμηση, όπου η καρποφορία του έργου σας βρίσκεται όχι στις ξιφολόγχες και στην άγνοια των μισθοφόρων σας, αλλά στην ελευθερία και στη συνειδητοποίηση όλου του περιγυρού μας.

Εκεί δε θα υπάρχουν άνθρωποι που ευκαιριακά και από συμφέρον μπήκαν στις οργανώσεις σας και λόγω της άγνοιάς σας και των δογματικών αντιλήψεών σας βρέθηκαν στην εξουσία που τους δίνει τη δυνατότητα να διοικούν και να διατάζουν τους εργαζόμενους. Σε μια τέτοια τάξη εσείς, σύντροφοι κομμουνιστές, δε θα έχετε λόγο να παίρνετε τον ρόλο των δεσποτών και να υποτάσσετε τις μάζες στα ινστιτούτα του εξαναγκασμού, στα πρόσωπα των έκτακτων και εξουσιαστικών επιτροπών, που βασιζονται, όπως ήδη είπα, όχι στη συνειδητοποίηση και στη γνώση, αλλά στις ξιφολόγχες και στην άγνοια των μισθοφόρων.

Όμως όσο υπάρχουν οπαδοί του κρατισμού, ο οποίος υποτάσσει την ανθρώπινη θέληση και σκέψη, η ζωή του λαού θα είναι μαρτύριο. Αλλά ασ παραδεχτούμε ότι οι εργατοαγροτικές μάζες το έχουν συνειδητοποιήσει και ότι ο δρόμος του κρατισμού τούς γίνεται μισητός. Όταν αυτό το βλέπεις και το ζεις μπροστά σου, σου γίνεται ξεκάθαρο ότι η ανθρωπότητα δεν μπορεί να ζει άλλο έτσι. Η καταπίεση των επιθυμιών και των δικαιωμάτων του είναι ανεπίτρεπτη και αναξιοπρεπής επειδή αυτό το στάδιο της σκλαβιάς ο άνθρωπος το έχει ζήσει ήδη και αφού είναι έτσι, τότε σε καμιά περίπτωση δεν επιτρέπεται η ύπαρξη ιδρυμάτων όπως η Τσε- Κα, οι εξουσιαστικές επιτροπές και άλλα ιδρύματα, στα οποία βασιζεται ο κρατισμός.

Άρα είναι αναξιοπρεπές για τους σοσιαλιστές να αποδέχονται στη δικτατορία τους όρους του Μακάροφ και τη φράση - "έτσι ήταν κι έτσι θα 'ναι", οι σχετικές ενέργειες είναι άτοπες στον καιρό μας, ο λαός χρειάζεται όχι το "έτσι ήταν κι έτσι θα 'ναι" αλλά το "έτσι ήταν, αλλά έτσι δε θα 'ναι".

Ο λαός χρειάζεται ελευθερία και ελεύθερη οικοδόμηση της κοινωνικής ζωής, γι' αυτό αγωνίζεται, παλεύει και πεθαίνει.

Μπάτκο Μαχνό».ⁱ

ⁱ «Πουτ κ Σβομπόντε», Όργανο των Επαναστατών Ανταρτών της Ένωσης Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε, 1919, 24 Μάη.

Παρακάτω στο ίδιο τεύχος:

«Η οργάνωση της ζωής στην 1^η Ελεύθερη Κομμούνια του Ποκρόφσκαγια.

Στις 20 Μάρτη, με πρωτοβουλία του συντρόφου Κιριάκοφ⁽¹³⁹⁾ άρχισε να οργανώνεται στο χωριό Ποκρόφσκαγια και την περιοχή του, ελεύθερη κομμούνια.

Για την κατανόηση της ελεύθερης κομμουνιστικής ζωής επιβαλλόταν στον σύντροφο Κιριάκοφ και στους υπόλοιπους να εξηγούν στις πλατιές μάζες τι είναι η ελεύθερη κομμούνια. Επειδή η πλειοψηφία των αγροτών έλεγαν ότι αν στην κομμούνια υπάρχει επίτροπος ή κάποιος σα διευθύνων, τότε δε θα ζήσουν σε αυτήν ούτε μια μέρα!

Όταν όμως κατάλαβαν ότι η κομμούνια δε θέλει να διορίζει διευθυντές και μη εργαζόμενους, αλλά, αντιθέτως, όλα τα μέλη της κομμούνιας θα είναι κι εργάτες και διευθυντές, τότε σε αυτή την κομμούνια γράφτηκαν αμέσως πάνω από 40 οικογένειες.

Στην αρχή έφτασαν οι 9 πρώτες. Αυτές κατέλαβαν τα δύο κοντινά παλιά αγροκτήματα. Εκείνο τον καιρό τα αγροκτήματα βρίσκονταν σε αξιοθρήνητη κατάσταση, τα άλογα, οι αγελάδες και τα γουρούνια δεν μπορούσαν να σταθούν στα πόδια τους, τα μηχανήματα και ο εξοπλισμός ήταν διαλυμένα και σκόρπια, όμως οι κομμουνάριοι έθεσαν κάθετα το ζήτημα να δημιουργήσουν κομμουνιστική οικονομία και να ξεκινήσουν τη σπορά εαρινών καλλιτεργειών.

Έτσι κι έγινε. Οι εργασίες της ελεύθερης κομμούνιας ξεκίνησαν. Όταν οι κομμουνάριοι ξεκίνησαν την ελεύθερη εργασία της, τότε άρχισαν να καταφτάνουν όλο και περισσότερα νέα μέλη. Την 1^η Μάη υπήρχαν ήδη 285 άτομα μέλη, μαζί με τα παιδιά. Παρ' όλο που διάφορα σκοτεινά πρόσωπα, προσπαθώντας να διαλύσουν την κομμούνια, διαδίδουν ότι μέσα της προκύπτουν συνεχώς μόνο διαφωνίες, η κομμούνια δυναμώνει μέρα με τη μέρα. Ο καθένας κάνει αυτό που έχει αναλάβει. Η δουλειά δε σταματάει πουθενά, άλλοι δουλεύουν στα χωράφια, άλλοι στα περιβόλια και στους λαχανόκηπους, άλλοι στο εργαστήριο και άλλοι στον μύλο κλπ.

Δεν υπάρχει ούτε ένας διευθύνων, όλοι δουλεύουν και όλοι είναι ίσοι. Όταν εμφανιστεί κάποιος που θέλει μόνο να φάει από την κομμούνια, αλλά όχι να δουλέψει μαζί με τους άλλους, τότε τον στέλνουν να βρει τους ομοίους του, δηλαδή ανθρώπους που δε δουλεύουν και δεν τρώνε.

Πρέπει να πούμε την αλήθεια, ότι στα πρώτα βήματα της κοινοτικής ζωής συναντιούνται δυσκολίες, ειδικά στο θέμα της έλλειψης ειδών πρώτης ανάγκης, όμως όλα αυτά επιλύονται αν πάρουμε υπόψη τη γενικότερη διάλυση και τις γενικές ελλείψεις σε όλα. Η κομμούνια είναι ακόμα φτωχή στα μέσα μιας και την οργάνωσε η φτωχολογιά.

Βασίζουμε τις κοινές ελπίδες μας στη σοδειά, η οποία θα πρέπει να θρέψει και να ντύσει όλη την κομμούνα.

Η κομμούνα έχει σπειρίει 125 ντεσιατινές εαρινών καλλιεργειών: σιτάρι - 9, κριθάρι - 45, βρόμη - 30, καλαμπόκι - 18, μπουστάνια - 6, πατάτες - 8 ντεσιατινές.

Προγραμματίζεται η σορά 2 ντεσιατινών λιναριού, 2 ντεσιατινών μαυροσίταρου και 100 ντεσιατινών χειμερινής σοράς σιταριού. Προετοιμάζεται αγρανάπαυση 100 ντεσιατινών.

Σύντροφοι, όσοι επιθυμούν να γνωρίσουν την κομμούνα, ελάτε στην ελεύθερη κομμούνα "Ρόζα Λουξεμπουργκ" του Ποκρόφσκ στην επαρχία του Αικατερινοσλάφ, περιφέρειας Αλεξαντρόφσκ, κοινότητα Ποκρόφσκ.

Κιριάκοφ^ι.

Παρακάτω υπήρχε η συνέχεια της απάντησης του Μαχνό στο άρθρο του Τρότσκι στο 97^ο τεύχος της εφημερίδα "Ιζβέστια":

«Γιατί παλεύουν οι αντάρτες μαχνοβίτες.

Στους παράλογα γενναίους τραγουδάμε τη δόξα!

Μέρος 2^ο

Σύντροφοι εργάτες, αγρότες και αντάρτες! Όταν εμείς ακόμα από τις μέρες του γερμανο-αυστριακού ζυγού σηκώσαμε το λάβαρο της εξέγερσης για την ελευθερία, παλεύαμε για την απόλυτη ελευθερία και τη χαρά να είμαστε ελεύθερα παιδιά της επανάστασης που χτίζουν με τόλμη και ανεξάρτητα τη ζωή τους χωρίς την παρεμβολή καμιάς κρατικής δύναμης και χωρίς την οικονομική μας εξάρτηση από αυτήν την εξουσία.

Είχαμε υπόψη μας ότι όλη η εργαζόμενη αγροτιά θα καταλάβει τη γη που της ανήκει με τον κόπο της και μόνη της σ' αυτή τη γη, χωρίς κανενός είδους υπαλλήλους κι επιτρόπους, θα οργανώσει τη ζωή της. Ότι σ' αυτή την εργατική ζωή δεν θα υπάρχουν ούτε αφεντικά ούτε δούλοι, αλλά όλοι θα είναι ισότιμα μέλη μιας εργατικής κοινότητας, τα οποία εργάζονται αδερφωμένα ο ένας για τον άλλο και ο καθένας για τον εαυτό του. Ότι η εργατική μας κοινότητα θα έχει η ίδια όλη την εξουσία με τα δικά της οικονομικά πλάνα και αντιλήψεις, τα οποία θα περνάνε από τα δικά της όργανα τα οποία θα ιδρύσει η ίδια, χωρίς να τους δίνει καμιά εξουσία, αλλά μόνο συγκεκριμένες υποχρεώσεις.

Είχαμε υπόψη μας ότι οι βιομηχανικοί εργάτες των πόλεων επίσης θα καταλάβουν όλα τα μέσα παραγωγής, τις φάμπρικες, τα εργοστάσια, τα

^ι «Πουτ κ Σβομπόντε», Όργανο των Επαναστατών Ανταρτών της Ένωσης Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε, 1919, 24 Μάη.

ορυχεία, όλα τα μηχανήματα, τα καταστήματα, τις κατοικίες και με τη δύναμη αυτού του πλούτου που θα αποσπαστεί από την μπουρζουαζία θα οικοδομήσουν μόνοι τους τη ζωή τους σύμφωνα με τις ανάγκες τους και το πώς αντιλαμβάνονται την αλήθεια.

Θεωρούσαμε ότι τη στιγμή της Επανάστασης οι εργάτες και οι αγρότες θα πρέπει μόνοι τους να φροντίσουν για τις ανάγκες τους και ο ένας για τον άλλον και ότι αυτή η σχέση θα πρέπει να επιφέρει τη σταθερή επαναστατική σχέση μεταξύ της πόλης των εργατών και του χωριού των αγροτών, ότι μεταξύ τους θα θεμελιωθεί συντροφική ανταλλαγή προϊόντων, κατά την οποία η αγροτική κοινότητα θα εφοδιάζει τις εργατικές ενώσεις με τα απαραίτητα τρόφιμα και καύσιμα και σε αντάλλαγμα οι εργατικές ενώσεις θα εφοδιάζουν τους αγρότες με αγροτικά μηχανήματα, διάφορα προϊόντα, ύφασμα, υποδήματα και όλα όσα είναι απαραίτητα για την κοινωνική οικονομία στα χωριά.

Αυτή η συντροφική ανταλλαγή προϊόντων μεταξύ των εργατικών ενώσεων των πόλεων και των αγροτικών κοινοτήτων των χωριών από μόνη της θα θεμελιώνει τη μεγαλειώδη αποστολή της ελεύθερης αγροτικής οικονομίας, η οποία με τις γιγαντιαίες κοινές προσπάθειες όλων των εργαζομένων θα μας οδηγήσει στην ενιαία ελεύθερη Αναρχική Κομμούνια με τους ανθισμένους κήπους της γνώσης, το αίσθημα αλληλεγγύης θεμελιωμένης πάνω στην αρχή "ο καθένας σύμφωνα με τις δυνατότητές του και ο καθένας σύμφωνα με τις ανάγκες του".

Στο μεταξύ, αντί αυτού του αναρχικού πλάνου της Επανάστασης, βλέπουμε πως ο απελευθερωμένος από τη μπουρζουαζία λαός σκεπάζεται από πολυάριθμα όργανα εξουσίας, τα οποία γραπώνουν τον λαό στα γαμψά νύχια τους και του επιβάλλουν τη δικτατορία τους, το δικό τους πλάνο οικοδόμησης της νέας ζωής. Το χειρότερο απ' όλα είναι ότι αυτά τα όργανα εξουσίας δε δημιουργούνται από τον ίδιο τον λαό, αλλά επιβάλλονται από τα πάνω από ανθρώπους που σε μεγάλο βαθμό είναι άγνωστοι και άχρηστοι στις εργαζόμενες μάζες.

Τέτοια όργανα είναι οι πολυάριθμες επιτροπές, όπως οι Έκτακτες Επιτροπές (Τσε-Κα), που έχουν στόχο να ελέγξουν τον επαναστατημένο λαό και να τον αναγκάσουν να ζήσει σύμφωνα με το πρόγραμμα ενός κόμματος. Τέτοια όργανα είναι όλοι εκείνοι οι υπάλληλοι τους οποίους δεν εκλέξαμε ποτέ, δεν τους εξουσιοδοτήσαμε για τίποτα, όμως έχουν το θράσος να μας διευθύνουν, μέχρι και να μας περιορίζουν.

Είναι κατανοητό, ότι όταν μια πολιτική ομάδα που έχει θέσει στον εαυτό της τον ανεκπλήρωτο και αντεπαναστατικό στόχο να διευθύνει τον επαναστατημένο λαό, βλέπει ότι παρ' όλα αυτά αυτός ο λαός σε ολόκληρες περιοχές ζει επαναστατικά, προσπαθεί μόνος του να χτίσει την υγιή ανεξάρτητη ζωή του με συντροφικές σχέσεις και αλληλεγγύη, μακριά από

κάθε εξουσία, είναι κατανοητό ότι αυτή η εξουσιαστική πολιτική ομάδα δε μπορεί να βλέπει ήσυχια αυτό το φαινόμενο, ότι θα πάρει όλα τα μέτρα για να υποβιβάσει αυτό το φαινόμενο, να το γεμίσει λάσπη, να διαβρώσει και να υποτάξει τις ανεξάρτητες περήφανες περιφέρειες στα γαμπιά εξουσιαστικά της νύχια.

Να γιατί εναντίον του μεγαλειώδους επαναστατικού κινήματος των ανταρτών ηχεί το γρύλισμα του αρπακτικού από την πλευρά της εξουσιάζουσας σοβιετικής μπουρζουαζίας.

Να γιατί το ψέμα και οι συκοφαντίες πέφτουν ασταμάτητα στο πρόσωπο του ηρωικού κινήματος των ανταρτών της μαχνοβοϊνίας. Να γιατί εφαρμόζεται η προβοκάτσια και το ψέμα εναντίον του πιο αληθινού αντάρτικου λαβάρου, του λαβάρου του επαναστατικού αναρχισμού.

Τι μπορούμε να πούμε για όλα αυτά εμείς, αντάρτες και επαναστάτες; Πρώτα απ' όλα θα πρέπει να καλέσουμε τον επαναστατημένο λαό σε επαγρύπνηση.

Σύντροφοι αγρότες, εργάτες και αντάρτες! Έχετε τα μάτια σας ανοιχτά. Ο δρόμος που ανοίξαμε και καθαρίσαμε από τη λέρα της μπουρζουαζίας άρχισε ήδη να βρωμίζει από βλαβερά παράσιτα. Αυτά σκεπάζουν όλο και περισσότερη ελεύθερη γη και απειλούν να μην αφήσουν ούτε ένα κομματάκι όπου θα μπορούσαν να μεγαλώσουν τα λουλούδια της ελεύθερης ζωής, να τρέξουν τα καθαρά, ορμητικά ρυάκια της επανάστασης, να ηχήσουν γενναία και μεγάλα λόγια περήφανων τέκνων της επανάστασης, να συρθεί ο χορός της ζωής που προχωρά εμπρός.

Να είστε σε επαγρύπνηση και να παρακολουθείτε με προσοχή τα μετόπισθén σας όπως προσέχετε και το μέτωπο. Ειδάλλως όλες οι ηρωικές σας προσπάθειες, όλες οι αμέτρητες θυσίες στον βωμό της επανάστασης θα γίνουν σκόνη.

Άρα τι πρέπει να κάνουμε εμείς, σύντροφοι επαναστάτες αντάρτες, για να φέρει η πάλη μας τους καρπούς που ποθούμε, την αληθινή ελευθερία και τη γνήσια ισότητα;

Να ταχθούμε ενάντια στο υπάρχον καθεστώς με σκοπό την κατάλυσή του και την εγκαθίδρυση άλλου, "καλύτερου", όπως λένε οι μενσεβίκοι και οι αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες;

Όχι και πάλι όχι! Κάθε κατάλυση εξουσίας αυτή τη στιγμή θα φέρει άλλη εξουσία, η οποία κατά πάσα πιθανότητα θα φέρει άλλη εξουσία χειρότερη από την παλιά. Ο λαός δε θα βρει τη λύτρωσή του από τη ντροπή, τη σκλαβιά και τον ζυγό του κεφαλαίου με την αλλαγή της εξουσίας, αλλά μονάχα σε μια ζωή όπου όλη η εξουσία θα βρίσκεται στον ίδιο τον εργαζόμενο λαό και σε κανένα επίπεδο δε θα παραδίδεται σε κανένα όργανο ή πολιτικό κόμμα.

"Η απελευθέρωση των εργαζομένων είναι έργο των ιδίων!": αυτό το σύνθημα δε σημαίνει μόνο ότι οι εργαζόμενοι μπορούν να απελευθερω-

θούν από την καπιταλιστική σκλαβιά μόνο με τις δικές τους προσπάθειες, αλλά επίσης ότι η νέα ελεύθερη ζωή μπορεί να οικοδομηθεί μόνο από τους ίδιους κι από κανέναν άλλο.

Την οδό αυτής της οικοδόμησης έχει δείξει από παλιά ο επαναστατικός αναρχισμός και η δικιά μας εργατο-αγροτική επανάσταση μας δείχνει ξεκάθαρα αυτόν τον δρόμο. Είναι ο δρόμος της αυτοοργάνωσης των εργατικών και αγροτικών μαζών, ο δρόμος της επαναστατικής δημιουργίας τους. Έχουμε ζήσει όλες τις μορφές της κρατικής εξουσίας. Ξεκινώντας από την πιο αντιδραστική, τη Μοναρχία, καταλήγοντας στην πιο επαναστατική, τον μπολσεβικισμό.

Όλοι τους μας έχουν δείξει πόσο αδύνατο είναι να χτιστεί η ευτυχία του λαού με τη δύναμη της κρατικής εξουσίας. Η δημιουργία της ελεύθερης επαναστατικής ζωής του λαού είναι κολοσσιαίο έργο, βαθύ και ατελειώτο σαν ωκεανός και κάθε εξουσία που αναλαμβάνει το έργο να δημιουργήσει αυτή τη ζωή και απαιτεί υπακοή από τον λαό, μπερδεύεται στο αδύνατο γι' αυτήν έργο και, μη θέλοντας να παραδεχτεί την επαναστατική της χρεοκοπία, γίνεται τύραννος του λαού. Για 'μας, που παλεύουμε για την πλήρη ελευθερία και ισότητα των εργαζομένων, είναι ξεκάθαρος ο δρόμος της πάλης μας.

Αν η μια ή η άλλη εξουσία κάθεται στο Χάρκοβο ή στη Μόσχα και φαντάζεται ότι πράττει την Επανάσταση, εμείς, τα παιδιά της Επανάστασης και του εργαζόμενου λαού, θα φτιάξουμε τη μοίρα μας μόνοι μας στους τόπους μας, στα χωριά και στις κωμοπόλεις μας διώχνοντας τους τσιφλικάδες, τους χαραμοφάδες και τους καταπιεστές των εργαζομένων, ενώ στις πόλεις τους εργοστασιάρχες, τους τραπεζίτες και τους υπόλοιπους καπιταλιστές και, κάνοντας την περιουσία τους κοινό κτήμα, θα ενωθούμε σε ελεύθερες κοινότητες, θα αναλύσουμε μαζί τις κοινωνικές μας υποθέσεις και θα δώσουμε μια κοινή λύση.

Αν για την επίλυση των κοινωνικών μας υποθέσεων χρειαστούν εκτελεστικά όργανα, μπορούμε να τα δημιουργήσουμε, χωρίς να τους δίνουμε καμία εξουσία, αλλά μόνο συγκεκριμένες υποχρεώσεις, η εκτέλεση των οποίων θα είναι άμεσο χρέος τους. Αυτά θα είναι τα όργανα που μόνο θα εκτελούν τις αποφάσεις των εργατο-αγροτικών μαζών. Δεν θα είναι όργανα εξουσίας, αλλά μόνο όργανα εκτέλεσης της λαϊκής βούλησης και των λαϊκών υποθέσεων.

Οι ελεύθερες εργατικές ενώσεις των πόλεων και οι αγροτικές κοινότητες στα χωριά θα εγκαταστήσουν τη μεταξύ τους ανταλλαγή προϊόντων πράγμα που θα τους φτάσει στη συνέχεια στην ενιαία εργατική κομμούνα, όπου ο καθένας θα ζει για όλους και όλοι για τον καθένα.

Εμείς οι αντάρτες βλέπουμε καλύτερα από τον καθένα τον τρόπο της αντιεξουσιαστικής οικοδόμησης της ζωής μας. Σε ένα τόσο υπεύθυνο έργο,

όπως η κατάλυση του καθεστώτος του γκέτμαν και η πάλη με την αντεπανάσταση εκδηλώσαμε περισσότερη ενεργητικότητα και δημιουργικότητα απ' ό,τι ολόκληρες στρατιές που καθοδηγούνταν από κρατική εξουσία.

Στη συνέχεια εκδηλώσαμε τη δημιουργικότητα και την πρωτοβουλία μας στην οικοδόμηση της οικονομίας μας, ιδρύοντας σειρά από κομμούνες, καταφέρνοντας τα χωρίς τα κομμοσάρια και τις Τσε-Κα. Μας μένει μόνο να μάθουμε καλύτερα τον τρόπο και να τον εφαρμόσουμε ευρύτερα σε όλους τους τομείς της ζωής μας. Και τότε θα πετύχουμε την απόλυτη απελευθέρωση, την ισότητα όλων των εργαζομένων και την εξάλειψη κάθε εξουσίας και κάθε είδους προνόμια. Δε θα μας τρομάξει κανένας εξουσιαστής που μας απειλεί με τη δικτατορία του. Ο απελευθερωμένος λαός, που αντιλαμβάνεται τα δικαιώματά του, είναι γεμάτος με επαναστατική ενέργεια και αυτοδημιουργία, δε θα φοβηθεί τίποτα και θα βαδίσει σταθερά και ίσια στον δρόμο της απόλυτης απελευθέρωσής του, ξεπερνώντας εύκολα όλα τα εμπόδια που βρίσκει στον δρόμο του.

*Ας βασιλέψει στη γη η απόλυτη ελευθερία
και η πραγματική ισότητα των εργαζομένων!*

*Ας ποκνώσουμε τις γραμμές μας στο όνομα αυτής της ελευθερίας
και της ισότητας!*

*Ας βροντήξει σε όλη την επαναστατημένη Ρωσία η φωνή:
"Κάτω το κράτος και το κεφάλαιο!"*

*Ας ζήσει το βασίλειο της Αλήθειας και της Ελευθερίας,
ο Αναρχικός Κομμουνισμός!*

Μπάτκο Μαχνό».¹

Στις 23 Μάη έπεσε η βάση του Γκριγκόριεφ, η πόλη Αλεξάντρια και στις 25 Μάη, κάτω από τις πιέσεις του Τρότσκι, του Πιατακόφ και του Ρακόφσκι, το Σοβιέτ Άμυνας της Ουκρανίας έβγαλε την απόφαση που στάλθηκε επειγόντως στη Μόσχα.

Το τηλεγράφημα έγραφε:

«Επείγον.

Από το Κίεβο, Σοβιέτ Λαϊκών Αντιπροσώπων.

Προς Μόσχα, Επαναστατικό Στρατιωτικό της Δημοκρατίας Σοβιέτ, αντίγραφο στον Πρόεδρο του Σοβιέτ Άμυνας Λένιν.

Στη συνεδρίαση του Σοβιέτ της Εργατο-Αγροτικής Άμυνας της Ουκρανίας στις 25 Μαΐου, αποφασίστηκε:

¹ «Πουτ κ Σβομπόντε», Όργανο των Επαναστατών Ανταρτών της Ένωσης Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε, 1919, 4 Ιούνη.

1. Να εξαλειφθεί η μαχνοβοίνα σε συντομότατο διάστημα.
2. Να προταθεί στην ΚΕ σοβιετικών κομμάτων (κομμουνιστών και Ουκρανών σοσιαλεπαναστατών κομμουνιστών) να λάβουν επείγοντα πολιτικά μέτρα εξάλειψης της μαχνοβοίνας.
3. Να προταθεί στη διοίκηση της Ου.Σ.Σ.Δ. να επεξεργαστεί εντός εικοσιτετραώρου στρατιωτικό σχέδιο εξάλειψης της μαχνοβοίνας.
4. Να προταθεί στην Τσε-Κα της μετωπικής γραμμής να οργανώσει σύνταγμα από τα αποσπάσματά της, το οποίο θα ριχτεί άμεσα στην περιοχή δράσης του Μαχνό.
5. Να γίνει απεύθυνση στο Επαναστατικό Στρατιωτικό Συμβούλιο του Νότιου Μετώπου μέσω του Επαναστατικού Στρατιωτικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας, με σκοπό να γίνει ο συντονισμός κινήσεων για την εξάλειψη του Μαχνό.
6. Να ενημερωθεί για την απόφαση μέσω τηλεγράφου το Επαναστατικό Στρατιωτικό Σοβιέτ της Δημοκρατίας.

Ν° 1774, 26 Μαΐου 1919,
Πρόεδρος Άμυνας Ρακόφσκι».ⁱ

Επιτέλους, αυτό που κυφοροούνταν τόσο καιρό βγήκε στο φως.

Εμείς κρατούσαμε το μέτωπο με τις τελευταίες δυνάμεις μας από την Αζοφική Θάλασσα ως το χωριό Ταραμτσιούκ (8 βέρστια βόρεια του Βελίκο Αναντόλ) και παρ' όλη την απουσία πολεμοφοδίων κι ενισχύσεων, ακόμα επιτιθόμασταν.

Όμως η γενική εικόνα ήταν απογοητευτική.

Η επαναστατική αντάρτικη περιοχή (τα μετόπισθέν μας) μπλοκαρόταν από κόκκινα αποσπάσματα φραγμού, αποσπάσματα της Τσε-Κα και αποσπάσματα συλλογής τροφίμων από τα δυτικά. Κατά μήκος του Δνείπερου την άμυνα απέναντί μας καταλάμβαναν τακτικά στρατεύματα που γύριζαν από το μέτωπο του Γκριγκόριεφ.

Στα αποσπάσματα και στα στρατιωτικά τμήματα που βρίσκονταν στην περιοχή μας και διοικούνταν από κομμουνιστές, δόθηκαν οι ακόλουθες οδηγίες: να μην υπακούν σε διαταγές του Επιτελείου του Μαχνό και να μη δίνουν καμιά βοήθεια στους μαχνοβίτεςⁱⁱ, όπως επίσης σε κάθε ευκαιρία να βγαίνουν από την περιοχή του Μαχνό και να κατευθύνονται στα μετόπισθεν, στο Δνείπερο, προς τα Κόκκινα στρατεύματα.

Εμείς από τα ανατολικά κρατούσαμε τη λυσοσαλέα πίεση των καλοταϊσμένων, φρέσκων, θαυμάσια εξοπλισμένων και τεχνολογικά εφοδιασμένων, δεμένων με ατσαλένια πειθαρχία Λευκών του Ντενίκιν.

ⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱ Σαγκίροφ, Γ. Ζ., «Μέσα από τους Καπνούς του Μπαρουτιού», Μπακού, 1968 σελ. 139-141/ Μπέκ, Α. «Αυτό είναι το Χρέος», Νέος Κόσμος 1969, τ. 7, σελ. 124.

Από τον Βορρά μας απειλούσε το Σώμα Ιππικού του στρατηγού Σκούρο και από τον Νότο ο κανονιοβολισμός από τα πλοία της Αντάντ και η απόβαση πεζοναυτών στην Αζοφική Θάλασσα.

Το προαίθημα της καταστροφής πάγωνε την ψυχή και έφερνε μαύρες σκέψεις στο μυαλό.

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Μάης - Ιούλης 1919

Στο μεταξύ, η ζωή ακολουθούσε τους ρυθμούς της, θέτοντας καθημερινά καινούργια ερωτήματα, εισάγοντας νέα προβλήματα. Στις 27 Μάη 1919, στην ερώτηση του Διοικητή της 2^{ης} Στρατιάς, Σκάτσκο, ενημερώναμε:

«[...] Η Αντάρτικη Μεραρχία του Ζαντνερόφσκ αποτελείται από τα ακόλουθα τμήματα: Διοικητής της Μεραρχίας Μαχνό, Διευθυντής Επιτελείου Οζέροφ, Διευθυντής Επιχειρησιακού - Εκστρατευτικού Επιτελείου Ροντιόνοφ.

- 1^η Ταξιαρχία, Διοικητής Κουριλένκο, Διευθυντής Επιτελείου Μποτσάροφ, έχει τρία συντάγματα: το 1^ο Αντάρτικο Σύνταγμα, το 2^ο της Μαριούπολης, το 3^ο Σοβιετικό - Ουκρανικό του Ζαντνερόφσκ - αριθμός πεζικού 7.300, 300 ιππικό, 250 ομάδα πολυβολητών.
- 2^η Ταξιαρχία, Διοικητής Μπελάς, Διευθυντής Επιτελείου Νταβίντοφ, έχει τρία συντάγματα πεζικού, δυο ιππικό, το 5^ο Αντάρτικο Σύνταγμα του Ιγκνάτιεβο, το 4^ο του Κρεμετσίκ, το 6^ο του Ντον, το 1^ο Σοβιετικό Ιππικού, το 1^ο Αντάρτικο Ιππικού, σύνολο 10.000 πεζικό, 20.000 ιππικό.
- 3^η Ταξιαρχία, Διοικητής Αντοσένκο, Διευθυντής Επιτελείου Σεβλιούκ, αποτελείται από τρία συντάγματα κι ένα τάγμα, το 1^ο της Μπολσάγια Μιχάιλοφκα, το 3^ο του Γκριγκόριεβο, το 7^ο Σύνταγμα Πεζικού του Ζαντνερόφσκ και το 1^ο Τάγμα Κρούσης του Μπερεστόφσκ - 3.000 πεζικό. Πυροβολαρχία με 7 κανόνια.

Η Μεραρχία έχει την ίδια ποσότητα εφεδρειών, όμως χωρίς όπλα και ιππικό. Το 1/3 έχει μόνο σπαθιά, το μισό των προαναφερθέντων πεζικάρων έχει διάφορα υποδείγματα τουφεκιών, όπως «Μαλιάνκερ», «Μάουζερ» και ιταλικά, απ' όλο τον αριθμό των τουφεκιών το 1/4

είναι του παλιού υποδείγματος Τουλά.

Διευθυντής του Εκστρατευτικού - Επιχειρησιακού Επιτελείου
της 1^{ης} Αντάρτικης Μεραρχίας του Ζαντνεπόφσκ, Ροντιόνοφⁱ»

Σε απάντηση λάβαμε διαταγή του Διοικητή της 2^{ης} Στρατιάς, με παραπομπή στη διαταγή του Διευθυντή Νότιου Μετώπου Γκίτις, για την ανασυγκρότηση της δικής μας Αντάρτικης Μεραρχίας ξανά σε Ταξιαρχία.

Στην πράξη αυτό σήμαινε την ελάττωση των έτσι κι αλλιώς μίξερων στρατιωτικών ανεφοδιασμών.

Ο περιορισμός των στρατιωτικών δυνάμεων και οι άλλες ενέργειες που κατευθύνονταν ενάντια στους αντάρτες, εκτιμήθηκαν από το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ ως ενέργειες, οι οποίες επιβεβαίωναν τις φήμες για την εξάλειψη της μαχνοβοσίνας με στρατιωτικά μέσα.

Στη συνέλευση του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ, ο Μαχνό τοποθετήθηκε υπέρ της αναγκαιότητας της απομάκρυνσής του από τα καθήκοντα του Διοικητή Μεραρχίας, για να μην υποφέρουν εξαιτίας του οι αντάρτες.

Παρ' όλες τις αντιρρήσεις που εκφράστηκαν, ο Μαχνό επέμενε στην αποστολή της δήλωσής του προς τον Διοικητή της 2^{ης} Στρατιάς και στο Επιτελείο του Νότιου Μετώπου.

Το τηλεγράφημα έλεγε:

«Δεν επιδίωκα ποτέ τον ανώτατο τίτλο του επαναστάτη, όπως το φαντάζεται η Ανώτατη Διοίκηση και μένοντας τίμιος επαναστάτης απέναντι στην Επανάσταση και στον λαό, δηλώνω, ότι από σήμερα, στις 2μ.μ. της 28^{ης} Μάη, δε θεωρώ τον εαυτό μου Διοικητή Μεραρχίας και συνακόλουθα, Διοικητή της 3^{ης} Ταξιαρχίας.

Δίνω το δικαίωμα σε κάθε μια από τις Ταξιαρχίες που αποτελούν την 1^η Αντάρτικη Μεραρχία, να περάσουν στη διοίκηση του Νότιου Μετώπου ή να διαλυθούν σε αυτόνομα αποσπάσματα και να εργασθούν για τους πόθους του λαού - είναι ελεύθεροι να αποφασίσουν.

Ο ίδιος ζητώ να στείλετε άνθρωπο, ο οποίος θα λάβει τα έγγραφα του υλικού που παρέχει το Επιτελείο της Στρατιάς, επειδή εγώ, ως επαναστάτης, θεωρώ ότι έκανα περισσότερο καλό για την Επανάσταση απ' ό,τι αυτοί οι οποίοι διατάζουν, που κάνουν αυτό που θέλουν και όχι αυτό που απαιτούν οι περιστάσεις, ο αριθμός των στρατευμάτων και η εμπιστοσύνη τους.

Θα κάνω περισσότερα στη βάση του λαού για την Επανάσταση.
Φεύγω...

Μπάτκο Μαχνό»ⁱⁱ

ⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

Με τη λήψη αυτού του τηλεγραφήματος, η Διοίκηση της 2ης Στρατιάς, στις 28 Μάη 1919, διέταξε:

«Στον Διοικητή Μεραρχίας Τσικβανάι.

Με τη λήψη του παρόντος, να παραδοθεί η Διοίκηση της μάχιμης περιοχής στον σύντροφο Τριφόννοφ και να κατευθυνθεί στο Γκουλάι Πόλε, στο Επιτελείο της Ταξιαρχίας Μαχνό, για την παραλαβή της και τον διορισμό σε αυτή νέας Διοίκησης, λόγω της παράδοσης από τον Μαχνό των αρμοδιοτήτων του.

Διοικητής 2ης Στρατιάς - Σκάτσκο

Μέλος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ (δυσδιάκριτο)»ⁱ

Στις 28 Μάη, μεταδόθηκε σε απευθείας τηλεφωνική σύνδεση υπόμνημα του Β. Ι. Λένιν προς τον Πρόεδρο του Σοβιέτ Λαϊκών Επιτροπών Ουκρανίας, Ρακόφσκι:

«Σύμφωνα με τις πληροφορίες του Νότιου Μετώπου, από αυτά που έπρεπε να δώσει ο Αντόνοφ, σύμφωνα με τη διαταγή του Γενικού Διοικητή, έφτασαν μόνο δυο συντάγματα και αυτά μη ικανά για μάχη. Οι επιστρατευμένοι εργάτες που υποσχέθηκε ο Ποντβόσκι δεν έρχονται. Στο μεταξύ, ο Μαχνό αποτραβιέται δυτικά και ξεγυμνώνει το πλευρό και τα μετόπισθεν της 13ης Στρατιάς, ανοίγοντας ελεύθερο δρόμο στον Ντενίκιν. Στην κατεύθυνση του Μιλέροβο, ο εχθρός συγκεντρώνει δυνάμεις για να πορευτεί προς συνένωση με τους εξεγερμένους Κοζάκους. Αναγκαζόμαστε να παίρνουμε ειρηνικά μέτρα, μέχρι και τη μαζική αποστολή στον Νότο ολόκληρων σειρών εκπαιδευόμενων διοικητών, πράγμα που στο κοντινό μέλλον ίσως να στερήσει τον Κόκκινο Στρατό από Κόκκινους Διοικητές. Στο μεταξύ, ο Αντόνοφ και ο Ποντβόσκι αυτοαπαλλάσσονται με κούφια κομψαστικά τηλεγραφήματα...»

Και πάλι τότε, στις 28 Μάη, ο Διοικητής Νότιου Μετώπου Γκίτις⁽¹⁴⁰⁾, στη διαταγή του προς τη Διοίκηση της 13ης και της 8ης Στρατιάς, υποδείκνυε:

«1. Ο εχθρός, με σημαντικές δυνάμεις, στριμώχνει το δεξι πλευρό της 13ης Στρατιάς και απειλεί με κατάληψη το Μπαχμούτ.

2. Τα τμήματά μας, κάτω από την πίεση του εχθρού υποχωρούν αργά...»ⁱⁱ

Διαισθανόμασταν τη γενική και καλά προετοιμασμένη επίθεση του Ντενίκιν σε όλο το μέτωπο.

Ήδη από τις 21 Μάη, κάτω από την απειλή του ιππικού του στρατηγού Ουλαγκάι, που έκανε διαδρομή στα μετόπισθεν, η 10η Στρατιά άφησε τη γραμμή του Μανίτς στην

ⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱ «Ντιρεκτίβες της Διοίκησης των Μετώπων του Κόκκινου Στρατού», τ. 2, σελ. 288.

περιοχή Βελικοκνιάζενσκαγια (Προλετάρσκαγια). Η γρήγορη υποχώρηση της 9^{ης} Στρατιάς, που ξεγύμνωσε το πλευρό και αργότερα και τις συγκοινωνίες των μετόπισθεν της 10^{ης} Στρατιάς, ανάγκασε την τελευταία σε γρήγορη υποχώρηση, με διαδρομές 40 - 50 χιλιομέτρων τη μέρα, κατά μήκος του σιδηρόδρομου Τοργκόβαγια - Τσαρίτσινⁱ.

Στις 25 Μάη, οι Λευκοί Εσθονοί, μαζί με τους Λευκοφρουρούς, κατέλαβαν το Πσκοφⁱⁱ. Στις 27 Μάη, οι Λευκοί πήραν το Λουγκάνσκⁱⁱⁱ, ο Σκούρο πήρε τον σταθμό Νικίτοφκα, το Γκορλόφκα, το Ενακίεβο. Το Γκρίσινο παραδόθηκε από τη 13^η Στρατιά εντελώς αμαχητί, χωρίς έναν πυροβολισμό. Την ίδια μέρα, ο εχθρός κατέλαβε τους σταθμούς Χατοσπέτοφκα και Ντεμπάλτσεβο^{iv}.

Τότε, στις 29 Μάη, το μέτωπο της 9^{ης} Στρατιάς έσπασε και οι Λευκοί πλησίασαν ήδη τον σταθμό Μιλέροβο, διεισδύοντας πίσω από τις θέσεις της 9^{ης} Στρατιάς κατά 75 χιλιόμετρα^v.

Στις 30 Μάη, τα τμήματα της 13^{ης} Στρατιάς παρέδωσαν το Μπαχμούτ^{vi}, η οποία, σχεδόν εξαντλημένη, άρχισε την ασταμάτητη υποχώρηση στον βορρά. Η υποχώρηση της 13^{ης} Στρατιάς παρέσυρε πίσω της και την 8^η Στρατιά^{vii}.

Μ' αυτό τον τρόπο, στο δεύτερο μισό του Μάη του 1919, η κατάσταση στο Νότιο Μέτωπο άλλαξε ραγδαία. Η πρωτοβουλία πέρασε στα χέρια του εχθρού. Η αντεπίθεση του εχθρού στο λεκανοπέδιο του Ντονέτσκ και οι επιχειρήσεις του ενάντια στην 9^η και τη 10^η Στρατιά, εξελίχθηκαν σε γενική αντεπίθεση των Λευκών στρατευμάτων σε όλο το μήκος του μετώπου, από την Αζοφική Θάλασσα έως το μεσαίο ρεύμα του Βόλγα^{viii}.

Το Νότιο Μέτωπο κατέρρευε. Οι στρατιώτες κουράστηκαν από τον αγώνα, το ηθικό τους έπεσε, διαπιστωνόταν γενική αδιαφορία, το μέτωπο αποδιοργανωνόταν. Οι πρόσφατες ήττες έκαναν την κατάσταση κρίσιμη. Οι Στρατιές του Νότιου Μετώπου έχαναν την ορμή και την ικανότητα για νίκη. Τα κρούσματα λιποταξίας αυξάνονταν. Έτσι, για παράδειγμα, στην αποστολή από το Χάρκοβο προς το μέτωπο, από το σύνολο μιας ταξιαρχίας, χάθηκαν 1.500 μαχητές^{ix}.

Ο καιρός ήταν δύσκολος.

Όμως αντί να συμπαρασύρει όλους τους ικανούς να κρατήσουν όπλο, να τους συσπειρώσει μπροστά στον κοινό κίνδυνο, να θέσει τα κοινά προβλήματα, ο Τρότσκι εφάρμοξε διασπαστική πολιτική, κατευθυνόμενη ειδικά στο γκρέμισμα του μετώπου.

Το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της 2^{ης} Ουκρανικής Στρατιάς, στο τηλεγράφημά του στον Διοικητή του Νότιου Μετώπου και στην Ουκρανική Διοίκηση στις

ⁱ «Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην Ε.Σ.Σ.Δ.», τ. 4, σελ. 179.

ⁱⁱ «Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην Ε.Σ.Σ.Δ.», τ. 4, σελ.432.

ⁱⁱⁱ «Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην Ε.Σ.Σ.Δ.», τ. 4, σελ. 178.

^{iv} «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 2, σελ. 102-103.

^v «Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην Ε.Σ.Σ.Δ.», τ. 4, σελ. 179.

^{vi} «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 2, σελ. 111-112.

^{vii} «Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην Ε.Σ.Σ.Δ.», τ. 4, σελ. 178.

^{viii} «Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην Ε.Σ.Σ.Δ.», τ. 4, σελ. 179.

^{ix} «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 2, σελ. 97.

24 Μάη, υποδείκνυε την αναγκαιότητα όχι της ανασυγκρότησης, αλλά της αναγνώρισης της 1^{ης} Αντάρτικης Ουκρανικής Μεραρχίας Μπάτκο Μαχνό και προέβλεπε την εξέλιξη των γεγονότων σ' αυτόν τον τομέα.

Όμως ο Διοικητής του Νότιου Μετώπου εκτέλεσε τη διαταγή του Τρότσκι κι εξέδωσε διαταγή για την ανασυγκρότηση της Μεραρχίας ξανά σε 3^η Ταξιαρχία της 7^{ης} Μεραρχίας.

Γι' αυτό το θέμα, συνεδρίασε στις 29 Μάη έκτακτα στο Γκουλάι Πόλε το διοικητικό προσωπικό και το Επιτελείο της 1^{ης} Αντάρτικης Ουκρανικής Μεραρχίας...

Αποφασίσαμε τι να κάνουμε. Και όλοι συμφωνήσαμε στο ίδιο - να μην εξασθενήσουμε, αλλά να ενισχύσουμε όσο μπορούμε το μέτωπο.

Ανατέθηκε στην Εκτελεστική Επιτροπή του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ της περιοχής του Γκουλάι Πόλε να βρει μέσα και τρόπους για την υπεράσπιση της περιοχής από τους εχθρούς.

Στη διαμορφωθείσα κατάσταση, η Διοίκηση του Νότιου Μετώπου ήταν αδύναμη να λάβει οποιοδήποτε ρεαλιστικό μέτρο και περιορίστηκε σε μια απειλή, κατευθυνόμενη προς εκτέλεση από το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της 2^{ης} Ουκρανικής Στρατιάς:

«Το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ του Νότιου Μετώπου υποδεικνύει ότι η ενέργεια και η δήλωση του Μαχνό είναι έγκλημα. Φέροντας την ευθύνη για συγκεκριμένη περιοχή του μετώπου της 2^{ης} Στρατιάς, ο Μαχνό, με τις δηλώσεις του, εισάγει πλήρη αποδιοργάνωση στη διοίκηση και τη διαχείριση κι επιτρέπει στα τμήματα να ενεργούν όπως επιθυμούν, κάτι το οποίο ισοδυναμεί με εγκατάλειψη του μετώπου. Για τον Μαχνό εκκρεμεί σύλληψη και δίκη από στρατοδικείο και γι' αυτό έχει γίνει σύσταση στο Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της 2^{ης} Στρατιάς να λάβει όλα τα μέτρα, για να αποφευχθεί να δοθεί στον Μαχνό η δυνατότητα να αποφύγει τις ανάλογες κυρώσεις.

Διαταγή 4633, Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ Νότιου Μετώπου,
Β. Γκίτις, Α. Κολεγκάεφ»ⁱ

Όμως, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η 2^η Ουκρανική Στρατιά στην παρούσα στιγμή αποτελούνταν μόνο από την 1^η Αντάρτικη Μεραρχία. Για την εκτέλεση αυτής της διαταγής δε βρέθηκε ούτε ένας στρατιώτης και η διαταγή έμεινε στον αέρα.

Ο Διοικητής της 2^{ης} Στρατιάς έγραφε στα απομνημονεύματά του:ⁱⁱ

«Ο Τρότσκι πρότεινε να συλληφθεί ο αισχρός αντάρτης Μαχνό και να παραδοθεί για δίκη και τιμωρία. Εγώ απάντησα:

ⁱ Κ.Κ.Α.Ο.Ε.Ου.

ⁱⁱ Σκάτσκο, Α. Ε., «Η Ιστορία της 2ης Ουκρανικής Στρατιάς - Χειρόγραφο», Μόσχα 1934. ελ. 77 (από το οικογενειακό αρχείο της κόρης του Διοικητή της 2ης Ουκρανικής Στρατιάς, Ελένας Ανατόλιεβνα Σκάτσκο - στο).

Παρακαλώ, προκειμένου να εκτελεστεί η διαταγή σας, να σταλούν στη δικαιοδοσία μου δυο πλήρεις και μη αντάρτικες μεραρχίες.

Διοικητής 2^{ης} Στρατιάς, Σκάτοκο»

Όμως ο Τρότσκι δεν ήταν άνθρωπος που θα σταματούσε στη μέση του δρόμου. Απαίτησε από τον Ρακόφσκι να βρεθεί υποψήφιος για την «τιμητική» θέση του εξολοθρευτή της μαχνοβτσίνας.

Ο Ρακόφσκι, ως Πρόεδρος του Σοβιέτ Άμυνας της Ουκρανίας, πρότεινε τον Π. Ντιμπένκο, ο οποίος είχε διακριθεί στην κατάπνιξη του Γκριγκόριεφ. Όμως και ο Κ. Βοροσίλοφ είχε διακριθεί στην κατάπνιξη του Γκριγκόριεφ και ο Μεζλαούκ πρότεινε γι' αυτή τη θέση τον εθελοντή Κ. Βοροσίλοφ.

Ενώ εμείς αυτή την περίοδο, κρατώντας τη σιδηροδρομική γραμμή Μαριούπολη - Βολνοβάχα, διεξήγαμε σκληρές μάχες με τον Σκούρο, που ήθελε να μπει στα μετόπισθόν μας 20 βέρστια βορειοδυτικά του σταθμού Βολνοβάχα¹.

Λόγω των σκληρών μαχών και της απουσίας ενισχύσεων και πυρομαχικών, η 3^η Ταξιαρχία της Μεραρχίας μας ήταν τόσο ταλαιπωρημένη, που αποφασίστηκε η περιοχή της να παραδοθεί στην 1^η Ταξιαρχία, που καταλάμβανε τη μετωπική γραμμή, από το χωριό Τσερμαλίκ στα νότια του ρεύματος του ποταμού Κάλμιους.

Ως αποτέλεσμα της σκληρής μας άμυνας, ο Σκούρο μετέφερε τις επιθέσεις του στην περιοχή της 13^{ης} Στρατιάς και κατά τις 31 Μάη διέλυσε τις κύριες δυνάμεις της. Μπροστά του υπήρχε απολύτως ελεύθερο διάστημα, βόρεια προς την πόλη Σλαβιάνσκ και το Χάρκοβο, όπως και στην περιοχή της 8^{ης} Στρατιάς από το Μιλέροβο προς τα βορειοανατολικά, ο εχθρός είχε πρόσβαση στους εξεγερμένους Κοζάκους της περιοχής Νοβοχοπέροκ.

Όμως πού ήταν οι ενισχύσεις, για τις οποίες έσπαγαν τα κεφάλια τους οι στρατιωτικές επιτροπές, οι επαγγελματικές ενώσεις, οι κρατικές και οι κοινωνικές οργανώσεις στην Ουκρανία; Δεν υπήρχαν! Δήθεν συγκροτούνταν κάπου στα βάθη της χώρας, ενώ το Μέτωπο κρατούσε με τις εξαντλημένες δυνάμεις του και δεν είχε πυρομαχικά και τρόφιμα.

Ο εχθρός συνέχιζε τις επιτυχίες του. Η 13^η και η 8^η Στρατιά σχεδόν δεν υπήρχαν, ήταν διαλυμένες και έτρεχαν, στη κυριολεξία, προς τον βορρά.

Ο Γκρανόφσκι, αναφερόμενος στη δήλωση του Μαχνό της 28^{ης} Μάη, ενημέρωνε τον Ρακόφσκι, τον Πετρόφ και τον Πιατάκοφ:

«Ο Μαχνό ανακοίνωσε ότι παραιτείται από τα καθήκοντά του στο μέτωπο και δεν έχει καμιά ευθύνη για τις μετέπειτα εξελίξεις, προτείνοντας στα στρατεύματά του να διαλυθούν ή να υπακούσουν στη Σοβιετική Διοίκηση, ενώ ο ίδιος φεύγει για να δουλέψει στη βάση.

Δημιουργείται μεγάλος πανικός στο μέτωπο, πάρθηκαν μέτρα, στάλθηκαν παντού αποσπάσματα φραγμού.

¹ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 2, σελ. 112.

Καταλάβαμε ξανά το Γκρίσινο, το ίδιο και την Κονσταντίνοφκα, εδώ όλοι προετοιμάζονται για γενική επιστράτευση.

Το τάγμα που βρισκόταν στο Κουπιάνσκ στασίασε, θέλει να πάει στον Μαχνό, τα πρώτα του βήματα δεν εμποδίστηκαν. Πάρθηκαν μέτρα...

...Για τα στρατεύματα του Μαχνό και τις προθέσεις του εδώ δεν ξέρει κανένας απολύτως τίποτα.

Γκρανόφσκι»ⁱ

Τη γραμμή του μετώπου Μαριούπολη - Βολνοβάχα - Βελίκο Αναντόλ, την οποία καταλάμβανε η Μερραρχία μας, που άντεξε στη λυσοασμένη πίεση του Ντενίκιν και ήταν γι' αυτούς επικίνδυνο προγεφύρωμα πιθανής αντεπίθεσης, αποφάσισε να τη διαλύσει ο ίδιος ο Τρότσκι.

Τα παραπάνω παρατιθέμενα έγγραφα λένε ότι διεξάγονταν σκληρές μάχες, όμως εμείς κρατούσαμε το μέτωπο. Δεν υπήρχε ούτε λέξη ακόμα για κάλεσμα έκτακτου Συνεδρίου της περιφέρειας του Γκουλάι Πόλε στις 15 Μάη 1919, όμως ο Τρότσκι ετοιμάζε στρατό για την εξάλειψη της μαχνοβτσίνας. Αργότερα θα δικαιολογεί τις κινήσεις του με το ότι δήθεν οι μαχνοβίτες άνοιξαν το μέτωπο στον Ντενίκιν και ετοιμάζονταν να διεξάγουν αντεπαναστατικό συνέδριο.

Εντωμεταξύ, στις 31 Μάη, ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου Αντόνοφ Οφσέγιενκο, έλαβε από την Κεντρική Επιτροπή τηλεσίγραφο - εντός τριών ημερών να παραδώσει στο Νότιο Μέτωπο όσα απαιτεί απ' αυτόν η Γενική Διοίκηση.

Ο Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου απαντούσε:

«Δεν μπορώ να εκτελέσω τα απαιτούμενα από εσάς, δηλαδή να παραδώσω εντός τριών ημερών όσα απαιτεί ο Γενικός Διοικητής στο Νότιο Μέτωπο. Τον τελευταίο μήνα απαιτήθηκαν από 'μένα πέντε ταξιαρχίες πεζικού με πυροβολικό, μια ταξιαρχία ιππικού. Προς το παρόν στάλθηκαν δυο συντάγματα ιππικού, δυο ταξιαρχίες πεζικού, τρία τεθωρακισμένα τρένα...

Οι εξεγέρσεις σ' όλη τη δεξιά όχθη της Ουκρανίας δε σταματούν. Ο Γκριγκόριεφ δρα με αντάρτικα αποσπάσματα. Όλοι οι κομβικοί σταθμοί αναγκαστικά φρουρούνται από ισχυρά τμήματα κι εκτός απ' αυτό διαθέτουν ομάδες ελιγμών. Γι' αυτό, με πλήρη συνείδηση των ευθυνών μου για την άμυνα της Σοβιετικής Εξουσίας στην Ουκρανία, δηλώνω: δεν μπορώ να εκτελέσω τις διαταγές σας. Κάνω ό,τι μπορώ, παροτρύνσεις δε μου χρειάζονται. Η εμπιστοσύνη, ή αποστράτευση».ⁱⁱ

Επαναστατικά τίμιος, αντιλαμβανόμενος πλήρως την κατάσταση στην Ουκρανία, με πατριωτική διάθεση, ο Διοικητής των Στρατευμάτων της Ουκρανίας, Αντόνοφ-Οφσέ-

ⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱ Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 311.

γενκο, ενοχλούσε τον Τρότσκι. Έτσι, απομακρύνθηκε από αυτόν από τη διοίκηση των στρατευμάτων και ανακλήθηκε εντελώς από την Ουκρανία.

Αυτή η απομάκρυνση από τη σύνθεση της Στρατιωτικής Διοίκησης, έφερε τεράστια ηθική και πολιτική απώλεια στα μαχόμενα στρατεύματα, όμως έλυσε τα χέρια στον Τρότσκι.

Εμείς, εκείνο τον καιρό, ζούσαμε με φροντίδες για το μέτωπο. Οι ενισχύσεις απουσίαζαν, ο εφοδιασμός χειρότερου, πολεμοφόδια σχεδόν δεν υπήρχαν.

Ο Μαχνό τρομοκρατούσε τις υπηρεσίες τροφίμων και τις υπηρεσίες γενικά, αφού δεν ήταν σε θέση να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις της μετωπικής περιοχής της Μεραρχίας με τον μηχανισμό του.

Τον τελευταίο καιρό, ο ρουχισμός, τα καύσιμα, τα μεταλλεύματα, ο άνθρακας, τα άροτρα, τα θεριστικά μηχανήματα - όλα πήγαιναν στο Γκουλάι Πόλε. Λαμβάνοντας τα χρήματα για τη Μεραρχία (μισθός των στρατιωτών), δεν τα έστελνε πάντα στις Ταξιαρχίες. Γι' αυτό οι στρατιώτες συχνά δε λάμβαναν τον πενιχρό μισθό τους. Τα σπαταλούσε στο Γκουλάι Πόλε, χρησιμοποιώντας τα εκτός του προκαθορισμένου σκοπού τους. Σ' αυτά τα ζητήματα μαλώναμε συχνά και φτάναμε μέχρι και τη διάσπαση, εκφράζοντας στον Μαχνό και στο Επιτελείο αποδοκιμασία και δυσπιστία. Όμως κάθε φορά που το θέμα έπαιρνε σοβαρή τροπή, οι Ναμπατοβίτες μάς συμφιλίωναν. Έλεγαν:

«Τι σκοτιζετε για τους μπολσεβίκους! Κοιτάζτε πώς μαζεύουν τον πλούτο της χώρας στα χέρια τους, πώς κυβερνούν δικτατορικά τον λαό, πώς μονοπωλούν την ουκρανική Επανάσταση, τα Σοβιέτ των Αντιπροσώπων! Γι' αυτά αξίζει να μιλάμε! Όταν τα γκουλαϊπολίτικα εργοστάσια αρχίσουν να βγάζουν σφαίρες, βλήματα, σπαθιά, τότε κανένας από εσάς δε θα θελήσει όχι μόνο να διαφωνεί, αλλά ούτε να τους θυμάται.

Το κάρβουνο μάς είναι απαραίτητο, πρέπει να το φέρουμε στο Γκουλάι Πόλε, το οποίο πρέπει να γίνει αναρχικό φρούριο, στρατιωτική βάση, επειδή χωρίς αυτό δε θα τα καταφέρουμε με τους εχθρούς του λαού!

Τα εργοστάσιά μας πρέπει όχι μόνο να επισκευάζουν, αλλά και να δώσουν νέα στρατιωτική παραγωγή. Αυτή τη στιγμή πρέπει να στρατιωτικοποιήσουμε όλη την περιοχή. Η βάση γι' αυτό υπάρχει. Χρειάζονται υλικά και μέσα. Αφού οι μπολσεβίκοι ακόμα και σε αντάλλαγμα με ψωμί και κάρβουνο δε μας δίνουν πυρομαχικά και όπλα. Ελπίδες για βοήθεια από την πλευρά τους δεν υπάρχουν κι εμείς ξεκινήσαμε ήδη τη στρατιωτικοποίηση της περιοχής.

Θα έχουμε δικές μας σφαίρες και χειροβομβίδες, βλήματα και συρματοπλέγματα...»

Από τη στιγμή που χάθηκε εντελώς η επικοινωνία με τον Διοικητή της 2^{ης} Στρατιάς, Σκάτοκο, είχα συνεχόμενη, άμεση επικοινωνία με το Επιτελείο στο Γκουλάι Πόλε. Από το Επιτελείο του Μαχνό απαιτούσα την οργάνωση σταθερών μετόπισθεν και τη με-

ταφορά των υπηρεσιών επιστράτευσης στις Στρατιωτικές Επιτροπές (μπολοσεβίκων), οι οποίες θα ήταν υπεύθυνες για τις ενισχύσεις. Υπενθύμιζα σχετικά με την οργάνωση εφοδιασμού πολεμοφοδίων και τροφίμων, τα χρήματα, τον Τύπο, τη διαφύλαξη της κοινωνικής τάξης, την απονομή δικαιοσύνης και τη σύναψη συμφωνίας με το Κομμουνιστικό Κόμμα. Όμως αυτοί, αποβλακωμένοι από το αλκοόλ, που το κατανάλωναν σε ολόκληρα βαρέλια, δεν το έβρισκαν σκόπιμο να απαντήσουν.

Όταν οι δυνάμεις της Μερραρχίας εξαντλήθηκαν, όταν η Κόκκινη Διοίκηση μάς αντιμετώπιζε σαν εχθρούς, αρνούμενη να δώσει πολεμοφόδια, τότε ο Μαχνό άρχισε να ανησυχεί.

Το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ της περιοχής του Γκουλάι Πόλε, βλέποντας ότι το χάος ανθεί στην περιοχή, ότι πρέπει να σώσουμε τον εαυτό μας και το μέτωπο, αποφάσισε να καλέσει το 4^ο Έκτακτο Συνέδριο.

Στόχος των εργασιών του Συνεδρίου ήταν η επεξεργασία αποφάσεων, που θα εξασφάλιζαν την οργάνωση της άμυνας της περιοχής από την επιδρομή των Λευκών και υπαγορευόταν από πραγματικές απαιτήσεις.

Οι αναρχο-σοσιαλεπαναστάτες σχεδίαζαν να προτείνουν στο Συνέδριο απόφαση, η οποία θα αντιτιθόταν σ' αυτή του Πανουκρανικού Συνεδρίου Κοινοτικών Εκτελεστικών Επιτροπών. Αντάλλασσαν συχνά γνώμες μεταξύ τους κι έθεταν το ζήτημα για τη χρησιμοποίηση της γριγκοριεβτσινας και τη συνένωσή της με τη μαχνοβτσινα. Όμως, αφού η πολιτική φυσιογνωμία του Γκριγκόριεφ εξακριβώθηκε σε αρκετά μεγάλο βαθμό, οι αναρχο-κομμουνιστές και το Επιτελείο της Μερραρχίας Μαχνό, σε καμιά περίπτωση δε συμφωνούσαν σε αυτό.

Σε εμένα, στο Βολνοβάχα, ήρθαν επισκέπτες, οι οποίοι προ ημερών απελευθερώθηκαν από τη φυλακή του Αικατερινοσλάφ. Ήταν αναρχικοί και σοσιαλεπαναστάτες. Μεταξύ τους υπήρχαν θερμές διαφωνίες. Αυτή την ώρα έλαβα ένα τηλεγράφημα (N^ο 455), το οποίο έλεγε:

«Σ' όλες τις Εκτελεστικές Επιτροπές των Περιφερειών, τις Κοινότητες και τα Σοβιέτ Περιφερειών Αλεξάντροφσκ, Μαριούπολης, Μπερντιάνσκ, Μελιτόπολης, Παβλογκράνσκ, Μπαχμούτ και σ' όλα τα άλλα Επαναστατικά Σοβιέτ σε κοινότητες και χωριά, κοντινά σε Σοβιέτ χωριών και σ' όλα τα αντάρτικα τμήματα της 1^{ης} Αντάρτικης Ουκρανικής Μερραρχίας Μπάτκο Μαχνό και τμήματα Κόκκινου Στρατού, που βρίσκονται στην παρούσα περιοχή.

Η Εκτελεστική Επιτροπή του Επαναστατικού Σοβιέτ της περιοχής του Γκουλάι Πόλε, στη συνέλευσή του στις 30 Μάη, αναλύοντας την κατάσταση που είχε διαμορφωθεί στο μέτωπο, σχετικά με την επίθεση των Λευκών συμμοριών και λαμβάνοντας υπόψη την πολιτική και οικονομική θέση της Σοβιετικής Εξουσίας αυτή τη στιγμή, βρίσκει, ότι διέξοδος από τη διαμορφωμένη κατάσταση μπορεί να υποδειχθεί μόνο από τις ίδιες τις εργαζόμενες μάζες και όχι από τα μεμονωμένα πρόσωπα και κόμματα. Στη βάση αυτού, η Εκτελεστική Επιτροπή του Στρατο-

Επαναστατικού Σοβιέτ της περιοχής Γκουλάι Πόλε, αποφάσισε να καλέσει Έκτακτο Συνέδριο της Περιφέρειας του Γκουλάι Πόλε για τις 15 Ιούνη 1919, στο χωριό Γκουλάι Πόλε.

Βαθμοί αντιπροσώπευσης:

- 1) αγρότες κι εργάτες ανά 3.000 πληθυσμού εκλέγουν έναν αντιπρόσωπο.
- 2) αντάρτες και κόκκινοι στρατιώτες εκλέγουν έναν αντιπρόσωπο από κάθε τμήμα (σύνταγμα, λόχο κ.τ.λ.).
- 3) από τα Επιτελεία της Μεραρχίας Μπάτκο Μαχνό από δυο αντιπροσώπους, από τις Ταξιαρχίες από έναν αντιπρόσωπο.
- 4) από τις Περιφερειακές Εκτελεστικές Επιτροπές έναν αντιπρόσωπο από κάθε φράξια.
- 5) Περιφερειακές Κομματικές Οργανώσεις, στεκόμενες στην πλατφόρμα του Σοβιετικού Συστήματος, από έναν αντιπρόσωπο.

Σημειώσεις:

Α. Οι εκλογές αντιπροσώπων αγροτών κι εργατών πρέπει να διεξάγονται σε γενικές συνελεύσεις κοινοτήτων, χωριών κι εργοστασίων και όχι σε συνελεύσεις μελών σοβιέτ εργοστασιακών επιτροπών.

Β. Λόγω της απουσίας στο Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ δικών του υλικών, οι απεσταλμένοι αντιπρόσωποι πρέπει να εφοδιάζονται με τα απαραίτητα τρόφιμα και μέσα.

Γ. Οι απεσταλμένοι αντιπρόσωποι από τις Γενικές Συνελεύσεις Εκλεκτόρων να εφοδιάζονται με οδηγίες για την πιο ακριβή έκφραση της γνήσιας επιθυμίας αγροτών κι εργατών και πρωτόκολλα για την εκλογή τους από τις Γενικές Συνελεύσεις.

Θέματα της ημέρας:

Α. Εισηγήση από την Εκτελεστική Επιτροπή του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ και εισηγήσεις από τις περιοχές.

Β. Η παρούσα κατάσταση.

Γ. Ο στόχος, η σημασία και τα προβλήματα του Περιφερειακού Σοβιέτ του Γκουλάι Πόλε, των αγροτών, εργατών, ανταρτών και κόκκινων φαντάρων αντιπροσώπων.

Δ. Αναδιοργάνωση του Στρατιωτο-Επαναστατικού Σοβιέτ της περιοχής.

Ε. Η οργάνωση της στρατιωτικής προετοιμασίας στην περιφέρεια.

Ζητήματα: τροφίμων, γης, χρημάτων και ενώσεων εργαζόμενης αγροτικής κι εργατών. Για τη φρουρά αγροτών κι εργατών. Για τη διαφύλαξη της

κοινωνικής τάξης. Για την εγκαθίδρυση δικαιοσύνης στην περιφέρεια. Οι τρέχουσες υποθέσεις.

Σ' όλες τις Εκτελεστικές Επιτροπές των Περιφερειών, Κοινοτήτων, χωριών, στους διευθυντές τηλεγραφικών σταθμών, στους διοικητές αντάρτικων τμημάτων και Κόκκινων φαντάρων, σ' όλα τα Στρατιωτικά Επαναστατικά Σοβιέτ, ορίζεται με τη λήψη αυτού του τηλεγραφήματος να το δημοσιοποιήσουν αμέσως στις τοπικές εφημερίδες και σε ξεχωριστά φύλλα για να κολληθούν σε εμφανή σημεία. Να γίνει προσπάθεια με κάθε τρόπο να μαθευτεί από όλον τον εργαζόμενο πληθυσμό.

Πρόσωπα που θα αντενεργήσουν σε αυτό, θα θεωρηθούν αντεπαναστάτες και παραβάτες της επιθυμίας των εργαζόμενων μαζών.

Πρόεδρος της Εκτελεστικής Επιτροπής: Τσερνοκνίζνι

Αντιπρόεδρος: Κογκάν

Μέλη: Τιουτιούνικοφ, Κοβάλ, Σιούλγκα

Γραμματέας: Κορόμποφ

Γκουλάι Πόλε, 31 Μάη 1919, Ν° 117»¹

«Περίφημα, καλά πάνε τα πράγματα, αλλά με το μέτωπο τι γίνεται;». «Ποιο μέτωπο, σαχλαμάρες, τα κυριότερα είναι τα μετόπισθεν και ο Τρότσκι, ο Κάμενεφ, όλοι αυτοί είναι ίδιοι», είπαν αμέσως μερικά άτομα.

Κι άρχισαν να φλυαρούν πάλι για τα γεγονότα. Ανησυχούσαν για την τύχη της Γραμματείας Ναμπάτ, η οποία, με επικεφαλής τον Βόλιν⁽¹⁴¹⁾, έπρεπε να είχε φτάσει στο Γκουλάι Πόλε.

«Όμως τουφέκια, σφαίρες, πολυβόλα, κανόνια, λεφτά, πού θα βρεις;», ακούγονταν φωνές. «Όλα αυτά είναι συγκεντρωμένα στα χέρια της Σοβιετικής Κυβέρνησης. Αφού σε σύντομο χρονικό διάστημα δε θα φτιάξεις δικά σου, πρέπει να απευθυνθούμε στην Κυβέρνηση, την οποία όμως δεν αναγνωρίζουμε. Η Κυβέρνηση μας τα στέρησε όλα αυτά, τι θα κάνεις με γυμνά χέρια;».

«Τα Συνέδρια καλούνται από' μας πάνω σε νόμιμες θεμελιώσεις της Επανάστασης, για επίλυση προβλημάτων, όχι για ζημιά στην Επανάσταση, αλλά για την υπεράσπισή της».

«Τι φωνάζεις, η Κυβέρνηση είναι Κυβέρνηση. Αφού αποφασίσαμε, θα πρέπει να το τηρήσουμε. Αποφασίσαμε να εξασφαλίσουμε ανεξαρτησία, ασκούμε επιρροή σε όλη την περιοχή και λοιπόν, θα μας τρομάξεις;».

«Αφού μπόρεσαν οι μπολσεβίκοι να κηρύξουν τη Δημοκρατία του Ντονέτοκ - Κριβορόγκ, μπόρεσαν να κηρύξουν τη Δημοκρατία της Κριμαίας; Αυτά είναι εντελώς αυτόνομα κράτη, με δικό τους κυβερνητικό στρατό και δε ντράπηκαν».

¹ «Τα Νέα της Περιφερειακής Εκτελεστικής Επιτροπής του Μπερντιάνοκ του Σοβιέτ Επαναστατών Αγροτών και Κόκκινων Φαντάρων Αντιπροσώπων», 1919, 8 Ιούνη - «Πουτ κ Σβομπόντε», 1919, 4 Ιούνη.

«Κι από την άλλη, πώς αρπάζουν την εξουσία; Όσο εμείς δίνουμε μάχες, οι μπολσεβίκοι έστω κι αν είναι δυο, κρεμάνε την κόκκινη σημαία και κηρύσσουν τον εαυτό τους εξουσία στην κατοικημένη περιοχή. Έτσι έγινε στο Μπερντιάνοκ. Την σήμερον ημέρα στον κομμουνιστικό πυρήνα της πόλης υπάρχουν 55 μέλη του Κόμματος¹, αλλά πόσο θόρυβο σηκώνουν στο όνομα του λαού, λες και είναι ολόκληρη στρατιά. Αλλά να, θα έρθει το Συνέδριο, θα φτάσει η Γραμματεία και, είμαι σίγουρος, οπωσδήποτε θα κλείσουμε συμφωνία με την Ουκρανία, μα όχι τέτοια όπως τώρα, αλλά αληθινή. Τότε θα πούμε: δώσε όπλα, πάρε ψωμί, άνθρακα», ακούγονταν φωνές.

Το τρένο αναχώρησε για τη Μαριούπολη, η ομάδα αναρχικών έφυγε.

Τα νέα στο μέτωπο βόρεια από' μας, όλο και χειροτέρευαν κι εμείς στο Επιτελείο συζητούσαμε την προοπτική εξέλιξης αυτών των γεγονότων.

Σύντομα πέρασαν από' μένα κομμουνιστές.

«Τίποτα δεν καταλαβαίνω, τίποτα! Είμαστε εδώ σαν αποδιοπομπαίοι τράγοι. Συνεχώς στο μέτωπο, μέσα στη λάσπη, στη σκόνη, χωρίς σφαίρες και αυτός δεξ τι γράφει!... -Όχι, όχι! Ο Τρότσκι δεν μπορεί να τα γράφει αυτά, αφού οι μαχνοβίτες μάχονται έξωχα στο μέτωπο και χωρίς σφαίρες!», αγανακτούσε ένας πολιτικός επίτροπος ενός συντάγματος μας, παλιός μπολσεβίκος από την Ταυρίδα.

Μας έδωσε την εφημερίδα «Β Πουτί» («Στην Πορεία») Ν° 51, της 6^{ης} Ιούνη 1919, στην οποία υπήρχε με την υπογραφή του Τρότσκι το άρθρο «Μαχνοβτοίνα».

«Κοίτα τι κουταμάρες γράφουν εδώ», συνέχισε ο πολιτικός επίτροπος. «Τι είναι αυτό; Πόλεμος με τους Μαχνοβίτες;! Και τι θα γίνει με το μέτωπο, την Επανάσταση, τον Ντενίκιν; Εφιάλτης!», έπεσε αβοήθητος στην καρέκλα του ο πολιτικός επίτροπος.

Εγώ άρχισα να διαβάζω δυνατά:

«Υπάρχει η Σοβιετική Μεγαλορωσία, υπάρχει η Σοβιετική Ουκρανία. Αλλά δίπλα σε αυτές υπάρχει ένα λιγότερο γνωστό κράτος: το Γκουλάι Πόλε. Εκεί κυβερνά το επιτελείο κάποιου Μαχνό. Στην αρχή είχε αντάρτικο απόσπασμα, μετά ταξιαρχία, μετά μεραρχία, ενώ τώρα όλο αυτό μετατρέπεται σχεδόν σε ιδιόμορφη αντάρτικη στρατιά...

Ο Μαχνό και οι κοντινοί ομοϊδεάτες του αυτοαποκαλούνται αναρχικοί και πάνω σε αυτή τη βάση «αρνούνται» την κρατική εξουσία. Άρα, είναι εχθροί της Σοβιετικής Εξουσίας; Εννοείται, αφού η Σοβιετική Εξουσία είναι κρατική εξουσία εργατών και εργαζόμενων αγροτών.

Όμως οι μαχνοβίτες δεν το αποφασίζουν να πουν ανοιχτά ότι είναι ενάντια στη Σοβιετική Εξουσία. Υπεκφεύγουν και λένε ψέματα. Τη Σοβιετική Εξουσία κατά τόπους υποτίθεται την αναγνωρίζουν, όμως την κεντρική την απορρίπτουν...

Αντεπαναστάτες όλων των ειδών μισούν το Κομμουνιστικό Κόμμα. Ίδια αισθήματα προς τους κομμουνιστές τρέφουν και οι μαχνοβίτες. Από

¹ Κ.Κ.Α.Ο.Ε.Ου.

εδώ πηγάζει και η βαθύτατη συμπάθεια όλων των πογκρομιτών και μαυροεκατοενταρχιών προς το «ακομματικό» λάβαρο των μαχνοβιτών. Οι κουλάκοι του Γκουλάι Πόλε, οι μαυραγορίτες της Μαριούπολης, υποστηρίζουν με ενθουσιασμό τους μαχνοβίτες. «Δεν αναγνωρίζουμε την κρατική εξουσία, η οποία απαιτεί κάρβουνο και ψωμί. Ότι αρπάζουμε μας ανήκει».

Σε σχέση με αυτό, όπως και στα άλλα, οι μαχνοβίτες δε διαφέρουν σε τίποτα από τους γκριγκοριεβίτες. Ο Γκριγκόριεφ επίσης εξεγέρθηκε ενάντια στην Κεντρική Εξουσία, στο όνομα των τοπικών ακομματικών σοβιέτ, δηλαδή ενάντια στην οργανωμένη θέληση όλης της εργατικής τάξης, στο όνομα μεμονωμένων κουλάκικων ομάδων και συμμοριών. Όχι τυχαία, σήκωσαν το λάβαρο της άγριας εξέγερσης των πογκρόμ και ξεκινώντας την εξόντωση των κομμουνιστών, ο Γκριγκόριεφ κάλεσε τον «μπάτκο» Μαχνό να κλείσει μαζί του συμφωνία. Βέβαια, ο Μαχνό αρνήθηκε.

Ο «στρατός» του Μαχνό είναι το χειρότερο είδος ανταρτισμού, παρ' όλο που σ' αυτόν υπάρχουν πολλοί καλοί μαχητές. Καμιά νύξη για τάξη και πειθαρχία δε θα βρεις σε αυτόν τον «στρατό». Καμιά οργάνωση εφοδιασμού. Τρόφιμα, ρουχισμός, πυρομαχικά, αρπάζονται απ' όπου να 'ναι, ξοδεύονται όπως να 'ναι. Πολεμάει αυτός ο «στρατός» πάλι όπως θέλει. Δεν εκτελεί κανενός είδους διαταγή. Εξώωρες ομάδες επιτίθενται όποτε μπορούν, δηλαδή όταν δεν υπάρχει σοβαρή αντίσταση, με την πρώτη δυνατή ώθηση του αντιπάλου σκορπίζουν, παραδίδοντας στον ολιγάριθμο εχθρό σταθμούς, πόλεις και στρατιωτικό υλικό. Η όλη ευθύνη γι' αυτό, ανήκει στους ανόητους και ανεύθυνους αναρχικούς διοικητές.

Σ' αυτή τη στρατιά, οι διοικητές είναι εκλεγόμενοι. Οι μαχνοβίτες φωνάζουν βραχνά: «Κάτω οι διορισμένοι!». Μ' αυτό ξεγελούν τη σκοτεινή μερίδα των στρατιωτών τους. Μπορούσες να μιλάς για τους διορισμένους στο αστικό σύστημα, όταν οι τσαρικοί υπάλληλοι ή οι αστοί υπουργοί διόριζαν ανάλογα με την επιθυμία τους, διοικητές που κρατούσαν τις μάζες των στρατιωτών στις διαταγές της αστικής τάξης. Τώρα δεν έχουμε άλλη εξουσία, εκτός από την εξουσία των εκλεγμένων απ' όλη την εργατική τάξη και την εργαζόμενη αγροτιά. Συνακόλουθα, οι διοικητές, διορισμένοι από την Κεντρική Σοβιετική Εξουσία, είναι βαλμένοι με τη θέληση των εκατομμυρίων εργαζομένων. Ενώ οι μαχνοβίτες διοικητές αντικατοπτρίζουν τα συμφέροντα μιας τυποτένιας αναρχικής χούφτας, στηριζόμενης στον κουλάκο και στον σκοταδισμό.

Ο αντιλαϊκός χαρακτήρας της μαχνοβιστίνας διακρίνεται πιο πολύ ως προς το ότι ο γκουλαίπολιτικός «στρατός» ονομάζεται «Στρατιά Μαχνό». Εδώ τα ένοπλα άτομα συσπειρώνονται όχι γύρω από ένα πρόγραμμα, όχι γύρω από μια ιδεολογία, αλλά γύρω από ένα πρόσωπο. Ακριβώς το ίδιο συνέβαινε και στον Γκριγκόριεφ. Στη Σοβιετική Ουκρανία και στη Σοβιετική Ρωσία, τα συντάγματα και οι μεραρχίες είναι στα χέρια όλης της ερ-

γατικής τάξης. Στο κράτος του Γκουλάι Πόλε, τα ένοπλα αποσπάσματα είναι όπλα στα χέρια του πολίτη Μαχνό. Είδαμε πού καταλήγει αυτό.

Αυτό είναι το κράτος του Γκουλάι Πόλε και ο «στρατός» του Γκουλάι Πόλε. Σήκωσε ένα μαχνοβίτη, θα βρεις ένα γκριγκοριεβίτη. Ενώ συχνά ούτε να τον σηκώνεις δε χρειάζεται: είναι ένας αχαλίνωτος κουλάκος που ουρλιάζει ενάντια στους κομμουνιστές ή μαυραγορίτης...

Όχι, ήρθε ο καιρός να τελειώνουμε μ' αυτή την αναρχοκουλάκινη διαφθορά, να τελειώνουμε μια για πάντα. Έτσι ώστε σε κανέναν πια να μην έρθει η όρεξη.

Λ. Τρότσκι.

Κουπιάνσκ - Χάρκοβο, 2 Ιούνη 1919».

Ο Τρότσκι ήταν στο στοιχείο του. Το κείμενο τυπώθηκε σχεδόν σε όλες τις επαρχιακές εφημερίδες.

Ενέργησαν τολμηρά, αλλά στα τυφλά.

Στην Ουκρανία ήξεραν ήδη πολύ καλά τον Τρότσκι και τη δράση του και ήξεραν και τον Μαχνό.

Ήξεραν και καταλάβαιναν ότι η διακήρυξη της 16^{ης} Μάη 1919, η οποία επέστρεφε προσωρινά τμήμα της, άσπαρτης την άνοιξη, γης των εργοστασίων ζάχαρης στους αγρότεςⁱ και άλλες προσωρινές «παραχωρήσεις», είναι δείγματα χρεοκοπίας και απουσίας επιρροής των τροτσκοιστών στους αγρότες, ενώ η υποχρεωτική στράτευση, συγκεκριμένη ένδειξη της αντίδρασης του πληθυσμού στα πειράματα που γίνονταν στην Ουκρανία.

Η εισορή εθελοντών στον στρατό σχεδόν σταμάτησε και στα τέλη Μάη, μόνο σε 55 περιφέρειες καταμετρήθηκαν οι στρατεύσιμοι και από τους 900.000 καταμετρημένους, μόνο 90.000 κατατάχθηκανⁱⁱ. Η αρχή της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας προς τη σοβιετική πατρίδα, έμεινε εντελώς ξένη στους Ουκρανούς αγρότες και εργάτεςⁱⁱⁱ.

Όμως κι εκείνους τους σπάνια επιστρατευμένους, δεν ήξεραν πού να τους χώσουν, αφού, κρίνοντας από τα πολυάριθμα έγγραφα, αυτές οι ενισχύσεις αποδιοργάνωναν τα υπάρχοντα στρατιωτικά τμήματα.

Τα σοφιστικά, προπαγανδιστικά αποφθέγματα στον τύπο δεν μπορούσαν να ανυψώσουν το κύρος των πολιτικάντηδων, που κατέλαβαν την εξουσία, αλλά το αντίθετο.

Όμως το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της Δημοκρατίας, με επικεφαλής τον Τρότσκι, επίδωκε ανοιχτά τη διάσπαση, θέτοντας σε κίνδυνο τα μέλη του κόμματος, που βρίσκονταν μέχρι τότε στη μαχνοβίτσα! Άρχισαν να φεύγουν βιαστικά από 'μιας.

Ο Τρότσκι δεν είχε ανθρώπους στους οποίους μπορούσε να εμπιστευθεί μια τόσο

ⁱ «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία κατά την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου (1917- 1920)», τ. 2, σελ. 239.

ⁱⁱ «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία κατά την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου (1917- 1920)», τ. 2, σελ. 282.

ⁱⁱⁱ Αντόνοφ-Οφοσγιένκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 337.

γαργαλιστική υπόθεση -την εξάλειψη της μαχνοβοτσίνας- σε μια τόσο απειλητική, επικίνδυνη περίοδο, γι' αυτό στα χέρια του πήρε ο ίδιος, όχι την «τιμωρό ράβδο της Επανάστασης», αλλά τον μπαλτά του χασάπη.

Από την πένα του βγήκε η μυστική διαταγή Ν° 96 της 3ης Ιούνη 1919, που επαναπροσδιόρισε την κατάσταση του αγώνα με τον Ντενίκιν στην Ουκρανία και έφερε τους ντενικιστές μέχρι την Τουλά.

Σ' αυτή λέγονταν:

«...1. Το πρωταρχικό ζήτημα της 2ης Ουκρανικής Στρατιάς είναι η καταστροφή της στρατιωτικής οργάνωσης της μαχνοβοτσίνας, αυτό το ζήτημα πρέπει να έχει λυθεί όχι αργότερα από τις 15 Ιούνη.

2. Γι' αυτόν τον στόχο, με συντονισμό ενεργειών του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της 2ης Ουκρανικής Στρατιάς, αρχίζω αμέσως ευρεία αγκιτάσια ενάντια στη μαχνοβοτσίνα, με σκοπό να προετοιμαστεί η κοινή γνώμη του στρατού και των εργαζόμενων μαζών για την εξάλειψη της «στρατιάς Μαχνό».

3. Η παροχή χρημάτων, στρατιωτικών εφοδίων και γενικά οποιουδήποτε στρατιωτικού υλικού στο Επιτελείο Μαχνό παύει άμεσα κι εντελώς, υπό την απειλή αυστηρότατων κυρώσεων.

4. Στρατιωτική δύναμη για την εξάλειψη της μαχνοβοτσίνας και για την ενίσχυση της ακριανής δεξιάς πλευράς του Νότιου Μετώπου στην πρώτη ομάδα, ορίζονται: Μοσχοβίτικο 12° Σύνταγμα, Σύνταγμα Ιππικού, Συντάγματα Οπλιτών του Λουγκάνσκ, του Μπαχμούτ, Απόσπασμα Ευέλπιδων, τεθωρακισμένο τρένο, αποσπάσματα τεθωρακισμένων οχημάτων και το Μοσχοβίτικο Απόσπασμα Ειδικών Αποστολών.

5. Στην περιοχή επιρροής των μαχνοβιτών πρέπει να σταλούν αμέσως ικανοί και έμπειροι υπάλληλοι, με σκοπό την κατασκοπεία και την ανάλογη επίδραση στη γνώμη των στρατιωτών και των αγροτικών μαζών, επηρεασμένων από τους μαχνοβίτες.

6. Η εξάλειψη της μαχνοβοτσίνας πρέπει να διεξαχθεί με αποφασιστικότητα και σκληρότητα, χωρίς αργοπορία και δισταγμούς...

Λ. Τρότσκι».ⁱ

Αυτή την ώρα, ο Ντενίκιν συνέχιζε να εξελίσσει την προέλασή του σε τέσσερις κατεύθσεις: Τσαρίτσιν, Βορονέζ, Χάρκοβο, Μιλέροβο, ενώ στην κατεύθυνση του Χαρκόβου, στις 4 του μηνός κατέλαβε τον σταθμό Γιάμα και Κραματόροσκαγιαⁱⁱ.

Έτσι, η κόκκινη περιοχή του μετώπου, βόρεια από τους μαχνοβίτες, ήταν εντελώς ελεύθερη από στρατεύματα και η 13^η Στρατιά, διαλυμένη στα μετόπισθεν και στο μέτωπο από το ιππικό του Σκούρο, υποχωρούσε προς Λοζοβάγια - Χάρκοβο.

ⁱ Κ.Κ.Α.Σ.Σ.

ⁱⁱ «Κομμουνάρ», 1919, τ. 64 (78), 7 Ιούνη.

Στις 3 Ιούνη έφτασαν στη Βολνοβάχα ο Μαχνό και ο Αρσίνοφ, ήταν εξοργισμένοι από τη συμπεριφορά του Τρότσκι και ο Μαχνό διηγόταν:

«Πώς να μην αγανακτείς! Με καλεί στην τηλεφωνική συσκευή ο Τρότσκι και λέει: "Ο Σκούρο απειλεί το Χάρκοβο, η 13^η Στρατιά ξεγλιστράει από τα χτυπήματα και με μάχες συνεχίζει την υποχώρηση στο Ντονέσκ. Το μέτωπο είναι ανοιχτό από το Σλαβιάνσκ έως το Γκρίσινο. Διατάσσω να το καταλάβετε με τα στρατεύματά σας και να πάρετε πάνω σας την ευθύνη για αυτή την περιοχή."

»Εγώ τον πληροφορήσα για την κατάσταση του μετώπου, τις απώλειές μας, την πλήρη απουσία πυρομαχικών, για το ότι στην περιοχή μας από την Αζοφική Θάλασσα ως τον σταθμό Ελένοφκα δρουν μια μεραρχία πεζικού και δυο ιππικού^ι με πολυβόλα, κανόνια, τανκς, τεθωρακισμένο τρένο, αεροπλάνα. Εκτός από αυτό, καλύπτοντας τα μετόπισθέν μας, είμαστε υποχρεωμένοι να κρατάμε το μέτωπο δυτικά από το Βελίκο Αναντόλ στους ποταμούς Σουχίε Γιάλι, Βόλτσι και στα παράλια της Αζοφικής Θάλασσας, όμως αυτός δεν ήθελε ούτε να ακούσει.

»Του λέω ότι δεν υπάρχουν δυνάμεις να υπερασπίσουν την υπάρχουσα περιοχή και ότι δεν μπορώ με τίποτα να τη μεγαλώσω άλλα 100 βέρστια, ειδικά με την πλήρη απουσία πυρομαχικών. Αυτός δεν άκουγε με τίποτα.

"Εγώ", λέει, "είμαι Πρόεδρος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας, διατάσσω να το καταλάβετε!"

»Εγώ επέστησα την προσοχή του», συνέχισε ο Μαχνό, «στο μη εφικτό της εκτέλεσης μιας τέτοιας διαταγής. Δεν μπορώ... αδυνατώ... όπλα, σφαιρές, βλήματα... δεν υπάρχουν! Αυτός επιμένει.

«Διατάσσω!», άρχισε να απειλεί.

»Τραβούσε το σκοινί, ώσπου μ' έκανε να χάσω την υπομονή μου. Στο τέλος του είπα: Δεν πας στου διαόλου τη μάννα! Η επικοινωνία διακόπηκε.

»Εξαγρίωσαν τους ανθρώπους, πρόδωσαν και γκρέμισαν το μέτωπο, μας έβαλαν εμπρός στο γεγονός της χρεοκοπίας μας.

»Τώρα εκδηλώνουν επιθετική ανυπομονησία στη συνηθισμένη τους καραμέλα της υποκρισίας.

»Μα, πώς μπορούσαμε να πάρουμε πάνω μας τη νέα περιοχή 100 βερστίων, όταν με το ζόρι κρατούσαμε ως το Βελίκο Αναντόλ, βάλθηκε να μας καταστρέψει εντελώς», αγανακτούσε ο Μαχνό.

Ο εχθρός περνούσε σε επίθεση. Κρατώντας δυο εβδομάδες το Γκρίσινο και το Γιούζοβο, μας απειλούσε με χτυπήματα από τα μετόπισθεν. Και αν αντέξαμε το χτύπημα του Σκούρο και δε διαλυθήκαμε στις 20 - 22 Μάη, όπως διαλύθηκε η 13^η Στρατιά βόρεια από 'μας, τότε στις 4 Ιούνη άρχισε νέα περίοδος. Όταν εμείς λόγω απουσίας πυρομαχικών και ύπαρξης της προδοτικής διαταγής του Τρότσκι Ν° 96, που μας στερήσε πυρομαχικά, δεν μπορούσαμε να συνεχίζουμε στρατιωτικές ενέργειες.

^ι Αντόνοφ-Οφροέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο», τ. 4, σελ. 238-239.

Δεν πρόλαβε ο Μαχνό να τελειώσει την αφήγηση της συνομιλίας με τον Τρόσκι, όταν από τη μεριά του Γιούζοβο οι σκουροβίτες με το τεθωρακισμένο τρένο «Ιβάν Καλίτα», εξοπλισμένο με κανόνια 6 ιντσών, ξεκίνησαν επίθεση στο Βελίκο Αναντόλ. Ταυτόχρονα μ' αυτό από τη μεριά του Στίλο, Ιγκνάτιεφκα και Καράν, τα Συντάγματα Οπλιτών του Βολίνσκ, της Πετρούπολης, Ανακτορικής Φρουράς και νοτιότερα τρία Συντάγματα του στρατηγού Βινογκράντοφ, άρχισαν επίθεση ενάντια στην περιοχή μας και μας στρίμωξαν 10-15 βέρστια δυτικά. Όμως περνώντας σε αντεπίθεση, ανακαταλάβαμε τα Βελίκο Αναντόλ, Βολνοβάχα, χτυπώντας με κανόνια το «Ιβάν Καλίτα»! Αλλά δεν κρατήσαμε για πολύ τις παλιές μας θέσεις και τη νύχτα παραδώσαμε στον εχθρό τα Βελίκο Αναντόλ, Βολνοβάχα, Μαριούπολη.

Ταυτόχρονα μ' αυτό, ο Σκούρο, διαλύοντας τα Συντάγματα της 13^{ης} Στρατιάς στην περιοχή Γιούζοβο - Γκρίσινο, έχοντας ξεκουραστεί, κίνησε νοτιοδυτικά στην περιοχή μας, στα μετόπισθεν μας.

Λευκή εφημερίδα, έγραφε σχετικά μ' αυτό:

«Τα έξοχα έφιππα τμήματα του στρατηγού Σκούρο πέρασαν ξανά σε αποφασιστική επίθεση, κατά μήκος του σιδηροδρόμου στο Αικατερινο-ολάφ και σε κατεύθυνση στα Πολόγκι και Τσαρεκοσταντίνοφκα. Από σειρά παλικαρίσιων επιθέσεων στην περιοχή σιδηροδρόμου δυτικά από το Γκρίσινο (μέτωπο 13^{ης} Στρατιάς - στο) οι Κόκκινοι έχοντας απώλειες, τράπηκαν σε φυγή προς τον σταθμό Τσάπλινο...

Ταυτόχρονα μ' αυτό, οι παλικαρίσιοι αντάρτες του στρατηγού Σκούρο, κατευθυνόμενοι στα μετόπισθεν του εχθρού, έχοντας κοινή κατεύθυνση στο Πολόγκι και Τσαρεκοσταντίνοφκα, χτύπησαν δύο συντάγματα Κόκκινων στην περιοχή των χωριών Αβντέγιεφκα, Αλεξέγιεφκα, Μπογκατίρ... Βορειοδυτικά της Μαριούπολης, οι ένδοξοι Κοζάκοι του Κουμπάν, κατέλαβαν τον σταθμό Τσερντακλί»¹

Όμως τότε, εμείς δεν είχαμε καμιά ενημέρωση για την επίθεση του Σκούρο.

Εξουθενωμένα από τις σκληρές μάχες, τα συντάγματά μας, χωρίς σφαιρες, επειδή η Κόκκινη Διοίκηση μας μπλοκάριζε τελειωτικά, περνούσαν ξανά σε επίθεση και ανακαταλάμβαναν μερικές φορές τη γραμμή Μαριούπολη - Βελίκο Αναντόλ.

Στις 4 Ιούνη, ο Μαχνό δημοσιοποίησε κάλεσμα, το οποίο έλεγε:

«ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ! ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ! ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ!

Να διαβαστεί σε όλες τις συγκεντρώσεις χωριών και κοινοτήτων, σ' όλα τα εργοστάσια, σ' όλα τα τμήματα στρατευμάτων Μπάτκο Μαχνό.

Σύντροφοι εργάτες και αγρότες!... Η Επανάσταση κινδυνεύει!

Τα ρώσικα τμήματα, μην αντέχοντας την πίεση των αντεπαναστατικών συμμοριών του Ντενίκιν, υποχώρησαν. Οι συμμορίες, διεisdύοντας

¹ «Βόλναγια Κουμπάν», 1919, 3 Ιούνη.

στα μετόπισθόν μας, βιάζουν τις γυναίκες, παίρνουν όλη τη νεολαία στις γραμμές τους, ερημώνουν τα χωριά. Άλλο ένα, δυο λάθη στις κοινές μας ενέργειες και η Επανάσταση θα χαθεί. Είναι αναγκαία η συσπείρωση, η συνένωση. Μόνο με κοινή προσπάθεια και συνειδητοποίηση, με κατανόηση του αγώνα μας και των κοινών ενδιαφερόντων μας, για τα οποία αγωνιζόμαστε, σώζουμε την Επανάσταση...

...Να ξέρετε ότι στον ανοιχτό και γενικό αγώνα για τη δίκαιη υπόθεσή μας, θα νικήσουμε.

Ας εξεγερθούν τα τρομερά τάγματα εργατών κι αγροτών! Θα σηκώσουμε ψηλότερα το αδιαπραγμάτευτο λάβαρο μας της στάσης, της εξέγερσης, της Επανάστασης!

Ας ηχήσει από τα εκατομμύρια σπαθιά του εργατο-αγροτικού κόσμου η κραυγή:

Θάνατος στους εχθρούς της Επανάστασης! Θάνατος στους εχθρούς του λαού!

Ας ζήσει το βασίλειο του ελεύθερου κόσμου στην ελεύθερη εργατική γη!

Μπάτκο Μαχνό,
4 Ιούνη 1919, Γκουλάι Πόλε.»ⁱ

«Μόλις ο μπάτκο βάλθηκε να τους συμφιλιώσει όλους, ήρθε ο Σκούρο», αστειευόταν ο Ντολζένκο. «Μα, για στάσου, μας φωνάζουν, γρήγορα στη συσκευή.»

Πλησιάσαμε τον τηλεγράφο, όπου συνωστιζόνταν τα μέλη του Επιτελείου, ανάμεσα τους ήταν και ο πολιτικός επίτροπος ενός από τα συντάγματα, που αγανάκτησε πριν από το κείμενο του Τρότσκι. Αναμεταδιδόταν διαταγή:

«Ανακοινώνεται διαταγή (προς εκτέλεση) του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας, Νο 1824 της 4^{ης} Ιούνη 1919, πόλη Χάρκοβο.

Προς όλους τους Στρατιωτικούς Επίτροπους και τις Εκτελεστικές Επιτροπές των Περιφερειών Αλεξάντροφσκ, Μαριούπολης, Μπερντιάνσκ, Μπαχμούτ, Αικατερινοσλάφ, Παβλογκράντσκ και Χερσώνας.

Στις 15 Ιούνη, η Εκτελεστική Επιτροπή του Γκουλάι Πόλε από κοινού με το Επιτελείο Μαχνό προσπαθεί να καλέσει Συνέδριο Σοβιέτ και ανταρτών από τις περιφέρειες Αλεξάντροφσκ, Μαριούπολης, Μπερντιάνσκ και Παβλογκράντσκ. Το Συνέδριο κατευθύνεται συνολικά ενάντια στη Σοβιετική Εξουσία στην Ουκρανία κι ενάντια στην οργάνωση του Νότιου Μετώπου, στη σύσταση του οποίου μπαίνει η Ταξιαρχία Μαχνό.

Αποτέλεσμα του Συνεδρίου μπορεί να είναι νέα εξέγερση σε συλ Γκριγκόριεφ και άνοιγμα του μετώπου στους Λευκοφρουρούς, μπροστά

ⁱ «Πουτ κ Σβομπόντε», 1919, 4 Ιούνη.

στους οποίους η Ταξιαρχία Μαχνό υποχωρεί αδιάκοπα, λόγω της ανικανότητας και της προδοσίας των διοικητών της:

1. Το Συνέδριο απαγορεύεται.
2. Όλος ο πληθυσμός πρέπει να προειδοποιηθεί προφορικά και γραπτά για το ότι η συμμετοχή στο Συνέδριο θα αντιμετωπίζεται σαν προδοσία της Σοβιετικής Δημοκρατίας και του Σοβιετικού Μετώπου.
3. Όλοι οι αντιπρόσωποι του Συνεδρίου να συλληφθούν και να παραδοθούν στο Στρατιωτικοεπαναστατικό Δικαστήριο της 14^{ης} Στρατιάς.
4. Να συλληφθούν τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής του Γκουλάι Πόλε και οι διακινητές των καλεσμάτων του Μαχνό.
5. Η διαταγή ενεργοποιείται μέσω τηλεφώνου και πρέπει να διαδοθεί πλατιά, επιδίδεται στους εκπροσώπους της Σοβιετικής Εξουσίας κι επίσης στους προέδρους του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ, διοικητές και επιτρόπους των τμημάτων.

Υπέγραψαν:

Πρόεδρος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ Δημοκρατίας, Τρότσκι.

Γενικός Διοικητής, Βατσέτις.

Μέλη του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ Δημοκρατίας, Ορλόφ κ.ά.»¹

Δίπλα στη συσκευή άρχισε φασαρία. Τα μέλη του Επιτελείου ριχτήκαν στον πολιτικό επίτροπο με απειλές. Όμως αυτός, μη ξέροντας τι να κάνει, κουνούσε τα χέρια του και έβριζε τον Τρότσκι, δίνοντας υπόσχεση να βγει από το Κόμμα.

Οι μάχες ήταν το ίδιο σκληρές, όπως και πριν και τα τμήματά μας υποχωρούσαν.

Στις 5 Ιούνη προετοιμαζόμασταν για επίθεση στο σταθμό Βολνοβάχα, η οποία περνούσε από χέρι σε χέρι. Μαζέψαμε τα τελευταία ψίχουλα εφεδρειών κι ετοιμαζόμασταν να κάνουμε διαδρομή στα βαθιά μετόπισθεν των Λευκών, με στόχο να μαζέψουμε κάτι από πολεμοφόδια! Όμως την ίδια μέρα στα μετόπισθεν μας εμφανίστηκαν συντάγματα του Σκούρο, που πέρασαν από το Γκρίσινο, μέσω Μπογκαντίρ, Αβντέγιεφκα.

Διαμορφώθηκε καταστροφική κατάσταση, μιας και το περιβόητο τροτσικιστικό "Διάταγμα Νο 96" έριχνε τους αντάρτες στον χαμό.

Πυρομαχικά δεν υπήρχαν καθόλου, χρησιμοποιούσαν τα τουφέκια σαν ρόπαλα.

Σπάραζε η καρδιά στην όψη, πώς χάνονταν κάτω από τα πυρά του εχθρού οι καλύτερες δυνάμεις της Επανάστασης, αυτοί οι εθελοντές της οικοδόμησης της νέας ζωής.

Και πόσες κατάρες υπήρχαν γι' αυτή την παγίδα, αυτή την προδοσία, προς τον Τρότσκι. Για καλή μας τύχη, αυτή η μάχη σκεπάστηκε από τη νύχτα.

Λευκή εφημερίδα στις 6 Ιούνη έγραφε:

«Στις 23 Μάη, στην περιοχή βορειοδυτικά της Μαριούπολης, στον οικισμό Κερμεντσίκ, Καρακούμπα, σταθμό Ζατσάτιεφσκα και Ρόζοφκα, οι

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Θυ.

Κοζάκοι αντάρτες του στρατηγού Σκούρο, μπαίνοντας στα πλευρά και στα μετόπισθεν των μπολσεβίκων (οι Λευκοί και τους μαχνοβίτες τους ονόμαζαν μπολσεβίκους - στο) που επιτίθονταν στον σταθμό Βολνοβάχα, με παλικαρίσια επίθεση του ιππικού ρίχτηκαν στον εχθρό, χτυπώντας τα πυκνά του τμήματα... Τα περισσότερα συντάγματα ανήκαν στη Μεραρχία του μπάτκο Μαχνό».ⁱ

Δεν υπήρχε δυνατότητα να κρατηθεί το μέτωπο. Σε μήκος εκατοντάδων βερσιτών ο ειρηνικός πληθυσμός, φοβούμενος να μείνει στην αιχμαλωσία των Λευκών, υποχωρούσε μαζί με τα στρατεύματα. Τα κάρτα απλώνονταν σε ένα ατελείωτο караβάνι δυτικά: κοπάδια αγελάδων και βοδιών ανακατεύονταν με κάρτα, φορτωμένα με τα υπάρχοντα των αγροτών. Οι γυναίκες εγκαταλείποντας τα σπίτια τους, έπαιρναν μαζί μια χούφτα πατρικής γης.

Όμως πού πήγαινε αυτή η άχρηστη σε όλους μάζα άμαχου πληθυσμού; Φοβόταν τους Λευκοφρουρούς. Με την ελπίδα ότι θα πλησιάσει βοήθεια από τον βορρά, υποχωρούσε μέχρι την αντάμωσή της.

Αλλά αυτή δεν υπήρχε, ο Βορράς ζούσε τα δικά του προβλήματα.

Οι 8^η και 13^η Κόκκινες Στρατιές, διαλυμένες κατακέφαλα, έτρεχαν από ασημαντα έφιππα τμήματα του Ντενίκιν.

Όμως οι τροτοκιστές δεν το έβαζαν κάτω, πιπιλώντας τα κείμενα του Τρότσκι από διάφορες πλευρές, πραγματώνοντάς τα, επιδιώκοντας να μιμηθούν τον αταμάνο τους, εκτελώντας το 2^ο σημείο της απόφασης του Σοβιέτ Άμυνας της Ουκρανίας στις 25 Μάη (να ληφθούν πολιτικά μέτρα για την εξάλειψη της μαχνοβτσίνας...), ξεκινώντας από το ότι όσο πιο τερατώδης είναι η κατηγορία, τόσο πιο σίγουρη, ξεκινώντας από το ότι δε γίνεται να υπάρχει έχθρα χωρίς να δημιουργήσεις την εικόνα του «εχθρού».

Καλλιεργούσαν το μίσος προς τα «μικροαστικά στοιχεία», το αντάρτικο κτλ, διευκολύνοντας έτσι τις εκκαθαρίσεις των διαφωνούντων.

Οι ενέργειες του Τρότσκι, ιδιαίτερα η προδοτική διαταγή Νο 96 της 3^{ης} Ιούνη και ιδιαίτερα το 3^ο σημείο αυτής της διαταγής, όπου υπό την απειλή αυστηρότατων κυρώσεων απαγορευόταν ο εφοδιασμός μας με πολεμοφόδια και με κάθε είδους στρατιωτικό υλικό, διέλυσαν το Κόκκινο Μέτωπο (αφού ήμασταν Μεραρχία του Κόκκινου Στρατού και μαχόμασταν στην ίδια γραμμή μετώπου με αυτήν που υπαγόμασταν στην ίδια Διοίκηση), μας αφόπλισαν προς όφελος του Ντενίκιν.

Στις 6 Ιούνη, στον Διοικητή 2^{ης} Στρατιάς, Βοροσίλοφ (ακόμα πριν αποσυρθεί ο Σκάτσκο, τον Βοροσίλοφ τον αποκαλούσαν ήδη Διοικητή Στρατιάς - στο) ήρθε τηλεγράφημα από τον Λαϊκό Επίτροπο Στρατού με υπενθύμιση:

«[...] Εις βάρος του Μαχνό εκκρεμεί σύλληψη και δίκη στο επαναστατικό στρατοδικείο, γι' αυτό το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ της 2^{ης} Στρα-

ⁱ «Βόλναγια Κουμπάν».

τίας διατάσσεται να λάβει άμεσα όλα τα μέτρα για την αποτροπή της πιθανότητας ο Μαχνό να αποφύγει τις ανάλογες κυρώσεις [...]»¹

Στις 6 Ιούλη, στον σταθμό Τσαρεκοσταντίνοφκα (Κούμπισεβο) ήρθαν σε 'μένα (Β. Μπελάς - στο) ο Μαχνό και ο Οζέροφ. Μετά από την πολύπλευρη ανάλυση, σχετικά με την κήρυξή μας εκτός νόμου, η συνέλευση του διοικητικού προσωπικού και των Επιτελείων (του Εκστρατευτικού, της 2^{ης} & 3^{ης} Μεραρχίας) αποφάσισε:

«Να διαλυθεί η 3^η Ταξιαρχία, ενώ το Επιτελείο Εκστρατείας να παραδοθεί στον Μπελάς».

Οι αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες υποστήριζαν περήφανα ότι έφτασε η στιγμή, που η μαχνοβτοίνα πρέπει να ξεφύγει ενάντια στους μπολσεβίκους και για λόγους επιβίωσης πρέπει να ξεφύγει από το πισώπλατο χτύπημα του Κόκκινου Στρατού, να σταθεί στα νώτα του στον Δνείπερο και επίσης να κλείσει συμμαχία με τον Γκριγκόριεφ.

Όμως εμείς διαφωνήσαμε κατηγορηματικά σε μια τέτοια απόφαση. Κηρύσσοντας τον πόλεμο στους Κόκκινους, βοηθήσαμε τους Λευκοφρουρούς να πνίξουν την Επανάσταση, για την υπεράσπιση της οποίας δώσαμε τόσες δυνάμεις. Και οι σοσιαλεπαναστάτες δήλωσαν: «Εδώ οι δρόμοι μας χωρίζουν, γεια σας!»

Εγκατέλειψαν τη συνέλευση και άρχισαν να περνούν βόρεια, ενώ εμείς αφεθήκαμε στην τύχη μας.

Αναλαμβάνοντας το Επιτελείο Εκστρατείας, έβλεπα μια διέξοδο για τη μαχνοβιτική εξέγερση: απομάκρυνση του Μαχνό από τη Διοίκηση και τη συμφιλίωση με τους Κόκκινους, με τους οποίους οι στρατιωτικοί διοικητές μας δεν ήταν ποτέ μαλωμένοι.

Παρόμοιες σκέψεις εξέφρασαν μερικά άτομα ακόμα, υπογραμμίζοντας ότι η απομάκρυνση του Μαχνό και η υπαγωγή μας στην Κόκκινη Διοίκηση πρέπει να μειώσει την τρομοκρατία από την πλευρά των Κόκκινων, ειδάλλως ο Τρότσκι θα αφήσει τον Ντενίκιν στην Ουκρανία, ενώ θα κατηγορήσει γι' αυτό τους μαχνοβίτες.

Ζυγίσαμε τα «υπέρ» και τα «κατά». Ο Μαχνό έγραψε επιτόπου κι έστειλε το ακόλουθο τηλεγράφημα:

«No 9688,

6 Ιούνη 1919

Επιτροπή Αντάρτικης Μεραρχίας, Επιτροπή 2^{ης} Στρατιάς,

να παραδοθεί και στις δύο διευθύνσεις.

Επιτροπή 2^{ης} Στρατιάς Σκάτσκο,

αντίγραφο στον Πρόεδρο του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ, Τρότσκι.

Όσο αισθάνομαι επαναστάτης, θεωρώ χρέος μου, μη λογαριάζοντας καμιά αδικία που με κατηγορεί για ατιμία, προς την κοινή μας υπόθεση, την Επανάσταση, να προτείνω αμέσως να μου στείλετε καλό στρατιωτικό

¹ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Θυ.

καθοδηγητή, ο οποίος μαθαίνοντας επί τόπου τις δουλειές, θα μπορούσε να λάβει από 'μένα τη Διοίκηση της Μεραρχίας. Θεωρώ ότι αυτό πρέπει να το κάνει επαναστάτης, υπεύθυνος για κάθε ψεύτικο βήμα προς την Επανάσταση και τον λαό, όταν τον κατηγορούν για καλέσματα συνεδρίων και για προετοιμασία κάποιας εκδήλωσης ενάντια στη Σοβιετική Δημοκρατία.

Διοικητής Μεραρχίας, Μαχνό.»ⁱ

Στις 8 Ιούνη, από τον σταθμό Λοζοβάγια πια, ο Τρότσκι βγάζει στο φως την επόμενη οργισμένη του διαταγή:

«Ποιος είναι ο ένοχος για τις τελευταίες αποτυχίες μας στο Νότιο Μέτωπο, ιδιαίτερα στο λεκανοπέδιο του Ντονέσκ; Οι μαχνοβίτες και πάλι οι μαχνοβίτες», μόνος του ρωτούσε και μόνος του απαντούσε ο Τρότσκι.

«Στα λόγια αυτή η παρέα πολεμάει με όλο τον κόσμο και νικάει όλους τους εχθρούς, όμως όταν η υπόθεση έφτανε στη μάχη, οι μαχνοβίτες διοικητές εγκατέλειπαν ξεδιάντροπα τις θέσεις που τους είχαν ανατεθεί και κατρακυλούσαν πίσω για πολλές δεκάδες βέροστια.

Ανάμεσα στους στρατιώτες της μαχνοβίτικης Ταξιαρχίας, υπήρχαν αρκετοί καλοί και τίμιοι μαχητές. Όμως χωρίς σωστή οργάνωση, εφοδιασμό και διοίκηση και χωρίς εσωτερική πειθαρχία και λογική διοίκηση, τα μαχνοβίτικα τμήματα γίνονταν μη αξιόμαχα και οι έφιπποι Λευκοφρουροί τους κυνηγούσαν σαν κοπάδι προβάτων.

Οι μαχνοβίτες απογύμνωσαν προδοτικά το δεξι πλευρό του μετώπου του Ντονέσκ και μ' αυτό επέφεραν βαρύ πλήγμα στην Κόκκινη Στρατιά.

Εκτός αυτού, οι μαχνοβίτες βάλθηκαν να αποδιοργανώσουν τα γειτονικά τμήματα: από το Επιτελείο Μαχνό ξεχύθηκαν αγκιτάτορες στα γειτονικά συντάγματα, με καλέσματα να μην υπακούουν στην εγκαθιδρυμένη από τη Σοβιετική Εξουσία Διοίκηση, αλλά να περνούν στις μαχνοβίτικες θέσεις, δηλαδή στις γραμμές του απαχαλινωμένου, ανήσυχου, αναξιόμαχου μαχνοβίτικου αντάρτικου.

Οι γκουλαΐπολιτικοί εγκέφαλοι πήγαν πιο πέρα. Όρισαν για τις 15 Ιούνη Συνέδριο στρατιωτικών τμημάτων και αγροτών πέντε περιφερειών, για ανοιχτό αγώνα ενάντια στη Σοβιετική Εξουσία και της τάξης που εγκαθιδρύθηκε στον Κόκκινο Στρατό.

Είναι αδύνατο να υπομένουμε άλλο παρόμοιες κοροΐδιες από την πλευρά αυτής της συμμορίας, που ξεπέρασε τα όρια. Εάν αφήσουμε τους μαχνοβίτες να εφαρμόσουν το σχέδιο τους, θα έχουμε νέα γκριγκοριεβίτικη εξέγερση από τη φωλιά του Γκουλάι Πόλε.

ⁱ «Κομμουνιστ», 1919, 8 Ιούνη.

Έχοντας αυτό υπόψη, η Κεντρική Στρατιωτική Αρχή απαγόρευσε κατηγορηματικά το Συνέδριο και κατεύθυνε έμπιστα, τίμια στρατιωτικά τμήματα για την εγκαθίδρυση της τάξης στην περιοχή της μαχνοβοϊνας.

Τώρα έφτασε η λήξη του εγκληματικού σχεδίου. Ο Μαχνό διώχθηκε από τη Διοίκηση, η μαχνοβοϊνά εξαλείφεται.»¹

Η κάθε σκέψη των τελευταίων διαταγών του Τρότσκι είναι κακόβουλο ψέμα με σάλτσα την ανοιχτή επιδίωξη επίλυσης των πολιτικών διαφορών με στρατιωτικά μέσα.

Στις 8 Ιούνη, στις 10 π.μ., με κάλεσε ο Μαχνό στον σταθμό Γκουλάι Πόλε. Εκεί γινόταν έκτακτη συνέλευση του Επιτελείου της Μεραρχίας, του Στρατιωτο-Επαναστατικού Σοβιέτ και της ένωσης αναρχικών. Εξεταζόταν το ζήτημα τι να κάνουμε, πολλοί πρότειναν να αποσύρουμε τα τμήματα και να φύγουμε πίσω από τον Δνείπερο, για την ένωση με τον Γκριγκόριεφ, αλλά υπήρχαν κι αυτοί που έλεγαν: «Άσε την Τσε-Κα να μας τουφεκίζει, εμείς από το μέτωπο δε φεύγουμε.»

Εγώ συνιστούσα να παραδώσουμε τα τμήματά μας στην Κόκκινη Διοίκηση και να φύγουμε στα μετόπισθεν των Λευκών, στην παρανομία, όμως ομοψυχία δεν υπήρχε.

Ξαφνικά, νέα είδηση, καινούργιο τηλεγράφημα:

«Διαταγή του Προέδρου Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ και Λαϊκής Επιτροπής Στρατού Στόλου.

6 Ιούνη 1919. Ν° 107. Σταθμός Μπελακλέι.

Ομάδα προσώπων, συσπειρωμένων γύρω από τον αντάρτη Μαχνό, στάθηκε στον δρόμο του προδότη Γκριγκόριεφ και ξεκίνησε την οργάνωση συνωμοσίας ενάντια στη Σοβιετική Εξουσία. Αυτή η συμμορία από το Γκουλάι Πόλε, τόλμησε να ορίσει για τις 15 Ιούνη Συνέδριο αναρχοκουλακικών αντιπροσώπων για πάλη ενάντια στον Κόκκινο Στρατό και τη Σοβιετική Εξουσία.

Αυτό το Συνέδριο απαγορεύτηκε. Ανακοινώνω ότι ο κάθε συμμετέχων του Συνεδρίου θα αντιμετωπίζεται σαν προδότης, ο οποίος οργανώνει στα μετόπισθεν των Κόκκινων Στρατευμάτων μας συνωμοσία και ανοίγει τις πόρτες στον εχθρό.

Οι μαχνοβίτες καλούν λιποτάκτες από άλλα τμήματα και Στρατιές.

Ανακοινώνω:

Σ' όλα τα στρατιωτικά τμήματα και αποσπάσματα φραγμού, που στάλθηκαν με διαταγή μου, δόθηκε διαταγή να πιάνουν όλους εκείνους τους προδότες, οι οποίοι εγκαταλείπουν τα τμήματά τους και περνούν στον Μαχνό και να παραδίδονται στο Επαναστατικό Στρατοδικείο, σαν λιποτάκτες, για δίκη με στρατιωτικούς νόμους.

Η τιμωρία τους μπορεί να είναι μόνο μια - τουφεκισμός.

¹ Τρότσκι, Λ., «Πώς Οπλιζόταν η Επανάσταση», Μόσχα, 1924, τ. 2, σελ. 201.

Η Πανρωσική Κεντρική Επιτροπή Ρωσίας και Ουκρανίας με έχει διατάξει να φέρω την τάξη στο μέτωπο του λεκανοπεδίου του Ντονέσκ και στα μετόπισθεν. Δηλώνω ότι αυτή η τάξη θα επιβληθεί με σιδερένια γροθιά. Οι εχθροί του εργατικού και αγροτικού Κόκκινου Στρατού, σκουροβίτες, κουλάκοι, πογκρομίτες, μαχνοβίτες, γκριγκοριεβίτες, θα συνθλιβουν αλόιπτα από τακτικά, σταθερά, έμπιστα στρατεύματα.

Ζήτω η επαναστατική τάξη, η πειθαρχία και η πάλη με τους εχθρούς του λαού!

Ζήτω η Σοβιετική Ουκρανία και η Σοβιετική Ρωσία!

Λ. Τρότσκι.»¹

Οι συγκεντρωμένοι με κατηγορούσαν για τις προτάσεις μου, αναφέροντας τη διαταγή του Τρότσκι. Εγώ επέμεινα ότι η στιγμή τώρα είναι πολύ κρίσιμη και κάθε λεπτό καθυστέρησης από την πλευρά μας, σημαίνει απώλεια αθώου αίματος. Στα μετόπισθέν μας κατέλαβαν θέσεις κόκκινα συντάγματα, που γύρισαν από την περιοχή του Γκριγκόριεφ. Περιμένουν να τα πλησιάσουμε για να μας αφοπλίσουν, ενώ τους διοικητές να τους εκτελέσουν. Βρισκόμαστε ανάμεσα σε δυο πυρά: Λευκοί από το μέτωπο, Κόκκινοι από τα μετόπισθεν. Πρέπει να παραδώσουμε τα τμήματά μας στους Κόκκινους, ενώ οι ίδιοι να φύγουμε στην παρανομία των μετόπισθεν του Ντενίκιν.

Όμως η πλειοψηφία επέμενε να στρίψουμε τα συντάγματα και να φύγουμε πίσω από τον Δνείπερο για να ενωθούμε με τον Γκριγκόριεφ.

Αυτή την ώρα, ταξιαρχία του Σκούρο επιτιθόταν στο Γκουλάι Πόλε και εμείς χωρίσαμε.

Εγώ έφυγα στο Πολόγκι, ο Μαχνό στο Γκαϊτσούρ.

Από τον σταθμό Γκαϊτσούρ, στις 8 Ιούνη και ώρα 15.40, για πολλοστή φορά έστειλε τηλεγράφημα στην Κόκκινη Διοίκηση, ενώ σε 'μένα αντίγραφο. Σ' αυτό έγραφε:

«Επιτελείο 14^{ης} Στρατιάς - Βοροσίλοφ.

Χάρκοβο στον πρόεδρο Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ - Τρότσκι.

Μόσχα - Λένιν, Κάμενεφ.

Σχετικά με τη διαταγή του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας Νο 1824, στάλθηκε από 'μένα τηλεγράφημα στο Επιτελείο της 2^{ης} Στρατιάς στον σύντροφο Σκάτσκο και στον Πρόεδρο του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ Τρότσκι, στο οποίο δήλωνα για την παράδοση από 'μένα των υποχρεώσεων του Διοικητή Μεραρχίας, ζητούσα να σταλεί ειδικευμένο άτομο για τη λήψη υποθέσεων από 'μένα. Τώρα το δηλώνω ξανά και με θεωρώ υποχρεωμένο να δώσω τις ακόλουθες εξηγήσεις για τη δήλωσή μου.

¹ Τρότσκι, Λ., «Πώς Οπλιζόταν η Επανάσταση», Μόσχα, 1924, τ. 2, σελ. 200.

Παρ' όλο που εγώ διεξήγαγα σκληρό αγώνα με τις Λευκές συμμορίες του Ντενίκιν, κηρύσσοντας στον λαό μόνο την αγάπη για την ελευθερία και τη δημιουργία, παρ' όλες τις βαθιά συντροφικές συναντήσεις και τους αποχαιρετισμούς μου με τους υπεύθυνους εκπροσώπους της Σοβιετικής Δημοκρατίας, πρώτα του συντρόφου Αντόνοφ και μετά τους συντρόφους Κάμενεφ και Βοροσίλοφ, το τελευταίο διάστημα επίσημη Σοβιετική εφημερίδα κι επίσης ο κομματικός Τύπος των μπολσεβίκων - κομμουνιστών διαδίδει για 'μένα ψεύτικα στοιχεία, ανάξια ενός επαναστάτη, βαριά για 'μένα. Με παρουσιάζουν και σαν εγκληματία και σύμμαχο του Γκριγκόριεφ και συνωμότη ενάντια στη Σοβιετική Εξουσία, με την έννοια της αποκατάστασης της καπιταλιστικής τάξης. Έτσι, στο φύλλο 51 της εφημερίδας «Β Πουτι» («Στην πορεία»), ο Τρότσκι στο άρθρο του με τίτλο «Μαχνοβτσινα», δίδει το ερώτημα: «Εναντίον ποιου εξεγείρονται οι μαχνοβίτες αντάρτες;» και κατά τη διάρκεια όλου του άρθρου του υποστηρίζει ότι η μαχνοβτσινα είναι στην ουσία ένα νέο μέτωπο ενάντια στο Σοβιετικό σύστημα και δε λέει καμιά λέξη για το βαρύ μέτωπο του Ντενίκιν, στο οποίο από τις πρώτες μέρες της εξέγερσης των αγροτών ενάντια στον γκέτμαν και στους μεγαλογαιοκτήμονες, οι αντάρτες μέτρησαν και μετρούν αμέτρητα θύματα.

Στην αναφερόμενη διαταγή του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας, κηρύσσομαι συνωμότης ενάντια στη Σοβιετική Δημοκρατία, οργανωτής ανταρσίας σε όφους Γκριγκόριεφ.

Θεωρώ αναφαίρετο, κατακτημένο από την Επανάσταση, δικαίωμα των αγροτών και εργατών να καλούν Συνέδριο μόνοι τους, για ανάλυση των ζητημάτων κοινού και ιδιωτικού χαρακτήρα. Γι' αυτό, θεωρώ την κήρυξη από τα πάνω τέτοιων Συνεδρίων ως παράνομων, παραβίαση των επαναστατικών δικαιωμάτων του λαού.

Εκτός από αυτό, πρέπει να δηλώσω ότι είναι πραγματικό ψέμα η υποστήριξη, ότι εγώ ή το Επιτελείο μου είμαστε οργανωτές του Συνεδρίου. Αντλαμβάνομαστε πλήρως τη στάση απέναντι μου της Κεντρικής Κρατικής Εξουσίας. Θεωρεί τους αντάρτες συνολικά ασυμβίβαστους με την κρατική οικοδόμηση, με την έννοια του ότι αυτή η οικοδόμηση διεξάγεται από τη σύγχρονη κρατική εξουσία.

Ταυτόχρονα μ' αυτό, η Κεντρική Εξουσία θεωρεί το αντάρτικο συνδεδεμένο μ' εμένα, την υπάρχουσα έχθρα και αντιπάθεια της Κεντρικής Εξουσίας προς το αντάρτικο τη μεταφέρει, κυρίως, σ' εμένα.

Παραδείγματα γι' αυτό μπορούν να είναι τα πολυάριθμα άρθρα του Σοβιετικού και του κομματικού Τύπου και επίσης το προαναφερθέν άρθρο του Προέδρου του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας Λ. Τρότσκι, στο οποίο δίπλα στα ψεύτικα γεγονότα, έχει διαχυθεί πολλή έχθρα εναντίον μου. Η εχθρική, και το τελευταίο διάστημα

επιθετική, συμπεριφορά της Κεντρικής Εξουσίας σχετικά με τους αντάρτες, σύμφωνα με τη βαθιά μου πεποίθηση, μοιραία θα φτάσει σε αιματηρά γεγονότα στο εσωτερικό του εργαζόμενου λαού, τη δημιουργία ανάμεσα στους εργαζόμενους ιδιαίτερου, εσωτερικού μετώπου, στο οποίο και οι δυο αντιμαχόμενες πλευρές θα αποτελούνται μόνο από εργαζόμενους και επαναστάτες. Αυτό το θεωρώ τεράστιο, ασυγχώρητο έγκλημα απέναντι στον εργαζόμενο λαό και τη συνειδητή του Επανάσταση και θεωρώ τον εαυτό μου υποχρεωμένο να πράξω τα πάντα για την αποφυγή του κακού.

Σαν αναρχικός - επαναστάτης, κατά τη διάρκεια δεκατριών ετών πάλευα για τις ιδέες των σοσιαλιστών και γι' αυτές τις ιδέες παλεύω και τώρα. Πιο σωστό και ορθό τρόπο για την αποφυγή του εγκλήματος που πλησιάζει, θεωρώ την αποχώρησή μου από το πόστο που καταλαμβάνω. Νομίζω ότι με την αποχώρησή μου, η κεντρική εξουσία θα πάψει να υποψιάζεται τους επαναστάτες αντάρτες για συνομοσίες ενάντια στη Σοβιετική Δημοκρατία και θα τους αντιμετωπίσει με την όλη σοβαρότητα, σαν πραγματικό τέκνο της κοινωνικής μαζικής Επανάστασης στην Ουκρανία και όχι σαν σε ύποπτο στρατόπεδο, με το οποίο παζαρεύουν για κάθε σφαίρα, το οποίο συχνά απλά το σαμποτάρανε με στρατιωτικό εξοπλισμό και ρουχισμό. Χάρη σ' αυτό, το σημαντικό απ' όλες τις πλευρές μετώπων ανταρτών έφερε περιττές ήττες στο μέτωπο, οι οποίες θα αποφεύγονταν εύκολα με μία διαφορετική στάση της Κεντρικής Εξουσίας. Ζητώ ξανά επίμονα να με απαλλάξετε από τη θέση του Διοικητή Σοβιετικής Αντάρτικης Μεραρχίας και να στείλετε ειδικό, για τη λήψη όλων των εγγράφων από 'μένα.

Διοικητής Μεραρχίας, Μαχνό»ⁱ

«Πάντως ο Αρσίνοφ είναι λεβεντιά!», μίλησε ο Ντολζένκο. «Συμπαρασύρει τη Γκουλάιπολίτικη Ένωση και τον Μαχνό με το μέρος μας και βέβαια θα χυθεί λιγότερο αίμα. Αφού δεν είναι λογικό χωρίς σφαίρες να μάχεσαι σε δυο μέτωπα και θα ήταν κουτό να παραμείνει Διοικητής Μεραρχίας.»

Εκδόθηκε απεύθυνση του Μαχνό προς τα στρατεύματα, όπου καλούσε τους αντάρτες να κρατούν το εξωτερικό μέτωπο με την προηγούμενη ενεργητικότητα και να μη δυσανασχετούν που θα βρίσκονται υπό καθοδήγηση μπολσεβίκικων επιτελείων.

Το βράδυ της 8ης, ξανά συνέλευση. Οι διοικητές, που δεν κρύωσαν ακόμα από τις μάχες, δήλωναν όλοι μαζί:

«Αυτά δεν είναι μάχες, είναι σφαγή! Το να πολεμάμε κι άλλο χωρίς πορομαχικά είναι έγκλημα! Πάρα πολλά θύματα. Η Μεραρχία πρέπει να αποσυρθεί από τη μάχη, ή να πάει στους Κόκκινους. Ποια η διαφορά, ο εχθρός μας είναι ο ίδιος, ο Ντενίκιν.»

ⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Θ.

Η πλειοψηφία ήταν πια υπέρ της παράδοσης της Μεραρχίας στην Κόκκινη Διοίκηση. Όλοι συμφώνησαν στο ότι πρέπει να υπερασπίσουμε την περιοχή μας και μετά θα δούμε.

Η παράδοση των στρατευμάτων ανατέθηκε σ' εμένα. Εγώ ειδοποίησα ότι στον σταθμό Ορέχοβο έφτασε η Επιτροπή της 14^{ης} Στρατιάς με τον Διοικητή της 3^{ης} Ταξιαρχίας της 7^{ης} Μεραρχίας Τυφεκιοφόρων σύντροφο Κρούσερ και αναμένουν την παράδοση του μετώπου μας σ' αυτούς. Στην αίθουσα πολλοί άρχισαν να χαμογελούν, ενώ ο Μιχάλεφ - Παβλένκο είπε: «Είναι το "φιλαράκι" του μπάτκο. Μόνο αυτό μας έλειπε.»

Μια βδομάδα πριν, ο Μαχνό και οι υπάλληλοι του Επιτελείου, είχαν κληθεί στο Επιτελείο της 2^{ης} Ουκρανικής Στρατιάς, που βρισκόταν στον σταθμό Σινέλνικοβο. Δίνοντας αναφορά, παίρνοντας διευκρινίσεις για τις εντολές, λαμβάνοντας κάποια εφόδια για το μέτωπο και τελειώνοντας με τις απλές υποθέσεις, στην αναμονή του τέλους της φόρτωσης των εφοδίων, αυτοί έκαναν περίπατο στην αποβάθρα του σταθμού. Ο Μαχνό έλεγε και χαιρόταν ότι οι αμαξοστοιχίες στρατευμάτων που βρίσκονται στις γραμμές υπό τη διοίκηση του Κρούσερ, δόθηκαν από τη Διοίκηση σ' εμάς για βοήθεια και οπεύδουν επειγόντως στην περιοχή Γκουλάι Πόλε, Βολνοβάχα! Όμως οι έτοιμες για αναχώρηση αμαξοστοιχίες περίμεναν. Σύντομα ο Μαχνό έκανε παρατήρηση στον Κρούσερ που φάνηκε στον σταθμό, ότι στο μέτωπο είναι πολύ δύσκολα, η βοήθεια είναι απαραίτητη αμέσως και του είπε να εκτελέσει τη διαταγή του Διοικητή της 2^{ης} Στρατιάς - να αναχωρήσει με τις αμαξοστοιχίες του στο μέτωπο εντός 5 λεπτών.

Ο Κρούσερ απάντησε στον Μαχνό ότι δεν είναι δουλειά του να διατάζει και συνέχισε πιο πέρα χωρίς να βιάζεται, ενώ οι υπάλληλοι του Επιτελείου μπήκαν στο κυλικείο, χωρίς να χάνουν άδικα χρόνο. Βγαίνοντας από το κυλικείο, είδαν ξανά τον Κρούσερ, που με τεμπέλικα βηματάκια, βολτάριζε ατάραχος στην αποβάθρα. Στην ερώτηση του Μαχνό: «Δεν αναχωρήσατε ακόμη; Κάθεστε εδώ;», ο Κρούσερ φλεγματικά, μα προκλητικά απάντησε ότι αυτός δεν κάθεται, αλλά ακόμα ετοιμάζεται για αναχώρηση κι επανέλαβε ξανά ότι δεν είναι ο Μαχνό που θα τον διατάζει. Αυτό πια ο Μαχνό δεν μπορούσε να το αντέξει, άρπαξε το «Κολτ» και πυροβόλησε κάτω από τα πόδια του Κρούσερ. Αυτό χάρισε ζωντανία στον Κρούσερ, που εξαφανίστηκε πίσω από τη γωνία του σταθμού. Και τώρα σ' αυτόν τον Κρούσερ έπρεπε να παραδώσουμε τη Μεραρχία...

Εγώ με το Επιτελείο ξεκίνησα για την πόλη Ορέχοβο, ενώ ο Μαχνό συνέχιζε να μάχεται. Οι ενισχύσεις του 9^{ου} Ελληνικού Συντάγματος, οι συγκροτήσεις των ταγμάτων: του Φεντόροβο υπό τη διοίκηση του Ποντκόβα⁽¹⁴²⁾ του Πολόγκι, του Ορέχοβο και άλλων, πλησίαζαν στο τέλος και ο Μαχνό έδινε μεγάλη προσοχή σ' αυτές τις δουλειές.

Αυτό το διάστημα, οι αναρχικοί που βρίσκονταν στη μαχνοβοϊνία, άρχισαν να την εγκαταλείπουν, φεύγοντας στις κεντρικές πόλεις της Ουκρανίας και της Ρωσίας.

Εκείνο τον καιρό, το δικό μας Επιτελείο Εκστρατείας της Αντάρτικης Μεραρχίας λειτουργούσε μαζί με την επιτροπή υποδοχής της 14^{ης} Στρατιάς.

Στις 9 Ιούνη 1919, ο Κρούσερ εξέδωσε διαταγή, η οποία έλεγε:

1. Σύμφωνα με την εντολή του Διοικητή 14^{ης} Στρατιάς από σήμερα ανέλαβα τη Διοίκηση της περιοχής από την Αζοφική Θάλασσα ως την Νοβο - Ουσπένοφκα.
2. Όλες οι φήμες, για το ότι όλοι οι μαχνοβίτες θα καταδιωχθούν από τη νέα Διοίκηση, δε βασίζονται πουθενά, τις διαδίδουν αυτοί, οι οποίοι αισθάνονται ένοχοι! Όλοι οι γνήσιοι επαναστάτες θα παραμείνουν στις θέσεις τους, εντελώς ανεξάρτητα από το σε ποιο κόμμα ανήκουν, αρκεί να βαδίζουν στα βήματά μας για μια κοινή υπόθεση, την απελευθέρωση της εργασίας από το Κεφάλαιοⁱ».

Η παράδοση της περιοχής του μετώπου, των στρατευμάτων, του τεχνικού εξοπλισμού, του οπλισμού, του εφοδιασμού, των εγγράφων, του ταμείου, παραδόθηκαν ξαφνικά, απλά και γρήγορα. Το βράδυ της 9^{ης} Ιούνη, η πράξη παράδοσης είχε υπογραφεί απ' όλους.

Η δικιά μας Επιτροπή Επιτελείου διατάχθηκε να παραμείνει μέχρι νεότερων διαταγών στο Επιτελείο της 3^{ης} Ταξιαρχίας του Κρούσερ.

Εντωμεταξύ, το βράδυ της 9^{ης} προς τη 10^η Ιούνη 1919, ο Διοικητής Ταξιαρχίας Κρούσερ σκοτώθηκε.

Έτσι περιέγραψε τις λεπτομέρειες του θανάτου του η εφημερίδα «Μπολοσεβίκ»:

«Ο σύντροφος Κοζλόφ, που έφτασε από το μέτωπο του Κιέβου, μεταδίδει τις ακόλουθες λεπτομέρειες για τον θάνατο του σύντροφου Κρούσερ.

Ο σύντροφος Κρούσερ πήρε προσωπικά μέρος στην επίθεση, την οποία στις 1 το βράδυ άρχισε σοβιετικό τεθωρακισμένο τρένο από τον σταθμό Πολόγκι. Παιρνοντας με μάχη κάποια απόσταση, το τεθωρακισμένο τρένο αναγκάστηκε να σταματήσει σε γέφυρα, επειδή οι γραμμές ήταν ξεβιδωμένες. Ο σύντροφος Κρούσερ με μερικούς Κόκκινους φαντάρους βγήκαν από το τρένο.

Αυτή η ομάδα, με επικεφαλής τον σύντροφο Κρούσερ, έπεσε ξαφνικά σε διασταυρούμενα πυρά. Τα πολυβόλα βρέθηκαν σκουριασμένα. Οι Κόκκινοι φαντάροι υποχώρησαν χωρίς απώλειες προς το τεθωρακισμένο τρένο, ενώ ο σύντροφος Κρούσερ έπεσε στην πρώτη σφαίρα και πέθανε. Η σφαίρα τον πέτυχε στον ώμο και πέρασε από το στήθος.

Άλλο τεθωρακισμένο τρένο που πλησίασε τον σταθμό Πολόγκι, μάζεψε τη σορό του πεσόντος διοικητή. Είχε γδυθεί και λεηλατηθεί από τους εχθρούς...»ⁱⁱ

Εμείς αφεθήκαμε ξανά στην τύχη μας. Δε λαμβάναμε ούτε φρέσκα στρατεύματα, ούτε ενισχύσεις, ούτε οπλισμό και πυρομαχικά.

ⁱ Γκιλιάροβα, Ε., «Μαχητής της Φρουράς του Λένιν», 1968, σελ. 133-134.

ⁱⁱ «Μπολοσεβίκ», Όργανο της ΚΕ του Κ.Κ.Ου.(μμ), Κιέβο 1919, 26 Ιούνη.

Στη γραμμή Πολόγκι - Τσάπλινο εμφανίστηκε το τεθωρακισμένο τρένο «Ν. Ρουντέ-γιεφ», όμως δεν μπορούσε να βοηθήσει και πολύ τα στρατεύματα, στα οποία απουσίαζαν πολεμοφόδια. Σύντομα ο δρόμος για οπισθοχώρηση του τεθωρακισμένου τρένου ανατινάχτηκε από τους σκουροβίτες και πέφτοντας σε αδιέξοδο, το πλήρωμα ανατίναξε και το ίδιο το τεθωρακισμένο τρένο, βγαίνοντας από την περικύκλωση πεζό.

Κατά το βράδυ της 9^{ης} Ιούνη, το μέτωπο μας κύλησε στη γραμμή Νοβοσπάσοφκα - Τσαρεκοσταντίνοβα - Γκουλάι Πόλε - Γκαϊτσούρ - Τσάπλινο, όπου οι μαχνοβίτες ορκίστηκαν να πεθάνουν αλλά να μην υποχωρήσουν.

Στις 10 Ιούνη, ο Β. Ι. Λένιν διάβαζε το τηλεγράφημα του Ν. Ι. Μαχνό της 8^{ης} Ιούνη 1919, με το αίτημα να απαλλαγεί από τα καθήκοντα του Διοικητή Σοβιετικής Μεραρχίας και μάλλον με σκοπό τη φύλαξή του για την ιστορία, έκανε υποσημείωση πάνω του: «στο αρχείο».ⁱ

Με το που βρεθήκαμε σχεδόν διαλυμένοι από τα πιο πιστά στον Τρότσκι, σ' αυτήν την υπόθεση, στρατεύματα του Στρατηγού Σκούρο, ο Διοικητής της 14^{ης} Στρατιάς (πρώην 2^η) Βοροσίλοφ και το μέλος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ, Μεζλαούκ, στις 12 Ιούνη τηλεγραφούσαν στον Τρότσκι:

«Η μαχνοβία διαλύθηκε από τον Σκούρο σε θρύψαλα. Τα εναπομείναντα μαχνάκια σκούζουν για προστασία και κηδεμονία της Σοβιετικής Εξουσίας. Είναι η πιο κατάλληλη στιγμή για την εξάλειψη αυτής της πληγής. Δυστύχημά μας η απουσία ταχτικών τμημάτων, με τα οποία πρέπει να καταλάβουμε το μαχνοβίτικο μέτωπο και να εξαλείψουμε τα απομεινάρια συμμοριών...

Ν° 42... Διοικητής 14^{ης} Στρατιάς Βοροσίλοφ,
μέλος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ, Μεζλαούκ»ⁱⁱ

Το δελτίο επιχειρήσεων του Επιτελείου του Νοτίου Μετώπου της 12^{ης} Ιούνη 1919, έλεγε:

«[...] 8^η Στρατιά [...] Ένα από τα συντάγματά μας συνέλαβε μέρος διοικητικού προσωπικού κι εγκαταλείποντας τη θέση του έφυγε στο Σταρομπέλοκ [...]»ⁱⁱⁱ

Παρόμοια γεγονότα μπορούν να παρατεθούν πολλά.

Αυτή η αποδιοργάνωση των στρατιών του Νοτίου Μετώπου στην ουσία, δεν άρχισε τον Ιούνη. Τα αγαπημένα στον Τρότσκι αποσπάσματα φραγμού και τάγματα κρούσης δεν εξασφάλιζαν νίκες στις στρατιές, αλλά, κρίνοντας από τα ντοκουμέντα, τα ίδια τα αποσπάσματα φραγμού χρειάζονταν φραγμό.

Ήταν εγκληματικό να μη γίνεται αντιληπτό ότι η εκτέλεση του 3^{ου} σημείου της «διαταγής» που στερούσε πολεμοφόδια από την Αντάρτικη Μεραρχία, αναπόφευκτα

ⁱ Λένιν, Β. Ι., «Βιογραφικές Σημειώσεις», τ. 7, σελ. 278.

ⁱⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

ⁱⁱⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 2, σελ. 140.

προκαλούσε ήττες και συνακόλουθα, δημιουργούσε κίνδυνο διάλυσης όλου του Νοτίου Μετώπου ή, το λιγότερο, το αποδυνάμωνε πολύ.

Όχι λιγότερο βλαβερή επίδραση είχε και η μενσεβικική αντιμετώπιση από τον Τρότσκι των αγροτών, σα δύναμη εχθρική προς την Προλεταριακή Επανάσταση, με την οποία το προλεταριάτο αναπόφευκτα θα έρθει σε σύγκρουση.

Για να πετύχει κάτι, πρέπει να βασιζόσαι σε πιθανότητες και ο Τρότσκι ήξερε τις πιθανότητες και τις καταστάσεις. Αφού είναι απολύτως αντιληπτό, ότι με τις ενέργειες του ο Τρότσκι δεν ενίσχυε το αντιντενικίστικο μέτωπο, αλλά το διέλυε. Γιατί; Με ποιον στόχο; Η μαχνοβίτικη περιοχή, σε τελική ανάλυση, δεν έθετε σε κίνδυνο την κομμουνιστική εξουσία και η καταστολή της δεν εξηγείται με απόλυτη αναγκαιότητα.

Ο εχθρός προήλανε σ' όλο το Νότιο μέτωπο, χωρίς να λυπάται τα πυρομαχικά και στις 12 Ιούνη κατέλαβε τα: Μπαρβένκοβο, Αντρέγιεφκα και Βολόχοφ Γιαρ (νότια του Τσουγκούγιεφ)ⁱ, Σταροβέροφκα, Κουπιάνσκ, Νοβομπορόφσκαγια, Σαντκί, Καλμικόφσκαγια - δυτικά του Σταρομπέλσκ, Μπελοβόντοκⁱⁱ.

Αυτή την περίοδο τα στρατεύματα του Νοτίου Μετώπου κρατούσαν την παρακάτω γραμμή του μετώπου:

13^η Στρατιά - Αρτέμοφσκογιε - Σεποβίτογιε - Ντβουρέτοναγια - Κισλόφκαⁱⁱⁱ.

8^η Στρατιά - Ποκρόφσκαγια - Τιμινόβα - Σίλοφ - Μπελολούτσκαγια - Γκανούσοφ - Βισοτσίνοφ - Μαλιάροφκα - Μάρκοφκα - Ζουράφκα - ποταμός Μπογκουτσάρ έως το Τβιοντοχλέμποφ^{iv}.

Έτσι, από τη γραμμή του μετώπου που φτάσαμε στα μέσα Μάη προς τις 12 Ιούλη, απομακρυνθήκαμε προς την πλευρά του Αλεξάντροφσκ και της Μελιτόπολης για 110 βέρστια, ενώ οι 13^η, 8^η και 10^η Κόκκινες Στρατιές προς το Πάβλογκραντ και τον σταθμό Λοζοβάγια για 140 βέρστια, προς το Χάρκοβο και το Μπέλγκοροντ για 220 βέρστια στο Βαλούικι 200, στο Ποβόρινο για 150 και στο Τσαρίτσιν και Αστραχάν 170 βέρστια.

Η τροτσκιστική διοίκηση στην Ουκρανία και στον Κόκκινο Στρατό ήταν σίγουρη ότι τα «τροτσκιστικά μαγειρέματα», στο οπλοστάσιο των οποίων έμπαιναν το ψέμα, η συκοφαντία, η υποκρισία, η απάτη, η μοχθηρότητα κ.τ.λ. θα εξασφαλίσουν τη νίκη κατά των ανταρτών και δεν είναι αναγκαίο να διεξάγεις διάλογο με τα εκατομμύρια του λαού, στέλνοντας στις μάζες κομματικούς υπαλλήλους για πολιτική διαφώτιση. Ο Τρότσκι ήξερε ότι η πολιτική μόρφωση των μαζών δε σημαίνει νίκη γι' αυτόν, αλλά το αντίθετο. Ενώ το αγαπημένο στην καρδιά του «πυρωμένο σίδηρο», η αφαιμάξη, θα εξασφαλίσει ηρεμία για μερικές γενιές, θα εξασφαλίσει την πολιτική παθητικότητα των μαζών σε οποιοδήποτε σύστημα διακυβέρνησης.

Για τον άνθρωπο είναι από την φύση του αποκρουστικό αυτό το οποίο τον εξαναγκάζουν με τη βία να κάνει και φυσικά οι αντάρτες έβριζαν σ' απάντηση για τις βρώ-

ⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 2, σελ. 146.

ⁱⁱ «Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού», τ. 2, σελ. 265.

ⁱⁱⁱ «Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού», τ. 2, σελ. 265.

^{iv} «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 2, σελ. 142.

μικες, άδικες κατηγορίες και προσβολές. Καμιά φορά εξέφραζαν δυσαρέσκεια για τα προσβλητικά για την εθνική υπερηφάνεια λόγια, όμως ποτέ δεν εισήγαγαν σ' αυτές τις βρισιές μισανθρωπική και αντισημιτική χροιά.

Εμείς γνωρίζαμε τα θέσφατα, ότι δηλαδή τις κακές φήμες τις δημιουργούν και τις διαδίδουν στον κόσμο οι φτωχοί στο πνεύμα.

Με ποιον σκοπό οι τροτοκιστές παραπληροφορούσαν συστηματικά τον Β. Ι. Λένιν και τα κεντρικά όργανα για την κατάσταση στη μαχνοβτσινα;

Μήπως, όμως, το θέμα δε βρίσκεται καθόλου στη μαχνοβτσινα;

Ήδη εκείνο τον καιρό, οι τροτοκιστές εκφράζονταν για τις περιοχές των ανταρτών, λέγοντας ότι, υποτίθεται, τα στρατεύματα πέρασαν πολύ γρήγορα τις εκτάσεις αυτών των περιοχών, υπονοώντας ότι τα στρατεύματα άφησαν στο πέρασμά τους πολλούς ζωντανούς εχθρούς της νέας εξουσίας.

Φαίνεται ότι γι' αυτό ακριβώς σκοτωνόταν ο Τρότσκι για την πολύ ανησυχητική γι' αυτόν Ουκρανία και ήλπιζε να την οργώσει κανά δυο φορές ακόμα με τα μετωπικά στρατεύματα, για να είναι πιο συνομιλητικοί, πιο υπάκουοι. Γι' αυτό, η κατεύθυνση της δράσης του Τρότσκι έφερε προβοκατόρικο χαρακτήρα και απαιτούσε σκληρότητα. Και πολλοί στη μαχνοβτσινα το ένιωθαν και το ήξεραν, ότι έλεος από τον νικητή δε θα υπάρξει.

Αυτή τη χαρακτηριστική κατάσταση θα μεταδώσει στην αίτησή του προς τον Βοροσίλοφ ο πρώην Διευθυντής του Επιτελείου της Αντάρτικης Μεραρχίας, Ι. Β. Οζέροφ:

«Βρίσκομαι αδιάκοπα ανάμεσα στα αντάρτικα στρατεύματα. Η υγεία μου έχει κλονιστεί εντελώς. Μεταδώστε στον σύντροφο Βοροσίλοφ να μου στείλει αντικαταστάτη, ενώ εμένα σαν ανάπηρο, που δέχτηκε 53 τραύματα, να με αποστρατεύσουν για θεραπεία, επειδή στην παρούσα κατάσταση, όταν εξαντλείς τις δυνάμεις σου για να κάνεις πράγματα για το κοινό καλό, ρισκάρεις κάθε λεπτό να κηρυχτείς εκτός νόμου, κάτι το οποίο επιδρά πολύ άσχημα στην υγεία, που έχει κλονιστεί έτσι κι αλλιώς. Γι' αυτό παρακαλώ να δεχτείτε την παραίτησή μου...»ⁱ

Όμως αντί για αποστρατεία θα εκτελεστεί από στρατοδικείο.

Κατηγορηματικά ενάντια στις ενέργειες του Τρότσκι τάσσονταν ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο και ο Σκάτοκο. Σαν αποτέλεσμα, ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο απομακρύνθηκε για «ανικανότητα», ενώ ο Σκάτοκο για «αχρηστία».

Ο πρώην Διοικητής της 2^{ης} Στρατιάς, Σκάτοκο, έγραφε στα απομνημονεύματά του:

«Η διαταγή του Τρότσκι για την κήρυξη του Μαχνό εκτός νόμου, βοήθουσε τόσο τους Λευκούς, που την τύπωσαν σε πολλά αντίγραφα και τα πετούσαν ανάμεσα στα στρατεύματα του Μαχνό.»ⁱⁱ

ⁱ Κ.Κ.Α.Σ.Σ.

ⁱⁱ Σκάτοκο, Α. Ε., «Ιστορία της 2^{ης} Ουκρανικής Στρατιάς - Χειρόγραφα», Μόσχα 1934, σελ. 78.

Ο εχθρός πίεζε ιδιαίτερα στην περιοχή του Πολόγκι, επιδιώκοντας να προωθηθεί προς τον Δνειπέρο, στο Αλεξάντροφσκ, για να αποκόψει τον σιδηρόδρομο από την Κριμαία, στερώντας τον δρόμο υποχώρησης στο Κριμαϊκό Σώμα Κρούσης του Ντιμπένκο. Όμως οι μαχνοβίτες, ακόμα και με απουσία πυρομαχικών, περνούσαν πάλι σε επίθεση και στις 13 Ιούνη, για πολλοστή φορά, κατέλαβαν το Γκουλάι Πόλε και το Κόνσκι Ραζντόρι.

Αυτόν τον καιρό, στη γραμμή Μελιτόπολη - Αλεξάντροφσκ, ήταν συγκεντρωμένα μερικά κόκκινα συντάγματα, τα οποία ελευθερώθηκαν από το γριγκοριεβίτικο μέτωπο και τοποθετήθηκαν στα μετόπισθεν των μαχνοβιτών, για να τους αφοπλίσουν. Αυτά ρίχνονταν στις εφοδιοπομπές, άρπαζαν τους διοικητές και τους επιστάτες και τους κατεύθυναν στο Έκτακτο Στρατοδικείο του Λεκανοπεδίου Ντονέσκ⁽¹⁴³⁾, που είχε εγκατασταθεί στο Σινέλνικοβο από τις 12 Ιούνη.

Πολλοί αντάρτες, εκφράζοντας δυσπιστία και με σκοπό να εκδικηθούν τους προδότες κομμουνιστές, επέμεναν να περάσουν στο πλευρό των Λευκών. Όμως τους συγκρατούσαν με υποσχέσεις, ότι όλα θα εξομαλυνθούν και θα γίνουν όλα όπως επιθυμεί ο λαός, στρέφοντας την προσοχή στην τρομοκρατία των Λευκών.

Όταν οι Στρατιές του Νοτίου Μετώπου απωθήθηκαν από τις θέσεις τους και σχεδόν διαλύθηκαν, ενώ η επιθετική πρωτοβουλία πέρασε πλήρως στους Λευκούς, μόνο τότε οι αντάρτες άφησαν το Μπερντιάνσκ, τον σταθμό Βέρχνι Τοκμάκ, το Πολόγκι, το Γκουλάι Πόλε, το Γκαϊτσούρ.

Κατά τις 20 Μάη, ο εχθρός κινητοποίησε τις απομακρυσμένες εφεδρείες του, φτάνοντας σχεδόν στο διπλάσιο την ανωτερότητα των δυνάμεων, σ' όλες τις κυριότερες κατευθύνσεις και την ώρα που οι στρατιές μας λιώνανε στην άνιση πάλη με τις υπερτερούσες δυνάμεις του εχθρού, ο τελευταίος, συνενωμένος με τους ξεσηκωμένους Κοζάκους, έλαβε όχι μόνο έτοιμες συγκροτήσεις, αλλά ακόμα και έτοιμα στρατιωτικά τμήματα (στην περιοχή του Μπογκουτσάρσκ), που οργανώθηκαν κατά τη διάρκεια του αγώνα με τα κατασταλτικά στρατεύματα. Όλα αυτά έδωσαν σε τρεις εβδομάδες τεράστια αριθμητική υπεροχή στον εχθρό, ανύψωσαν το ηθικό του και προκάλεσαν τον καθολικό ξεσηκωμό των Κοζάκων, ακόμα και στις επιστρατευμένες περιοχές.

Νωρίς το πρωί της 15^{ης} Ιούνη, ήρθε σε 'μένα στον σταθμό Μάλαγια Τοκμάτοκα ο Μαχνό με το πρώην Επιτελείο του, μέλη του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ και τη γκουλαϊπολιτική «αδελφότητα». Ήταν 150 άτομα με 10 πολυβόλα, όμως χωρίς σφαίρες. Το βράδυ, τα τμήματά μας κατέλαβαν πάλι τις χαμένες περιοχές - ποταμό Νογκάισκ, σταθμό Βέρχνι Τοκμάκ, χωριό Κιρίλοφκα, Πολόγκι, Γκουλάι Πόλε και Γκαϊτσούρ, στις οποίες ενίσχυσαν τις θέσεις τους.

Μετά την επιμονή της «Ένωσης Αναρχικών» και του Μαχνό, αρχίσαμε συνέλευση.

«Όχι, είχαμε δικιο!», έλεγε ο Μαχνό, ρίχνοντας το βλέμμα του πάνω μας. «Ανοίξαμε για το αντάρτικο νέα λαμπρή σελίδα στην ιστορία, δεν πέσαμε στην προβοκάτσια. Σε πείσμα της επιθυμίας του Τρότσκι - να μας σπρώξει στις αγκάλες του Ντενικίν - περάσαμε άριστα τη δοκιμασία. Περικυκλωμένοι από αποσπάσματα φραγμού, στρατοδικεία, τα οποία μας τουφεκίζουν, χωρίς πυρομαχικά, εμείς δεν

οπισθοχωρούμε, αλλά το αντίθετο, προχωράμε μπροστά. Όμως δεν μπορούμε να συνεχίσουμε έτσι. Σ' αυτή τη συνέλευση είναι απαραίτητο να αποφασίσουμε το μέλλον του αντάρτικου, επειδή είναι αδιανόητο να πεθαίνουμε στο μέτωπο, όταν στα μετόπισθεν εκτελούν τα αδέρφια μας. Εμείς βγήκαμε από την αφάνεια και αν τολμήσει το στρατοδικείο να συλλάβει κάποιον από 'μας, θα σηκώσουμε τέτοια φασαρία, που θα τρανταχτεί μέχρι και το Κίεβο. Φτάνουν οι συναισθηματισμοί. Χρειάζεται τέτοια δράση, που το Κόκκινο Μέτωπο να χρησιμοποιηθεί σε όφελος του αντάρτικου. Η Μερραρχία μας πρέπει να στρέψει τις λόγχες της εναντίον των δικών της μετόπισθεν - Μελιτόπολη, Φεντόροφκα και Αλεξάντροφκα, όπου βρίσκονται κόκκινα συντάγματα και εκκαθαριστικά αποσπάσματα, που εκτελούν τους διοικητές μας σαν κυνηγοί από ενέδρα, αφοπλίζουν αποσπάσματα, εφοδιοπομπές, ιατρεία. Εμείς πρέπει να τους πούμε - ή ελάτε για βοήθεια ενάντια στους Λευκοφρουρούς, ή ανοίξτε τον δρόμο προς τη Χερσώνα και υπερασπίστε μοναχοί σας τις περιοχές μας. Πρέπει να βγούμε από τα διασταυρούμενα πυρά, να ξεκουραστούμε, να ενισχυθούμε».

Έτσι, εκ μέρους του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ, της "Ναμπάτ", της Ένωσης Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε και του Επιτελείου της Μερραρχίας, ο Μαχνό μάς έκανε αγκιτάτσια ενάντια στους μπολσεβίκους.

Όμως κανένας από τους διοικητές, που βρίσκονταν νωρίτερα υπό τη διοίκησή μου, σα Διευθυντή Επιτελείου Εκστρατείας της Μερραρχίας, Διευθυντή μάχιμης περιοχής και Διοικητή Ταξιαρχίας, δε συμφωνούσαν. Συμμερίζονταν τη σκέψη μου - να μην πολεμήσουμε τους Κόκκινους και να μην αφήσουμε την περιοχή μας όσο ζούμε.

Έτσι, δε φτάσαμε σε καμιά συμφωνία μεταξύ μας. Ο Μαχνό, αφού πρώτα καβγαδίσαμε, με φίλησε και μετά έφυγε για το Μπολσόι Τοκμάκ. Στον δρόμο πραγματοποιούσε συλλαλητήρια, καλώντας τους αντάρτες και τον πληθυσμό να στηρίξουν τον αγώνα του ενάντια στους μπολσεβίκους. Όμως δεν τον άκουγαν καλά και αυτός με το απόσπασμά του μπήκε στο Μπολσόι Τοκμάκ, όπου είχε κάποια επιτυχία, τόσο στον πληθυσμό, όσο και ανάμεσα στο κόκκινο τάγμα.

Εδώ συναντήθηκε με τη Μαρούσια Νικιφόροβα, που εκείνο τον καιρό οργάνωσε ομάδα 60 ατόμων τρομοκρατών - αναρχικών, που βρίσκονταν πριν στη μαχνοβίτικη αντικατασκοπία, τα αποσπάσματα του Τσερεντιάκ και του Σούμπα. Αυτή ζητούσε επίμονα να της δώσει χρήματα για την υπόθεση του αγώνα, όμως ο Μαχνό αρνιόταν, έφτασαν σχεδόν να αλληλοπυροβοληθούν, ενώ στο τέλος ο Μαχνό παρέδωσε στην ομάδα 250.000 ρούβλια.

Η ομάδα χωρίστηκε σε τρία αποσπάσματα και από τον σταθμό Φεντόροφκα έφυγε σε τρεις κατευθύνσεις. Το ένα -20 ατόμων- με επικεφαλής τη Νικιφόροβα έφυγε στην Κριμαία, απ' όπου έπρεπε να περάσει στο Ροστόφ και να ανατινάξει το στρατηγείο του Ντενίκιν. Το άλλο -25 ατόμων- με επικεφαλής τους Κοβαλέβιτς, Σομπόλεφ και Γκλάζγκον, έφυγαν στο Χάρκοβο, για να απελευθερώσουν αιχμάλωτους μαχνοβίτες, ενώ σε περίπτωση αποτυχίας να ανατινάξουν το Έκτακτο Στρατοδικείο και το τρίτο - με επικεφαλής τον Τσερνιακ και τον Γκρόμοφ, έφυγαν για τη Σιβηρία για να ανατινάξουν το στρατηγείο του Κολτσάκ⁽¹⁴⁴⁾.

Στα τέλη του Ιούλη, η Νικιφόροβα, μαζί με τον άντρα της, τον γνωστό αναρχικό Β. Μπζόστεκ⁽¹⁴⁵⁾, αναγνωρίστηκε και απαγχονίστηκε στην πόλη Συμφερόπολη από τον στρατηγό Σλάσεφ. Το απόσπασμά της πέρασε από την Κριμαία στον Καύκασο και πήρε μέρος στο κίνημα των Πράσινων. Το απόσπασμα της Σιβηρίας πέρασε στα Ουράλια και πήρε και αυτό μέρος στο αντάρτικο κίνημα στα μετόπισθεν του Κολτσάκ.

Το απόσπασμα του Κοβαλέβιτς⁽¹⁴⁶⁾ από το Χάρκοβο, αποφάσισε να φύγει στη Μόσχα, στην οποία έβλεπε την πηγή όλου του «κακού». Σε σύντομο διάστημα οργάνωσε δικό του τυπογραφείο και διέδιδε καλέσματα για στάση, με την υπογραφή «Πανρωσική Οργάνωση Παράνομων Αναρχικών».

Αυτοί οι αγωνιστές ετοιμάζονταν να ανατινάξουν το Κρεμλίνο και ασύλληπτοι απαλλοτριώναν τράπεζες σε Μόσχα, Τουλά, Πετρούπολη, Μπριάνσκ, Ιβάνοβο - Βοζνεσένσκ και άλλες πόλεις. Όμως για τη δράση αυτού του αποσπάσματος θα αναφερθούμε παρακάτω.

Στο μετὰξὺ ο Μαχνό συνέχιζε να πραγματοποιεί συλλαλητήρια στο Μπολσόι Τοκμάκ. Ο Κόκκινος λόχος, που ήταν υπό τη διοίκηση της Στρατιωτικής Επιτροπής, πέρασε στο πλευρό του. Οι ντόπιοι μαχνοβίτες επίσης περνούσαν στο απόσπασμά του, που έφτασε προς τις 17 Ιούνη τα 600 άτομα.

Από το Μπολσόι Τοκμάκ, ο Μαχνό με το απόσπασμα πέρασε στην περιοχή της Νοβονικολάγιεφκα, με στόχο να καλύψει το αριστερό πλευρό των στρατευμάτων μας, όμως μαθαίνοντας ότι στο Σοφίγιεφκα (10 βέρστια βορειοανατολικά του Αλεξάντροφσκ), διεξάγεται κοινοτικό αγροτικό συνέδριο, στράφηκε προς τα εκεί.

Οι αντιπρόσωποι του Συνεδρίου εξέλεξαν τον Μαχνό επίτιμο πρόεδρο και δήλωσαν ότι, παρ' όλο που ο Μαχνό κηρύχτηκε εκτός νόμου, αυτοί του έχουν εμπιστοσύνη, μιας και ξέρουν ότι αυτός είναι που θα προστατέψει τους αγρότες από τον Ντενίκιν και δε θα επιτρέψει στους τσιφλικάδες να τους βασανίσουν.

Παίρνοντας τον λόγο ο Μαχνό, έπεισε το Συνέδριο ότι οι αντάρτες δε θα εγκαταλείψουν τους αγρότες της Ουκρανίας στη δύσκολη στιγμή, εάν και οι ίδιοι δείξουν ενεργητικότητα στον αγώνα ενάντια στους Λευκούς και στηρίζουν τους αντάρτες. Ο Μαχνό έλεγε ότι παρ' όλο που τους μαχνοβίτες τους κήρυξαν εκτός νόμου, αυτοί εξακολουθούν να κρατούν το μέτωπο και να παλεύουν με την αντεπανάσταση.

«Δεν μπορούσε να γίνει διαφορετικά. Εμείς υπερασπίζουμε την περιοχή μας, τα σπίτια μας. Μας κατηγορήσαν για όλες τις αμαρτίες», έλεγε ο Μαχνό, «όμως είμαστε ένοχοι μόνο στο ότι δηλώσαμε: Ο παντοτινός εχθρός της εργατιάς και της ελευθερίας είναι η εξουσία. Στη σημαία μας είναι γραμμένο: Η εξουσία γεννά παράσιτα! Στερήσαμε τη δυνατότητα στα παράσιτα να βρίσκονται ανάμεσά μας και τώρα να, στην ελεύθερη περιοχή μας, επιτίθεται η εξουσία, με το πρόσωπο του Ντενίκιν από την ανατολή και με το πρόσωπο του Τρότσκι, στην πλάτη μας, από τη δύση. Μισούν με το ίδιο μένος την ελευθερία μας και χρησιμοποιούν τα ίδια μέσα και τρόπους για την υποδούλωσή μας.

Να τι γράφουν οι Λευκοί στην προκήρυξή τους για τους μαχνοβίτες:

«Ποιοι είναι οι μαχνοβίτες και τι θέλουν;

[...] Χρειάζονται ένα πράγμα: Να ζεστάνουν τα χέρια τους σε ξένη φωτιά, αφού αυτό είναι πιο εύκολο επίτευγμα, αυτών που ξέχασαν τον Θεό, ξέχασαν την πατρίδα, ξέχασαν την τιμή, τη συνείδηση και σκέφτονται μόνο την καλοπέραση. Και θέλουν να μην έχουμε καμιά τάξη, να φέρουν τα πάνω - κάτω: Αφού μέσα στην αταξία και την αναρχία θα πίνουν πιο εύκολα ψάρια στα θολά νερά και θα κάνουν τις σκοτεινές πράξεις τους.

Αφού τίποτα άλλο, εκτός από ζώωδη καλέσματα «χτύπα τον ένα, χτύπα τον άλλο, χτύπα τον παράλλο», δεν ακούσαμε και ούτε θα ακούσουμε απ' αυτούς. Αλλά μήπως ακούσατε λίγα τέτοια καλέσματα από τους μπολοσεβίκους;

Εσείς οι αγρότες και εσείς οι εργάτες έχετε τώρα την ευκαιρία να βοηθήσετε τους αγωνιστές για τη Μεγάλη, Ενιαία και Ένδοξη Ρωσία [...]ⁱ

«Όμως να τι γράφουν, όπως και οι Λευκοί στην προκήρυξη τους, οι Κόκκινοι υποκρίτες». Ο Μαχνό άρχισε πάλι να διαβάζει προκήρυξη.

«Τέλος στους κουλάκους. Η μαύρη προδοσία της εργατο-αγροτικής υπόθεσης από τους Γκριγκόριεφ, Μαχνό, Ζελιόνι, Μαζουριένκο και άλλων αρχηγών κουλάκικων συμμοριών έκανε τη δουλειά της...

Η αγροτιά πρέπει η ίδια να παλέψει μ' αυτά τα καθάρματα, που έχασαν τη συνείδηση και είναι έτοιμοι να πουλήσουν για μια δεκάρα όχι μόνο τον αγρότη, αλλά και τον ίδιο τους τον πατέρα. Οι αγρότες πρέπει να εξοντώνουν αλύπητα αυτούς τους συνεργούς της συμμορίας των αξιωματικών και τους κρυφούς φίλους των τσιφλικάδων. Σε όλα τα φιδίσια, προβοκατόρικα λόγια τους, οι αγρότες πρέπει να απαντήσουν: Φύγετε καθάρματα! Η εργαζόμενη αγροτιά ξέρει ότι πίσω από την πλάτη σας κρύβεται η μούρη του αστυνόμου και του δήμιου.

Πολιτική Διοίκηση του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της 12^{ης} Στρατιάςⁱⁱ

Παρακάτω, ο Μαχνό έκανε μια σύντομη ανάλυση των δυο προκηρύξεων.

Στο τέλος ευχαρίστησε το Συνέδριο για την εμπιστοσύνη του και δήλωσε ότι για τη φτωχή αγροτιά που δεν έχει δικαιώματα, ελευθερία, είναι έτοιμος να πεθάνει, παρά να αφήσει μόνους τους αγρότες και γι' αυτό αναχωρεί αμέσως με το απόσπασμά του στο μέτωπο.

Το απόσπασμα είχε σκληρή μάχη με τους Λευκούς και μετά τη μάχη κατευθύνθηκε προς το Αλεξάντροφσκ.

Φτάνοντας στο χωριό Μόκρογιε, που βρίσκεται 5 βέρστια βορειοανατολικά του Αλεξάντροφσκ, το απόσπασμα σταμάτησε για διανυκτέρευση.

ⁱ «Κρατικό Αρχείο του Ντνεπρόφσκ - Αρχείο προκηρύξεων», Προκήρυξη Ν° 908.

ⁱⁱ «Κρατικό Αρχείο του Ντνεπρόφσκ - Αρχείο προκηρύξεων», Προκήρυξη Ν° 744.

Το πρωί, στην πόλη, στάλθηκε προς τον Πρόεδρο της Εκτελεστικής Επιτροπής, Μιχαϊλόφσκι και του Στρατιωτικού Επιτρόπου Γκόπε ο Τσουμπένκο, με αποστολή να πληροφορηθεί την κατάσταση στα μέτωπα, αν θα αμυνθεί το Αλεξάντροφσκ και ποια είναι η θέση των κεντρικών οργάνων απέναντι στον Μαχνό και τη μαχνοβτοίνα σήμερα, να βολιδοσκοπήσει το έδαφος για την απόκτηση πολεμοφοδίων.

Από το Αλεξάντροφσκ στάλθηκε στον Μαχνό ο σύντροφος Γκόπε.

Έφτασε αντιπροσωπεία στο Μόκρογιε αργά τη νύχτα, ο Μαχνό κοιμόταν ήδη. Στη συνάντησή τους, ο Μαχνό και ο Γκόπε φιλήθηκαν και ο Γκόπε άρχισε να παρακαλάει τον Μαχνό να αναλάβει αυτός τη διοίκηση του Αλεξάντροφσκ, τουλάχιστον μέχρι που ο Φέντκο⁽¹⁴⁷⁾ να βγάλει την Κριμαϊκή Στρατιά από την Κριμαία. Ο Μαχνό απάντησε ότι όλη τη μέρα θα είναι στην πόλη, όπου θα τα συζητήσουν όλα.

Το πρωί της άλλης μέρας, ο Μαχνό με απόσπασμα 60 ατόμων πήγε στο Αλεξάντροφσκ. Όμως τη συζήτηση σχετικά με την ανάληψη της άμυνας του Αλεξάντροφσκ από τον Μαχνό δεν την επανέφερε κανένας.

Το βράδυ, ο Μαχνό επέστρεψε στο χωριό Μόκρογιε, με κακή διάθεση και άσχημα νέα. Μάθαμε ότι στις 17 Ιούνη, στο Χάρκοβο τουφέκισαν πολλούς μαχνοβίτες, ανάμεσα τους μέλη του Επιτελείου Εκστρατείας των μαχνοβιτών, αναρχικοί: Μιχάλεφ - Παβλένκο, Μπουρμπίγκα, Ολένικοφ, Κορόμπκο και αριστεροί σοσιαλεπαναστάτες: Κόστιν, Πολούνις και Ντομπρολιούμποφ. Σε έκτακτη συνέλευση πήραμε την απόφαση να καταλάβουμε αμέσως το πέρασμα του Δνείπερου.

Το απόσπασμα του Μαχνό, 600 ατόμων και το απόσπασμα 250 ατόμων του Σιους, που ενώθηκε μαζί του, με ένα κανόνι και 20 πολυβόλα «Μαξίμ» σε άμαξες, αλλά χωρίς σφαίρες, σε πλήρη ετοιμότητα μάχης, πέρασαν το σούρουπο μέσα από το Αλεξάντροφσκ και κατευθύνθηκαν προς τη γέφυρα του Κιτοκάς.

Περίπου στις 24 Ιούνη, ο Μαχνό πέρασε στη δεξιά όχθη του ποταμού Δνείπερου και σταμάτησε το απόσπασμά του στην αποικία Κιτοκάς, παρακολουθώντας την ίδια ώρα το πέρασμα του ποταμού.

Κατά τις τρεις μέρες που οι αντάρτες πέρασαν στο Κιτοκάς, πέρασαν από αυτούς πολλές αντιπροσωπείες στρατιωτικών τμημάτων, που ζητούσαν να μπουν κάτω από τη διοίκηση του Μαχνό! Όμως ο Μαχνό αρνούσαν σε όλους κατηγορηματικά, δικαιολογώντας το με το ότι η αποχώρησή τους θα αποδυναμώσει το μέτωπο κατά των Λευκών. Δέχτηκε να πάρει μαζί του μόνο την ομάδα πολυβολητών του Φομά Κόζιν, τον οποίο κνηγούσαν ιδιαίτερα οι επίτροποι.

Την τρίτη μέρα, στο Κιτοκάς έφτασε ο Π. Ντιμπένκο, ο Διοικητής Αποσπάσματος Ειδικής Αποστολής Κ. Μεντβέντιεφ και Πολιτικός Επίτροπος, νομίζω, ο Αντόνοφ. Μετά από τους χαιρετισμούς, ο Ντιμπένκο είπε ότι ήρθε, για να κρατήσει τον λόγο του και γνωστοποιεί στον Μαχνό, ότι εναντίον του θα σταλούν στρατεύματα για την τελική διάλυση της μαχνοβτοίνας, γι' αυτό οι αντάρτες πρέπει να φύγουν αμέσως από την περιοχή.

Διατάσσοντας να έρθει οπωσδήποτε ο Μαχνό αύριο στο Επιτελείο του στη Νικόπολη, ο Ντιμπένκο αποχώρησε. Ο Μεντβέντιεφ και ο Αντόνοφ, με μικρό απόσπασμα,

έμειναν για τη σύλληψη του Φομά Κόζιν, όμως την ώρα της σύλληψης αρπάχτηκαν κι εκτελέστηκαν από τους πολυβολητές του Κόζιν, που δεν υπάκουσαν στη διαταγή.

Την επόμενη μέρα, ήρθε στο Επιτελείο τηλεγραφητής και δήλωσε ότι ο Μαχνό δεν πρέπει να πάει στη Νικόπολη, μιας και έγινε γνωστό ότι ο Ντιμπένκο θέλει να παρασύρει τον Μαχνό και τους διοικητές του στη Νικόπολη κι εκεί να τους συλλάβει, δηλαδή να επαναλάβει αυτό που έκανε ο Βοροσίλοφ με τον Μιχάλεφ-Παβλένκο και τον Μπουρμπίγκα.

Την ίδια μέρα, ο Μαχνό διέταξε να μεταφερθεί το απόσπασμα στο χωριό Χορτίτσα, 6 βέρστια νότια του Κιτοκάς.

Μένοντας κανά δυο μέρες στο Χορτίτσα, το απόσπασμα του Μαχνό κατέλαβε τον σταθμό Καντσέροφκα, απ' όπου ο Μαχνό μίλησε στον τηλεγράφο με την Πολιτική και Στρατιωτική Διοίκηση, ανάμεσά τους και στον Ντιμπένκο.

Από τον σταθμό Καντσέροφκα, το απόσπασμα αναχώρησε προς την κατεύθυνση του χωριού Τοκμακόφκα.

Τα τμήματά μας δε, συνέχιζαν να πολεμούν κάτω από νέα υψηλή διοίκηση, όμως η κατάσταση στο μέτωπο όλο και χειροτέρευε.

Στις 17 Ιούνη, κάτω από την προεδρία του τροτοκιστή Πιατακόφ (μέλη: Μπουζγκάλιν και Ραφαΐλοφ) συνεδρίασε το Έκτακτο Στρατοδικείο του λεκανοπεδίου του Ντονέτς. Ανάμεσα στους καταδικασθέντες και εντός εικοσιτεσσάρων ωρών τουφεκισθέντες, ήταν τα μέλη του πρώην Επιτελείου Εκστρατείας της Αντάρτικης Μεραρχίας: Μπουρμπίγκα, Μιχάλεφ - Παβλένκο, Ολένικοφ, Ντομπρολιούμποφ, Κόστιν και Πολούνιν¹. Τους καταλογιζόταν το άνοιγμα του μετώπου στον Ντενίκιν.

Η είδηση της καταδίκης και της εκτέλεσης των διοικητών και συντρόφων μας διαδόθηκε γρήγορα στο μέτωπο κι επέδρασε σ' αυτό με τον πιο διαλυτικό τρόπο. Το ηθικό όλων έπεσε, όμως κανείς δεν υποχωρούσε.

Αυτή την περίοδο, οι ιδεολόγοι αναρχικοί και εκπρόσωποι της Συνομοσπονδίας Αναρχικών Οργανώσεων Ουκρανίας "Ναμπάτ", που εγκατέλειψαν τη μαχνοβτσίνα, συνέχιζαν τον ιδεολογικό αγώνα. Μέσα από τις παλιές διόδους συνεχίζαμε να λαμβάνουμε περιοδικές εκδόσεις των αναρχικών κι εμείς εκδηλώναμε ζωντανό ενδιαφέρον γι' αυτές.

Τότε, στις 20 Ιούνη 1919, στην ερώτηση του Λαϊκού Επιτρόπου Εξωτερικών Υποθέσεων, Γ. Τσετσέριν, για τις αιτίες της τόσο γρήγορης υποχώρησης των κόκκινων στρατευμάτων, ο συνεργάτης της Επιτροπής, Ντ. Γκόπνερ, στο υπόμνημά του σημείωνε:

«...μια από τις αιτίες της υποχώρησης του Κόκκινου Στρατού κάτω από την πίεση του Ντενίκιν είναι ο τυχοδιωκτισμός γύρω από τον Μαχνό και η πρόωγη κήρυξη ανοιχτού πολέμου στους αντάρτες...»

Παρακάτω στο υπόμνημα περιγράφεται ο ρόλος και η προσφορά του Μαχνό στον αγώνα ενάντια στην αυστρογερμανική κατοχή στην Ουκρανία και στην πάλη με τον

¹ Κορμουνάρ, Χάρκοβο 1919, τ. 73 (87), 18 Ιούνη.

γκέτμαν, αναλύονται οι άθλοι και η σταθερότητα των μαχνοβιτών στις μάχες με τους Ντενικινιστές.

Εκείνο τον καιρό, η κατάσταση στο μέτωπο όλο και χειροτέρευε.

Για τη μεταστροφή της στρατιωτικής επιτυχίας στηρίζαμε τις ελπίδες μας στην περριοχή του Χάρκοβου, η οποία, στις 7 Ιούνη, στην ολομέλεια του χαρκοβίτικου Σοβιέτ, κηρύχτηκε «Κόκκινο Φρούριο», με επικεφαλής το Στρατο-Επαναστατικό Σοβιέτ, όμως η πλάστιγγα δεν έγειρε στην πλευρά τους και στις 24 Ιούνη 1919, το Μπέλγκαροντ και το Χάρκοβο παραδόθηκαν στον εχθρό, παρ' όλο που η εφημερίδα "Μπιενντοτά" της 25ης Ιούνη 1919, μη παρακολουθώντας τα γεγονότα, έγραφε:

«... το Χάρκοβο με τα περιχώρά του πρόλαβε να μετατραπεί σε ισχυρότατο φρούριο.

Το Χάρκοβο το υπερασπίζον όχι οι αντάρτες - αναρχικοί του «Μπάτκο Μαχνό», οι οποίοι τρέπονται σε φυγή μπροστά σε κάθε ισχυρό εχθρικό απόσπασμα, αλλά ο τακτικός Κόκκινος Στρατός εργατών και αγροτών...»

Προς τις 24 Ιούνη, παρέδωσα ήδη εντελώς τα στρατεύματα και το Επιτελείο της πρώην Αντάρτικης Μεραρχίας Μπάτκο Μαχνό στη Σοβιετική Διοίκηση, ήμουν ελεύθερος απ' όλες τις υποχρεώσεις μου και επιθεωρούσα το Σύνταγμα Ιππικού, το οποίο από το Αλεξάντροφσκ, έφτασε στο Οβέχοβο για ενίσχυση του μετώπου. Ο εχθρός πρόλαβε να αποθήσει τους δικούς μας σε 20 βέροστια δυτικά και ήδη πλησίαζε το Ορέχοβο, όταν ο Βοροσίλοφ με κάλεσε στο Επιτελείο της Στρατιάς.

«Κάτι με περιμένει;», σκεφτόμουν πλησιάζοντας τον σταθμό του Αλεξάντροφσκ. «Φιλική υποδοχή ή όχι;». «Το πολύ - πολύ να πεθάνουμε!», με καθησύχαζε ο Ντολζένκο.

«Θα γράψεις στον Βοροσίλοφ έκθεση, θα υπογράψεις και είμαι βέβαιος ότι όλα θα πάνε καλά!». Σύντομα φτάσαμε στον σταθμό του Αλεξάντροφσκ, ο Ντολζένκο πήρε προφυλάξεις. Τοποθέτησε σκοπούς για κάθε ενδεχόμενο, έστειλε στο Επιτελείο πράκτορες αναγνώρισης. Εγώ έγραφα την έκθεση, όταν ο Ντολζένκο ενημέρωσε ότι ο Βοροσίλοφ βρίσκεται στο Επιτελείο και εκεί γίνεται κάποια συνέλευση του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ.

«Πετύχαμε διάνα, πάμε γρήγορα!», είπε, «Κίνδυνος δε φάνηκε, όλα καλά!».

Ξεκινήσαμε για το Επιτελείο της 14ης Στρατιάς, στον Βοροσίλοφ.

«Υποστηρίζοντας τον σύντροφο Λένιν, είχα δίκιο. Ακόμα και από απόσταση, την Ουκρανία την έβλεπε πολύ καλύτερα απ' ό,τι εμείς που καθόμασταν στο Κιεβο και στο Χάρκοβο», ακουγόταν μια μπάσα φωνή από το γραφείο του Διοικητή της Στρατιάς.

Εγώ με τον Ντολζένκο περίμενα στην αίθουσα αναμονής, αναμένοντας τη λήξη της συνεδρίασης. Κανένας από τους υπάλληλους του Επιτελείου δε μας υποψιαζόταν για Διοικητές της πρώην Μεραρχίας μαχνοβιτών, γι' αυτό είχαμε τη δυνατότητα να

ⁱ «Ντιρεκτίβες της Διοίκησης των Μετώπων του Κόκκινου Στρατού», τ. 2, σελ. 267.

καθόμαστε στις πόρτες του γραφείου και να ακούμε τις θερμές διαφωνίες πίσω από την πόρτα.

«Ο Λένιν έγραφε», συνέχιζε η μπάσα φωνή, «να είστε πολιτικοί και όχι στρατιωτικοί δικτάτορες. Όσο οι Λευκοφρουροί και τα στρατεύματα της Αντάντ στην Ουκρανία δε διαλύθηκαν, προσεκτικά με τον Γκριγκόριεφ και τον Μαχνό. Μην οξύνετε τις σχέσεις, να είστε διπλωματικοί, χρησιμοποιήστε τους στην πάλη με τους κυριότερους εχθρούς μας».

«Έλεγα», συνέχιζε η μπάσα φωνή, «ότι τη μαχνοβτοίνα δεν κάνει να τη συγκρίνουμε με τη Γκρικοριεβτοίνα, δεν τη θεωρούσαμε σοβιετικό κίνημα με την πραγματική έννοια αυτής της λέξης, επειδή η ιδέα του αναρχισμού είναι ιδέα του κουλάκου. Όμως η μαχνοβτοίνα είναι συνοδοιπόρος πιο τίμιος από ό,τι ο Γκριγκόριεφ.

Η Ουκρανική Κυβέρνηση εναπόθετε μεγάλες ελπίδες στον Γκριγκόριεφ και γι' αυτό του οργάνωσε μεραρχία, συνένωσε γύρω του μικρά αντάρτικα αποσπάσματα, ενώ αντιθέτως τη μαχνοβτοίνα την έβλεπε σαν κάτι ξένο, επιβλαβές. Οι τοπικές κομματικές οργανώσεις, αντί να την πλησιάσουν με θάρρος, διαφωνούσαν με κάθε τρόπο, τη διέσυραν, καθυστερούσαν τον εφοδιασμό, την ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων αυτής της περιοχής, τη μετατροπή της Ταξιαρχίας σε μεραρχία, ξεχνώντας ότι είναι τμήμα των δικών μας στρατιωτικών δυνάμεων, τμήμα του Νοτίου Μέτωπου.

Και τι έλαβαν από εμάς οι μαχνοβίτες σε αντάλλαγμα του αγώνα τους, που με αυταπαύηση διεξήγαν στο μέτωπο; Τι τους δώσαμε;

Από την άλλη, όμως, τα στρατεύματα των ανταρτών δεν αποτελούνται μόνο από αναρχικούς και αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες. Στην πλειοψηφία τους είναι εξωκομματικοί εργάτες και αγρότες και μια τέτοια συμπεριφορά μας εναντίον τους, οπωσδήποτε δε θα τους ενθουσιάσει.

Τώρα πρέπει να ανασυγκροτηθούμε και να ενισχύσουμε μ' αυτές τις δυνάμεις το μέτωπο.

Όπως ξέρετε, ο Μαχνό με ομάδα 600 ατόμων έφυγε στη Χερσώνα να μαζέψει στρατό, ενώ όλα τα συντάγματά του έμειναν κάτω από την άμεση διοίκησή μας. Τι σημαίνει αυτό;

Εάν ήταν ο Γκριγκόριεφ, θα είχε περάσει εδώ και καιρό στην πλευρά του Ντενίκιν. Όμως οι μαχνοβίτες υπομένουν ακόμα και όταν τα στρατοδικεία μας αρπάζουν από τις γραμμές τους τους αγαπημένους τους διοικητές. Είναι συνοδοιπόροι μας. Πρέπει να το δούμε καλύτερα, πρέπει να ζυγίσουμε τις παλιές, άστοχες ενέργειες και θα καταφέρουμε χωρίς πόνο να αναμορφώσουμε τους αντάρτες, να κάνουμε τους διοικητές να μας υπακούσουν.

Η στρατιωτική κατάσταση της 14^{ης} Στρατιάς σήμερα είναι άσχημη. Οι μαχνοβίτες έχουν μεγάλη εφεδρεία και εάν τους εξοπλίσουμε, τους εφοδιάσουμε με πολεμοφόδια, αυτοί θα πολεμήσουν. Μόνο που δεν ξέρω τι να κάνουμε τους διοικητές: να τους αφήσουμε ή να τους αντικαταστήσουμε με δικούς μας; Κι εγώ θα συνιστούσα, βασικά, να τους αφήσουμε τους παλιούς διοικητές, οι οποίοι ξέρουν καλά τον αντίπαλό τους και με αυταπαύηση οδηγούν συντάγματα στη μάχη».

«Πώς να τους αφήσουμε; Είναι αδύνατον», ακούστηκαν αμέσως μερικές φωνές. «Υπάρχει η διαταγή του Τρότσκι, πρέπει να την εκτελούμε!»

«Όχι, σύντροφοι, εγώ δε συμφωνώ μ' αυτή», είπε η μπάσα φωνή. «Τους παλιούς μαχνοβίτες διοικητές πρέπει να τους χρησιμοποιήσουμε για την ταχύτερη νίκη κατά του ανταρτισμού».

«Όχι, όχι, είναι αδύνατο», διέκοψαν οι φωνές, «πρέπει να πάνε στην Τσε-Κα και πουθενά αλλού».

«Σύντροφοι, σκεφτείτε λογικά. Ποιον θα δώσετε στη θέση τους; Τους έχετε άραγε; Θα συνιστούσα να μην εμπιστευθούμε τους μαχνοβίτες σε διοικητές όπως ο Μιτροφάνοφ, που έστειλε στον χαμό το 3^ο Σοβιετικό Σύνταγμα στο Τσάπλινο, επειδή θα έκαναν μεγάλο κακό. Από 'μένα δόθηκε διαταγή, η μαχνοβίτικη περιοχή να χωριστεί σε τέσσερις περιοχές και να ανατεθεί η Διοίκηση στους Φέτκα, Κοτσέργκιν, Μάσλοφ και Μιτροφάνοφ (Κόκκινοι Διοικητές). Σ' αυτούς πρέπει να σταλούν σα βοηθοί οι Κουριλένκο, Μπιελάς, Πλατόνοφ και Καλάσνικοφ».

«Όχι, όχι, αδύνατο, πρέπει να πάνε στην Τσε-Κα», ξανάρχισε η φασαρία στο γραφείο.

Η κατάσταση μας στην αίθουσα αναμονής ήταν δραματική. Δεν ξέραμε τι να κάνουμε: να τρέξουμε να κρυφτούμε ή να ανοίξουμε την πόρτα του γραφείου να φωνάξουμε: «Σώστε το μέτωπο, όπως μπορείτε, αλλά όχι με διώξεις, αυτές θα μας καταστρέψουν όλους».

Σύντομα, η συνέλευση πληροφορήθηκε ότι το σύνταγμα ιππικού, το οποίο είδα στο Ορέχοβο, διαλύθηκε.

«Είναι οι μαχνοβίτες», ακούστηκε πίσω από την πόρτα. «Σίγουρα αυτοί. Αφού δεν μπορούσε ο εχθρός να διαλύσει ένα τέτοιο υποδειγματικό σύνταγμα, δε θα του έφταναν οι δυνάμεις!»

Όμως οι φωνές έκαναν λάθος. Όχι μόνο διαλύθηκε το σύνταγμα ιππικού, αλλά υπέφερε και αυτό του πεζικού σε μια πραγματική μάχη με τους Λευκούς και όχι με τους μαχνοβίτες. Οι συνομιλητές δεν ήξεραν ακόμα την τρομερή δύναμη του εχθρού, ο οποίος ήταν δυνατός, εκπαιδευμένος και καλύτερα εξοπλισμένος. Πέρασε σε επίθεση σε όλες τις περιοχές και είχε παντού επιτυχία.

«Να και οι μαχνοβίτες, εμπιστέψου τους τώρα», μίλησε κάποιος ταχύγλωσσα στο γραφείο, «εγώ το έλεγα ότι τη γριγκοριεβτσίνα και τη μαχνοβτσίνα τις ανεχτήκαμε πολύ, πράγμα που μας έβλαψε. Για όλα φταίει η Στρατιωτική μας Διοίκηση και κανένας άλλος. Έπρεπε να τους αφοπλίσουμε αμέσως και να μην κλείνουμε κανενός είδους συμφωνίες, κανενός είδους συμμαχίες. Όμως αφού το κάναμε, με πυρωμένο σίδερο, με τα πιο δραστικά μέτρα πρέπει να θεραπεύσουμε την πληγή. Και όσο πιο γρήγορα τους αφοπλίσουμε και τους εξουδετερώσουμε, τόσο πιο γρήγορα θα πάμε προς τη νίκη, δε χρειάζεται έλεος!».

«Σύντροφοι», διέκοψε η μπάσα φωνή, «δεν υπάρχει λόγος να κατηγορούμε τη Στρατιωτική Διοίκηση για τη μαχνοβτσίνα και τη γριγκοριεβτσίνα, επειδή είχαμε λίγες δυνάμεις. Με την υποστήριξη τους ο Ουκρανικός Κόκκινος Στρατός μας, που στην

αρχή ήταν μόνο δυο μεραρχίες, κατέλαβε τον Νότο της Ουκρανίας και την Κριμαία. Και αν δεν ήταν αυτοί, δε θα βλέπαμε τέτοιες επιτυχίες στην Ουκρανία. Ναι, ανεχτήκαμε πολύ αυτούς τους συνοδοιπόρους κι έπρεπε να τους ανεχτούμε, επειδή, εάν δεν ήταν αυτοί στο μέτωπο, με ποιους θα τους αντικαθιστούσατε; Με τι θόρυβο γίνεται η επιστράτευση τώρα, όμως δυνάμεις στο μέτωπο δεν έχουμε ακόμα.

Στην Ουκρανία δεν είχαμε κοινές εφεδρείες για όλο το μέτωπο, τα συντάγματα είχαν εφεδρικά τμήματα στα κοντινά μετόπισθεν και αναπληρώνονταν από εθελοντές. Εκτός από αυτό δεν είχαμε αρκετή ποσότητα πολεμοφοδίων, φυσικών δυνάμεων. Πώς μπορούσαμε να μη δώσουμε σημασία στους αντάρτες;», έλεγε η μιάσα φωνή.

Έλεγε ακόμα κάτι, προσπαθώντας να πείσει τη συνέλευση να φερθεί πιο μαλακά στους μαχνοβίτες. Όμως οι φωνές ήταν ανένδοτες.

Επιτέλους, η συνέλευση του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ τελείωσε.

Ο Διοικητής του Μετώπου, φαίνεται ότι πληροφορήθηκε την παρουσία μας και μας κάλεσαν στην αίθουσα.

«Ποιον βλέπω;», σηκώθηκε να με υποδεχτεί ο πρώην Επίτροπος από το Τουάπσε, σύντροφος Μ...ι.

Είχαμε γνωριστεί το 1917 στο Τουάπσε, όπου μαζί, στις 15 Οκτώβρη οργανώσαμε και διεξάγαμε τον Οκτώβρη του Τουάπσε.

Η συζήτηση με τον Βοροσίλοφ άρχισε με πρώτο θέμα το μέτωπο. Εκδήλωσε έντονο ενδιαφέρον για τον εχθρό, συμφώνησε με την άποψή μου σχετικά με την απόσυρση των άοπλων μαχνοβιτών προς τα μετόπισθεν, με σκοπό την ανασυγκρότηση και τον εξοπλισμό τους, άκουσε τα επιχειρήματά μου σχετικά με τον άσχημο αντίκτυπο των κατασταλτικών μέτρων ενάντια στους μαχνοβίτες στα στρατεύματα. Στο τέλος, έδωσε τον λόγο του ότι κανένας από τους μαχνοβίτες δε θα συλληφθεί και με έστειλε στο Μπολσόι Τοκμάκ, στη διάθεση του Διευθυντή μάχιμης περιοχής, Κοτσέργκιν.

Αποχωριστήκαμε...

«Τι είναι αυτό;», με ρώτησε ο Ντολζένκο, όταν πλησίαζαμε το βαγόνι μας. «Σύλληψη;».

Το βαγόνι με το οποίο ήρθαμε, ήταν ζωσμένο από Κόκκινους φαντάρους. Μερικοί σύντροφοί μας στέκονταν στην άκρη φρουρούμενοι.

«Κοίτα, έχουν συλληφθεί», έλεγε ο Ντολζένκο, «Πρέπει να είμαστε σε ετοιμότητα. Ο Βοροσίλοφ μας ξεγέλασε, φύγαμε γρήγορα».

Ναι, η κατάσταση δεν ήταν από τις ευχάριστες, έπρεπε να κρυφτούμε. Όμως πού, από ποιόν; Αφού υποσχέθηκε, έδωσε τον λόγο του! Κι εμείς στρίψαμε προς την πόλη.

Έξω από το Επιτελείο υπήρχε αναταραχή: ενισχύθηκε η φρουρά, τοποθετήθηκαν πολυβόλα. Σύνταγμα πλησίαζε σε λόχους και στοιχιζόταν επί τόπου, έξω από το Επιτελείο.

Σύντομα καθόμασταν σε γιάφκα κι εξετάζαμε την κρίσιμη κατάσταση, όταν ξαφνικά χτύπησε την πόρτα ένα παλικάρι μας. Ήρθε πάνω στην ώρα, τον χρησιμοποίησα για επικοινωνία με τον Μ...ι.

«Αγαπητέ φίλε Μ...! Ελπίζω να μείνουμε όπως ήμασταν και παλιά. Θυμήσου τον Καύκασο... Ήμασταν ιδεολογικοί αντίπαλοι, όταν σε ειρηνικές συνθήκες μιλούσαμε σε συλλαλητήρια μπροστά στις μάζες, εσύ υπεράσπιζες τον μπολσεβικισμό, εγώ τον αναρχισμό: σχεδόν πιανόμασταν στα χέρια για τις ιδέες! Και πόσο καλοί σύντροφοι ήμασταν όταν στο Σοβιέτ έπρεπε να λύνουμε τις υποθέσεις της πόλης; Και, προφανώς, θυμάσαι, τι πνευματικά αδέρφια ήμασταν, όταν έπρεπε να κατευνάζουμε τα εξεγερμένα κοζάκικα χωριά, να κάνουμε επίθεση ενάντια στον Κορνίλοφ; Οι πολιτικές μας διαφωνίες εξομαλύνονταν, οι προσβολές ξεχνιόταν, συνεννούμασταν και γι' αυτό νικούσαμε.

Δεν είναι τέτοια η κατάσταση τώρα στο μέτωπο; Όμως εσείς δεν είχατε υπομονή και, φαίνεται, όλη την κακία για τις αποτυχίες στο μέτωπο αποφασίσατε να τη βγάλετε στους μαχνοβίτες. Δε σας καταλαβαίνω! Γιατί συνελήφθησαν τα παιδιά μου; Τον λόγο που μου έδωσε ο Βοροσίλοφ πρέπει να τον θεωρώ πονηρό τέχνασμα; Γιατί δε συνέλαβες εμένα, όταν με τον Ιβάν ήμουν σε 'σένα; Όχι, φαίνεται, δε χάλασες εντελώς. Η αδιαφορία μας και μερικές φορές η απερισκεψία μας, καταστρέφει την υπόθεση της Επανάστασης. Την παρούσα στιγμή, όταν οι ακραίες κακουχίες προκαλούσαν στην επαναστατημένη αγροτιά την ένταση όλων των δυνάμεών της, όταν κατάλαβε ότι κρίνεται το ζήτημα όλου του εργαζόμενου λαού για πολλά χρόνια, όταν η μαχνοβτοίνα (χωρίς τον Μαχνό και το Επαναστατο-Στρατιωτικό Σοβιέτ) απέσυρε τις απαιτήσεις της, προσωπικές και πολιτικές, τη δυσαρέσκεια και δυσπιστία της, όταν το μέτωπο είναι τόσο άσχημα, εσείς αρχίσατε εκστρατεία ενάντια σ' αυτούς, οι οποίοι έχυναν συνέχεια το αίμα τους στο μέτωπο. Θυμήσου, φίλε, ότι η μαχνοβτοίνα έθετε και θέτει στόχο της να συνθλίψει τον εχθρό. Μπορέστε να την υποτάξετε όχι με τη βία, αλλά με ευγενικά, καλά λόγια και πράξεις, και θα σας υπακούσει. Να ξέρετε ότι με τη βία θα κάνετε ανεπανόρθωτο κακό!

Τι σκέφτεστε να κάνετε με τη μαχνοβτοίνα; Πώς είναι το μέτωπο;

Εγώ κρύβομαι στην παρανομία και θα αναμένω τη στιγμή, μέχρι το μέτωπο να συγκεκριμενοποιηθεί τόσο, ώστε να μπορέσω να του προσφέρω, έστω κι ελάχιστα. Θα είμαι ευτυχής, εάν ο Ντενίκιν θα νικηθεί από εσάς.

Βίκτορ.
25/6/19. Παρανομία.»

Σύντομα έλαβα απάντηση. Έλεγε περίπου αυτά:

«Αγαπητέ Βίκτορ! Έχεις δίκιο, συμμερίζομαι απολύτως τις σκέψεις σου. Κατανόησε ότι βρισκόμαστε σε τέτοια θέση, στην οποία με κανέναν τρόπο δεν μπορούμε να πιστεύουμε τους μαχνοβίτες. Μόλις λάβαμε τηλεγρά-

φημα ότι ο Μαχνό σου, στο χωριό Τομακόφκα έσφαξε προ ημερών απόσπασμα προμηθειών κι ενώθηκε με τον Γκριγκόριεφ.

Επίσης το Χάρκοβο, στο οποίο ελπίζαμε τόσο, σήμερα πάρθηκε από τον Σκούρο. Παραδόθηκε στους Λευκούς η πόλη Μπέλγκοροντ, ο σταθμός Σινέλνικοβο, στον σταθμό Ραζντόρι χάθηκε ολοκληρωτικά τάγμα λεβινιστικής ταξιαρχίας.

Αυτές είναι οι αιτίες που προκάλεσαν τις συλλήψεις. Όμως νομίζω ότι ακόμα και σήμερα θα ελευθερωθούν. Οι 13^η, 8^η και 9^η Στρατιές συνεχίζουν την οπισθοχώρηση βόρεια. Η δική μας 14^η διατάχθηκε να περάσει σε επίθεση, για να αποσπάσει τον Ντενίκιν από την περιοχή του Χαρκόβου. Δεν ξέρω τι μας περιμένει μπροστά, επιτυχία ή ήττα! Όμως η ανακατάληψη του Αικατερινοσλάφ είναι σίγουρη. Μαζεύουμε τα ένοπλα απομεινάρια μας, για να αποσπάσουμε το Σινέλνικοβο και να φτάσουμε στο Αικατερινοσλάφ, όπου έχουμε πλήρως ενισχυμένη περιοχή.

Αντίο, 25/6.»

Το βράδυ της 26^{ης} Ιούνη, εγώ με τον Ντολζένκο πηγαίναμε με κάρο προς την πλευρά του Ορέχοβο. Πριν φτάσουμε το χωριό Καμισεβάχα, συνάντησα το μικτό απόσπασμα του Σούμπα και του Τσερεντιάκ, το οποίο άφησε το μέτωπο κι έφευγε στα μετόπισθεν.

«Τι να καθόμαστε εκεί πέρα, όταν οι Κόκκινοι συνέλαβαν εχθές τους διοικητές μας... πηγαίνουμε για βοήθεια, ας πολεμάνε μόνοι τους», αυτά έλεγε ο Σούμπα.

Το απόσπασμά του εκείνο τον καιρό αποτελούνταν περίπου από 400 άτομα πεζικό και 50 ιππικό. Η πλειοψηφία ήταν αναρχικοί και πολλοί συμπαθούντες τους.

«Εάν αυτοί δε μας πειράζουν, δε θα σηκώσουμε χέρι πάνω τους», έλεγε ο Σούμπα, «όμως αν μας πειράζουν, θα πάμε στα μετόπισθέν τους να αμυνθούμε».

Οι προσπάθειές μου να πείσω τον Σούμπα και το απόσπασμα του Τσερεντιάκ να επιστρέψουν στο μέτωπο δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα: δεν άκουγαν.

Στον σταθμό Καμισεβάχα, συνάντησα τον Νταβίντοφ, ο οποίος διηγήθηκε: «Ο Βοροσίλοφ μου ανέθεσε να συγκροτήσω ταξιαρχία από τα δικά μας άοπλα παιδιά. Επικύρωσε τους προτεινόμενους από 'μένα διοικητές συνταγμάτων Μπονταρένκο, Ταχταμίσεφ, Πετρένκο (Πλατόνοφ)⁽¹⁴⁸⁾, Παταλάχα, με τους οποίους έπρεπε να φύγω για το Κρεμεντσιούγκ για τη συγκρότηση, χορήγηση τουφεκιών και επιθεώρηση. Όμως, δεν ξέρω τι μας περιμένει. Ο Παταλάχα αρνήθηκε να εκτελέσει τη διαταγή του Βοροσίλοφ και αυτόβουλα με το απόσπασμά του, αποτελούμενο από κατοίκους του Βοσκριεσένσκ και του Βερμποβόε, πέρασε σε επίθεση στο δικό του Βερμποβόε, το οποίο και κατέλαβε! Όμως ο εχθρός τον στρίμωξε τόσο, που τον κουρέλιασε τελειωτικά: ο Παταλάχα σκοτώθηκε στη μάχη, ενώ το απόσπασμα διαλύθηκε».

Ακριβώς για το απόσπασμα του Παταλάχα και για την αντίσταση της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ, ανακηρυγμένης από τους τροτσκιστές σαν «το πιο μολυσμένο μέρος», έγραφε η εφημερίδα "Ζβεζντά":

«Περιφέρεια Αλεξάντροφσκ... Οι αγρότες της κοινότητας Βοσκρεσένσκ, μαθαίνοντας ότι το μέτωπο πλησίασε, οπλίστηκαν με ό,τι μπορούσε ο καθένας και όλοι μέχρι τον τελευταίο έφυγαν στο Τσαρεκον-σταντίνοφκα, στις θέσεις μάχης. Την ίδια στάση απέναντι στον κίνδυνο, που απειλεί την εργατο - αγροτική εξουσία, εκδηλώνουν και οι υπόλοιπες κοινότητες.»ⁱ

Και ήταν πράγματι έτσι. Ο πληθυσμός, κάτω από τη διοίκηση των "μπάτκο" και των "αταμάνων" του, άοπλος, πήγαινε στον θάνατο, υπερασπιζοντας την ελευθερία του.

«Ο Πλατόνοφ οργάνωσε και αυτός συλλαλητήριο και αποφάσισε να μην οπισθοχωρήσει. Με την ομάδα του, στις 20 Ιούνη κατέλαβε το Γκουλάι Πόλε, όμως απωθήθηκε και μαχόταν σκληρά στο χωριό Ζαλιβνόε, όταν του ήρθαν από το Επιτελείο του Μιτροφάνοφ, για να τον συλλάβουν. Όλους όσους ήρθαν (10 άτομα) τους εκτέλεσε και κήρυξε πόλεμο στους Κόκκινους», συνέχιζε ο Νταβίντοφ.

Στον σταθμό περίμεναν αμαξοστοιχίες, παραγεμισμένες με άοπλους μαχνοβίτες. Ήταν περίπου 15.000 άτομα. Αυτή την ώρα, ο εχθρός πέρασε σε επίθεση και κατά το απόγευμα της 26^{ης} κατέλαβε τη γραμμή Μ. Τοκμάκ - Ορέχοβο. Οι στρατιώτες που δε χώρεσαν στις αμαξοστοιχίες, πήγαιναν πεζοί σε φάλαγγες, στο Αλεξάντροφσκ. Εγώ ξεκίνησα για τον σταθμό Πρισίμπ.

Η Κόκκινη Διοίκηση, ασχολιόταν σ' όλη τη γραμμή του μετώπου με τους μαχνοβίτες, εξετάζοντας το ζήτημα να τους χρησιμοποιήσει ενάντια στον Ντενίκιν ολικά ή μερικά, δηλαδή να απομακρύνει τους αντάρτες διοικητές, να τους οδηγήσει στα στρατοδικεία, ενώ τους απλούς στρατιώτες να τους υποτάξει στους Κόκκινους διοικητές. Αλλά, όσο κυνηγούσαν τους διοικητές, πραγματοποιούσαν ανασύνταξη και κάθαρση μαχνοβίτικων συνταγμάτων, ο Ντενίκιν δεν κοιμόταν. Έκανε επίθεση σ' όλες τις περιοχές και σημείωνε επιτυχία.

Νιώθοντας τον κίνδυνο κοντά τους, οι αγρότες στα μετόπισθόν μας έπεφταν στην επιρροή των μαχνοβιτικών διοικητών, πήγαιναν στα αποσπάσματά τους, αφοπλίζαν τους Κόκκινους φαντάρους για να μπουν στη μάχη ενάντια στον Ντενίκιν.

Έτσι, στην ευρεία περιοχή βόρεια και βορειοδυτικά από τη Μελιτόπολη και ως τον Δνείπερο, με το Γενικό Επιτελείο στο χωριό Μιχάιλοφκα (τώρα κέντρο περιοχής), ο πρώην Διοικητής μας, Ζουμπκόφ, οργάνωσε μερικά αποσπάσματα αυτοάμυνας και αφοπλίζει τον κάθε ένοπλο που υποχωρούσε, αντιμετωπίζοντάς τον σα λιποτάκτη.

«Δίνω τον λόγο μου ότι θα τους κρατήσω», έλεγε, «γιατί εγκαταλείπουν το μέτωπο, ποιος θα αντισταθεί, πρέπει να οργανωθούμε... θα κρατήσω τους καταραμένους τους μπουρζουάδες».

Σαν τυπικές μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τις σχέσεις μεταξύ των ανταρτών των αποσπασμάτων του Ζουμπκόφ με το πλήρωμα του κόκκινου τεθωρακισμένου τρένου "Ρόζα Λούξενμπουργκ" και τον Διοικητή του Τσούποφ-Σαπίλσκι.

ⁱ «Για την Εξουσία των Σοβιέτ», σελ. 96.

Με διαταγή του Ντιμπένκο, το τεθωρακισμένο τρένο, με πλήρωμα 30 ατόμων, κατεθύνθηκε από το πέρασμα του Σιβιάς στη Μελιτόπολη, για τη στήριξη στην εκεί γραμμή του μετώπου. Όμως φτάνοντας στον προορισμό τους, έμαθαν ότι τα κόκκινα στρατεύματα βρίσκονται ήδη πέρα από τον Δνείπερο, ενώ ο σιδηρόδρομος βόρεια από τη Μελιτόπολη αποκόπηκε από τους Λευκούς. Χωρίς να έρθει σε επαφή με τον εχθρό, χωρίς να ρίξει εναντίον του ούτε έναν πυροβολισμό, το πλήρωμα αποφάσισε να ανατινάξει το τεθωρακισμένο τρένο και να τρέξει στους δικούς του.

Ο Ζουμπκόφ μετέδωσε στον Τσούποφ - Σαπίλοκι τη διαταγή του Ντιμπένκο για την παράδοση του τεθωρακισμένου τρένου στη δικαιοδοσία των ανταρτών, όμως εκείνος δεν το πίστεψε και βγάζοντας από το τεθωρακισμένο τρένο πολυβόλα, κανόνια, πυρομαχικά στα κάρτα που προσέφερε ο Ζουμπκόφ, το ανατινάξε.

Η πομπή με το περιεχόμενο του τεθωρακισμένου τρένου έπρεπε να διανύσει μακρύ δρόμο προς τον Δνείπερο, που είχε παρατηθεί από τους Κόκκινους χωρίς μάχη και άνηκε αποκλειστικά στην άμυνα του Ζουμπκόφ. Στο πρώτο κιάλας χωριό, το Μαριάνοφκα, ένα από τα αποσπάσματα του Ζουμπκόφ απόπλιε την πομπή¹.

Ο Ζουμπκόφ προσπαθούσε να πάρει με το μέρος του τον Τσούποφ - Σαπίλοκι:

«Οι Κόκκινοι την κοπανάνε χωρίς μάχη, ρίχνουν την Ουκρανία στους Λευκούς. Αλλά τους χωρικούς ποιος θα τους προστατέψει; Ποιος θα προασπίσει τη λαϊκή ελευθερία; Εμείς τους Λευκούς μπορεί να μην τους νικήσουμε, αλλά θα καταφέρουμε πλήγμα, θα καθυστερήσουμε την προέλασή τους, θα εξοπλίσουμε τον λαό, θα προβάλλουμε μαζική αντίσταση, δε θα αφήσουμε να μας αλυσοδέσουν. Αν δεν κρατήσουμε, θα αρχίσουμε αντάρτικο, τα δάση είναι δίπλα. Ο εχθρός μας είναι ένας. Αν όχι εμείς, ποιος;»

Όλα όσα είχαν κατασχεθεί επιστράφηκαν, ενώ ο Τσούποφ - Σαπίλοκι ορίστηκε αντικαταστάτης του Ζουμπκόφ. Σύντομα άρχισαν μάχες μεταξύ των πολυπληθών αποσπασμάτων του Ζουμπκόφ και των Λευκών. Δίνοντας οδηγίες στο πλήρωμα του τεθωρακισμένου τρένου να πάρει θέσεις μάχης και να στηρίξουν με το πυροβολικό τη μάχη κατά των Λευκών, ο Ζουμπκόφ έφυγε στην προκεχωρημένη γραμμή, για να διευθύνει τη μάχη.

Όμως, επωφελούμενος από την απουσία του Ζουμπκόφ, ο Τσούποφ - Σαπίλοκι, έριξε το πλήρωμα του τεθωρακισμένου τρένου (στο οποίο έλπιζαν τόσο οι αντάρτες) όχι στη μάχη, αλλά σε αντίθετη κατεύθυνση, προς το πέρασμα στη Μάλαγια Λεπετίχα. Το απόσπασμα ιππικού, που στάλθηκε κατόπιν τους, δέχτηκε πυρά από κανόνια και πολυβόλα και το πλήρωμα του τεθωρακισμένου τρένου πέρασε ήσυχα στη δεξιά όχθη του Δνείπερου.

Εις επίμετρο όλων, στις 15 Ιούλη, ο Κόκκινος ταξίαρχος Κοτσέργκιν έστειλε από το πέρασμα στη Μάλαγια Λεπετίχα κατά του Ζουμπκόφ, μαχόμενου με τους προελαύνοντες Λευκούς, στρατεύματα, τα οποία χτύπησαν τους άντρες του Ζουμπκόφ από τα μετόπισθεν και διαλύοντας μερικά αποσπάσματα αυτοάμυνας, καλύφθηκαν στον Δνείπερο.

¹ Τσούποφ-Σαπίλοκι, Α. Π., «Οι Ναύτες Βγαίνουν στη Στεριά», Μόσχα 1970, σελ. 103.

Τα «πειθαρχημένα» στρατεύματα, κάτω από τον θόρυβο των μαχών των ανταρτών με τους ντενικινιστές, έτρεχαν πίσω από τον Δνείπερο και όχι απλώς έτρεχαν, αλλά πυροβολούσαν με κανόνια και χτυπούσαν τα μετόπισθεν αυτών, που απεγνωσμένα, από προσωπική πρωτοβουλία, προέβαλλαν αντίσταση στους Λευκούς και στην παρούσα περίπτωση κάλυπταν την υποχώρηση αυτών που έτρεχαν.

Μερικοί μαχνοβίτες διοικητές, όπως κι εγώ, που κρύφτηκαν στην παρανομία, κουνούσαν μονάχα τα χέρια τους και ρωτούσαν ο ένας τον άλλο: «Τι να κάνουμε;»

Στις 30 Ιούνη, φτάνοντας στον σταθμό Φεντόροφκα, όπου βρισκόταν το Επιτελείο της μάχιμης περιοχής του Κοτσέργκιν, έγινα απλός πυροβολητής στη 2^η Μοίρα Πυροβολικού του Ιβάν Τσούτοκο⁽¹⁴⁹⁾.

Την ίδια μέρα, ο Σκούρο κατέλαβε το Αικατερινοσλάφ, μεταμορφωμένο από την ολομέλεια του Σοβιέτ της πόλης σε ενισχυμένη περιοχή και το Κονσταντινογκραντ, ενώ οι Κοζάκοι του Κουμπάν και του Ντον τον σταθμό Λίσκι και την πόλη Τσαρίτσινι.

Στην παρούσα περίοδο, σημαντική στρατιωτική σημασία έπαιζε η περιοχή του μετώπου του Κοτσέργκιν, που υπεράσπιζε την περιοχή του σιδηροδρόμου Ντζανκόι - Μελιτόπολη - Αλεξάντροφσκ - Σλάβγκοροντ. Μόνο από αυτόν τον δρόμο μπορούσαν να μεταφερθούν από την Κριμαία στρατεύματα και φορτία.

Οι χθεσινοί μαχνοβίτες το καταλάβαιναν αυτό και διοικούμενοι από διασωθέντες παλιούς διοικητές, κρατούσαν μέχρι θανάτου.

Ολόκληρη εβδομάδα συνεχιζόταν η μάχη στην περιοχή του Μπολοσόι Τοκμάκ.

Ο εχθρός προσπαθούσε να αποκόψει τη σιδηροδρομική γραμμή, να εγκλωβίσει την Κριμαϊκή Στρατιά στη χερσόνησο και να την εξοντώσει.

Οι Λευκοί δε λογαριάζαν πυρομαχικά και φρέσκιες δυνάμεις, χτυπούσαν τα στρατεύματά μας από απόσταση, βρισκόμενοι οι ίδιοι εκτός κινδύνου, ενώ σ' εμάς οι σφαιρές και οι οβίδες δεν υπήρχαν. Όμως σε συγκρούσεις σώμα με σώμα, στις βραδινές εφόδους τα τμήματά μας νικούσαν πάντα.

Πολλοί έπεσαν ηρωικά σ' αυτές τις άνισες μάχες, όμως έτσι εξασφαλίστηκε η έξοδος των στρατευμάτων από την Κριμαία. Ο Φέντκο οδήγησε τα τμήματα της Κριμαϊκής Στρατιάς μέσω του Τσογκάρ και του Περεκόπ στην Ταυρίδα. Στις 30 Ιούνη, μέσω πλωτής γέφυρας, διέσχισαν τον Δνείπερο, από το Κάχοφκα ως το Μπερισλάφ. Με αυτό τον τρόπο υποχώρησαν τα τελευταία στρατιωτικά τμήματα από την Κριμαία και ταυτόχρονα κατέλαβαν τη γραμμή του μετώπου στη δεξιά όχθη του ποταμού Δνείπερου, από το Αικατερινοσλάφ ως τη Χερσώνα.

Την 1^η Ιούλη 1919, η Κριμαϊκή Στρατιά έπαψε να υφίσταται. Αναδιοργανώθηκε σε Μεραρχία της 14^{ης} Στρατιάς.

«Τη δύσκολη στιγμή, όταν οι εργάτες και οι αγρότες ζούνε την επέλαση των Λευκών συμμοριών, όταν οι οικισμοί τους, τα χωριά και οι φάμπρικές τους λεηλατούνται, ενώ οι οικογένειες τους τουφεκίζονται από τα Λευκά καθάρματα... ο φανερός καταπιέστης τους είναι ο επονομαζόμενος μπάτκο Μαχνό, ο οποίος μετά από την απροκάλυπτη προδοσία του κάτω

ⁱ «Πώς Οπλιζόταν η Επανάσταση», τ. 2, σελ. 466.

από τη Μαριούπολη και το Γκουλάι Πόλε, όπου ο Μαχνό, αντί της υπεράσπισης των συμφερόντων της αγροτιάς και των εργατών, ασχολούνταν με λεηλασίες, μεθύσια, πογκρόμ, από τότε που ο Μαχνό και η επιτελειακή συμμορία του έλαβαν 35.000.000 ρούβλια, για την ικανοποίηση αναγκών των Κόκκινων στρατιωτών, ενώ αυτά μοιράστηκαν και ξοδεύτηκαν ανάμεσα στη συμμορία που τον περιτριγυρίζει από τότε που αυτός ο συμμορίτης με την αδιάλαχτη αγκιτάτσιά του, μέχρι και τώρα έλκει τις ασυνείδητες μάζες, αυτός ο συμμορίτης εμφανίστηκε ξανά στην περιοχή του μετώπου που μου ανατέθηκε και άρχισε να εκδηλώνει το προδοτικό του έργο. Το προλεταριάτο δεν μπορεί να ανεχθεί παρόμοια καθάρματα και τυχοδιώκτες, οι οποίοι βοηθούν τις Λευκές συμμορίες.

Στον Μαχνό προτάθηκε να αποσυρθεί από το μέτωπο και αν είναι επαναστάτης-αντάρτης, να φύγει στα μετόπισθεν των Λευκοφρουρών, όμως αυτός ο εγκληματίας, αντί να φύγει στα μετόπισθεν του εχθρού, ασχολήθηκε με λεηλασίες και βιαιοπραγίες, γι' αυτό ο εγκληματίας Μαχνό και οι κοντινοί συνεργάτες του, σαν προδότες εργατών και αγροτών, κηρύσσονται εκτός νόμου. Ο κάθε ντόπιος πολίτης οφείλει να πυροβολήσει τον εγκληματία - προδότη Μαχνό.

Όλα τα πρόσωπα που ονομάζουν τον εαυτό τους μαχνοβίτη, να συλληφθούν και να οδηγηθούν σε 'μένα, στο Επιτελείο, για δίκη.

Η παρούσα διαταγή να διαβαστεί σ' όλα τα τμήματα και να τοιχοκολληθεί σ' όλα τα χωριά.

Διευθυντής Κριμαϊκής Μερραρχίας Π. Ντιμπένκο»¹

Όμως αυτή η διαταγή δεν έφερε την επιθυμητή εκτόνωση. Επίσης, ο τουφεκισμός διοικητή συντάγματος ιππικού από τον Ντιμπένκο, χωρίς δίκη κι έρευνα, στη διάβαση του ποταμού Δνείπερου στο χωριό Μάλαγια Λεπετίχα, έτσι απλά, χωρίς εξηγήσεις, μπροστά σ' όλους για εκφοβισμό των υπολοίπων, έριξε τελειωτικά το κύρος του.

Η διαταγή του Ντιμπένκο διαβάστηκε και τοιχοκολλήθηκε. Ακολούθησε αμέσως η αντίδραση του πληθυσμού και των στρατευμάτων.

Στο πολιτικό ενημερωτικό δελτίο του Πολιτικού Τμήματος της 14^{ης} Στρατιάς της 4^{ης} Ιούλη 1919 Νο86, λεγόταν:

«... Πληθυσμός της μετωπικής γραμμής.

Περιφέρειες Αλεξάντροφσκ και Κρεμεντσιούγκ.

Στους οικισμούς από την Πιατιχάτκα ως το Κρεμεντσιούγκ, η διάθεση είναι φιλογκριγκοριεβίτικη. Τους κομμουνιστές τους μισούν. Σ' αυτή την περιοχή, στο δάσος του Τσιμπίσοφσκ, κρύβεται κάποια συμμορία, η οποία ληστεύει και σφάζει τον πληθυσμό. Οι συμμορίες του Μαχνό και άλλες, παρεμποδίζουν την αγκιτάτσια, με το να συλλαμβάνουν τους

¹ Κ.Κ.Α.Σ.Σ.

αγκιτάτορες και να τους καταδικάζουν σε τουφεκισμό. Αγκιτάτορες των Λευκών γεμίζουν τα κεφάλια του πληθυσμού με αισχρές συκοφαντίες κατά των κομμουνιστών - μπολσεβίκων. Γενικά, η διάθεση των αγροτών στις περιφέρειες Μαριούπολης, Μπερντιάνσκ και Αλεξάντροφσκ είναι υπέρ του Μαχνό, οι αγρότες λένε ανοιχτά ότι η Σοβιετική Εξουσία φέρθηκε άσχημα στον Μαχνό, ενώ τώρα ο Κόκκινος Στρατός οπισθοχωρεί και ο Μαχνό θα πρέπει πάλι να τους υπερασπίσει. Είναι αναγκαίο, σ' αυτή την τοποθεσία να ριχτούν έμπειροι και δραστήριοι αγκιτάτορες. Ο Μαχνό οργάνωσε ξανά απόσπασμα και δήλωσε στους οργανωτές - αγκιτάτορες του πολιτικού τμήματος της 7^{ης} Μεραρχίας, συντρόφους Τσελίκοφ και Γκοβρίντσκι, που συζητούσαν μαζί του, ότι αυτός δε θα πάει ποτέ ενάντια στη Σοβιετική Εξουσία, αλλά το αντίθετο, θα χτυπιέται ως την τελευταία ρανίδα του αίματός του με τους Λευκοφρουρούς.»ⁱ

Το πολιτικό ενημερωτικό δελτίο Ν° 88 του Πολιτικού Τμήματος της 14^{ης} Στρατιάς, στις 7 και 8 Ιούλη, ενημέρωνε για το μέτωπο:

«... 3^η Ταξιαρχία. Γενικά στοιχεία για την Ταξιαρχία.

Η Ταξιαρχία εγκαταστάθηκε κοντά στο Μαρίενταλ - γέφυρα του Κιτκάς - Νιζνάγια Χορτίτσα.

Στο δεξί πλευρό φάνηκε τμήμα του αποσπάσματος του Μαχνό, αποτελούμενο από ικανό απόσπασμα του Σιους, πεζικό μεγέθους 5-6 χιλιάδων, περίπου, και περίπου δύο κανόνια. Σ' αυτούς πέρασαν κοντά στα τρία κανόνια, με τους πυροβολητές από τη μοίρα πυροβολικού της Ταξιαρχίας. Η διάθεση των τμημάτων φιλομαχνοβίτικη. Η σύνθεση των τεθωρακισμένων τρένων του σταθμού Ουρίτσκι και του σταθμού Σβερντλόφ μεθοκοπάει και κάνει ανοιχτή προπαγάνδα για την ανυπακοή στη Σοβιετική Εξουσία, πέρασμα στο πλευρό του Μαχνό. Άρχισε η φυγή κατά ομάδες και άτομα. Πολιτική λειτουργία δε γίνεται. Εφόδια δεν υπάρχουν. Οβίδες δε λαμβάνονται εδώ και 12 μέρες. Δεν υπάρχει ούτε μια σφαίρα. Ο Διοικητής Ταξιαρχίας, Ντιατσένκο, για να μην αφήσει γυμνό το μέτωπο, άρχισε συνομιλίες με τον Μαχνό, το αποτέλεσμα των οποίων είναι άγνωστο.

Κριμαϊκή Μεραρχία, Ντιμπένκο.

Όταν ο σύντροφος Ντιμπένκο έβγαζε λόγο με κατηγορίες κατά του Μαχνό, οι μάξες των Κόκκινων στρατιωτών φώναζαν: Εσένα δε σε ακούμε, όλοι μας θα περάσουμε στον Μαχνό...»ⁱⁱ

ⁱ Κ.Κ.Α.Σ.Σ.

ⁱⁱ Κ.Κ.Α.Σ.Σ.

Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι ανοιχτή δυσαρέσκεια εκδήλωναν τα πιο αξιόμαχα τμήματα, όπως για παράδειγμα, το 3^ο Σύνταγμα Κρούσης, για το οποίο λέγονταν το εξής στην αναφορά για τη κατάσταση των τμημάτων της Κριμαϊκής Μερραρχίας:

«Ο διοικητής της Κριμαϊκής είναι μαχητικός, πιστός στην υπόθεση, δημοφιλής στο Σύνταγμα. Το Σύνταγμα αποτελείται από 1000 άτομα, από τα οποία οι 700 είναι μαχνοβίτες... Το Σύνταγμα τραβά ειδική προσοχή πάνω του με τη μαχητική του ικανότητα... Πολιτικός Επίτροπος είναι ο Ζελεζνιάκ, όμως στο Σύνταγμα στάλθηκαν υπεύθυνοι υπάλληλοι...»¹

Οι μαχητές και οι διοικητές της πρώην Αντάρτικης Μερραρχίας έλεγαν ότι ο Μαχνό δε θα καθόταν ποτέ στα μετόπισθεν και ειδικά πίσω από τον Δνείπερο, στη Νικόπολη. Ο Ντιμπένκο είναι που του αρέσει να πολεμά στα μετόπισθεν με ανεμόμυλους. Αυτός με τον Βοροσίλοφ είναι παπούτσια από το ίδιο ζευγάρι. Αυτοί δεν είναι για να διοικούν στρατεύματα, αλλά για να κωνηγούν μικροπωλητές στα παζάρια, να πουλάνε σπόρια...

Οι μαχητές και οι άμαχοι κάτοικοι μαζεύονταν σε πλήθη και συζητούσαν την κατάσταση του μετώπου και των μετόπισθεν, το μέλλον τους και τη διαταγή του Ντιμπένκο. Δημιουργούσαν αυθόρμητες συγκεντρώσεις, στις οποίες όλο και πιο συχνά οι ομιλητές έλεγαν για την ανικανότητα της στρατιωτικής και της κομματικής διοίκησης, τον προδοτικό ρόλο στην πάλη για την ελευθερία, για την ηθελημένη αποδιοργάνωση του μετώπου, με σκοπό να περάσει ο Ντενίκιν στην Ουκρανία για την εξόντωση των επαναστατικών δυνάμεων με τα ίδια του τα χέρια, που προέβαλλαν αντίσταση στην πολιτική των Τρότσκι - Ρακόφσκι - Πιατακόφ.

Τον Βοροσίλοφ και τον Ντιμπένκο, στους οποίους ανατέθηκε η βρώμικη δουλειά της απόσυρσης των στρατευμάτων από την Ουκρανία στη Ρωσία, όλο και πιο συχνά τους αποκαλούσαν τσιράκια του Τρότσκι. Η δυσαρέσκεια στα στρατεύματα μεγάλωνε. Χρειαζόταν έστω και μια μικρή νίκη.

Το δεξι πλευρό της Κριμαϊκής Μερραρχίας άγγιζε τα λιμάνια Ντενιπρόφσκ και Μπουγκ, δεν ήταν καλυμμένο κι εκεί σε κάθε στιγμή μπορούσε να γίνει εχθρική απόβαση. Με την παράδοση του Αικατερινουσλάφ δημιουργήθηκε κίνδυνος εχθρικής επίθεσης στο αριστερό πλευρό της Μερραρχίας. Γι' αυτό, για την άμυνα του αριστερού πλευρού, ο Ντιμπένκο αποφάσισε να καταλάβει το Αικατερινουσλάφ.

Ο Ντιμπένκο διόρισε Διευθυντή της μάχιμης περιοχής του Αικατερινουσλάφ τον αντικαταστάτη του, Ι. Φέντκο.

Η πίεση από την πλευρά του Ντενίκιν, ελάττωσε σε κάποιο βαθμό την ένταση των διώξεων των μαχνοβιτικών διοικητών από τους Κόκκινους. Οι προσβολές, οι αδικίες και η κόκκινη τρομοκρατία κόπασαν και οι μαχνοβίτες εκδήλωσαν την πίστη τους στην υπόθεση της προλεταριακής Επανάστασης. Μάχονταν ένδοξα με τον Λευκό εχθρό, ο οποίος δεν άντεχε μπροστά τους.

¹ Κ.Κ.Α.Σ.Σ.

Οι Κόκκινοι και οι μαχνοβίτες διοικητές τα βρήκαν και συμφιλώθηκαν, τα μαχνοβίτικα τμήματα ήταν πιο σταθερά από τα κόκκινα.

Παίρνοντας συντάγματα από όλο το μέτωπο της Μεραρχίας, ο Ντιμπένκο τα συγκέντρωσε στο Αικατερινοσλάφ.

Τα πρώην μαχνοβίτικα συντάγματα και οι παλιοί διοικητές τους, το πεζικό του Νοβοσπάσοφκα, με Διοικητή τον Βντοβιτσένκο και το ιππικό, με Διοικητή τον Κουριλένκο, περνούσαν από τον Κοτσέργκιν στον Φέντκο.

Το Αικατερινοσλάφ γινόταν το κέντρο της προσοχής όλων και από το σε ποιον θα ανήκε, εξαρτώνταν οι περαιτέρω επιχειρήσεις στη δεξιά ακτή.

Όμως, επωφελούμενοι από την εξασθένιση του μετώπου, οι Ντενικιστές κατέλαβαν το Αλεξάντροφσκ, την Κάχοφκα, το Σκαντόφσκ και πλησίασαν το Αλιόσκι (Τσουρούπινσκ), στις 10 Ιούλη. Περνώντας τον Δνείπερο, κατέλαβαν τη Νικόποληⁱ, διώχνοντας από εκεί το Επιτελείο του Ντιμπένκο.

Η Κόκκινη Διοίκηση δεν τα κατάφερε με τον νικηφόρο πόλεμο. Το κύρος ανάμεσα στα στρατεύματα και οι ικανότητες, που έπρεπε να υπάρχουν σε έναν μεγάλο στρατιωτικό ηγέτη, δε βρέθηκαν ούτε στον Ντιμπένκο, ούτε στον Βοροσίλοφ.

Στις 12 Ιούλη 1919, ο Λαϊκός Επίτροπος Στρατού Ουκρανίας, Ν. Ποντβόισκι, ανέφερε στον νέο Γενικό Διοικητή Σ. Σ. Κάμενεφ, διορισμένου στη θέση του Βατσέτι, που παύθηκε στις 4 Ιούλη:

«... Όλα τα μέτρα θα είναι αουστηρά, σύμφωνα με τις απόψεις της Διοίκησης. Οι αποτυχίες της 14^{ης} Στρατιάς προκύπτουν όχι από τον μικρό αριθμό των στρατευμάτων, αλλά από τη χαλάρωση και την αποδιοργάνωση τόσο της λειτουργίας του Επιτελείου, όσο και της Διοίκησης, ανώτερης και κατώτερης, καθώς επίσης και λόγω της απουσίας οργανωτικότητας στο μέτωπο και της κακής επικοινωνίας.

Θεωρώ ότι θα μπορέσω να καλύτερέσω την κατάσταση της 14^{ης} Στρατιάς λαμβάνοντας γρήγορα τα απαραίτητα, αποφασιστικά μέτρα στην συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Λαϊκός Επίτροπος Στρατού Ουκρανίας, Ν. Ποντβόισκι»ⁱⁱ

Διοικητής της 14^{ης} Στρατιάς ήταν ο Βοροσίλοφ, ο λόγος γίνεται γι' αυτόν και για το Επιτελείο του.

Αυτόν τον φοβερό χαρακτηρισμό της πρακτικής του, ο Διοικητής της 14^{ης} Στρατιάς τον κέρδισε από την ανικανότητά του στη διοίκηση. Με την ευκαιρία να πούμε, ότι για αυτόν τον λόγο είχε ήδη αποσυρθεί από τη Διοίκηση της 10^{ης} Στρατιάς, μένοντας σε αυτό το πόστο μόνο για 45 μέρες. Προχωρώντας λίγο παραπέρα, μπορούμε να πούμε ότι στις 18 Ιούλη, ο Βοροσίλοφ θα παυθεί από τη Διοίκηση της 14^{ης} Στρατιάς, αυτή τη φορά βρισκόταν στο πόστο 41 μέρες.

ⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 2, σελ. 241.

ⁱⁱ «Από την Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην ΕΣΣΔ», τ. 2, σελ. 498-499.

Ο Βοροσίλοφ ήταν άτυχος. Δεν υπήρχαν πλάτες, πίσω από τις οποίες θα μπορούσε να κρυφτεί και δεν υπήρχε ο Μαχνό, στον οποίο μπορούσε να τα ρίξει όλα. Και ο βασιλιάς βρέθηκε γυμνός...

Όμως αυτό δεν ήταν η τελική καταβάρθρωση του μύθου του «στρατιωτικού τσάρινου». Πιο έντονα θα αποκαλυφθεί το ποιόν του αργότερα, στην επονομαζόμενη περίοδο της προσωπολατρίας του Στάλιν. Όταν, φτάνοντας στο πόστο του Λαϊκού Επιτρόπου Άμυνας της Ε.Σ.Σ.Δ., ο Βοροσίλοφ θα υπογράψει θανατικές καταδικές για τους εκατοντάδες αθώους συνεργάτες του στον εμφύλιο πόλεμο, ανάμεσά τους και στον ίδιο τον Ντιμπένκο.

Αλλά ας επιστρέψουμε στο Αικατερινοσλάφ.

Στις 14 Ιούλη, οι συγκεντρωμένες, στις παρυφές της πόλης δυνάμεις μας ήταν υπεραρκετές για να απωθήσουν πέρα από τον Δνείπερο τις ασήμαντες εχθρικές δυνάμεις.

Το 13^ο Σύνταγμα πρόλαβε να ενισχυθεί και μαζί με την Ταξιαρχία του Ζιβοντιόρ και την Ταξιαρχία Λένιν καταλάμβανε τη Σουχατσέφκα, το Κρασνοπόλιε και το Σούρσκο - Λιτόφσκογιε. Εκεί έφτασε το Σύνταγμα του Νοβοσπάσοφκα, του Βντοβιτσένκο και το σύνταγμα ιππικού του Κουριλιένκο.

Ήδη, πριν από την κύρια έφοδο, ο Βοροσίλοφ έσπευσε να στείλει στον Πρόεδρο Σοβιετικών Λαϊκών Επιτρόπων, Ρακόφσκι, το ακόλουθο τηλεγράφημα:

«Στις 14 Ιούλη, στις 18:00, πάρθηκε το Αικατερινοσλάφ από την Κριμαϊκή Μεραρχία. Μέρος των συμμαχιών του εχθρού αποκόπηκε και βρίσκεται στην περιοχή Αικατερινοσλάφ - Σουχατσέφκα. Πάρθηκαν μέτρα για την πλήρη εξάλειψή τους».¹

Όμως στην πραγματικότητα τα στρατεύματα της πόλης, ακόμα ετοιμάζονταν για την πολιορκία και καταλάμβαναν θέσεις μάχης.

Τα ξημερώματα της 15^{ης} Ιούλη, τα στρατεύματά μας πέρασαν σε επίθεση στην πόλη, συνοδευόμενη από προπαρασκευή πυροβολικού. Στην πόλη είχε δημιουργηθεί πανικός κι εμείς προλάβαμε ήδη να καταλάβουμε τα περικόρα και να διεισδύσουμε στην πόλη. Όμως ακολούθησε διαταγή για υποχώρηση. Στρίψαμε πίσω. Οι σκουροβίτες ήρθαν στα συγκαλά τους κι άρχισαν την καταδίωξη. Οι γραμμές μας ήταν πλήρως πανικοβλημένες: η Ταξιαρχία Λένιν, πετώντας τα όπλα, έτρεχε στη Σουχατσέφκα, πίσω της η Ταξιαρχία του Ζιβοντιόρ, ο οποίος σε αυτή τη δύσκολη στιγμή εγκατέλειψε την περιοχή του και την κοπάνησε στο Κρεμεντσιούγκ. Στη σύνθεση της Κριμαϊκής Μεραρχίας έμπαιναν δικά μας μαχνοβίτικα συντάγματα, στα οποία προαναφέρθηκα. Αυτά δεν υπάκουσαν στη διαταγή υποχώρησης, αλλά προωθούνταν πιο βαθιά στην πόλη, όταν οι "λενινίτες" και οι "ζιβοντιόροι" ήταν ήδη στη Σουχατσέφκα. Ο Σκούρο έπεσε με όλη του τη δύναμη στα δυο αυτά συντάγματα και τα ταρακούνησε για τα καλά. Αυτά βρέθηκαν αποκομμένα. Όμως βγαίνοντας από την πόλη, στοιχήθηκαν σε γραμμές και υποχώρησαν στο Μιχάιλοφκα.

¹ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στο Αικατερινοσλάφ - Ντοκουμέντα και Υλικό», Ντινπροπετρόφσκ 1968, σελ. 161.

Ο Ρακόφσκι, όπως και ο Βοροσίλοφ και ο Ντιμπένκο, χρειαζόταν και αυτός νίκες και στις 15 Ιούλη ενημέρωνε:

«Σε όλες τις επαρχιακές, περιφερειακές και κοινοτικές εκτελεστικές επιτροπές, επαναστατικές επιτροπές και στρατιωτικές επιτροπές.

Σήμερα, τα κόκκινα στρατεύματα κατέλαβαν το Αικατερινοσλάφ.

15 Ιούλη 1919, Νο 3770.

Πρόεδρος Σ.Α. Ρακόφσκι»ⁱ

Η νίκη δε θα ήταν πλήρης χωρίς συγχαρητήρια και ο Ρακόφσκι απαντούσε στα «λαμπρά στρατεύματα»:

«Εξ ονόματος των Σοβιέτ Λαϊκών Επιτροπών, χαιρετίζω τους Κόκκινους στρατιώτες και διοικητές και ειδικά τη γενναία Μεραρχία, για την απελευθέρωση του Αικατερινοσλάφ.

Από τη γενναιότητα, την αντοχή και την πειθαρχία του Κόκκινου Στρατού εξαρτώνται όχι μόνο η ενίσχυση του Αικατερινοσλάφ, αλλά και οι νέες νίκες.

Πρόεδρος Σοβιέτ Λαϊκών Επιτροπών, Ρακόφσκι»ⁱⁱ

Το Γραφείο Τύπου Ουκρανίας, στο δελτίο του ενημέρωνε:

«Κάτω από το Αικατερινοσλάφ συνεχίζονται έντονες, σκληρές μάχες. Στις εφημερίδες εμφανίστηκαν ήδη πληροφορίες ότι το Αικατερινοσλάφ πάρθηκε από τα στρατεύματά μας. Υπήρχαν ενδείξεις ότι τα δεξιά τμήματά μας διείσδυσαν στα δεξιά περίχωρα της πόλης, όπου άρχισε σκληρή μάχη. Η σκληρότητα και η ένταση της μάχης φαίνεται από το ότι ένας Λόχος Κοζάκων αξιωματικών του Κουμπάν, 600 ατόμων, εξοντώθηκε σχεδόν πλήρως. Ο εχθρός, λαμβάνοντας νέες ενισχύσεις, πρόλαβε να απωθήσει τα τμήματά μας από το Αικατερινοσλάφ. Η μάχη για το Αικατερινοσλάφ δεν έληξε ακόμα. Ο εχθρός θα προσπαθήσει να το κρατήσει πάση θυσία...»ⁱⁱⁱ

Η ήττα μας στο Αικατερινοσλάφ θα αποδοθεί αργότερα στην υποχώρηση, χωρίς την παραμικρή προσπάθεια να συγκρατηθούν οι ασήμαντες δυνάμεις των Λευκών, οι οποίες κινούνταν σε ομάδα προς τη Ζναμένκα, νότια, αποκόβοντας στον Δνείπερο την περιοχή του Φέντκο, του Κοτσέργκιν και του Κνεγκνίτσκι.

ⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων», τ. 2, σελ. 237.

ⁱⁱ «Κομμουνιστ», Όργανο της ΚΕ και της Επαρχιακής Επιτροπής του Κιέβου του ΚΚ, 1919, σελ. 17.

ⁱⁱⁱ «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Επαρχία του Αικατερινοσλάφ», σελ. 161-162.

Όμως οι μαχητές του ιδεολογικού μετώπου δεν μπορούσαν να μην ψεύδονται και έτσι έγραφαν:

«... Οι συμμορίτες, εχθροί του λαού, Γκριγκόριεφ, Μαχνό και οι όμοιοί τους, διέβρωσαν τις γραμμές μας και παρέδωσαν το κόκκινο Χάρκοβο και το Αικατερινοσλάφ. Θάνατο στους προδότες Γκριγκόριεφ και Μαχνό!...»ⁱ

Εν κατακλείδι, μπορούμε να σημειώσουμε, ότι το πιο μεγάλο έγκλημα της μαχνοβτίνας έως σήμερα, θεωρείται ότι οι μαχνοβίτες στην περιοχή τους Μαριούπολη - Ελένοφκα, άνοιξαν το μέτωπο στον Ντενίκιν.

Αυτή η ρετινιά των τροτσκιστών, μεταφέρθηκε χωρίς αλλαγές και στη σύγχρονη ιστορία της ΕΣΣΔ.

Έτσι διαβάζουμε:

«Στις 29 Μάη, ο Μαχνό τάχθηκε ανοιχτά ενάντια στη Σοβιετική Εξουσία, τα μαχνοβίτικα τμήματα απογόνωσαν πλήρως την καταλαμβανόμενη από αυτούς περιοχή του μετώπου κι έφυγαν στα μετόπισθεν...»ⁱⁱ

«Νότια του Γκουλάι Πόλε, το έφιππο σώμα του στρατηγού Σκούρο διέλυσε σε κομμάτια την Ταξιαρχία του αναρχικού Μαχνό, ο οποίος, εκείνο τον καιρό, δρούσε στο πλευρό του Κόκκινου Στρατού. Μετά, ο Σκούρο έπεσε στη 13^η Στρατιά. Τα απομεινάρια των μαχνοβιτών, απογυμνώνοντας το μέτωπο, έφυγαν στα μετόπισθεν. Σύντομα, ο Μαχνό τάχθηκε ξαφνικά ενάντια στη Σοβιετική Εξουσία...»ⁱⁱⁱ

«Οι απειθαρχες, χωρίς υπεύθυνη καθοδήγηση, αν και πολυάριθμες δυνάμεις των μαχνοβιτών (στις 20 Μάη στις θέσεις του Μαχνό αριθμούνταν 20.000 άτομα) δεν προέβαλλαν αντίσταση στα Λευκά στρατεύματα, τα οποία ξεκίνησαν επίθεση και πανικόβλητοι έτρεχαν από τις θέσεις τους...»^{iv}

«... Ο εχθρός, διεξάγοντας επιδεικτικές επιθέσεις σε πολλές θέσεις της δυτικής περιοχής, με χτυπήματα σημαντικών δυνάμεων με υποστήριξη τανκ, διέσπασε το μέτωπό μας στην περιοχή του Γιούζοβο, στον σύνδεσμο της 2^{ης} Ουκρανικής και της 13^{ης} Στρατιάς, όπου τα στρατεύματα του μπάτκο Μαχνό άνοιξαν το μέτωπο σχεδόν σε μήκος 80 βέρστια, επιτρέποντας τη διείσδυση στο ρήγμα τουλάχιστον μιας μεραρχίας ιππικού με πυροβολικό. Υποχρέωσαν τα πλευρικά τμήματα των δυο Στρατιών να υποχωρήσουν αμέσως κατά 40 βέρστια βόρεια και νότια από το σημείο του ρήγματος, το οποίο, λόγω της έλλειψης εφεδρειών, του έδωσε τη δυ-

ⁱ «Στα Όπλα», 1919.

ⁱⁱ «Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην Ε.Σ.Σ.Δ.», τ. 4, σελ.178.

ⁱⁱⁱ «Σύντομη Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην ΕΣΣΔ», σελ. 271.

^{iv} «Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία κατά την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου (1917-1920)», τ. 2, σελ. 323.

νατότητα να προβεί επιτυχώς σε ενέργειες σ' αυτήν την περιοχή, απωθώντας σταδιακά τα πλευρικά μας τμήματα...»ⁱ

Και έπεται συνέχεια.

Το προαναφερθέν άνοιγμα του μετώπου, έγινε ως τις 26 Μάη. Εάν ήταν έτσι, τότε ο μοναδικός σιδηρόδρομος Μαριούπολη - Βολνοβάχα θα ήταν μπλοκαρισμένος από τον εχθρό και η αποστολή άνθρακα από τη Μαριούπολη θα ήταν αδιανόητη. Όμως, στις 26 Μάη, ο Β. Ι. Λένιν, σίγουρος ότι ο σιδηρόδρομος λειτουργεί, τηλεγραφούσε στο Σοβιέτ Λαϊκών Επιτροπών για τη φόρτωση άνθρακα από τη Μαριούπολη στην Πετρούποληⁱⁱ.

Στην πραγματικότητα, όταν μας κατηγορούσαν για άνοιγμα του μετώπου, εμείς, με μεγάλη δυσκολία (εξαιτίας απουσίας πολεμοφοδίων) κρατούσαμε τη γραμμή του μετώπου ανατολικά του σιδηροδρόμου Μαριούπολης - Ελένοφκα κι αυτός λειτουργούσε έως τις 3 Ιούνη.

Οι μαχνοβίτες, οι οποίοι, σύμφωνα με τους υπολογισμούς των κοντόφθαλμων πολιτάντηδων, που ήδη από τον Γενάρη του 1919, βεβαίωναν όλες τις ιεραρχικές βαθμίδες για την αντεπαναστατική φύση της μαχνοβτοίνας, θα έπρεπε να ανοίξουν το μέτωπο ή να περάσουν εντελώς στο πλευρό του Ντενίκιν. Έγιναν πάρα πολλά από τη πλευρά του Τρότσκι προς αυτή την κατεύθυνση. Τους μαχνοβίτες κυριολεκτικά τους ωθούσαν, τους εξανάγκαζαν να βγουν στον δρόμο της προδοσίας της Επανάστασης.

Τους πρόσβαλλαν, τους υποβίβαζαν, έλεγαν ψέμματα γι' αυτούς, προφορικά και στον τύπο, τους υποπεύονταν και τους κατηγορούσαν συνεχώς για εκδηλώσεις ενάντια στη Σοβιετική Εξουσία, τονίζοντας ότι αυτό το κίνημα είναι κουλάκικο, ενώ στα επιτελεία κάθονται αξιωματικοί κτλ.

Χωρίς να καταφέρουν να σπρώξουν τους αντάρτες στην ένοπλη αντιπαράθεση, ήδη από τις 25 Μάη 1919, οι τροτοκιστές αποφάσισαν «...να εξαλειφθεί η μαχνοβτοίνα σε σύντομο διάστημα...»ⁱⁱⁱ. Και όλα τα υπόλοιπα υπάκουαν σε αυτήν την ιδέα.

Επιθυμώντας έντονα να μειώσουν το κύρος της μαχνοβτοίνας, οι τροτοκιστές ξεκίνησαν νέο κύμα συκοφαντιών στον τύπο και προφορικά, ενώ με τη διαταγή του, Ν° 96/α, ο Τρότσκι στέρησε πλήρως κάθε δυνατότητα από τους αντάρτες να διεξάγουν στρατιωτικές ενέργειες ενάντια στον Ντενίκιν.

Τους αντάρτες μαχητές και διοικητές τους εκτελούσαν. Όμως ούτε αυτό δεν έσπρωξε τους αντάρτες στο στρατόπεδο της αντεπανάστασης, δεν επιβεβαίωσε τους πόθους και τις προγνώσεις των τροτοκιστών στην Ουκρανία. Στην ουσία, στους αντάρτες είχε κηρυχθεί πόλεμος. Στην αρχή μυστικά, ενώ μετά πιο ανοιχτά.

Η καταδίωξη της μαχνοβτοίνας με το σχέδιο και τις διαταγές του Τρότσκι, η καταστολή, η αυστηρή απαγόρευση παροχής πολεμοφοδίων στους αντάρτες, ευνοούσαν την εξασθένηση του Κόκκινου Μετώπου και τη νίκη του Ντενίκιν.

ⁱ «Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού», σελ. 336.

ⁱⁱ «Συλλογή Λένιν».

ⁱⁱⁱ Κ.Κ.Α.Κ.Ο.Ου.

Ο Μαχνό το καταλάβαινε αυτό κι επιθυμώντας να εξαλείψει τις τριβές μεταξύ των ανταρτών και των αντιπροσώπων της εξουσίας, αποφάσισε να φύγει από το πόστο του Διοικητή Μεραρχίας.

Ο Μαχνό ήταν ακόμα στο μέτωπο, όταν έμαθε για την ύπαρξη της διαταγής του Τρότσκι για τη σύλληψη του διοικητικού προσωπικού της Αντάρτικης Μεραρχίας. Μαζί με το Επιτελείο, το Στρατο-Επαναστατικό Σοβίετ των ανταρτών και τη "Μαύρη Εκατονταρχία" (φρουρά μαχνοβιτών, περίπου 200 δεινών καβαλάρηδων), άρχισαν να εκδηλώνουν δυοπιστία προς την Κόκκινη Διοίκηση και σύντομα έφυγαν στα μετόπισθεν για την οργάνωση του αντάρτικου αγώνα κατά του Ντενίκιν.

Μετά τη φανερή προδοσία του μετώπου από τον Τρότσκι, μετά την απόσυρση του Μαχνό στα μετόπισθεν, με τη συνεχιζόμενη κόκκινη τρομοκρατία ενάντια στα στρατεύματα των ανταρτών, οι αντάρτες, κάτω από την καθοδήγηση των διοικητών τους δεν παρασύρονταν από τις τροτοκιστικές προβοκάτσιες και δεν πρόδωσαν το Επαναστατικό Μέτωπο. Προέβαλλαν ιδεολογική αφοσίωση στο προλεταριάτο, ηθική σταθερότητα και πίστη στον θρίαμβο του δικαίου. Οι αντάρτες δεν εγκατέλειψαν το μέτωπο, δεν πέρασαν στον Ντενίκιν, δεν πήγαν στα σπίτια τους, αλλά συνέχιζαν να χύνουν το αίμα τους στο όνομα των ιδεών τους για ένα φωτεινό μέλλον.

Και έτσι ακριβώς είχαν τα πράγματα.

Ήξεραν άραγε οι σύνενοχοι της διάλυσης των κόκκινων στρατευμάτων ότι θα γίνει έτσι;

Τράπηκαν ήδη σε φυγή οι 14^η, 13^η, 8^η, 9^η και 10^η Στρατιές, ο εχθρός κατέλαβε το Σινέλνικοβο, Αικατερινοσλάφ, Χάρκοβο, Μπέλγκογκραντ, Μπαλάσοφ, Τσαρίτσιν, δεν υπήρχε πια ο Μαχνό στο μέτωπο, όμως η συμπεριφορά απέναντι στους αντάρτες δεν άλλαξε.

Τη στιγμή που έπρεπε να μπουκ στην άκρη οι πολιτικές διαφορές και διαφωνίες, να σταθεροποιηθούν οι δυνάμεις και να ταχθούν σε ενιαίο μέτωπο ενάντια στον Ντενίκιν, ο Τρότσκι δεν το έκανε.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι επαναστατικές μεταρρυθμίσεις στην Ουκρανία πραγματοποιήθηκαν με μικρή συμμετοχή των μπολσεβίκων και κυρίως υπό την επιρροή των ουκρανικών εθνικιστικών κομμάτων. Το έδαφος για τους πρώτους στην Ουκρανία ήταν εξαιρετικά εχθρικό. Μόνο στη μικρή χώρα του Νότου, στο μακρινό Γκουλάι Πόλε, τους υποδέχτηκαν σαν αδέρφια.

Ο αναδασμός στην περιοχή του Γκουλάι Πόλε πραγματοποιήθηκε πριν από τη διακήρυξη του Λένιν για την αναδιανομή της γης και πολύ πριν από τον ερχομό του Κόκκινου Στρατού.

Όμως η διπλοπροσωπία τους δεν άργησε να φανεί. Αντιμετωπίζοντας τους μαχνοβίτες σαν ανταγωνιστές και όχι σα συμμάχους, οι μπολσεβίκοι θα προσπαθήσουν με κάθε τρόπο να τους φέρουν στα πρόθυρα της ρήξης με τη Σοβιετική Εξουσία, όπως έκαναν πριν με τον Γκριγκόριεφ. Αλλά η διαφορά ανάμεσά τους φανερώνεται γρήγορα. Ακόμα και όταν παρατούν τους μαχνοβίτες χωρίς σφαίρες, ακόμα και όταν τουφεκίζουν τους διοικητές τους, αυτοί συνεχίζουν να πολεμούν τους Λευκούς. Σε πείσμα όλων των προβλέψεων, ο Μαχνό παραδίδει τη διοίκηση των τμημάτων του στους Κόκκινους και αποσύρεται από το προσκήνιο. Οι εσφαλμένοι πολιτικοί χειρισμοί του Τρότσκι στην ηγεσία του Κόκκινου Στρατού, θα επιφέρουν τη μία ήττα μετά την άλλη, φέρνοντας τους Λευκούς μέχρι την πόλη Οριόλ (200χλμ. από τη Μόσχα).

Στον επόμενο τόμο της έκδοσης, θα δούμε τα γεγονότα στα μετόπισθεν του Ντενίκιν, την ώρα που ετοιμάζεται να δώσει το τελειωτικό χτύπημα στον Κόκκινο Στρατό.

Το αντάρτικο κίνημα παίρνει τεράστιες διαστάσεις, οι μαχνοβίτες καταλαμβάνουν τη μια πόλη μετά την άλλη, αποσπώντας από το μέτωπο μεγάλες δυνάμεις των Λευκών και, κόβοντας τις γραμμές ανεφοδιασμού τους, σώζουν την Επανάσταση και δίνουν την ευκαιρία να πραγματοποιηθεί το αναρχικό πείραμα των «Ελεύθερων Πόλεων» στο Νότο της Ουκρανίας. Εκεί οι αναρχικοί συνειδητοποιούν ότι δεν αρκεί να γκρεμίσουν τις φυλακές και να μοιράσουν τα λεφτά των τραπεζών για να αλλάξει η κοινωνία...

Από τον Βορρά πλησιάζουν οι μπολσεβίκοι, που ανακτούν τα χαμένα εδάφη. Μπαίνοντας στην περιοχή των μαχνοβιτών, χρησιμοποιούν για μια ακόμη φορά τη σκληρή γλώσσα του μαρξισμού-λενινισμού σε κάθε διαφορετική φωνή: σύλληψη και θάνατος.

Πολεμώντας αυτή τη φορά εναντίον των Κόκκινων, οι μαχνοβίτες τούς αναγκάζουν να συνάψουν ξανά συμμαχία μαζί τους, εναντίον του στρατού του Λευκού στρατηγού Βράγκελ, μέχρι την τελική συντριβή του και την τελειωτική εξάλειψη των Λευκών από την Ουκρανία.

Χωρίς να χρειάζονται άλλο τη συμμαχία τους, οι μπολσεβίκοι θα κηρύξουν για άλλη μια φορά τους μαχνοβίτες εκτός νόμου και θα εξαπολύσουν την «Κόκκινη Τρομοκρατία» στα χωριά.

ΛΗΜΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

(1) Μπιέλας Βίκτορ Φεντόροβιτς (1893-1938)

Γεννήθηκε στο χωριό Νοβοσπάσοφκα της περιφέρειας του Μπερντιάνσκ του νομού του Ζαπορόζιε. Εργάτης μηχανικός ατμομηχανών, βασική μόρφωση, αναρχοκομμουνιστής από το 1908. Στη μαχνοβτοίνα από το 1919, Διευθυντής του Τομέα Επιχειρήσεων του Επιτελείου, Διευθυντής του Επιτελείου, Αντιπρόεδρος του Σοβιέτ Επαναστατικού Αντάρτικου Στρατού Ουκρανίας (μαχνοβίτες). Στις 23 Οκτώβρη του 1921 συνελήφθη μετά από βαρύ τραυματισμό. Έμεινε φυλακισμένος στη φυλακή του Χαρκόβου. Το 1923 απελευθερώθηκε μετά από τη γενική αμνηστία, υπ' ευθύνη νομίμων αναρχικών. Δούλεψε στο Χάρκοβο στο διοικητικό προσωπικό της βιομηχανίας μετάλλου Γιουγκοστάλ. Συνελήφθη στις 16 Δεκέμβρη του 1937 από όργανα της Νε-Κε-Βε-Ντέ [Λαϊκή Επιτροπή Εσωτερικών Υποθέσεων - σμ]. Πέθανε έπειτα από βασανισμούς στις 24 Γενάρη του 1938. Η μνήμη του αποκαταστάθηκε από το καθεστώς στις 29 Απρίλη του 1976.

(2) Γκε-Πε-Ού

Κρατική Πολιτική Διεύθυνση. Διάδοχος της Πανρωσικής Έκτατης Επιτροπής (Τσε-Κα) η οποία δημιουργήθηκε για τον αγώνα ενάντια στην αντεπανástαση και τα σαμποτάζ το 1917

και με επικεφαλής τον Φέλιξ Ντζερζίνσκι, έδρασε μέχρι το 1922. Η Τσε-Κα διεξήγαγε μαζική, σκληρή καταστολή, κυρίως με ταξικά κριτήρια, εφαρμόζοντας με αυτόν τον τρόπο την επονομαζόμενη «κόκκινη τρομοκρατία». Τα μέλη της Τσε-Κα είχαν το δικαίωμα να επιβάλλουν άμεσα την ποινή του θανάτου, χωρίς δίκη και έρευνα. Ευθύνεται για χιλιάδες εκτελέσεις ανθρώπων, που διαφωνούσαν με την ιδεολογία του μπολσεβίκικου κόμματος. Το 1922, αναδιοργανώθηκε στην Γκε-Πε-Ού (Κρατική Πολιτική Διεύθυνση), κυρίως για να παύσουν οι αδιάκριτες εκτελέσεις χωρίς δίκη.

Στη συνέχεια, το 1934, μετεξελίχθηκε στη Νε-Κε-Βε-Ντέ (Λαϊκή Επιτροπή Εσωτερικών Υποθέσεων). Το 1954, στη θέση της Νε-Κε-Βε-Ντέ ιδρύθηκε η διαβόητη Κα-Γκε-Μπέ (Επιτροπή Κρατικής Ασφαλείας).

(3) Γκουλάι Πόλε

Κωμόπολη. Βρίσκεται 7 βέρστια από τον σιδηροδρομικό σταθμό με το ίδιο όνομα, στο κέντρο του τριγώνου που σχηματίζεται από τις πόλεις Αικατερινοσλάφ (σημερινό Ντνεπροπετρόφσκ), Γιούζοβο (σημερινό Ντονέτσκ) και Μελιτόπολη.

Το 1785 στη δεξιά όχθη του ποταμού Γκαϊτσούρ είχε δημιουργηθεί το κοζάκικο στρατιωτικό κέντρο Γκουλάι Πόλε (Μεγάλο Λιβάντι - σμ) που ονομάστηκε έτσι από τους πρώτους κατοίκους που ήρθαν από το χωριό

Γκουλάι Πόλε (σημερινό Ζλατόπολ της περιοχής του Κιροβογκράντ). Η πόλη έχει καλή ρυμοτομία, με φαρδιούς, ίσιους δρόμους και κήπους σε κάθε αυλή.

Η περιοχή του Γκουλάι Πόλε είχε διάσπαρτα μεγάλα και μικρά νοικοκυριά, αγροκτήματα, γερμανικές και εβραϊκές αποικίες. Το 1998 εδώ λειτουργούσαν ήδη 76 εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις και πάνω από 20 εμπορικά καταστήματα.

Το 1914 στο Γκουλάι Πόλε υπήρχαν 1.410 σπίτια με 16.150 κατοίκους, (το 1970 είχε 16.200 κατοίκους). Υπήρχαν τρεις εκκλησίες, μια συναγωγή, λειτουργούσαν πέντε αγροτικά δημοτικά σχολεία, ένα εκκλησιαστικό, μια τεχνική σχολή, ένα γερμανικό και ένα εβραϊκό, υπήρχε βιβλιοθήκη, κινηματογράφος, θέατρο. Οι εργοστασιάρχες Κέρνερ, Βετολίνσκι, οι μεγαλοαγιοκτήμονες Κλάσεν, Νέιφελντ, Σρέντερ, Βίμπε, Τσερνογκλάζοβα, Κούκε, Γκούσεϊ, οι Γερμανοί άποικοι κ.ά. αντλούσαν από την περιοχή φτηνά εργατικά χέρια.

(4) Τέπερ Ισαάκ (Γκορντέγιεφ)

Γιος φτωχού Εβραίου της πόλης Ελισαβετγκράντ (σημερινό Κιροβογκράντ). Αναρχικός από το 1917, στη μαχνοβτοίνα από το 1919, υπάλληλος του Τομέα Πολιτισμού, συντάκτης της εφημερίδας «Πουτ κ Σβομπόντε». Το 1921 έγινε πράκτορας της Τσε-Κα στη μαχνοβτοίνα. Έγραψε βιβλίο για το αντάρτικο.

(5) Τρότσκι Λεβ Νταβίντοβιτς (Μπροστέιν Λέιμπα Νταβίντοβιτς) (1879-1940)

Μέλος του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος από το 1897, στην αρχή μενσεβίκος, στη συνέχεια μπολσεβίκος. Συμμετείχε ενεργά στην Οκτωβριανή Επανάσταση, αυταρχικής ιδιοσυγκρασίας, τυχοδιώκτης, υπερβολικά φιλόδοξος, ηττήθηκε στον αγώνα για την εξουσία και την εσωτερική επιρροή στο Κ.Κ. Κατά τον εμφύλιο πόλεμο διετέλεσε Πρόεδρος του Επαναστατο - Στρατιωτικού Σοβιέτ της

Δημοκρατίας. Ήταν μέλος του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ του Ρ.Κ.Κ. (μπ.) και μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κομιντέρν.

Το 1925 απομακρύνθηκε από τις εργασίες του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της ΕΣΣΔ, το 1928 εξορίστηκε στην Αλμά Ατά του Καζακιστάν, το 1929 εξορίστηκε στο εξωτερικό. Εγκαταστάθηκε στα Πριγκηποννήσια της Θάλασσας του Μαρμαρά. Κι έζησε εκεί πάνω από 4 χρόνια, ενώ αργότερα μετακινήθηκε στη Νορβηγία, όπου το 1936 έλαβε τα νέα ότι σε δικαστήριο της Μόσχας έχει καταδικαστεί ερήμην σε θάνατο. Το Γενάρη του 1939 το Μεξικό φιλοξένησε τον Τρότσκι. Στις 20 Αυγούστου του 1940 ένας πράκτορας της ΝεΚε-ΒεΝτέ, ο Ισπανός κομμουνιστής Ραμόν Μερκάντερ, τον τραυμάτισε θανάσιμα χτυπώντας τον με αξίνα αλπινιστών στο κεφάλι. Έτσι διακόπηκε η ζωή του «δαίμονα του Οκτώβρη».

(6) Κερένσκι Αλεξάντρ Φεντόροβιτς (1881-1940)

Δικηγόρος, σοσιαλεπαναστάτης. Πέρασε από τα κάτεργα του τσάρου. Μετά από την επανάσταση του Φεβρουαρίου τέθηκε επικεφαλής της Προσωρινής Κυβέρνησης κι έγινε Ανώτατος Διοικητής Στρατού. Το 1918 διέφυγε στο εξωτερικό. Εγκαταστάθηκε στην Αμερική, όπου εργάστηκε σε κάποιο πανεπιστήμιο.

(7) Κεντρική Ράντα

Όργανο των αστικών εθνικιστικών κομμάτων και οργανώσεων της Ουκρανίας το 1917-18. Δημιουργήθηκε στις 4 (17) Μάρτη στο Κιέβο. Ράντα στα Ουκρανικά σημαίνει συμβούλιο.

(8) Γκρουσέφσκι Μιχαήλ Σεργκέγιεβιτς (1866-1934)

Ουκρανός ιστορικός, ένας από τους ηγέτες του Ουκρανικού εθνικού κινήματος. Το 1889 δραστήριος οργανωτής του Εθνικοδη-

μοκρατικού Κόμματος της Γαλικίας. Τασσόταν ενεργά υπέρ της αυτονομίας της Ουκρανίας στα πλαίσια της ομοσπονδιακής τσαρικής Ρωσίας. Το 1914 εξορίστηκε στη Σιβηρία από τον τσάρο. Το 1917 έγινε μέλος του Ουκρανικού σοσιαλεπαναστατικού κόμματος. Διετέλεσε επικεφαλής της Κεντρικής Ράντα, κυβέρνησης της Ουκρανίας.

Από τον Μάρτη του 1919 μετανάστευσε στο εξωτερικό. Οργάνωσε στη Βιέννη το Ουκρανικό Κοινωνιολογικό Ινστιτούτο. Το 1924 επέστρεψε στην Ουκρανία, όπου πήρε έδρα στην ακαδημία ανθρωπολογικών μελετών της Ου.Σ.Σ.Δ. Συνέγραψε μεγάλο αριθμό εργασιών για την ιστορία της Ουκρανίας. Πέθανε σε σανατόριο της πόλης Κιολοβόντοκ.

(9) Σοβιέτ

Συμβούλιο στη ρωσική γλώσσα. Μορφή οργάνωσης που επελέγη από τις επαναστατικές δυνάμεις μετά την πτώση του Τσάρου.

(10) Πούντι

Μονάδα μέτρησης βάρους, που ισούται με 16,38 κιλά. Η χρήση της εισήχθη τον 12^ο αιώνα και συνεχίστηκε μέχρι το 1924. Ήταν διαδεδομένη στη Ρωσία, τη Λευκορωσία και την Ουκρανία.

(11) Γκέτμαν

Η λέξη προέρχεται από τη γερμανική "hauptmann", που σημαίνει διευθυντής ή διευθύνων. Στα ουκρανικά σημαίνει αρχηγός, επικεφαλής στρατεύματος. Μετά την ένταξη των Κοζάκων στην υπηρεσία του τσαρικού στρατού, γκέτμαν ήταν ο επικεφαλής των κοζάκικων στρατευμάτων και εκλεγόταν από τη γενική συνέλευση των Κοζάκων πολεμιστών.

(12) Σκοροπάνσκι Πάβελ Πέτροβιτς (1873-1945)

Μεγαλογαιοκτήμονας της Ουκρανίας, στρατηγός του τσαρικού στρατού. Στις 29 Απρίλη

του 1918, στη σκηνοθετημένη από τους γερμανο-αυστριακούς κατακτητές τελετή, που βαφτίστηκε "Συνέδριο Ουκρανών Γεωργών", ανακηρύχθηκε γκέτμαν της Ουκρανίας και διορίστηκε επικεφαλής της "κυβέρνησης μαριονέτας". Υπηρέτησε με τιμή και πίστη τους κατακτητές. Την περίοδο της διακυβέρνησής του αποκατέστησε το καθεστώς των μεγαλοαστών και των μεγαλογαιοκτημόνων στην Ουκρανία. Μετά την εκδίωξη των Γερμανών, δραπέτευσε στη Γερμανία.

(13) Ντολζένκο Ιβάν

Γεννήθηκε στο Κουμπάν του Έτοκ. Κοζάκος, απόφοιτος γυμνασίου, λιποτάκτησε από το σύνταγμά του και μέχρι την επανάσταση ζούσε στο εξωτερικό. Αναρχοκομμουνιστής. Τον ενδιέφεραν υπερβολικά οι οργανωτικές μορφές του αναρχικού κινήματος και το μεταβατικό στάδιο, δικαιολογώντας έτσι τις τακτικές των μπολσεβίκων.

(14) Ζουιτσένκο Ναζάρ Σεμιόνοβιτς

Γεννήθηκε το 1889 στο Γκουλάι Πόλε σε φτωχή οικογένεια. Ενεργό μέλος της αναρχοκομμουνιστικής ομάδας "Ένωση Φτωχών Γεωργών", συμμετείχε σε απαλλοτριώσεις. Εξορίστηκε στην επαρχία του Αρχάγγελσκ, όμως δραπέτευε και ξαναεμφανιζόταν στο Γκουλάι Πόλε. Τον Μάρτη του 1911 καταδικάστηκε από το Προσωρινό Στρατοδικείο της πόλης Αικατερινοσλάφ σε απαγχονισμό, για επαναστατική δράση και απαλλοτριώσεις που διαπράχθηκαν μεταξύ του 1906 και του 1908, όμως επειδή ήταν ανήλικος η θανατική ποινή μετατράπηκε σε εγκλεισμό σε κάτεργα.

(15) Σεμενιούτα Αλεξάντρ Κονσταντινοβιτς

Γεννήθηκε το 1883 σε οικογένεια πρώην δουλοπάροικου του χωριού Γκουλάι Πόλε. Μέχρι τον γάμο του δούλευε ως εργάτης γης στα χωράφια του Γιάντσεν. Το 1902 κλήθηκε

στον στρατό. Στην Οδησό γνώριστηκε με αναρχικούς της πόλης Μπελοστόκ που ονομάζονταν "Αναρχικοί της Μαύρης Σημαίας", και μπήκε στην οργάνωσή τους. Ήταν μέλος της ομάδας κρούσης τρομοκρατών. Το 1903 λιποτάκτησε από τον στρατό. Από το 1905 ήταν ενεργό μέλος της "Μαχητικής Διεθνιστικής Ομάδας Αναρχοκομμουνιστών", η οποία έθετε ως στόχο της την πραγματοποίηση τρομοκρατικών ενεργειών εναντίον οικονομικών και πολιτικών στόχων. Ήταν ένας από τους οργανωτές και εμπνευστές της ομάδας «Ένωση Φτωχών Γεωργών» στο Γκουλάι Πόλε. Συμμετείχε ενεργά σε μαζικές απαλλοτριώσεις στη νότια Ρωσία. Το 1910 αυτοκτόνησε μετά από έφοδο Κοζάκων και αστυνομίας στο σπίτι του.

(16) Ματωμένη Κυριακή

Στις 9 Γενάρη 1905 (22 Γενάρη στο νέο ημερολόγιο), μετά από τις αλλεπάλληλες, συντριπτικές ήττες του τσαρικού στρατού από τους Ιάπωνες στον πόλεμο που ξέσπασε το 1904, στην Αγ. Πετρούπολη συγκεντρώθηκαν χιλιάδες απεργών εργατών με τις οικογένειές τους, για να επιδώσουν στον Τσάρο Νικόλαο Β' αιτήματα, τα οποία ζητούσαν τον τερματισμό του πολέμου, μεγαλύτερη ελευθερία ψήφου, 8ωρη εργάσιμη ημέρα, καλύτερες αποδοχές και κατάργηση των υπερωριών.

Η πορεία προς τα ανάκτορα οργανώθηκε από τον ιερέα Γκαπόν, πληρωμένου από την Οχράνα, σαν «ειρηνική λιτανεία», με εικόνες, ύμνους και πατριωτικά τραγούδια. Ο Τσάρος εγκατέλειψε την πόλη την προηγούμενη ημέρα, ενώ όλοι οι δημόσιοι χώροι κηρύχθηκαν κλειστοί. Τα τσαρικά στρατεύματα άνοιξαν πυρ ενάντια στην πορεία, με αποτέλεσμα 96 νεκρούς και 333 τραυματίες σύμφωνα με τους τσαρικούς ή πάνω από 4.000 νεκρούς σύμφωνα με τις αντικαθεστωτικές πηγές.

Η «Ματωμένη Κυριακή» κατάφερε ένα πλήγμα στην υποστήριξη του λαού προς το καθεστώς, αν και ο Τσάρος, λόγω της απουσίας του, δεν κατηγορήθηκε πλήρως. Παρ' όλα αυτά, το συμβάν οδήγησε σε επαναστατικές δραστηριότητες, που κατέληξαν στην Επανάσταση του 1905.

(17) Αντονί Βολντεμάρ Γκενρίχοβιτς (1886-1974)

Γεννήθηκε στο Γκουλάι Πόλε, από πατέρα Γερμανό και μητέρα Τσέχα. Από τα 13 του δούλεψε στο εργοστάσιο του Κρίγκερ. Μπήκε στον πολιτικό αγώνα το 1902 όταν μετακόμισε στο Αικατερινοσλάφ. Αναρχο-κομμουνιστής από το 1904. Οργανωτής και εμπνευστής της ομάδας «Ένωση Φτωχών Γεωργών» στο Γκουλάι Πόλε. Το 1909 μετανάστευσε στην Αργεντινή προσπαθώντας να σωθεί από τους διώκτες του, αργότερα πέρασε στην Ουρουγουάη, όπου συνέχισε την επαναστατική του δράση. Το 1962 επέστρεψε στην πατρίδα του, έζησε στην πόλη Νικόπολη, όπου και πέθανε σε ηλικία 88 ετών.

(18) Κουλάκοι

Πλούσιοι αγρότες στην προεπαναστατική Ρωσία. Η λέξη σημαίνει κυριολεκτικά «σφιγμένη γροθιά» και πιθανότατα υπονοεί τον πλούτο που άρπαζαν ή κρατούσαν στα χέρια τους. Δαίμονοποιήθηκαν από την μπολσεβίκικη προπαγάνδα και ήταν αρκετή η κατηγορία πως ανήκε κανείς στην τάξη των κουλάκων, για να υποστεί διώξεις από το καθεστώς.

(19) Ονισένκο Πιότρ Σεμιόνοβιτς

Γεννήθηκε το 1885 στο Γκουλάι Πόλε σε φτωχή αγροτική οικογένεια. Μέλος της ομάδας «Ένωση Φτωχών Γεωργών», συμμετείχε σε απαλλοτριώσεις και τρομοκρατικές ενέργειες. Μετά τη δολοφονία του αστυνόμου Καραντσεφ, έφυγε στη Γαλλία μαζί με τον Αντονί, όμως επέστρεψε σύντομα στην πα-

τρίδα του για να συνεχίσει τον αγώνα. Δολοφονήθηκε το 1910 μετά από προβοκάτσια κατά την παράνομη διέλευση των συνόρων στον ποταμό Δνειστερο.

(20) Λεβάντι Ιβάν

Γκουλαΐπολιτης από οικογένεια μέσωσ αγροτών. Έφυγε νωρίς από το σπίτι της οικογένειάς του, δούλεψε ως εργάτης γης. Μπήκε στην ομάδα «Ένωση Φτωχών Γεωργών» από την ημέρα της δημιουργίας της. Συμμετείχε σε απαλλοτριώσεις και τρομοκρατικές ενέργειες.

(21) Γιάφκα

Μυστικό διαμέρισμα συνάντησης αντικαθεστωτικών στην τσαρική Ρωσία. Κυριολεκτικά, η λέξη σημαίνει «παρουσία», «εμφάνιση».

(22) Άλτγκαουζεν Ναούμ Ισαάκοβιτς

Γεννήθηκε το 1891 στο Γκουλάι Πόλε σε οικογένεια φτωχών αγροτών. Μέλος της ομάδας «Ένωση Φτωχών Γεωργών». Προβοκάτορας από το 1908, κατέδωσε όλη την ομάδα του Γκουλάι Πόλε.

(23) Μπονταρένκο Γιάκοφ

Γκουλαΐπολιτης, αναρχοκομμουνιστής από οικογένεια εργατών γης. Συμμετείχε ενεργά μαζί με τον Σεμενιούτα σε απαλλοτριώσεις και τρομοκρατικές ενέργειες.

(24) Πιβνεβάγια Μάρφα

Γεννήθηκε στην πόλη Αλεξάντροφσκ, αναρχοκομμουνίστρια, δεύτερη γυναίκα του Α. Σεμενιούτα. Μέχρι το 1930 ζούσε στο Αλεξάντροφσκ.

(25) Σαρόφσκι Πιότρ και Γκριγκόρι

Μέσοι αγρότες από το Γκουλάι Πόλε. Συμμετείχαν στην αναρχική ομάδα από το 1907. Έκρυσαν συχνά διωκόμενοι. Ο Πιότρ έγινε μυστικός πράκτορας και προδότης, κατέδωσε στην αστυνομία τον Α. Σεμενιούτα μαζί με τη

γυναίκα του.

(26) Νοβοσπάσοφκα (σημερινό Οσιπένκο)

Κωμόπολη που βρίσκεται στην αριστερή όχθη του ποταμού Μπέρντα, 20χμ από την πόλη Μπερντιάνσκ. Δημιουργήθηκε το 1805 από φυγάδες δουλοπάροικους από την επαρχία της Πολτάβας σε περιοχή που άνηκε στους Κοζάκους του Ζαπορόζιε. Στη συνέχεια στην κωμόπολη εγκαταστάθηκε μεγάλο μέρος των Κοζάκων του Δούναβη. Οι κάτοικοι μπήκαν στη σύνθεση των κοζάκικων στρατευμάτων της Αζοφικής.

Στο προεπαναστατικό Νοβοσπάσοφκα ζούσαν 11.200 κάτοικοι. Λειτουργούσαν 4 εργοστάσια κεραμικής, ελαιολιτριβείο, δύο ατμοκίνητοι μύλοι, 20 ανεμόμυλοι.

(27) Ινγκουσέτιοι

Αυτόχθονος λαός του Καυκάσου, γειννιάζαν με τους Τσετσένους.

(28) Μπελουός Τροφιμ Σεργκέγιεβιτς (Μούζικα)

Γεννήθηκε στην κωμόπολη Νοβοσπάσοφκα σε φτωχή οικογένεια. Αναρχικός. Πέθανε στα κάτεργα.

(29) Χολοντάι

Γεννήθηκε στο Νοβοσπάσοφκα, μέσος αγρότης. Αναρχοκομμουνιστής. Πέθανε στα κάτεργα.

(30) Σερέντα

Γεννήθηκε στην κωμόπολη Νοβοσπάσοφκα. Αναρχικός, έμεινε για πολύ καιρό στα κάτεργα. Το 1911 πέθανε σε φυλακή του Ροστόφ από βαστανιστήρια.

(31) Κράσικοφ

Γεννήθηκε στο Νοβοβασιλιεφκα της περιφέρειας του Μπερντιάνσκ. Γιος βοσκού. Αναρχοκομμουνιστής. Πέθανε στα κάτεργα.

(32) Λεντένσκι

Γεννήθηκε σε οικογένεια μέσων αγροτών του Νοβοβασίλιεφκα. Αναρχοκομμουνιστής. Το 1914 πέθανε σε κάποια φυλακή της Ρουμανίας.

(33) Ντομπροβόλκι

Γεννήθηκε στο χωριό Πετρόφσκαγια της περιφέρειας της Μαριούπολης. Αναρχικός τρομοκράτης. Κήκε στην πυρά κατά τα βασανιστήρια της αστυνομίας και των Κοζάκων στο Νοβοσπάσοφκα.

(34) Βντοβιτσένκο Τροφιμ Γιακόβλεβιτς (1889-1921)

Γεννήθηκε σε οικογένεια κολίγων στην κωμόπολη Νοβοσπάσοφκα. Μέλος της αναρχοκομμουνιστικής ομάδας του Νοβοσπάσοφκα από το 1910. Στο γερμανικό μέτωπο ήταν υπαξιωματικός ιππικού. Πρόεδρος της Επιτροπής Συντάγματος. Συμμετείχε ενεργά στην εξέγερση κατά των Γερμανών. Από τον Μάη του 1918 διοικητής του 2^{ου} Αποσπάσματος του Νοβοσπάσοφκα. Από τον Σεπτέμβρη μέχρι τον Δεκέμβρη του 1919 Διοικητής του 2^{ου} Αζωφικού Σώματος του Αντάρτικου Στρατού (μαχνοβιτών). Από τον Μάη του 1920 μέχρι τον Μάρτη του 1921, αναντικατάστατος διοικητής της Αζοφικής ομάδας του Αντάρτικου Στρατού. Φανατικός οπαδός της διαρκούς αναρχικής επανάστασης. Εκτελέστηκε από την Τσε-Κα το Μάη του 1921 στην πόλη Αλεξάντροφσκ.

(35) Κουριλένκο Βασίλι Βασίλιεβιτς (1891-1921)

Γεννήθηκε σε οικογένεια κολίγων στην κωμόπολη Νοβοσπάσοφκα. Έμεινε χωρίς πατέρα σε μικρή ηλικία. Συντηρούσε μόνος του τη μητέρα και την αδερφή του. Τσαγκάρης στο επάγγελμα. Από το 1910 μέλος της ομάδας αναρχοκομμουνιστών του Νοβοσπάσοφκα. Το 1912 κλήθηκε να υπηρετήσει στον στρατό, σε τμήματα ιππικού. Στις πρώτες μέρες της

Οκτωβριανής Επανάστασης έγινε Πρόεδρος Επιτροπής Συντάγματος. Από τον Ιούνη του 1918 συμμετείχε ενεργά στην εξέγερση κατά του γκέτμαν, διευθυντής του 1^{ου} Αποσπάσματος του Νοβοσπάσοφκα. Από τον Δεκέμβρη του 1918 Διευθυντής Φρουράς του σταθμού Τσαρεκοσταντινοφκα, μέλος του Επιτελείου Επιχειρήσεων.

Από τον Γενάρη μέχρι τον Ιούνη του 1919 διετέλεσε Διοικητής του 8^{ου} Συντάγματος του Ζαντνεπρόφσκ, Διευθυντής της φρουράς της Μαριούπολης και Διευθυντής της μάχιμης περιοχής κατεύθυνσης Ταγκάν Ρογκ. Από τον Σεπτέμβρη του 1919 μέχρι τον Απρίλη του 1920 Κόκκινος Διοικητής της 8^{ης} Μερραρχίας Κόκκινων Κοζάκων. Από τον Μάη του 1920 μέχρι τον Ιούλη του 1921 Διευθυντής του Τομέα Διοίκησης και Επιχειρήσεων του Σοβιέτ Επαναστατών Ανταρτών Ουκρανίας (μαχνοβιτών). Γενναίος μαχητής και καλός γνώστης της τακτικής του ιππικού. Σκοτώθηκε τον Ιούλη του 1921 σε μάχη με κόκκινο ιππικό κοντά στο Λοζοβάγια.

(36) Προτσένκο Βλαντιμίς Τροφιμοβιτς (Βίντα) (1890-1921)

Γεννήθηκε σε οικογένεια μιλωνά στην κωμόπολη Νοβοσπάσοφκα. Μέλος της ομάδας αναρχοκομμουνιστών της Νοβοσπάσοφκα από το 1910. Εργαζόταν ως βοηθός μηχανικού ατμομηχανών και ως μαραγκός. Συμμετείχε ενεργά στην εξέγερση κατά του γκέτμαν. Διοικητής τάγματος. Από τον Ιούλη του 1920 γραμματέας του Τομέα Επιχειρήσεων του Σοβιέτ Επαναστατών Ανταρτών Ουκρανίας (μαχνοβιτών). Έντιμος σύντροφος. Τουφεκίστηκε από την Τσε-Κα στις 29 Δεκέμβρη του 1921.

(37) Μπονταρέτς Λουκά Νικιφόροβιτς (1892-1920)

Γεννήθηκε στην κωμόπολη Νοβοσπάσοφκα σε οικογένεια αγρότη λιθαρά. Μέλος ομάδας

αναρχικών από το 1910. Μαραγκός στο επάγγελμα. Στον στρατό του τσάρου απλός φαντάρος. Συμμετείχε στην εξέγερση κατά του γκέτμαν. Από τον Μάρτη του 1919 Διοικητής πυροβολικού, από τον Ιούλη του ίδιου έτους διοικητής του 8^{ου} Συντάγματος του Ζαντνεπρόφσκ. Από τον Σεπτέμβρη μέχρι τον Γενάρη του 1920 διοικητής αντάρτικου συντάγματος πεζικού. Από τον Μάη του 1920 Διοικητής Ιππικού του Αντάρτικου Στρατού. Από τον Ιούλη μέλος του Σοβιέτ Επαναστατών Ανταρτών Ουκρανίας (μαχνοβιτών). Σκοτώθηκε στις 25 Ιούνη του 1920 σε μάχη με την 174^η Κόκκινη Ταξιαρχία στο χωριό Μπέλαγια.

(38) Φομένκο Μαρτιν Φεντόροβιτς (1893-1921)

Γεννήθηκε σε οικογένεια κουλάκου της κωμόπολης Νοβοσπάσοφκα. Μέλος της ομάδας αναρχικών από το 1910. Συμμετείχε ενεργά στην εξέγερση κατά του γκέτμαν, διοικητής συντάγματος. Τουφεκίστηκε από την Τσε-Κα στις 29 Δεκέμβρη του 1921.

(39) Γκοντσαρένκο Φιλίππ Ιβάνοβιτς (Τσοούρινα) (1893-1921)

Γεννήθηκε στην κωμόπολη Νοβοσπάσοφκα σε οικογένεια μέσου αγρότη. Έμεινε ορφανός 5 ετών. Μέλος της ομάδας αναρχικών από το 1910. Συμμετείχε στην εξέγερση κατά του γκέτμαν. Μαχητικός διοικητής αποσπάσματος. Από τον Σεπτέμβρη του 1919 αναπληρωτής διοικητής του συντάγματος της Νοβοσπάσοφκα. Εκτελέστηκε από την Τσε-Κα τον Σεπτέμβρη του 1921.

(40) Ματροσένκο Αντόν (1888-1921)

Γεννήθηκε σε οικογένεια κολίγων στην κωμόπολη Σοφίγιεφκα της περιφέρειας του Μπερντιάνοκ. Από μικρή ηλικία δούλευε ως βοσκός σε Γερμανούς έποικους. Αναρχοκομμουνιστής της ομάδας του Νοβοσπάσοφκα από το 1907. Γεννημένος ηθοποιός, καλός

χορευτής και σόουμαν Συμμετείχε ενεργά στην εξέγερση κατά του γκέτμαν. Συμμετείχε στον αντάρτικο στρατό από τις πρώτες μέρες της ίδρυσής του. Από τον Ιούνη του 1920 μέλος του Τομέα Πολιτισμού του Σοβιέτ και Προϊστάμενος του Θεατρικού Τμήματος. Αυτοκτόνησε κατά τη σύλληψή του τον Απρίλη του 1921.

(41) Μαρίν Πιότρ Αντρέγιεβιτς (Αρσίνοφ)

Γεννήθηκε στο χωριό Αμούρ Νιζεντνεπρόφσκ της επαρχίας του Αικατερινοσλάφ. Κλειδαράς στο επάγγελμα. Εργαζόταν στον σταθμό Κιζιλ Αρμάτ του σιδηρόδρομου της Τασκένδης ως κλειδαράς, το 1904 συμμετείχε στο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα και ήταν συντάκτης του πολιτικού οργάνου του κόμματος, «Μόλοτ». Το 1906 εγκαταλείπει την Ασία, καταδικωμένος από την αστυνομία, κι επιστρέφει στο Αικατερινοσλάφ, όπου γίνεται αναρχικός τρομοκράτης. Στις 23 Δεκέμβρη του 1906 ανατινάζει αστυνομικό τμήμα στην πόλη Αμούρ και στις 7 Απρίλη του 1907 στην πόλη Αλεξάντροφσκ πυροβολεί μπροστά στα μάτια των εργατών τον διευθυντή των κεντρικών σιδηροδρομικών εργαστηρίων, Βασιλένκο. Συνελήφθη από την αστυνομία και φυλακίστηκε.

Το 1908 το στρατοδικείο τον καταδικάζει σε θάνατο. Το Πάσχα δραπετεύει από την εκκλησία των φυλακών μαζί με άλλους 15 φυλακισμένους αφοπλίζοντας τη φρουρά. Ζει δυο χρόνια στη Γαλλία κι έπειτα επιστρέφει στη Ρωσία για να συνεχίσει την πολιτική του δράση. Το 1910 ταξιδεύει ξανά στο εξωτερικό. Επιστρέφει φέρνοντας αναρχικά έντυπα. Συνελήφθη στην Αυστρία και μετά από αίτημα των Ρωσικών αρχών εκδίδεται στη Ρωσία. Το δικαστήριο τον καταδικάζει σε 20 χρόνια εγκλεισμό σε κάτεργα, τα οποία εκτίει στις φυλακές Μπουτίρκα.

Το 1917 η Επανάσταση τον απελευθερώνει από τις φυλακές. Συμμετέχει ενεργά στην

αναρχική δράση, γίνεται μέλος της συντακτικής ομάδας της εφημερίδας «Ανάρχια». Από το 1919 συμμετέχει στη μαχνοβτοίνα, εκδίδει τις εφημερίδες «Πουτ κ Σβομπόντε», «Ποφ-στανέτς» κ.ά. Από τον Σεπτέμβριο του 1920 μέχρι τον Φλεβάρη του 1921 καταλαμβάνει το υπεύθυνο πόστο του προϊστάμενου του Τομέα Πολιτισμού στη μαχνοβτοίνα.

Το 1922 ζει στη Γερμανία και μετέπειτα στη Γαλλία εκδίδει περιοδικό αναρχικών προσφύγων. Εργάζεται ακούραστα για την οργάνωση του αναρχικού κινήματος. Συνέγραψε την «Ιστορία του μαχνοβίτικου κινήματος».

(42) Νικιφόροβα Μαρία

Γεννήθηκε στην πόλη Αλεξάντροφσκ. Εργαζόταν στη λάντζα σε εργοστάσιο βότκας. Καταδικάστηκε σε θάνατο για τρομοκρατικές πράξεις που διέπραξε την περίοδο μεταξύ του 1904-1905. Η ποινή άλλαξε σε ισόβιο εγκλεισμό σε κάτεργα, την οποία εξέτισε στο φρούριο Πετροπαβλόφσκ στην Πετρούπολη. Το 1910 μεταφέρθηκε στη Σιβηρία, απ' όπου δραπέτευσε στην Ιαπωνία. Από την Ιαπωνία πέρασε στην Αμερική, έζησε στη Γαλλία, στην Αγγλία, στη Γερμανία και στη Σουηδία. Μιλούσε καλά πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες.

Συμμετείχε ενεργά σε πολλά σοσιαλιστικά συνέδρια, δύστροπος, ασυμβίβαστος χαρακτήρας. Ιδεολογική υπέρμαχος της αναρχικής τρομοκρατίας. Καλή ρήτορας και οργανώτρια απαλλοτριώσεων και τρομοκρατικών πράξεων. Το 1917 επέστρεψε στον σταθμό Πολόγκι όπου διέμενε η μητέρα της. Με τα απομεινάρια αναρχικής ομάδας ίδρυσε ισχυρή τρομοκρατική οργάνωση στη νότια Ρωσία.

Το 1917 απαλλοτρίωσε ένα εκατομμύριο ρούβλια από τον εργοστασιάρχη του Αλεξάντροφσκ Μπαντόφσκι. Οργανώτρια και διοικητής της «Μαύρης Φρουράς». Ιδεολόγος της καθολικής καταστροφής των κρατικών

ιδρυμάτων χωρίς εξαίρεση, όπως και των Σοβιετικών. Στην Ουκρανία έμεινε γνωστή για τις κτηνωδίες που διέπραξε μέχρι το 1918. Γυναίκα του γνωστού Πολωνού αναρχοτρομοκράτη Μπζόστεκ. Συμμετείχε στα πρώτα συνέδρια των Σοβιέτ και του μαχνοβίτικου κινήματος. Απαγχονίστηκε στην πόλη Συμφερόπολη (Αύγουστος - Σεπτέμβριος του 1919) από τον στρατηγό Σλάσεφ.

(43) Βέροσι

Μονάδα μέτρησης μήκους, που ισούται με 1,06km. Πρωτοαναφέρεται σε κείμενα του 11^{ου} αιώνα. Η χρήση του καταργήθηκε μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση.

(44) Μαρτσένκο (Σεβτσένκο) Αλεξέι Σεμιόνοβιτς (1903- 1921)

Γεννήθηκε στο Γκουλάι Πόλε σε οικογένεια κολίγων. Μέλος της ομάδας αναρχικών από το 1917. Συμμετείχε ενεργά στο αντάρτικο κίνημα. Κατώτερος υπαξιωματικός του τσαρικού στρατού. Το 1918 διοικητής ανταρτών. Το 1919 μέλος του Επιτελείου της 3^{ης} Ταξιαρχίας. Έμπιστο πρόσωπο του Μαχνό. Από τον Ιούνιο του 1920 Διοικητής της 1^{ης} Ομάδας Ιππικού. Σκοτώθηκε τον Γενάρη του 1921 στην επαρχία της Πολτάβας σε μάχη με την 8^η Μεραρχία Κόκκινων Κοζάκων.

(45) Λεπετσένκο Αλεξάντρ (1890-1920)

Γιος κατώτερου αξιωματικού του Γκουλάι Πόλε. Στην παιδική του ηλικία και στην εφηβεία ήταν γνωστός ταραξίας. Από το 1914 ήταν καταζητούμενος για απαλλοτριώσεις περιουσιών μεγαλογαιοκτημόνων. Μέλος της ομάδας αναρχικών του Γκουλάι Πόλε από το 1917, πρώτος διοικητής της «Μαύρης Φρουράς». Περίφημος, τίμιος σύντροφος και προσωπικός υπασιπιστής του Μαχνό. Αναρχοτρομοκράτης. Τουφεκίστηκε από τους Κόκκινους στις αρχές του 1920 στο Γκουλάι Πόλε.

(46) Βασιλιέφσκι-Τσαϊκόφσκι Γκριγκόρι Σεμιόνοβιτς (1889-1921)

Γεννήθηκε σε οικογένεια αγρότη-έμπορου χοίρων στο Γκουλάι Πόλε. Το 1910 δεν παρουσιάστηκε στον στρατό και κηρύχθηκε λιποτάκτης. Μέχρι την Επανάσταση κρυβόταν στην παρανομία, τρομοκρατώντας τη ντόπια μπουρζουαζία. Μέλος της ομάδας αναρχικών από το 1917. Μαχητής με αυταπάρηση της «Μαύρης Φρουράς», συμμετείχε στο τρομοκρατικό απόσπασμα της ομάδας από το 1918 μέχρι το 1920. Υπασπιστής του Μαχνό. Σκοτώθηκε σε μάχη με την 8^η Μεραρχία Κόκκινων Κοζάκων στις αρχές Γενάρη του 1921.

(47) Καρένικοφ Σεμιόν Νικιτοβίτς (1893-1920)

Γεννήθηκε σε οικογένεια κολίγων στο χωριό Σαγκάροβο της κοινότητας του Γκουλάι Πόλε. Μέλος της ομάδας αναρχικών του Γκουλάι Πόλε από το 1917, μέλος της «Μαύρης Φρουράς». Το 1918 Διοικητής του λόχου του επιτελείου και του αποσπάσματος του Γκουλάι Πόλε. Από τον Μάρτη μέχρι τον Ιούνη του 1919 διευθυντής φρουράς της πόλης Μπερντιάνσκ. Από τον Σεπτέμβρη μέχρι τον Δεκέμβρη του 1919 Διοικητής του Συντάγματος Πεζικού του Γκουλάι Πόλε. Από τον Ιούλη του 1920 μέλος του Τομέα Διοίκησης και Οργάνωσης του Σοβιέτ Επαναστατών Ανταρτών Ουκρανίας (μαχνοβίτες) και βοηθός Διοικητή Στρατιάς. Λιγομίλητος και σκληρός στον χαρακτήρα. Διοικητής Ειδικής Κριμαϊκής Ομάδας Στρατευμάτων του Σοβιέτ Επαναστατών Ανταρτών Ουκρανίας. Στις 24 Νοέμβρη του 1920 κλήθηκε στο Επιτελείο του Φρούνζε και συνελήφθη. Στις 28 Νοέμβρη του 1920 τουφεκίστηκε από τη Διοίκηση της Ελεύθερης Μεραρχίας Ευέλπιδων.

(48) Βορομπιόφ Νικολάι Ματβέγιεβιτς

Γεννήθηκε σε οικογένεια εργάτη σιδερά το 1883, στο Γκουλάι Πόλε. Μέλος της «Μαύρης

Φρουράς» και της Ένωσης Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε από το 1919. Δραστήριος τρομοκράτης από την ομάδα του Μαχνό. Το 1919, βοηθός Διευθυντή της Στρατιωτικής Αντικατασκοπίας. Στα 1920-1921, βοηθός Διευθυντή του Τμήματος Ερευνών του Τομέα Επιχειρήσεων του Σοβιέτ. Πήρε αμνηστία. Το 1930 ήταν ζωντανός.

(49) Καλάσνικοφ Αλεξάντρ

Γεννήθηκε στην πόλη Μπακού, ζούσε στο Γκουλάι Πόλε. Γραμματέας της ομάδας αναρχικών του Γκουλάι Πόλε στα 1917- 1918. Στις αρχές του 1919, Διοικητής του 7^{ου} Συντάγματος. Στα τέλη του 1919, Διοικητής του 1^{ου} Σώματος του Αντάρτικου Στρατού. Από τον Ιούνη του 1920, μέλος του Τομέα Επιχειρήσεων του Σοβιέτ Επαναστατών Ανταρτών Ουκρανίας (μαχνοβιτών). Στα τέλη του 1920 σκοτώθηκε κοντά στον σταθμό Μπαρβένκοβο.

(50) Μιχνό

Τσιφλικάς της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Πρώην κρατικός αγροτικός παράγοντας της περιφέρειας. Υπέρμαχος της Συνταγματικής Δημοκρατίας, οπαδός του ουκρανικού εθνικισμού, του γκέτμαν και του Πετλιούρα.

(51) Κράσνοφ Π. Ν. (1869-1947)

Στρατηγός του Τσάρου, αταμάνος των Κοζάκων του Ζαπορόζιε. Το 1918 και το 1919 ήταν επικεφαλής της Στρατιάς των Λευκών Κοζάκων του Ντον. Στις αρχές του 1919 παρέδωσε τη Διοίκηση στον Ντενίκιν και διέφυγε στο εξωτερικό. Μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, συνελήφθη από όργανα των Σοβιετικών και το 1947 εκτελέστηκε μετά από απόφαση του δικαστηρίου.

(52) Μπελενκέβιτς

Μπολοσεβίκος, ένας από τους διοικητές της Κόκκινης Φρουράς στην Ουκρανία. Φρού-

ραρχος της πόλης Ελισαβετγκράντ. Διοικητής των νότιων εφεδρικών στρατευμάτων κατά των κατακτητών.

(53) Βερετέλνικοφ Μπορίς Βασιλιεβιτς

Γκουλαΐπολιτης, χύτης στο εργοστάσιο του Κρίγκερ. Ναύτης. Πήρε μέρος στην Επανάσταση του 1905. Συμμετείχε ενεργά στο μαχνοβίτικο κίνημα. Σκοτώθηκε από Κοζάκους του Σκούρο, τον Μάη του 1919, στο χωριό Σβιατοντουχόφκα.

(54) Πολόνσκι Μ. Λ.

Γιος ψαρά της πόλης Μπερντιάνσκ. Μέλος του κόμματος των μπολσεβίκων από το 1919. Περιοδικά έπαιρνε μέρος στη μαχνοβτοίνα, διοικητής συντάγματος από τον Νοέμβρη του 1918. Τουφεκίστηκε από τους μαχνοβίτες στις αρχές Δεκέμβρη του 1919 για αντιμαχνοβίτικη δράση.

(55) Σαρόφοσκι Βασίλι Μιχάλοβιτς

Γεννήθηκε το 1881 στο Γκουλάι Πόλε. Στον τσαρικό στρατό υπηρέτησε ως πυροτεχνουργός. Σοσιαλεπαναστατικών απόψεων, αλλά δε συμμετείχε στο κόμμα. Το 1917, Διοικητής Πυροβολικού της «Μαύρης Φρουράς». Από τον Γενάρη μέχρι τον Ιούνη του 1919, Διοικητής Πυροβολικού της 3ης Ταξιαρχίας του Ζαντνεπρόφσκ. Από τον Σεπτέμβρη μέχρι τον Δεκέμβρη του 1919, βοηθός του Διοικητή Πυροβολικού του Αντάρτικου Στρατού. Από τον Ιούλη του 1920 μέχρι τον Γενάρη του 1921, Διοικητής Πυροβολικού του Αντάρτικου Στρατού. Το 1930 ήταν δάσκαλος στο Γκουλάι Πόλε.

(56) Μάι Μάγιεφσκι Βλαντίμιρ Γκριγκόριεβιτς (1867-1920)

Τσαρικός στρατηγός, ανώτατος Διοικητής του «Εθελοντικού Στρατού». Το 1919 διορίστηκε Ανώτατος Διοικητής έξι επαρχιών (Χαρκόβου, Κιέβου, Πολτάβας, Κουρσκ, Αικατερινοσλάφ

και Τσερνίγκοφ), που είχαν καταληφθεί από τον Ντενίκιν. Διακρινόταν για τη σκληρότητά του. Τον Δεκέμβρη του 1919, λόγω της ήττας στο μέτωπο και την ηθική του κατάπτωση, απομακρύνθηκε από τη Στρατιωτική Διοίκηση και αντικαταστάθηκε από τον Βράγκελ.

(57) Μπάτκο

Στρατιωτικός τίτλος των Κοζάκων, του 16^{ου} αιώνα. Η λέξη σημαίνει «πατέρας». Απονέμονταν μετά από ψηφοφορία των πολεμιστών. Στην καθεστωτική λογοτεχνία της Σοβιετικής Ένωσης, ο όρος έγινε συνώνυμο του αρχηγού συμμορίας.

(58) Μπιέλας Πιότρ Νεστέροβιτς

Γεννήθηκε το 1893 σε φτωχή οικογένεια της Νοβοσοπάσοφκα. Απολίτικος, ράφτης στο επάγγελμα. Τουφεκίστηκε από Αυστριακούς την 1^η Ιούνη 1918.

(59) Αντόνοφ-Οφσέγιενκο Βλαντίμιρ Αλεξάντροβιτς (1883-1938)

Συμμετείχε ενεργά στην Επανάσταση του 1905-1907. Μετά από μερικές συλλήψεις κι εξορίες, διέφυγε στη Γαλλία το 1910, όπου συνδέθηκε με μενσεβίκους διεθνιστές. Επέστρεψε στη Ρωσία μετά την Επανάσταση του Φλεβάρη. Ήταν μέλος της Στρατο-Επαναστατικής Επιτροπής της Πετρούπολης, διεύθυνε την κατάληψη των Χειμερινών Ανακτόρων, συνέλαβε τα μέλη της Προσωρινής Κυβέρνησης. Από τον Γενάρη του 1919, Διοικητής του Ουκρανικού Μετώπου. Το 1922, Διευθυντής της Πολιτικής Διοίκησης του Στρατο-Επαναστατικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας. Διπλωματικός υπάλληλος. Πέθανε μετά από σκληρά βασανιστήρια στη ΝεΚεΒεΝτε το 1938.

(60) Διευθυντήριον

Κεντρικό διοικητικό όργανο των αστικών εθνικιστικών κομμάτων της Ουκρανίας. Δη-

μιουργήθηκε στις 14 Νοέμβρη 1918 κατά την αποχώρηση των ηττημένων γερμανικών στρατευμάτων από την Ουκρανία.

(61) Στρατιά Εθελοντών

Στρατιωτικός σχηματισμός των Λευκών στον Νότο της Ρωσίας, κατά των εμφύλιου πόλεμο, στα 1917 - 1920. Άρχισε να συγκροτείται στις 15 Νοέμβρη (2 Νοέμβρη με το παλιό ημερολόγιο) από τον στρατηγό Αλεξέγιεφ. Αρχικά αποτελούνταν μόνο από εθελοντές αξιωματικούς, ευέλπιδες, φοιτητές κτλ., όμως από τα τέλη του 1918 αναπλήρωνε τις γραμμές της και με βίαια στρατολογημένους. Αρχικά η Στρατιά Εθελοντών αριθμούσε 4.000 άντρες, όμως κατά την πορεία προς τη Μόσχα, η σύνθεσή της είχε φτάσει τους 40.000 άντρες, λόγω της επιστράτευσης απλών χωρικών, ακόμα και αιχμαλώτων Κόκκινων στρατιωτών, με αποτέλεσμα να μειωθεί η μαχητική της αξία.

Μετά από τις συντριπτικές ήττες στο μέτωπο, στις 26 - 27 Μάρτη 1920, τα υπολείμματα των Εθελοντών πέρασαν στην Κριμαία και μπήκαν στον Ρωσικό Στρατό του στρατηγού Βράγκελ.

(62) Ελληνικές Μεραρχίες

Μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Μπρεστ-Λιτόφσκ και την αποδέσμευση των γερμανικών στρατευμάτων από το Ανατολικό Μέτωπο, οι δυνάμεις της Αντάντ προσπαθούσαν να διατηρήσουν το μέτωπο αυτό ανοιχτό, έτσι ώστε να αποτραπεί η μεταφορά των αποδεσμευμένων στρατευμάτων στο αντίστοιχο Δυτικό. Μετά τη λήξη του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, τα συμφέροντα της Αντάντ υπαγόρευαν την υποστήριξη των συμμάχων τους, τη μη επέκταση του κομμουνισμού, τη «διάσωση» της υλικής βοήθειας από τους επαναστάτες, αλλά και την εκδίωξη των Ιαπώνων από περιοχές της Ρωσίας. Συμφέροντα του διεθνούς ιδιωτικού κε-

φαλαίου υπαγόρευαν και αυτά την εμπλοκή των Δυτικών στη Ρωσία και την Ουκρανία.

Η Κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου αποδέχθηκε να αποσταλούν στην Ουκρανία δυο ελληνικές μεραρχίες (2^η και 13^η του Α' Σώματος Στρατού, συνολικής δύναμης 20.000 ανδρών, με την ονομασία Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα Ουκρανίας), έχοντας λάβει σε αντάλλαγμα την υπόσχεση στήριξης από τους Συμμάχους των ελληνικών διεκδικήσεων στη Μ. Ασία. Οι μεραρχίες αυτές παρέμειναν στην Ουκρανία, εμπλεκόμενες σε μάχες, από τον Γενάρη του 1919 έως τις 11 Ιούνη (29 Μάη στο παλιό ημερολόγιο) του ίδιου έτους.

(63) Γκόρεφ Γκριγκόρι

Γεννήθηκε το 1890 σε οικογένεια εργάτη. Κλειδαράς στο επάγγελμα, μέλος της ομάδας αναρχικών της πόλης Αικατερινοσλάφ.

(64) Τσουμπένκο Αλεξέι Βασιλιεβιτς

Γεννήθηκε το 1889 στο χωριό Γκριγκόριεφκα, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Εργαζόταν ως σιδεράς, μηχανικός ατμομηχανών στον σιδηρόδρομο του Αικατερινοσλάφ. Αναρχοκομμουνιστής από το 1905. Συμμετείχε ενεργά στη μαχνοβτοίνα από το 1917, μέλος της ομάδας αναρχικών του Γκουλάι Πόλε. Από τον Δεκέμβρη του 1918 μέχρι τον Μάρτη του 1919, Διευθυντής του Επιτελείου και Διοικητής Αποσπάσματος. Από τον Μάρτη μέχρι τον Ιούλη του 1919, διπλωματικός εκπρόσωπος της μαχνοβτοίνας και πρόεδρος πολλών επιτροπών.

Από τον Αύγουστο μέχρι τον Σεπτέμβρη, μέλος του Επαναστο-Στρατιωτικού Σοβιέτ του Αντάρτικου Στρατού. Ξεσκέπασε τον Γκριγκόριεφ. Από τον Σεπτέμβρη μέχρι τον Δεκέμβρη του 1919, πρόεδρος της διπλωματικής επιτροπής για την επίτευξη συμφωνίας με τον Πετλιούρα, υπασπιστής του Μαχνό, ταμίας του στρατού και Διευθυντής

της ομάδας δολιοφθορών του στρατού. Από τον Γενάρη μέχρι τον Σεπτέμβρη του 1920 βρισκόταν έγκλειστος στις φυλακές Μπουτίρσκ της Μόσχας. Τον Δεκέμβρη του 1920, Διευθυντής Επιτελείου του αποσπάσματος του Μπρόβα. Από τον Γενάρη μέχρι τον Απρίλη του 1921, κρύβεται στην παρανομία. Τον Απρίλη διακόπτει οριστικά τις σχέσεις του με τη μαχνοβτοίνα και περνάει στην πλευρά της Σοβιετικής Εξουσίας. Το 1930 ήταν ζωντανός, εξωκομματικός.

(65) Λιούτι Ισιντόρ Εφιμοβιτς (1893-1919)

Γεννήθηκε σε φτωχή αγροτική οικογένεια του Γκουλάι Πόλε. Στα πέντε του χρόνια έμεινε ορφανός, τον υιοθέτησε ένας αγρότης. Υπηρέτησε σαν απλός φαντάρος στον τσαρικό στρατό. Μέλος της ομάδας αναρχικών του Γκουλάι Πόλε από το 1917. Τίμιος σύντροφος με αυταπάρηση. Σκοτώθηκε σε μάχη με τους Λευκούς στην πόλη Ουμάν. Εκεί βρίσκεται και ο τάφος του.

(66) Σιους Φεοντόσι (1893-1921)

Γεννήθηκε στο χωριό Μπολσάγια Μιχάλοφκα (Ντιμπρίφκι) της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ, σε οικογένεια κολίγου. Το 1915 κλήθηκε νωρίτερα να υπηρετήσει στο τσαρικό ναυτικό. Δραστήριο μέλος της «Μαύρης Φρουράς» του Γκουλάι Πόλε. Οργανωτής της αναρχικής ομάδας τρομοκρατών του Ντιμπρίφκι. Από τον Ιούνη του 1918, διοικητής αντάρτικου αποσπάσματος στον αγώνα κατά του γκέτμαν και των κατακτητών. Από τον Φλεβάρη μέχρι τον Μάη του 1919, μέλος του Επιτελείου της 3ης Ταξιαρχίας Μαχνό του Ζαντνεπρόφσκ. Από τον Ιούνη μέχρι τον Αύγουστο του 1919, Διοικητής του Ιππικού του μπάτκο Μαχνό. Από τον Σεπτέμβρη μέχρι τον Δεκέμβρη του 1919, Διοικητής Ταξιαρχίας Ιππικού του 3ου Σώματος. Από τον Μάη του 1920 μέχρι τον Απρίλη του 1921, μέλος του Επιτελείου του Αντάρτικου Στρατού. Από

τον Μάη μέχρι τον Ιούνη του 1921, Διευθυντής Επιτελείου της 2ης Ομάδας. Σκοτώθηκε τον Ιούνη του 1921 κοντά στην πόλη Ναντριγκάλοφ, σε μάχη με την 8η Μεραρχία Κόκκινων Κοζάκων.

(67) Τιουτιούνικ Παντελέι Αλεξέγιεβιτς

Γεννήθηκε το 1900 σε οικογένεια εργάτη σιδερά στο Γκουλάι Πόλε. Χύτης στο επάγγελμα. Μέλος της ομάδας αναρχικών του Γκουλάι Πόλε από το 1917 και δραστήριο μέλος της μαχνοβτοίνας από τη μέρα της γέννησής της. Στις 24 Οκτώβρη απαγχονίστηκε από τους Αυστριακούς στο κέντρο του Γκουλάι Πόλε.

(68) Ερμοκράτιεφ

Γεννήθηκε το 1890 σε οικογένεια φτωχού ευγενή, υπεύθυνου στο κτήμα του Προτοποπόφ, στο χωριό Τέρνοφκα, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Αναρχικός. Τουφεκίστηκε από τους μαχνοβίτες τον Σεπτέμβρη του 1918, επειδή πέρασε στην πλευρά του Ντενίκιν.

(69) Αταμάνος

Στρατιωτικός τίτλος των Κοζάκων, ανώτερος του Μπάτκο. Η λέξη σημαίνει «επικεφαλής», «αρχηγός». Στην καθεστωτική λογοτεχνία της Σοβιετικής Ένωσης, ο όρος έγινε συνώνυμο του αρχηγού συμμορίας.

(70) Βίλγκελμ

Μεσαιός αγρότης, αναρχικός από το χωριό Νικολάγιεβι, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Διοικητής αντάρτικου αποσπάσματος κατά του γκέτμαν. Διοικητής συντάγματος ιππικού του Αντάρτικου Στρατού. Στις 28 Νοέμβρη 1920, τουφεκίστηκε από την Κόκκινη Διοίκηση της Ελεύθερης Μεραρχίας Ευελπίδων.

(71) Τινα

Τηλεφωνήτρια του σταθμού Μπολσάγια Μιχάλοφκα. Πράκτορας της μαχνοβτοίνας. Γυναίκα του Μαχνό από τον Οκτώβρη του

1918 μέχρι τον Μάρτη του 1919. Δε συμμετείχε στην οργάνωση. Το 1930 ήταν ζωντανή.

(72) Μιργκορόντσκι

Μεσαιός αγρότης της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Αριστερός σοσιαλεπαναστάτης. Μέλος των μαχνοβίτικων Επαναστατο-Στρατιωτικών Σοβιέτ των τριών πρώτων καλεσμάτων. Γνωστός σοσιαλεπαναστάτης στασιαστής και μέλος της Τσε-Κα. Τουφεκίστηκε από τους μαχνοβίτες κοντά στο Μπερντιάνσκ το 1920, για διάπραξη απαλλοτρίωσης συνεταιρισμού.

(73) Κράσικοφ

Μεσαιός αγρότης από το χωριό Βοσκρεσένκα, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Εξωκομματικός αντάρτης, εκλεγμένος διοικητής.

(74) Γκόρομπets

Συνταγματάρχη του τσαρικού στρατού, αγροτικός επαρχιακός παράγοντας. Ιδεολόγος του ουκρανικού εθνικισμού. Μόνιμος επαρχιακός επίτροπος του Αικατερινουσόλαφ, του γκέτμαν και του Πετλιούρα.

(75) Γκολόφκο Κοσταντίν

Μεσαιός αγρότης του χωριού Μπολσάγια Μιχάιλοφκα. Αναρχικός από το 1917. Πρόεδρος του Πρώτου Μαχνοβίτικου Συνεδρίου.

(76) Νεοτερένκο Βασίλι Αντόνοβιτς

Γεννήθηκε το 1893, σε οικογένεια μεσαιών αγροτών του σταθμού Πολόγκι. Μυλωνάς στο επάγγελμα. Στον τσαρικό στρατό υπηρέτησε σαν κατώτερος αξιωματικός. Εξωκομματικός, αλλά συμπαθούσε πάντα τους μπολσεβίκους. Το 1930 ήταν ζωντανός.

(77) Ζβέρεφ

Μέσος αγρότης από το χωριό Μπασάν, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Το 1919 ήταν

διοικητής αποσπάσματος και μέλος του Επιτελείου Επιχειρήσεων. Το 1920, μέλος του στρατηγείου. Αριστερός σοσιαλεπαναστάτης και ανθυπολοχαγός της εποχής του Κερένκι. Καριερίστας και ταραξίας. Τουφεκίστηκε από την Τσε-Κα, στις 29 Δεκέμβρη του 1921.

(78) Κολιάντα Εβνοκίμ

Μέσος αγρότης από το χωριό Πετροπαβλόφκα, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Αναρχικός από το 1918. Διοικητής του αποσπάσματος του Πετροπαβλόφκα το 1918. Μέλος του Επιτελείου Επιχειρήσεων, Διευθυντής μάχιμης περιοχής των μαχνοβιτών στις αρχές του 1919. Από τον Σεπτέμβρη του 1919, διοικητής ταξιαρχίας ιππικού του Αντάρτικου Στρατού (μαχνοβιτών). Το 1920, μέλος του στρατηγείου. Σκοτώθηκε στις 24 Νοέμβρη του 1920, σε μάχη με το 3^ο Σώμα Ιππικού.

(79) Παταλάχα

Κολίγος από το χωριό Μπολσόι Τοκμάκ, της περιφέρειας της Μελιτόπολης. Αριστερός σοσιαλεπαναστάτης το 1917, το 1918 αναρχικός. Σκοτώθηκε σε μάχη με τους Λευκούς, στις αρχές Ιούλη του 1919, στο χωριό Βερμποβόδε.

(80) Ισένκο

Κολίγος από το Μαλοτοκμάτσκο. Το 1917, Σοσιαλεπαναστάτης. Από το 1918 αναρχικός. Μόνιμος βοηθός Διευθυντή Συγκροτήσεων του Αντάρτικου Στρατού. Τουφεκίστηκε από την Τσε-Κα το 1921.

(81) Ντερμεντζί

Μολδαβός από την πόλη Ιζμαΐλ. Τηλεγραφητής και ηλεκτρομηχανικός. Παλιός ναύτης του θωρηκτού Ποτέμκιν. Συμμετείχε στην Επανάσταση του 1905-1907. Μαζί με το πλήρωμα του Ποτέμκιν, διέφυγε στη Ρουμανία.

Έζησε στη Γαλλία, στην Ιταλία, στην Ελβετία και στην Αγγλία. Το 1917 επέστρεψε στη Ρωσία και πήρε ενεργό μέρος στο αναρχικό κίνημα. Αναρχοκομμουνιστής, τρομοκράτης, μέλος της Ένωσης Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε. Στη μαχνοβτοίνα από την ημέρα της δημιουργίας της, καταλάμβανε διοικητικά πόστα. Το 1918 διοικητής αποσπάσματος, από το 1919 διοικητής συντάγματος, διευθυντής τηλεγραφικής επικοινωνίας. Σκοτώθηκε στη Χερσώνα, τον Αύγουστο του 1921.

(82) Κα-Ντε

Κόμμα των Συνταγματικών Δημοκρατών. Η επίσημη ονομασία ήταν «Κόμμα της Λαϊκής Ελευθερίας». Ήταν το σημαντικότερο κόμμα των φιλελεύθερων φιλομοναρχικών αστών της Ρωσίας. Δημιουργήθηκε κατά την περίοδο της επανάστασης 1905-1907.

(83) Πραβντά (1877-1921)

Γεννήθηκε σε οικογένεια κολίγων, στο χωριό Λιουμπίμοφκα, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Αναρχικός τρομοκράτης από το 1904, εργαζόταν στον σταθμό Γκαϊτούρ στην πρόσδεση συρμών, το 1905 έχασε και τα δυο του πόδια σε ατύχημα. Από το 1907 μέχρι το 1917, έβγαζε τα προς το ζην παίζοντας ακορντεόν και ζητιανεύοντας. Διοικητής αποσπάσματος, διοικητής συντάγματος, Διευθυντής Ιατρείων του Αντάρτικου Στρατού. Σφαγιάστηκε από μαχητές του 3^{ου} Σώματος στο χωριό Τουρκένοφκα, στις 13 Νοέμβρη του 1921.

(84) Σαμογκόν

Παραδοσιακό αλκοολούχο ποτό στη Ρωσία. Παρασκευάζεται από πατάτες, ζαχαρότευτλα και διάφορα φρούτα.

(85) Νόβικοφ Ιβάν Μιχάλοβιτς

Γεννήθηκε το 1893 σε οικογένεια φτωχού αγρότη, του σταθμού Πολόγκι. Υπηρέτησε σαν υπαξιωματικός στον τσαρικό στρατό.

Συμπαθών των σοσιαλεπαναστατών, με εμφανή στοιχεία καριερισμού. Διευθυντής Συγκροτήσεων Εφεδρειών του Αντάρτικου Στρατού το 1919. Από το 1920 εγκατέλειψε τη μαχνοβτοίνα και καταλάμβανε υψηλά πόστα στα Σοβιέτ. Το 1930 μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος.

(86) Λίπσκι Φεντόρ Μιχάλοβιτς

Γεννήθηκε το 1888, σε οικογένεια φτωχού αγρότη. Δούλεψε στον σιδηρόδρομο του σταθμού Πολόγκι. Παλιός μπολσεβίκος, οργανωτής και καθοδηγητής της μπολσεβίκικης οργάνωσης του Πολόγκι από το 1917. Από το 1918 μέχρι το 1920, συμμετείχε στο μαχνοβίτικο κίνημα, μόνιμος σταθμάρχης του σταθμού Πολόγκι. Σε μεγάλο βαθμό τίμιος και καλός επαγγελματίας. Μέλος του κόμματος. Το 1930 ζούσε.

(87) Χμάρσκι Ιβάν Λαβρέντεβιτς

Γεννήθηκε το 1893, σε οικογένεια φτωχού αγρότη του Πολόγκι. Μηχανικός ατμομηχανών στο επάγγελμα. Στη μαχνοβτοίνα από το 1918, διευθυντής του μηχανοστασίου του σταθμού Πολόγκι. Από τον Οκτώβρη μέχρι τον Δεκέμβρη του 1919, στο στρατηγείο του Αντάρτικου Στρατού. Διευθυντής των σιδηροδρόμων του Αικατερινουσλάφ. Από το 1920, μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος.

(88) Ζουμπκόφ

Μέσος αγρότης από το χωριό Μιχάλοβο, της περιφέρειας της Μελιτόπολης. Από το 1918 αναρχοκομμουνιστής, μέλος της Ένωσης Αναρχοκομμουνιστών του Γκουλάι Πόλε. Οργανωτής αναρχικών πυρήνων στη Μελιτόπολη και διοικητής αποσπάσματος. Εξαφανίστηκε το 1919.

(89) Ταξιαρχία που οργανώθηκε από τη Γερμανική Διοίκηση, από Γερμανούς έποικους.

Είχε δύο πυροβολαρχίες, μεγάλο αριθμό πολυβόλων και ένα τρακτέρ που είχε σκεπαστεί με θώρακα. Ο αριθμός της δεν υπερέβαινε τις 7.000. Αφοπλίστηκε από τον Π. Ντιμπένκο στη Συμφερόπολη.

(90) Ντιμπένκο Πάβελ Εφίμοβιτς (1889-1938)

Ναύτης του στόλου της Βαλτικής, το 1917 Πρόεδρος του Σοβιέτ του Στόλου της Βαλτικής. Κατηγορήθηκε για τη διάλυση του μετώπου στο Νάρβα, απομακρύνθηκε από το πόστο του, διαγράφηκε από το κόμμα, σχετικά μ' αυτό ο Ντιμπένκο έγραψε το άρθρο «Προς τους αριστερούς συντρόφους, εργάτες», στέλνοντάς το σε αριστερές εφημερίδες. Σ' αυτό έγραφε: «...Χαίρομαι που δε συμμετέχω πια στο κόμμα των κυβερνητικών μπολσεβίκων-συνθηκολόγων, που ξεπουλάνε μέρα με τη μέρα τις κατακτήσεις του Οκτώβρη, τις οποίες εμείς οι προλετάριοι κατακτήσαμε με τόσο αίμα...» (εφ. «Ανάρχια», 1918, Τεύχος 61).

Στη συνέχεια, ο Ντιμπένκο αναγνώρισε τα λάθη του, έγινε και πάλι δεκτός στο κόμμα και στάλθηκε σε παράνομη δουλειά στην πόλη Σεβαστούπολη, όπου τον συνέλαβε η αντικατασκοπία των Λευκών. Απειλούνταν με τουφεκισμό. Όμως παρενέβη η Α. Μ. Κολοντάι και η Σοβιετική Κυβέρνηση αντάλλαξε τον Ντιμπένκο με έναν αιχμάλωτο Λευκοφρουρό αξιωματικό. Κατά τον εμφύλιο πόλεμο διοικούσε ομάδα στρατευμάτων, την Κριμαϊκή Στρατιά, ήταν διοικητής μεραρχίας. Πήρε μέρος στην κατάπιξη των εξεγέρσεων του Γκριγκόριεφ και της Κροστάνδης. Βασανίστηκε και πέθανε στη ΝεΚεΒεΝτε.

(91) Τσερεντινάκ Μαξ

Γεννήθηκε το 1883 στην πόλη Γκρόντνο, σε φτωχή εβραϊκή οικογένεια. Κουρέας στο επάγγελμα. Από το 1904-1905, συνεργάτης του γνωστού Πολωνού αναρχικού από το

Μπελοστόκ, Στριγκα. Από το 1907 ζούσε στην Αμερική και στη Γαλλία. Το 1917 επέστρεψε στη Ρωσία και οργάνωσε απόσπασμα κοκκινοφρουρών στο Μακέγιεφκα. Στη μαχνοβτοίνα ήταν διοικητής συντάγματος, ταξιαρχίας, Διευθυντής Συγκροτήσεων και Διευθυντής της Αντικατασκοπίας της πόλης Μπερντιάνοκ. Το 1919 έφυγε από τη μαχνοβτοίνα. Το 1930 ζούσε στο εξωτερικό.

(92) Ένωση Ανεξάρτητων Αυτόνομων Αναρχικών Ομαδοποιήσεων Κομμουνιστών, Συνδικαλιστών και Ατομικιστών, που ιδρύθηκε σε συνέδριο Ουκρανών αναρχικών. Τον Νοέμβρη του 1918, η οργάνωση βρισκόταν στο Κουρσκ. Η «Ένωση» έθετε σα στόχο της τη συνένωση σε «Ενιαίο Αναρχισμό», της πολυμορφίας του αναρχικού κινήματος και των θεωριών του. Η οργάνωση είχε γραμματεία και ένα έντυπο όργανο, που ονομάστηκε «Ναμπάτ» (κωδωνοκρουσία κινδύνου). Η «Ναμπάτ», σαν οργάνωση ενιαίου αναρχισμού της Ουκρανίας, είχε τεράστια επιρροή στις μετέπειτα εξελίξεις της εσωτερικής αναδιάρθρωσης του ρωσικού αναρχισμού σε όλες του τις εκφράσεις. Έπαιξε να υπάρχει το 1922-1923.

(93) Γκούτμαν (Εμιγκράντ) Ιωσίφ

Από φτωχή εβραϊκή οικογένεια. Αναρχοσυνδικαλιστής. Το 1917 επέστρεψε στη Ρωσία από το εξωτερικό. Τυπογράφος στο επάγγελμα, τρομοκράτης, πλαστογράφος. Στη μαχνοβτοίνα Προϊστάμενος Τυπογραφείων και μέλος της συντακτικής ομάδας της εφημερίδας «Ναμπάτ». Εξαφανίστηκε χωρίς να αφήσει ίχνη, τον Σεπτέμβρη του 1920.

(94) Τσερνιάκ Αλεξάντρ

Γνωστός αναρχικός κειμενογράφος από την πόλη Ιβάνοβο Βοζνεσένσκ. Το 1930 ήταν ζω-ντανός.

(95) Ουράλοφ Μιχαΐλ

Εργάτης ναύτης, αναρχοκομμουνιστής από τη Ρωσία. Τίμιος και μεγαλόψυχος σύντροφος. Στη μαχνοβτοΐνα ήταν όλο το 1919 σε διοικητικά πόστα.

(96) Βενγκέροφ

Από φτωχή εβραϊκή οικογένεια, αναρχικός. Σπατάλησε τα χρήματα της συννομοσπονδίας «Ναμπάτ». Εξαφανίστηκε χωρίς ίχνη.

(97) Ρογκντάεφ Νικολάι

Κειμενογράφος και αναρχικός της δεκαετίας του '90, πρώην κατάδικος σε κάτεργα.

**(98) Βατσέτις Ιοακίμ Ιοακίμοβιτς
(1873-1938)**

Λετονός στην εθνικότητα, πρώην τσαρικός συνταγματάρχης. Το 1918 ήταν στρατιωτικός διοικητής των επιχειρήσεων κατά του στρατηγού Ντόμπμπορ-Μουσονίτοκι και κατά της εξέγερσης των αριστερών σοσιαλεπαναστατών στη Μόσχα, με την ιδιότητα του Διοικητή της Λετονικής Μεραρχίας Πεζικού. Από τον Σεπτέμβρη του 1918 μέχρι τον Ιούλη του 1919, διετέλεσε Γενικός Διοικητής των Ενόπλων Δυνάμεων της Ρωσικής Σοβιετικής Ομοσπονδιακής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας. Βασανίστηκε και πέθανε στη ΝεΚεΒεΝτε.

(99) Άουσεμ Β. Χ. (1879-1938)

Μέλος του Ρωσικού Σοσιαλ-Δημοκρατικού Επαναστατικού Κόμματος από το 1901. Το 1918 Λαϊκός Επίτροπος Οικονομικών Ουκρανίας. Από την αρχή του 1919, Διοικητής της Ομάδας Στρατιών Κατεύθυνσης Χαρκόβου, δήλωσε όμως παραίτηση, η οποία έγινε δεκτή στις 11 Φλεβάρη. Μέλος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της 8ης Στρατιάς. Από το 1921 μέχρι το 1925 διπλωματικός υπάλληλος, Πρόεδρος του Ανώτατου Σοβιέτ Λαϊκής Οικονομίας της Ουκρανικής Σοβιετι-

κής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας. Βασανίστηκε και πέθανε στη Νε-Κε-Βε-Ντε.

**(100) Σκάτοκο Ανατόλι Εβγκένεβιτς
(1879-1941)**

Γεννήθηκε στην πόλη Πολτάβα, σε οικογένεια τοπογράφου. Συμμετείχε στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, στρατιωτικός ανταποκριτής με τον βαθμό του λοχαγού. Τον Γενάρη του 1919, Διευθυντής Επιτελείου και από τις 6 Φλεβάρη, Διοικητής της Ομάδας Στρατιών Κατεύθυνσης Χαρκόβου, τον Απρίλη και τον Μάη Διοικητής της 2ης Ουκρανικής Σοβιετικής Στρατιάς. Το 1919 στάλθηκε για παράνομη δράση κατά του Ντενίκιν στο Νταγκεστάν. Από τον Ιούνη του 1921 μέχρι τον Ιανουάριο του 1922, Προϊστάμενος του Καλλιτεχνικού Τομέα της Κεντρικής Πολιτικο-Πολιτιστικής Επιτροπής. Καταλάμβανε διάφορες διοικητικές θέσεις. Στις 8 Αυγούστου του 1937, συνελήφθη από τη ΝεΚεΒεΝτε, στις 28 Γενάρη του 1941, πέθανε στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Καργκοπόλ.

(101) Ντεσιατίνα

Ρωσική μονάδα μέτρησης έκτασης γης που καθιερώθηκε τον 15° αιώνα. Η χρήση της καταργήθηκε την 1η Σεπτέμβρη 1927. Η μία ντεσιατίνα αντιστοιχεί σε 10.925,4 τετραγωνικά μέτρα ή 1,0925 εκτάρια.

**(102) Ρακόφσκι Κριστιάν Γκεοργκίεβιτς
(1873-1941)**

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 έπαιρνε μέρος στα σοσιαλδημοκρατικά κινήματα της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας και της Γαλλίας. Τον καιρό του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου υποστήριζε κεντρώες θέσεις. Από το 1917 μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος. Μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση σε διοικητικά και διπλωματικά πόστα. Από τα τέλη Γενάρη του 1919 μέχρι το καλοκαίρι του 1923, Πρόεδρος του Σοβιέτ Λαϊκών Επιτροπών

Ουκρανίας και μέλος του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ουκρανίας (μπολσεβίκικο). Από το 1923 σε διπλωματικά πόστα. Ένα από τα πιο δραστήρια μέλη της εσωκομματικής αντιπολίτευσης, γι' αυτόν τον λόγο διαγράφηκε από το κόμμα το 1927, δήλωσε μετάνοια, αλλά το 1938 ξαναδιαγράφηκε. Βασανίστηκε και πέθανε στη ΝεΚεΒεΝτε.

(103) Πιατακόφ Γκεόργι Λεονίντοβιτς (1890-1937)

Από το 1908 στο σοσιαλδημοκρατικό κίνημα. Μέχρι το 1912 μενσεβίκος. Συμμετείχε στην Επανάσταση του Φλεβάρη και του Οκτώβρη. Συμμετείχε στον εμφύλιο πόλεμο. Το 1918 και το 1919 έμπαινε στη σύνθεση της Σοβιετικής Κυβέρνησης Ουκρανίας. Πρόεδρος της Προσωρινής Εργατοαγροτικής Κυβέρνησης Ουκρανίας. Από το 1920 σε διοικητικά πόστα. Από το 1923 συμμετείχε ενεργά στην εσωκομματική αντιπολίτευση.

(104) Καντόροβιτς (Μπαρόν, Πολεβόι) Αρόν

Φύρναρης στο επάγγελμα. Γνωστός οργανωτής και μέλος της γραμματείας «Ναμπάτ». Αναρχοσυνδικαλιστής.

(105) Μπόικο

Από το χωριό Βαρβάροφκα, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Από το 1917 αναρχοκομμουνιστής. Μέσος αγρότης. Το 1930 ζούσε. Εξωκομματικός.

(106) Σερέγκιν Γκριγκόρι Ιβάνοβιτς

Γεννήθηκε στην επαρχία Καλούγκα, το 1884. Από μικρή ηλικία ζούσε στο Γκουλάι Πόλε. Αναρχοκομμουνιστής από το 1906. Μαραγκός στο επάγγελμα. Στη μαχνοβτσίνα από τις πρώτες μέχρι τις τελευταίες μέρες της ύπαρξής της. Από το 1917 μέχρι το 1919, Πρόεδρος Κομμούνας στο Γκουλάι Πόλε,

Πρόεδρος Διεύθυνσης Τροφίμων του Γκουλάι Πόλε, μέλος της Κοινοτικής Επιτροπής Γης, βοηθός Διευθυντή Επιτελείου της Μαχνοβίτικης Μεραρχίας. Από τον Σεπτέμβρη του 1919 μέχρι τον Αύγουστο του 1921, μόνιμος Διευθυντής Εφοδιασμού του Αντάρτικου Στρατού. Το 1924 επέστρεψε από το εξωτερικό, αμνηστεύθηκε. Το 1930 εργαζόταν στην πόλη Αλεξάντροφσκ, ως μαραγκός.

(107) Τσερνοκνίζι Ιβάν Σεβαστιάνοβιτς

Μέσος αγρότης, δάσκαλος από το χωριό Νοβοπάβλοφκα, της περιοχής του Γκρίσινο. Αριστερός σοσιαλεπαναστάτης. Το 1930 ζούσε.

(108) Μπολτατζι

Μέσος αγρότης από το χωριό Μπολοσί Γιανισόλ, με φιλοαναρχικές απόψεις. Ελληνικής εθνικότητας.

(109) Καρπένκο

Κομμουνιστής μπολσεβίκος. Το 1919 στη μαχνοβτσίνα, Πολιτικός Επίτροπος του 8^{ου} Συντάγματος του Ζαντνεπρόφσκ.

(110) Οχράνα (ή Οχράνκα)

Όργανο πολιτικής δίωξης των αντιφρονούντων στην τσαρική Ρωσία. Δημιουργήθηκε το 1866 ως τμήμα διαφύλαξης της τάξης και της κοινωνικής ασφάλειας μετά τη δολοφονική απόπειρα κατά του Τσάρου Αλέξανδρου Β΄.

(111) Γκριγκόριεφ Νικιφόρ (1878-1919)

Γεννήθηκε στο χωριό Γκριγκόριεφκα, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ, της επαρχίας Χερσώνας. Συμμετείχε στον ρωσο-ιαπωνικό πόλεμο, με τον βαθμό του υπολοχαγού. Στο γερμανικό μέτωπο λοχαγός. Από τα τέλη Νοεμβρίου του 1918, συμμετείχε στην εξέγερση του Πετλιούρα κατά του γκέτμαν. Στα τέλη

Δεκέμβρη του 1918, συμμετείχε στην εξέγερση κατά του Πετλιούρα. Μέλος της Τοπικής Επιτροπής των αριστερών σοσιαλεπαναστατών. Από το 1919, Διοικητής της 3ης Ταξιαρχίας του Ζαντνεπρόφσκ. Διοικητής της 6ης Σοβιετικής Μεραρχίας. Στις 7 Μάη του 1919, ξεκίνησε εξέγερση κατά της Σοβιετικής Εξουσίας. Στις 27 Ιούνη, εκτελέστηκε από τους μαχνοβίτες στο χωριό Σέντοβο.

(112) Πετρόφ

Μπολοσεβίκος. Το 1919 πολιτικός επίτροπος της 3ης Ταξιαρχίας (μαχνοβίτες) της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ.

(113) Κόνεφ

Κομμουνιστής. Πολιτικός επίτροπος του 7ου Συντάγματος Πεζικού της 3ης Ταξιαρχίας (μαχνοβίτες) της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ το 1919.

(114) Ταχταμίσεφ Βλαντίμιρ Φεοφάνοβιτς

Έλληνας από το χωριό Μπολοσόι Γιανισόλ. Μπολοσεβίκικων απόψεων.

(115) Μαύρη Εκατονταρχία

Ακροδεξιά φιλοτσαρική αντισημιτική οργάνωση, που ιδρύθηκε τα χρόνια της κρίσης του τσαρισμού (1904-1905). Η οργάνωση είναι κάτι ανάμεσα στα αντιδραστικά κινήματα του 19ου αιώνα και τα δεξιά λαϊκιστικά (φασιστικά) κόμματα του 20ου αιώνα. Η στενή σχέση της Μαύρης Εκατονταρχίας με την Εκκλησία και τη Μοναρχία είναι αυτό που τη συνδέει με τα προαναφερθέντα κινήματα. Η οργάνωση, αν και ελιτιστική στη βάση της, διαπνεόταν από αρκετά εθνικοσοσιαλιστικά στοιχεία. Επέδιωσε να έχει έρεισμα και στις λαϊκές, φτωχότερες μάζες, οι οποίες συχνά είχαν ενεργό ρόλο στα πογκρόμ. Παράλληλα, είχε και τη στήριξη του ίδιου του Τσάρου, τα κρατικά τυπογραφεία τύπωναν τα δημόσια καλέσματα για πογκρόμ.

Η "Μαύρη Εκατονταρχία" έμεινε στην ιστορία κυρίως για τα εβραϊκά πογκρόμ που διεξήγαγε κατά την περίοδο 1905-1906. Τα πογκρόμ ξεκίνησαν στα τέλη του Οκτώβρη του 1905 και στην ουσία ήταν αντι-διαδηλώσεις ενάντια στις πανηγυρικές εκδηλώσεις των αριστερών οργανώσεων, μετά την υπόσχεση του Τσάρου για θεμελίωση ενός πιο δημοκρατικού συντάγματος.

Παράδοξο είναι το γεγονός της συνωνυμίας με τη "Μαύρη Εκατονταρχία" (προσωπική φρουρά του Μαχνό) και το κοινό σύμβολο της νεκροκεφαλής σε μαύρο φόντο. Αν και οι δύο οργανώσεις ήταν άσπονδοι εχθροί, οι μπολοσεβίκοι εκμεταλλεύτηκαν τη συμπτωματική αυτή ομοιότητα στην προπαγάνδα τους.

(116) Σεφτσένκο Τ. Γ.

Ουκρανός ποιητής, ζωγράφος και λόγιος. Επαναστάτης δημοκράτης. Γεννήθηκε σε οικογένεια δουλοπάροικων στις 25 Φλεβάρη 1814, όπως και έζησε μεγάλο μέρος της ζωής του, μέχρι την απελευθέρωσή του το 1857. Συνέγραψε πληθώρα λογοτεχνικών έργων. Θεωρείται ο θεμελιωτής της σύγχρονης ουκρανικής γλώσσας.

(117) Ντιμπέτς Στεπάν Σεμιόνοβιτς

Αναρχοσυνδικαλιστής. Έζησε 10 χρόνια στην Αμερική. Το 1911, ήταν ένας από τους ιδρυτές της «Γκόλος Τρουντά» (Φωνή της Εργασίας), της εφημερίδας των Ρώσων αναρχοσυνδικαλιστών στην Αμερική. Το 1917, επέστρεψε στην πατρίδα κι εγκαταστάθηκε στην πόλη Μπερντιάνσκ. Το φθινόπωρο του 1918 πέρασε στο πλευρό των μπολοσεβίκων. Μέλος της Επαναστατικής Επιτροπής του Μπερντιάνσκ, από τις 15 Μάρτη μέχρι τις 15 Ιούνη, Επίτροπος της μάχιμης περιοχής στο Κοτσέργκιν. Κατά τη διάρκεια της ανατροπής στο Νόβι Μπουγκ, συνελήφθη μαζί με τα μέλη του Επιτελείου από τους μαχνοβίτες και κα-

ταδικάστηκε σε θάνατο, όμως απελευθερώθηκε. Εφοδιάστηκε με έγγραφα, χρήματα, άλογα και στάλθηκε στο Κίεβο, στους Κόκκινους. Στη συνέχεια καταλάμβανε διοικητικά πόστα στην οικονομική ζωή της χώρας.

(118) Γκόλικ Λεβ

Από αγροτική οικογένεια του Σταρομπέσκ. Τορνευτής στο επάγγελμα. Ζούσε στο Γκουλάι Πόλε. Αναρχοτρομοκράτης. Μόνιμο μέλος της Στρατιωτικής Αντικατασκοπίας. Πέθανε στις 31 Νοέμβρη του 1920, στο χωριό Μιχάλοφκα, κατά τη διάρκεια της μάχης με την 1^η Στρατιά Ιππικού, από έμφραγμα.

(119) Όλχοβικ Αντόν Μακάροβιτς

Γεννήθηκε στο χωριό Μαγιόρσκαγια, ζούσε στο Γκουλάι Πόλε. Ξυλουργός στο επάγγελμα. Διευθυντής Εφοδιασμού της 3^{ης} Ταξιαρχίας (μαχνοβίτες) της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ. Πέθανε τον Ιούνιο του 1919, στο Μπολσόι Τοκμάκ.

(120) Οζέροφ Ιάκοφ Βασιλιεβιτς

Αγρότης από τον Βόρειο Καύκασο. Το 1907 υπολοχαγός. Δικάστηκε για συμμετοχή στο κόμμα των μαξιμαλιστών. Έφυγε στο εξωτερικό. Το 1917 επέστρεψε στη Ρωσία. Το ίδιο έτος έγινε βοηθός του Στρατιωτικού Επίτροπου του Βόρειου Καύκασου. Από τον Μάρτη του 1919 στάλθηκε στους αντάρτες με διαταγή του Ντιμπένκο. Διευθυντής του Επιτελείου της 3^{ης} Ταξιαρχίας (μαχνοβίτες) της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ και στη συνέχεια της 1^{ης} Αντάρτικης Μεραρχίας Μπάτκο Μαχνό. Συνελήφθη από το στρατοδικείο του Ντονέτσκ τον Ιούνιο του 1919. Δραπέτευσε και τα ίχνη του χάθηκαν. Η άλλη εκδοχή είναι ότι εκτελέστηκε.

(121) Κολοντάι Αλεξάντρα Μιχάιλοβνα (1872-1952)

Επαγγελματίας επαναστάτρια. Από τη δεκαετία του '90 συμμετείχε στο σοσιαλδημοκρα-

τικό κίνημα, μέλος του Ρωσικού Σοσιαλδημοκρατικού Επαναστατικού Κόμματος από το 1915. Συμμετείχε στην Οκτωβριανή Επανάσταση και στον εμφύλιο πόλεμο. Γυναίκα του Π. Ε. Ντιμπένκο και μέλος του Πολιτικού Τομέα της Μεραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ το 1919. Από το 1923 μέχρι το 1945 σε υπεύθυνα διπλωματικά πόστα. Από το 1945, σύμβουλος του Υπουργείου Εξωτερικών της ΕΣΣΔ.

(122) Σοκόλνικοφ (Μπριλάντ) Γκριγκόρι Ιάκοβλεβιτς (1888-1939)

Μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος από το 1905. Συμμετείχε σε τρεις επαναστάσεις. Το 1918 Πρόεδρος της Σοβιετικής Επιτροπής στις συνομιλίες με τη Γερμανία, υπέγραψε τη συμφωνία του Μπρεστ-Λιτόφσκ. Από το 1918, μέλος του Επαναστατο - Στρατιωτικού Συμβουλίου του Νοτίου Μετώπου. Μετά τον εμφύλιο πόλεμο σε ανώτατα κομματικά διπλωματικά πόστα. Συμμετείχε ενεργά στη «νέα αντιπολίτευση». Βασανίστηκε και πέθανε στη ΝεΚεΒεΝτε.

(123) Ζινκόφσκι (Ζάντοφ) Λεβ (1883-1937)

Γιος φτωχής οικογένειας από την αποικία Βεσιόλαγια (Γκουπάλοφκα) της περιφέρειας Μαριούπολης. Από τα 6 του χρόνια ζούσε στο Γιούζοβο. Δούλευε σε εργοστάσιο μεταλλουργίας. Αναρχοτρομοκράτης από το 1910. Έκατσε δυο χρόνια στη φυλακή. Συμμετείχε στην Κόκκινη Φρουρά του Γιούζοβο από το 1917, μέχρι τις αρχές του 1918. Διευθυντής Επιτελείου του αναρχικού αποσπασματος του Μαξ Τσερνιάκ στο Τσαρίτσιν. Στη μαχνοβτοίνα καταλάμβανε τη θέση του Διευθυντή της Αντικατασκοπίας στη Μαριούπολη, μέχρι τον Ιούνιο του 1919. Από τον Σεπτέμβρη μέχρι τον Δεκέμβρη του 1919, Διευθυντής της Αντικατασκοπίας του 1^{ου} Σώματος. Από τον Γενάρη μέχρι τον Αύγουστο του 1921 Διευθυντής της προσωπικής ασφα-

λείας του Μαχνό. Το 1924 επέστρεψε από τη Ρουμανία. Μέχρι το 1937, υπάλληλος της Νε-Κε-Βε-Ντε της Οδησοού. Βασανίστηκε και πέθανε στη ΝεΚεΒεΝτε.

**(124) Στεποβόι-Μπλακίντινι-Ελάνσκι
(Πεοτρούσκα) Β. (1894-1925)**

Μέσος αγρότης από την περιοχή της Αλεξάντριας. Γνωστός αριστερός σοσιαλεπαναστάτης, μέλος επιτροπών, φιλοπετλιουροβίτης. Συμμετείχε στο κίνημα του Γκριγκόριεφ. Μέλος της Κεντρικής Επιτροπής των αριστερών σοσιαλεπαναστατών.

(125) Αβέριν Βασίλι Κουζμίτς (1884-1945)

Εργάτης, μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος από το 1903. Συμμετείχε στην Επανάσταση του 1905-1907. Τον Δεκέμβρη του 1917, τέθηκε επικεφαλής του Στρατο-Επαναστατικού Επιτελείου του Σοβιέτ του Αικατερινοσλάφ. Ήταν μέλος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της 11^{ης} Στρατιάς και Πρόεδρος της Επαναστατο-Στρατιωτικής Επιτροπής της μάχιμης περιοχής του Αικατερινοσλάφ. Μέλος της Σοβιετικής Ουκρανικής Κυβέρνησης και της Πανουκρανικής Εκτελεστικής Επιτροπής, καταλάμβανε υψηλά διοικητικά πόστα.

(136) Νταβίντοφ

Αγρότης. Δάσκαλος στο χωριό Ιγκνάτιεφκα, της περιφέρειας της Μαριούπολης. Δε συμμετείχε στην οργάνωση, αλλά ήταν δραστήριος οπαδός του αναρχισμού. Διοικητής συντάγματος από την 1^η Μάη του 1919 μέχρι τα μέσα Ιουνίου του 1919, Διευθυντής Επιτελείου της 2^{ης} Ταξιαρχίας της 1^{ης} Αντάρτικης Μεραρχίας Μαχνό. Το 1930, μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος.

(127) Γκορμπένκο

Διοικητής αντάρτικου αποσπάσματος κατά του Πετλιούρα από τον Δεκέμβρη του 1918,

στην περιοχή του σταθμού Πομόσναγια. Αριστερός σοσιαλεπαναστάτης, διοικητής αποσπάσματος, από τις 8 Μάη του 1919 βοηθός του αταμάνου Γκριγκόριεφ.

(128) Σομπόλεφ Πιότρ

Αναρχικός τρομοκράτης. «Οργανωτής της Πανρωσικής Εξεγερτικής Επιτροπής Επαναστατών Ανταρτών και Παράνομων Αναρχικών», συμμετείχε στην ομάδα που ανατίναξε το κτίριο της Κομματικής Επιτροπής των μπολσεβίκων στη Μόσχα, στην οδό Λεόντιεφσκι. Πράκτορας της μαχνοβίτικης αντικατασκοπίας το 1919. Σκοτώθηκε σε ανταλλαγή πυροβολισμών, στις 4 Νοέμβρη του 1919.

**(129) Κάμενεφ (Ρόζενφελντ) Λεβ
Μπορίσοβιτς (1883-1936)**

Στο Κομμουνιστικό Κόμμα από το 1901. Τον Νοέμβρη του 1917, Πρόεδρος της Πανρωσικής Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής. Πρόεδρος του Σοβιέτ της Μόσχας, Πρόεδρος του Σοβιέτ Λαϊκών Αντιπροσώπων της ΕΣΣΔ, σε υπεύθυνα κομματικά πόστα. Το 1917 ήταν υπέρ της δημιουργίας κυβέρνησης συνεργασίας, με τη συμμετοχή μενσεβίκων και σοσιαλεπαναστατών. Το 1927 είχε διαγραφεί από το κόμμα ως δραστήριος τροτσκιστής. Το 1928 υπέγραψε δήλωση μετάνοιας και ξαναέγινε δεκτός στο κόμμα. Το 1932 διαγράφηκε, ξαναυπέγραψε, ξαναέγινε δεκτός το 1933. Διαγράφηκε για τρίτη φορά το 1934. Στις 24 Αυγούστου του 1937, το Στρατιωτικό Συμβούλιο του Ανώτατου Δικαστηρίου της ΕΣΣΔ τον καταδίκασε σε τουφεκισμό.

(130) Από τον Μάη του 1919, στη σύνθεση της Σοβιετικής Κυβέρνησης έμπαιναν οι σοσιαλεπαναστάτες Μιχαϊλιτσένκο (Λαϊκός Επίτροπος Τροφίμων), Λέμπεντινιτς (Λαϊκός Επίτροπος Δικαιοσύνης), Λιτβινένκο (Λαϊκός Επίτροπος Οικονομικών). Επίσης, η Κεντρική

Επιτροπή των σοσιαλεπαναστατών τοποθετεί σαν υφυπουργούς μέλη της σε Λαϊκές Επιτροπές: Εσωτερικών Υποθέσεων, Επικοινωνιών, Γεωργίας και στο Σοβιέτ Λαϊκών Επιτροπών.

(131) Μογκίλα Πιότρ

Κολίγος από το χωριό Σούρσκο Λιτόφσκαγια, της περιφέρειας του Αικαερινουσλάφ. Στη μαχνοβτοίνα ήταν διακινητής των εφημερίδων «Ναμπάτ» και «Πουτ κ Σβομπόντε». Αναρχικός δημοσιογράφος.

(132) Τσερεντιάκ

Αγρότης από την περιφέρεια του Βολτσιάνσκ, της επαρχίας Χαρκόβου. Αναρχικός από το 1917, διοικητής αποσπάσματος. Το 1919 συμμετείχε ενεργά στη μαχνοβτοίνα, ως Διοικητής του Συντάγματος Πεζικού του Αικατερινουσλάφ.

(133) Πριχόντκο (Σούμπα)

Εργάτης από την επαρχία της Πολτάβας. Αναρχοτρομοκράτης, από το 1917 συμμετείχε στο Σοβιέτ εργοστασίου του Μπερντιάνσκ. Διοικητής αποσπάσματος. Δολοφονήθηκε από τη γυναίκα του το 1922, στην πόλη Μπακού.

(134) Τσάικα

Μέσος αγρότης από το χωριό Ποπόβο, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Αναρχικός, Διοικητής του 1^{ου} Σοβιετικού Συντάγματος. Στη μαχνοβτοίνα από τον Μάη του 1919 μέχρι το 1920. Διετέλεσε διοικητής συντάγματος του 4^{ου} Κριμαϊκού Σώματος και διοικητής συντάγματος της Ομάδας Ταυρίδας, του Παβλόφσκι. Το 1930 ζούσε.

(135) Παρχομένκο Αλεξάντρ Γιάκοβλεβιτς (1886-1921)

Μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος από το 1904. Συμμετείχε στην πρώτη ρώσικη

Επανάσταση του 1905-1907. Το 1917 εγκαθίδρυσε τη Σοβιετική Εξουσία στο Ντονμπάς. Το 1919 πήρε μέρος στην κατάπνιξη της εξέγερσης του Γκριγκόριεφ. Από τον Απρίλη του 1920, Διοικητής της 14^{ης} Μεραρχίας Ιππικού της 1^{ης} Στρατιάς Ιππικού. Πήρε ενεργό μέρος στη διάλυση της μαχνοβτοίνας. Τον Γενάρη του 1921, σκοτώθηκε στο χωριό Μπούζοφκα, σε μάχη με τους μαχνοβίτες. Κηδεύτηκε στο Λουγκάνσκ.

(136) Μαξιούτα

Εργάτης. Ήρθε σε επαφή με τους αναρχικούς σε ώριμη ηλικία (περίπου 50 ετών). Ακούραστος στασιαστής ακτιβιστής στην παρανομία. Τον σκότωσε ο ίδιος ο Παρχομένκο στο Αικατερινουσλάφ κατά την εξέγερση του Γκριγκόριεφ.

(137) Σπότα Φόμα

Αγρότης από το χωριό Νοβογκριγκόριεφκα, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Αναρχικός. Εκλεγμένος, δραστήριος οργανωτής κοινωνικών οργανισμών της περιφέρειας. Το 1930 ζούσε.

(138) Μαρκ Μράτονι

Αναρχοσυνδικαλιστής. Λογοτέχνης, επιφανές στέλεχος κοινωνικών οργανισμών. Το 1930 ζούσε στο εξωτερικό.

(139) Κιριάκοφ

Μαραγκός από το χωριό Ποκρόφσκογιε. Αριστερός σοσιαλεπαναστάτης. Οργανωτής της Κομμούνας «Ρόζα Λούξενμπουργκ». Συμμετείχε ενεργά στη μαχνοβτοίνα. Τουφεκίστηκε από το στρατοδικείο του Ντονέτσκ, τον Ιούνη του 1919.

(140) Γκίτις Βλαντιμίρ Μιχάιλοβιτς (1881-1838)

Αξιωματικός του παλιού στρατού. Πέρασε στο πλευρό της Σοβιετικής Εξουσίας. Διοικούσε

την 6^η και την 8^η Στρατιά, το Νότιο, το Δυτικό και το Καυκασιανό Μέτωπο. Μετά τον εμφύλιο πόλεμο, σε υψηλές θέσεις του Κόκκινου Στρατού.

(141) Έχενμπαουμ (Βόλιν) Βσεβολόντ

Επιφανής αναρχοσυνδικαλιστής. Λογοτέχνης, θαυμάσιος ρήτορας, μέλος της γραμματείας της συνομοσπονδίας «Ναμπάτ». Στη μαχνοβτοίνα από τον Αύγουστο μέχρι τον Δεκέμβρη του 1919. Μέλος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ, προϊστάμενος του πολιτιστικού τομέα. Τον Νοέμβρη του 1919, αντιπρόεδρος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ των Επαναστατών Ανταρτών Ουκρανίας (μαχνοβίτες). Το 1930 ζούσε στο εξωτερικό.

(142) Ποντκόβα Μαξίμ Ιβάνοβιτς

Φτωχός αγρότης από το χωριό Φεντόροφκα, της περιφέρειας του Αλεξάντροφσκ. Διοικητής αντάρτικου αποσπάσματος, εκλεγμένος διοικητής λόχου. Εξωκομματικός. Το 1930 ζούσε.

(143) Το έκτακτο στρατοδικείο του λεκανοπεδίου του Ντονέτσκ δημιουργήθηκε στο Χάρκοβο, περίπου στις 5 με 8 Ιούνη του 1919, υπό την προεδρία του Πιατακόφ, με μέλη τον Μπουζντάλιν και τον Ραφαϊλόφ. Στις 14 Ιούνη του 1919, στάλθηκε στο στρατηγείο της 14^{ης} Στρατίας, στον σταθμό Σινέλνικοβο, για την εκκαθάριση της μαχνοβτοίνας.

(144) Κολτσάκ Αλεξάντρ Βασιλιεβίτς (1874-1920)

Γιος αξιωματικού του Ναυτικού, γεννήθηκε στην Αγ. Πετρούπολη. Πήρε μέρος σε εξερευνητικές αποστολές στον Αρκτικό Κύκλο, καθώς και στον Ρωσο-ιαπωνικό Πόλεμο του 1904-1905, όπου και διακρίθηκε, πριν πιαστεί αιχμάλωτος. Κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, υπηρετούσε στον

στόλο της Μαύρης Θάλασσας, ενάντια στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Το 1917 απομακρύνθηκε από τη διοίκηση και μετέβη σε ΗΠΑ, Βρετανία και Ιαπωνία. Υπηρέτησε υπό βρετανικές διαταγές στη Μεσοποταμία, απ' όπου και στάλθηκε στη Ρωσία, όπου και έγινε μέλος της Σιβηριανής Τοπικής Κυβέρνησης. Το 1918 ονομάστηκε Ανώτατος Διοικητής και επέβαλε σκληρή δικτατορία και γι' αυτόν τον λόγο, του αποδόθηκε το προσωνύμιο «χασάπης της Σιβηρίας». Κάτω από τη διοίκησή του, οι Λευκοί σημείωσαν αρχικά επιτυχίες. Το 1919, τα στρατεύματά του ηττήθηκαν και διαλύθηκαν. Κατά την προσπάθεια διαφυγής του, παραδόθηκε στους Μπολσεβίκους κι εκτελέστηκε στο Ιρκούτσκ, ενώ το σώμα του πετάχτηκε στον ποταμό Ουσάκοφκα.

(145) Μπζόστεκ Βίτολντ

Πολωνός. Αναρχοτρομοκράτης από το 1907. Άντρας της Μαρούσιας Νικιφόροβα. Ακτιβιστής της παρανομίας. Απαγχονίστηκε μαζί με τη γυναίκα του, στη Συμφερόπολη (Αύγουστος-Σεπτέμβρης του 1919).

(146) Ομάδα που οργανώθηκε στη Μόσχα από τον Κοβαλέβιτς, τον Σομπόλεφ, τον Γκλαζγκόν, τον Γκρετσάνικ κ.α. (όλοι τους πράκτορες της μαχνοβίτικης αντικατασκοπίας). Επιχειρούσε στις πόλεις Τουλά, Μπερντιάνσκ, Ιβάνοβο-Βοζνεσένσκ, Πετρούπολη, Ουράλ. Η βάση της βρισκόταν στη Μόσχα. Από τον Μάη μέχρι τον Δεκέμβρη του 1919, είχε εκδώσει μερικά φύλλα της εφημερίδας «Ανάρχια» και κάποιες προκηρύξεις. Διέθετε καλά εξοπλισμένο τυπογραφείο. Έθετε σα στόχο της την ανατίναξη του Κρεμλίνου και την πραγματοποίηση τρομοκρατικών ενεργειών κατά μελών της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ρωσίας (μπολσεβίκικο). Ανατίναξε τη Μοσχοβίτικη Κομματική Επιτροπή στην οδό Λεόντιεφσκι.

Τα περισσότερα μέλη της ομάδας αυτοκτόνησαν κατά τη σύλληψη, κάποιοι αυτοανατινάχτηκαν στη βίλα του Κράσκοβο, ενώ οι υπόλοιποι συνελήφθησαν και τουφεκίστηκαν.

**(147) Φέντκο Ιβάν Φεντόροβιτς
(1897-1939)**

Μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος από το 1917. Κατά τον εμφύλιο πόλεμο διοικούσε την 11^η Στρατιά, στη συνέχεια έγινε μέλος του Επαναστατο-Στρατιωτικού Σοβιέτ της Δημοκρατίας της Κριμαίας, Διοικητής της 58^{ης}, της 46^{ης} και της 3^{ης} Μεραρχίας, το 1920 Διοικητής Ομάδας Στρατευμάτων της 13^{ης} Στρατιάς. Μετά τον εμφύλιο πόλεμο, σε ανώτατα πόστα του Κόκκινου Στρατού.

**(148) Πετρένκο (Πλατόνοφ) Πιότρ
(1890-1921)**

Γεννήθηκε σε οικογένεια κολίγων του χωριού Μπολσάγια Μιχάιλοφκα. Παρασημοφορήθηκε στον τσαρικό στρατό, ανθυπασπιστής.

Συμμετείχε ενεργά στην εξέγερση κατά του γκέμμαν. Από το 1918, διοικητής αποσπάσματος με κατεύθυνση το Γκρίσινο. Από τον Μάη του 1919, Διευθυντής μάχιμης περιοχής. Διοικητής αποσπάσματος στα μετόπισθεν του Ντενίκιν και διοικητής συντάγματος πεζικού του Αντάρτικου Στρατού (μαχνοβίτες). Από τον Μάη του 1920, διοικητής ομάδας πεζικού. Συμμετείχε στην κατάληψη του Περεκόπ. Μέλος της ομάδας αναρχικών του Ντιμπρίφκι, από το 1918. Σκοτώθηκε σε μάχη με κόκκινη μεραρχία υπικού στη Χερσώνα τον Αύγουστο του 1921.

(149) Τσοούτοκο Ιβάν (1889-1919)

Από οικογένεια κουλάκων του Γκουλάι Πόλε. Τίμιος αντάρτης με αυταπάρνηση, δε συμμετείχε στην οργάνωση. Στη μαχνοβτσινα από το 1918, διοικητής πυροβολαρχίας. Το 1919, διοικητής μοίρας πυροβολικού. Σκοτώθηκε από τους Λευκοφρουρούς στις 20 Αυγούστου του 1919, στην περιοχή του Νόβι Μπουγκ.

Οριόλ

Ρωσία

Βορόνεζ

Οριόλ

Κούρεκ

Βορόνεζ

Κίεβο

Χάρκοβο

Πολτάβα

Τσερκάσι

Μπέλγκοροντ

Ουμάν

Κρεμντισιούκ

Λευκάνσκ

Αικατερινοσλάφ

Κριβόι Ρογκ

Αλεξάντροφ

Γκούλνι Πόλε

Γιούζοβο

Ζαλνοβάρχα

Λευκάνσκ

Νικόπολη

Τοκμάκ

Πολόγκι

Ροστόφ

Νικολάγιεφ

Χερσώνια

Μελιτόπολη

Μπερνιάνσκ

Μαριούπολη

Ναβοσπασοφκα

Οδησσός

Κριμαία

Ταυρίδα

Αζοφική Θάλασσα

Κερτς

Νοβορασίσκ

Ζαλνοβάρχα

Ροστόφ

Ευπατόρια

Συμφεράπολη

Νοβορασίσκ

Ταγκάν Ρογκ

Σεβαστούπολη

Γιάλτα

Τουάπσε

Μαριούπολη

Ναβοσπασοφκα

Μαύρη Θάλασσα

30

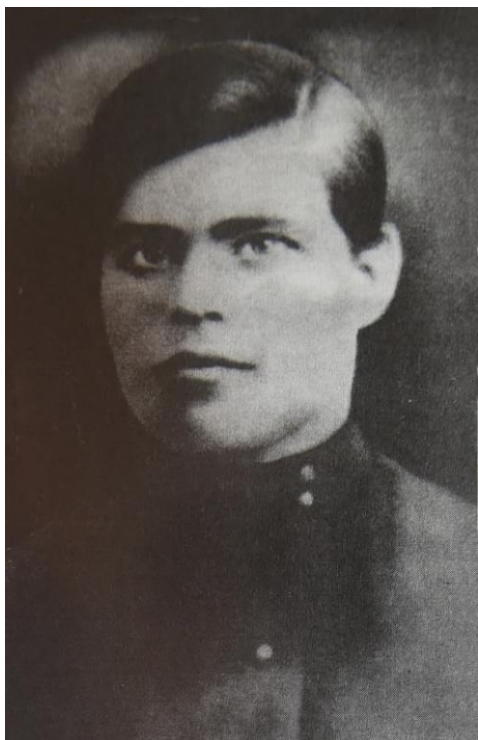
35

Κερτς

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η Ομάδα Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε.
Όρθιοι: Α. Σεμενιούτα, Λ. Κραφτσένκο (Γκραμποβόι),
Ι. Σεφτσένκο, Π. Σεμενιούτα, Ε. Μπονταρένκο, Ι. Λεβάντι.
Καθιστοί: Ν. Μαχνό, Β. Αντονί, Π. Ονισένκο, Ν. Ζουιτσένκο, Λ. Κοροσίλεφ. 1909.

Νέστορ Μαχνό, 1906.

Β. Αντονι (αριστερά), οργανωτής της ομάδας αναρχικών του Γκουλάι Πόλε «Ένωση Φτωχών Γεωργών».

Νέστορ Μαχνό, 1909.

Διαδήλωση στρατιωτών και πολιτών στην πλατεία των χειμερινών ανακτόρων της Πετρούπολης, την άνοιξη του 1917. Τα πανό γράφουν: «Ζήτω η Δημοκρατία», «Γη και Ελευθερία».

Ομάδα αποφυλακισθέντων αντικαθεστωτικών από τη φυλακή Μουτίγκα μετά την πτώση του Τσάρου, στις 2 Μάρτη 1917. Πρώτος από αριστερά ο Νέστορ Μαχνό. Μπροστά στα πόδια των αποφυλακισθέντων φαίνονται οι αλυσίδες τους.

Ο Μαχνό ανάμεσα σε διοικητές αντάρτες. Από αριστερά προς τα δεξιά: Πρώτη σειρά, Ι. Λιούτι, Π. Μπελοτσούμπ, Ν. Μαχνό. Β. Κουριλένκο, Φ. Σιους, Ιά. Οζέροφ, Α. Τσουμπένκο. Δεύτερη σειρά, Α. Όλχοβικ, Π. Πουζάνοφ, Νόβικοφ. 1919, Μπερντιάνσκ.

Το απόσπασμα του Ντιμπρίφκι (Μπολσάγια Μιχάιλοφκα) υπό τη διοίκηση του Σιους που βρίσκεται στο κέντρο της φωτογραφίας.

Απόσπασμα μαχνοβιτών μπαίνει στο Γκουλάι Πόλε.

Οι αντάρτες συζητούν με τον μπάτκο Μαχνό. Σε πρώτο πλάνο: Πετρόφ, Γ. Γκόρεφ, Ν. Μαχνό, Φ. Σιους, 1919.

Το απόσπασμα του χωριού Νοβοσπάσοφκα υπό τη διοίκηση του Τ. Βντοβιτσένκο κηδεύει τους νεκρούς αντάρτες που σκοτώθηκαν σε μάχες με τους Αυστριακούς, 1918.

Η προσωπική εκατονταρχία του μπάτκο Μαχνό.

Η είσοδος των μαχνοβιτών στο Μπερντιάνσκ.

Το απόσπασμα του Πολόνσκι στο Γκουλάι Πόλε.

Ταρανόφσκι Αλεξάντρ, διοικητής του
μαχνοβίτικου Εβραϊκού Τάγματος.

Ο Νέστορ Μαχνό με το παράσημο
του Κόκκινου Λαβάρου
στο στήθος, 1919.

Η περιβόητη Μαρούσια Νικιφόροβα.

Ομάδα μαχνοβιτών διοικητών.
Πρώτοι από τα αριστερά στην πάνω σειρά: Κουριλένκο, Μπιελάς.
Στη μέση της κάτω σειράς Καρένικοφ, Λεπετσένκο.

Απόσπασμα μαχνοβιτών στον σιδηροδρομικό σταθμό Πολόγκι.

Ο Διοικητής της Μερραρχίας του Ζαντνεπρόφσκ, Ντιμπένκο
και ο Διοικητής Ταξιαρχίας Ν. Μαχνό.

Ομάδα μαχνοβιτών διοικητών.
Στο κέντρο ο Σιους, δεξιά ο Φόμα Κόζιν, αριστερά ο Ταρανόφσκι.

Ο αταμάνος Γκριγκόριεφ
και ο Β.Α. Αντόνοφ-Οφσέγιενκο.

Ζινκόφσκι (Ζάντοφ) Λεβ.

Από αριστερά προς τα δεξιά: οι στρατηγοί
Ντενίκιν, Λούκομσκι, Ντραγκομίροφ και
Ρομανόφσκι. Πίσω τους Γάλλοι
αντιπρόσωποι, ο πλοίαρχος Φουκέ και ο
συνταγματάρχης Σαπρόν ντε Λαρέ.

Ο ναύαρχος Κολτσάκ.

Η επίσκεψη του Κάμενεφ
(στο κέντρο της φωτογραφίας)
στο Γκουλάι Πόλε στις 7 Μάη 1919.
Πρώτη από τα αριστερά διακρίνεται
η Μαρούσια Νικιφόροβα.

Μόλοτοφ, Στάλιν, Βοροσίλοφ
την εποχή των σταλινικών
εκκαθαρίσεων.

Ομιλία του αταμάνου Γκριγκόριεφ στους άντρες του, 1919. Δεξιά στα σκαλάκια του
βαγονιού διακρίνεται ο Αντόνοφ-Οφσέγιενκο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

3^ο Πανουκρανικό Συνέδριο των Σοβιέτ, Χάρκοβο 1932.

Ανθολογία της Επανάστασης, 1932.

Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Σημειώσεις για τον Εμφύλιο Πόλεμο».

Αντόνοφ-Οφσέγιενκο, Β. Α., «Στον Αγώνα για τη Σοβιετική Ουκρανία»

Αρσίνοφ, Πιότρ, «Ιστορία του Μαχνοβίτικου Κινήματος (1918-1921)», Βερολίνο, 1923.

Βασιλιεφ, Μπ., «Ποιοι είναι οι Μαχνοβίτες;», Λουγκάνσκ, 1920.

«Γκόλος Κομμουνίστα», Όργανο της Επιτροπής Πόλης και της Επαρχίας Πολτάβας του Κόμματος των Κομμουνιστών (μπολσεβίκων) Ουκρανίας.

Γκούσεφ-Οριενμπούργκοκι, Σ., «Βιβλίο για τα Εβραϊκά Πογκρόμ στην Ουκρανία το 1919», Πετρούπολη, 1924.

Έιντεμαν, Ρ., «Η Πάλη με τον Κουλάκικο Ανταρτισμό και Λητοσυμμοριτισμό», Χάρκοβο, 1921.

«Ζβεζντά», Όργανο της Επαρχιακής Επιτροπής των Μπολσεβίκων του Αικατερινοσλάφ.

«Η Αποστολή του Λ. Μπ. Κάμενεφ για την Προώθηση των Τροφίμων προς τη Μόσχα το 1919».

«Η Αποτυχία της Γερμανικής Κατοχής στην Ουκρανία», Μόσχα, 1936.

«Η Ιστορία του Εμφυλίου Πολέμου στην Ε.Σ.Σ.Δ.».

«Η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία την Περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου 1917-1920», Κίεβο, 1967.

«Η Προλεταριακή Επανάσταση», 1925.

Ιάκοβλεφ, Ιά., «Ο Ρωσικός Αναρχισμός στη Μεγάλη Ρωσική Επανάσταση», Πετρούπολη, 1921.

Κεντρικό Κρατικό Αρχείο Κοινωνικών Ενώσεων Ουκρανίας.

Κεντρικό Κρατικό Αρχείο της Οκτωβριανής Επανάστασης στην Ουκρανία.

Κεντρικό Κρατικό Ιστορικό Αρχείο της Ουκρανίας.

«Κόκκινη Τρομοκρατία»

Κόμιν, Κ. «Ο Αναρχισμός στη Ρωσία», Καλίνιν 1969.

«Κομμουνάρ», Χάρκοβο, 1919.

«Κομμουνίστ», 1919.

Κουμπάνιν, Μ., «Μαχνοβτσίνα».

Κρατικό Αρχείο της Περιοχής του Χαρκόβου.

Κρατικό Αρχείο της Περιφέρειας του Ζαπορόζιε.

- Λέμπετ, Ντ. Ζ., «Συμπεράσματα και Μαθήματα Τριών Ετών Αναρχομαχνοβτσίνας», Χάρκοβο 1921.
- Λένιν, Β. Ι., «Πλήρης Συλλογή Κειμένων».
- Λένιν, Β. Ι., Στρατιωτική Αλληλογραφία (1917-1920).
- Λένιν, Β. Ι. «Σχετικά με την Ουκρανία», Κίεβο 1978.
- Λόσεφ, Ε., «Τρις Καταδικασμένοι», Μόσχα, 1989.
- Μαχνό, Νέστορ, «Η Ουκρανική Επανάσταση», Παρίσι 1937.
- Μαχνό, Νέστορ, «Η Ρωσική Επανάσταση στην Ουκρανία (Μάρτης 1917-Απριλίου 1918)», Παρίσι, 1929.
- Μαχνό, Νέστορ, «Κάτω από τα Χτυπήματα της Αντεπανάστασης» (Απριλίου-Ιούνης 1918), Παρίσι, 1936.
- Μαχνό, Νέστορ, «Ουκρανική Επανάσταση (Ιούνης-Δεκέμβρης 1918)», Παρίσι, 1937.
- Μπεκ, Α. «Αυτό Είναι το Χρέος», Νέος Κόσμος, 1969.
- «Μπολοσεβίκικες Οργανώσεις στην Ουκρανία (Νοέμβρης 1917-Απριλίου 1918): Συλλογή Ντοκουμέντων και Υλικού», Κίεβο, 1962.
- «Ναμπάτ», Όργανο της Συνομοσπονδίας "Ναμπάτ", Χάρκοβο, 1919.
- «Νέα της Πανρωσικής Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής».
- «Ντιρεκτίβες της Ανώτατης Διοίκησης του Κόκκινου Στρατού (1917-1920): Συλλογή Ντοκουμέντων».
- Ντουμπνίνσκι-Μουχάτζε, Ι., «Ορτζονικίτζε Μ.», Μόσχα 1963.
- «Ο Απελευθερωτικός Πόλεμος του Ουκρανικού Λαού Εναντίον των Γερμανών Κατακτητών», Κίεβο, 1938.
- «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ουκρανία: Συλλογή Ντοκουμέντων».
- «Πουτ κ Σβομπόντε», Όργανο των Επαναστατών Ανταρτών της Ένωσης Αναρχικών του Γκουλάι Πόλε, 1919.
- «Πράβντα».
- Ράβις Τσερκάσκι, Μ., «Μαχνό και Μαχνοβτσίνα», Αικατερινοσλάφ, 1920.
- Ρουμπάτς, Μ. Α., «Αναφορές στην Ιστορία της Επαναστατικής Αναδιάρθρωσης των Αγροτικών Σχέσεων στην Ουκρανία».
- Ρουντνέγιεφ, Β. Β., «Μαχνοβτσίνα», Χάρκοβο, 1928.
- Σαγκίροφ, Γ. Ζ. «Μέσα από τους Καπνούς του Μπαρουτιού», Μπακού, 1968.
- «Σκέψη του Κιέβου».
- «Στο Αγροτικό Μέτωπο».
- «Συλλογή Λένιν».
- Τέπερ (Γκορντέγιεφ), «Ι., Μαχνό. Από τον "Ενιαίο Αναρχισμό" στο Κατώφλι του Ρουμάνου Βασιλιά», Κίεβο, 1924.
- «Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Ουκρανίας Μέσα από τις Αποφάσεις Συνεδρίων και Ολομελειών της ΚΕ», Κίεβο, 1976.

“...Επί τριακόσια χρόνια υπήρχε η δυναστεία των Ρομανόφ, τριακόσια χρόνια τυραννίας, κατά τα οποία το σκυλί είχε μεγαλύτερη αξία από άνθρωπο. Κι όλα αυτά νομιμοποιήθηκαν από τα καθάρματα.

Τριακόσια χρόνια κρατούσαμε μέσα μας την οργή, εκατομμύρια αγωνιστών δώσανε τη ζωή τους για ένα φωτεινό μέλλον, το ιερό μίσος, μίσος μέχρι το θάνατο προς τη σκλαβιά και την καταπίεση, επαναστατικό πάθος, απεριόριστη πίστη στις δημιουργικές δυνάμεις των μαζών· αυτή είναι η κινητήρια δύναμη που δεν πρέπει να μας αφήνει σε ησυχία. Η πρόθεσή μας είναι να προετοιμάσουμε τις μάζες για την πλατιά λαϊκή εξέγερση και να κάνουμε την επανάσταση, όχι στη θέση του λαού, αλλά μαζί με το λαό...”